

JBER

Journal of Buddhist Education and Research

ISSN 2586-9434

Vol.7 No.1

(January – April 2021)

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

KhonKaen Campus

JBER

Journal of Buddhist Education and Research

ISSN 2586-9434

Vol.7 No. 1

January - April 2021

ปีที่ 7 ฉบับที่ 1

มกราคม - เมษายน 2564

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Khon Kaen Campus

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น

Journal of Buddhist Education and Research

ISSN 2586-9434

Vol.7 No. 1 January -April 2021

ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน 2564

Journal of Buddhist Education and Research เป็นวารสารกลุ่มสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ดำเนินการตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิชาการทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ปัจจุบันได้รับการประเมินให้อยู่ในฐานข้อมูล Thai-Journal Citation Index Centre (TCI) กลุ่มที่ 2 สาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ตั้งแต่ปี 2563-2567

วัตถุประสงค์:

เพื่อเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความวิจารณ์หนังสือ ด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา การศึกษา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษของนักวิชาการ นักวิจัย นิสิต นักศึกษาและประชาชนทั่วไป

ขอบเขต:

1. ขอบเขตของเนื้อหา : ประกอบด้วยพระพุทธศาสนา ปรัชญา การศึกษา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. ประเภทของงานวิชาการ : ประกอบด้วยบทความวิจัย บทความวิชาการ บทความวิจารณ์หนังสือ
3. ภาษาของงานเขียน : ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ

กำหนดเผยแพร่:

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม – เมษายน

ฉบับที่ 2 เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 3 เดือน กันยายน – ธันวาคม

ตั้งแต่ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2564) เป็นต้นไป ได้ยกเลิกการตีพิมพ์เป็นเอกสาร โดยจะเผยแพร่ฉบับออนไลน์ช่องทางเดียว ที่เว็บไซต์ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jber>

กระบวนการพิจารณาบทความ:

1. บทความแต่ละบทความจะได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จำนวน 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบข้อมูลของผู้เขียน

บทความ เช่น ชื่อหรือประวัติการทำงาน และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-Blind Peer Review)

2. บทความต้องไม่เคยถูกตีพิมพ์ในวารสารอื่นและไม่อยู่ในขั้นตอนการอนุมัติสำหรับการตีพิมพ์โดยวารสารอื่น นอกจากนี้จะต้องไม่คัดลอกบทความของคนอื่นเกิน 25 เปอร์เซ็นต์

3. บทความที่มีภาพประกอบ หรือ ตารางตีพิมพ์ หรือทัศนยะ เป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว ไม่ถือเป็นทัศนยะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

4. กองบรรณาธิการขอระงับเผยแพร่บทความในวารสาร หากพบปัญหาของบทความ แม้ออกหนังสือตอบรับตีพิมพ์ไปแล้ว

ค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์:

ค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ 3,000 บาท

ฝ่ายประสานงานและจัดการ:

ดร.สมควร นามสีฐาน โทร. 081-5740947

ฝ่ายกฎหมาย:

ดร.ณัฐ อุตตริวิเชียร

ออกแบบปก/จัดรูปเล่ม:

พระมหาพิสิฐ วิสิฐรูปญโญ, ดร.

ติดต่อวารสาร:

อาคารบัณฑิตศึกษา ชั้น 3 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

E-mail: pisit.sueb@mcu.ac.th

Website: <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jber/index>

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ดร.สมควร นามสีฐาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ

พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รองศาสตราจารย์ ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระปลัดสมชาย ปโยโค, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ศาสตราจารย์ ดร.กนกอร สมปราษฎ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนะ ปัญญาภา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บัระภา

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยุทธ์ ชูสอน

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเทศ สนั่นนารี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรัช เรืองแสน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Dr. Jeffery Wilson

Independent scholar

Mr. Frank Friedrich Solzer

Independent scholar

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้รับเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความวิจารณ์หนังสือ ในสาขา พระพุทธศาสนา ปรัชญา การศึกษา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และได้ปรับเพิ่มรอบการเผยแพร่บทความจาก 2 ฉบับเป็น 3 ฉบับ ต่อปี ได้แก่ ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม, และ ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม และเผยแพร่บทความเพียงช่องทางเดียว เริ่มตั้งแต่ ฉบับปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2564) เป็นต้นไป

ในฉบับนี้ กองบรรณาธิการวารสารได้คัดสรรบทความมีเนื้อหาสาระตรงตามวัตถุประสงค์ และ พิจารณาก่อนกรองโดยผู้ทรงคุณวุฒิให้เป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสาร เพื่อให้ทุกบทความมี มาตรฐานตามหลักวิชาการ ซึ่งในเล่มประกอบมีบทความวิจัย 15 เรื่อง บทความวิชาการ 9 เรื่อง และบท วิจารณ์หนังสือ 3 เรื่อง รวม 27 เรื่อง

กองบรรณาธิการวารสารขอขอบคุณเจ้าของบทความที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเรา อนึ่ง หวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความที่เผยแพร่จักมีประโยชน์ต่อท่านผู้อ่านทุกท่าน หากท่านประสงค์จะเสนอแนะ วารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการวารสารขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี)

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	
บทความวิจัย	
NARROW READING AND EFL LEARNERS' VOCABULARY LEARNING IN A THAI BUDDHIST UNIVERSITY <i>Phramaha Saccarak Rai sa-nguan, Apisak Sukying</i>	1-15
ผลกระทบจากการเผาใบอ้อยที่ก่อให้เกิดมลพิษ PM 2.5 ตำบลในเมือง อำเภอเวียง เก่า จังหวัดขอนแก่น <i>สิทธิพร เกษจ้อย, วรชัต ทะสา, สัจจารักษ์ ไร่สงวน, สุดาทิพย์ เกษจ้อย</i>	16-25
แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประจำ สังกัดสำนัก บริหารงานการศึกษาพิเศษ ในจังหวัดลพบุรี <i>อารีญา ก่อกุล, ปพนสรรค์ โพธิ์พิทักษ์, ฐิตินันท์ ดั่งสุวรรณ</i>	26-37
แนวทางการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างมีธรรมาภิบาล สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 <i>วีระศักดิ์ พลมณี, วรุฒิ โพธิ์ศรี, อุทิศ พงษ์ภาลี, ธนวรรณ ไวบรรเทา, วิรัช ภูบุญศรี, ประเทือง รุขะจี, ยุทธศาสตร์ วาดวงศรี, ชูโชค ชะออน, ศุภฤกษ์ วงศ์บุตร, ปรีชารัตน์ รินทะระ, พระฮอนด้า เข้มมา</i>	38-49
ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 <i>กนกวรรณ มาตกุล, วานิช ประเสริฐพร</i>	50-61
การศึกษาการใช้ Plickers ที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม <i>สุทธิพงษ์ สายาพัฒน์, ประยูร แสงใส</i>	62-70
การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น <i>พระวสันต์ วสันตเวที (หงอกชัย), ชาญชัย ฮวดศรี</i>	71-82

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา-19 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา กลุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสฯ <i>เกษฎาพร สุทัศน์, ชิตตะวัน ชนะกุล</i>	83-97
การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักพละ 5 สำหรับชุมชนริมทางรถไฟ ในจังหวัดขอนแก่น <i>ณัฐอร เจือจันทร์, อภิชาติ เหมือยไธสง, พระครูวินัยธรรวรงค์ ปยุตโต, วาริณี โพธิราช</i>	98-110
การพัฒนาโครงการงานวิทยาศาสตร์เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถการผลิตทาง การเกษตรของไทย <i>บุญฤทธิ โขติถาวรรัตน์, อุบลวรรณ หงษ์วิทยาการ</i>	111-119
การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ในจังหวัด ขอนแก่น <i>อนพสิษฐ ไชยเชษฐ์, รัชดา ภักดิ์ยิ่ง, จรียา ปันทวังกูร</i>	120-129
การพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่ในจังหวัดขอนแก่น <i>ปิยธิดา ศรีพล</i>	130-142
ความสัมพันธ์ระหว่างการตลาดเชิงเนื้อหากับความผูกพันของลูกค้า ผ่านสื่อสังคม ออนไลน์ของเจนเนอเรชั่น Z ในจังหวัดขอนแก่น <i>อุมาวรรณ วาทกิจ, รุ่งนภา กิตติลาภ</i>	143-156
การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อผู้บริหารระดับสูงในการบริหารงานวิจัย ใน มหาวิทยาลัยโดยใช้เทคนิคการรวมข้อมูลแบบออนโทโลยีบนระบบธุรกิจอัจฉริยะ <i>กณิกนันต์ สิงห์สานิตย์</i>	157-174
ทัศนคติของผู้ใช้บริการสายการบินต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศ ใน ธุรกิจสายการบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ <i>ลลลียา แพร่พาณิชาวัฒน์, ภัทรศรี อินทร์ขาว, ธนังกร ธัญกรพิสิษฐ์, ชากานต์ ปัดภัย</i>	175-188

บทความวิชาการ

กิจกรรมทางกายสำหรับเด็กปฐมวัยกับการส่งเสริมความเข้าใจเรื่องจังหวะพื้นฐาน <i>อินทร์ตรอง นิตยโรจน์</i>	189-202
วิเคราะห์นวัตกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธ <i>พระอุดมปัญญาภรณ์ (สัณหวัดร สณหวาฑฒโน), นิรัช เรืองแสน</i>	203-213
นวัตกรรมการสอนสังคมศึกษาแห่งศตวรรษที่ 21 <i>พระครูวินัยธรรวรรธนา ญาณวโร(สุวรรณแพ้ง), ปาณจิตร สุขุมาลัย</i>	214-225
สถิติเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของธิดานายช่างหูก ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท	226-234

พระครูใบฎีกาศักดิ์ดีดา กิตติสมฺปนฺโน (เหลาลาภะ), พระมหารามิตร ฐิตปญฺโญ, พระครูปริยัติธรรมวงศ์	
การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาตามแนวทางพระพุทธศาสนา	235-246
พระพันธ์วัฒน์ ธมฺมาวุฒโน (ภูมิ่ง), ประยูร แสงใส	
จิตพอเพียงเพื่อการต่อต้านทุจริต	247-259
สุภาณูดา เทนอิสสระ, นิรัช เรืองแสน	
กลไกของนักบริหารต่อการจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ภายในองค์กร ในยุคของการ เปลี่ยนแปลงทางสังคม	260-275
ธีรดนัย กัปโก, ทรงพล โชติกเวชกุล, พระมหาภิกขิตติ กิตติเมธี (สอนเสนา), อัษฎาณิชฐ์ โคตรชัย, ชัยรัตน์ มาสอน	
สันโดษ คือ องค์ธรรมแห่งการรู้จักพอ	276-288
พระมหาวิริยุทธ กุศลจิตโต, พระมหารามิตร ฐิตปญฺโญ	
ปัญหาความผิดต่อแผ่นดินที่ควรยอมความได้	289-298
วิศร์ อัครสันตติกุล	
บทวิจารณ์หนังสือ	
การสร้างสรรคปัญหา เพื่ออนาคตของมนุษยชาติ	299-308
พระครูสุตวรธรรมพินิจ (ประวิทย์ ปิยธมฺโม), พระมหารามิตร ฐิตปญฺโญ	
ชีวิตคู่	309-315
พระครูใบฎีกาศักดิ์ดีดา กิตติสมฺปนฺโน (เหลาลาภะ), พระมหารามิตร ฐิตปญฺโญ	
“ทาน” ทำอย่างไรจึงจะได้บุญมาก	316-322
พระมหาวิริยุทธ กุศลจิตโต, พระมหารามิตร ฐิตปญฺโญ	

NARROW READING AND EFL LEARNERS' VOCABULARY LEARNING IN A THAI BUDDHIST UNIVERSITY*

Phramaha Saccarak Rai sa-nguan

Apisak Sukying

ELT Programme, Mahasarakham University, Thailand

E-mail: isan_classic@hotmail.com

Abstract

This study aimed to investigate the effect of narrow reading on vocabulary learning in a Thai Buddhist university learning context. It also sought to explore the students' overall attitudes toward the narrow reading approach. This study's participants were 41 first-year undergraduate students of two intact classes, enrolled in a Thai Buddhist university. The participants were divided into the experimental group and the control group. The vocabulary knowledge scale test was given to all participants to measure their vocabulary improvement. A five-point Likert questionnaire was also used to explore participants' overall attitude toward the narrow reading approach. The data were analyzed using the vocabulary knowledge scale and questionnaire. The results indicated the benefits of narrow reading in enhancing Thai learners' vocabulary growth. Specifically, narrow reading enhanced learners' ability to recognize and recall the meaning of a word from multiple encounters and their ability to appropriately use it in context. The questionnaire results also showed Thai Buddhist university learners' high positive attitude toward narrow reading with an average of 4.59 (91.8%). Specifically, learners' interest, confidence and attitude toward narrow reading were remarkably increased after reading. Other implications of these findings are also discussed regarding current pedagogical practice and theory.

Keywords: narrow reading, vocabulary learning, vocabulary knowledge, attitude

Introduction

English reading instruction in Thailand still needs improvement. Thai students are familiar with textbook-based English learning; they are often assigned a passage to read or some vocabulary to look up before coming to class. The dominant form of reading

* Received January 4, 2021; Revised February 8, 2021; Accepted April 30, 2021

instruction for teachers is through direct-translation after discovering that no students search for the meaning of new words beforehand, illustrating the students' passive learning and the disappointment of English reading instruction. Sufficient vocabulary means that the reader could get the meaning in the reading passage. This clearly said that vocabulary is considered as the main center in understanding reading passages. Many Thai students are unskilled readers, and language instruction strategies in class are not implemented as often as they should be. Thus, the current study intends to reinforce the notion of narrow reading, a language instruction approach proposed by Stephen Krashen (1996). It is designed to be employed and integrated as a classroom instruction strategy to improve students' vocabulary learning. Reading is inextricably intertwined with vocabulary, and Richards and Renandya (2002) state that vocabulary is a core component of language proficiency and provides much of the basis for how well learners speak, listen, read, and write. Although Thai students tend to read more English nowadays, they struggle to comprehend English texts due to various unknown vocabulary. Laufer and Sim determined that “the most pressing need of the foreign language learners was vocabulary, then subject matter knowledge.

Most language classes provide students with various themes or topics in reading materials, especially for beginning readers, assuming that different reading themes, genres, discourse, and authors' styles are useful for acquiring the language. However, this concept is subject to debate. A great number of reading inputs with interesting themes, genres, and styles from a single author are necessary for second language acquisition. New information in reading is challenging for poor readers with limited experience on the topic or theme. The term “the first few pages” (Yang, 2001) describes how immediate exposure to the first few pages in a foreign language is especially challenging for poor readers, who lose interest easily with the reading. Therefore, interesting reading with multiple stories sharing the same theme brings about more motivation for readers to engage in the reading activity and process language acquisition at the same time. This reading text method in a narrow focus is called narrow reading.

Narrow reading is based on the idea that many exposures drive second language acquisition in both structure and vocabulary to comprehensible inputs. It increases reading

motivation and engagement and furthers the acquisition of a second language in several other ways. First of all, it offers a built-in review of repeatedly covering a specific author's work with its distinctive styles and writing structures. In addition, focused reading in an area of interest for the reader activates the reader's background knowledge in a topic and is a great facilitator for comprehension. For instance, a reading by a well-known chef on cuisine is more successful than that of a lawyer or other unrelated areas of careers or those whose interests are not cooking.

Objective

This study aimed to further investigate the effect of narrow reading on Thai learners' vocabulary growth in a Buddhist learning context. To the best of our attempts, no research has been investigated in a Buddhist learning context. The current study also looked at Thai Buddhist university learners' overall attitude towards narrow reading. As such, two research questions were established to guide the study:

1. Does narrow reading facilitate Thai EFL learners' vocabulary learning in a Buddhist university context?
2. What is Thai EFL learners' overall attitudes toward the narrow reading approach?

Research methodology

Participants and setting

The present study consisted of 41 first-year EFL undergraduate students from a Buddhist university from the 2019 academic year. The participants aged between 19-21 years old, and all of them were enrolled in The History and Development of Buddhism (BU5001), a compulsory English course, offered by a Buddhist university curriculum. The participants included novices, monks, and lay students. The purposive sampling technique was used due to the limitation in the number of participants. One intact class was assigned to the experimental group (n =21), and the other was placed in the control group (n = 20). Both groups of participants were assumed to be homogenous because their characteristics, nature of learning and language proficiency were similar. Simultaneously, the control group did not receive any additional treatment on the narrow reading approach during the data collection. Instead, they received a regular English class following the university curriculum. Moreover,

both groups of participants were taught by the same English instructor. Regarding their language background, both groups of participants' English proficiency were relatively low according to their national examination scores in English and their grade point average.

Research Instruments

Vocabulary knowledge scale test

The Vocabulary Knowledge Scale (VKS) test had been developed based on Paribakht and Wesche (1997) by the researcher to differentiate stages in participants' developing knowledge of 14 target words. The VKS test used a four-point scale combining self-report and performance items to elicit self-perceived and demonstrated knowledge of the target words in written sentences. The scale ratings ranged from totally unknown, through the recognition of word and some idea of its meaning, to the ability to use the word in speech and writing (see Figure 1). The participants were presented with a list of 14 target words and asked to indicate their knowledge level for each and self-report levels to demonstrate the word knowledge. The VKS test is intended to measure vocabulary knowledge's progression and development (Paribakht & Wesche, 1997).

The VKS was used in the current study for several reasons. First, VKS is considered suitable for measuring vocabulary gains during relatively short instructional periods (Paribakht and Wesche, 1997). Second, it is designed to measure both receptive and productive knowledge of a particular word (Wesche & Paribakht, 1994). Furthermore, VKS requires students to write the meaning of a target word and a sentence using the target word, which is considered a more accurate measurement of students' vocabulary acquisition.

Questionnaire

A questionnaire was used to explore students' attitudes toward using the narrow reading approach to improve vocabulary knowledge (Research Question 2). The questionnaire consisted of 23 questions, divided into three parts. The first part consisted of the participants' personal information, and the second part comprised a checklist using a five-point Likert rating scale. The final section asked participants to share their recommendations regarding the narrow reading approach. The attitude questionnaire contents were constructed in Thai to ensure that the participants correctly understood

them. The questionnaire was based on the conceptual framework of the narrow reading approach. One open-ended item questionnaire was also added to better understand learners' attitude toward narrow reading.

Data collection procedures

Before the study, The VKS test was given to all participants in the first week of the first academic semester of 2019. Before the test, the instructions and examples of the VSK were provided to the participants in their native Thai language. The VSK was administered again to all participants after the final week of the experiment. The questionnaire was also distributed to all experimental group participants to explore their attitudes toward the narrow reading approach.

The meaning of the self-report category

VKS accepted self-reported word knowledge of categories A, B, C, and D and required a demonstration of knowledge of a word. Table 1 illustrates the meaning of the self-report categories.

Table 1 The meaning of the VKS scores (adapted from Paribakht & Wesche, 1997, p. 181)

Category	Meaning of category
A	The word is not familiar, and the non-word is given
B	The word is familiar, and the word with correct spelling is given
C	The word is used with semantic appropriateness in a sentence
D	The word is used with semantic appropriateness and grammatical accuracy in a sentence

Results

Results from the VSK test

The vocabulary knowledge test's self-rating scales were analyzed to determine the progress of vocabulary knowledge among Thai EFL university students through the narrow reading approach in Buddhist tertiary education. The study results showed that Thai Buddhist university participants had a specific tendency of self-report on vocabulary knowledge scale. Specifically, both groups of participants reported B the most, followed by

A, C and D, respectively, at T1. These findings showed that most participants had seen the target words before, but they were unsure of their meaning.

At T2, the largest number of experimental participants reported C (48%), followed by D (26.2%), B (22.4%) and A (3.4%). However, the control participants reported B (53.1%) the most. This followed by A (28.2%), C (8.8%) and D (2.7%), respectively. In this regard, the findings showed that after the treatment of narrow reading, most participants incrementally developed their knowledge of the targeted words. To illustrate, a larger number of experimental participants rated the target words C at T2, suggesting that they better understood the word when they had more meetings of the target word. However, they could now use it in context. Likewise, the control participants' vocabulary knowledge improved at T2, compared to that at T1. Still, their knowledge of the target words remained at B, indicating their partial knowledge of the target words. Overall, these findings suggest that the narrow reading approach enhances Thai Buddhist university participants' vocabulary knowledge in a Buddhist context. Table 2 illustrates a summary of the results of Thai Buddhist university participants' self-report on vocabulary learning through narrow reading.

Table 2 The results of Thai Buddhist university participants' self-report on vocabulary learning

Self-rated Words	A				B				C				D			
	G1		G2		G1		G2		G1		G2		G1		G2	
	T1	T2														
noble	7	0	6	4	14	1	11	12	0	10	3	2	0	10	0	2
auspicious	16	1	14	9	5	7	6	11	0	6	0	0	0	7	0	0
occasion	11	0	12	8	10	2	8	12	0	13	0	0	0	6	0	0
cling	11	0	7	6	10	4	12	14	0	13	1	0	0	4	0	0
wisdom	5	1	5	1	10	9	12	12	6	11	3	7	0	0	0	0
enlightenment	6	0	9	7	14	3	7	11	1	13	4	2	0	5	0	0
peaceful	8	0	8	7	11	3	11	10	2	10	0	2	1	8	1	1
mediate	10	0	10	5	11	5	8	5	0	10	2	0	0	6	0	0
attain	9	0	9	5	11	6	11	13	1	12	0	1	0	3	0	0
disciple	10	0	9	6	11	5	11	14	0	12	12	0	0	4	4	0
disappear	12	2	10	8	5	6	8	12	4	6	2	0	2	5	0	0

Self-rated Words	A				B				C				D			
	G1		G2		G1		G2		G1		G2		G1		G2	
	T1	T2	T1	T2	T1	T2	T1	T2	T1	T2	T1	T2	T1	T2	T1	T2
deliver	7	1	6	8	9	5	8	11	1	8	0	3	3	8	2	2
offer	3	5	5	5	6	7	8	9	5	7	6	7	4	5	0	0
deva	7	0	5	4	6	3	6	10	5	10	4	2	5	6	6	3
Total (294)	122	10	115	83	133	66	127	156	25	141	37	26	15	77	13	8
Total (%)	41.5	3.4	39.1	28.2	45.2	22.4	43.2	53.1	8.5	48	12.6	8.8	5.1	26.2	4.4	2.7

Note: G1 = the experimental group (n=21); G2 = the control group (n=20) T1 = pre-test; T2 = post-test

Participants were required to supply the word’s meaning given rated it C. Participants were to generate a sentence using the target word if placed D to ensure that participants could use it in a meaningful context. Table 3 demonstrates the examples of participants’ responses to vocabulary knowledge scale task. Based on Table 3, the results indicated that narrow reading group could produce more accurate and meaningful sentences. In contrast, the control group could provide the meaning of target words, but could barely generate the sentence using the target words. These findings suggest that narrow reading promote Thai participants’ vocabulary acquisition, thus increasing language competence. The current results support previous studies that multiple word meetings can generate conditions for the development of vocabulary knowledge about a word’s usage, including a word’s grammatical behavior and syntactic class (Kang, 2015; Schmitt & Carter, 2000).

Table 3 Examples of Thai Buddhist university participants’ written sentences of the target words

Target words	Group	Test	Examples of participants’ written sentences
noble	Experimental	Pre-test	-
		Posttest	The Buddha came from the noble family.
	Control	Pre-test	ราชวัลล
		Posttest	เป็นไปได้
auspicious	Experimental	Pre-test	-
		Posttest	This auspicious time to be a monk.
	Control	Pre-test	ราชวัลล
		Posttest	-
wisdom	Experimental	Pre-test	-
		Posttest	The Buddha found the noble wisdom.
	Control	Pre-test	การสุ่ม

Target words	Group	Test	Examples of participants' written sentences
enlightenment	Experimental	Posttest	ความฉลาด
		Pre-test	-
	Control	Pre-test	ตรัสรู้
		Posttest	ตรัสรู้
peaceful	Experimental	Pre-test	สงบ
		Posttest	The forest is very peaceful.
	Control	Pre-test	สงบ
		Posttest	เพิ่มรูปแบบ
meditate	Experimental	Pretest	สงบ
		Posttest	I meditated for 2 hours yesterday.
	Control	Pre-test	-
		Posttest	-
disappear	Experimental	Pre-test	-
		Posttest	My sister disappeared from home yesterday.
	Control	Pre-test	ไม่ปรากฏ
		Posttest	ไม่ปรากฏ
deliver	Experimental	Pre-test	บริการ
		Posttest	My brother delivers the gift for me.
	Control	Pre-test	บริการ
		Posttest	แม่น้ำ

Based on the current findings obtained from the VSK test, the experimental group outperformed the control group, suggesting that narrow reading can help facilitate Thai Buddhist university learners' receptive and productive knowledge of a word in a Buddhist learning context. These findings also highlight the benefits of narrow reading, which work in tandem with previous studies (Chang & Renandya, 2019; Cho, Ahn, & Krashen, 2005; Kang, 2015; Rai sa-nguan & Sukying, 2019).

Results from the questionnaire

Research question 2: What is Thai EFL learners' overall attitudes toward the narrow reading approach?

The questionnaires' results showed that Thai Buddhist university participants had a positive attitude towards the narrow reading approach. Specifically, the university participants had an average mean of 4.59 (91.8%, SD = 0.52). The item 12 (I have learned new words) was at 4.95 with the standard deviation of 0.21, showing the highest average. The detailed information is illustrated in Table 4.

Table 4 the results of the attitude questionnaire analysis

No.	Items	\bar{x}	S.D.	Level
1	I found all the reading materials interesting.	4.43	0.59	High
2	I didn't have difficulty understanding the meaning of words while reading the text.	3.24	1.17	Moderate
3	I always found the same word groups in the reading text.	4.62	0.49	Very high
4	I could understand the meaning of the vocabulary that I frequently encountered when I read more texts.	4.86	0.35	Very high
5	I understood the meaning of vocabulary that reoccurred in reading materials.	4.76	0.43	Very high
6	I think the reoccurrence of vocabulary makes me remember vocabulary better and longer than using a dictionary.	4.81	0.40	Very high
7	The new vocabulary that I have repeatedly learned is more accurate and lasts longer than learning from encountering that vocabulary only once.	4.76	0.53	Very high
8	The length of the materials was suitable.	4.62	0.49	Very high
9	Reading materials were similar in terms of grammatical structure and vocabulary.	4.67	0.48	Very high
10	I want to apply a narrow reading in different situations and skills.	4.52	0.60	Very high
11	Narrow reading makes me more interested in learning English.	4.86	0.35	Very high
12	I have learned new words.	4.95	0.21	Very high
13	I prefer English learning after being taught with a narrow reading approach.	4.57	0.50	Very high
Total		4.59	0.52	High

An open-ended item questionnaire was analyzed to better understand Thai Buddhist university participants' attitude towards narrow reading. Overall, the analysis of the result revealed that Thai Buddhist university participants' interest, confidence and attitude towards narrow reading were improved after reading. Table 5 shows the Thai Buddhist university interviewees' responses to narrow reading.

Table 5 Examples of participants' responses to narrow reading

Students	Responses
S1	I found narrow reading more interesting to learn new words.
S2	I think that using narrow reading to read different kinds of content with similar vocabulary enables the readers to remember new words correctly and precisely.
S3	This learning environment makes it easier for me to recognize new words and improve my translation skills.
S4	With the recurrence of the same words, narrow reading is a new teaching model that I like because I had a chance to find out the meaning of unknown words, and I could remember them better.
S5	If we keep practicing this, I am confident we will improve our vocabulary and comprehend the texts.
S6	I think narrow reading could build up my confidence and enthusiasm to read more books and increase my vocabulary knowledge.
S7	Seeing the words frequently made it much easier for me to remember and recall the meaning of the word.

In conclusion, both quantitative and qualitative findings showed that Thai Buddhist university participants had a positive attitude towards narrow reading. Moreover, narrow reading helped facilitate their vocabulary learning in a Buddhist learning context from participants' perspectives.

Discussion

The first research question was whether narrow reading facilitated Thai EFL learners' vocabulary knowledge learning in a Buddhist university context. The data obtained from the vocabulary knowledge scale test of self-report was analyzed to determine the progress of vocabulary knowledge among Thai students in a Buddhist university context to address the first research question. The current findings showed that the experimental group participants incrementally developed their vocabulary knowledge through narrow reading. They could also produce meaningful sentences using the target words, although some written sentences were grammatically correct. These findings suggest that Thai Buddhist university participants benefit from reading texts arranged around common themes compared to the traditional teaching method – reading available texts to recognize the meaning of a word. These findings are congruent with previous studies that found a positive effect of narrow reading on vocabulary learning (Chang & Renandya, 2019; Cho, Ahn, & Krashen, 2005; Kang, 2015; Raisa-nguan & Sukying, 2019).

The development of the narrow reading participants' vocabulary knowledge could be due to their background knowledge of the given topic. Narrow reading participants have repeatedly encountered the same theme, leading to a better understanding of a text. For this reason, the narrow reading participants could easily remember the target words, all of which, in a way, was associated with Buddhism. As such, repeated encounters with the thematic concept, the Buddha's life and related themes, helped students develop semantic networks around the target words. Moreover, the narrow reading approach might have improved students' skill to integrate the content-related target words, thus contributing to the accessibility of the target words efficiently. In this regard, the current findings supported the theory of thematic relevance among the target words and vocabulary learning (Nation, 2013). Researchers on vocabulary acquisition also indicate that multiple encounters of the

target words in recurring texts facilitate vocabulary learning and are essential for vocabulary retention (Kang, 2015; Nation, 2013).

Additionally, the current study showed that narrow reading provided much repetition of target words that are closely linked to reading materials; such ample vocabulary recurrence may have reinforced the form and meaning link of target words. Table 2 illustrates the comparison between experimental participants and their control counterparts. As illustrated in Table 2, the experimental participants, who read six materials related to a topic, improved their knowledge of target words. However, control group participants could barely increase their vocabulary knowledge. This phenomenon could be accounted for by vocabulary recycling. If learners recognize a word they have encountered earlier, it is less difficult for them to recall its meaning. Furthermore, narrow reading provided experimental participants with more exposure to target words, thereby increasing their learning possibility. The current findings also align with previous studies, suggesting the benefits of vocabulary recycling (Chang & Renandya, 2019; Hwang & Nation, 1989; Schmitt & Cater, 2000). The current study also suggests that narrow reading facilitates recognizing the form and meaning of the target words among Thai Buddhist university students, at any rate, in the Buddhist learning context.

Regarding learners' attitudes toward narrow reading, the results showed that Thai Buddhist university learners' attitudes were enhanced after reading. The study results proved the benefits of narrow reading on vocabulary learning with an average of 4.59 (91.8%) on the questionnaire response. This high attitude could be because narrow reading provided learners with great exposure to comprehensible inputs and sufficient target words. Such repeated encounters allow learners to notice and remember a word. Theoretically, noticing a word is the initial stage of learning a word. From this perspective, multiple meetings of the target word help learners easily recall the meaning of it. This claim could be supported by participants' responses on the questionnaire item (I could understand the meaning of the vocabulary that I frequently encountered when I read more texts) with an average of 4.86 (97.2%). The written questionnaire responses also provided evidence to support such a claim:

With the recurrence of the same words, narrow reading is a new teaching model that I like because I had a chance to find out the meaning of unknown words and I could remember them better (student 5).

Seeing the words frequently made it much easier for me to remember and recall the meaning of the word (student 7).

The analysis of the current results also reveals that narrow reading increases learners' interest and vocabulary acquisition confidence. Specifically, the result showed an average of 4.86 (97.2%) on the questionnaire item (narrow reading makes me more interested in learning English), indicating a very high level of interest in reading. Participants' written responses could support this statement:

I found narrow reading more interesting to learn new words (student 1).

I think narrow reading could build up my confidence and enthusiasm to read more books and increase my vocabulary knowledge (student 6).

Overall, the current findings indicated narrow reading benefited Thai Buddhist university learners' vocabulary learning and enhanced their interest and confidence in reading. These findings provided support to previous studies that narrow reading benefits L2 learners' acquisition of vocabulary (Chang & Renandya, 2019; Cho, Ahn, & Krashen, 2005; Kang, 2015; Rai sa-nguan, 2019; Rai sa-nguan & Sukying, 2019)

Conclusion

The current study examined the effect of narrow reading on vocabulary learning in a Thai Buddhist university learning context. The analysis of the present findings indicated that narrow reading consolidated students' word knowledge and enlarged their vocabulary by connecting previously known forms of the word to other unknown forms. Overall, the results indicated the benefits of narrow reading in enhancing Thai learners' vocabulary growth. Specifically, narrow reading enhanced learners' ability to recognize and recall the form-meaning link of a word from multiple encounters and their ability to appropriately use it in context. The results also showed Thai Buddhist university learners' positive attitude towards narrow reading. More precisely, learners' interest, confidence and attitude toward

narrow reading were remarkably increased after reading. The current results provided empirical evidence to support previous studies that significant roles of narrow reading in vocabulary learning (Chang & Renandya, 2019; Cho, Ahn, & Krashen, 1994, 2005; Kang, 2015; Rai sa-nguan & Sukying, 2019).

Recommendations

This present study's findings lead to some recommendations for further research—first, the results of the current research related to the integration of reading and vocabulary acquisition. Vocabulary acquisition could reinforce reading comprehension, as these skills are mutually beneficial. Within an overall Buddhist learning environment, the Buddhist participants in this study were familiar with the uniqueness of beliefs and traditions as practiced in the Thai nation. Consequently, when they read the English texts that integrated the words and phrases about Buddhism, they learned to construct the meanings of these words and phrases in the Buddhist texts. Also, they could connect ideas in the texts with their background knowledge, helping them understand implications. Thus, the English teaching approach met the needs of the students.

Additionally, Goldenberg (2004) stated that the ability to apply such experience or prior knowledge significantly increases as children advance in their literacy development. Children comprehend texts effectively if the message contains elements compatible with the children's natal culture—familiarity with words, syntax, and text-structure impacts readers' success in constructing meaning from texts.

Future studies may include a delayed follow-up test a few weeks after completing narrow reading activities to measure the retention target. The effects of narrow reading activities in the long term should also be examined. Finally, the influence of other dependent variables should also be investigated. For instance, whether the narrow reading approach improves other language skills such as writing or speaking, could be explored.

References

- Chang C-S & Renandya W (2019) Current practice of extensive reading in Asia: teachers' perceptions. *The reading Matrix*. 17(1), 40–59.
- Cho, K. S. (1994). Acquisition of vocabulary from the Sweet Valley Kids series: Adult ESL acquisition. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*. 37(8), 662-667
- Cho, K., Ahn, K. & Krashen, S. (2005). The Effects of Narrow Reading of Authentic Texts on Interest and Reading Ability in English as a Foreign Language, *Reading Improvement Journal*. 42(1), 58-64
- Goldenberg, C. (2004). *Literacy for all children in the increasingly diverse schools of the United States*. In R. B. Ruddell and N. J. Unrau. (eds.). *Theoretical Models and Processes of Reading*. 5th ed. Delaware: International Reading Association, 1636-1666.
- Hwang, K., & Nation, I. S. P. (1989). Reducing the vocabulary load and encouraging vocabulary learning through reading newspapers. *Reading in a Foreign Language*, 6, 323–335.
- Kang E. (2015). Promoting L2 vocabulary learning through narrow reading. *RELC Journal*, 46(2), 165–179.
- Krashen, S. (1996). The Case for Narrow Listening. *System*. 24(1), 97–100.
- Laufer, B. & Sim, D. (1985). *Measuring and explaining the reading threshold needed for English for academic purposes texts*. 18(5). 405–411.
- Nation, I.S.P. (2013). *Vocabulary acquisition in second language acquisition*. In *The Encyclopedia of Applied Linguistics*, ed. Chapelle, C.A. Oxford, UK: Wiley-Blackwell.
- Paribakht, T. S., & Wesche, M. (1997). *Vocabulary enhancement activities and reading for meaning in second language vocabulary development*. In J. Coady & T. Huckin (Eds.), *Second language vocabulary acquisition: A rationale for pedagogy*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Rai sa-nguan, S. (2019). *EFL Students' Reading Ability through Narrow Reading: Matters of Vocabulary Acquisition and Reading Comprehension*. Master's thesis. Mahasarakham University.
- Rai sa-nguan, S, & Sukying, A. (2019). The effect of narrow reading on vocabulary learning and reading comprehension in EFL learners. *The proceedings of the International Conference on English Language Studies (ICELS 2019)*, 203-217.

- Richards, J. C. & W. A. Renandya. (Eds.). (2002). *Methodology in language teaching: an anthology of current practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schmitt, N., & Carter, P. (2000). The lexical advantages of narrow reading for second language learners. *TESOL Journal*, 9(1), 4–9.
- Wesche, M., & Paribakht, T. S. (1994). *Enhancing Vocabulary Acquisition through Reading: A Hierarchy of Text-Related Exercise Types*. Paper presented at the AAAL'94 Conference Baltimore, March 5-8
- Yang, A. (2001). Reading and the non-academic learner: a mystery solved. *System*. 29, 451-466

ผลกระทบจากการเผาใบอ้อยที่ก่อให้เกิดมลพิษ PM 2.5 ตำบลในเมือง
อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น

IMPACT OF BURNING SUGARCANE LEAVES POLLUTED PM 2.5 NAI -MUANG
SUB-DISTRICT, WIANGKAO DISTRICT KHON KAEN PROVINCE*

สิทธิพร เกษจ้อย, วรชัต ทะสา, สัจจรักษ์ ไร่สงวน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

สุดาทิพย์ เกษจ้อย

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Sitthiporn Khetjoi, Worachat Thasa, Saccarak Raisa-nguan

Mahamakut Buddhist University Isan Campus, Thailand

Sudathip Khatjoi

Sisaket Rajabhat University, Thailand

E-mail: piakealexander@yahoo.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชน ตำบลในเมือง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อศึกษาผลกระทบจากการเผาใบอ้อย ที่ก่อให้เกิดมลพิษ PM 2.5 ตำบลในเมือง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการป้องกันผลกระทบจากการเผาใบอ้อยซึ่งทำให้เกิดมลพิษ PM 2.5 และการเข้าถึงสวัสดิการด้านการรักษาสุขภาพของประชาชน ตำบลในเมือง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น โดยคณะผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 383 คนโดยใช้แบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์โดยสถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean), ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัยพบว่า

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศชายร้อยละ 52.20 และร้อยละ 47.80 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 47.80 มีอายุระหว่าง 21-40 ปี ร้อยละ 34.20 จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 56.40 มีรายได้ต่ำกว่าเดือนละ 10,000บาทต่อเดือนร้อยละ 48.0 ผลกระทบจากการเผาใบอ้อยที่ก่อให้เกิดมลพิษ PM 2.5 ตำบลในเมือง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ได้รับผลกระทบอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ผลกระทบการเกิดมลพิษในระบบนิเวศ ($\bar{X} = 4.09$) ผลกระทบด้านการเกิดมลพิษทางอากาศ ($\bar{X} = 4.05$) ผลกระทบด้านสุขอนามัย ($\bar{X} = 4.05$) และผลกระทบด้านการเกิดปัญหาดินเปรี้ยว ($\bar{X} = 3.95$) ตามลำดับ และประชาชนได้

*ได้รับบทความ: 25 พ.ย. 2563; แก้ไขบทความ: 30 ม.ค. 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 เม.ย. 2564

ให้ข้อเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยกันรณรงค์เพื่อลดการเผาอ้อยเพราะจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อด้านระบบนิเวศวิทยาและสุขภาพของประชาชนในพื้นที่

คำสำคัญ: การเผา; ใบอ้อย; ผลกระทบ

Abstract

The objectives of this study were:1) to study the personal factors of the people in Nai-Muang sub-district, Wiangkao district, KhonKaen province, 2) the impact of sugarcane leaves burning polluted PM 2.5 in Nai-Muang sub-district, Wiangkao district, Khon Kaen province, and 3) to study the recommendations to protect the impact of sugarcane leaves burning polluted PM 2.5 and medical social welfare of the people in Nai-Muang sub-district, Wiangkao district, Khon Kaen province. The researchers collected the data from 383 sampling respondents by questionnaires and analyzed the data by descriptive statistics, percentage, mean, and standard deviation.

The findings were as follows:

The respondents, 52.20 percent, were male and 47.80 percent were female. The respondents,47.80 percent, were age between 21-40 years old. The respondents,34.20 percent, were graduated high school, and most of them, 56.40 percent, were farmers. They, 48.0percent, earned lower than 10,000 bath/month. The overall impact of sugarcane leave burning polluted PM 2.5 Nai-Muang sub-district, Wiangkao district, KhonKaen province was at high mean level ($\bar{X} = 4.03$). while considering in each aspect, it was found that all aspects were at high mean level, the aspect of ecological impact ($\bar{X} = 4.09$), the aspect of air pollution ($\bar{X} = 4.05$),the aspect of health care ($\bar{X} = 4.05$), and the aspect of acid soil ($\bar{X} = 3.95$)respectively. For the suggestions, the people suggested the organizations concerned to campaign not to burn the sugarcane because it harms the ecological system and livelihood of the people in the region.

Keywords: Burning; Impact; Sugarcane Leaves.

บทนำ

ในช่วงปีที่ผ่านมา “PM 2.5” กลายเป็นประเด็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ของสังคมไทย ซึ่งไม่ใช่แค่ในกรุงเทพฯ เท่านั้น แต่ปัญหาคุณภาพอากาศที่มีระดับอันตรายต่อสุขภาพได้แพร่กระจายไปในวงกว้างเกือบทั่วประเทศ หลายภาคส่วนต่างพยายามหาต้นตอของปัญหาฝุ่น ไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้าง ควันจากรถยนต์ และหนึ่งในสาเหตุสำคัญที่เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ อย่างแพร่หลายก็คือ “การเผาอ้อย” ที่ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงในพื้นที่ภาคตะวันออก ภาคกลาง ภาคเหนือตอนล่าง และภาคอีสาน ในรูปของ “หิมะดำ” ควันพิษ ฝุ่นจิ๋ว PM 2.5 เป็นตัวเร่งให้เกิดภัยแล้งหนักยิ่งขึ้นอีกด้วย อย่างไรก็ตาม กรณีการเผาอ้อยซึ่งก่อให้เกิด PM 2.5 นี้ กลับยังไม่เห็นมาตรการที่ชัดเจนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ประชาชนทำได้เพียงสวมหน้ากากอนามัยป้องกัน ส่วนชาวไร่อ้อยก็ยังคงไม่มีทางเลือกในการเก็บเกี่ยวผลผลิต และตกเป็น “จำเลย” ที่ก่อมลภาวะและสร้างความเดือดร้อน นโยบายการส่งเสริมการเกษตรที่มุ่งเน้นการเพาะปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อป้อนอุตสาหกรรม เป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่ก่อให้เกิดวิกฤตมลพิษฝุ่น PM 2.5 ในขณะนี้ ดังนั้น ภาครัฐจึงควรปรับปรุงนโยบายด้านการเกษตร โดยส่งเสริมให้มีการเพาะปลูกพืชในที่ที่เหมาะสม มีการใช้เทคโนโลยีในการทำเกษตรเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ควรส่งเสริมและความช่วยเหลือเกษตรกรในการเปลี่ยนผ่านวิธีการผลิตให้มีความทันสมัยและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น (สำนักข่าวสิ่งแวดล้อม, 2562)

สถานการณ์ฝุ่นละอองขนาดเล็กหรือ PM 2.5 เป็นประเด็นที่หลายฝ่ายให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่ง โดยกลายเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่และกระทบต่อสุขภาพประชาชน เป็นอย่างมาก จากข้อมูลของกรมควบคุมมลพิษ พบว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา PM 2.5 มาจาก 2 สาเหตุหลักด้วยกันคือ 1) การเผาไหม้ของเครื่องยนต์ดีเซล และ 2) การเผาพืชตามไร่นา สำหรับภาคอีสานมีพื้นที่เพาะปลูกอ้อยเกือบครึ่งหนึ่งของประเทศและมักประสบปัญหา PM 2.5 ในช่วงเดือนธันวาคมถึงเมษายนที่เป็นช่วงเก็บเกี่ยวอ้อย โดยปัญหานี้จะยิ่งรุนแรงขึ้น ในช่วงที่อากาศแล้งและมีปริมาณฝนน้อย เนื่องจากการชะล้างฝุ่นละอองเป็นไปอย่างจำกัด การเผาอ้อยจึงอาจเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาดังกล่าว (ภัทริยา นวลใย, 2562)

ปัญหาหลักที่ต้องเผาอ้อยเกิดจากการ “ขาดแคลนแรงงาน” หรือ ขาดคนตัดอ้อยมีอ้อยปลูกหลายร้อยไร่ แต่พอถึงเวลาตัดอ้อยกลับหาแรงงานไม่ได้ ส่วนใหญ่แรงงานต่างพากันปฏิเสธที่จะรับตัดอ้อยสด ๆ ไม่ว่าจะ เป็น แรงงานไทย หรือ แรงงานต่างด้าว เนื่องจากการตัดอ้อยสด มีความยากลำบาก กว่าจะได้มา 1 ต้นต่อคน ต้องใช้เวลานาน ต้องพบกับปัญหามากมาย ตั้งแต่ใบอ้อยคมบาดมือ บางพันธุ์มีหนามด้วย ทำให้การตัดอ้อยล่าช้า แต่หากชาวไร่อ้อยในพื้นที่ใด มีการเผาอ้อยเพื่อให้ใบไหม้ เหลือไว้แต่ลำต้นอ้อย ก็จะสามารถตัดอ้อยได้เร็วขึ้น จะได้ปริมาณอ้อยมากถึง 4-5 ต้นต่อวัน ซึ่งแรงงานชอบตัดอ้อยที่เผาแล้ว เพราะเสร็จเร็ว ได้เงินเร็ว ง่ายต่อการตัด เปรียบเทียบกับการตัดอ้อยสด ที่ตัดได้เพียง 1.5 ต้นต่อวันเท่านั้น ในขณะที่ โรงงานน้ำตาลบางรายชอบรับอ้อยสด เพราะคุณภาพดีกว่า แต่ก็ต้องแลกกับข้อจำกัดที่นับวันจะมากขึ้น

จากการสำรวจพบว่า สาเหตุผลที่ชาวไร่อ้อยเลือกใช้วิธีการเผาไร่อ้อยมากกว่าการตัดอ้อยสด สาเหตุใหญ่เป็นปัญหาเรื่องการขาดแคลนแรงงาน โดยแรงงาน 1 คนจะตัดอ้อยสดได้ประมาณ 1-1.5 ตัน/วัน แต่ถ้าเป็นอ้อยไฟไหม้จะตัดได้ประมาณ 2-3 ตัน/วัน และกรณีที่โรงงานให้คิวอ้อยไฟไหม้ก่อนอ้อยสด เนื่องจากอ้อยไฟไหม้ส่วนใหญ่เป็นของหัวหน้ารายใหญ่ซึ่งมีอำนาจต่อรองกับโรงงานน้ำตาล และการลดลงของน้ำหนกอ้อยไฟไหม้ไม่ได้กระทบกับค่าความหวาน อีกทั้งโรงงานยังรับซื้ออ้อยไฟไหม้ได้ในราคาที่ถูกกว่าอ้อยสดด้วยการตัดอ้อยไฟไหม้จะใช้แรงงาน 18.75-28.125 ล้านแรง แรงงานตัดอ้อยไฟไหม้จะได้ผลตอบแทนสูงกว่าตัดอ้อยสด 2 เท่า ส่วนเจ้าของไร่อ้อยถึงจะจ่ายแพงกว่าต่อวัน แต่ก็ได้ผลผลิตไปขายได้มากและเร็วกว่า และหาแรงงานง่ายกว่า ทำให้ปัจจุบันโรงงานน้ำตาลส่วนใหญ่ที่มีอัตรารอไฟไหม้เข้าโรงงาน ยังคงอยู่ที่ 60% ขึ้นไป (ฐานเศรษฐกิจ, 2562)

จังหวัดขอนแก่น ได้มีการร่วมรณรงค์การไม่เผาอ้อยที่แปลงอ้อยสาธิต บ้านหนองดินกี้ หมู่ 14 ตำบลกุดกว้าง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ดร.สมชาย หาญหิรัญ รัฐมนตรี ช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม พร้อมด้วย น.ส.วรวรรณ ชิตอรุณ เลขานุการคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย นายเดชา จาตุชนานันท์ รองอธิบดีกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม นายบุญถิ่น โคตรศิริ ผู้อำนวยการสำนักบริหารอ้อยและน้ำตาลทราย ลงพื้นที่แปลงอ้อยสาธิต เพื่อเปิดงานวันรณรงค์ ไม่เผาอ้อย ไม่สร้างฝุ่นละออง ลด PM 2.5 และแนวทางแก้ไขโดยการดำเนินงานของนายสมศักดิ์ จังตระกุล ผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่นร่วมกับนายไกรฤทธิ์ วงษ์วีระนิมิต นายกสมาคมชาวไร่อ้อยอีสานกลาง คณะกรรมการบริหารสมาคมฯ และโรงงานน้ำตาลมิตรภูเวียง เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือนให้ชาวไร่อ้อยได้เห็นความสำคัญของการตัดอ้อยสด สะอาด หยุดเผาอ้อย ไม่สร้างฝุ่นละอองและลด PM 2.5 (สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์, 2562)

พื้นที่ตำบลในเมือง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น เป็นพื้นที่ที่มีการเผาปลูกอ้อยและเผาอ้อยก่อนจะตัดเป็นจำนวนมาก ประชาชนในพื้นที่ได้รับผลกระทบจากการเผาใบอ้อยของเกษตรกร ที่ก่อให้เกิดมลพิษ PM 2.5ทำให้ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมากทั้งในด้านระบบนิเวศวิทยา สภาพแวดล้อม คุณภาพของดินที่ลดน้อยลงไม่และต้องเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมากในการปรับสภาพดิน รวมทั้งปัญหาสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่โดยเฉพาะระบบทางเดินหายใจ ซึ่งการศึกษานี้ จะสามารถนำผลที่ได้จากการศึกษาไปปรับประยุกต์ใช้เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมการรับรู้ถึงผลกระทบจากการเผาใบอ้อย ที่ก่อให้เกิดมลพิษ PM 2.5 ซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชนและทำให้สภาวะแวดล้อมเสื่อมโทรมและส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย ในพื้นที่ตำบลในเมือง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น รวมทั้งการเข้าถึงระบบสวัสดิการด้านการรักษาสุขภาพและการเข้ารับความช่วยเหลือเมื่อประสบปัญหา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนในตำบลในเมือง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาผลกระทบจากการเผาใบอ้อยของเกษตรกร ที่ก่อให้เกิดมลพิษ PM 2.5 ในพื้นที่ ตำบลในเมือง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการป้องกันและการเข้าถึงสวัสดิการด้านการรักษาสุขภาพของประชาชน ที่ได้รับผลกระทบจากฝุ่น PM 2.5 ตำบลในเมือง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ประชากรที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ คือ ประชาชนที่มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในพื้นที่ ตำบลในเมือง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น ซึ่งมี 16 หมู่บ้าน จำนวน 9,023 คน คณะผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการใช้สูตร ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1967) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1+N(e^2)}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากรที่ใช้ในการวิจัย

e = ค่าเปอร์เซ็นต์ความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง ซึ่งในงานวิจัย

กำหนดให้มีความคลาดเคลื่อนได้ ร้อยละ 5 หรือ 0.05

$$\begin{aligned} \text{ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (n)} &= \frac{9,023}{1+9,023 (0.05)^2} \\ &= 383 \text{ คน} \end{aligned}$$

ดังนั้น จึงได้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ 383 คน คณะผู้วิจัยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลโดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าด้านผลกระทบ

2.1 ผลกระทบด้านการเกิดมลพิษในระบบนิเวศ

2.2 ผลกระทบด้านการเกิดมลพิษทางอากาศ

2.3 ผลกระทบด้านการเกิดปัญหาดินเปรี้ยว

2.4 ผลกระทบด้านสุขภาพอนามัย

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended Questions) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการป้องกันผลกระทบจากการเผาใบอ้อยและการเข้าถึงสวัสดิการด้านการรักษา

นำแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความตรงและครอบคลุมเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruency) และนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว นำไปทำการทดลอง (Try-Out) จำนวน 30 ชุด กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลหนองกุ้งเขิน อำเภอเวียงจังหวัดขอนแก่น เพื่อหาคุณภาพและหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.87

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง ผลกระทบจากการเผาใบอ้อย ที่ก่อให้เกิดมลพิษ PM 2.5 ตำบลในเมือง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น สามารถสรุปผลได้ ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศชาย ร้อยละ 52.20 และเพศหญิงร้อยละ 47.80 ร้อยละ 47.80 มีอายุระหว่าง 41-60 ปี มีอายุระหว่าง 21-40 ปี ร้อยละ 37.10 มีอายุต่ำกว่า 21 ปีร้อยละ 10.40 และร้อยละ 4.70 มีอายุมากกว่า 60 ปี ผู้ตอบแบบสอบถามจบการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษาร้อยละ 23.80 จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาร้อยละ 23.0 จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาร้อยละ 34.20 จบการศึกษาในระดับอนุปริญาตร้อยละ 9.70 จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีร้อยละ 8.90 และสูงกว่าปริญญาตรีร้อยละ 0.50 ผู้ตอบแบบสอบถามประกอบอาชีพเกษตรกรร้อยละ 56.40 ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวร้อยละ 17.80 รับจ้างทั่วไปร้อยละ 10.70 เป็นนักเรียนนักศึกษาร้อยละ 7.0 ประกอบอาชีพรับราชการและพนักงานราชการร้อยละ 4.40 และทำงานงานห้างร้านเอกชนร้อยละ 3.70 ส่วนมากผู้ตอบแบบสอบถามมีสถานภาพสมรส 72.30 มีสถานภาพโสดร้อยละ 19.80 เป็นหม้ายร้อยละ 5.50 และมีสถานภาพหย่าร้างร้อยละ 2.30 ส่วนมากมีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือนร้อยละ 48.0 มีรายได้ 10,000-20,000 บาทต่อเดือนร้อยละ 44.10 และมีรายได้มากกว่า 20,000บาทต่อเดือน ร้อยละ 7.80

ผลกระทบจากการเผาใบอ้อย ที่ก่อให้เกิดมลพิษ PM 2.5 ตำบลในเมือง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.03) โดยแยกเป็นประเด็นได้ดังต่อไปนี้

1. **ผลกระทบด้านการเกิดมลพิษในระบบนิเวศ** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.09) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเกษตรกร ตำบลในเมือง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น มีการเผาใบอ้อยทำให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพของสิ่งแวดล้อม พื้นที่บริเวณรอบๆ ที่มีการเผาใบอ้อยมักถูกปกคลุมไปด้วยคราบเขม่า ควันและขี้เถ้าจากการเผาใบอ้อย หลังจากการเผาใบอ้อยจะทำให้มีวัชพืชเกิดขึ้นในบริเวณพื้นที่ทำการเผาที่น้อยลง การเผาใบอ้อยส่งผลกระทบต่อทัศนียภาพของระบบนิเวศในพื้นที่ ที่มีการเพาะปลูกอ้อย และขณะที่มีการเผาใบอ้อยจะ

ทำให้พืชชนิดอื่นๆ ที่ขึ้นอยู่บริเวณโดยรอบและบริเวณใกล้เคียงโดนเผาไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ สุพัตรา กิ่งไทร (2560:92-93) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ผลกระทบของการเผาอ้อยต่อพื้นที่เมือง กรณีศึกษาอำเภอเมืองและอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี จากการศึกษา พบว่าการเผาใบอ้อยส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ระดับมาก การเก็บเกี่ยวอ้อยด้วยวิธีการเผาเป็นกิจกรรมการเกษตรที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่เมืองในช่วงฤดูการเผาเขม่าควันจากการเผาอ้อยสร้างมลพิษทางอากาศและปัญหาสุขภาพของประชากร รวมถึงปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวและระบบนิเวศวิทยาที่สูญเสียไป มาตรการที่เหมาะสมมากที่สุด ในการลดการเผาอ้อย คือ 1. มาตรการให้เงินกูดอกเบี้ยต่ำและความรู้ในการบริหารจัดการทรัพยากร 2. มาตรการหักเงินค่าอ้อยไฟไหม้ และเฉลี่ยคืนให้อ้อยสด 3. มาตรการห้ามเผาภายในพื้นที่รัศมี 5 กิโลเมตรจากเขตเทศบาลเมือง 4. มาตรการประกาศ 90 วัน ห้ามเผาอ้อย และ 5. มาตรการไม่รับซื้ออ้อยไฟไหม้จากเกษตรกรตามลำดับ

2. ผลกระทบด้านการเกิดมลพิษทางอากาศ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเกษตรกร ตำบลในเมือง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น มีการเผาใบอ้อยซึ่งทำให้มีเขม่า หมอกควัน และฝุ่นละอองปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในเวลาเช้าตรู่และหัวค่ำ ฝุ่นละออง ที่เกิดจากการเผาใบอ้อยก่อให้เกิดความเดือดร้อนและความรำคาญแก่ประชาชนในพื้นที่ สารในหมอกควันที่เกิดจากการเผาใบอ้อยทำให้เกิดผลกระทบต่อระบบต่างๆ ของร่างกาย และประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีการเผาใบอ้อยมักมีอาการไอ จาม และหายใจลำบาก หลังจากที่มีการเผาใบอ้อย ซึ่งสอดคล้องกับ อธิรัตน์ จิระมะกร และคณะ (2562: 256-269) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ของการปลูกอ้อยในจังหวัดบุรีรัมย์ จากการศึกษาผลการวิจัย พบว่า การประเมินการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ของการปลูกอ้อย ในจังหวัดบุรีรัมย์ อยู่ในระดับมาก อ้อยตอ (อ้อยตัดสดแบบเผาใบอ้อยหลังตัด) มีปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่าสูงสุดเท่ากับ 532.19 kgCO₂eq/ton รองลงมาได้แก่ อ้อยตอ (อ้อยไฟไหม้) มีปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่าเท่ากับ 524.91, 436.58, 429.29 และ 60.82 kgCO₂eq/ton ตามลำดับ ส่วนอ้อยตอ (อ้อยตัดสดแบบไม่เผาใบอ้อยหลังตัด) มีปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่าที่น้อยที่สุดเท่ากับ 14.90 kgCO₂eq/ton และเมื่อพิจารณาวิธีการเก็บเกี่ยว การเก็บเกี่ยวแบบอ้อยไฟไหม้และอ้อยตัดสดแบบเผาใบอ้อยหลังตัด จะมีการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่ามากกว่าการเก็บเกี่ยวแบบอ้อยตัดสดแบบไม่เผาใบอ้อยหลังตัดประมาณ 38 เท่า ดังนั้น การผลิตอ้อยเข้าสู่โรงงานน้ำตาล ชาวไร่อ้อยควรเลือกปลูกอ้อยแบบอ้อยตอและมีการเก็บเกี่ยวแบบอ้อยตัดสดและไม่เผาใบหลังตัดอ้อย จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

3. ผลกระทบด้านการเกิดปัญหาดินเปรี้ยว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$) สภาพพื้นดินบริเวณที่มี การเผาใบอ้อยไม่สามารถนำมาใช้ในการเพาะปลูกอ้อยและพืชชนิดอื่น ๆ ได้เป็นระยะเวลานาน หลังจากการเผาใบอ้อยสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ไม่สามารถอาศัยอยู่ภายในดินได้ เนื่องจากขาดแคลนอาหาร การเผาใบอ้อยมีผลกระทบต่อโครงสร้างของดินทำให้ดินเกิดการทรุดตัวลง หลังจากการเผาใบอ้อย ทำให้ต้องเสีย

ค่าใช้จ่ายในการบำรุง รักษา และฟื้นฟูดินเพิ่มมากขึ้น และการเผาใบอ้อย ทำให้เกิดการสูญเสียไนโตรเจนในดิน เนื่องจากไนโตรเจนจะระเหยสู่บรรยากาศอย่างรวดเร็วทำให้ความชื้น ของดินลดลง ซึ่งสอดคล้องกับ สุดชล วุ่นประเสริฐและคณะ (2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการดินและน้ำเพื่อเพิ่มผลผลิตอ้อยต่อ ในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ จากการศึกษาผลการวิจัยพบว่าหากเกษตรกรปลูกอ้อยประเภทเดียวและไม่มีการเตรียม ดินก็จะทำให้คุณภาพดินน้อยลง และหากมีการเผาวัชพืชหรือต่ออ้อย ก็จะทำให้ดินกลายเป็นดิน เปรี้ยว อยู่ในระดับมาก ดังนั้นควรมีการรักษาสภาพดิน การปรับสภาพดิน และการให้น้ำในการปลูกอ้อยทั้ง 3 วิธี คือ 1) ไม่ใช้วัสดุปรับปรุงดิน 2) ใส่ขุยมะพร้าว 3) ใส่ซีเมนต์กลบ ส่งผลให้อ้อยมีเปอร์เซ็นต์การงอก ความ สูง จำนวนลำต่อไร่ น้ำหนักต่อลำ และผลผลิตอ้อยสูงกว่าการไม่ให้น้ำ การให้น้ำแก่อ้อยไม่มีผลต่อปริมาณ น้ำตาล หรือความหวานของอ้อย

4. ผลกระทบด้านสุขอนามัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$) ประชาชนในพื้นที่ได้รับ ผลกระทบจากการเผาใบอ้อยที่ทำให้เกิดละอองฝุ่น PM 2.5 ทำให้ระบบหายใจทำงานได้ไม่สะดวก ในขณะที่ ทำการเผา และหลังจากการเผาใบอ้อยมักมีอาการระคายเคืองตาหรือแสบตาเกิดขึ้นเสมอ มีอาการไอ จาม และหายใจลำบาก หลังจากที่มีการเผาใบอ้อย และการเผาใบอ้อยส่งผลทำให้ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่มีอาการ ของโรคผิวหนัง เช่น เป็นผื่นแดงหรือมีตุ่มน้ำใสๆ เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ ธิติรัตน์ ผลพิบูลย์และคณะ (2557:40-46) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องภัยในหน้าหนาวจากฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM 2.5) จากการศึกษาผลการวิจัย พบว่า ปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็กกว่า 2.5 ไมครอน (PM 2.5) นับเป็นปัญหาสำคัญ เนื่องจากส่งผลกระทบต่อ สุขภาพโดยตรง มีผลต่อการลดอายุขัยเฉลี่ยของประชาชนลง อีกทั้งยังเป็นที่มาของการเข้ารับรักษาตัวใน โรงพยาบาล อันเนื่องมาจากอาการเจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ เพิ่มสูงขึ้น เกิดภาวะของการรักษาโรกระบบทางเดิน หายใจ โรคหัวใจ และโรคมะเร็งปอด เป็นต้น นอกจากนี้ยังสร้างความเสียหายต่อสภาพแวดล้อม ทางธรรมชาติ อีกด้วย และในปีหนึ่งๆ มีประชากรที่ต้องเสียชีวิตเนื่องจากมลพิษทางอากาศ หรือเสียเงินค่ารักษาสุขภาพจาก อากาศเจ็บป่วยเป็นจำนวนมากไม่น้อย ในช่วงหลายปีมานี้ประเทศไทย ได้ประสบกับปัญหาสถานการณ์หมอกควัน จากไฟป่าและการเผาในที่โล่งเป็นประจำทุกปี

ดังนั้น จึงสามารถสรุปผลกระทบจากการเผาใบอ้อยและข้อเสนอแนะในการป้องกันฝุ่นจากการเผาใบ อ้อย ที่ก่อให้เกิดมลพิษ PM 2.5 ในเขตตำบลในเมือง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น มีดังนี้

1. ด้านการเกิดมลพิษในระบบนิเวศ เกษตรกรควรลดการเผาใบอ้อยเพื่อลดมลพิษ PM 2.5 การเผาใบ อ้อยทำให้สัตว์บางชนิดไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ต่อได้ เช่น หนู ไล่เดือนดิน เป็นต้น และการเผาใบอ้อยทำให้ที่ อยู่อาศัยได้รับความสกปรก

2. ด้านการเกิดมลพิษทางอากาศ ควรสวมหน้ากากอนามัย ผ้าชุบน้ำ ปิดปากปิดจมูก เพื่อป้องกันฝุ่น PM 2.5 ที่ทำให้ประชาชนในพื้นที่เกิดการเจ็บป่วย ด้านระบบ ทางเดินหายใจ เช่น ภูมิแพ้ ไอ จาม เป็นต้น และ บริเวณที่มีการเผาใบอ้อยจะทำให้พื้นที่ดังกล่าวมีเขม่าจากควันของการเผา

3. การเกิดปัญหาดินเปรี้ยว ควรปรับหน้าดินหลังจากการเผาใบอ้อย โดยการโรยปูนขาว ไถหน้าดิน และใส่ปุ๋ยคอก เป็นต้น หลังจากการเผาใบอ้อย จะทำให้หน้าดิน เกิดการเสื่อมโทรม ดินเป็นกรด และขาดน้ำ ขาดแร่ธาตุ ทำให้หน้าดินไม่อุดมสมบูรณ์เช่นเดิม และหลังจากการเผาใบอ้อยไม่ควรใช้สารเคมีใด ๆ ปรับหน้าดิน

4. ด้านสุขภาพอนามัย เมื่อเกิดเขม่าควันฝุ่น PM 2.5 ควรสวมหน้ากากอนามัย หรือผ้าชุบน้ำปิดปากปิดจมูก เพื่อป้องกันฝุ่นเข้าระบบทางเดินหายใจ ควรมีการไปตรวจสุขภาพประจำปีอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งฝุ่น PM 2.5 จะทำให้เกิดอาการแสบตา หายใจลำบาก ภูมิแพ้ ไอ จาม เป็นต้น และทำให้บ้านเรือนสกปรก เพราะเขม่าควันจากการเผาใบอ้อย ซึ่งควรมีการจัดอบรมให้แก่เกษตรกรที่ทำการปลูกอ้อยให้รับรู้ถึงกฎหมายข้อบังคับ เพื่อนำมาปฏิบัติอย่างถูกต้อง

องค์ความรู้และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการประยุกต์ใช้ในพื้นที่

ประชาชนได้รับผลกระทบจากการเผาใบอ้อยของเกษตรกรในด้านต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ซึ่งทุกภาคส่วนในชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง และให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการเผาใบอ้อยแก่ประชาชนในชุมชน เช่น

1. ด้านการเกิดมลพิษในระบบนิเวศ ธรณรังค์ให้เกษตรกรลดการเผาใบอ้อย เพื่อลดมลพิษ PM 2.5 เพราะการเผาใบอ้อยทำให้สัตว์บางชนิดไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ต่อได้ เช่น หนู ไล่เดือนดิน และในพื้นที่ใกล้เคียงไม่สามารถทำการเกษตรหรือให้ผลผลิต

2. ด้านการเกิดมลพิษทางอากาศ ให้คำแนะนำประชาชนควรสวมหน้ากากอนามัย ผ้าชุบน้ำปิดปากปิดจมูก ในช่วงที่มีการเผาใบอ้อย เพื่อป้องกันฝุ่น PM 2.5 เพราะการเผาใบอ้อย ทำให้ประชาชนในพื้นที่เกิดการเจ็บป่วย ด้านระบบทางเดินหายใจ เช่น ภูมิแพ้ ไอ จาม เป็นต้น

3. ด้านการเกิดปัญหาดินเปรี้ยว ควรมีหน่วยงานเข้ามาให้ความรู้เพิ่มเติมแก่เกษตรกรเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องการรักษาหน้าดินหลังจากการเผาใบอ้อย เช่น การใช้ปูนขาว การไถหน้าดิน และใส่ปุ๋ยคอก เพื่อให้ดินกลับมาอุดมสมบูรณ์เหมือนเดิม

4. ผลกระทบด้านสุขภาพอนามัย ภาครัฐควรมีการจัดอบรมให้แก่ประชาชนในพื้นที่ ที่ทำการปลูกอ้อยให้รับรู้ถึงกฎหมายข้อบังคับ เพื่อนำมาปฏิบัติอย่างถูกต้อง และลดการเจ็บป่วยเนื่องจากฝุ่น PM 2.5 การให้ความรู้และคำแนะนำแก่เกษตรกรที่เพาะปลูกอ้อย เนื่องจากการเผาใบอ้อยสร้างความสกปรกให้แก่บ้านเรือนของประชาชน รวมทั้งเศษเขม่าควันยังส่งผลกระทบต่อระบบทางเดินหายใจของประชาชนบางกลุ่ม จนอาจทำให้เกิดอาการไอ จาม และเป็นผื่นแดงตามร่างกาย ทั้งนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้คำแนะนำแก่ประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับหลักประกันสุขภาพการรักษาพยาบาล การสังเกตอาการเบื้องต้นเกี่ยวกับอาการของโรคระบบทางเดินหายใจที่เกิดจากฝุ่นละออง ส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับการตรวจสุขภาพประจำปีอย่างทั่วถึง

โดยเฉพาะโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล สาธารณสุขอำเภอที่ต้องเข้ามาให้ความรู้และหลักการปฏิบัติเพื่อรักษาสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- ธิดารัตน์ ผลพิบูลย์. (2556). ภัยในหน้าหนาวจากฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM2.5). *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*. 8(1), 40-46.
- ธีรรัตน์ จีระมะกรและคณะ. (2562). การประเมินการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ของการปลูกอ้อยในจังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารวิทยาศาสตร์บูรพา*. 25(1), 256-269.
- ฐานเศรษฐกิจ. (2562). *ทำไมต้องเผาอ้อย? เรื่องลึกลับ ๆ ที่คนนอกวงการไม่รู้*. สืบค้นเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2563. จาก <https://www.thansettakij.com/content/379992>.
- ภทรียา นวลโย. (2562). *ทำไมต้องเผาอ้อย*. สืบค้นเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2563. จาก <https://bit.ly/2vD5wmd>.
- สุดชล วุ่นประเสริฐและคณะ. (2554). *การจัดการดินและน้ำเพื่อเพิ่มผลผลิตอ้อยต่อในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- สุพัตรา กิ่งไทร. (2560). *ผลกระทบของการเผาอ้อยต่อพื้นที่เมือง กรณีศึกษาอำเภอเมืองและอำเภอบ้านบึงจังหวัดชลบุรี*. รายงานการวิจัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์. (2562). *จังหวัดขอนแก่นเปิดงาน วันรณรงค์ไม่เผาอ้อย ไม่สร้างฝุ่นละอองลด PM 2.5 และแนวทางแก้ไข*. สืบค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2563. จาก <https://bit.ly/3aHlcUl>.
- สำนักข่าวสิ่งแวดล้อม. (2562). *เผาอ้อยทำ ‘หิมะดำ’ ตกโปรยปราย ช้ำเติมภัยฝุ่นพิษ PM 2.5 พื้นที่กลาง-อีสาน*. สืบค้นเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2563. จาก <https://greennews.agency/?p=20064>.
- Taro Yamane. (1967). *Statistic: An Introductory Analysis*. New York: Harper & row.

แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประจำ

สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในจังหวัดลพบุรี

THE APPROACHES OF STUDENT CARE-TAKING SYSTEM IN BOARDING SCHOOLS UNDER THE SPECIAL EDUCATION BUREAU IN LOPBURI PROVINCE*

อารีญา ก่อกุศล, ปพนสรณ์ โพธิ์พิทักษ์, ฐิตินันท์ ดั่งสุวรรณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

Areeya Korkuso, Paponsan Potipitak, Thitinan Dongsuwan

Nakhon Sawan Rajabhat University, Thailand

E-mail: reeyaareeya1978@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประจำ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในจังหวัดลพบุรี 2) ศึกษาแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประจำ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในจังหวัดลพบุรี ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูหัวหน้างานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูประจำชั้น และครูประจำหอพักในโรงเรียนประจำ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในจังหวัดลพบุรี ปีการศึกษา 2563 รวมประชากรทั้งสิ้น 140 คน เครื่องมือที่ใช้ เป็น แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.99 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อยดังนี้ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน การป้องกันและการแก้ไขปัญหา และการส่งต่อนักเรียนตามลำดับ

2. แนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประจำ ตามองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โรงเรียนควรจัดให้มีการประชุมผู้ปกครองและมีช่องทางการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็น 2) การคัดกรองนักเรียน โรงเรียนควรจัดอบรมการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลของนักเรียน เพื่อให้การดำเนินการจัดทำแผนสอดคล้องกับผลการคัดกรอง 3) การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน โรงเรียนตรวจสอบแผนการสอนเฉพาะบุคคลของนักเรียนให้สอดคล้องกับแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล และนิเทศติดตามอย่างสม่ำเสมอ 4) การป้องกันและการแก้ไขปัญหา ผู้บริหารสถานศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูได้พัฒนาความรู้และทักษะด้านการดำเนินงานโดยทำงานอย่างมีส่วนร่วม

*ได้รับบทความ: 26 ม.ค. 2564; แก้ไขบทความ: 28 ก.พ. 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 เม.ย. 2564

ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 5) การส่งต่อนักเรียน โรงเรียนควรส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการหาแนวทางที่เหมาะสม

คำสำคัญ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน, โรงเรียนประจำ, สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

Abstract

This research aimed to 1) study problems of the implementation of student care-taking system in boarding schools under the Special Education Bureau in Lopburi Province. and 2) study approaches for the implementation of student care-taking system in boarding schools under the Special Education Bureau in Lopburi Province. The sample group consisted of 140 participants were school directors, heads of the student support system, homeroom teachers, and dormitory teachers in boarding schools under the Special Education Bureau in Lopburi Province in academic year 2020. The instrument used was a 5-rating scale questionnaire with a reliability coefficient of 0.99. The statistics used for the data analysis were frequency, percentage, mean and standard deviation.

The research results were found that:

1. The problems of the implementation of student care-taking system in overall, was rated at a moderate level which could be arranged from the highest to the lowest level as follows: Knowing individual students, Screening students, Supporting and Developing students, Preventing and Solving problems, and Transferring students, respectively.

2. The approaches for the implementation of student care-taking system in boarding schools based on 5 components were 1) knowing individual students, schools should provide parent's meeting and the way to publicize necessary information, 2) screening students, schools should provide a training course on lesson plans for individual students in order to do lesson plans based on the results of the screening student results, 3) supporting and developing students, schools should check lesson plans following individual students, and the supervision should be done continuously, 4) preventing and solving problems, school administrators should promote and support teacher's development and skills on preventing and solving problems based on the cooperation of

the relevant organizations, and 5) transferring students, schools should promote parents for the cooperative student transferring process.

Keywords: student care-taking system, boarding school, Special Education Bureau

บทนำ

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้ให้ความสำคัญต่อคนพิการ โดยมีข้อระบุไว้ในพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พุทธศักราช 2551 หมวดที่ 1 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา มาตราที่ 5 คนพิการมีสิทธิทางการศึกษาดังนี้ 1) ได้รับการศึกษาโดยที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิตพร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา 2) เลือกบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษา โดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลนั้น 3) ได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการจัดหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษา ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคล (พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ, 2551: 3)

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ได้จัดตั้งขึ้น สืบเนื่องจาก ในปีพุทธศักราช 2523 มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ กรมสามัญศึกษากำหนดให้มีกองการศึกษาพิเศษรับผิดชอบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการและผู้ด้อยโอกาส จึงแบ่งออกเป็นฝ่ายส่งเสริมการศึกษาพิเศษ และฝ่ายส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ พุทธศักราช 2541 ได้ออกพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ กรมสามัญศึกษาเป็นกองการศึกษาเพื่อคนพิการ และกองการศึกษาสงเคราะห์เพื่อให้มีการจัดการศึกษา ให้แก่คนพิการและผู้ด้อยโอกาสอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น โดยกำหนดวิสัยทัศน์ “คนพิการและเด็กด้อยโอกาส เข้าถึงบริการทางการศึกษาอย่างเท่าเทียม ทั้งถึงและมีคุณภาพ ด้วยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน สถานศึกษาที่จัดการศึกษาพิเศษสำหรับเด็กพิการและผู้ด้อยโอกาสของสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษส่วนใหญ่ นั้น มีลักษณะเป็นโรงเรียนประจำ มีการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามองค์ประกอบ 5 ด้าน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีกระบวนการดำเนินงานดูแลและช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน มีการประสานความร่วมมือกับบุคคลภายนอก กระบวนการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเริ่มตั้งแต่การวางแผนการดำเนินงาน กำหนดเป้าหมาย ลำดับความสำคัญ กำหนดกิจกรรมหรือโครงการ กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานและมอบหมายหน้าที่การดำเนินการตามแผนการดำเนินงาน ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การนิเทศกำกับติดตามและการประเมินผลสถานศึกษา” (รายงานผลการ

ดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในจังหวัดลพบุรี, 2563: 7)

ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประจำ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษในจังหวัดลพบุรี ได้ดำเนินงานระบบตามรูปแบบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา และ 5) การส่งต่อนักเรียน จากการรายงานผลการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนประจำ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในจังหวัดลพบุรี พบว่า ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจาก เด็กพิการและเด็กด้อยโอกาส ที่อยู่ประจำในโรงเรียน มีความแตกต่างจากเด็กทั่วไป ประสบปัญหาในด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน จากการที่ได้รับข้อมูลที่ไม่ตรงตามความเป็นจริง ผู้ปกครองไม่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ส่งผลให้การส่งเสริมและพัฒนานักเรียนไม่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษ นักเรียนไม่มีการพัฒนา อีกทั้งโรงเรียนและผู้ปกครองขาดความเข้าใจในด้านการส่งต่อนักเรียน ไม่ให้ความร่วมมือ มีความเข้าใจคลาดเคลื่อน นักเรียนไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างทันท่วงที และเกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการพัฒนา อันเป็นสาเหตุให้การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนขาดประสิทธิภาพ (รายงานผลการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในจังหวัดลพบุรี 2563: 17-18)

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้มีความสนใจในการศึกษาปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประจำ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในจังหวัดลพบุรี เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อีกทั้งยังเป็นแนวทางที่จะช่วยบิดามารดา ครู-อาจารย์ ตลอดจนหน่วยงานของทั้งภาครัฐและเอกชน ที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับนักเรียนได้รับรู้ปัญหา มีความเข้าใจสามารถร่วมมือกันเพื่อหาวิธีการที่เหมาะสมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ประเภทต่าง ๆ อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้นักเรียนมีการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์ สติปัญญา มีทักษะที่ดี สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข อันเป็นประโยชน์สูงสุดต่อเด็กพิการ ครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน และประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

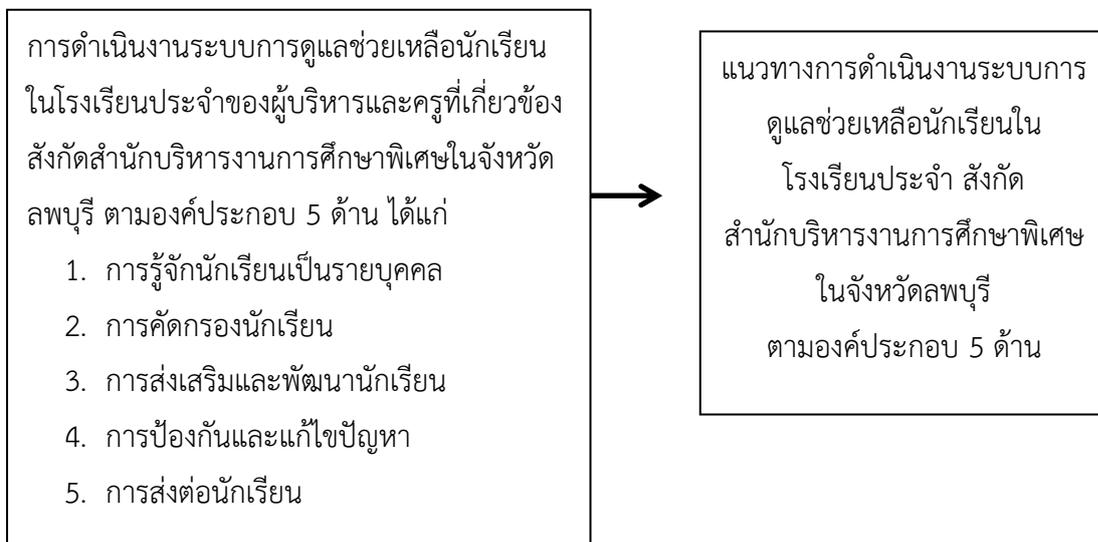
1. เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประจำ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษในจังหวัดลพบุรี

2. เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประจำ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษในจังหวัดลพบุรี

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประจำ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในจังหวัดลพบุรี ตามองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2)การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนาการเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา และ 5) การส่งต่อนักเรียน โดยดำเนินการทำวิจัยเป็น 2 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประจำ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษในจังหวัดลพบุรี และนำปัญหาสูงสุด 3 ข้อร่างแนวทาง ขั้นตอนที่ 2 หาแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประจำ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษในจังหวัดลพบุรี โดยผ่านการสังเคราะห์จากกระบวนการสนทนากลุ่ม โดยมีกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประจำสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในจังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูหัวหน้างานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูประจำชั้น และ ครูประจำหอพักในโรงเรียนประจำ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในจังหวัดลพบุรี ปีการศึกษา 2563 จำนวนประชากรทั้งสิ้น 140 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยขั้นตอนนี้ มี 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเพื่อหาปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ โดยแยกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ประกอบด้วย อายุ เพศ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน ส่วนที่ 2 แบบสอบถามปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามองค์ประกอบ 5 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 2 แบบร่างแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประจำ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษในจังหวัดลพบุรี พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อแยกเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 5 ลำดับ สรุปปัญหาได้ ดังนี้ 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการให้ข้อมูลด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การใช้แบบประเมินความสามารถพื้นฐานของนักเรียนเป็นรายบุคคล และ การใช้แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการให้ข้อมูลที่เป็นจริงในการดำเนินงานด้านการคัดกรองนักเรียน การนำผลการคัดกรองมาจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลของนักเรียน และ การติดตามวางแผนดูแลช่วยเหลือนักเรียนหลังการดำเนินงานด้านการคัดกรอง 3) ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การจัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคลสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียน การสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมเป็นไปอย่างเหมาะสมและเพียงพอ และ การให้ความสนใจ เข้าใจการสนับสนุนของผู้ปกครองที่มีต่อบุตรหลานในการร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาและส่งเสริมนักเรียน 4) ด้านการป้องกันและการแก้ไขปัญหา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ความรู้และทักษะของครูในการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหา ความเข้าใจและการให้ความร่วมมือของผู้ปกครองในการป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียน และ การจัดกิจกรรมที่หลากหลายสอดคล้องต่อนักเรียนทุกกลุ่มทุกประเภทความพิการ 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ความเข้าใจและให้ความร่วมมือของผู้ปกครองในกระบวนการดำเนินงาน

ด้านการส่งต่อ การรายงานต่อสถานศึกษาถึงความจำเป็นของการดำเนินการส่งต่อ และ การประสานกับผู้ปกครองอย่างเร่งด่วนเมื่อมีการส่งต่อนักเรียน

2. แนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประจำ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษในจังหวัดลพบุรี มีดังนี้ 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้ โรงเรียนควรจัดให้มีการประชุมผู้ปกครองอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้งหรือเดือนละ 1 ครั้ง ตามความเหมาะสม มีช่องทางการสื่อสารระหว่างครูกับผู้ปกครอง มีวิธีดำเนินการและข้อปฏิบัติอย่างชัดเจนในการเยี่ยมบ้านนักเรียนตามบริบท 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้ โรงเรียนจัดประชุมเพื่อสร้างความตระหนักถึงความสำคัญในการให้ข้อมูลนักเรียนอย่างถูกต้อง สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียน ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูล 3) ด้านการส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้ จัดอบรมการจัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคลของนักเรียนให้ถูกต้อง สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียน มีคณะกรรมการนิเทศติดตามการปฏิบัติการสอนของครู เดือนละ 1 ครั้ง 4) ด้านการป้องกันและการแก้ไขปัญหา มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูและผู้ปกครองได้พัฒนาความรู้และทักษะ มีการอบรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนการดำเนินงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียน 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้ ประชุมผู้ปกครอง เพื่อสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินงานด้านการส่งต่อนักเรียน ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการหาแนวทางที่เหมาะสม สร้างแนวปฏิบัติ มีระบบสารสนเทศในการจัดเก็บบันทึกข้อมูล

อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัญหาด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล พบว่า โดยภาพรวม มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาอันดับหนึ่ง ได้แก่ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการให้ข้อมูลด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ทั้งนี้อาจเกิดจาก ขาดความตระหนักในการให้ข้อมูลที่เป็นจริง ไม่เข้าใจข้อคำถามในแบบสอบถาม ไม่เข้าใจวิธีการกรอกข้อมูล ครูไม่มีการอธิบายวิธีการตอบแบบสอบถาม โรงเรียนไม่มีการอบรมให้ความรู้ สร้างความตระหนักในด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลแก่ผู้ปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ยุวดี ปันงา (2555) ที่พบว่า ผู้ปกครองให้ความร่วมมือในการดำเนินงานน้อย แนวทางการดำเนินงาน คือ โรงเรียนควรจัดให้มีการประชุมผู้ปกครองอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้งหรือเดือนละ 1 ครั้ง ตามความจำเป็นและเหมาะสม มีช่องทางการสื่อสารระหว่างครูกับผู้ปกครองนักเรียนเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นอย่างรวดเร็ว ถูกต้อง มีวิธีดำเนินการและข้อปฏิบัติในการเยี่ยมบ้านนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จุฑาภรณ์ นาคประวัตติ (2553) ที่พบว่า ควรมีการจัดทำคู่มือในการจัดกิจกรรมมีการประชุมผู้ปกครองเพื่อสร้างความเข้าใจในการจัด

กิจกรรม ไปเยี่ยมบ้านนักเรียนในที่ปรึกษาทุกคนเพื่อศึกษาสภาพความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว การจัดทำปฏิทินการปฏิบัติงานและมีการรายงานการสรุปผลในการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและเป็นปัจจุบัน

2. ปัญหาด้านการคัดกรองนักเรียน พบว่า โดยภาพรวม มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาอันดับหนึ่ง ได้แก่ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการให้ข้อมูลที่เป็นจริง อาจเกิดจากความอับอายที่บุตรหลานของตนเป็นคนพิการหรือเด็กด้อยโอกาส โรงเรียนไม่ได้ทำการชี้แจงให้ผู้ปกครองทราบและเข้าใจถึงการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อทางโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พรพิศ นาถมทอง (2554) ที่พบว่า นักเรียนและผู้ปกครองขาดความไว้วางใจครูที่ปรึกษา และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จิตาภา มาประดิษฐ์ (2557) ที่พบว่า ผู้ปกครองไม่ให้ความร่วมมือ แนวทางในการดำเนินงาน คือ โรงเรียนจัดประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเสริมสร้างความตระหนักถึงความสำคัญในการให้ข้อมูลนักเรียนอย่างถูกต้อง สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียน โรงเรียนควรให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลมีความละเอียด ชัดเจนและถูกต้อง ตรงตามความต้องการของผู้ปกครองและสอดคล้องต่อการพัฒนานักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พรพิศ นาถมทอง (2554) ที่พบว่า ครูที่ปรึกษาควรให้ความใกล้ชิดเป็นกันเองกับนักเรียนและผู้ปกครอง โดยมีการทำงานแบบร่วมมือและสัมพันธ์กัน

3. ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน พบว่า โดยภาพรวม มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาอันดับหนึ่ง ได้แก่ การจัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคลไม่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียน ทั้งนี้อาจเกิดจาก ครูขาดความองค์ความรู้และความเข้าใจวิธีการจัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคล การได้รับข้อมูลที่ไม่ตรงตามความเป็นจริงจากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และการจัดทำแผนการสอนไม่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ประชัน ธิมา (2556) ที่พบว่า มีปัญหาด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลและด้านการคัดกรองนักเรียนส่งผลต่อการพัฒนานักเรียน และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ กนกวรรณ วุฒิวิษยานันท์ และคณะ (2550) ที่พบว่า ปัญหาการคัดกรองนักเรียน คือ ความถูกต้องของผลการวิเคราะห์พฤติกรรมนักเรียนสอดคล้องกับการจัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคล แนวทางในการดำเนินงาน คือ โรงเรียนควรจัดอบรมการจัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคลของนักเรียน เพื่อส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจสามารถจัดทำได้ถูกต้องสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียน มีคณะกรรมการนิเทศติดตามการปฏิบัติการสอนของครู เดือนละ 1 ครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เอื้อพร อ่อนน้อม (2554) ที่พบว่า โรงเรียนควรส่งเสริมนักเรียนในด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ด้านทักษะต่างๆ และจัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคลสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียน

4. ด้านการป้องกันและการแก้ไขปัญหา พบว่า โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาอันดับหนึ่ง ได้แก่ ความรู้และทักษะของครูในการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหา ทั้งนี้อาจเกิดจากผู้บริหารขาดความตระหนักและไม่ได้ให้ความร่วมมือกับเครือข่ายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับ

ผลงานวิจัยของ ประชัน ธิมา (2556) ที่พบว่า มีปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วุฒิชัย วุฒิกัมพล (2557) ที่พบว่า ปัญหาเกิดจากครูที่ปรึกษาขาดความรู้และทักษะในการแก้ไขปัญหาต่างๆของนักเรียน แนวทางในการดำเนินงาน คือ การพัฒนาความรู้และทักษะด้านการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาแก่ครู มีการอบรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียน และพบว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาคือ โรงเรียนให้ความสำคัญในการให้ความรู้และทักษะแก่ครูและผู้ปกครองเพื่อการแก้ไขปัญหาต่างๆของนักเรียน

5. ด้านการส่งต่อนักเรียน พบว่า โดยภาพรวม มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาอันดับหนึ่ง ได้แก่ ความเข้าใจและให้ความร่วมมือของผู้ปกครองในกระบวนการดำเนินงานด้านการส่งต่อ ทั้งนี้อาจเกิดจากผู้ปกครองขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการส่งต่อนักเรียน โรงเรียนขาดการชี้แจงแนวทางการดำเนินงานขาดการประสานงาน และไม่มีการบันทึกการส่งต่อนักเรียนไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ขาดการติดตามผล ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จุฑาภรณ์ นาคประวัตติ (2553) ที่พบว่า โรงเรียนมีปัญหาในการดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญหรือหน่วยงานภายนอกที่สามารถดูแลและมีวิธีการเฉพาะทางที่สามารถช่วยเหลือนักเรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พรพิศ นาคมทอง (2554) ที่พบว่า ครูที่ปรึกษาขาดความใกล้ชิดเป็นกันเองกับนักเรียนและผู้ปกครอง ทำให้ขาดความร่วมมือจากผู้ปกครอง ครูที่ปรึกษาและผู้ปกครองควรทำงานแบบร่วมมือและสัมพันธ์กัน แนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้ โรงเรียนควรจัดประชุมผู้ปกครอง เพื่อสร้างความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินงานด้านการส่งต่อนักเรียน และส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการหาแนวทางที่เหมาะสม มีแนวปฏิบัติ มีระบบสารสนเทศในการจัดเก็บบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จุฑาภรณ์ นาคประวัตติ (2553) ที่พบว่า โรงเรียนควรมีการติดต่อประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญหรือหน่วยงานภายนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่สามารถดูแลและมีวิธีการเฉพาะทางที่สามารถช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทสรุป

จากผลการวิจัยพบว่าปัญหาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประจำ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในจังหวัดลพบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากขาดความร่วมมือจากผู้ปกครองในการให้ข้อมูลที่เป็นจริง ส่งผลให้การพัฒนานักเรียนไม่สอดคล้องตามความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียน ครูขาดทักษะในการช่วยเหลือนักเรียนเนื่องจากประสบการณ์ในการทำงานน้อยและขาดการทำงานแบบมีส่วนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

แนวทางในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประจำ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในจังหวัดลพบุรี ผู้บริหารตระหนักเห็นความสำคัญของความรู้และทักษะของครูและผู้ปกครอง

และประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้นักเรียนได้รับการช่วยเหลือและพัฒนาสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษ

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนให้ครูและผู้ปกครองมีความรู้และทักษะ ครูและผู้ปกครองทำงานร่วมกันโดยคำนึงถึงผู้เรียนเกิดการพัฒนา โรงเรียนสนับสนุนและประสานความร่วมมือกับหน่วยงานทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินงานระบบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาและวิเคราะห์แนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนประจำ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในจังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

1.1 ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โรงเรียนควรมีการจัดทำช่องทางสื่อสารระหว่างครูกับผู้ปกครองนักเรียนตามความเหมาะสม เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและเป็นประโยชน์ อันจะส่งผลให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างบ้านกับทางโรงเรียน ซึ่งทำให้การให้ข้อมูลนักเรียนจากผู้ปกครองมีความถูกต้องและสอดคล้องต่อการพัฒนานักเรียน

1.2 ด้านการคัดกรองนักเรียน โรงเรียนควรมีการจัดทำแบบประเมินความสามารถพื้นฐานของนักเรียน และแบบประเมินพฤติกรรมนักเรียนที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียน แต่ละกลุ่มตามบริบทของโรงเรียน

1.3 ด้านการส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน โรงเรียนควรมีกลุ่มทวิภาคี สหวิชาชีพ หรือ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านแบบประเมิน เช่น แพทย์ พยาบาล นักกายภาพบำบัด นักจิตวิทยา ร่วมประชุมให้ครูเกิดองค์ความรู้ เนื่องจาก แบบประเมินมีความสอดคล้องกับพัฒนาการทางด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านอารมณ์และด้านสติปัญญาของนักเรียน

1.4 ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา โรงเรียนมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่ครูและผู้ปกครอง โดยนำกลุ่มทวิภาคี สหวิชาชีพ ผู้เชี่ยวชาญ หรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น สถานีตำรวจ โรงพยาบาล โรงพยาบาลจิตเวช สังคมสงเคราะห์ เข้าร่วมอบรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้

1.5 ด้านการส่งต่อนักเรียน โรงเรียนควรจัดให้มีการอบรมด้านจิตวิทยาการสื่อสารแก่ครู ผู้ปฏิบัติงานด้านการประสานส่งต่อ เนื่องจากการประสานส่งต่อเป็นการปฏิบัติงานร่วมกับบุคคลอื่น การประสานด้วยวาจาอาจมีการสื่อสารที่ผิดพลาด เกิดความไม่เข้าใจ หรือการเข้าใจที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการให้ข้อมูลที่เป็นจริงในการดำเนินงานด้านการคัดกรองนักเรียน

2.2 ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษากับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.3 ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับการติดตามการวางแผนดูแลช่วยเหลือนักเรียนหลังการดำเนินงานด้านการคัดกรอง

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ วุฒิวิชญานันท์ และคณะ. (2550). ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนครสวรรค์.

กรมวิชาการ. (2551). พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ 2551(ฉบับปรับปรุง) 2556. กรุงเทพฯ. กระทรวงศึกษาธิการ.

จิตาภา มาประดิษฐ์. (2556). การบริหารระบบช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

จุฑาภรณ์ นาคประวัตติ. (2553). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในเขตอำเภอสอยดาวสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรีเขต 2. งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.

ประชัน ธิมา. (2556). แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

พรพิศ นาถมทอง. (2554). การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มหาสารคาม เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ยุวดี ปันงา. (2555). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนอนุบาลวัดไชยชุมพลชนะสงครามสงคราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

- วุฒิชัย วุฒิกัมพล. (2557). *สถานภาพและแนวทางการพัฒนาดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 3*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. (2563). *รายงานผลการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในจังหวัดลพบุรี*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- เอื้อพร อ่อนน้อม. (2554). *การจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน ระดับประถมศึกษาของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

แนวทางการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างมีธรรมาภิบาล
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7
GUIDELINES FOR THE ADMINISTRATION OF SMALL ELEMENTARY SCHOOLS
WITH GOOD GOVERNANCE UNDER NAKHON RATCHASIMA
PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE OFFICE 7*

วีระศักดิ์ พลมณี, วรวุฒิ โพธิ์ศรี
อุทิศ พงษ์ภาลี, ธนวรรณ ไวบรรเทา, วิรัส ภูบุญศรี
ประเทือง รุขะจี, ยุทธศาสตร์ วาดวงศรี, ชูโชค ชะออน
ศุภฤกษ์ วงศ์บุตร, ปรีชารัตน์ รินทระ, พระฮอนต้า เข้มมา
สถาบันพระปกเกล้า
Weerasak Phonmanee, Worawuth Phosri,
Uthit Pongpalee, Thanawan Waibanthao, Wiras Phuboonsri
Prathuang Rukhaji, Yutthasat Vuangsri, ChuChok Cha-on
Suparerk Wongbut, Preecharat Rinthara, Phrahonda Khemma
King Prajadhipok's Institute, Thailand
E-mail: Phonmanee4@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพปัญหาของการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างมีธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 7 2) เพื่อเสนอแนะแนวทางการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างมีธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 7 วิธีดำเนินการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อให้ได้ข้อมูลใช้เป็นกรอบแนวคิด เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบวิเคราะห์เนื้อหา 2) ศึกษาในภาคสนาม กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กต้นแบบ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เครื่องมือที่ใช้ เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบบันทึกการสังเกต และ 3) การสนทนากลุ่ม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 คน เพื่อพิจารณาประเด็นและหาแนวทางในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างมีธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 7 เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันในด้านการพัฒนาคุณภาพ พบว่า ใช้กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วม และระบบการประกันคุณภาพภายใน โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสีย มีส่วนร่วมในการพัฒนา ส่วนในด้านความเสมอภาค และความเป็นธรรม พบว่า มีการปฏิบัติต่อผู้รับบริการ อย่างเท่าเทียม เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติทั้งเชื้อ

* ได้รับความเห็นชอบ: 26 ม.ค. 2563; แก้ไขบทความ: 2 มี.ค. 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 เม.ย. 2564

ชาติ ศาสนา ฐานะความเป็นอยู่ และสื่อการเรียนรู้ ส่วนสภาพปัญหา พบว่า ด้านคุณภาพ ครูไม่เพียงพอ ไม่ครบชั้น สอนไม่ตรงกับสาขาหรือวิชาที่ถนัด ส่วนด้านความเสมอภาค และความเป็นธรรม พบว่า ครูรับภาระหนักสอนหลายระดับ ขาดสื่อและเทคโนโลยีในการเรียนรู้ที่ทันสมัย งบประมาณไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ

2. แนวทางการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างมีธรรมาภิบาล พบว่า ในด้านคุณภาพ ควรปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับบริบทและเหมาะสมกับผู้เรียน สร้างระบบการประกันคุณภาพภายในให้มีประสิทธิภาพ สรรหาครูที่มีคุณภาพและเพียงพอ จัดงบประมาณเพื่อปรับปรุงอาคาร สถานที่ และห้องปฏิบัติการที่ทันสมัย สื่อสารและสร้างความเป็นเจ้าของโรงเรียนร่วมกัน สร้างภาคีเครือข่ายในการพัฒนาในด้านความเสมอภาคเป็นธรรมทางการศึกษา พบว่า ควรจัดให้มีสื่อและเทคโนโลยีช่วยสอน เสริมสร้างขวัญกำลังใจ โดยมีค่าตอบแทนพิเศษเพิ่มเติมจากปกติสนับสนุนให้สังคมยอมรับในเกียรติและศักดิ์ศรี จัดสรรงบประมาณโรงเรียนขนาดเล็กเป็นแบบพิเศษเพิ่มเติมบวกขึ้นจากการที่ได้รับตามปกติ

คำสำคัญ: แนวทางการบริหารโรงเรียน ; ธรรมาภิบาล

Abstract

The objectives of this study were. 1) to study the current situation and the Problems in the governance of small elementary schools with good governance. Under Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 7, and 2) to propose guidance on the administration of small elementary schools with good governance under Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 7, the method of conducting research, using the qualitative research method 3. The steps are as follows: 1) Study and analyze documents. And related research by analyzing the content in order to obtain information, it can be used as a conceptual framework. The instrument used as content analysis. 2) Study in the field. Case study of small prototype primary school by in-depth interviews Tools used It is a semi-structured interview. And observation notes; and 3) focus group discussion by 11 experts to consider issues and find guidelines for the management of small elementary schools with good governance. Under Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 7, a tool used as a group discussion record.

The research results were found that:

1. The research results showed that the current condition in the quality development was found that using a participatory management process. And internal quality assurance system by giving opportunities for stakeholders Contribute to its development In terms of equality And fairness, it was found that the treatment of service recipients Equitably, not discriminating against race, religion, status and learning materials as for the problem condition, it was found that the quality of the teachers was inadequate, not complete the class, did not match the field of expertise or the subjects of their expertise. As for equality and fairness, it was found that teachers were burdened with many levels of teaching lack of modern media and technology for learning. The budget is not enough for management.

2. The results of the research on guidelines for the governance of small elementary schools with good governance found that in terms of quality, the curriculum should be tailored to the context and suitable for the learners. Establish an effective internal quality assurance system Recruiting qualified and adequate teachers Budgeting to renovate modern buildings and laboratories Communicate and build shared school ownership. Create network partners in the development. In terms of equality and fairness in education, it was found that media and technology should be provided to help teach. Strengthening morale with extra compensation from normal, supporting society to recognize honor and dignity Allocate a small school budget to a special addition to the normal one.

Keywords: Guidelines for schools Administration; good governance

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการ ได้เริ่มดำเนินงานด้านการปฏิรูปการศึกษามาตั้งแต่ปีการศึกษา 2539 เป็นต้นมา โดยกำหนดขอบข่ายของการปฏิรูปการศึกษาเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานทางการศึกษา และเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคให้หมดไป รวมทั้งพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามที่ต้องการ และยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาให้สูงขึ้น แต่จากการศึกษาการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาลดระยะเวลาเกือบสองทศวรรษ พบประเด็นปัญหาที่สำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา คือ “คุณภาพและโอกาส” ของผู้เรียน สาเหตุสำคัญประการหนึ่งของคุณภาพและโอกาสของผู้เรียน คือ “โรงเรียนขนาดเล็ก” ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีแนวโน้มทวีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในทุกปีอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้จัดกลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก ออกเป็น 3 ประเภท ประกอบด้วย 1) โรงเรียนที่มีความต้องการจำเป็นคงอยู่ 2) โรงเรียนที่มีการควมรวมโรงเรียน และ 3) โรงเรียน

ที่มีการบริหารโดยชุมชนมีส่วนร่วมโรงเรียนขนาดเล็กเหล่านี้ ทำให้เกิดปัญหาสำคัญ โดยเฉพาะต้นทุนในการจัดการเรียนการสอนที่สูงกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ รัฐบาลต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก หรือจ่ายแพงกว่าในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนขนาดเล็ก ประสิทธิภาพการสอนลดลง เนื่องจากขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการศึกษา รวมถึงปัญหาโรงเรียนไม่มีผู้บริหาร ขาดแคลนครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางและจำนวนครูไม่ครบชั้นเรียน ซึ่งครูและผู้บริหารมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็กไม่สามารถจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเทียบเท่ากับโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ได้ ดังนั้นในการยกระดับและพัฒนาคุณภาพการศึกษา ถึงแม้ว่าการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กจะมีรูปแบบและวิธีการที่แตกต่างกันออกไป แต่คณะกรรมการวิชาการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาได้ทำการศึกษาวิเคราะห์และคำนึงถึงปัจจัยที่จะมีผลกระทบต่อชุมชนและสังคมมากที่สุด จึงเห็นควรให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กด้วยการ “ควบรวมโรงเรียน” เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาโรงเรียนขนาดเล็ก ประกอบด้วย รูปแบบการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก แนวทางการบริหารจัดการโดยชุมชนมีส่วนร่วม และแนวทางการบริหารจัดการโดยการใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการยกระดับการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กให้มีประสิทธิภาพ เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ให้คนไทยทุกคนได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ในทุกระดับทุกประเภทการศึกษา ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน จึงได้จัดทำเป็นแผนยุทธศาสตร์พัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก ระยะ 4 ปี (ปีงบประมาณ 2562 - 2565) เพื่อสร้างความเข้าใจกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกเขตให้ตระหนักรู้ นโยบาย และแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก โดยให้จัดทำแผนบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก ปีงบประมาณ 2562 - 2565 ให้สอดคล้องกับนโยบายการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดนโยบายการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก ตามแนวทางมาตรการจัดการเชิงยุทธศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ประกาศนโยบายการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กเป็นวาระแห่งชาติ และต้องเป็นนโยบายที่ชัดเจนต่อเนื่อง สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ทุกระดับ

อย่างไรก็ตาม ในการจัดการศึกษาจะมุ่งเน้นด้านประสิทธิภาพอย่างเดียว คงจะไม่ถูกต้องนักเพราะการศึกษาเป็นการลงทุนในการด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ต้องใช้ระยะเวลา และต้องใช้กระบวนการที่หลากหลาย ให้เหมาะสมกับบริบทแต่ละพื้นที่ การควบรวมโรงเรียนจึงเป็นการเพิ่มความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในสภาพสังคมไทย และจากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา คือ การที่สังคมมีการเลือกปฏิบัติ มีความไม่เท่าเทียมกันในรายได้และทรัพย์สิน ความไม่พึงพอใจในการศึกษา เพศ กลุ่มอายุ และถิ่นที่อาศัย ดังนั้น การเสริมสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทไทย คือ ควรมีการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจให้เข้มแข็ง ยกกระดับคุณภาพของการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและรัฐบาลควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงสิทธิต่างๆ ได้อย่างเท่าเทียม (รัชวดี

แสงมหะหมัด, 2560) และจากการศึกษาผลกระทบทางสังคมจากการยุบเลิกโรงเรียนขนาดเล็ก และแนวทางพัฒนาความเข้มแข็งของโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 1 (ณัฐกุล รุณผาบ, 2557) พบว่า ผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้นกับชุมชนหลังจากโรงเรียนถูกยุบเลิก คือ นักเรียนผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ครูจ้างสอนและแม่ค้า ทำให้บุตรหลานต้องไปเรียนไกลบ้าน และที่สำคัญจะไม่มีโรงเรียนที่เป็นหนึ่งในสามสถาบันหลักซึ่งประกอบด้วย บ้าน วัด และโรงเรียนขาดหายไปจากชุมชน ซึ่งการพัฒนาการศึกษาดังกล่าวต้องอาศัย เครือข่ายความร่วมมือ ที่เรียกว่า “บวร” บ้าน วัด และโรงเรียน สุมิตร สุวรรณ และคณะได้ศึกษาโครงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือพหุภาคีเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กจังหวัดนครปฐม (สุมิตร สุวรรณ และคณะ, 2558) พบว่า การทำให้ผู้ปกครองประชาชน และเครือข่าย ต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้นั้น มีความยากพอสมควรเพราะประชาชนคนไทยโดยทั่วไปมักคิดว่าการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของรัฐบาล โดยกระทรวงศึกษาธิการผ่านทางโรงเรียนและครู ในส่วนของผู้ปกครองที่อาศัยอยู่ในชนบทมักขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษาให้กับบุตรหลาน ไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่เพราะต้องทำงานประกอบอาชีพเลี้ยงดูครอบครัว จึงไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเท่าที่ควรดังนั้นจะต้องหาวิธีการและกระบวนการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเหล่านี้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น ในส่วนของบริษัทธุรกิจเอกชนอาจใช้มาตรการลดหย่อนภาษีเพิ่มขึ้นในกรณีที่มีการสนับสนุนเงินให้กับโรงเรียน เป็นต้น

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 ได้กำหนดนโยบายการบริหาร จัดการโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวทางมาตรการจัดการเชิงยุทธศาสตร์ ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 มีจำนวนทั้งสิ้น 228 โรงเรียน เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 123 โรงเรียน จาก 6 อำเภอ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 7, 2562) ในการดำเนินการดังกล่าว จำเป็นจะต้องบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กให้มีความเข้มแข็งและมีคุณภาพ เพื่อสร้างความเสมอภาคและเท่าเทียม เป็นธรรมในด้านการศึกษา

จากที่มาและความสำคัญดังกล่าว จึงเป็นที่มาของการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพปัญหาของการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีธรรมาภิบาล เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมกับการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างมีธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 และนำวิธีการบริหารจัดการที่ถูกต้องเหมาะสมไปเป็นแนวทางในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างมีธรรมาภิบาล อันจะส่งผลต่อการยกระดับและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สอดรับกับนโยบายการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กให้มีคุณภาพ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ สู่การพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพปัญหาของการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก อย่างมีธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างมีธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาแนวทางการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างมีธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 ครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากร คือ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา (ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือรักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน) ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก (ที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 120 คน ลงมา) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 จำนวน 123 โรงเรียน

2. กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา (ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือรักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน) ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก (ที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 120 คน ลงมา) ที่ผ่านการประเมินการประเมินคุณภาพภายนอก จาก สมศ. รอบ 3 สามารถบริหารจัดการโรงเรียนให้มีคุณภาพ มีความเสมอภาค ความเท่าเทียม และเป็นธรรมในด้านการศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 โดยการศึกษาภาคสนามเป็นกรณีศึกษา จำนวน 3 โรงเรียน และ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 คน เพื่อจัดการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อศึกษาศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพปัญหาของการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างมีธรรมาภิบาล และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาหาแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมของการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างมีธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 และเงื่อนไขสำคัญของความสำเร็จของการบริหารจัดการ และข้อเสนอแนะอื่น ๆ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ใช้แบบวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview) จัดกลุ่มเนื้อหาจากข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการสัมภาษณ์และการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) นำมาหาข้อสรุปเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างมีธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพปัญหาของการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างมีธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 พบว่า ด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ใช้กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วม และระบบการประกันคุณภาพภายใน บริหารจัดการโรงเรียนนิติบุคคล 4 งาน คือ งานวิชาการ งานบุคคล งานงบประมาณ และ งานบริหารทั่วไป โดยเปิดโอกาสให้มีส่วนได้เสีย คือ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และภาคีเครือข่าย ในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผนให้บรรลุตามเป้าหมายอย่างมีคุณภาพ โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน และท้องถิ่น โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ด้านความเสมอภาค และความเป็นธรรม พบว่า มีการปฏิบัติต่อผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชน อย่างเท่าเทียมกันและเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ ทั้งเชื้อชาติ ศาสนา ฐานะความเป็นอยู่ เช่น ทุนการศึกษา อาหารกลางวัน สื่อการเรียน เป็นต้น ด้านกระบวนการมีส่วนร่วม พบว่า ใช้ 3 เสาหลัก คือ “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน ร่วมมือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และสร้างสังคมให้เข้มแข็ง สร้างภูมิคุ้มกันให้เด็กและเยาวชนในชุมชน ปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาคเท่าเทียม สภาพปัญหา พบว่า ด้านคุณภาพ ปัญหาครูและบุคลากรทางการศึกษาไม่เพียงพอ ไม่ครบชั้น สอนไม่ตรงกับสาขาหรือวิชาที่ถนัด ด้านความเสมอภาค และความเป็นธรรม ครูรับภาระหนักสอนหลายระดับ ขาดสื่อและเทคโนโลยีในการเรียนรู้ที่ทันสมัย งบประมาณไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ

2. ผลการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างมีธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 จากความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างมีธรรมาภิบาล ให้โรงเรียนมีคุณภาพ มีความเสมอภาค และเป็นธรรมทางการศึกษา จะต้องมีการบริหารจัดการที่เป็นขั้นตอนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาและเปลี่ยนแปลงให้มีผลลัพธ์ที่ดีขึ้น โดยปรับเปลี่ยนเจตคติที่ตัวบุคคล และต้องเปลี่ยนแปลงแบบพลิกผัน เพื่อตอบสนองความต้องการของสิ่งที่ได้จากการพัฒนา คือ สร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ ในรอบการบริหารโรงเรียนทั้ง 4 งาน คือ 1) งานวิชาการ ด้านคุณภาพ ควรปรับเปลี่ยนหลักสูตรให้เหมาะสมกับบริบทกับขนาดโรงเรียนในแต่ละพื้นที่ จัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน เน้นการลงมือปฏิบัติ (Active Learning) และสร้างระบบการประกันคุณภาพภายในให้มีประสิทธิภาพ นิเทศการศึกษาอย่างต่อเนื่องและถูกวิธี ด้านความเสมอภาคเป็นธรรม จัดให้มีเทคโนโลยีช่วยสอน ใช้ ICT เทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้อย่างหลากหลาย ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ส่งเสริมการเรียนการสอนด้วยการรับสัญญาณการสอนทางไกลจากโรงเรียนไกลกังวลหัวหิน (NEW DLTV) เพื่อให้บริการนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ห่างไกล 2) งานบริหารงานบุคคล ด้านคุณภาพ ควรมีการสรรหาครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพและเพียงพอ ทั้งสายวิชาการและฝ่ายสนับสนุน โดยไม่คำนึงถึงจำนวนครูต่อนักเรียน แต่ให้มีครูครบชั้น และมีสายสนับสนุนอย่างเหมาะสมตามขนาดโรงเรียน ด้านความเสมอภาคเป็นธรรม ควรมีการเสริมสร้างขวัญกำลังใจ ส่งเสริมการพัฒนาตนเองของ

ครูในโรงเรียนขนาดเล็ก โดยมีโครงการเป็นพิเศษ รวมทั้งมีการพิจารณาความดี ความชอบโดยเฉพาะ ค่าตอบแทนพิเศษเพิ่มเติมจากปกติให้ครูและผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก และสนับสนุนให้ส่งมอรับใน เกียรติและศักดิ์ศรีของครูและบุคลากรในโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อให้เกิดความเสมอภาคเป็นธรรม 3) งาน งบประมาณ ด้านคุณภาพ ควรจัดงบประมาณในการปรับปรุงอาคาร สถานที่ และห้องปฏิบัติที่ทันสมัย ด้าน เสมอภาคเป็นธรรม ควรจัดงบประมาณให้โรงเรียนขนาดเล็กเป็นแบบพิเศษเพิ่มเติมบวกขึ้นจากการที่ได้รับ ตามปกติ การบริหารจัดการวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีทางการศึกษา ควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับนักเรียน งบประมาณและครู มีการประสานทำข้อตกลงกับหน่วยงานต้นสังกัดและกระทรวงการคลังเพื่อกำหนด ระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการเงินและการพัสดุที่ง่ายขึ้น สะดวก แต่มีประสิทธิภาพโดยวิธีการตรวจสอบ ที่เน้นผลผลิตมากกว่ากระบวนการ 4) งานบริหารทั่วไป ด้านคุณภาพ ควรมีการปลูกจิตสำนึกทัศนคติที่ว่า “โรงเรียนของเรา” มีสื่อสารและสร้างความเป็นเจ้าของโรงเรียนร่วมกัน ทั้งสื่อสารโดยตรง และทางสื่อออนไลน์ โดยเน้นเรื่องการสร้างภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนในการพัฒนาการจัดการศึกษาให้สถานศึกษามีคุณภาพ เช่น บ้าน วัด โรงเรียน ผู้ปกครอง องค์กรทั้งภาครัฐ และเอกชน สถานประกอบการ ชมรม สมาคมศิษย์เก่า สถานศึกษาอาชีวศึกษา และอุดมศึกษา เป็นต้น ด้านความเสมอภาคเป็นธรรม ควรมีการระดมทรัพยากรอย่าง หลากหลาย ในการพัฒนาอย่างรอบด้าน จากภาคีเครือข่าย ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมใน การขับเคลื่อนงานบริหารทั่วไป

อภิปรายผล

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหาของการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างมีธรรมาภิบาล สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 พบว่า การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ใช้กรอบการบริหารโรงเรียน 4 งาน คือ งานวิชาการ งานบุคคล งานงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป และใช้แนวคิดการบริหารเพื่อประโยชน์สุขของผู้รับบริการ คือ นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน โดยนำหลัก ธรรมาภิบาลทั้ง 6 มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการบริหารจัดการให้โรงเรียนมีคุณภาพ มีความเสมอภาค และ ความเป็นธรรมทางการศึกษา อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็น จึงนำ หลักการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานของโรงเรียนให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระ ราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 อีกทั้ง พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (กระทรวงศึกษาธิการ 2546: 20) มาตรา 39 กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้ง 4 ด้าน ไปยังคณะกรรมการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรงทำให้โรงเรียนมีความคล่องตัว มีอิสระ ในการบริหารจัดการ ตามหลักการจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management: SBM) ประกอบกับในปัจจุบันผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีลักษณะของนักบริหารการศึกษามืออาชีพ เป็นผู้นำการ

เปลี่ยนแปลง มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติกฎกระทรวง ระเบียบ คำสั่ง นโยบาย ทฤษฎี หลักการบริหารจัดการ ตลอดจนทักษะที่จำเป็นสำหรับการบริหารโรงเรียน ส่วนสภาพปัญหา คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษามีไม่เพียงพอ ไม่ครบชั้น สอนไม่ตรงกับสาขาหรือวิชาที่ถนัด ครูรับภาระหนักสอนหลายระดับ ขาดสื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย งบประมาณไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ อาจเป็นเพราะว่าในภาวะปัจจุบันอัตราการเกิดมีจำนวนลดลง และการคมนาคมขนส่ง มีความสะดวกมากขึ้น ประกอบกับค่านิยมการส่งลูกเข้าโรงเรียนที่มีชื่อเสียงในตัวเมือง ทำให้มีนักเรียนลดลงเรื่อยๆ และทำให้อัตราครูต่อนักเรียนตามเกณฑ์ของ ก.ค.ศ. จำเป็นต้องลดลง ในขณะที่ภาระงานที่ต้องสอน หรืองานอื่นๆ เหมือนเดิม สอดคล้องกับ พัทธนันท์ ธรรมาภิรมย์โชค (2557:95) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กในชุมชน พบว่า ปัญหาอุปสรรค และปัจจัยแห่งความสำเร็จในการบริหารจัดการของโรงเรียนขนาดเล็กในชุมชน คือ ปัญหาส่วนใหญ่ ครูไม่ตรงกับสาขาวิชาเอก หรือวิชาที่ถนัด และครูต้องรับภาระหนักสอนหลายระดับ และหลายรายวิชา ปัจจัยที่ทำให้ประสบผลสำเร็จในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างมีธรรมาภิบาล ให้เกิดคุณภาพ การศึกษา ความเสมอภาค และความเป็นธรรม พบว่า ใช้กระบวนการมีส่วนร่วม “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน รวมทั้งการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชน ร่วมมือกันเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และสร้างสังคมให้เข้มแข็ง สร้างภูมิคุ้มกันให้เด็กและเยาวชนในชุมชนปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาคเท่าเทียม

2. ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างมีธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 ให้โรงเรียนมีคุณภาพ มีความเสมอภาค และเป็นธรรมทางการศึกษา จากความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า จะต้องมีการบริหารจัดการที่เป็นขั้นตอนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เพื่อตอบสนองความต้องการของสิ่งที่ได้จากการพัฒนา คือ สร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ ในกรอบการบริหารโรงเรียนทั้ง 4 งาน สอดคล้องกับ พัทธนันท์ ธรรมาภิรมย์โชค (2557:101) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กในชุมชน พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่เป็นต้นแบบ 10 แห่ง ครูและบุคลากรมุ่งมั่นทำงานเต็มความสามารถ มีทักษะการจัดการเรียนรู้ และคิดหานวัตกรรม 1) งานวิชาการ หลักสูตรต้องปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทกับขนาดโรงเรียนในแต่ละพื้นที่ จัดให้มีระบบการสนับสนุนทั้งในและนอก มีเทคโนโลยีช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนด้วยการรับสัญญาณการสอนทางไกลจากโรงเรียนไกลกังวลหัวหิน (NEW DLTV) เพื่อให้เกิดความเสมอภาคเป็นธรรมทางการศึกษา และสร้างระบบการประกันคุณภาพภายในให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 7 (2562:20).แผนบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก ปีงบประมาณ 2562 – 2565 มีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ที่ทันสมัย การใช้ New DLTV/DLIT 2) งานบริหารบุคคล ให้มีครูครบชั้น และมีสายสนับสนุนอย่างเหมาะสม ด้านการเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้สังคมยอมรับในเกียรติและศักดิ์ศรีของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สอดคล้องกับ พัทธนันท์ ธรรมาภิรมย์โชค (2557:101) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กในชุมชน พบว่า ผู้บริหารควรสร้างขวัญ

กำลังใจ เห็นคุณค่าของโรงเรียนขนาดเล็ก และทุ่มเทในการทำงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ และ บุคลากรที่มีความมุ่งมั่นในการทำงาน ไม่คำนึงแม้ว่าจะเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก และครูต้องมีจิตวิญญาณความเป็นครูสูง จัดการเรียนการสอน ที่สามารถประยุกต์ได้หลายรูปแบบ ซึ่งจะทำให้สังคมยอมรับในเกียรติและศักดิ์ศรีของครู โรงเรียนขนาดเล็กได้ 3) งานงบประมาณ จัดสรรงบประมาณโรงเรียนขนาดเล็กเป็นแบบพิเศษเพิ่มเติมบวกขึ้นจากการที่ได้รับตามปกติ จัดงบประมาณ ควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับนักเรียนงบประมาณและครู เพื่อให้เกิดความเสมอภาคเป็นธรรมกับนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก ทำข้อตกลงกับหน่วยงานต้นสังกัดและกระทรวงการคลังเพื่อกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการเงินและการพัสดุที่ง่ายขึ้น สะดวกแต่มีประสิทธิภาพ โดยวิธีการตรวจสอบที่เน้นผลผลิตมากกว่ากระบวนการ สอดคล้องกับ สอดคล้องกับ พัทธนันท์ ทรราชภิรมย์โชค (2557:105) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กในชุมชน พบว่า แนวทางของโรงเรียนในด้านงบประมาณ ควรบริหารจัดการวัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีทางการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก ควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับนักเรียนงบประมาณและครู จัดสรรและบริหารงบประมาณ โดยมีการสนับสนุนงบบุคลากรในด้านอื่นๆ กับโรงเรียนให้เหมาะสมกับบริบทและความจำเป็น 4) งานบริหารทั่วไป ปลุกจิตสำนึกทัศนคติที่ว่า “โรงเรียนของเรา” สื่อสารและสร้างความเป็นเจ้าของโรงเรียนร่วมกัน โดยเน้นเรื่องการสร้างภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนในการพัฒนาการจัดการศึกษาให้สถานศึกษามีคุณภาพในการระดมทรัพยากรอย่างหลากหลาย ในการพัฒนาอย่างรอบด้าน ทั้งสื่อสารโดยตรง และทางสื่อออนไลน์ โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน สอดคล้องกับ สุระเดช โสมาบุตร และพัฒนานุสรณ์ สถาพรวงศ์ (2560 : 29) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชนและความรับผิดชอบ มีการสร้างและพัฒนาเครือข่ายผู้ปกครองให้เข้มแข็งพร้อมที่จะเข้ามาช่วยเหลือโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของกรรมการสถานศึกษาและขอความร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียนประชุม พูดคุย ส่งเสริมบทบาทภาคีเครือข่าย ประชาสัมพันธ์และระดมทรัพยากรมาช่วยในการจัดการศึกษา

บทสรุป

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า สภาพปัจจุบัน ปัญหาของการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างมีธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 โดยสภาพปัจจุบันมีการใช้กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วม และพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายใน โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสีย มีส่วนร่วม ด้านความเสมอภาค และความเป็นธรรม ซึ่งพบว่า มีการปฏิบัติต่อผู้รับบริการอย่างเท่าเทียม เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติทั้งเชื้อชาติ ศาสนา ฐานะความเป็นอยู่ และสื่อการเรียนรู้อื่นๆ ส่วนสภาพปัญหาด้านคุณภาพ คือ ครูไม่เพียงพอ ไม่ครบชั้น สอนไม่ตรงกับสาขาหรือวิชาที่ถนัด ด้านความเสมอภาค และความเป็นธรรม พบว่า ครูรับภาระหนักสอนหลายระดับชั้น ขาดสื่อและเทคโนโลยีในการเรียนรู้ที่ทันสมัย

งบประมาณไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ อย่างไรก็ตามก็มีปัจจัยที่จะทำให้การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างมีธรรมาภิบาล ให้เกิดคุณภาพการศึกษา ความเสมอภาค และความเป็นธรรม ได้ คือ ใช้กระบวนการมีส่วนร่วม “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน รวมทั้งการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชน ร่วมมือกันเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และสร้างสังคมให้เข้มแข็ง สร้างภูมิคุ้มกันให้เด็กและเยาวชนในชุมชนปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาคเท่าเทียม

ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างมีธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 เพื่อให้โรงเรียนมีคุณภาพ มีความเสมอภาค และเป็นธรรมทางการศึกษา จากความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ คือ กระบวนการบริหารที่เป็นขั้นตอน มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ตอบสนองความต้องการอย่างแท้จริง คือ การสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ ในรอบการบริหารงานโรงเรียนทั้ง 4 งาน และมีปัจจัยของความสำเร็จ เพื่อให้โรงเรียนมีคุณภาพ มีความเสมอภาค และเป็นธรรมทางการศึกษาได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรมทั้ง 4 งาน เพื่อให้เกิดความรัก ความผูกพัน และมีจิตสำนึกในการเป็นเจ้าขององค์การร่วมกัน พร้อมทั้งจะเข้ามาช่วยเหลือโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายอย่างมั่นคง และยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีนโยบายพัฒนาคุณภาพการศึกษา สร้างความเสมอภาค ลดความเหลื่อมล้ำ โดยมีแผนการพัฒนาระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว มีหน่วยงานเฉพาะกิจหรือศูนย์ปฏิบัติการจัดการคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ให้สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น ทำงานเชิงรุกเพื่อบูรณาการประสานเชื่อมโยง ความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.2 โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยกกระดับคุณภาพการศึกษา โดยการสร้างและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในให้มีประสิทธิภาพ อย่างต่อเนื่อง ปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของท้องถิ่น และสถานประกอบการ พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพ ร่วมมือกับภาคีเครือข่ายเพื่อระดมทรัพยากรในด้านต่างๆ ในการพัฒนาคุณภาพอย่างเพียงพอ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาแนวทางการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีธรรมาภิบาล ในระดับการศึกษาอื่นๆ เช่น ระดับมัธยมศึกษา สังกัดเอกชน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นต้น เพื่อให้เกิดความหลากหลาย และมีประโยชน์ครอบคลุมทุกระดับการศึกษาของไทย

2.2 ควรศึกษารูปแบบการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างมีธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ เป็นเพียงแนวทางในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างมีธรรมาภิบาล เท่านั้น ยังมีได้นำไปสังเคราะห์ถึงวิธีการดำเนินการ หรือรูปแบบด้วยกระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนา (Research and Development) เพื่อทดลองใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). การบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคลกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ณัฐกุล รุณผาบ. (2557). การศึกษาผลกระทบทางสังคมจากการยุบเลิกโรงเรียนขนาดเล็ก และแนวทางพัฒนาความเข้มแข็งของโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 1. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*, 7(2), 304-316.
- พัทธนันท์ หรรษาภิรมย์โชค. (2557). แนวทางการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กในชุมชน. *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 6(12), 95.
- รัชวดี แสงมเหษณ์. (2560). ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา: คุณภาพสังคมที่คนไทยมองเห็น. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 8(1), 33-66.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7. (2562). *แผนบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก ปีงบประมาณ 2562 – 2565*. เอกสารกลุ่มนโยบายและแผน.
- สุมิตร สุวรรณ และคณะ. (2558). โครงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือพหุภาคีเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กจังหวัดนครปฐม. *วารสารครุศาสตร์*, 45(1), 282-298.
- สุรเดช โสมาบุตร และพัฒนานุสรณ์ สถาพรวงศ์. (2560). แนวทางการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 36(6), 28-41.

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25

NEEDS FOR THE DEVELOPMENT OF PERSONNEL ADMINISTRATION OF SCHOOLS

UNDER SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 25*

กนกวรรณ มาตกุล, วานิช ประเสริฐพร

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Kanokwan Matkul, Vanich Prasertphorn

Faculty of Education Northeastern University

E-mail: matkul.kanokwan@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 และ 2) เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 122 คน ครูผู้สอน 361 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และคำถามปลายเปิด ข้อเสนอแนะ 5 ด้าน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และดัชนีความต้องการจำเป็น Modified Priority Needs index (PNI Modified Index)

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา รองลงมา คือ ด้านการวางแผนอัตรากำลัง และกำหนดตำแหน่ง ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการออกจากราชการ และสภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา รองลงมา ด้านการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการออกจากราชการ

*ได้รับบทความ: 26 ก.พ. 2564; แก้ไขบทความ: 20 มี.ค. 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 เม.ย. 2564

2. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยเรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ 1. ด้านการออกจากราชการ 2. ด้านการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 3. ด้านการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ 4. ด้านการสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง 5. ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง

คำสำคัญ : ความต้องการจำเป็น; การบริหารงานบุคคล; สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา เขต 25

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the current situation and the desirable conditions in the development of personnel administration of schools under Secondary Educational Service Area Office 25 and 2) to study the needs for the development of personnel administration of schools under Secondary Educational Service Area Office 25 The sample group consisted of 122 school administrators and 361 teachers. The instruments used for collecting data were a 5-level rating scale questionnaire and open-ended question with 5 aspect suggestions. The statistics used data analysis comprised frequency, percentage, mean, standard deviation and Modified Priority Needs index (PNI Modified Index).

The research results were found that:

1. The current situation in the development of personnel administration of schools under Secondary Educational Service Area Office 25, in overall, was rated at a high level, when considering in each aspect, it was found that the aspect with the highest average was the development of government teachers and educational personnel, followed by manpower planning and position determination. The aspect with the lowest average was the government service retirement, and the desirable conditions in the development of personnel administration of schools under Secondary Educational Service Area Office 25, in overall, was rated at a high level, when considering in each aspect, it was found that the aspect with the highest average was government teachers and educational personnel development, followed by disciplinary procedure and punishment, the aspect with the lowest average was the government service retirement.

2. Needs for the development of personnel administration of schools under Secondary Educational Service Area Office 25, arranging according to the most importance were as follows: 1. Government service retirement 2. Government teachers and educational personnel

development 3. Disciplinary procedure and punishment 4. Selection and recruitment 5. Manpower planning and position determination.

Keywords: Needs; Personnel Development; Educational Institutions under Secondary Educational Service Area Office 25

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – พ.ศ.2564) มีเป้าหมายมุ่งเตรียมความพร้อมและวางรากฐานในการยกระดับประเทศไทยให้เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และการจะพัฒนาประเทศไทยไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ให้เกิดขึ้นในอนาคตนั้น จะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ให้เข้มแข็ง และมีพลังเพียงพอในการขับเคลื่อนกระบวนการการพัฒนาทั้งในระยะกลางและระยะยาว โดยเฉพาะ “การพัฒนาคน” ให้มีการเตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 แนวทางการบริหารงานบุคคลเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารมีหน้าที่เกี่ยวกับบุคคลขององค์การร่วมกันใช้ความรู้ ทักษะและประสบการณ์ในการสรรหา การคัดเลือกและบรรจุบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้าปฏิบัติงานในองค์การพร้อมทั้งดำรงรักษาและพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพที่ดีสามารถดำรงตนในสังคมได้อย่างมีความสุขในอนาคต สอดคล้องกับสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) ได้กำหนดการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรู้และเข้าใจขั้นตอนและกระบวนการรวมถึงขอบข่ายงานคือ การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง 2) การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง 3) การเสริมสร้าง ประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ 4) วินัยและการรักษาวินัย 5) การออกจากราชการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) การบริหารงานบุคคล คือการหาแนวทางให้คนทำงานในสถานศึกษาได้อย่างดีที่สุดและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข มีความพอใจในการทำงานและร่วมมือกับผู้บริหาร สามารถทำให้การดำเนินงานนโยบายแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ มีการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและทำให้มีความกระตือรือร้นในการพัฒนางานและพัฒนาตัวเองให้ดียิ่งขึ้น

จากรายงานการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินิยมขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2562 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ผลปรากฏว่าคะแนนเฉลี่ยรวมของทุกรายวิชา ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ต่ำกว่าร้อยละ 50 และต่ำกว่าระดับประเทศ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25, 2562) และจากรายงานผลการสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ประจำปี 2562 ผลการวิเคราะห์ด้านบริหารงานบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการบริหารและการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ด้านบริหารงานบุคคลอยู่ในระดับ “มาก” เรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อย 3 อันดับแรกคือ 1) การเสริมสร้างวินัย คุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา ทุกกลุ่มเป้าหมาย 2) การจัดทำแผนอัตรากำลังครูและบุคลากรทางการศึกษาที่สอดคล้องกับนโยบายสภาพปัญหา และความต้องการของสถานศึกษา 3) การจัดทำข้อมูลสารสนเทศอัตรากำลังครูและบุคลากรทางการศึกษาที่สอดคล้องกับนโยบาย สภาพปัญหาและความต้องการของสถานศึกษา ตามลำดับ และลำดับสุดท้ายคือ การจัดทำแผนพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อเป็นเครื่องมืออาชีพโดยวิธีการที่หลากหลายทุกกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25, 2562) จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาหลักอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งต้องมีการพัฒนาให้สูงขึ้นทั้งนี้จะเป็นผลจากปัญหา 1) ด้านการวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดอัตราตำแหน่ง ที่ยังไม่เหมาะสมและตรงตามสาขาวิชาเอกที่สถานศึกษามีความต้องการ และ 2) ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่ยังขาดการพัฒนาความรู้ความสามารถด้านการจัดการกระบวนการเรียนรู้และการวัดและการประเมินผลในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจากข้อมูลด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและขอขยายประเด็นปัญหาที่กล่าวไว้ทั้ง 2 ประเด็น

ผู้วิจัยซึ่งเป็นครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จึงสนใจศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 เพื่อทำให้การบริหารงานบุคลากรในสถานศึกษามีประสิทธิภาพสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นและเป็นข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนางานบุคลากรของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25
2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ทั้งหมด 84 โรงเรียน แบ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 176 คน ครูผู้สอน จำนวน 3,705 คน รวมทั้งสิ้น 3,881 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณจากสูตร Taro Yamane (1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนในการสุ่มที่ .05 จากประชากร 3,881 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 483 คน แบ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 122 คน ครูผู้สอน จำนวน 361 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่ถามความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 และแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับตำแหน่ง มีลักษณะเป็นการตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณ (Rating scale) ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ

- 1) ด้านการสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง
- 2) ด้านการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 3) ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง
- 4) ด้านการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ
- 5) ด้านการออกจากราชการ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะใน ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25

3. การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25

2. สร้างแบบสอบถาม และนำร่างแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษางานนิพนธ์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบรายละเอียดของข้อคำถามในด้านเนื้อหา ภาษาและความถูกต้องเหมาะสม และนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข

3. ปรับปรุงแบบสอบถามที่ผ่านการแก้ไขจากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้ว นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ ตลอดจนความชัดเจนของภาษา

4. นำแบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ (Index of Item – Objective Congruence: IOC) เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) และปรับปรุงแก้ไข โดยแบบสอบถามมีค่า IOC เท่ากับ 1 จำนวน 30 ข้อ และค่า IOC เท่ากับ 0.66 จำนวน 18 ข้อ และค่าเฉลี่ยทั้งฉบับเป็น 0.875

5. นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขสมบูรณ์แล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ในโรงเรียนนาหนองทุ่มวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30 จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม

6. นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Alpha Coefficient) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ 0.934 ซึ่งตรงกับเกณฑ์ยอมรับควรมีค่าตั้งแต่ 0.8 ขึ้นไป (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

7. จัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์สำหรับนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขอนหนังสือเพื่อขออนุญาตและขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไปยังผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน

2. นำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อจัดส่งไปยังสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยแจกแบบสอบถามแบบเจาะจง จำนวน 483 ชุด ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง และการส่งทางไปรษณีย์โดยกำหนดวันส่งแบบสอบถามคืนพร้อมติดฉลากของที่อยู่ผู้รับเป็น EMS ทางไปรษณีย์ ได้รับคืนทั้งสิ้น 483 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

3. รวบรวมแบบสอบถามทั้งหมดที่ได้มาตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูล เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.92$ S.D. = 0.22) เมื่อพิจารณาเป็นราย ด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ($\bar{X} = 4.24$ S.D. = 0.53) รองลงมา คือ ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ($\bar{X} = 4.14$ S.D. = 0.55) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการออกจากราชการ ($\bar{X} = 3.23$ S.D. = 1.01) ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ในการ พัฒนาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดย ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.46$ S.D. = 0.39) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ($\bar{X} = 4.85$ S.D. = 0.19) รองลงมา คือ ด้านการ ดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ ($\bar{X} = 4.67$ S.D. = 0.59) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการออกจากร าชการ ($\bar{X} = 3.73$ S.D. = 1.25)

2. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยเรียงลำดับความสำคัญเป็นดังนี้

1. ด้านการออกจากราชการ	(PNI _{modified} = 0.150)
2. ด้านการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา	(PNI _{modified} = 0.144)
3. ด้านการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ	(PNI _{modified} = 0.140)
4. ด้านการสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง	(PNI _{modified} = 0.124)
5. ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง	PNI _{modified} = 0.122)

อภิปรายผล

จากการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 มีประเด็นที่สำคัญในการอภิปรายดังนี้

1. สภาพปัจจุบันในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ย สูงสุดคือ ด้านการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา รองลงมา คือ ด้านการวางแผนอัตรากำลัง และกำหนดตำแหน่ง จากข้อมูลสภาพปัจจุบันจะพบผู้บริหารมีการส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ความสามารถมี ทักษะในการทำงานดีขึ้นโดยการเข้าร่วมประชุม อบรมพัฒนาตัวเองให้มีความชำนาญและเชี่ยวชาญในด้านการ สอนและงานอื่นๆ ที่รับผิดชอบในสถานศึกษา รวมถึงมีการส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติให้ครูได้มีรางวัลแห่ง ความภาคภูมิใจ เช่น รางวัลครูดีในดวงใจ หนึ่งแสนครูดี และอีกหลาย ๆ รางวัลที่หน่วยงานต้นสังกัดพิจารณา และมอบให้กับครู นอกจากนี้ด้านการพัฒนาครูแล้วยังมีด้านการวางแผนอัตรากำลังที่ในสภาพปัจจุบันมีการ

สำรวจวางแผนอัตรากำลังให้มีความเหมาะสมในทุกปีการศึกษา เพื่อจะได้นำไปสู่การจัดสรรบรรจุแต่งตั้งให้มีความเหมาะสมและเป็นที่ต้องการของสถานศึกษา สอดคล้องกับพระเส็ง ปภสสโร (วงษ์พันธ์เสื่อ) (2554) ได้ศึกษาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านการวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่งอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังมี พิเชิต สุโต (2555) ได้ศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาทางด้าน การเสริมสร้างประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติราชการ และการวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่งอยู่ในระดับมาก และอุมารินทร์ น้อมบุญญา (2559) ที่ศึกษาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 โดยภาพรวม มีความคิดเห็นในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย คือ ด้านการพัฒนาบุคลากร รองลงมาคือ ด้านการวางแผนอัตรากำลังและการจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานและการให้บุคคลพ้นจากงาน และด้านการสรรหา ทำให้เกิดความชัดเจนในสภาพปัจจุบันที่ผู้บริหารให้ความสำคัญในการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่งอย่างดียิ่ง

สภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา รองลงมา ด้านการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าครูและบุคลากรทางการศึกษายังให้ความสำคัญต่อการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความต่อเนื่อง โดยเฉพาะการพัฒนาด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตรให้มีความทันสมัย ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 รวมไปถึงการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่ต้องให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้นในการวางตัวหรือปฏิบัติตนโดยเฉพาะครูและผู้บริหารในสถานศึกษา จะต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ เพื่อให้เกิดความศรัทธาวิชาชีพครูและยังเป็นการรักษาชื่อเสียงของสถานศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาระดับเหนือขึ้นไปอีกด้วย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปัทมา พุทธแสน (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 พบว่า สภาพการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ในรายด้านวินัยและการรักษาวินัย อยู่ในระดับมาก และพระเสด็จ ปภสสโร (วงศ์พันธ์เสื่อ) (2554) ได้ศึกษาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา ชั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี พบว่า ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการและด้านวินัยและการจรรยาบรรณอยู่ในระดับมาก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 และโสภณ สวดยุทธ (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารงานบุคคลด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการกับสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 พบว่า การบริหารงานบุคคลด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ และด้านสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครูอยู่ในระดับมาก ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน

2. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 พบว่า ด้านที่มีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่งคือ ด้านการออกจากราชการ รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จากข้อมูลความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา พบว่าสถานศึกษามีการให้ออกจากราชการในกรณีไม่พันทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการ หรือไม่ผ่านการเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้มข้น และมีการให้ออกจากราชการไว้ก่อนกรณีโดนกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงในสภาพปัจจุบันน้อยเมื่อเทียบกับสภาพที่พึงประสงค์ จึงทำให้สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์มีความแตกต่างกันมากซึ่งเป็นเพราะในสภาพปัจจุบันความเข้มข้นในการประเมินครูผู้ช่วยก่อนเข้ารับราชการครูมีการประเมินทุก 6 เดือน ในระยะเวลา 2 ปี รวมประเมินทั้งหมด 4 ครั้ง ซึ่งทำให้มีความเข้มข้นน้อยในการประเมินครูผู้ช่วย เมื่อเทียบกับสภาพที่พึงประสงค์ที่ต้องการให้การประเมินครูผู้ช่วยมีความเข้มข้นต่อเนื่องและดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อที่จะได้ครูที่มีความรู้ความสามารถมีความรับผิดชอบเหมาะสมกับตำแหน่งในการเข้ารับราชการครู และการดำเนินทางวินัยที่กระทำผิดวินัยของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาควรมีการสอบสวนและแต่งตั้งคณะกรรมการอย่างโปร่งใส และตัดสินคดีอย่างเป็นธรรม และหรือควรมีการให้ออกจากราชการด้วยความถูกต้องเหมาะสม รวดเร็วมากยิ่งขึ้น และการปรับปรุงด้านสวัสดิการส่งเสริมสนับสนุนด้านขวัญและกำลังใจแก่ข้าราชการที่ใกล้เกษียณอายุราชการ ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นของด้านการออกจากราชการ สอดคล้องกับ วิฑูรย์ สีแดง (2551) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาของการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ด้านการออกจากราชการ ด้านการสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนด ตำแหน่ง ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการ

ปฏิบัติราชการ และด้านวินัยและการรักษาวินัย โดย รณกฤต รินทะชัย (2557) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 แนวทางการแก้ปัญหาการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ด้านการออกจากราชการ ควรส่งเสริมสนับสนุนด้านขวัญและกำลังใจแก่ข้าราชการที่ใกล้เกษียณอายุราชการ อีกทั้งเขตพื้นที่การศึกษา ควรอำนวยความสะดวกให้กับผู้เกษียณอายุราชการเกี่ยวกับเรื่องสวัสดิการที่พึงได้รับอย่างรวดเร็ว และให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตหลังเกษียณอายุราชการที่เหมาะสมแก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จึงทำให้ความต้องการจำเป็นในด้านการให้ออกจากราชการ มีความสำคัญมากที่สุด และความต้องการจำเป็นรองลงมา คือ ด้านการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่าผู้บริหารจะต้องพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความก้าวหน้าและมั่นคงในวิชาชีพ รวมไปถึงการประชุม อบรมให้ครูได้มีการพัฒนาตนเองด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอน การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพเหมาะสมกับสภาพความต้องการของสังคมในปัจจุบันและอนาคตสอดคล้องกับพระสังข์ ปภัสสร (วงศ์พันธ์เชื้อ) (2554) ได้ศึกษาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราชญ์บุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการอยู่ในระดับมาก โดยศตปพร มีสุขศรี และคณะ (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัญหาและผลกระทบในการบริหารงานบุคคลของเทศบาลเมืองควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จึงได้เสนอแนวทางการบริหารงานบุคคลด้านการพัฒนาบุคลากร ควรจัดฝึกอบรมที่มุ่งเน้นการนำไปปฏิบัติจริง ควรเพิ่มงบประมาณในการพัฒนาบุคลากรควรมีการฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรมจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ในหน่วยงาน และควรมีการติดตามประเมินผลบุคลากรทุกครั้ง และอุมารินทร์ น้อมบุญญา (2559) ที่ศึกษาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 โดยภาพรวม มีความคิดเห็นในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการพัฒนาบุคลากรมีความคิดเห็นในระดับมาก สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการจำเป็นที่จะต้องพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1.1 ควรมีการให้ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ส่งเสริมเชิดชูเกียรติแก่ข้าราชการที่เกษียณราชการ
- 1.2 ควรมีการสอบสวนและแต่งตั้งคณะกรรมการอย่างโปร่งใส และตัดสินใจอย่างเป็นธรรม หากมีกรณีข้าราชการได้รับร้องเรียนในประเด็นที่ไม่พึงประสงค์
- 1.3 ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ข้าราชการครูได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา ด้านการออกจากราชการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25

2.2 ควรศึกษาวิจัยแนวทางการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25

2.3 ควรศึกษาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดอื่น

เอกสารอ้างอิง

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ปัทมา พุทธรแสน. (2551). *สภาพและปัญหาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3*. คุรุศาสตรมหาบัณฑิตการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

พระแสง ปภัสสร (วงษ์พันธุ์เสื่อ). (2554). *การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 1*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิชิต สุคโต. (2555). *การศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 17*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

รณกฤต วินทะชัย. (2557). *การศึกษาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 26*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

วิฑูรย์ สีแดง. (2551). *ปัญหาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามความคิดของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

ศตปพร มีสุขดีและคณะ. (2556). *ปัญหาและผลกระทบในการบริหารงานบุคคลของเทศบาลเมืองควนลัง อำเภอลาดใหญ่จังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. (2562). *รายงานข้อมูลสารสนเทศ กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา*. (เอกสารอัดสำเนา).

- _____. (2562). รายงานผลการสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา เขต 25. (เอกสารอัดสำเนา).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *คู่มือการปฏิบัติงานของ
ข้าราชการครู*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2552). *แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ชุมนุม
สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- อุมารินทร์ น้อมบุญญา. (2559). *การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร
และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2*. วิทยานิพนธ์
ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์.
- Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. 3rdEd. New York. Harper and Row
Publication.

**การศึกษาการใช้ Plickers ที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม**
**A STUDY OF THE PLICKERS APPLICATION TOWARDS LEARNING IN
SUBJECT BUDDHIST OF MATTAYOMSUKSA 5 STUDENTS IN
SRIKRANUALWITTHAYAKHOM SCHOOL***

สุทธิพงษ์ สายาพัฒน์, ประยูร แสงใส

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Suttipong Sayapat, Prayoon Saengsai

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

E-mail: suttipong1987@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ 1) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์คะแนนก่อนและหลังเรียน โดยการใช้ Plickers ที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการใช้ Plickers ที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ตามเกณฑ์ 80/80 และ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการศึกษาการใช้ Plickers ที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม กลุ่มเป้าหมาย คือนักเรียน 37 คน จากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม มีการเก็บรวบรวมข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2)

ผลการวิจัยพบว่า

1) ผลผลสัมฤทธิ์การใช้ Plickers ที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม คะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) มีประสิทธิภาพการใช้ Plickers ที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม เท่ากับ (86.04/80.86)

3) ข้อเสนอแนะการใช้ Plickers ที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม ดังนี้ ในการจัดการเรียนการสอน ผู้เรียนควรมีส่วนร่วมในการจัดหรือสร้างบรรยากาศในห้องเรียนด้วย, ครูผู้สอนควรเพิ่มเติมสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยต่อโลกปัจจุบัน และเหมาะสมกับพื้นฐานความรู้และวัยของผู้เรียน ในรายวิชาควรเน้นสาระที่เป็นประโยชน์ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง และในรายวิชาควรมีการบูรณาการให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

คำสำคัญ : Plickers, วิชาพระพุทธศาสนา

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the comparison of score achievements of pretest and posttest by the use of Plickers application towards the learning of the Buddhism course; 2) to study efficacy of Plickers application towards to Buddhism learning according to a criterion of 80/80; and 3) to study the suggestions of learning of Plickers application towards to Buddhism learning of Mattayomsuksa 5 students, Srikrualwitthayakhom school. The target group was 37 students from Mattayomsuksa 5 students, Srikrualwitthayakhom School. It had data collection and statistics used data analysis was Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test, One Way Analysis of Variance: t-test and Efficacy values (E_1/E_2).

The research results were as follows:

1. The results/achievement of using the Plickers towards to the learning of the Buddhism course of Mattayomsuksa 5 students, Srikrualwitthayakhom School, the scores of posttest learning were higher than the posttest learning at the statistical significance level of .05

2) The performance of using Plickers towards to the learning of the Buddhism course of Mattayomsuksa 5 students, Srikrualwitthayakhom School, was equal to 86.04/80.86.

3) The suggestions of using the Plickers towards to the learning of Buddhism courses Mattayomsuksa 5 students, Srikrualwitthayakhom school were as follows: In teaching and learning, the students should also have a participation of organizing and creating an atmosphere in the classroom, the instructor should add the present modern teaching materials, and they were suitable for the basic knowledge and age of students. In each subject, it should focus on the beneficial substance which can really be applied in everyday life, and in each subject, it should have integration in accordance with the needs of the students.

Keywords: Plickers, Buddhism

บทนำ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อมการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ

เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่างและมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก สารศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม มีแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

จากสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในปัจจุบันนี้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรอิงมาตรฐานฉบับแรกของประเทศไทย ส่วนกลางกำหนดกรอบโครงสร้างหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และกำหนดกรอบเวลาเรียนโดยรวมของแต่ละช่วงชั้น โดยไม่ได้กำหนดเวลาสำหรับแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ แต่ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น จึงทำให้เกิดความสับสนแก่ผู้ปฏิบัติในระดับสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาส่วนใหญ่กำหนดสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้มาก ทำให้เกิดปัญหาเนื้อหาสาระวิชาในหลักสูตรแน่น การวัดและประเมินผลไม่สะท้อนมาตรฐานส่งผลต่อปัญหาการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการศึกษา รวมทั้งปัญหาคุณภาพของผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

การศึกษาสภาพปัญหาปัจจุบันและความต้องการในการใช้สื่อการเรียนการสอนของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีสภาพเลือกใช้สื่อการสอนมากที่สุด ได้แก่ สิ่งพิมพ์แบบต่างๆ เช่น แบบเรียน คู่มือครู แบบการสอน รองลงมาคือ สื่อวัสดุกราฟิก เช่น แผนภูมิ แผนภาพ แบบสถิติ สำหรับสภาพการเลือกใช้สื่อในภาพรวมพบว่า มีสภาพการใช้ระดับมาก ส่วนระดับความรู้ความสามารถในการเลือกใช้สื่อของครูมากที่สุด ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น แบบเรียน คู่มือครู แผนการสอน รองลงมาคือ สื่อวัสดุกราฟิก แผนภูมิ แผนภาพ แบบสถิติ แผนภาพ โดยภาพรวมพบว่า มีสภาพความสามารถเลือกใช้สื่อในระดับมาก ส่วนระดับความต้องการความรู้ความสามารถในการผลิตสื่อ ประเภทไม่ใช้เครื่องฉายที่ต้องการมากที่สุด ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น แบบเรียน คู่มือ แผนการสอน รองลงมาคือ สื่อของจริงของตัวอย่าง ของจำลอง หุ่นจำลอง พบว่า มีสภาพความต้องการในระดับมาก ส่วนระดับความต้องการความรู้ความสามารถในการผลิตสื่อประเภทเครื่องฉายที่ครูต้องการมากที่สุด คือ วีดิทัศน์ โททัศน์ แผนภาพโปรเจกต์ สไลด์ ในภาพรวมพบว่า มีสภาพความต้องการในระดับมาก ระดับความต้องการมากที่สุด คือ คอมพิวเตอร์ และบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) ในภาพรวมพบว่า มีสภาพความต้องการในระดับมาก (วิทยา ทองดี, 2547)

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้อยู่ โดยการนำแอปพลิเคชันมาพัฒนาใช้กับรายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรม เพื่อมุ่งหวังให้นักเรียนได้เข้าใจและจดจำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การมีส่วนร่วมในห้องเรียน

สร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้น่าเรียนมากยิ่งขึ้น โดยการนำเอาแอปพลิเคชัน Plickers มาประยุกต์ใช้ในรายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรม แอปพลิเคชันนี้ เครื่องมือเช็คชื่อ คำตอบ นักเรียนสำหรับครู เพียงมีสมาร์ทโฟน เครื่องเดียวทางทีมงานไปศึกษาเพิ่มเติมพบว่ามัน คือแอปพลิเคชัน Plickers ซึ่งมีการออกแบบเน้นลดวิธีการติดตั้ง ทำให้สามารถใช้งานได้โดยง่าย และนักเรียน นักศึกษาก็ไม่จำเป็นต้องมีสมาร์ทโฟน ช่วยลดปัญหาทางเทคนิคและความเหลื่อมล้ำลงไปได้อย่างมาก แล้วยังช่วยให้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนได้มากยิ่งขึ้น ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และสามารถระบุชื่อของผู้เรียนได้ว่าใครตอบข้อใดบ้าง และยังอำนวยความสะดวกในเรื่องของการตรวจสอบรายชื่อผู้เรียน ที่เข้าเรียน ซึ่งช่วยประหยัดเวลา ทำให้ผู้สอนสามารถเก็บข้อมูลของผู้เรียนได้อย่างครบถ้วน ด้วยวิธีที่ง่าย แต่มีความแม่นยำสูงทางทีมงานไปศึกษาเพิ่มเติมพบว่า มันคือแอปพลิเคชัน Plickers ซึ่งมีการออกแบบเน้นลดวิธีการติดตั้ง ทำให้สามารถใช้งานได้โดยง่าย และนักเรียน นักศึกษาก็ไม่จำเป็นต้องมีสมาร์ทโฟน ช่วยลดปัญหาทางเทคนิคและความเหลื่อมล้ำลงไปได้อย่างมาก แล้วยังช่วยให้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนได้มากยิ่งขึ้น (คู่มือการใช้ Plickers, 2561)

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สภาพปัญหา ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของหลายท่าน สรุปได้ว่า เกิดจากการขาดอุปกรณ์สื่อการสอน ที่มีเนื้อหาสาระเข้าใจง่าย ที่มีอยู่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ และทำให้สร้างบรรยากาศในห้องเรียนไม่น่าเรียน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการใช้ Plickers ที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม เพื่อใช้เป็นสื่อการเรียนการสอน และศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สำหรับครูสอนวิชาพระพุทธศาสนา และผู้ที่สนใจในการพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์คะแนนก่อนและหลังเรียน โดยการใช้ Plickers ที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการใช้ Plickers ที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม ตามเกณฑ์ 80/80
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการศึกษาการใช้ Plickers ที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยรูปแบบการวิจัยเชิงทดลอง ด้วยวิธีการกลุ่มทดลองกลุ่มเดียว วัดผลก่อนและหลังการทดลอง

ประชากร

ประชากร คือ นักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5/1 – 5/5 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม อำเภอกะนวน จังหวัดขอนแก่น ภาคเรียนที่ 2 ประจำปีการศึกษา 2561 จำนวนนักเรียน 5 ห้อง เรียนจำนวน 165 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม อำเภอกะนวน จังหวัดขอนแก่น ภาคเรียนที่ 2 ประจำปีการศึกษา 2561 จำนวนนักเรียน 37 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 1) ชุดการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง อริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม จำนวนทั้งหมด 5 ชุด ประกอบด้วย ชุดที่ 1 การใช้ Plickers และหลักอริยสัจ 4, ชุดที่ 2 หลัก : ทุกข์, ชุดที่ 3 หลัก : สมุทัย, ชุดที่ 4 หลัก : นิโรธ, ชุดที่ 5 หลัก : มรรคมีองค์ 8
- 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ จำนวน 5 ฉบับ
- 3) แบบสอบถามปลายเปิดข้อเสนอแนะการศึกษาการใช้ Plickers ที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม
- 4) แผนการจัดการเรียนรู้ชุดการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง อริยสัจ 4 ทั้งหมด 8 เรื่อง เวลาเรียน 10 ชั่วโมง ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยในเรื่อง อริยสัจ 4 ใช้เวลา 5 ชั่วโมง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1) ชี้แจงนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ห้องเรียนที่ 5/2 นักเรียน จำนวน 37 คน ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยการใช้ Plickers แต่ละครั้งและทดสอบก่อนเรียนวัดทักษะการคิด แก้ปัญหา
- 2) การดำเนินการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยใช้หน่วยการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น จำนวน 1 หน่วยการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้จำนวน 5 แผน 5 ชั่วโมง
- 3) ทดสอบแบบวัดทักษะการคิดแก้ปัญหา หลังสิ้นสุดการเรียนครบแผน จำนวน 10 ข้อ แล้วตรวจให้คะแนนเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป
- 4) แบบสอบถามปลายเปิดข้อเสนอแนะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ห้องเรียนที่ 5/2 จากการจัดการเรียนรู้การศึกษาการใช้ Plickers จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำไปวิเคราะห์แปลผลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้อ่อนและหลังเรียน โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปวิเคราะห์หาค่า t-test และการสังเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้เรียนต่อการศึกษาการใช้ Plickers ที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา หลักธรรมเรื่องอริยสัจ 4 มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 37 คน ส่วนมากเป็น หญิง มีจำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 75.67 รองลงมาเป็นเพศชายมีจำนวน 9 คนคิดเป็นร้อยละ 24.33

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบ ผลการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม พบว่า ผลผลสัมฤทธิ์การใช้ Plickers ที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม คะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลประสิทธิภาพการใช้ Plickers ที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม เท่ากับ (86.04/80.86)

4. ข้อเสนอแนะการใช้ Plickers ที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม ดังนี้ ในการจัดการเรียนการสอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดหรือสร้างบรรยากาศในห้องเรียน, ครูผู้สอนควรเพิ่มเติมสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยต่อโลกปัจจุบัน เหมาะสมกับพื้นฐานความรู้และวัยของผู้เรียน, ในรายวิชาควรเน้นสาระที่เป็นประโยชน์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง และในรายวิชาควรมีการบูรณาการให้สอดคล้องกับความต้องการ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การศึกษาการใช้ Plickers ที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม ได้ข้อสรุปที่มีประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจสมควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลผลสัมฤทธิ์การใช้ Plickers ที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม คะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ สมพงษ์ ดีสูงเนิน (2546) เรื่องการวิจัยเรื่อง การศึกษาประสิทธิภาพ และผลการใช้สื่อประสมกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา และวัฒนธรรม เรื่องพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหนองโนไชยวาน อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยสื่อประสมมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสุคน ระเบียบโอษฐ์ (2556) เรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำรงชีวิตในสังคมของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง วัฒนธรรม การดำเนินชีวิตและการเมืองการปกครอง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และภิรมย์ พาบุ (2558) เรื่อง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจของผู้เรียนด้วยการใช้เว็บเครือข่ายทางสังคมเพื่อการเรียนและการสอน.คณะวิทยาศาสตร์ประยุกต์ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยการใช้เว็บเครือข่ายทางสังคมเพื่อการเรียนและการสอนจากหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลประสิทธิภาพการใช้ Plickers ที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม เท่ากับ (86.04/80.86) สอดคล้องกับพระวชิรญาณ เต็งวราภรภัทร พิทักษ์ นิลนพคุณ และบุญเรือง ศรีเหรียญ (2558) เรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องพุทธประวัติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้ชุดสื่อประสม พบว่า สื่อประสมที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ 83.96/84.43 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด และสุคน ระเบียบโอษฐ์ (2556) เรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำรงชีวิตในสังคมของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน พบว่า บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง วัฒนธรรม การดำเนินชีวิตและการเมืองการปกครอง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ 86.83/86.23

3. ข้อเสนอแนะการใช้ Plickers ที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม ดังนี้ ในการจัดการเรียนการสอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดหรือสร้างบรรยากาศในห้องเรียน, ครูผู้สอนควรเพิ่มเติมสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยต่อโลกปัจจุบันเหมาะสมกับพื้นฐานความรู้และวัยของผู้เรียน, ในรายวิชาควรเน้นสาระที่เป็นประโยชน์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง และในรายวิชาควรมีการบูรณาการให้สอดคล้องกับความต้องการ สอดคล้องกับ เยาวลักษณ์ โภชิตารา (2554) เรื่อง การจัดการศึกษาทางการพยาบาล : สำหรับนักศึกษา Generation Y พบว่า การเสนอแนะแนวทางในการจัดรูปแบบการจัดการศึกษาทางการพยาบาล ได้แก่ การจัดให้มีการแบ่งกลุ่มในชั่วโมงเรียน ส่งเสริมการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง การจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ ส่งเสริมความคิดค้นคว้า มีการใช้รูปแบบการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย

บทสรุป

การใช้ Plickers ที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม เป็นการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการสอนให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เพียงผู้สอนจะต้องมีโทรศัพท์มือถือที่ติดตั้งแอป Plickers ที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต และนักเรียนไม่ต้องใช้โทรศัพท์ มีเพียงกระดาษที่เตรียมไว้ให้ในการทำกิจกรรม ผู้สอนควรจัดใช้เครื่องมือให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อให้ นักเรียนเกิดความสนุกและตื่นตัวในการเรียน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนได้มากยิ่งขึ้น เช่น การตอบคำถาม

การแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นต้น และสามารถลดการใช้โทรศัพท์ของนักเรียนในห้องเรียนได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ครูควรจัดการเรียนการสอน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดหรือสร้างบรรยากาศในห้องเรียน เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน

1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์การบูรณาการและออกแบบกิจกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

1.3 ผู้สอนควรเพิ่มเติมสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยทันต่อโลกปัจจุบันเหมาะสมกับพื้นฐานความรู้และวัยของผู้เรียนมีเทคนิคสามารถอธิบายเหตุการณ์หรือใช้สื่อที่เหมาะสมสามารถเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายยิ่งขึ้นและหลากหลาย

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยการใช้ Plickers ในเชิงนวัตกรรมเกี่ยวกับการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.2 ควรศึกษาวิจัยการใช้ Plickers กับรายวิชาอื่นของกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.3 ควรสร้างคู่มือการใช้งาน Plickers ให้ชัดเจนและนำไปประเมินการใช้ในกลุ่มครูผู้สอน เพื่อความถูกต้องสมบูรณ์ของคู่มือ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : คุรุสภา
ลาดพร้าว.

คู่มือการใช้งาน Plickers. (2561). สืบค้นเมื่อ 29 สิงหาคม 2561, จาก www.ets.kmutt.ac.th.

พระวชิรญาณ เต็มวารารัททร พิทักษ์ นิลนพคุณ และบุญเรือง ศรีเหรียญ, (2558). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องพุทธประวัติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้ชุดสื่อประสม. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*. 9(3), 134-146.

ภิรมย์ พาบุ, (2558). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจของผู้เรียนด้วยการใช้เว็บเครือข่ายทางสังคมเพื่อการเรียนและการสอน. *วารสารวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ*. 14(2), 85-94.

- เยาวลักษณ์ โปธิดารา. (2554). การจัดการศึกษาทางการพยาบาล : สำหรับนักศึกษา Generation Y. วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุรินทร์. 34(2), 61-69.
- วิทยา ทองดี. (2547). สภาพปัญหาปัจจุบันและความต้องการในการใช้สื่อการเรียนการสอนของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. รายงานการศึกษาอิสระปริญญาศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมพงษ์ ดีสูงเนิน. (2546). การศึกษาประสิทธิภาพและผลการใช้สื่อประสมกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์ และวัฒนธรรม เรื่องพระพุทธศาสนา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุคนธ์ ระเบียบโอษฐ์, (2556). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำรงชีวิตในสังคมของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน. วารสารอาครมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. 14(2), 141-156.

การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง

จังหวัดขอนแก่น

THE PARTICIPATION OF LOCAL LEADERS ON PROMOTION OF SANGHA ADMINISTRATION MUEANG DISTRICT KHON KAEN PROVINCE*

พระวสันต์ วสันตเวที (หงอกชัย), ชาญชัย ฮวดศรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Phra Wasan Wasantawetee (Hngokchai), Chanchai Huadsri

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

E-mail: day.wasan@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ 2) เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ใช้เครื่องมือเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 242 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 12 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์และวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

1) การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยรวม อยู่ในระดับมาก พบว่า ระดับมากทุกด้าน 2) ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่าผู้นำท้องถิ่นที่มีอายุและอาชีพ แตกต่างกัน ในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 นอกนั้นไม่แตกต่างกัน 3) แนวทางการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ด้านการปกครอง พระสงฆ์ควรนำไตรสิกขาเป็นแนวทางปฏิบัติ ด้านการศึกษา ควรส่งเสริมการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม ด้านการเผยแผ่ ต้องมีการเผยแผ่ ธรรมเชิงรุกอย่างต่อเนื่อง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรส่งเสริมให้สังคมเห็นคุณค่าการศึกษาทั้งธรรมศึกษา และศึกษาทางโลก ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ผู้นำท้องถิ่นควรส่งเสริมคณะสงฆ์ให้ความรู้ด้านกองทุนความช่วยเหลือเอื้ออาทรสังคมให้มากยิ่งขึ้น ด้านสาธารณูปการ ควรจัดการ ปรับปรุง ภูมิทัศน์ในอาคารบริเวณวัด ให้มีความร่มรื่นสะอาด น่าเลื่อมใส

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, ผู้นำท้องถิ่น, การส่งเสริม, คณะสงฆ์

*ได้รับบทความ: 25 มีนาคม 2563; แก้ไขบทความ: 15 เม.ย. 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 เม.ย. 2564

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the levels of the participation of the local leaders in promoting the Sangha administration; 2) to comparatively analyze the participation of the local leaders in promoting the Sangha administration; 3) to study the guideline of the participation of the local leaders in promoting the Sangha administration in Muang District, Khon Kaen Province. The tools of this mixed method research were the questionnaire and the interview form. The number of the samples was 242 and that of the key informants was 12. The obtained data were analyzed by the social sciences computer program and contextual content analysis.

The research results indicated that

1) the levels of the participation of the local leaders in promoting the Sangha administration in Muang District, Khon Kaen Province in overall and studied aspects were at a high level of practice. 2) The comparative analytical result revealed that the participation of the local leaders with differences in age and occupations in promoting the Sangha administration in Muang District, Khon Kaen Province was different with the statistical significance level of 0.05. The that of other factors was not different. 3) The guideline of the participation of the local leaders in promoting the Sangha administration in Muang District, Khon Kaen Province is that Administration: the monks should take the Trisikkha (Threefold Training) as an practical guideline; Education, they should promote both secular and spiritual education: Propagation: there should be continuously proactive propagation; Educational assistance: they should promote the society to see the value of secular and Dhamma education; Public assistance: the local leaders should the Sangha in terms of knowledge and funding to support the society more; Utilities: the landscape in the temple should be improved to be shady, clean and faithful.

Keywords: Participation, Local leader, Promotion, Clergy

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีลักษณะการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน ซึ่งมีการยึดหลักของการกระจายอำนาจในการปกครอง (Self Government) หรือที่เรียกว่าการปกครองท้องถิ่น (Local Government) เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้า

มามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองได้อย่างแท้จริง การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหลักสากลที่นานาอารยประเทศให้ความสำคัญและเป็นประเด็นหลักที่สังคมไทยให้ความสนใจเพื่อพัฒนาการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลที่รัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมรับรู้ร่วมคิดร่วมตัดสินใจเพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้น

อนุสนธิจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 10 แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนกำหนดให้รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนดังต่อไปนี้ 1) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น 2) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมืองการวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ 3) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลายหรือรูปแบบอื่น 4) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมืองและจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชนรวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่ 5) ส่งเสริมและให้การศึกษแก่ประชาชนที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขรวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2550)

แสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มีเจตนารมณ์อยากจะเห็นการเมืองไทยเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบมากขึ้นมีการถ่วงดุลและคานอำนาจมีการตรวจสอบอำนาจซึ่งกันและกันโดยการเมืองจะต้องมีใ้ช้อยู่ในความรับผิดชอบของบุคคลกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดหรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดโดยเฉพาะหากแต่จะต้องเป็นการเมืองของประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งการที่จะบรรลุถึงวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ดังกล่าวได้ระบบการเมืองจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนส่วนใหญ่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีส่วนร่วมในการติดตามข้อมูลข่าวสารมีส่วนร่วมในการผลักดันนโยบายและน่านโยบายไปสู่การปฏิบัติรวมทั้งมีส่วนร่วมในการควบคุมกำกับและติดตามประเมินผลเป็นต้น (คณะกรรมาธิการการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา, 2548)

จะเห็นได้ว่าตามระบอบการปกครองประเทศไทยนั้น ล้วนให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในภาคประชาชนต่อการปกครองตนเอง ในทางการเมืองการปกครองคณะสงฆ์ก็เช่นเดียวกัน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะเปิดโอกาสให้พุทธบริษัท ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำรงและรักษาไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา เพราะตัวสถาบันพระพุทธศาสนาเองหรือพระสงฆ์เองจะสามารถอยู่ได้ ต้องอาศัยแรงศรัทธาสนับสนุนจากชุมชนและท้องถิ่นเป็นการสำคัญ ในการ

ทำวิจัยในครั้งนี้จึงอยากเห็นส่วนสำคัญของผู้นำท้องถิ่น ที่มีฐานะเป็นเจ้าของท้องถิ่นที่พื้นที่นั้นๆได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารกิจการงานปกครองคณะสงฆ์เพื่อให้งานคณะสงฆ์สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเอง และองค์กรไปสู่ความเจริญในทุกๆด้าน ตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนสังคมของตนเอง

ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินงานการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นเป็นไปตามเป้าหมายบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ จึงจำเป็นต้องหาวิธีที่จะอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น ตามหลักการเพื่อการอยู่ร่วมกันในบ้านเมืองและสังคมอย่างมีความสุขสามารถประสานประโยชน์และคลี่คลายปัญหาข้อขัดแย้งโดยสันติวิธีและพัฒนาสังคมให้มีความยั่งยืนการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลซึ่งประกอบด้วยหลักประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า (พระปีย์วัฒน์ ปิยสีโล (จักร์แต), 2554)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยการใช้วิจัยเชิงปริมาณ(Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากจำนวนผู้นำท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น แบ่งตามลำดับได้ดังนี้ คือ จำนวน 18 คน ผู้ใหญ่บ้าน 267 คน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 128 คน สมาชิกเทศบาลนคร 24 คน สมาชิกเทศบาลเมือง 36 สมาชิกเทศบาลตำบล 120 คน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด เขตอำเภอเมืองขอนแก่น 9 คน ประธานชุมชน 98 คน รวมเป็น 697 คน และได้ทำการสุ่มกลุ่มประชากรตัวอย่าง โดยเทคนิคแบบสุ่มตัวอย่างแบบ Krejcie and Morgan (ปัญญา คล้ายเดช, 2560 : 165) โดยใช้สูตรจากตารางสำเร็จรูป จึงได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนประชากร จำนวน 242 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

จำนวน 12 คน โดยการใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) ได้แก่ กำนัน 4 คน ผู้ใหญ่บ้าน 7 คน ประธานชุมชน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ คือ

1. แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ การศึกษา และตำแหน่ง

ตอนที่ 2 สอบถามคำถามที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยได้กำหนดให้ผู้ตอบแบบสอบถาม ทำเครื่องหมาย (√) ลงในช่องปริมาณความคิดเห็นที่ผู้ตอบเห็นว่าตรงกับตนเองเพียงระดับเดียวกันจาก 5 ระดับ (Rating Scale) (ปัญญา คล้ายเดช, 2560 : 217) ทั้ง 6 ด้าน จำนวน 30 ข้อ คือ 1) ด้านการปกครอง จำนวน 5 ข้อ 2) ด้านการศึกษา จำนวน 5 ข้อ 3) ด้านการเผยแผ่ จำนวน 5 ข้อ 4) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำนวน 5 ข้อ 5) ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ จำนวน 5 ข้อ 6) ด้านสาธารณูปการ จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ลักษณะคำถามปลายปิด นำเครื่องมือในการวิจัยขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้ หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบ และนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงให้เหมาะสม เพื่อพิจารณาทั้งด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถามตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2551 : 75) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 – 1.00 ส่วนข้อที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.5 พิจารณาปรับปรุงหรือตัดทิ้งตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2555 : 102) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .981 แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นในระดับสูง สามารถนำไปแจกกับกลุ่มตัวอย่างได้จริง นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์ในการนำไปแจกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

2. แบบสัมภาษณ์

1) ศึกษาวิธีสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสัมภาษณ์

- 2) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่างๆเพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้
- 3) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์
- 4) สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) เพื่อนำมาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 55.8 มีอายุตั้งแต่ 30 - 39 ปี จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 31.8 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 209 คน คิดเป็นร้อยละ 86.4 มีอาชีพผู้ใหญบ้าน จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 38.0

2. ระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.97$) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์, ด้านการศึกษา, ด้านการปกครอง, ด้านสาธารณูปการ, ด้านการเผยแพร่, ด้านการศึกษาสงเคราะห์ตามลำดับ

ผลการวิจัยพบว่า พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ วิริยะ คือ ด้านความเพียรพยายาม, วิมังสา คือ ด้านความไตร่ตรอง, จิตตะ คือ ด้านความเอาใจใส่, ฉันทะ คือ ด้านความพึงพอใจ ตามลำดับ

3. ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ผู้นำท้องถิ่นมีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน ผู้นำท้องถิ่นมีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน ผู้นำท้องถิ่นมีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานผู้นำท้องถิ่นมีตำแหน่งต่างกัน มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปกครอง

คณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน ประชาชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน

5. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ผลการวิจัยพบว่า ด้านการปกครอง พระสงฆ์ควรนำไตรสิกขาเป็นแนวทางปฏิบัติ ด้านการศึกษา ควรส่งเสริมการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม ด้านการเผยแผ่ ต้องมีการเผยแผ่ธรรมเชิงรุกอย่างต่อเนื่อง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรส่งเสริมให้สังคมเห็นคุณค่าการศึกษาทั้งธรรมศึกษา และศึกษาทางโลก ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ผู้นำท้องถิ่นควรส่งเสริมคณะสงฆ์ให้มีความรู้ด้านกองทุนความช่วยเหลือเอื้ออาทรสังคมให้มากยิ่งขึ้น ด้านสาธารณูปการ ควรจัดการปรับปรุงภูมิทัศน์ในอาคารบริเวณวัด ให้มีความร่มรื่นสะอาด น่าเยี่ยมชม

อภิปรายผล

จากการวิจัย ได้ข้อสรุปที่มีประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

จากผลการศึกษา พบว่า ระดับ การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.97$) ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า การสร้างการมีส่วนร่วมคนในชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน ยังมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนไปสู่ความเจริญ การร่วมมือขององค์ประกอบทั้งสามนั้น จะทำให้ชุมชนเจริญได้นั้น ต้องอาศัยผู้นำแบบประสานที่ประสานความสัมพันธ์ และการงานในชุมชนให้ดำเนินไปได้ ชัดแย้งกับงานวิจัยของ สุรียัน ปันชัย (2552 : 160) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ชะเนิง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน” ผลการวิจัยพบว่า ด้านการตัดสินใจ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง และชัดเจนกับงานวิจัยของ สำรอง บำเพ็ญ (2548 : 158) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกสภาท้องถิ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในระดับปานกลาง และชัดเจนกับงานวิจัยของ อารีณา มะหะหมัด (2550 : 165) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลตำบลท่าไม้ อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี” พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และชัดเจนกับงานวิจัยของ คำเกิง ลักษณะโยธิน (2552 : 144) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

ในเขตเทศบาลนครลำปาง” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

จากผลการศึกษา ระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$) เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา มีความสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะทำให้ผู้นำไปประพฤติปฏิบัติจนประสบความสำเร็จในสิ่งที่ทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการทำงาน หากจะว่าไปแล้วอิทธิบาทนั้น เป็นหลักธรรมที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ เป็นเครื่องประกอบในการบำเพ็ญเพียรในทางพระพุทธศาสนาอันเป็นหนทางแห่งการแสวงหาความจริงของชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิพนธ์ โอภาษี (2557) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงาน ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงาน ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนืออำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

จากการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 4 ด้านคือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง

ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า รัฐบาลมีนโยบายพัฒนาส่งเสริมบทบาทของสตรี การสร้างภาวะผู้นำของสตรี และการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิ เพื่อให้โอกาสสตรีในทุกพื้นที่ทุกชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนา เพศหญิงที่มีความรู้ ความสามารถเป็นที่ยอมรับของชุมชนเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจ การกำหนดแผน นโยบายในการพัฒนาชุมชน ชัดแย้งกับงานวิจัยของ นิมิตร สุขแยง (2549 : 133) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่กา อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่กา อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ แตกต่างกัน และขัดแย้งกับงานวิจัยของ ดำเกิง ลักษณะโยธิน (2552 : 144) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครลำปาง” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครลำปาง แตกต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีอายุต่างกัน การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นต่างกัน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐาน ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 35 - 50 ปี ซึ่งเป็นช่วงของวัยผู้ใหญ่มีแนวคิด ประสบการณ์ การพัฒนาชุมชนที่หลากหลายประกอบกับมีความเชื่อมั่นในการตัดสินใจ มีความมุ่งมั่นในการทำงาน จึงเป็นปัจจัยหนึ่งส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนในระดับหนึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิมิตร สุขแยง (2549 : 133) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ“การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่กา อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่กา อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ คำเกิง ลักษณะโยธิน (2552 : 144) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ“การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครลำปาง” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครลำปาง แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณิชรา บุญเฉลิม (2546 : 134) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ“การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลมะขุนหวาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลมะขุนหวาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ แตกต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีการศึกษาต่างกัน การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งเป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จึงยอมรับสมมติฐาน ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ซึ่งการศึกษาของผู้นำชุมชนเป็นหนึ่งในการจัดระบบแนวคิด การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาอีกทั้งการมีการศึกษาสูงประกอบกับการมีประสบการณ์ในการพัฒนาชุมชน การเมือง การปกครองจะส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรุณข ป้อมเป็น (2550 : 123) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลตำบลหัวดง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ (2550)”พบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารงานของเทศบาลตำบลหัวดง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิมิตร สุขแยง (2549 : 133) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ“การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่กา อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่กา อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ แตกต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีตำแหน่งต่างกัน การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐาน ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีอาชีพต่างกัน ย่อมมีประสบการณ์ที่แตกต่างกัน มีโอกาสได้นำสิ่งที่ตนเองเคยเห็น เคยรับฟังมาพูดคุยกับผู้นำในชุมชนของตนเองเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนโดยการปรับกิจกรรมหรือแนวทางให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ จึงทำให้การมีส่วนร่วมแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดำเกิง ลักษณะโยธิน (2552 : 144) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครลำปาง (2550)” การทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครลำปาง จังหวัดลำปาง แตกต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จึงยอมรับสมมติฐาน ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า อิทธิบาท 4 นี้ เกื้อหนุนกันและกันและมักมาด้วยกัน เช่น เกิดฉันทะ ก็มีใจรักในสิ่งที่ทำแล้วทำให้มีความพากเพียร เมื่อพรากเพียร ก็เอาใจจดจ่อใฝ่ใจอยู่เสมอและเปิดช่องให้ใช้ปัญญาไตร่ตรอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิพนธ์ โอภาษี (2557) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงาน ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า 1. ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนืออำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

การพัฒนาชุมชนแบบการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ทำให้การพัฒนาชุมชนเกิดผลดีตามมาหลาย ๆ ดังนี้

1. ด้านการปกครอง มีแนวทางในการพัฒนาว่า มีการเกื้อหนุนให้เกิดการศึกษา และการศึกษา สงเคราะห์ ทั้งที่พระสงฆ์เองสอนพระเณรด้วยตนเอง และสงเคราะห์กุลบุตร กุลธิดา เพื่อให้ได้รับการศึกษาที่ถูกต้อง หรือการปฏิบัติไตรสิกขาดำเนินไปได้ด้วยดีอย่างได้ผลสูงสุด
2. ด้านการศึกษา มีแนวทางในการพัฒนาว่า วัดและพระสงฆ์ได้มีบทบาทอย่างสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาของเยาวชนและประชาชนทั้งความรู้ทางโลก ความรู้ทางธรรม
3. ด้านการเผยแผ่ มีแนวทางในการพัฒนาว่า ต้องมีการวางแผนการ เตรียมการและการจัดการให้การเผยแผ่ศาสนา มีความทันสมัย ต้องมีการเผยแผ่ ธรรมเชิงรุก อย่างต่อเนื่อง การอนุรักษ์ โดยการอบรมให้ความรู้ประชาสัมพันธ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมไทย เพื่อเป็นการดำรงไว้ การรักษาวัฒนธรรม ประเพณีและขนบธรรมเนียม

4. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีแนวทางในการพัฒนาว่า อนุเคราะห์การจัดตั้งโรงเรียนสอนเด็กก่อนวัยเรียน ชักชวนชาวบ้านให้สนับสนุนการศึกษาและอุปกรณ์ การเรียน การส่งเสริมให้สังคม ประชาชน เห็นคุณค่า การศึกษาทั้งธรรมศึกษา และศึกษาทางโลกมากขึ้น นำแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ มาไว้ในวัด ชุมชนได้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ ทั้งทางด้านการศึกษา เทคโนโลยี คุณธรรม จริยธรรม

5. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีแนวทางในการพัฒนาว่า ท้องถิ่นส่งเสริมคณะสงฆ์ให้ความรู้ด้านกองทุนความช่วยเหลือเพื่ออาหารสังคมและคณะสงฆ์เพิ่มบทบาทมากยิ่งขึ้น ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมต่าง ๆ เป็นการเอื้อเพื่อเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ระหว่าง บ้าน ชุมชน วัด และสังคม

6. ด้านสาธารณูปการ มีแนวทางในการพัฒนาว่า ต้องส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับ ศาสนวัตถุ ศาสนสถาน รวมถึงการจัดการ ปรับปรุง ภูมิทัศน์ในอาคารบริเวณวัด ให้มีความร่มรื่นสะอาด น่าเยี่ยมชม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

พัฒนารูปแบบการบริหารของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ มีแนวโน้มการพัฒนาการบริหารของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้านดีให้ขึ้น ควรทำอย่างจริงจัง ใส่ใจในแต่ละด้านให้มากกว่านี้ จะทำให้การบริหารของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์มีแนวโน้ม หรือ หลักการบริหารงานของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ที่ดีขึ้นในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อื่นหรือจากท้องถิ่นอื่นๆ เพื่อให้ได้ผลการศึกษากว้างขวาง และใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการการมีส่วนร่วมของประชาชนวุฒิสภา. (2548). *ศึกษาระบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายของรัฐบาลตามรัฐธรรมนูญมาตรา 76 : กรณีศึกษาการบริหารจังหวัดแบบบูรณาการ (CEO)*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

ชูศรี วงศ์รัตน์. (2551). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: เทพเนรมิตร.

ณิสรา บุญเฉลิม. (2546). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลมะขูนหวาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่*. การค้นคว้าแบบอิสระ ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

คำเกิง ลักษณะโยธิน. (2552). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครลำปาง*. การค้นคว้าแบบอิสระ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- บุญชม ศรีสะอาด. (2555). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ปัญญา คล้ายเดช. (2560). *ระเบียบวิจัยทางรัฐศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น : ขอนแก่นการพิมพ์.
- พระปิยวัฒน์ ปิยสีโล (จักร์แต). (2554). *การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองแพร่จังหวัดแพร่*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นิพนธ์ โอภาษี. (2557). *การบริหารงาน ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพุทธศักราช.
- นิมิตร สุขแยง. (2549). *การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ก้า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่*. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2563 จาก <https://www.ombudsman.go.th/10/documents/law/Constitution2550.pdf>
- สำรอง บำเพ็ญ. (2548). *การมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ*. ภาคนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุริยัน ปันชัย. (2552). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ชะนิง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน*. ภาคนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- อรนุช ป้อมเป็น. (2550). *บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลตำบลหัวดง อำเภอลับแลจังหวัดอุตรดิตถ์*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- อารีณา มะหะหมัด. (2550). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลตำบลท่าไม้ อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี*. การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19
ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา กลุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสฯ
FACTORS AFFECTING DECISION ON SMOKING AFTER CORONAVIRUS (COVID-19)
SPREAD CASE STUDY OF THE HIGHER RISK GROUP IN BANGKOK*

เจษฎาพร สุทัศน์, ชิตตะวัน ชนะกุล
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Jetsadaporn Sutus, Chittawan Chanagul
Faculty of Economics, Kasetsart University, Thailand
E-mail: Jetsadaporn.s@ku.th

บทคัดย่อ

งานศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสูบบุหรี่ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร กรณีศึกษากลุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสฯ โดยการสำรวจกลุ่มตัวจำนวน 400 กลุ่มตัวอย่าง ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ T-Test และ F- Test (One-Way ANOVA) และประยุกต์ใช้การวิเคราะห์ความถดถอยโลจิสติกส์แบบทวิ (Binary Logistic Regression)

ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการตัดสินใจสูบบุหรี่ฯ ได้แก่ ปัจจัยภายในด้านทัศนคติและการรับรู้ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการตัดสินใจสูบบุหรี่ฯ ได้แก่ ปัจจัยภายในด้านค่านิยม ปัจจัยภายนอกด้านครอบครัวและกลุ่มอ้างอิง

คำสำคัญ: กลุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสโควิด-19, พฤติกรรมการสูบบุหรี่

Abstract

The research objectives were to study the higher risk group's smoking behaviors and to explore the relationships between the higher risk group's smoking behaviors and 5 factors (Attitude, Perception, Value, Family and Reference group). The data were collected from the higher risk group in Bangkok with 400 samples and analyzed by using descriptive statistics: frequency, percentage and standard deviation, and inferential statistics: Independent-sample T-test, F-test (one-way ANOVA), and Binary Logistic Regression.

*ได้รับบทความ: 20 ม.ค. 2564; แก้ไขบทความ: 20 เม.ย. 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 เม.ย. 2564

The results showed that factors, which positively affect the decisions on smoking after Coronavirus (COVID - 19) spread were attitude, perception. And value, family and reference group were negatively correlated with the decisions on smoking after Coronavirus (COVID - 19) spread.

Keywords: Higher risk of getting severe COVID-19 disease group, smoking behaviors

บทนำ

บุหรี่เป็นสารเสพติดที่ใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วโลก องค์การอนามัยโลกได้จัดให้บุหรี่เป็นสารเสพติดชนิดหนึ่งพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้สูบและผู้ที่อยู่ใกล้ชิดที่สุดหายใจควันบุหรี่เข้าไป (สถาบันมะเร็งแห่งชาติ, 2563) ภาพรวมอัตราการสูบบุหรี่ของประชากรไทยมีแนวโน้มลดลง (ศูนย์วิจัยและการจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ (ศจย.), 2561)

จากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด - 19 องค์การอนามัยโลก (World Health Organization) ได้มีประกาศแจ้งเตือนการสูบบุหรี่เสี่ยงติดโควิด-19 เนื่องจากว่า การสูบบุหรี่มีผลกระทบต่อปอด และระบบทางเดินหายใจ การสูบบุหรี่ยังทำให้การทำงานของปอดแย่ลงในการต้านทานกับไวรัสโคโรนาและโรคอื่น ๆ และกลุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ตามประกาศขององค์การอนามัยโลก ได้แก่ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปี ขึ้นไป หรือผู้ที่มีโรคประจำตัว เช่น โรคหลอดเลือดหัวใจ โรคเบาหวาน โรคระบบทางเดินหายใจเรื้อรัง และโรคมะเร็ง เป็นต้น (องค์การอนามัยโลก, 2563) นอกจากนี้ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้มีประกาศข่าวสารเพื่อสื่อมวลชน เรื่อง กรมควบคุมโรคเตือนคนไทยให้เลิกสูบบุหรี่ รวมทั้งการสูบบุหรี่หรือแม้แต่บุหรี่ไฟฟ้าในช่วงเวลาที่ยังมีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และเป็นเพิ่มโอกาสเสี่ยงในการติดเชื้อไวรัสดังกล่าว ขณะใช้มือคีบสูบ หรือพ่นควัน ละอองไอออกมา (กรมควบคุมโรค, 2563)

ดังนั้น การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร กรณีศึกษากลุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสฯ จึงมีความสำคัญ เนื่องจากการศึกษากลุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อฯ ตามประกาศขององค์การอนามัยโลกที่มีพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่ซึ่งเป็นพฤติกรรมเสี่ยงที่ช่วยเพิ่มการแพร่กระจายและความรุนแรงของเชื้อไวรัสโควิด-19 รวมถึงกรุงเทพฯ ยังเป็นศูนย์กลางความเจริญของประเทศ (กาญจนา ตั้งชลทิพย์, 2551) ทำให้กรุงเทพฯ เป็นจังหวัดที่มีจำนวนผู้ติดเชื้อสูงสุดในประเทศ และการศึกษาครั้งนี้ยังเป็นแนวทางป้องกันและลดความเสี่ยงในการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร รวมถึงการพัฒนา/ปรับปรุงนโยบายเพื่อลดการสูบบุหรี่ของประชาชนในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร กรณีศึกษากลุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสฯ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร กรณีศึกษากลุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสฯ

กรอบแนวคิดงานวิจัย

ที่มา: จากการกำหนด

วิธีดำเนินการวิจัย

การเก็บและรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการเก็บรวบรวมจากการใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 (ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปี ขึ้นไป หรือผู้ที่มีโรคประจำตัว เช่น โรคหลอดเลือดหัวใจ โรคเบาหวาน โรคระบบทางเดินหายใจเรื้อรัง และโรคมะเร็ง เป็นต้น ตามประกาศขององค์การอนามัยโลก (องค์การอนามัยโลก, 2563) และมีพฤติกรรมสูบบุหรี่และอาศัยอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานครจำนวน 400 คน และนำข้อมูลที่ได้มาใช้วิเคราะห์ตามหลักสถิติ

2. ข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ สถิติการสูบบุหรี่ พฤติกรรมการสูบบุหรี่ จากแหล่งต่าง ๆ เช่น องค์การอนามัยโลก กรมควบคุมโรค สำนักงานสถิติแห่งชาติและศูนย์วิจัยและการจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ (ศจย.) มหาวิทยาลัยมหิดล บทความทางวิชาการ ผลงานวิจัย และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดงานวิจัย

การเลือกกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ที่มีพฤติกรรมการสูบบุหรี่ทั้งการสูบบุหรี่เป็นประจำและการสูบบุหรี่เป็นครั้งคราว ที่เป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 (ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปี ขึ้นไป หรือผู้ที่มีโรคประจำตัว เช่น โรคหลอดเลือดหัวใจ โรคเบาหวาน โรคระบบทางเดินหายใจเรื้อรัง และโรคมะเร็ง เป็นต้น ตามประกาศขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2020) ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ดังนั้น จึงใช้สูตรการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน และไม่ทราบค่าสัดส่วนของประชากร (Cochran, 1977) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีขนาด ≈ 384 กลุ่มตัวอย่างเพื่อความเชื่อมั่นมากขึ้น ผู้วิจัยจึงเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างเป็น 400 กลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ได้สร้างแบบสอบถามเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 6 ส่วน ได้แก่ ลักษณะทางประชากรศาสตร์ ความรู้เกี่ยวกับโทษของบุหรี่และความเสี่ยงของการสูบบุหรี่กับโรคโควิด - 19 ข้อมูลพฤติกรรมการสูบบุหรี่ ข้อมูลปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสูบบุหรี่ ข้อมูลปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสูบบุหรี่ และคำถามเกี่ยวกับการตัดสินใจสูบบุหรี่หลังจากมีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด - 19 จากนั้นนำไปทดสอบความเหมาะสมจำนวน 30 ชุด กับกลุ่มประชากรที่มีความใกล้เคียง และนำมาหาค่าความเชื่อถือโดยวิธีสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งพบว่า มีค่าแอลฟาเท่ากับ 0.914 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.9 แสดงว่า แบบสอบถามมีระดับความน่าเชื่อถือมาก และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) T – test independent F-test (One-way Analysis of Variance : ANOVA) และการวิเคราะห์ความถดถอยโลจิสติกทวิ (Binary Logistic Regression Analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. การวิเคราะห์เปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่าง โดยนำปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อผู้บริโภคที่มีผลต่อการบริโภคที่ส่งผลต่อการตัดสินใจสูบบุหรี่หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ด้วยการวิเคราะห์ด้วย T – test independent ใช้ในการทดสอบกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม และการวิเคราะห์ F-test (One-way Analysis of Variance : ANOVA) เพื่อวิเคราะห์หาความแตกต่างของความแปรปรวนของคู่แต่ละคู่ระหว่าง 2 กลุ่มขึ้นไป

3. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ ใช้การวิเคราะห์ความถดถอยโลจิสติกทวิ (Binary Logistic Regression Analysis) โดยตัวแปรตาม (Y) มี 2 ค่า คือ 1 (เกิดเหตุการณ์ที่สนใจ) และ 0 (เกิดเหตุการณ์ที่ไม่สนใจ) เท่านั้น และ ตัวแปรอิสระ (X) เป็นตัวแปรเชิงปริมาณหรือตัวแปรเชิงกลุ่มก็ได้ (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2558) สำหรับศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา กลุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสฯ นั้น ตัวแปรตาม (Y) มี 2 ค่า ได้แก่ 1 คือ กลุ่มตัวอย่างที่ตัดสินใจลดหรือเลิกสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด – 19 และ 0 คือ กลุ่มตัวอย่างที่ตัดสินใจสูบบุหรี่ต่อไป หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด – 19 โดยมีสมมติฐานของแบบจำลอง ดังนี้

ตารางที่ 1 สมมติฐานแบบจำลองการวิเคราะห์ความถดถอยโลจิสติกส์แบบทวิ

ตัวแปร	คำอธิบาย	นิยาม
ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์		
Sex	ตัวแปรด้านเพศ	เพศหญิง กำหนดให้เท่ากับ 0
		เพศชาย กำหนดให้เท่ากับ 1
Education	ตัวแปรด้านระดับการศึกษา	ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น/ปวช. กำหนดให้เท่ากับ 0
		ระดับการศึกษาอื่นที่ไม่ใช่มัธยมศึกษาตอนต้น/ปวช. กำหนดให้เท่ากับ 1
Status	ตัวแปรด้านสถานภาพ	สมรส กำหนดให้เท่ากับ 0
		สถานภาพอื่นที่ไม่ใช่สมรส กำหนดให้เท่ากับ 1
Income	ตัวแปรด้านรายได้	รายได้ 1,059 บาท/เดือน กำหนดให้เท่ากับ 0
		มีรายได้มากกว่า 1,059 บาท/เดือน กำหนดให้เท่ากับ 1
Occupation	ตัวแปรด้านอาชีพ	ผู้ที่ไม่สามารถจำแนกสถานภาพการทำงาน กำหนดให้เท่ากับ 0
		ผู้ที่สามารถจำแนกสถานภาพการทำงาน กำหนดให้เท่ากับ 1
ปัจจัยภายในที่มีผลต่อการบริโภค		
Attitude	ตัวแปรด้านทัศนคติ	ปัจจัยด้านทัศนคติที่มีผลต่อพฤติกรรมการสูบบุหรี่ (กำหนดระดับความสำคัญตามความเป็นจริง)
Perception	ตัวแปรด้านการรับรู้	ปัจจัยด้านการรับรู้ที่มีผลต่อพฤติกรรมการสูบบุหรี่ (กำหนดระดับความสำคัญตามความเป็นจริง)
Value	ตัวแปรด้านค่านิยม	ปัจจัยด้านค่านิยมที่มีผลต่อพฤติกรรมการสูบบุหรี่ (กำหนดระดับความสำคัญตามความเป็นจริง)
ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการบริโภค		
Family	ตัวแปรด้านครอบครัว	ปัจจัยด้านครอบครัวที่มีผลต่อพฤติกรรมการสูบบุหรี่ (กำหนดระดับความสำคัญตามความเป็นจริง)
Reference Group	ตัวแปรด้านกลุ่มอ้างอิง	ปัจจัยด้านกลุ่มอ้างอิงที่มีผลต่อพฤติกรรมการสูบบุหรี่ (กำหนดระดับความสำคัญตามความเป็นจริง)

ที่มา: จากการกำหนด

ผลการวิจัย

1. พฤติกรรมการสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร
กรณีศึกษากลุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสฯ พบว่า

ข้อมูลพฤติกรรมการสูบบุหรี่

จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ย (Mean) อยู่ที่ 52.16 ปี
อายุต่ำสุดของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ที่ 40 ปี และอายุสูงสุดของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ที่ 65 ปี

จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการสูบบุหรี่ลดลงหลังการแพร่ระบาดของไวรัส
โควิด – 19 เป็นเพศชาย 26 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 6.5 และจากกลุ่มตัวอย่างที่มีการสูบบุหรี่ลดลงหลังการ
แพร่ระบาดของไวรัสโควิด – 19 มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมากที่สุดจำนวน 25 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อย
ละ 59.52 สถานภาพโสด 42 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 100 และส่วนใหญ่มีอาชีพพนักงานเอกชน 33 ตัวอย่าง
คิดเป็นร้อยละ 78.57

กลุ่มตัวอย่างที่มีการสูบบุหรี่เท่าเดิมหลังการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด – 19 เป็นเพศชาย 227
ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 56.75 จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และกลุ่มตัวอย่างที่มีการสูบบุหรี่เท่าเดิมหลัง
การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด – 19 มีระดับการศึกษาปริญญาตรีมากที่สุดจำนวน 122 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อย
ละ 50.21 สถานภาพโสด 191 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 78.60 และส่วนใหญ่มีอาชีพพนักงานเอกชน 113
ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 46.50

กลุ่มตัวอย่างที่มีการสูบบุหรี่เพิ่มขึ้นหลังการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด – 19 เป็นเพศชาย 91
ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 22.75 จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และกลุ่มตัวอย่างที่มีการสูบบุหรี่เพิ่มขึ้นหลัง
การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด – 19 มีระดับการศึกษาปริญญาตรีมากที่สุดจำนวน 75 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ
65.22 สถานภาพโสด 64 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 55.65 และส่วนใหญ่มีอาชีพอิสระ/ลูกจ้าง 50 ตัวอย่าง คิด
เป็นร้อยละ 43.48

ข้อมูลความรู้ของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับโทษของบุหรี่ และความเสี่ยงของการสูบบุหรี่กับโรคโควิด – 19

กลุ่มตัวอย่างทราบ ความรู้เกี่ยวกับการสูบบุหรี่ส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อปอด และระบบทางเดินหายใจ
และทำให้การทำงานและภูมิคุ้มกันของปอดแยลง คิดเป็นร้อยละ 98 และไม่ทราบคิดเป็นร้อยละ 2

กลุ่มตัวอย่างทราบว่ากรณีติดเชื้อโควิด – 19 และมีพฤติกรรมสูบบุหรี่ จะมีโอกาสเพิ่มความรุนแรง
ของโรคโควิด – 19 คิดเป็นร้อยละ 69.5 และไม่ทราบคิดเป็นร้อยละ 30.5

กลุ่มตัวอย่างทราบว่าการใช้มือคิบบุหรี่ หรือพันคิ้วบุหรี่ หรือละอองไอจากบุหรี่ออกมา เป็นการเพิ่ม
ความเสี่ยง และคิ้วบุหรี่สามารถช่วยแพร่กระจายในการติดเชื้อไวรัสโควิด – 19 ได้ไกลกว่าการไอหรือจาม คิด
เป็นร้อยละ 51.5 และไม่ทราบคิดเป็นร้อยละ 48.5

กลุ่มตัวอย่างทราบว่ามีการประชาสัมพันธ์ความเสี่ยงและความอันตรายของการสูบบุหรี่ในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด - 19 ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุข คิดเป็นร้อยละ 51.2 และไม่ทราบคิดเป็นร้อยละ 48.8

กลุ่มตัวอย่างที่ตัดสินใจลดหรือเลิกสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด - 19

จากข้อความถามเกี่ยวกับการตัดสินใจสูบบุหรี่หลังจากมีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด - 19 พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตัดสินใจลดหรือเลิกสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด - 19 180 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 45 เป็นเพศชาย 148 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 82.22 ระดับการศึกษาปริญญาตรี 87 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 48.33 สถานภาพโสด 148 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 82.22 ระดับรายได้ 20,001 - 30,000 บาท 92 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 51.11 อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน 87 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 48.33

กลุ่มตัวอย่างที่ตัดสินใจสูบบุหรี่ต่อไป หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด - 19

จากข้อความถามเกี่ยวกับการตัดสินใจสูบบุหรี่หลังจากมีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด - 19 พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตัดสินใจสูบบุหรี่ต่อไป หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด - 19 220 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 55 เป็นเพศชาย 196 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 49 ระดับการศึกษาปริญญาตรี 118 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 53.63 สถานภาพโสด 149 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 67.72 ระดับรายได้ 20,001 - 30,000 บาท 137 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 62.27 อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน 108 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 49.09

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร กรณีศึกษากลุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสฯ พบว่า

ระดับความสำคัญของปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการบริโภคที่ส่งผลต่อการตัดสินใจสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

ด้านทัศนคติ กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับปัจจัยภายในที่มีผลต่อการบริโภคที่ส่งผลต่อการตัดสินใจสูบบุหรี่หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ด้านทัศนคติ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.90)

ด้านการรับรู้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับปัจจัยภายในที่มีผลต่อการบริโภคที่ส่งผลต่อการตัดสินใจสูบบุหรี่หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ด้านการรับรู้ อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.20)

ด้านค่านิยม พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับปัจจัยภายในที่มีผลต่อการบริโภคที่ส่งผลต่อการตัดสินใจสูบบุหรี่หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ด้านค่านิยม โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.57)

ด้านครอบครัว พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการบริโภคที่ส่งผลต่อการตัดสินใจสูบบุหรี่หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัว โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.38)

ด้านกลุ่มอ้างอิง พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการบริโภคที่ส่งผลต่อการตัดสินใจสูบบุหรี่หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ด้านกลุ่มอ้างอิง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.07)

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างระหว่างปัจจัยด้านประชากรศาสตร์กับปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการบริโภคที่ส่งผลต่อการตัดสินใจสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

ผลการทดสอบปัจจัยด้านประชากรศาสตร์กับปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการบริโภคที่ส่งผลต่อการตัดสินใจสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ด้วยวิธี Independent sample t-test และ F-test (One-way ANOVA) กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ในด้านเพศ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้ต่อเดือน และอาชีพ ที่แตกต่างกันให้ระดับความสำคัญของปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการบริโภคที่ส่งผลต่อการตัดสินใจสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 แตกต่างกันหรือไม่ จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ด้านเพศ รายได้ต่อเดือน อาชีพที่แตกต่างกัน ให้ระดับความสำคัญของปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการบริโภคที่ส่งผลต่อการตัดสินใจสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่แตกต่างกัน

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสูบบุหรี่

การวิเคราะห์การถดถอยโลจิสต์ตึกส์แบบทวิ (Binary Logistic Regression Analysis) จากการทดสอบความแม่นยำในการพยากรณ์ของแบบจำลอง พบว่า จากข้อมูลจริง (Observed) จำนวน 400 ตัวอย่าง แบบจำลองสามารถพยากรณ์ได้ถูกต้องในภาพรวมร้อยละ 90.3 และผลการทดสอบสมการถดถอยโลจิสต์ตึกส์แบบทวิของแบบจำลอง มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 2 ตารางแสดงผลการทดสอบสมการถดถอยโลจิสติกแบบทวิของแบบจำลอง

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Attitude	2.104	0.663	10.085	1	0.001*	8.199
Perception	7.297	1.257	33.699	1	0.000*	1475.216
Value	-3.188	0.640	24.809	1	0.000*	0.041
Family	0.001	0.921	0.000	1	0.999	1.001
Reference	-3.624	0.797	20.653	1	0.000*	0.027
Sex	-1.491	0.656	5.173	1	0.023*	0.225
Edu1	7.468	15.143	0.243	1	0.622	1750.778
Edu2	-1.769	0.868	4.150	1	0.042*	0.170
Status1	-0.568	1.086	0.273	1	0.601	0.567
Status2	19.712	14210.361	0.000	1	0.999	363730482.637
Occ1	6.942	1.123	38.194	1	0.000*	1035.318
Occ2	1.859	0.674	7.617	1	0.006*	6.419
Income	21.449	14210.361	0.000	1	0.999	2066305031.554
Constant	-10.821	1.894	32.653	1	0.000	0.000

หมายเหตุ: * แสดงถึง ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ที่มา: จากการประมวลผลจากโปรแกรม SPSS Statistics Version 26

หากพิจารณาค่าจากผลการวิเคราะห์สามารถวิเคราะห์ค่าของตัวแปรอิสระที่สามารถอธิบายตัวแปรตามทีคาดว่าจะมีผลต่อการตัดสินใจสูบบุหรี่หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด - 19 ระดับนัยสำคัญ 0.05 โดยสามารถเขียนสมการพยากรณ์โอกาส ได้ดังนี้

$$\text{Logit}(\hat{Y}) = -10.821 - 1.491\text{Sex} - 1.769\text{Edu2} + 6.942\text{Occ1} + 1.859\text{Occ2} + 2.104\text{Attitude} \\ + 7.297\text{Perception} - 3.188\text{Value} - 3.624\text{Reference}$$

โดยที่ตัวแปร

Sex หมายถึง เพศ

Edu2 หมายถึง ระดับการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น/ปวช.

Occ1 หมายถึง อาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ

Occ2 หมายถึง อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน

Attitude หมายถึง ปัจจัยภายในด้านทัศนคติ

Perception หมายถึง ปัจจัยภายในด้านการรับรู้

Value หมายถึง ปัจจัยภายในด้านค่านิยม

Reference หมายถึง ปัจจัยภายนอกด้านกลุ่มอ้างอิง

โดยค่า β แสดงถึงทิศทางของโอกาสที่ตัวอย่างจะตัดสินใจสูบบุหรี่หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา-19 แบ่งเป็น 3 กรณี ดังนี้

ถ้า $\beta > 1$ หมายถึง โอกาสที่กลุ่มตัวอย่างที่ตัดสินใจลดหรือเลิกสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา - 19 ($Y=1$) มีโอกาสมากกว่าที่จะตัดสินใจสูบบุหรี่ต่อไปหลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา - 19 ($Y=0$)

ถ้า $\beta < 1$ หมายถึง โอกาสที่กลุ่มตัวอย่างที่ตัดสินใจสูบบุหรี่ต่อไปหลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา - 19 ($Y=0$) มีโอกาสมากกว่าที่ตัดสินใจลดหรือเลิกสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา - 19 ($Y=1$)

ถ้า $\beta = 1$ โอกาสที่กลุ่มตัวอย่างที่ตัดสินใจลดหรือเลิกสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา - 19 ($Y=1$) มีโอกาสเท่ากับที่จะตัดสินใจสูบบุหรี่ต่อไปหลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา - 19 ($Y=0$)

หากพิจารณาค่าจากแบบจำลองสามารถวิเคราะห์ค่าของตัวแปรอิสระที่สามารถอธิบายตัวแปรตามที่ คาดว่าจะมีผลต่อการตัดสินใจสูบบุหรี่หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา - 19 ได้ดังนี้

1. เพศ (Sex) กำหนดให้เพศหญิงเป็นกลุ่มอ้างอิง พบว่า เพศ (Sex) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการตัดสินใจสูบบุหรี่หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา - 19 กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศชาย มีโอกาสที่จะตัดสินใจสูบบุหรี่ต่อไปหลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา - 19 เมื่อเทียบกับเพศหญิง เท่ากับ 8.199

2. การศึกษา (Education) กำหนดให้การศึกษาระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น/ปวช.เป็นกลุ่มอ้างอิง พบว่า

ระดับการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น/ปวช. (Edu2) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการตัดสินใจสูบบุหรี่หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา - 19 กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น/ปวช. ขึ้นไป มีโอกาสที่จะตัดสินใจสูบบุหรี่ต่อไปหลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา - 19 เมื่อเทียบกับ กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น/ปวช. เท่ากับ 0.170

3. อาชีพ (Occupation) กำหนดให้ผู้ที่ไม่สามารถจำแนกสภาพการทำงานได้ (เช่น อาชีพอิสระ ลูกจ้าง/รับจ้างทั่วไป) เป็นกลุ่มอ้างอิง พบว่า

อาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ (Occ1) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการตัดสินใจสูบบุหรี่หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา - 19 กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ มี

โอกาสที่จะตัดสินใจลดหรือเลิกสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด – 19 เมื่อเทียบกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่สามารถจำแนกสภาพการทำงานได้ (เช่น อาชีพอิสระ ลูกจ้าง/รับจ้างทั่วไป) เท่ากับ 1035.318

อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน (Occ2) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการตัดสินใจสูบบุหรี่หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด – 19 กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน มีโอกาสที่จะตัดสินใจลดหรือเลิกสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด – 19 เมื่อเทียบกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่สามารถจำแนกสภาพการทำงานได้ (เช่น อาชีพอิสระ ลูกจ้าง/รับจ้างทั่วไป) เท่ากับ 6.419

4. ปัจจัยภายในด้านทัศนคติ (Attitude) พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการตัดสินใจสูบบุหรี่หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด – 19 กล่าวคือ ระดับความสำคัญของปัจจัยภายในด้านทัศนคติส่งผลกับการตัดสินใจลดหรือเลิกสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด – 19 และเมื่อเปลี่ยนแปลงค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากค่า Marginal Effect อธิบายได้ว่า เมื่อระดับความสำคัญเพิ่มขึ้น 1 ส่งผลให้ กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสที่จะตัดสินใจลดหรือเลิกสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด – 19

5. ปัจจัยภายในด้านการรับรู้ (Perception) พบว่า พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการตัดสินใจสูบบุหรี่หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด – 19 กล่าวคือ ระดับความสำคัญของปัจจัยด้านการรับรู้ ส่งผลกับการตัดสินใจลดหรือเลิกสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด – 19 และเมื่อเปลี่ยนแปลงค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากค่า Marginal Effect อธิบายได้ว่า เมื่อระดับความสำคัญเพิ่มขึ้น 1 ส่งผลให้ กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสที่จะตัดสินใจลดหรือเลิกสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด – 19

6. ปัจจัยภายในด้านค่านิยม (Value) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการตัดสินใจสูบบุหรี่หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด – 19 กล่าวคือ ระดับความสำคัญของปัจจัยด้านค่านิยม ส่งผลกับการตัดสินใจสูบบุหรี่ต่อไปหลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด – 19 และเมื่อเปลี่ยนแปลงค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากค่า Marginal Effect อธิบายได้ว่า เมื่อระดับความสำคัญเพิ่มขึ้น 1 ส่งผลให้ กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสที่จะตัดสินใจสูบบุหรี่ต่อไปหลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด – 19

7. ปัจจัยภายนอกด้านกลุ่มอ้างอิง (Reference) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการตัดสินใจสูบบุหรี่หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด – 19 กล่าวคือ ระดับความสำคัญของปัจจัยด้านกลุ่มอ้างอิง ส่งผลกับการตัดสินใจสูบบุหรี่ต่อไปหลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด – 19 และเมื่อเปลี่ยนแปลงค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากค่า Marginal Effect อธิบายได้ว่า เมื่อระดับความสำคัญเพิ่มขึ้น 1 ส่งผลให้ กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสที่จะตัดสินใจสูบบุหรี่ต่อไปหลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด – 19

สรุปและอภิปรายผล

ปัจจัยที่มีผลต่อโอกาสที่จะตัดสินใจสูบบุหรี่หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด – 19 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา กลุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสฯ พบว่า ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ด้านเพศ (Sex)

ด้านการศึกษา (Education) ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสที่จะตัดสินใจสูบบุหรี่ต่อไปหลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด – 19 และด้านอาชีพ (Occupation) ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมี โอกาสที่จะตัดสินใจลดหรือเลิกสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด – 19

ปัจจัยภายในด้านทัศนคติ (Attitude) ส่งผลให้ กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสที่จะตัดสินใจลดหรือเลิกสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด – 19 เกิดเป็นทัศนคติที่ไม่ดีกับพฤติกรรมดังกล่าวและส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสที่จะตัดสินใจลดหรือเลิกสูบบุหรี่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนิษฐ์ชา บุญเสริม และคณะ (2552) ที่พบว่า เยาวชนที่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการสูบบุหรี่มีพฤติกรรมการสูบบุหรี่ที่ต่ำกว่าเยาวชนที่มีทัศนคติที่ดีต่อการสูบบุหรี่ และงานวิจัยของจิราพร สุวรรณธีรางกูร (2542) ที่พบว่า เยาวชนที่มีทัศนคติทางบวกกับบุหรี่ มีโอกาสจะสูบบุหรี่มากขึ้น

ปัจจัยภายในด้านการรับรู้ (Perception) ส่งผลให้ กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสที่จะตัดสินใจลดหรือเลิกสูบบุหรี่หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด – 19 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนิษฐ์ชา บุญเสริม และคณะ (2552) ที่พบว่า การรับรู้ด้านกฎหมายห้ามสูบบุหรี่สามารถลดอัตราการสูบบุหรี่ของเยาวชนได้ และการศึกษาของ ชวนากร ชูศรีชาติ (2561) ที่พบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการรณรงค์เรื่องบุหรี่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ กล่าวคือ ผู้ที่ไม่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารจะมีพฤติกรรมการสูบบุหรี่มากกว่าผู้ที่เคยได้รับข้อมูลข่าวสาร

ปัจจัยภายในด้านค่านิยม (Value) ส่งผลให้ กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสที่จะตัดสินใจสูบบุหรี่ต่อไปหลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด – สอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุภาพ ทองอยู่ (2547) ที่พบว่า ค่านิยมเกี่ยวกับการสูบบุหรี่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสูบบุหรี่

ปัจจัยภายนอกด้านกลุ่มอ้างอิง (Reference) ส่งผลให้ กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสที่จะตัดสินใจสูบบุหรี่ต่อไปหลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด – 19 สอดคล้องกับงานวิจัยของ อมรรัตน์ สุจิตขวาลากุล (2554) ที่พบว่า กลุ่มอ้างอิงภายนอกครอบครัว เช่น เพื่อน อาจเป็นปัจจัยสนับสนุนต่อความตั้งใจที่จะสูบบุหรี่

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด – 19 ที่ผ่านมามหาวิทยาลัยภาคีรัฐที่เกี่ยวข้องจะมีการรณรงค์ให้ตระหนักถึงความอันตรายของการสูบบุหรี่ช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด – 19 ซึ่งการรณรงค์ดังกล่าวได้ผลตอบรับที่ดีจากกลุ่มตัวอย่างโดยสะท้อนได้จากปัจจัยภายในด้านทัศนคติและปัจจัยภายในด้านการรับรู้ ส่งผลต่อการตัดสินใจลดหรือเลิกสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด – 19 แต่ในทางกลับกันปัจจัยภายในด้านค่านิยมและปัจจัยภายนอกด้านกลุ่มอ้างอิงส่งผลต่อการตัดสินใจสูบบุหรี่ต่อไปหลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด – 19

ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านค่านิยมในกลุ่มประชากรที่มาพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่ เช่น สร้างค่านิยมที่ว่า การใช้บุหรี่เข้าสังคมหรือการสูบบุหรี่ช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด - 19 เป็นสิ่งที่อันตราย เป็นต้น และควรมีการให้บุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคมที่มีพฤติกรรมเคยสูบบุหรี่แต่ในปัจจุบันสามารถลด ละ เลิก ได้สำเร็จออกมาให้ความรู้หรือรณรงค์เกี่ยวกับความอันตรายของการสูบบุหรี่ช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด - 19 เพราะพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่ของกลุ่มอ้างอิงในสังคมจะส่งผลให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ที่มีพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่อีกด้วย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร กรณีศึกษากลุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสฯ เป็นการศึกษาหลังการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ในระลอกแรก ภายหลังมีการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ระลอกใหม่ที่มีความรุนแรงกว่า และมีความเสียหายเป็นวงกว้างกว่า ควรมีการศึกษาในช่วงเวลาการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ระลอกใหม่ เพื่อเปรียบเทียบดูความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่ของกลุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสฯ

2.2 เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการตัดสินใจสูบบุหรี่ หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ควรมีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ของกลุ่มตัวอย่างและควรมีการเก็บแบบสอบถามรวมที่แบ่งกลุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสฯ ออกเป็น 2 กลุ่มอย่างชัดเจน คือ กลุ่มที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป และกลุ่มที่มีโรคประจำตัว เช่น โรคหลอดเลือดหัวใจ โรคเบาหวาน โรคระบบทางเดินหายใจเรื้อรัง และโรคมะเร็ง เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมโรค. (2563). *กรมควบคุมโรค เตือนคนไทยให้เลิกสูบบุหรี่ หลัง WHO แจ้งเตือนสูบบุหรี่เสี่ยงติดโควิด-19 และเสี่ยงตายสูง*. สืบค้นเมื่อ 24 เมษายน 2563. จาก

<https://ddc.moph.go.th/otpc/news.php?news=12603>.

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2558). *สถิติสำหรับงานวิจัย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กาญจนา ตั้งชลทิพย์. (2551). *กรุงเทพมหานคร: เมืองโตเดี่ยวตลอดกาลของประเทศไทย*. สืบค้นเมื่อ 27 พฤษภาคม 2563. จาก

<http://www.ipsr.mahidol.ac.th/IPSR/AnnualConference/ConferenceIII/Articles/Article02.htm>, 27 พฤษภาคม 2563.

จิราพร สุวรรณธีรางกูร. (2542). *ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นในสถานศึกษา จังหวัดเชียงใหม่*. ภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ชณิษฐ์ชา บุญเสริม, ผกามาศ สุจิตติวินช, และวราชา รวิสานนท์. (2552). การสำรวจพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของเยาวชนในจังหวัดชัยภูมิ. *วารสารวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ*, 3(2),6-14.
- ชวนากร ชูศรีชาติ. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสูบบุหรี่เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายลดผู้สูบบุหรี่ กรณีร้านสะดวกซื้อ 7-Eleven ในเขตกรุงเทพฯ. *เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*
- ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ (ศจย.). (2561). *รายงานสถิติการบริโภคยาสูบของประเทศ ไทย พ.ศ. 2561*, กรุงเทพฯ: เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.
- สถาบันมะเร็งแห่งชาติ. 2563. *บุหรี่กับการเกิดมะเร็ง*. สืบค้นเมื่อ 27 พฤษภาคม 2563. จาก <http://www.nci.go.th/th/Knowledge/downloads/0005.pdf>.
- อนุภาพ ทองอยู่. (2547). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี. *ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*
- อมรรัตน์ สุจิตชวาลากุล, สุพัฒนา คำสอน, และสุนันท์ สินซื่อสัตย์กุล. (2554). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะสูบบุหรี่ของนักเรียนหญิงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. *วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน*, 17(1), 42-50.
- Cochran, W.G. (1977). *Sampling Techniques*. New York: John Wiley & Sons.
- World Health Organization. (2020). *Coronavirus disease 2019 (COVID-19) Situation Report – 51*. สืบค้นเมื่อ 27 พฤษภาคม 2563. จาก https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200311-sitrep-51-covid-19.pdf?sfvrsn=1ba62e57_10
- World Health Organization. (2020). *WHO statement: Tobacco use and COVID-19*. สืบค้นเมื่อ 27 พฤษภาคม 2563. <https://www.who.int/news-room/detail/11-05-2020-who-statement-tobacco-use-and-covid-19>.

การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักพละ 5 สำหรับชุมชนริมทางรถไฟ ในจังหวัดขอนแก่น

PRINCIPLES OF PHALA 5 FOR STRENGTHENING HEALTH FOR RAILROAD COMMUNITY IN KHONKAEN PROVINCE*

ณัฐอร เจือจันทร์, อภิชิต เหม้อยไธสง,
พระครูวินัยธรรวชิต ปยุตโต, วาริณี โพธิราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
Nathaorn Chuachan, Apichit Maithaisong,
Phrakru Winithon worachat Phayutto (Thasa), Warinee Sopajon
Mahamakut Buddhist University, Isan Campus, Thailand
E-mail: Nathaorn2525@gmail.co.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการใช้รูปแบบตามหลักพละ5 ในการเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่น เป็นการศึกษาแบบกึ่งทดลอง (Quasi experimental research) โดยใช้แบบแผนการวิจัยกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังการทดลอง The One Group Pretest Posttest Design ศึกษา กับชุมชนริมทางรถไฟที่ใช้รูปแบบตามหลักพละ5 ในการเสริมสร้างสุขภาพ ที่อาศัยในจังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างจำนวน 316 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติ T-test (dependent Samples or Paired t-test)

ผลการวิจัย พบว่า การทดสอบภาพรวมของรูปแบบการใช้หลักพละ5 การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่นก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : การเสริมสร้างสุขภาพ, พละ 5

Abstract

This research has the objective To study the use of the Phala5 model to benefit the health promotion of the Railroad community in Khon Kaen province. This is a quasi-experimental research study using a single group research plan, measured before and after the experiment. The One Group Pretest Posttest Design was studied with the irrigation community using the Phala5 principle. Enhance health The 316 residents of Khon Kaen Province were analyzed by using percentage, mean, standard deviation and statistical T-test (dependent Samples or Paired t-test).

*ได้รับบทความ:12 ม.ค. 2564; แก้ไขบทความ: 5 เม.ย. 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 เม.ย. 2564

The results of the study showed that the overall testing of the Phala5 method of health enhancement benefits of Railroad communities in Khon Kaen Province before and after the experiment had statistically significant differences. Level .05

Keywords: Strengthening health, Phala 5

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ได้มีพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับสุขภาพของประชาชนในคราวพิธีพระราชทานปริญญาบัตร มหาวิทยาลัยมหิดล ณ อาคารใหม่สวนอัมพรไว้ว่า "...การรักษาความสมบูรณ์แข็งแรง เป็นปัจจัยของเศรษฐกิจที่ดีและสังคมที่มั่นคง เพราะร่างกายที่แข็งแรงจะอำนวยผล ให้สุขภาพจิตใจสมบูรณ์ และเมื่อมีสุขภาพสมบูรณ์ ดีพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจแล้ว ย่อมมีกำลังทำประโยชน์ สร้างสรรค์เศรษฐกิจและสังคมของบ้านเมืองได้เต็มที..."(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดล ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร 22 ตุลาคม 2522, 2522) ซึ่งความในพระบรมราโชวาทนี้แสดงถึงความห่วงใยสุขภาพของประชาชนในฐานะพสกนิกรของพระองค์อย่างยิ่ง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสุขภาพที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์เศรษฐกิจ และสังคมของบ้านเมืองมาโดยลำดับ ภายใต้สุขภาพที่สมบูรณ์ แข็งแรง ดีพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ ทั้งนี้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2561-2580) ที่ 4.4 ซึ่งครอบคลุมถึงยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม อันมีเป้าหมายในการพัฒนาที่มุ่งให้ความสำคัญกับการดึงเอาพลังของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชนท้องถิ่น มาร่วมกันขับเคลื่อน โดยวิธีการสนับสนุนการรวมตัวกันของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำเพื่อส่วนรวม รวมทั้งการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบไปสู่กลไกบริหารราชการแผ่นดินในระดับท้องถิ่น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการตนเอง และการเตรียมความพร้อมของประชากรไทยทั้งในมิติสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ สามารถพึ่งพาตนเองและทำประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน และสังคมให้มั่นคงยั่งยืนยาวนานที่สุด โดยที่รัฐเป็นผู้ให้หลักประกันการเข้าถึงบริการและสวัสดิการที่มีคุณภาพอย่างเป็นธรรมและทั่วถึงและยังสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12(2560 - 2564) ในยุทธศาสตร์ข้อที่2 การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยมีแนวทางในการพัฒนา คือเพิ่มโอกาสให้กับกลุ่มเป้าหมายประชากรร้อยละ 40 ที่มีรายได้ต่ำสุดให้สามารถเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพของรัฐ และมีอาชีพโดยการขยายโอกาสการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพให้แก่เด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องโดยไม่ถูกจำกัดศักยภาพจากสภาพครอบครัว พื้นที่ และสภาพร่างกายจัดบริการด้านสุขภาพให้กับประชากรกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลสร้างโอกาสในการมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และยกระดับรายได้มีการกำหนดนโยบายการคลัง เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม และเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มคนที่มีรายได้น้อยให้มีประสิทธิภาพมาก

ยิ่งขึ้นนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (2555-2559) ในยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาทางสังคมกลยุทธ์การวิจัยที่ 3 ส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคอุบัติใหม่ การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสมรรถภาพทางกายและจิตใจ การพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพ รวมถึงการคุ้มครองผู้บริโภคและแผนงานวิจัยที่ 3.1 การวิจัยเกี่ยวกับการป้องกันและส่งเสริมการดูแลรักษาและฟื้นฟูสุขภาพประชากรสำคัญ กระบวนการเสริมสร้างและพัฒนาเหล่านี้ ยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ปีพุทธศักราช 2556 -2565 ในกลยุทธ์ที่ 2 การวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันนอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงแผนพัฒนาจังหวัดขอนแก่น ปี พ.ศ. 2561 –2564 ยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพตามพันธกิจที่ 1 คือการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ด้วยความผาสุก ซึ่งยุทธศาสตร์การวิจัยนี้ มุ่งส่งเสริมให้บุคลากรมหาวิทยาลัยทำวิจัยโดยใช้หลักธรรมมาช่วยในการแก้ปัญหาให้กับประชาชนในจังหวัดขอนแก่นที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสานตั้งอยู่ซึ่งในบริเวณพื้นที่จังหวัดขอนแก่นนี้ มีกลุ่มประชาชนที่เป็นกลุ่มคนชายขอบที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ริมทางรถไฟ ในอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยเฉพาะปัญหาการพัฒนาเมืองอย่างรวดเร็ว เพื่อทำเมืองขอนแก่นให้เป็นศูนย์กลางการค้าการลงทุน จังหวัดหวังพัฒนาด้านเศรษฐกิจให้อยู่แนวหน้า โดยเฉพาะการพัฒนาคมนาคมระบบราง ทั้งรถไฟความเร็วสูง รถรางเบา พร้อมกับการเดินทางทำให้จังหวัดขอนแก่นเป็นสมาร์ทซิตี นอกจากการมุ่งหวังการพัฒนาแล้ว ส่วนหนึ่งสร้างปัญหาให้กับชาวบ้านริมทางรถไฟที่ได้รับผลกระทบ จะต้องโยกย้ายที่อยู่อาศัย

จังหวัดขอนแก่น เป็นจังหวัดที่มีขนาดพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับที่ 6 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และมีประชากรมากเป็นอันดับ 3 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นจังหวัดศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางจังหวัดขอนแก่นมีประชากรทั้งสิ้น 1,790,055 คน นับเป็น 576,964 ครัวเรือน นับเป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง 141,404 คน (ณ ปี พ.ศ. 2557) (จังหวัดขอนแก่น, 2562) ซึ่งการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ รวมถึงนโยบายการพัฒนาจังหวัด ส่งผลกระทบต่อโดยเฉพาะชุมชนริมทางรถไฟทั้งนี้เมืองขอนแก่นให้เป็นศูนย์กลางการค้าการลงทุน การพัฒนาด้านเศรษฐกิจให้อยู่แนวหน้า โดยเฉพาะการพัฒนาคมนาคมระบบราง ทั้งรถไฟความเร็วสูง รถรางเบา พร้อมกับการเดินทางทำให้จังหวัดขอนแก่นเป็นสมาร์ทซิตี นอกจากการมุ่งหวังการพัฒนาแล้ว ส่วนหนึ่งสร้างปัญหาให้กับชาวบ้านริมทางรถไฟที่ได้รับผลกระทบ จะต้องโยกย้ายที่อยู่อาศัยจนทำให้ทางการต้องเข้ามาจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น (คมชัดลึก, 2561)

อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์ที่เกิดปัญหาและสาเหตุต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดปัญหากับชุมชนริมทางรถไฟที่ก่อให้เกิดผลกระทบ (Impact) ชุมชนข้างทางรถไฟกับการถูกผลกระทบจากการพัฒนาเมือง กรณีศึกษาการสร้างรถไฟรางคู่ ผลจากการศึกษาพบว่า ผู้คนที่อาศัยอยู่ข้างทางรถไฟในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น ประกอบไปด้วยกลุ่มคนจนเมืองและกลุ่มคนจนจากเขตอำเภอและจังหวัดที่อยู่ใกล้เคียงกับจังหวัดขอนแก่น ชุมชนข้างทางรถไฟขยายไปทั้งสองฝั่งข้างทางรถไฟอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา ผู้คนเหล่านี้มักถูก

มองว่าเป็นคน “สลัม” หรืออยู่ใน “ชุมชนแออัด” สภาพชีวิตไม่มีสวัสดิการ ไม่ได้รับการคุ้มครอง และไม่มีการอำนวยความสะดวกจากภาครัฐทั้งด้านการบริโภคและอุปโภค คนในชุมชนข้างทางรถไฟมีการต่อสู้ การต่อรอง และการสร้างพื้นที่เพื่อสร้างศักยภาพของชุมชน อย่างไรก็ตามมีการอนุมัติจากรัฐบาลไทยให้สร้างรถไฟรางคู่ ทำให้หลายครอบครัวต้องสูญเสียที่อยู่อาศัยและถูกตัดขาดความสัมพันธ์กับคนในชุมชน พวกเขาได้รับเหตุผลว่าการพัฒนาเส้นทางคมนาคมจะทำให้เกิดความสะดวกต่อการพัฒนาจังหวัดและประเทศต่อไป และพื้นที่ข้างทางรถไฟเป็นพื้นที่ของการรถไฟแห่งประเทศไทย (ธิดิญา เหล่าอัน, 2563)

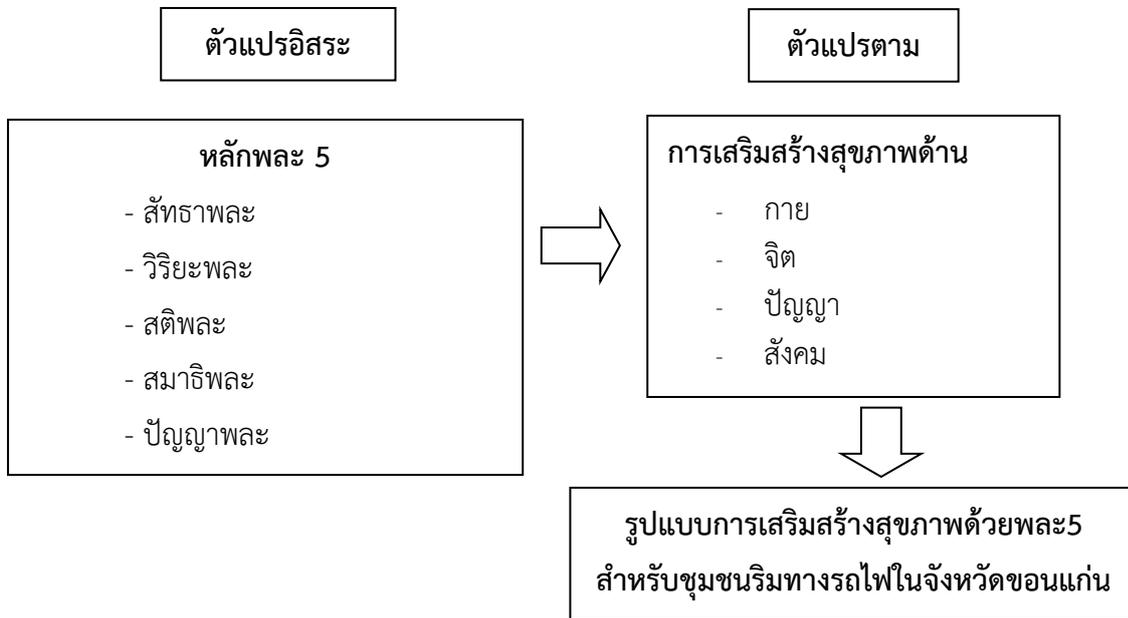
จากสภาพปัญหาความรุนแรงของปัญหาและสาเหตุต่าง ๆ รวมทั้งผลกระทบดังกล่าวมาแล้ว ซึ่งได้เกิดมาแล้วในอดีตปัจจุบันก็ยังปรากฏอยู่ และคาดว่าในอนาคตจะยังมีปัญหามายิ่งขึ้น จึงถือว่าเป็นปัญหาที่ควรทำวิจัยอย่างเร่งด่วน (Hot Issue) และยังมีผู้ใดทำวิจัยมาก่อน คณะผู้วิจัยสนใจศึกษาวิจัยเรื่องนี้ โดยนำหลักผละ 5 คือ สัทธาผละ วิริยะผละ สติผละ สมาธิผละ และปัญญาผละ ซึ่งเป็นหลักธรรมอันเป็นกำลัง หรือแรง หรือความเข้มแข็ง มาแก้ปัญหาและสาเหตุต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดปัญหา เพื่อจะได้นำผลการวิจัยมาแก้ปัญหาชุมชนริมทางรถไฟในการเสริมสร้างสุขภาพของประชาชนให้มีชีวิตความเป็นอยู่ให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการใช้รูปแบบตามหลักผละ 5 ในการเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนริมทางรถไฟ

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ศึกษามาแล้ว คณะผู้วิจัยจึงได้นำหลักธรรมที่ได้จากพระไตรปิฎก และแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.ปยุตโต) หลักผละ 5 ธรรมอันเป็นกำลัง หรือแรง หรือความเข้มแข็ง มี 5 ประการ คือ สัทธาผละ วิริยะผละ สติผละ สมาธิผละ และปัญญาผละ และตามแนวคิดขององค์การอนามัยโลก WHO โดยนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) กำหนดเป็นตัวแปรอิสระและตัวแปรตามได้ดังต่อไปนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้หน่วยการวิเคราะห์ (Unit of analysis) ในการวิจัยระดับเดียวคือประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมทางรถไฟ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่เป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมทางรถไฟตามกลุ่มตัวอย่างที่รวบรวมโดยกลุ่มผู้วิจัย โดยกำหนดขนาดตัวอย่างตามพื้นที่คือ ชุมชนรถไฟเทพารักษ์ 1 – 5 อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 316 คน ทำการสุ่มตัวอย่างมีระบบ (Systematic Random Sampling) คือ 3 คน เว้น 1 คนทำแบบนี้จนกว่าจะครบจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ดำเนินการระหว่างเดือนพฤษภาคม 2562 - พฤษภาคม 2563

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ แบบสอบถาม และแนวทางการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยได้พัฒนาจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีร่วมกับผลจากการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งช่วยยืนยันองค์ประกอบตัวแปรสำหรับการใช้หลักผละ 5 ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนริมทางรถไฟตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือประกอบด้วย การทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยการนำแบบสัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามเพื่อความถูกต้องด้านเนื้อหาการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct validity) เพื่อตรวจสอบจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ว่ามีคุณลักษณะตรงตามทฤษฎีที่ต้องการวัดหรือไม่ ทั้งนี้มีการนำแบบสัมภาษณ์มารวบรวมอภิปรายกับผู้ทรงคุณวุฒิ ก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลส่วนการทดสอบความเที่ยง (Reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่อาศัยอยู่ในริมทางรถไฟชุมชนจระพัฒนา เทศบาลนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีบริบททางสังคมคล้ายคลึงกับกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยรวม 30 คน

จากนั้นนำมาวิเคราะห์หาคุณภาพของแบบสอบถามโดยใช้สมการสัมประสิทธิ์อัลฟาของ Cronbach (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.75 ซึ่งถือว่าเครื่องมือที่พัฒนาขึ้นนี้มีคุณภาพสามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลได้ (Cronbach, 1990)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณดำเนินการโดยผู้วิจัย และผู้ช่วยนักวิจัยอีกจำนวน 5 คน ทำการแจกแบบสอบถามให้กับ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 316 รายโดยใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลในส่วนของการเตรียมความพร้อมผู้ช่วยนักวิจัยทั้ง 5 คนดังกล่าว ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดอบรมชี้แจงกระบวนการเก็บข้อมูลในแต่ละขั้นตอน พร้อมทั้งอธิบายเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นของการตีความและให้ความหมายเกี่ยวกับข้อคำถามในแบบสอบถาม เพื่อให้มีความเข้าใจที่ตรงกันในหมู่นักวิจัย

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ระดับคือระดับตัวแปรเดียว (Univariate analysis) เพื่ออธิบายคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ความถี่ร้อยละค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล ในการทดลอง One Group Pretest-Posttest Design โดยใช้สถิติ T-test (dependent Samples or Paired t-test) ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

1. การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักพละ 5 สำหรับชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่นของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่น

ก. ในส่วนของการวิจัยของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่น

กลุ่มตัวอย่างมีการใช้หลักพละ 5 การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่นในภาพรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.45) เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านศรัทธาพละ ความเชื่อ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.50) รองลงมาเป็นด้านปัญญาพละ ความรอบรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.59) ด้านสมาธิพละ ความตั้งมั่น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.69) ด้านสติพละ ความระลึกได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.61) ส่วนข้อที่ต่ำที่สุด คือด้านวิริยะพละ ความเพียร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.59)

กลุ่มตัวอย่างการใช้รูปแบบตามหลักพละ 5 ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่น หลักการและเหตุผล จำนวน 295 คน คิดเป็นร้อยละ 93.35 วัตถุประสงค์ จำนวน 284 คน คิดเป็นร้อยละ 89.87 คุณสมบัติของผู้ใช้รูปแบบ จำนวน 287 คน คิดเป็นร้อยละ 90.82 หลักความเชื่อ จำนวน 302 คน คิดเป็นร้อยละ 95.57 หลักความเพียร จำนวน 310 คน คิดเป็นร้อยละ 98.10 หลักความระลึกได้ จำนวน 293 คน คิดเป็นร้อยละ 92.72 หลักความตั้งมั่น จำนวน 299 คน คิดเป็นร้อยละ 94.62 หลักความรอบรู้ จำนวน 312 คน คิดเป็นร้อยละ 98.73 การจัดกิจกรรม จำนวน 286 คน คิดเป็นร้อยละ 90.51 มีการแบ่งกลุ่ม

จำนวน 252 คน คิดเป็นร้อยละ 79.75 มีการจัดสัมมนา จำนวน 287 คน คิดเป็นร้อยละ 90.82 มีการบรรยาย จำนวน 276 คน คิดเป็นร้อยละ 87.34 มีการใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัย จำนวน 272 คน คิดเป็นร้อยละ 86.08 มีการประเมินผล จำนวน 292 คน คิดเป็นร้อยละ 92.41

กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นการใช้หลักพละ 5 ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่น ในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.84$, S.D. = 0.60) แยกเป็นรายด้าน ดังนี้ การเสริมสร้างสุขภาพทางกาย อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.83$, S.D. = 0.75) การเสริมสร้างสุขภาพทางจิต อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.08$, S.D. = 0.79) การเสริมสร้างสุขภาพทางปัญญา อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.69$, S.D. = 0.72) การเสริมสร้างสุขภาพทางสังคม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.77$, S.D. = 0.78)

ข. ในส่วนของผู้เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่น

ชุมชนเทพารักษ์ 1 - 5 ตั้งอยู่ในตัวเมืองขอนแก่น ภายในชุมชนมีถนนคอนกรีตซึ่งเชื่อมต่อกับชอกซอยเล็ก ๆ ในชุมชน ผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนส่วนมากนั้นทำงานเป็นแรงงานรับจ้างรายวันและ/หรือเป็นคนเก็บของเก่า รายได้เฉลี่ยต่อวันสำหรับแรงงานรับจ้างรายวันนั้นอยู่ที่ 250 บาท และสำหรับคนเก็บของเก่านั้นน้อยกว่า 100 บาท ทั้งชุมชนเทพารักษ์ และชุมชนสามัคคีพัฒนานั้นยังไม่มีสัญญาเช่าที่ดินกับการรถไฟฯ จึงทำให้ไม่สามารถได้รับบริการน้ำประปา และไฟฟ้าหรือสาธารณูปโภคต่าง ๆ จากทางภาครัฐได้ นอกจากปัญหาค่าใช้จ่ายสำหรับการสาธารณูปโภคที่สูงมากและสภาวะทางเศรษฐกิจที่ตึงเครียดแล้ว ผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนเทพารักษ์ ยังต้องเผชิญกับปัญหาสุรา ยาเสพติด การใช้ความรุนแรง ปัญหาเงินกู้ยืมในระบบ ชุมชนเทพารักษ์ ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายสหชุมชน ในช่วง 7 ปีที่ผ่านมาั้นประธานชุมชนไม่ได้มีบทบาทมากนัก และชาวชุมชนไม่มีข้อมูลในเรื่องการดำเนินการเกี่ยวสัญญาเช่าที่ดินที่ชัดเจน ผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนหลายคนนั้นไม่ต้องการเช่าที่ดิน และเนื่องมาจากต้องมีการย้ายบ้านเรือนเป็นจำนวนมากออกไปจากเขตพื้นที่ 20 เมตรติดรางรถไฟ ณ ปัจจุบัน ชุมชนยังคงไม่มีแผนที่ชัดเจนสำหรับครอบครัวที่ต้องย้ายบ้านเรือนว่าจะมีการย้ายไปอยู่ที่ใด

2. เปรียบเทียบรูปแบบการใช้หลักพละ 5 การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังการทดลอง

การทดสอบภาพรวมของรูปแบบการใช้หลักพละ 5 การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานภาพรวมของรูปแบบการใช้หลักพละ 5 ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้สถิติ Pair t-test

ทดสอบ	M	SD	\bar{D}	\overline{SD}	t	p
- ก่อนทดลอง	3.74	0.52				
- หลังทดลอง	4.48	0.30	.75	.37	9.11	.000*

อภิปรายผล

จากการศึกษารูปแบบการใช้หลักผล 5 การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่น จากผลการศึกษาค้นคว้าผู้วิจัยอภิปรายผลตามลำดับ ดังนี้

1. รูปแบบการใช้หลักผล 5 ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่น การทดสอบภาพรวมของรูปแบบการใช้หลักผล 5 ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ชาวชุมชนริมทางรถไฟมีพลังในการดำเนินชีวิตตามหลักผล 5 เนื่องจากชาวชุมชนริมทางรถไฟมีความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน เช่น มีการทำงานด้วยความอดทน ดูแลสุขภาพกายของตนเองกับผู้ที่มีความรู้ มีการออกกำลังกายทุกวัน กิจกรรมเพื่อยืดเส้นยืดสาย เช่น แกว่งแขน ยืดขา พร้อมกันนี้ ได้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ชุมชนริมทางรถไฟมีการพัฒนาเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักผล 5 เป็นอย่างดี ซึ่งการศึกษาดังกล่าวได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญรัตน์ ครุทอง และคณะ (2562) ได้ทำการศึกษาเรื่อง กระบวนการพัฒนาคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) ของเครือข่ายประชาสังคมจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งพบว่า ชีวิตความเป็นอยู่ของคนชายขอบในด้านการส่งเสริมสุขภาพย่อมมีการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย สุขภาพใจ จากทางหน่วยงานภาครัฐอยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอเนื่องมาจากการจัดสวัสดิการสังคม มีหน่วยงานที่ปฏิบัติร่วมกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ศูนย์ครองคนไร้ที่พึ่ง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สำนักงานสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้มีความเป็นอยู่ทางด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่มีการเตรียมความพร้อมโดยได้รับการดูแลจากหน่วยงานภาครัฐ

2. ด้านสัทธิพลผล ความเชื่อ ก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ดูแลสุขภาพกายของตนเองกับผู้ที่มีความรู้ มีการออกกำลังกายทุกวัน และมีการทำกิจกรรมเพื่อยืดเส้นยืดสาย เช่น แกว่งแขน ยืดขา อย่างสม่ำเสมอทำให้ชาวชุมชนมีสุขภาพที่แข็งแรง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิติญา เหล่าอัน (2563) ที่ได้ทำการศึกษา ชุมชนข้างทางรถไฟกับผลกระทบจากการสร้างรถไฟรางคู่ : ศึกษากรณีชุมชนข้างทางรถไฟ อำเภอมะเมือง จังหวัดขอนแก่น ที่มีการกล่าวให้เห็นว่า ประกอบไปด้วยกลุ่มคนจนเมืองและกลุ่มคนจนจากเขตอำเภอและจังหวัดที่อยู่ใกล้เคียงกับจังหวัดขอนแก่น ชุมชนข้างทางรถไฟขยายไปทั้งสองฝั่งข้างทางรถไฟอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา ผู้คนเหล่านี้มักถูกมองว่าเป็นคน “สลัม” หรืออยู่ใน “ชุมชนแออัด” สภาพชีวิตไม่มีสวัสดิการ ไม่ได้รับการคุ้มครอง และไม่มีการอำนวยความสะดวกจากภาครัฐทั้งด้านการบริโภคและอุปโภค คนในชุมชนข้างทางรถไฟมีการต่อสู้อการต่อรอง และการสร้างพื้นที่เพื่อสร้างศักยภาพของชุมชน อย่างไรก็ตามมีการอนุมัติจากรัฐบาลไทยให้สร้างรถไฟรางคู่ ทำให้หลายครอบครัวต้องสูญเสียที่อยู่อาศัยและถูกตัดขาดความสัมพันธ์กับคนในชุมชน พวกเขาได้รับเหตุผลว่าการพัฒนาเส้นทางคมนาคมจะทำให้เกิดความสะดวกต่อการพัฒนาจังหวัดและประเทศต่อไป

และพื้นที่ข้างทางรถไฟเป็นพื้นที่ของการรถไฟแห่งประเทศไทย แม้ว่าชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชุมชนดังกล่าว จะมีความเป็นอยู่ลักษณะค่อนข้างลำบากแต่ก็ได้มีสัทธิพล ในการดำเนินชีวิตของตนเอง

3. ด้านวิริยะพละ ความเพียร ก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ชาวชุมชนริมทางรถไฟ มีการเสริมสร้างสุขภาพทางด้านความเพียรโดยคนในชุมชน ให้รู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีคุณค่า อีกทั้งมีความสุขและพอใจกับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่และยอมรับสภาพที่เป็นอยู่ใน ปัจจุบัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชาวชุมชนริมทางรถไฟมีการใช้หลักวิริยะพละ ความเพียร ในการพัฒนาศักยภาพ ของตนเองเพื่อให้เกิดการพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและสามารถดำรงชีวิตให้อยู่ได้ความเพียร ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของสรรพเพชร เพียรจัด และคณะ (2562) ได้ทำการศึกษาเรื่องการส่งเสริมสุขภาพชุมชนผ่านผู้นำ เกษตรกรวิริยะบารมี กลุ่มตัวอย่างเป็นเกษตรกรชุมชนตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม เห็น ว่าการปลูกพืชผักกินเองทำให้สุขภาพดีไม่ได้รับสารพิษ การเลี้ยงสัตว์สามารถขยายกิจการให้ใหญ่โต เจริญรุ่งเรืองได้ และ การมีภาระหนี้สินเกิดจากค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ซึ่งทำให้ตนเองรู้สึกมีคุณค่าในการดำเนิน ชีวิตโดยไม่เบียดบังผู้อื่น สุขภาพกายสุขภาพใจแข็งแรงมากยิ่งขึ้นหลังจากได้เข้ารับ การอบรมการทดลอง หลักสูตรการส่งเสริมสุขภาพชุมชนผ่านผู้นำเกษตรกรวิริยะบารมี

4. ด้านสติพละ ความระลึกได้ ก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าชุมชนริมทางรถไฟมีการจัดการปัญหาชีวิตที่เกิดขึ้นได้โดยอาศัยสติและเหตุผล มีการ ให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพเบื้องต้น พัฒนาตัวเองในการเสริมสร้างสุขภาพทางปัญญา ซึ่งจะเห็นได้ว่า ชาวชุมชนริมทางรถไฟมีการดูแลสุขภาพด้านสติพละ ความระลึกได้อย่างต่อเนื่องซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ แม่ชีวรรณุช พงษ์ชนะชัย (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ศีลภาพละ 5 ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามแนว สติปัญญา 4 เห็นว่าสติพละคือกำลังที่ทำให้เกิดความระลึกได้ในปัจจุบันขณะ การนึกได้ ความไม่พลั้งเผลอ ความไม่เลื่อนลอย ความไม่หลงลืม การหมายรู้ความรู้สึกตัวทั่วพร้อม ความไม่ ประมาท ความใส่ใจ การตระหนักรู้การกำหนดรู้หรือการตื่นรู้กับกายที่เคลื่อนไหวกับใจที่นึกคิดกับ จิตและธรรมที่ปรากฏในขณะ ปัจจุบันที่เกิดขึ้นในจิตที่นึกคิด การระมัดระวังรู้ว่าเรากำลังทำอะไรอยู่

5. ด้านสมาธิพละ ความตั้งมั่น ก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สามารถจัดการปัญหาชีวิตที่เกิดขึ้นได้โดยอาศัยสติและเหตุผล มีการลด ละ เลิกพฤติกรรมที่เสี่ยงทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ และมีให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาสุขภาพจิตอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), (2552) ที่ได้กล่าวถึง โดยการยกจิตของตนขึ้นสู่ ระดับสูงเหนืออำนาจของกิเลสทั้งปวง หรือเป็นการฝึกฝนตนเอง การอบรมตนเอง การทำตนเองให้เจริญขึ้น ให้ ประเสริฐขึ้นด้วยการเจริญกรรมฐานโดยอาศัย ดังนี้จึงเห็นได้ว่าชาวชุมชนดังกล่าวมีการพัฒนาด้านสมาธิพละ เป็นอย่างดี

6. ด้านปัญญาพละ ความรอบรู้ ก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมเป็นอย่างมาก เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา และมีการพัฒนาตัวเองในการเสริมสร้างสุขภาพทางสังคม อย่างสม่ำเสมอทำให้ชาวชุมชนริมทางรถไฟมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี สอดคล้องกับแนวคิด ชุตีพงษ์ ไตรโลก (2549) ที่ได้ทำการศึกษาปัญญาพละ ในทางพระพุทธศาสนา โดยกล่าวว่า ปัญญาที่เฉพาะเจาะจงคือต้องเป็นปัญญาที่สามารถช่วยให้พ้นทุกข์ทางจิตใจได้ ในที่นี้หมายถึงภาวนามยปัญญา ซึ่งเป็นปัญญาที่ช่วยฝึกจิตให้เกิดการรู้การเข้าใจเห็นความเป็นจริงในสิ่งทั้งหลายว่ามีความไม่เที่ยง สิ่งนั้นเกิดขึ้นแล้วมีความเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยไม่มีตัวตนให้ยึดถือ เมื่อเห็นประจักษ์แจ้งตามความเป็นจริงมากขึ้น ความขัดแย้งในจิตใจก็จะลดน้อยลง สามารถวางใจเป็นกลาง รักษาความสมดุลของจิตให้อยู่ในท่ามกลางกุศลธรรมและอกุศลธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นแก่จิตได้ ทำให้ชาวชุมชนริมทางรถไฟมีปัญหาพละเป็นอย่างดีและเป็นหลักชัยในการดำเนินชีวิตเพื่อเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิต

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 2 ระดับ คือ ข้อเสนอแนะระดับนโยบายและข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ รวมถึงข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ผู้นำชุมชนหรือผู้เกี่ยวข้องควรรักษามาตรฐานนี้ไว้ และส่งเสริมให้ดีขึ้นอย่างสม่ำเสมอ โดยมีกิจกรรมส่งเสริมการใช้หลักพละ 5 ในการเสริมสร้างสุขภาพทั้งในแผนพัฒนาชุมชน และแผนปฏิบัติการ เพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้แล้วนำไปปฏิบัติตามหลักธรรมดังกล่าว และรวมถึงหลักธรรมข้ออื่น ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ชุมชน สังคมต่อไป

2) ด้านสัทธาพละ:ความเชื่อ ควรส่งเสริมคนในชุมชนริมทางรถไฟให้มีความกล้าหาญในการที่จะเลือกเชื่อในสิ่งที่ถูกต้อง เชื่อในหลักของกฎหมาย เชื่อในกฎแห่งกรรมว่า ทำดี ได้ดี ทำชั่ว ได้ชั่ว ด้วยการเชิญหน่วยงานทางศาสนามาร่วมจัดกิจกรรมในชุมชน

3) ด้านวิริยะพละ:ความเพียร คนในชุมชนริมทางรถไฟส่วนใหญ่มีความเพียรในการประกอบอาชีพ เพียรในการหาเงิน ควรส่งเสริมให้มีความเพียรในการประกอบคุณงามความดี และเพียรพยายามในการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

4) ด้านสติพละ:ความระลึกได้ ควรจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการที่เป็นการป้องกันและปราบปรามเกี่ยวกับยาเสพติดในชุมชน เพราะลดปัญหาอาชญากรรม และส่งเสริมอาชีพให้กับบุคคลที่หลงผิด และมีสติ ระลึกได้ รู้สึกตัว อยากปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น ควรสนับสนุนให้มีโอกาสในสังคมอีกครั้ง

5) ด้านสมาธิพลະ:ความตั้งมั่น ควรจัดกิจกรรมให้มีการปฏิบัติธรรม ธรรมเนียมเบื้องต้นให้แก่คนในชุมชน เพื่อให้เกิดความมุ่งมั่น ตั้งมั่น ตั้งใจในการทำงานที่เกิดจากพลังของสมาธิ เพื่อลดอัตราการใช้สารเสพติดที่จะไปกระตุ้นให้ขยันทำงาน

6) ด้านปัญหาพลະ:ความรอบรู้ ควรส่งเสริมให้เยาวชน หรือคนในชุมชนได้มีโอกาสทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ ผ่านความร่วมมือของหน่วยงานทางการศึกษา เช่น ให้ทุนการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาสทางสังคมจนจบระดับปริญญาตรี เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

จากการค้นพบของการวิจัยครั้งนี้ ควรพิจารณาประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการเสริมสร้างสุขภาพของชุมชน

1) จากผลการวิจัยที่พบว่า คนในชุมชนริมทางรถไฟ จังหวัดขอนแก่น ขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ไม่สามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ หน่วยงานทางศาสนา ควรจัดให้มีโครงการ หรือกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้แก่สมาชิกชุมชน

2) จากผลการวิจัยที่พบว่า คนในชุมชนริมทางรถไฟ ส่วนใหญ่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้เยาวชน หรือคนในชุมชนได้มีโอกาสทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ ผ่านความร่วมมือของหน่วยงานทางการศึกษา เช่น ให้ทุนการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาสทางสังคมจนจบระดับปริญญาตรี เป็นต้น

3) จากผลการวิจัยที่พบว่า คนในชุมชนริมทางรถไฟบางคนมีการใช้สารเสพติด หน่วยงานภาครัฐ ควรจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการที่เป็นการป้องกันและปราบปรามเกี่ยวกับยาเสพติดในชุมชน เพราะลดปัญหาอาชญากรรม และส่งเสริมอาชีพให้กับบุคคลที่หลงผิด และมีสติ ระลึกได้ รู้สึกตัว อยากปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น ควรสนับสนุนให้มีโอกาสในสังคมอีกครั้ง

4) จากผลการวิจัยที่พบว่า คนในชุมชนริมทางรถไฟ ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง ทำให้มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมอาชีพให้กับคนในชุมชนให้มีรายได้ที่มากขึ้น เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

3. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักพลະ 5 สำหรับชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่น

2) ควรศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการนำหลักพลະ 5 ไปใช้การเสริมสร้างสุขภาพสำหรับชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่น

3) ควรศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักพลະ 5 สำหรับชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่น

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักพละ 5 สำหรับชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง

- คมชัดลึก. (2561). 3 ชุมชนริมทางรถไฟไร้ที่อยู่ ขอรัฐเร่งแก้ปัญหา. สืบค้นเมื่อ 5 กรกฎาคม 2562. จาก <https://www.komchadluek.net/news/hotclip/350997>.
- จังหวัดขอนแก่น. (2562). สืบค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2562. จาก <http://www.khonkaen.go.th/>
- ชุตติพงษ์ ไตรโลก. (2549). ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาพละ 5 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธิดิญา เหล่าอัน. (2563). ชุมชนข้างทางรถไฟกับผลกระทบจากการสร้างรถไฟรางคู่ : ศึกษากรณีชุมชนข้างทางรถไฟ อำเภอมือเมือง จังหวัดขอนแก่น. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. 46(1), 254-289.
- นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติฉบับที่ 8 พ.ศ. 2555-2559. สืบค้นเมื่อ 3 กรกฎาคม 2562. จาก <https://www.kmutt.ac.th/rippc/nrct59/14a3.pdf>.
- บุญรัตน์ ครุฑคง และคณะ. (2562). กระบวนการพัฒนาคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) ของเครือข่ายประชาสังคมจังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารมหาจุฬานาครทรรณ. 6(10), 4944-4967.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564. สืบค้นเมื่อ 3 กรกฎาคม 2562. จาก https://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422.
- พระบรมราชาบาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดล ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร วันที่ 22 ตุลาคม 2522. สืบค้นเมื่อ 3 กรกฎาคม 2562. จาก <https://today.line.me/th/v2/article/ooXMo>.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2552). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์เพิ่มทรัพย์การพิมพ์.
- ภาณุ อุดกลั่น. (2560). แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาพ. สืบค้นเมื่อ 3 กรกฎาคม 2562. จาก <https://www.gotoknow.org/posts/467458>.
- วรรณุช พงษ์ชนะชัย. (2560). ศึกษาพละ 5 ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามแนวสติปัฏฐาน 4. สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา. บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Journal of Buddhist Education and Research : JBER

ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน 2564

[110]

Vol.7 No.1 January - April 2021

สรรเพชร เพียรจัด, จารินี ม้าแก้ว และ สิทธิพงศ์ คำเจริญ. (2562). การส่งเสริมสุขภาวะชุมชนผ่านผู้นำ
เกษตรกรวิริยะบารมี. *วารสารวิชาการ มจร. บุรีรัมย์*. 4(1), 57-70.

Cronbach, L.J. (1990). *Essential of psychological testing*. 5thed. New York: Harper Collins
Publishers. Inc.

การพัฒนาโครงการวิทยาศาสตร์เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถการผลิต
ทางการเกษตรของไทย

SCIENCE PROJECT DEVELOPMENT TO ENHANCE THE COMPETITIVENESS OF
THAILAND'S AGRICULTURAL PRODUCTION*

บุญฤทธิ โขติถาวรรัตน์, อุบลวรรณ หงษ์วิทยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Boonyarit Chothawornrat, Ubonwan Hongwityakorn

Chulalongkorn University, Thailand

E-mail: nan_beaw@hotmail.com; ubonwan_h@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัจจัยของการทำโครงการวิทยาศาสตร์เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถการผลิตทางการเกษตรของไทยและ 2) เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาโครงการวิทยาศาสตร์เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถการผลิตทางการเกษตรของไทย โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 6 กลุ่มคัดเลือกจากกลุ่มนักเรียนและครูผู้สอนที่ทำโครงการวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันและปัจจัยของการทำโครงการวิทยาศาสตร์เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถการผลิตทางการเกษตรของไทย ได้แก่ 1) หัวข้อของโครงการวิทยาศาสตร์ส่วนใหญ่มาจากความสนใจส่วนตัวของนักเรียน 2) มีหลักสูตรในการผลิตนักเรียนด้านวิทยาศาสตร์ที่แตกต่างกัน 3) งบประมาณในการทำโครงการวิทยาศาสตร์ส่วนใหญ่มาจากเงินส่วนตัวของครู-นักเรียน 4) การดำเนินโครงการวิทยาศาสตร์มีการสนับสนุนให้นักเรียนที่ทำโครงการวิทยาศาสตร์ได้สะท้อนความคิดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในโครงการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับเพื่อนร่วมกลุ่ม เพื่อนต่างกลุ่มและเครือข่ายภายนอกจากการประกวดโครงการวิทยาศาสตร์หรือกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสถาบัน 5) การดำเนินโครงการวิทยาศาสตร์มีการใช้ระบบพี่เลี้ยง 6) ในภาพรวมของการทำโครงการวิทยาศาสตร์ยังมีการทำโครงการเพื่อแก้ไขหรือพัฒนาภาคการเกษตรน้อย และ 7) อุปสรรคในการดำเนินโครงการวิทยาศาสตร์มาจากข้อจำกัดของเวลา-สถานที่ที่ไม่เหมาะในการทำโครงการวิทยาศาสตร์

2. แนวทางในการพัฒนาโครงการวิทยาศาสตร์เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถการผลิตทางการเกษตรของไทย ได้แก่ 1) ควรมีการปรับปรุงหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ในระดับมัธยมศึกษา 2) ควรมีช่องทางหรือหน่วยงานที่สนับสนุนการถ่ายทอดความรู้สู่ภาคการเกษตร และ 3) ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้ได้หัวข้อโครงการวิทยาศาสตร์ที่ตอบโจทย์ปัญหาทางการเกษตรอย่างแท้จริง

* ได้รับความเห็นชอบ: 22 ม.ค. 2564; แก้ไขบทความ: 15 เม.ย. 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 เม.ย. 2564

คำสำคัญ : โครงการวิทยาศาสตร์; ชีตความสามารถการผลิตทางการเกษตร

Abstract

This research is qualitative research with objectives 1) to study the current conditions and factors of science project to enhance the competitiveness of Thailand's agricultural production and 2) to propose guidelines for science project development to enhance the competitiveness of Thailand's agricultural production by interviewing 6 groups of informants selected from a group of students and teachers working at a high school science project. And use the information obtained to analyze the content.

The research results were found that

1. Current conditions and factors of science project to enhance the competitiveness of Thailand's agricultural production are: 1) Most of the topics of science projects come from the personal interests of the students. 2) There are courses to produce students in different science. 3) Most of the budget for science projects comes from the personal money of the teachers-students. 4) The science project operations are encouraged for students who do science projects to reflect and share their ideas on science projects and technology with your group friends from different groups and external networks from science project contests or inter-institutional learning exchange activities. 5) The science project implementation has a mentoring system. 6) In the overall science project work, there are few projects to fix or develop in the agricultural sector and 7) The obstacles to the science project implementation are due to limitations. Of time - an unsuitable place to conduct science projects.

2. Guidelines for science project development to enhance the competitiveness of Thailand's agricultural production are: 1) There should be an improvement in the curriculum of learning management at the secondary level. 2) There should be channels or agencies that support the transfer of knowledge. And 3) There should be an exchange of knowledge in order to get a scientific project topic that meets the real agricultural problem.

Keywords: Science Project; Competitiveness of Agricultural Production

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งผลิตอาหารเลี้ยงประชากรทั่วโลก ในแต่ละปีมีผลผลิตทางการเกษตรไม่ว่าเป็นพืชผัก ผลไม้ พืชไร่ส่งออกสู่ตลาดโลกคิดเป็นมูลค่ามหาศาล (รัฐศักดิ์ พลสิงห์, 2552) ซึ่งสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติได้กำหนดตัวชี้วัดขีดความสามารถในการผลิตทางการเกษตรที่มีการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อสร้างขีดความสามารถในการผลิตทางการเกษตรใน 4 ประเด็นได้แก่ 1) การผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ (Quality) 2) เพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต (Productivity) 3) ลดความสูญเสียในขั้นตอนการผลิต (Reduce loss) และ 4) การผลิตอย่างยั่งยืน (Sustainability โดยทั้ง 4 ตัวชี้วัดนี้มีจุดมุ่งเน้นเพื่อพัฒนาความเจริญของประเทศ (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2558)

การจัดการเรียนรู้ในระดับมัธยมศึกษาแนวทางหนึ่งที่สามารถบูรณาองค์ความรู้และพัฒนาด้านต่างๆ ได้รวมทั้งด้านการเกษตรคือการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project Based Learning) ซึ่งเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสอดคล้องกับหลักทฤษฎีการเรียนรู้ constructivism, constructionism และการเรียนรู้แบบร่วมมือ (cooperative learning) ซึ่งมีขั้นตอนการเรียนรู้ที่เริ่มจากการแสวงหาความรู้ กระบวนการคิด และทักษะในการแก้ปัญหาไว้ในรูปแบบการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานนี้ ยึดหลักการของ constructionism ซึ่งพัฒนาต่อยอดจากทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivism) ของ เพียเจต์ (Piaget) โดยศาสตราจารย์ เซมัวร์ เพพเพิร์ต (Seymour Papert) เป็นผู้นำเสนอการใช้สื่อทางเทคโนโลยี ช่วยในการสร้างความรู้ที่เป็นรูปธรรมแก่ผู้เรียนโดยอาศัยพลังความรู้ของผู้เรียนเอง และเมื่อผู้เรียนสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้นมา ก็จะเสมือนเป็นการสร้างความรู้ขึ้นในตัวเองนั่นเอง ความรู้ที่สร้างขึ้นเองนี้มีความหมายต่อผู้เรียนมาก เพราะจะเป็นความรู้ที่อยู่คงทน ไม่ลืมง่ายขณะเดียวกันสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจความคิดของตนเองได้ดี นอกจากนั้นความรู้ที่สร้างขึ้นเองนี้ ยังจะเป็นฐานให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ใหม่ต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด (ยุทธ ไกยวรรณ, 2544) ทฤษฎี constructionism มีสาระสำคัญที่กล่าวถึงว่า ความรู้ไม่ใช่เกิดจากผู้สอนเพียงอย่างเดียว แต่สามารถสร้างขึ้นโดยผู้เรียนเองได้ และการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีก็ต่อเมื่อผู้เรียนลงมือกระทำด้วยตนเอง (Learning by Doing) ซึ่งการลงมือกระทำนี้ ไม่เพียงแต่ได้รับความรู้ใหม่ด้วยตนเองแล้ว แต่ยังสามารถเก็บข้อมูลของสิ่งแวดล้อมเข้าไปเป็นโครงสร้างของสมองตนเอง ขณะเดียวกันก็สามารถนำความรู้เดิมที่มีอยู่ปรับให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมภายนอกได้ และจะเกิดเป็นวงจรเช่นนี้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การลงมือกระทำด้วยตนเองจะสามารถเชื่อมโยงความรู้ระหว่างความรู้เก่าและความรู้ใหม่ สร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ขึ้นมา ซึ่งทั้งหมดจะอยู่ภายใต้ประสบการณ์และบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ โดยยึดหลักคิดที่ว่า “การเรียนรู้ที่ดีไม่ได้มาจากการหาวิธีการสอนที่ดีแก่ผู้สอน แต่มาจากการให้โอกาสที่ดีแก่ผู้เรียนในการสร้าง” (ประสาท เนิ่งเฉลิม, 2558)

เมื่อพิจารณาการใช้โครงงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถการผลิตทางการเกษตรของไทยผ่านทฤษฎี Structuration ของ Giddens สามารถพิจารณาได้ว่าผู้กระทำการที่อยู่ในงานวิจัยนี้คือ นักเรียนและครูผู้สอนโครงงานวิทยาศาสตร์ โดยมีโครงสร้างมาคอยกำกับผู้กระทำการไว้ได้แก่ โครงสร้างของสถานศึกษา วิสัยทัศน์ของสถานศึกษา หลักสูตรการสอน กฎระเบียบต่างๆ เกณฑ์การประเมินความคาดหวังของบุคคลที่เกี่ยวข้องและกระบวนการคัดเลือก (Jones and Karsten, 2008) นัยยะสำคัญที่เกิดจากโครงสร้างคือ การใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อผู้อื่น โดยเน้นไปยังเกษตรกรที่เป็นคนกลุ่มใหญ่ของประเทศ เพื่อที่จะแรงเป็นผลักดันที่จะไปขับเคลื่อนขีดความสามารถการผลิตทางการเกษตรของไทย รวมทั้งการไปเปลี่ยนแปลงโครงสร้างบางประการต่อไป โดยที่ผู้กระทำการได้แก่ นักเรียนและครูผู้สอนโครงงานวิทยาศาสตร์ร่วมกันพัฒนาการทำโครงงานวิทยาศาสตร์เพื่อการเกษตร และอาจกล่าวได้ว่าผู้กระทำการสามารถเข้าไปเปลี่ยนแปลงโครงสร้างผ่านการพัฒนาโครงงานวิทยาศาสตร์ เช่น เกณฑ์การประเมินการพิจารณางบประมาณในการทำโครงงานวิทยาศาสตร์ที่เน้นภาคการเกษตร เป็นต้น

เมื่อกล่าวถึงการทำงานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในแง่ของสังคมวิทยา โดยพิจารณาว่างานทางวิทยาศาสตร์จะประสบความสำเร็จนั้นจะต้องประกอบไปด้วย สถาบันที่ถ่ายทอดความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ชุมชนทั้งการเกษตรและวิทยาศาสตร์ในรูปแบบของเครือข่ายความร่วมมือ และนักเรียนกับครูผู้สอนโครงงานวิทยาศาสตร์ (Merton, 1976) และ (Holborn, 2015) กล่าวคือการพัฒนาโครงงานวิทยาศาสตร์เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการผลิตทางการเกษตรของไทยจะประสบความสำเร็จนั้น จะต้องมีการสร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันต่างๆ ที่เกี่ยวข้องที่ภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชน โดยนักเรียนและครูผู้สอนจะต้องเห็นถึงปัญหาที่สำคัญของภาคการเกษตรไทยที่ต้องได้รับการแก้ไขให้ทันท่วงทีและทันต่อยุคสมัย เพื่อการยกระดับการผลิตทางการเกษตรของไทยใน 4 ด้าน ได้แก่ การเพิ่มผลผลิต การพัฒนาคุณภาพของผลผลิต การลดการสูญเสียของผลผลิตและการสร้างการผลิตที่ยั่งยืนต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้นจึงนำมาสู่การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัจจัยของการทำโครงงานวิทยาศาสตร์เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถการผลิตทางการเกษตรของไทยและเสนอแนวทางในการพัฒนาโครงงานวิทยาศาสตร์เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถการผลิตทางการเกษตรของไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัจจัยของการทำโครงงานวิทยาศาสตร์เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถการผลิตทางการเกษตรของไทย
2. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาโครงงานวิทยาศาสตร์เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถการผลิตทางการเกษตรของไทย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 6 กลุ่ม เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัจจัยของการทำโครงการวิทยาศาสตร์เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถการผลิตทางการเกษตรของไทยและนำไปสู่การนำเสนอแนวทางในการพัฒนาโครงการวิทยาศาสตร์เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถการผลิตทางการเกษตรของไทย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 6 กลุ่มคัดเลือกจากกลุ่มนักเรียนและครูผู้สอนที่ทำโครงการวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและเป็นตัวแทนเข้าแข่งขันโครงการด้านการเกษตรในงานวันนักประดิษฐ์ปี 2562 โดยแบ่งเป็น โรงเรียนวิทยาศาสตร์ภูมิภาค 2 กลุ่ม โรงเรียนในเครือข่ายห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม 1 กลุ่ม โรงเรียนที่มีนักเรียนโครงการพัฒนาและส่งเสริมผู้มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี(พสวท.) 1 กลุ่ม โรงเรียนเฉพาะทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 1 กลุ่มและโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 1 กลุ่ม

2. ประเด็นที่ใช้ศึกษาในการวิจัย

ประเด็นที่ใช้ศึกษาในการวิจัยผ่านการสัมภาษณ์ได้แก่ สภาพปัจจุบันและปัจจัยของการทำโครงการวิทยาศาสตร์เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถการผลิตทางการเกษตรของไทย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์ที่มีคำถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัจจัยของการทำโครงการวิทยาศาสตร์เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถการผลิตทางการเกษตรของไทย

4. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยสร้างข้อความจากการพิจารณากรอบแนวคิดในการวิจัยและให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวนตรวจสอบคุณภาพในความตรงเชิงเนื้อหาและความถูกต้องของคำถาม

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลจำนวน 6 กลุ่ม โดยได้เดินทางไปสัมภาษณ์ ณ ที่ตั้งโรงเรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของโรงเรียนประกอบในข้อมูลวิจัย

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การจำแนกและจัดระบบข้อมูล การวิเคราะห์สรุปอุปนัย การเปรียบเทียบเหตุการณ์ การวิเคราะห์ส่วนประกอบ รวมทั้งการวิเคราะห์เชื่อมโยงกับทฤษฎีทางสังคมวิทยาการศึกษา

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สภาพปัจจุบันและปัจจัยของการทำโครงการวิทยาศาสตร์เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถการผลิตทางการเกษตรของไทย

1.1 หัวข้อของโครงการวิทยาศาสตร์ส่วนใหญ่มาจากความสนใจส่วนตัวของนักเรียน เช่น การใช้เครื่องจักรกล ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนและปัญหาทางการเกษตร เป็นต้น ทำให้หัวข้อของโครงการวิทยาศาสตร์มีความหลากหลาย ไม่ได้เจาะจงไปในทางการเกษตรโดยตรง หัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการช่วยพัฒนาการเกษตรนั้น ความลึกซึ้งของเนื้อหาโครงการมีปัจจัยสำคัญมาจากตัวที่ปรึกษาโครงการ กล่าวคือหากหัวข้อโครงการใดได้นักวิจัยระดับอุดมศึกษาหรือสถาบันวิจัยเป็นที่ปรึกษาร่วมกับครูผู้สอนในระดับมัธยมศึกษา เนื้อหาความรู้ของโครงการจะอยู่ในระดับลึก เช่น การสกัดสารเคลือบผิวเพื่อชะลอการสุกของผลไม้ ที่ต้องใช้อุปกรณ์ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระดับสูงในการดำเนินการโครงการ แต่ในอีกทางหนึ่งโครงการที่มีแต่ครูที่ปรึกษาในระดับมัธยมศึกษา เนื้อหาโครงการที่ได้จะเป็นการทดลองง่าย ๆ เช่น การใช้น้ำหมักชีวภาพในการเร่งการเจริญเติบโต ทั้งนี้เมื่อพิจารณาการเข้าถึงของความรู้จากโครงการวิทยาศาสตร์สู่เกษตรกร พบว่าโครงการที่มีเนื้อหาการทดลองหรือประดิษฐ์ง่าย ๆ เข้าถึงเกษตรกรได้ดีกว่าโครงการระดับลึก เนื่องจากโครงการที่กล่าวมานั้นสามารถทำตามได้เองไม่ต้องใช้พึ่งพาเทคโนโลยีระดับสูง

1.2 หลักสูตรในการผลิตนักเรียนด้านวิทยาศาสตร์อาจแบ่งได้ 2 ลักษณะตามกลุ่มโรงเรียน คือ กลุ่มโรงเรียนที่เน้นวิทยาศาสตร์ จะมีหลักสูตรที่มุ่งผลิตนักเรียนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เช่น มีวิชานวัตกรรม วิชาการเปียกวิธีวิจัย นักเรียนได้เรียนหลายวิชาตามความสนใจแบบวัดตัววัดและนักเรียนทุกคนจะต้องผ่านการทำโครงการวิทยาศาสตร์เป็นกลุ่ม 1 หัวข้อ ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการสำเร็จการศึกษา โดยหลักสูตรของโรงเรียนที่เน้นวิทยาศาสตร์มีการทบทวนการใช้และผลของหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง อย่างเช่นเมื่อมีปัญหาในการสร้างสรรค์ผลงานโครงการวิทยาศาสตร์ของนักเรียน จึงเกิดการทบทวนหลักสูตรที่จะนำมาสู่การเพิ่มหรือปรับรายวิชาให้ส่งเสริมการผลิตโครงการวิทยาศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ส่วนกลุ่มโรงเรียนที่ไม่เน้นวิทยาศาสตร์ วิชาโครงการวิทยาศาสตร์จะถูกบังคับให้เรียนเพียง 1 ถึง 2 ห้องต่อระดับชั้น หรือบางโรงเรียนไม่ได้จัดให้มีวิชาโครงการวิทยาศาสตร์อยู่ในหลักสูตร เพียงแต่จัดการเรียนรู้ตามความสนใจของนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย ๆ ในรูปแบบชุมนุมโครงการวิทยาศาสตร์ จากที่กล่าวมานี้ทำให้เกิดความแตกต่างทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณระหว่างผลผลิตโครงการวิทยาศาสตร์ของโรงเรียนทั้งสองกลุ่มข้างต้น โดยเมื่อพิจารณาจากการส่งผลงานเข้าประกวดในเวทีการประกวดทั้งในระดับชาติและนานาชาติ กลุ่มโรงเรียนที่เน้นวิทยาศาสตร์มีจำนวนโครงการวิทยาศาสตร์ส่งประกวดมากกว่ากลุ่มโรงเรียนที่ไม่เน้นวิทยาศาสตร์ รวมไปถึงยังได้รับรางวัลการประกวดมากกว่าอีกด้วย

1.3 งบประมาณในการทำโครงการวิทยาศาสตร์ส่วนใหญ่มาจากเงินส่วนตัวของครู-นักเรียน เงินรางวัลที่ได้รับจากการแข่งขันที่ได้สะสมไว้เป็นทุน และบางส่วนมาจากการการสนับสนุนของทางโรงเรียน ในอีกทาง

หนึ่งมีโครงการประกวดโครงงานวิทยาศาสตร์ บางโครงการจะมีเงินทุนสนับสนุนให้กับโครงงานวิทยาศาสตร์ที่โครงร่างได้รับการคัดเลือกคล้ายกับการเขียนโครงร่างงานวิจัยเพื่อขอทุนสนับสนุนการวิจัยจากหน่วยงานทุนวิจัยต่าง ๆ ยิ่งไปกว่านั้นยังมีบางหน่วยงานสนับสนุนทั้งทุนดำเนินโครงงานวิทยาศาสตร์หรือทุนวิจัยพร้อมกับทุนการศึกษาจากระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจนถึงปริญญาเอก เช่น ทุนโครงการพัฒนาอัจฉริยภาพทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสำหรับเด็กและเยาวชน ของสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) หรือ ทุนโครงการพัฒนาและส่งเสริมผู้มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (พสวท.) ของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ซึ่งถือว่าเป็นการช่วยสนับสนุนกระบวนการบ่มเพาะนักวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจากระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจนถึงปริญญาเอกอีกทางหนึ่ง

1.4 การดำเนินโครงงานวิทยาศาสตร์มีการสนับสนุนให้นักเรียนที่ทำโครงงานวิทยาศาสตร์ ได้สะท้อนความคิด และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในโครงงานทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีกับเพื่อนร่วมกลุ่ม เพื่อนต่างกลุ่ม และเครือข่ายภายนอก จากการประกวดโครงงานวิทยาศาสตร์หรือกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสถาบัน

1.5 การดำเนินโครงงานวิทยาศาสตร์มีการใช้ระบบพี่เลี้ยง-รุ่นพี่ที่มีประสบการณ์คอยแนะนำในการทำโครงงานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้แก่แก่นักเรียน โดยช่วยเหลือทั้งในการทำการทดลอง การเขียนเล่มโครงงาน การส่งต่อเพื่อพัฒนาโครงงานจากรุ่นสู่รุ่น การลงพื้นที่ชุมชนรวมไปถึงการฝึกซ้อมเพื่อนำเสนอโครงงานวิทยาศาสตร์ต่อที่ประชุมหรือในการประกวด อีกทั้งยังมีแนวทางการพัฒนานักเรียนในการทำโครงงานทางวิทยาศาสตร์โดยการอบรมต่าง ๆ การจัดค่ายโครงงานวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

1.6 ในภาพรวมของการทำโครงงานวิทยาศาสตร์ยังมีการทำโครงงานเพื่อแก้ไขหรือพัฒนาภาคการเกษตรน้อย ส่วนใหญ่จะเน้นไปในทางการทดลองสารเคมีต่าง ๆ สิ่งประดิษฐ์ที่อำนวยความสะดวกของมนุษย์ การแก้ปัญหาเฉพาะต่าง ๆ และโครงงานในเชิงวัสดุศาสตร์ โดยหากเป็นโครงงานที่มุ่งเน้นช่วยภาคการเกษตรจะเพิ่มขีดความสามารถการผลิตทางการเกษตรของไทยทั้ง 4 ด้าน คือ การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร เช่น โครงการการศึกษาประสิทธิภาพของรังผึ้งเทียมในการเก็บน้ำผึ้ง การพัฒนาคุณภาพของผลผลิตทางการเกษตร เช่น โครงการถังบ่มไข่เค็มแรงดันสูง การลดการสูญเสียของผลผลิตทางการเกษตร เช่น โครงการฟิล์มห่อผลไม้จากฟางข้าวและการผลิตทางการเกษตรที่ยั่งยืน เช่น โครงการเครื่องผลิตปุ๋ยอินทรีย์จากเศษอาหาร

1.7 อุปสรรคในการดำเนินโครงงานวิทยาศาสตร์มาจากข้อจำกัดของเวลา-สถานที่ที่ไม่เหมาะสมในการทำโครงงานวิทยาศาสตร์ เช่น ไม่มีห้องปฏิบัติการที่เหมาะสมหรือมีเวลาจำกัดในการใช้ห้องปฏิบัติการ การขาดงบประมาณในการทำงานวิจัย เช่น ขาดอุปกรณ์การทดลองที่จำเป็นบางชนิด และยังขาดปฏิสัมพันธ์กับชุมชนและเกษตรกร ทำให้โครงงานวิทยาศาสตร์ไม่ได้ช่วยตอบสนองชุมชนและภาคการเกษตรเท่าที่ควร

ตอนที่ 2 แนวทางในการพัฒนาโครงการวิทยาศาสตร์เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถการผลิตทางการเกษตรของไทย

2.1 ควรมีการปรับปรุงหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ในระดับมัธยมศึกษา โดยควรสอดแทรกเนื้อหาหรือเพิ่มรายวิชาเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เพื่อการเกษตร เพื่อให้ทุกคนได้ตระหนักถึงความสำคัญของภาคการเกษตรของไทย ในการจัดการเรียนรู้วิชาโครงการวิทยาศาสตร์ควรมีกิจกรรมให้นักเรียนได้ลงชุมชน ได้เรียนรู้กับปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนต่าง ๆ เพื่อหาหัวข้อโครงการวิทยาศาสตร์จากฐานชุมชน ที่จะตอบสนองต่อชุมชนและภาคการเกษตรของไทย

2.2 ควรมีช่องทางหรือหน่วยงานที่สนับสนุนการถ่ายทอดความรู้สู่ภาคการเกษตร ทั้งนี้รัฐมีหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการเผยแพร่องค์ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีการเกษตรอยู่ แต่ยังคงขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานวิจัยที่มีความรู้กับเกษตรกรผู้ประสบปัญหา ดังนั้น บทบาทของหน่วยงานดังกล่าวควรปรับเปลี่ยนเป็นผู้อำนวยความสะดวกมากกว่าจะเป็นผู้สื่อสารความรู้นั่นเอง อาจอยู่ในรูปแบบขององค์การกลางเพื่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตร โดยเป็นศูนย์กลางให้เกษตรกรได้พบนักวิจัยโดยตรง หรืออีกแนวทางหนึ่งคือ การสร้างหน่วยงานย่อยเพื่อเผยแพร่งานวิจัยขององค์กรวิจัยนั่นเอง ซึ่งเป็นแนวทางของหลายองค์กรวิจัยที่ทำให้เกษตรกรเข้าถึงเข้าใจในเทคโนโลยีได้ดียิ่งขึ้น

2.3 ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการประชุมของโรงเรียน การสัมมนาวิชาการ เวทีเสวนาต่าง ๆ ประชุมร่วมกับเกษตรกร เพื่อให้ได้หัวข้อโครงการวิทยาศาสตร์ที่ตอบโจทย์ปัญหาทางการเกษตรอย่างแท้จริง

อภิปรายผล

การดำเนินการโครงการวิทยาศาสตร์จะต้องอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลที่พิสูจน์ได้ การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นและนำเสนอแนวคิดของตนเองอย่างมีเหตุผลและหลักฐานยืนยัน นำมาสู่การปรับเปลี่ยนมุมมองแบบความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไปสู่แนวคิดทางวิทยาศาสตร์ (ลีอซา ลดาชาติ, 2561) อย่างเช่น การพิจารณาการทำขวัญข้าวแบบวิทยาศาสตร์ เป็นต้น กล่าวคือ การทำขวัญข้าวจะต้องนำไม้ไผ่สานไปผูกขวัญไว้กลางนาและต้องคอยดูแลจุดผูกขวัญนั้น ทำให้ชาวนาจะต้องเดินไปสำรวจนาทุกวัน เป็นกุศโลบายที่เป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในเรื่องการสำรวจ ทำให้ชาวนาได้ข้อมูลต่าง ๆ ของข้าวในทางอ้อม เช่น ปริมาณน้ำในนา โรคข้าวต่าง ๆ ความสมบูรณ์ของต้นข้าว เป็นต้น จิตวิทยาศาสตร์ในอีกทางหนึ่งเป็นมุมมองในแง่ของการทำให้มนุษย์เป็นคนมีเหตุผล ความรู้ความเชื่อของมนุษย์ต้องเกิดมาจากสิ่งที่ทดลองได้หรือมีหลักฐานรองรับ หากคนในสังคมมีความนึกคิดแบบจิตวิทยาศาสตร์ จะทำให้เกิดสังคมของการใช้เหตุและผล ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในพัฒนาประเทศต่อไป ดังนั้นเรื่องของจิตวิทยาศาสตร์จึงไม่ใช่เรื่องเฉพาะของผู้ที่ศึกษาทางวิทยาศาสตร์เพียงกลุ่มเดียว ควรทำให้จิตวิทยาศาสตร์เป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมควรมี ผ่านทางการให้การศึกษาตลอดชีวิต ทำให้ความคิดแบบจิตวิทยาศาสตร์เป็นเรื่องปกติของสังคมไทยต่อไป และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของจิต

วิทยาศาสตร์กับโครงสร้าง จะพบว่าเมื่อผู้กระทำการที่มีแนวคิดแบบจิตวิทยาศาสตร์ ผู้กระทำการเหล่านั้นย่อมตอบสนองหรือนำการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอย่างมีเหตุมีผล เช่น การนำการปรับเปลี่ยนวิธีปลูกข้าวของชาวนาที่เดิมจะต้องดำนา มีการใช้ปุ๋ยเคมีใช้สารไล่ศัตรูข้าว มาสู่การปลูกข้าวแบบเกษตรอินทรีย์โดยใช้นวัตกรรมเครื่องหย่อนกล้านาโยน โดยการทดลองให้เห็นจริงว่าชาวนาสามารถทำได้จริง ผู้กระทำการที่มีจิตวิทยาศาสตร์จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถการผลิตทางการเกษตรของไทย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ โรงเรียนควรเป็นแหล่งสร้างแรงบันดาลใจผ่านจิตวิทยาศาสตร์ที่ทำประโยชน์ให้สังคม มีการสร้างเครือข่ายวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการเกษตร ปรับปรุงหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ในระดับมัธยมศึกษา โดยควรสอดแทรกเนื้อหาหรือเพิ่มรายวิชาเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เพื่อการเกษตร

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาการเสริมสร้างจิตวิทยาศาสตร์กับการพัฒนาโครงการวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาการใช้วิทยาศาสตร์เพื่อประโยชน์ของสังคมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ประสาธน์ เนิ่งเฉลิม. (2558). *การเรียนรู้อัจฉริยะในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยุทธ ไถยวรรณ. (2544). *เทคนิคการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาโครงงาน ระดับมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- รัฐศักดิ์ พลสิงห์. (2552). ตลาดกลางสินค้าเกษตรใหญ่ที่สุดของไทย. *หนังสือพิมพ์กสิกร*. 82(3), 51 – 60.
- ลือชา ลดาชาติ. (2561). *การเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ที่เป็นวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ปรัชญาและการศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2558). *คู่มือแผนงานและเป้าหมายคลัสเตอร์*. ปทุมธานี: สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ.
- Holborn, M. (Edited). (2015). *Contemporary sociology*. Cambridge: Polity Press.
- Jones, M. R. and Karsten, H. (2008). GIDDENS'S STRUCTURATION THEORY AND INFORMATION SYSTEMS RESEARCH. *MIS Quarterly*. 32(1), 127-157.
- Merton, R. K. (1976). *Sociological ambivalence and other essays*. New York: The Free Press.

การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ในจังหวัดขอนแก่น

THE DEVELOPMENT OF ELECTRONIC PUBLIC RELATIONS MEDIA FOR RELIGIOUS TOURISM IN KHONKAEN*

อณพลิชรุ ไชยเชษฐ์, รัชดา ภัคดียิ่ง, จริญญา ปันทังกูร

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Anopasit Chaiyachate, Ratchada Phakdeeying, Jariya Puntavungkool

Northeastern University, Thailand

E-mail: ratchada.p@neu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพและความพึงพอใจของสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณ โดยรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตสื่อและนักท่องเที่ยวเพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบเนื้อหาและผลิตสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์ โดยการสัมภาษณ์และแบบสอบถามประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เมื่อประเมินประสิทธิภาพสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์จากผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ พบว่า ประสิทธิภาพในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$) โดยประสิทธิภาพด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$) และประสิทธิภาพด้านการผลิตจัดอยู่ในระดับมากเช่นกัน ($\bar{X} = 4.25$) การประเมินความพึงพอใจสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์ในมุมมองของนักท่องเที่ยว พบว่า ความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$) โดยความพึงพอใจด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$) และความพึงพอใจด้านการผลิตอยู่ในระดับมากเช่นกัน ($\bar{X} = 4.10$)

คำสำคัญ : การพัฒนา; สื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์; การท่องเที่ยวเชิงพุทธ

Abstract

The research aims to 1) to develop Electronic Public Relations Media for Religious Tourism in Khonkaen 2) to study the efficiency and satisfaction in Electronic Public Relations Media for Religious Tourism in Khonkaen. This study is a qualitative and quantitative research using in-depth interviews and questionnaires to collect data from experts of public relations media design and tourists. The statistics used in this study for analyzing data were percentage,

*ได้รับบทความ: 2 ก.พ. 2564; แก้ไขบทความ: 20 มี.ค. 2564; ตอปรับตีพิมพ์: 30 เม.ย. 2564

average, standard deviation. The results of the study revealed that electronic public relations media by the experts in overall at a high level ($\bar{X} = 4.30$), efficiency of content at high level ($\bar{X} = 4.25$) and efficiency of production at high level ($\bar{X} = 4.25$); electronic public relations media by the tourism in overall at a high level ($\bar{X} = 4.22$), satisfaction of content at high level ($\bar{X} = 4.34$) and satisfaction of production at high level ($\bar{X} = 4.10$).

Keywords: Development, Electronic Public Relations Media, Religious Tourism

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นอย่างมาก เป็นอุตสาหกรรมที่สร้างประโยชน์ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กับประเทศเป็นอย่างมาก ในปี พ.ศ. 2559 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมี ผลกระทบทางตรงต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย คิดเป็น มูลค่า 1.29 ล้านล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 9.20 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) และ คาดการณ์ว่า ในปี พ.ศ. 2560 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะมีมูลค่าเพิ่มขึ้นเป็น 1.41 ล้านล้านบาท หรือคิดเป็น ร้อยละ 9.30 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ อีกทั้งมีการเติบโตโดยเฉลี่ยร้อยละ 6.7 ต่อปี ต่อเนื่อง ไปถึงปี พ.ศ. 2570 ซึ่งจะทำให้ปี พ.ศ.2570 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีมูลค่าประมาณ 2.71 ล้านล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 14.30 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (กรมการท่องเที่ยว, 2561) การท่องเที่ยวถือเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อกลไกการพัฒนาประเทศไทย การส่งเสริมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ต่างๆ ซึ่งนำมาสู่การจ้างงาน และการสร้างอาชีพทั้งในภาคการท่องเที่ยวโดยตรงและการจ้างงานในภาคอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมากขึ้น เกิดการกระจาย รายได้ไปสู่ชุมชนและท้องถิ่น ซึ่งในภาพรวมแล้ว จะนำไปสู่การสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจ และมีเสถียรภาพ ทางเศรษฐกิจของประเทศไทย การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการชมหรือสัมผัส สถาปัตยกรรมด้านศาสนา ได้แก่การท่องเที่ยววัด ศาสนสถาน และสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2552) และจากยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย ปี 2558-2560 ได้จัดให้การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special interest Tourism) เนื่องจากนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มต้องการที่จะเรียนรู้และได้ประสบการณ์ที่แตกต่างในการท่องเที่ยวและมีความสนใจที่จะท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษมากขึ้น(กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558) จากแผนปฏิบัติการของกรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ประจำปีงบประมาณ 2562 ได้แสดงถึงนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวในภาพรวม มุ่งมั่นทำงานเชิงรุกอย่างมียุทธศาสตร์ (Go Strategy) ด้าน Supply-side : Local Go Global พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมและสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ระบบนิเวศ และทรัพยากรที่เอื้อต่อการเติบโตของการ

ท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ เพื่อการเป็นแม่เหล็กการท่องเที่ยวระดับโลก 1) ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม 2) ท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ 3) ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย 4) ท่องเที่ยวสำราญทางน้ำและ 5) ท่องเที่ยวเชื่อมโยงภูมิภาคและหรือโครงการตามนโยบายของรัฐบาลและคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ ด้านDemand-side : Go Amazing Thailand กระตุ้นให้เกิดการเดินทางจริงสร้างรายได้ให้หมุนเวียนในประเทศอย่างเป็นธรรมและมั่นคง ตลาดในประเทศ มุ่งรักษากฎฐานสัดส่วนรายได้ 1 ใน 3 ของรายได้ทางการท่องเที่ยวรวม โดย Go Creative เน้นส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนและพื้นที่เมืองรอง สร้างค่านิยมให้คนไทยให้ความสำคัญการท่องเที่ยว ในประเทศ กำหนดเป้าหมายส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว เส้นทางใหม่ที่ผสมผสานจากความสนใจ พฤติกรรม ประวัติศาสตร์ อาหารถิ่น การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวใหม่ man-made (รวมถึงร้านค้ากาแฟ ถนนคนเดิน วัดวาอาราม) (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2562) และด้วยศักยภาพของจังหวัดขอนแก่นที่มีความพร้อมทั้งในแง่ของการเป็นเมืองเศรษฐกิจใหญ่ ศูนย์กลางการค้า การคมนาคม การค้า การลงทุน การศึกษา สุขภาพ นวัตกรรม และยังเป็นมหานครแห่งการท่องเที่ยว ที่มีความหลากหลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ประเพณี วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม รวมถึงมีโรงแรมขนาดใหญ่ มีศูนย์การประชุมขนาดใหญ่ ร้านอาหาร และแหล่ง ช้อปปิ้ง ที่จะช่วยสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวกลุ่ม MICE การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จึงได้ส่งเสริมตลาดท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นด้วยแนวคิด “ประชุมและเที่ยว เรื่องเดียวกันที่ขอนแก่น” เพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวมีกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น (กรุงเทพฯธุรกิจ, 2561) วัดหรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในปัจจุบัน สอดคล้องกับ กรรณิกา คำดี (2558) กล่าวว่า วัดหรือศาสนสถานในปัจจุบัน ได้กลายเป็นอีกหนึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้คนต่างให้ความสนใจเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และเป็นเหตุให้วัด หรือศาสนสถานบางแห่งได้ปรับบทบาทใหม่เพิ่มจากที่เคยจำกัดไว้สำหรับเป็นสถานที่ปฏิบัติกิจของสงฆ์และศาสนพิธี กลายมาเป็นสถานที่รองรับนักท่องเที่ยว

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากขึ้น มีนักท่องเที่ยว จำนวนมาก นิยมเดินทางไปวัด เพื่อร่วมกิจกรรมทางศาสนา การปฏิบัติธรรม ฯ ดังจะเห็นจากการเดินทางเชิงพุทธศาสนาได้แพร่หลายไปในนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม ซึ่งมักใช้ช่วงเวลาวันหยุดเทศกาล โดยเฉพาะช่วงเทศกาลวันสำคัญทางศาสนาจะมีการถือศีลปฏิบัติธรรม และประชาชนในท้องถิ่นบางส่วนได้เล็งเห็นผลประโยชน์จึงเริ่มมีการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้อง หรือเข้ามาใช้พื้นที่ของวัดในการประกอบอาชีพดังกล่าวมากขึ้น

การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญในปัจจุบัน หลากหลายองค์กรมีการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ มาใช้ ไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการ หรือสื่อสารข้อมูลภายใน องค์กร สื่อต่างๆ เข้ามามีบทบาทมากขึ้นประกอบกับการผสมผสานทางด้านเทคโนโลยี เป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่าง องค์กรหรือสถาบันกับกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้องต่างๆ ในการจัดการการท่องเที่ยวเช่นกัน ทำให้นักท่องเที่ยวทราบว่าการจัดกิจกรรม หรือแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ

หรือมีความน่าสนใจในด้านใดบ้าง อีกทั้งการสื่อสารไม่เพียงแต่เป็นส่วนสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงขององค์กรในปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังพบว่าการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเป็นพื้นฐานขององค์กรที่ทันสมัย หากองค์กรใดมองข้าม หรือละเลยความรู้สึกนึกคิดของประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ย่อมมีแนวโน้มไม่ยอมรับหรือไม่สนับสนุนตลอดจนไม่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ซึ่งย่อมนำมาซึ่งความล้มเหลวขององค์กรนั้นๆ ไม่สามารถตั้งอยู่ในสังคมได้อย่างมั่นคงอีกต่อไป (Von & Ikujiro, 2000)

ในการติดต่อสื่อสารประชาสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ อาจกระทำได้หลายวิธี สื่อประชาสัมพันธ์เป็นเครื่องมือสื่อสารที่เป็นตัวกลางในการนำข่าวสารต่างๆ ไปสู่กลุ่มเป้าหมายได้รับทราบ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้ รู้จักและมีทัศนคติที่ดีต่อองค์กรมากยิ่งขึ้น องค์กรจึงต้องให้ความสำคัญกับสื่อประชาสัมพันธ์ เพราะถ้าองค์กรไม่มีสื่อประชาสัมพันธ์หรือเลือกใช้สื่อในการประชาสัมพันธ์ไม่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายแล้ว ก็จะส่งผลให้การดำเนินงานประชาสัมพันธ์ขององค์กรไม่ประสบผลสำเร็จ (อรุณรัตน์ ชินวรรณ, 2553) ซึ่งสอดคล้องกับ วัชรชัย ครุจิต (2555) และ อรอนงค์ สวัสดิ์บุรี (2555) ได้กล่าวตรงกันว่า การเลือกใช้สื่อที่มีประสิทธิภาพจะส่งผลต่อการสื่อสาร การเลือกสื่อที่มีความเหมาะสมจะทำให้เนื้อหาข่าวสารถูกเผยแพร่ไปยังกลุ่มเป้าหมายซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและอายุที่แตกต่างกัน สื่อที่มีประสิทธิภาพจะมีความสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจเป็นอย่างดี ดังนั้นในการผลิตสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์จึงเป็นกระบวนการที่สำคัญสำหรับการสื่อสารด้านการประชาสัมพันธ์ องค์กรจะต้องใช้สื่อประชาสัมพันธ์นั้นๆ อย่างมีความมุ่งหมายหรือมีวัตถุประสงค์ นับว่าเป็นเสมือนหัวใจของการประชาสัมพันธ์ และด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบันช่วยให้มีสื่อใหม่ๆ เกิดขึ้น มากมาย เป็นการอำนวยความสะดวก รวดเร็ว และทันสมัยให้แก่การสื่อสารประชาสัมพันธ์ในปัจจุบัน นอกจากนี้ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ช่วยให้สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ตลอดเวลา ข้อมูลข่าวสารที่เป็นสาระความรู้ต่างๆ จากทั่วทุกมุมโลกอยู่ ใกล้แค่เพียงปลายนิ้วสัมผัส จึงนับได้ว่าปัจจุบันนี้เป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสารอย่างแท้จริง กลายเป็นโลกที่ไร้พรมแดน เปิดโอกาสให้มีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ขึ้นในพื้นที่ใหม่ๆ อย่างน่าสนใจ รวมทั้งการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ข้ามวัฒนธรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของชาติอื่นๆ ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น (วิรัช ลภีรัตนกุล, 2552) ดังนั้นการนำสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์เข้ามาช่วยเป็นเครื่องมือในการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจะทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความสนใจและสามารถดึงดูดความสนใจได้มากขึ้น

ซึ่งจากที่กล่าวมานั้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น ผลที่ได้จะนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงวิชาการและเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานด้านการประชาสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธซึ่งจะสามารถนำมาวางแผนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจของสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น

วิธีการดำเนินการวิจัย

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธ ณ แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย พระธาตุขามแก่น วัดป่าธรรมอุทยาน วัดหนองแวงพระอารามหลวงวัดทุ่งเศรษฐี ศาลเจ้าพ่อมหาศักดิ์ วัดธาตุพระอารามหลวง ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง และวัดป่าคำหัวช้าง ซึ่งไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Yamane (1967) ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 95% ได้จำนวนขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญหรือแบบสะดวก (Accidental or Convenience Sampling) และผู้เชี่ยวชาญประเมินประสิทธิภาพของสื่อ จำนวน 5 คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 สื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

2.2 แบบประเมินคุณภาพสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์ 2 ชุด ประกอบด้วยแบบประเมินประสิทธิภาพของสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์โดยผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ และแบบประเมินความพึงพอใจของสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์โดยนักท่องเที่ยว โดยมีค่า IOC ของแบบสอบถาม ระหว่าง 0.6-1.00 ทุกข้อ

3) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของข้อมูล การวิเคราะห์ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4) ขั้นตอนการวิจัย

การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น มีขั้นตอนการดำเนินการ 3 ขั้นตอนดังนี้

4.1 ชั้นศึกษาสภาพและความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์ โดยศึกษารายละเอียดของปัญหาและประเด็นทางการวิจัย ศึกษาข้อมูลและงานวิจัย (Literature Reviews) ทบทวนเอกสาร ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ และการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์และสัมภาษณ์ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interviews) เกี่ยวกับแนวทางในการออกแบบเพื่อทราบถึงแนวทาง สถานที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ และรูปแบบที่ต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

4.2 ขั้นตอนการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์ มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

4.2.1 ขั้นตอนเตรียมงานก่อนการผลิต (Pre-Production) ศึกษาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น ที่เป็นที่ยอมรับและมีชื่อเสียงโดยการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่เป็นที่ยอมรับ 8 อันดับแรกที่มีผลการเลือกในการท่องเที่ยว จากนั้นทำการศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ทั้งจากหนังสือ สิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ต ลงทำการสำรวจพื้นที่เก็บข้อมูลเบื้องต้น

4.2.2 ขั้นตอนการผลิต (Production) นำเนื้อหาที่ได้มาวิเคราะห์และเขียนเป็นบทวิดีโอทัศน์และสตอรี่บอร์ด (Script & Storyboard) ผ่านผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข และดำเนินการผลิตโดยการถ่ายทำ บันทึกวิดีโอ

4.2.3 ขั้นตอนหลังการผลิต (Post Production) นำไฟล์วิดีโอที่ได้จากการถ่ายทำมาตัดต่อบันทึกเสียงบรรยายและใส่เสียงดนตรีประกอบให้สมบูรณ์ตามบทที่ได้เขียนไว้ให้สมบูรณ์

4.3 ขั้นตอนประเมินประสิทธิภาพของสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์

4.3.1 นำสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อประเมินประสิทธิภาพและนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

4.3.2 นำสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์ที่มีคุณภาพหลังจากการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้วไปให้นักท่องเที่ยวจำนวน 400 คน ประเมินความพึงพอใจ และนำมาสรุปผลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

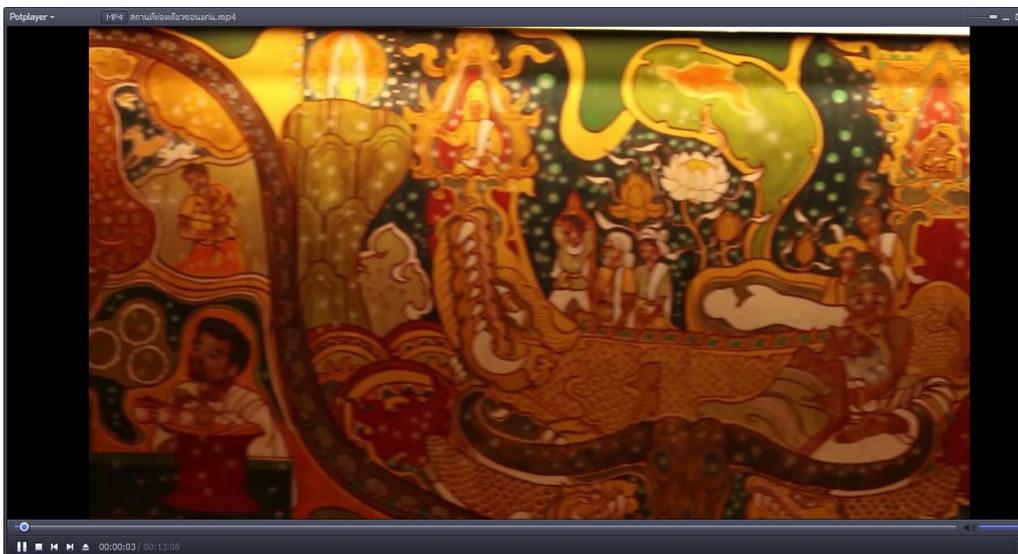
จากการวิจัย เรื่อง การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น ได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น พบว่า

1.1 ผลการศึกษาแนวทางในการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์ จากการสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 30 คน พบว่า สื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภทสื่อวิดีโอทัศน์ เป็นสื่อที่ใช้งานได้ง่าย สามารถสร้างความเป็นรูปธรรม สามารถนำมาเป็นสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ และกลุ่มตัวอย่างเลือกสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อการบอกต่อ ร้อยละ 50 ขึ้นไปมีจำนวน 8 แห่ง ประกอบด้วยพระธาตุขามแก่น วัดป่าธรรมอุทยาน วัดหนองแวงพระอารามหลวง วัดทุ่งเศรษฐี ศาลเจ้าพ่อมหาศักดิ์ วัดธาตุพระอารามหลวง ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง และวัดป่าคำหัวช้าง องค์ประกอบด้านเนื้อหาพบว่า ส่วนใหญ่เห็นว่าเนื้อหาในสื่อควรประกอบไปด้วยภาพ/มุมต่างๆ ของสถานที่ท่องเที่ยว การให้ความรู้/ประวัติเกี่ยวกับสถานที่ มีการแนะนำการเดินทาง รวมทั้งข้อปฏิบัติหรือแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยว เป็นต้น

และองค์ประกอบด้านเทคนิคการผลิต พบว่า ส่วนใหญ่ เห็นว่า ภาพที่นำเสนอควรมีความคมชัด มุมกล้องสวยงาม และเวลาที่น่าสนใจไม่ควรเกิน 15 นาที

1.2 ผลการออกแบบและผลิตสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์ โดยมีเนื้อหาแนะนำเสนอการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวจำนวนทั้งสิ้น 8 แห่งประกอบด้วย พระธาตุขามแก่น วัดป่าธรรมอุทยาน วัดหนองแวงพระอารามหลวงวัดทุ่งเศรษฐี ศาลเจ้าพ่อมเหศักดิ์ วัดธาตุนพระอารามหลวง ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง และวัดป่าคำห้วยซ่าง ตามลำดับ ความยาว 13.06 นาที

ภาพที่ 1 ภาพบางส่วนจากสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

ภาพที่ 2 ภาพบางส่วนจากสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

2. เพื่อประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจของสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น

2.1 ผลการประเมินประสิทธิภาพสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นด้านประสิทธิภาพในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.432) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านประสิทธิภาพด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$ S.D. = 0.386) โดยการนำเสนอเนื้อหาตรงตามวัตถุประสงค์ มีคุณค่าสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการเผยแพร่ได้ การนำเสนอเนื้อหาตรงตามประเภทของรายการท่องเที่ยว และการนำเสนอเนื้อหาครบถ้วน อาทิ ด้านประวัติ วิธีการท่องเที่ยว เส้นทางการเดินทาง เป็นต้น ($\bar{X} = 4.40$ S.D. = 0.548) รองลงมาคือ การนำเสนอเนื้อหาที่มีความกระชับ เข้าใจง่าย ($\bar{X} = 4.20$ S.D. = 0.838)

เมื่อประเมินประสิทธิภาพด้านการผลิตจัดอยู่ในระดับมากเช่นกัน ($\bar{X} = 4.25$ S.D. = 0.207) ตามลำดับ โดยภาพที่นำเสนอมีความสวยงาม น่าสนใจ ($\bar{X} = 4.43$ S.D. = 0.747) รองลงมาคือ เสียงบรรยายมีความชัดเจน เหมาะสมกับภาพ ($\bar{X} = 4.17$ S.D. = 0.807) และระยะเวลาในการนำเสนอมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.00$ S.D. = 0.707) ตามลำดับ

2.2 ผลการประเมินความพึงพอใจของสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในมุมมองของนักท่องเที่ยว พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$ S.D. = 0.826) โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยรายด้าน ดังนี้ ความพึงพอใจด้านเนื้อหา ($\bar{X} = 4.34$ S.D. = 0.735) โดยการนำเสนอเนื้อหาทำให้ท่านได้รับข้อมูลครบถ้วน อาทิ ด้านประวัติ วิธีการท่องเที่ยว เส้นทางการเดินทาง เป็นต้น ($\bar{X} = 4.48$ S.D. = 0.816) รองลงมาคือ การดำเนินเรื่องสื่อสารเข้าใจง่าย ต่อเนื่องและน่าติดตาม ($\bar{X} = 4.39$ S.D. = 0.725) และการนำเสนอเนื้อหาตรงกับความต้องการทำให้สนใจดูจนจบ ($\bar{X} = 4.33$ S.D. = 0.824) ตามลำดับ ส่วนความพึงพอใจด้านการผลิตอยู่ในระดับมากเช่นกัน ($\bar{X} = 4.10$ S.D. = 0.706) โดยภาพที่นำเสนอมีความสวยงาม น่าสนใจ ($\bar{X} = 4.43$ S.D. = 0.747) รองลงมาคือ เสียงบรรยายมีความชัดเจน เหมาะสมกับภาพ ($\bar{X} = 4.17$ S.D. = 0.807) และระยะเวลาในการนำเสนอมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.00$ S.D. = 0.707) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธโดยสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างพบว่า สื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์สามารถนำมาใช้เป็นสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์เพื่อการเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ ธนัฐ วรวัฒน์, สัญญา เคนาภูมิและเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร (2562) ที่พบว่า การประชาสัมพันธ์เป็นการส่งเสริมทางการตลาดอย่างหนึ่ง เพื่อสื่อสารให้นักท่องเที่ยวทราบถึงความเป็นเอกลักษณ์ของวิถีชุมชน ได้เข้าถึงภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นใน

ชุมชนนั้นๆ จนเกิดความประทับใจและนำไปบอกต่อบุคคลอื่นและควรประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวผ่านเทคโนโลยีที่ทันสมัย และกลุ่มตัวอย่างมีการเลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่นเพื่อการบอกต่อ 8 แห่ง ประกอบด้วย พระธาตุขามแก่น วัดป่าธรรมอุทยาน วัดหนองแวงพระอารามหลวงวัดทุ่งเศรษฐี ศาลเจ้าพ่อมหศักดิ์ วัดธาตุพระอารามหลวง ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง และวัดป่าคำหัวช้าง สอดคล้องกับ Tourism Thailand (2562) ที่กล่าวถึง 10 เที่...น่าเที่ยว จ.ขอนแก่น ประกอบไปด้วยพระมหาธาตุแก่นนคร วัดหนองแวง (เจดีย์ 9 ชั้น) มหารัตนเจดีย์ศรีไตรโลกธาตุ (วัดทุ่งเศรษฐี) และสอดคล้องกับ Wong nai (2562) ที่กล่าวว่า 15 วัดขอนแก่น ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สายบุญต้องเซ็คอิน ประกอบด้วย มหาธาตุแก่นนคร วัดหนองแวง วัดทุ่งเศรษฐี วัดพระธาตุขามแก่น ซึ่งได้นำมาเป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตเนื้อหาออกแบบและผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ โดยนำเสนอเนื้อหาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธทั้ง 8 แห่ง องค์ประกอบด้านเนื้อหาส่วนใหญ่เห็นว่าเนื้อหาในสื่อควรประกอบไปด้วยภาพ/มุมต่างๆ ของสถานที่ท่องเที่ยว การให้ความรู้/ประวัติเกี่ยวกับสถานที่ มีการแนะนำการเดินทาง รวมทั้งข้อปฏิบัติหรือแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยว เป็นต้น และองค์ประกอบด้านเทคนิคการผลิตส่วนใหญ่ เห็นว่า ภาพที่นำเสนอควรมีความคมชัด มุมกล้องสวยงาม โดยใช้เวลาในการนำเสนอสื่อทั้งสิ้น 13.16 นาที สอดคล้องกับการศึกษาของ สมศักดิ์ คล้ายสังข์ (2560) ที่พบว่าสื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวและการตลาดควรมีลักษณะเป็นสื่อวีดิทัศน์หรือเว็บไซต์ที่สามารถเล่าเรื่องอธิบายความเป็นมา บอกจุดเด่น บอกเส้นทางให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวไปพร้อมกับการเดินทางท่องเที่ยว และสามารถเข้าถึงได้งานทุกสถานที่ทุกเวลา

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีรูปแบบภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ และควรเพิ่มช่องทางการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ อาทิ Facebook Line Twitter เป็นต้น
2. ควรมีการสำรวจ พัฒนาและส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธอื่นๆ เพื่อเพิ่มคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเป็นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นให้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2561). *แผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2561 – 2564 ของกรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: VIP COPY PRINT (วีไอพี ก๊อปปีปริน)
- กรรณิกา คำดี. (2558). วัดและศาสนสถานในมิติของการท่องเที่ยว. *วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. 4(2), 175-191.

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). *ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558-2560*. สืบค้นเมื่อ 23 ตุลาคม 2563. จาก <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER3/DRAWER065/GENERAL/DATA0000/0000359.PDF>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2561). *ขอนแก่นมหานครแห่งการท่องเที่ยว*. สืบค้นเมื่อ 30 ธันวาคม 2562. จาก <https://www.bangkokbiznews.com/pr/detail/37132>
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2552). *แนวทางการจัดการและส่งเสริมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- _____. (2562). *แผนปฏิบัติการของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ประจำปีงบประมาณ 2562*. สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2563. จาก <https://www.tat.or.th/th/about-tat/market-plan>
- ธนัฐ วรวัฒน์, สัญญา เคนาภูมิ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดนครราชสีมา. *วารสารวิชาการและวิจัยมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. 9(2), 71-80.
- วรรษณู ครุจิต. (2555). *คู่มือการประชาสัมพันธ์ยุคดิจิทัลของสมาคมการจัดการแห่งสหรัฐอเมริกา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม
- วิรัช ลภีรัตนกุล. (2552). *กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ในภาวะวิกฤตและการบริหารภาวะวิกฤต*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมศักดิ์ คล้ายสังข์. (2560). การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์และสื่อออนไลน์เพื่อส่งเสริมการตลาดและการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัยและพัฒนาวิทยาลัยนวมินทราชูทิศ*. 12(3), 285-296.
- อรอนงค์ สวัสดิ์บุรี. (2555). *พฤติกรรมและการสื่อสารในองค์กร*. กรุงเทพฯ: วี.พริ้นท์ (1991).
- อรุณรัตน์ ชินวรรณ. (2553). *สื่อประชาสัมพันธ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Tourism Thailand, (2562). *10 เที่...น่าเที่ยว จ.ขอนแก่น*. ค้นเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2563. จาก <https://thai.tourismthailand.org/Articles/10>
- Wong Nai. (2562). *15 วัดขอนแก่น ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สายบุญต้องเช็คอิน*. สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2563. จาก <https://www.wongnai.com/listings/temples-khonkaen>.

การพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจส่งอาหารเดลิเวอรี่ในจังหวัดขอนแก่น
DEVELOPMENT OF APPLICATION FOR USE FOOD DELIVERY SERVICES
IN KHONKAEN*

ปิยธิดา ศรีพล

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Piyathida Sripol

Faculty of Business Administration, NorthEastern University, Thailand

E-mail: Piyathida.sri@neu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจส่งอาหารเดลิเวอรี่ในจังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อหาประสิทธิภาพของแอปพลิเคชัน 3) เพื่อหาความพึงพอใจของผู้ที่ใช้งานแอปพลิเคชัน ในการประเมินหาประสิทธิภาพของระบบเป็นการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเทคโนโลยีจำนวน 10 คน และการประเมินความพึงพอใจของผู้ที่ใช้งานแอปพลิเคชันจำนวน 400 คน การพัฒนาแอปพลิเคชันใช้ Application Studio และโปรแกรมในการจัดการฐานข้อมูลใช้ SQLite. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า แอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจส่งอาหารเดลิเวอรี่มีประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย=3.84) และแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจส่งอาหารเดลิเวอรี่มีผลประเมินความพึงพอใจของผู้ที่ใช้งานแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจส่งอาหารเดลิเวอรี่ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก (ค่าเฉลี่ย=3.69)

คำสำคัญ: แอปพลิเคชัน, เดลิเวอรี่

Abstract

This research aims to 1) develop the application for use food delivery services in Khonkaen 2) to investigate the efficiency of the application for use food delivery services 3) to find the satisfaction of users the application for use food delivery services. The system performance evaluation was assessed by 10 technology experts Assessment of the satisfaction of the users of the application, amount 400 people Development uses Application Studio and database management applications using SQLite. Statistics used in data analysis were mean, Standard, Deviation and average comparison to the criteria. The research findings revealed that the overall of the application for use food delivery services was at the good level(3.84)

*ได้รับบทความ: 22 ก.พ. 2564; แก้ไขบทความ: 30 มี.ค. 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 เม.ย. 2564

and the satisfaction of users the application for use food delivery services was at the very satisfied level(3.69)

Keywords: Application, Delivery

บทนำ

รูปแบบการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งการใช้ชีวิตอย่างเร่งรีบ มีข้อจำกัดด้านเวลา ต้องการความสะดวกสบาย รวมถึงต้องการหลีกเลี่ยงการจราจรที่ติดขัด ส่งผลให้ผู้คนมีแนวโน้มเลือกใช้บริการจัดส่งอาหาร (Delivery) เพิ่มมากขึ้น ประกอบกับการใช้บริการร้านอาหารส่วนใหญ่กระจุกตัวเฉพาะช่วงกลางวัน ช่วงเย็น และ ในช่วงเทศกาลต่างๆ ส่งผลให้ธุรกิจร้านอาหารส่วนใหญ่ไม่สามารถสร้างรายได้ได้อย่างเต็มศักยภาพ ทั้งเช่นร้านอาหาร และร้านอาหารทั่วไป จึงหันมาให้ความสำคัญกับการสร้างรายได้เพิ่มเติมจาก บริการเดลิเวอรี่ ด้วยการกระตุ้นการสั่งอาหารผ่านช่องทางออนไลน์ โดยความสะดวกในการสั่งอาหารผ่านช่องทาง ออนไลน์ ด้วยเว็บไซต์และแอปพลิเคชัน ทั้งผ่านช่องทางที่ผู้ประกอบการพัฒนาขึ้นเอง และผ่านตัวกลาง ให้บริการสั่งอาหารออนไลน์ น่าจะช่วยหนุนให้เกิดการ สั่งอาหารผ่านช่องทางออนไลน์เพิ่มมากขึ้น และช่วยหนุนให้ธุรกิจร้านอาหารมีรายได้จากบริการเดลิเวอรี่เพิ่มสูงขึ้น

ซึ่งจากที่กล่าวมานั้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่ ผลที่ได้จะนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงวิชาการและเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานของธุรกิจเพื่อวางแผนการตลาดได้ตรงต่อความต้องการของผู้ใช้บริการอย่างแท้จริง ซึ่งช่วยทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจการดำเนินงานได้ด้วยความสะดวกและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่ในจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อหาประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่
3. เพื่อหาความพึงพอใจของผู้ที่ใช้งานแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้เพื่อศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ดังนี้

1. แอปพลิเคชัน(Application) หมายถึง โปรแกรมที่อำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ ที่ออกแบบมาสำหรับ Mobile(โมบาย) Teblet (แท็บเล็ต) หรืออุปกรณ์เคลื่อนที่ เพื่อให้ทำงานตามคำสั่งและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ โดยแอปพลิเคชัน(Application) จะต้องมีสิ่งที่เรียกว่า ส่วนติดต่อกับผู้ใช้ (User

Interface หรือ UI) เพื่อเป็นตัวกลางการใช้งานต่างๆ แอปพลิเคชันแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ 1) แอปพลิเคชันระบบ เป็นส่วนซอฟต์แวร์ระบบหรือระบบปฏิบัติการ (Operating system) ที่ทำหน้าที่ควบคุมการทำงานของอุปกรณ์และรองรับการใช้งานของแอปพลิเคชันหรือโปรแกรมต่างๆ ที่ติดตั้งอยู่ภายในคอมพิวเตอร์เคลื่อนที่ 2) แอปพลิเคชันที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ใช้เป็นซอฟต์แวร์ประยุกต์หรือโปรแกรมประยุกต์ที่ทำงานภายใต้ระบบปฏิบัติการ มีวัตถุประสงค์เฉพาะอย่าง เนื่องจากผู้ใช้งานมีความต้องการใช้แอปพลิเคชันที่แตกต่างกันจำนวนของอุปกรณ์คอมพิวเตอร์เคลื่อนที่มีหลากหลายชนิด ขนาดหน้าจอที่แตกต่างกัน จึงมีผู้ผลิตและพัฒนาแอปพลิเคชันใหม่ๆ ขึ้นเป็นจำนวนมาก เพื่อรองรับการใช้งานในทุกๆ ด้าน งานวิจัยครั้งนี้พัฒนาแอปพลิเคชันโดยใช้ Application Studio และโปรแกรมในการจัดการฐานข้อมูลใช้ SQLite

2. วงจรการพัฒนาาระบบ(Software Development Life Cycle : SDLC) กระบวนการทางความคิด (Logical Process) ใน การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อแก้ปัญหาทางธุรกิจและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้ โดยระบบที่จะพัฒนานั้น อาจเริ่มด้วยการพัฒนาระบบใหม่เลยหรือนำระบบเดิมที่มีอยู่แล้วมาปรับเปลี่ยนให้ดียิ่งขึ้น ภายในวงจรนี้จะแบ่งกระบวนการพัฒนาออกเป็นระยะ (Phases) ได้แก่ ระยะการวางแผน (Planning Phase) ระยะการวิเคราะห์ (Analysis Phase) ระยะการออกแบบ (Design Phase) และระยะการสร้างและพัฒนา (Implementation Phase) ทดสอบระบบงาน (Test Phase)

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พชรพรรณ สมบัติ,วัฒนา มานนท์(2559) ศึกษาแนวทางการพัฒนาโมบายแอปพลิเคชัน THAI Mobile สำหรับผู้ใช้บริการสายการบิน มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการ THAI Mobile และกำหนดแนวทางการพัฒนา THAI Mobile ให้มีประสิทธิภาพ โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้โดยสารสายการบินไทยที่มีประสบการณ์ใช้บริการ THAI Mobile จำนวน 400 คน ประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป พบว่า ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 30-39 ปี การศึกษาปริญญาโท เป็นพนักงานเอกชน รายได้ 20,001-30,000 บาท นิยมท่องเที่ยวเส้นทางเอเชียแปซิฟิก มีประสบการณ์ใช้บริการ 1-3เดือน ใช้บริการด้วยความเข้าใจ การให้ความสำคัญและปริมาณความถี่โดยเฉลี่ยที่ปานกลาง ไม่เคยพบปัญหาจากการใช้งานและไม่เคยแนะนำให้ผู้อื่นใช้บริการ THAI Mobile ความเห็นโดยรวมในการตอบสนองการให้บริการในเรื่อง การบริการรออัลอร์คิดฮออลิเคย์อยู่ในระดับน้อย และมีรูปแบบโครงสร้างที่เหมาะสมน้อยในด้านระบบความปลอดภัยและการช่วยเหลือผู้ใช้บริการ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาโมบายแอปพลิเคชัน THAI Mobile โดยมุ่งเน้น การพัฒนาในเรื่องการบริการ และเร่งพัฒนารูปแบบโครงสร้างให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพเพื่อตอบสนองผู้ใช้บริการสายการบินไทยมากขึ้นต่อไป

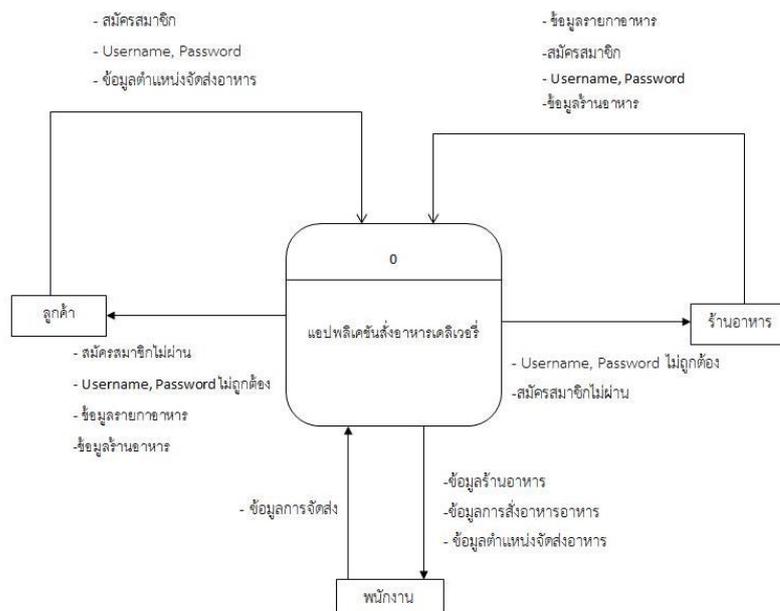
พิชญาวีร์ สีนสวัสดิ์และคณะ(2562) ศึกษาแอปพลิเคชันค่านวนยากกลุ่มเสี่ยง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาแอปพลิเคชันค่านวนยากกลุ่มเสี่ยง 2) หาประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันค่านวนยากกลุ่มเสี่ยง และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อแอปพลิเคชันค่านวนยากกลุ่มเสี่ยง กลุ่มเป้าหมายของ

การศึกษาครั้งนี้คือ นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนราชนบุรี จำนวน 40 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แอปพลิเคชันคำนวณยากลุ่มเสี่ยง แบบประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ และแบบสอบถามความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมาย สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า 1) แอปพลิเคชันคำนวณยากลุ่มเสี่ยง มีเนื้อหาครบตามขอบเขตการพัฒนา 2) ผลการทดสอบประสิทธิภาพแอปพลิเคชันคำนวณยากลุ่มเสี่ยงที่ได้พัฒนาขึ้น จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พบว่ามีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.76, S.D. = 0.36$) และ 3) ความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อการใช้งานแอปพลิเคชัน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19, S.D. = 0.56$)

วิธีการดำเนินการวิจัย

การพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่ (ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1) ใช้รูปแบบ SDLC (Software Development Life Cycle) ในการพัฒนาระบบ ซึ่งมีกระบวนการดังต่อไปนี้

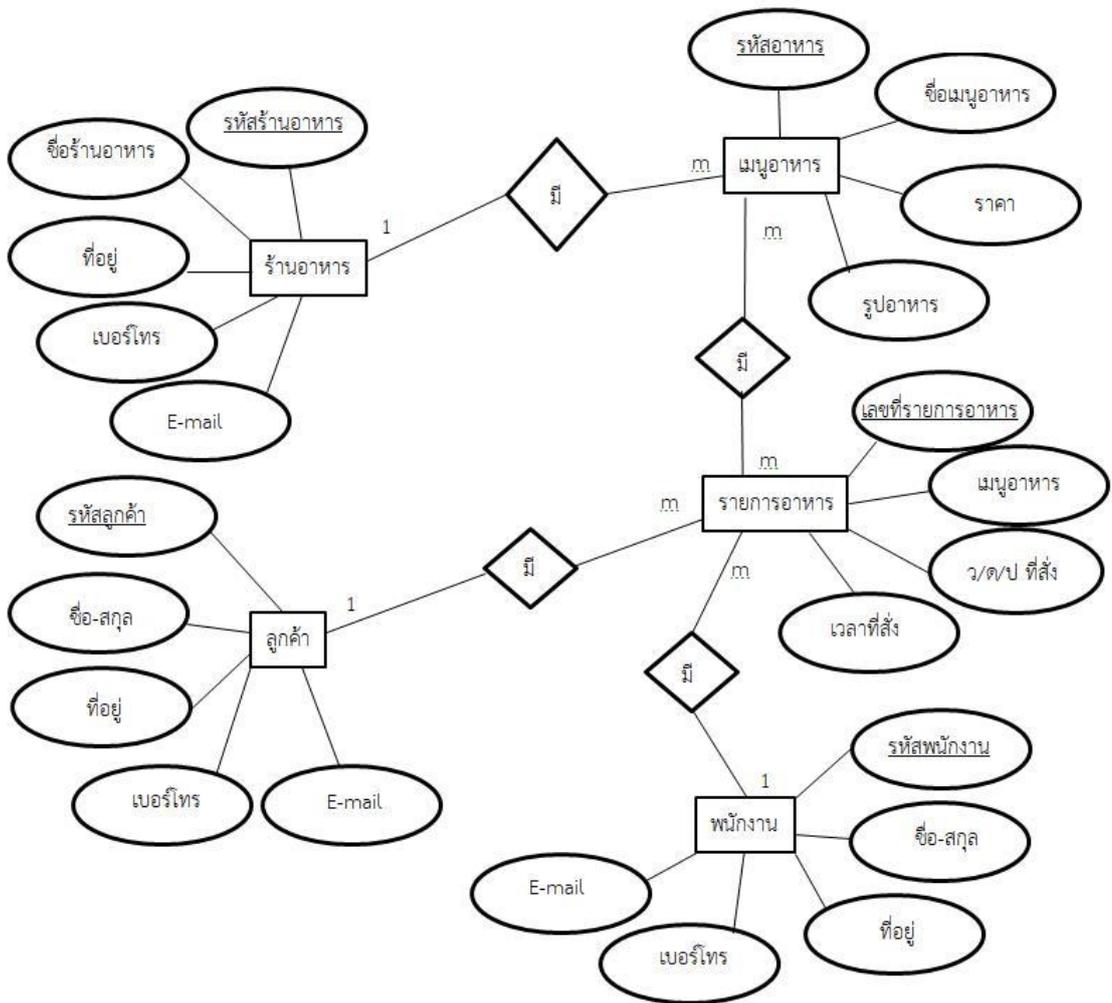
1. ศึกษากระบวนการจัดทำแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่
2. วิเคราะห์ระบบงานเกี่ยวกับแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ระบบด้วย Context Diagram ในการวิเคราะห์ขั้นตอนการทำงานของระบบ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการอธิบายถึงขั้นตอนการทำงาน และแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการทำงานและข้อมูลที่เข้าและออกจากระบบการทำงานดังกล่าวอย่างภาพที่ 1

ภาพที่ 1 Context Diagram แอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่

3. ในออกแบบระบบงานแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่ ได้แบ่งการออกแบบเป็น 2 ส่วนคือ

3.1 การออกแบบระบบฐานข้อมูลได้นำข้อมูลจากการวิเคราะห์งานด้วย Data Flow Diagram มาทำการออกแบบฐานข้อมูลด้วย Entity Relationship Diagram (ER-Diagram) ซึ่งสามารถแสดงแผนภาพความสัมพันธ์ของข้อมูล ER-Diagram ดังภาพที่ 2

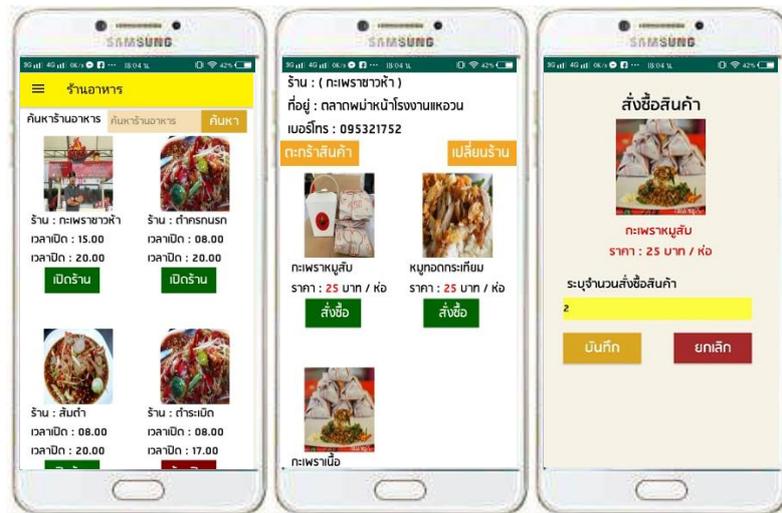

ภาพที่ 2 Entity Relationship Diagram (ER-Diagram) แอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่

3.2 การออกแบบหน้าจอส่วนการติดต่อกับผู้ใช้งาน Input/output Design ซึ่งได้แสดงภาพตัวอย่างหน้าจอแอปพลิเคชันในการติดต่อกับผู้ใช้งานดังภาพที่ 3-5

ภาพที่ 3 การออกแบบแอปพลิเคชันในส่วนของการลงทะเบียนของผู้ใช้งานทั่วไปและร้านค้า

ภาพที่ 4 การออกแบบแอปพลิเคชันในส่วนของหน้าหลักและเมนูสั่งอาหาร

ภาพที่ 5 การออกแบบแอปพลิเคชันในส่วนของการจัดการของร้านค้าในระบบ

4. การพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่ โดยในส่วนของระบบการทำงาน ประกอบด้วย 1) ส่วนของร้านค้าในระบบ คือเป็นผู้บันทึกข้อมูล แก้ไข และลบข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลอาหาร ราคาอาหาร ตรวจสอบรายการสั่งซื้อ และปรับสถานะของการสั่งซื้อ 2) ส่วนของผู้ใช้งานทั่วไป คือผู้ที่สั่งซื้ออาหารผ่านระบบเดลิเวอรี่ ทำการลงทะเบียนเพื่อใช้งานระบบสั่งอาหารเดลิเวอรี่

5. ทดสอบระบบงานแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่ ผู้วิจัยทำการทดสอบโดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ 1) Unit Testing เป็นการทดสอบส่วนย่อยของแอปพลิเคชัน เช่น ทดสอบการบันทึกข้อมูลผู้ใช้งานระบบ ทดสอบการบันทึกข้อมูลอาหารของร้านค้า เป็นต้น 2) Integration Testing เป็นการทดสอบการทำงานร่วมกันของระบบย่อย เช่น ทดสอบการเข้าใช้งานระบบของผู้ใช้งานและร้านค้า ในการทำงานร่วมกัน 3) System Testing เป็นการทดสอบการทำงานทั้งระบบ เพื่อทดสอบว่าทั้งระบบสามารถทำงานสอดคล้องกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การแสดงผลของการคำนวณค่าอาหาร ในขณะที่ทำการทดสอบระบบเมื่อพบจุดบกพร่องหรือปัญหา ผู้พัฒนาจะทำการปรับปรุงและแก้ปัญหาคงจุดบกพร่องดังกล่าว เพื่อให้ระบบที่พัฒนาขึ้นมีจุดบกพร่องน้อยที่สุด

การหาประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่ และหาความพึงพอใจของผู้ที่ใช้งานเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่ (ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และวัตถุประสงค์ข้อที่ 3) มีกระบวนการดังต่อไปนี้ 1. ออกแบบเครื่องมือเพื่อหาประสิทธิภาพของระบบ 2. เก็บรวบรวมข้อมูล 3. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ออกแบบเครื่องมือเพื่อหาประสิทธิภาพของระบบ ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเพื่อหาประสิทธิภาพของระบบโดยมีกระบวนการในการสร้างและหาคุณภาพของแบบประเมินเพื่อหาประสิทธิภาพของระบบดังนี้

- 1.1 ค้นคว้า เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 1.2 สร้างแบบประเมินให้ครอบคลุมต่อการหาประสิทธิภาพของระบบ
 - 1.3 นำแบบประเมินไปเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านพิจารณาความถูกต้องและความเหมาะสมและครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อหาค่าความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC : Index of Item-Objective Congruence) ซึ่งได้ค่า IOC = 0.91 อยู่ในระดับมีความเที่ยงตรงใช้ได้
 - 1.4 นำแบบสอบถามที่ได้รับคำแนะนำและข้อเสนอแนะจากมาปรับปรุงแก้ไข
 - 1.5 จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาต่อไป
- 2) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อหาประสิทธิภาพของระบบจากผู้เชี่ยวชาญทางการเขียนโปรแกรมจำนวน 10 คน ซึ่งใน 10 คน มีผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกจำนวน 3 คนและสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 7 คน ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดมีประสบการณ์ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมากกว่า 10 ปี
- 3) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 ศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่ โดยนำแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นทำการทดสอบ 3 ระดับ เพื่อหาจุดบกพร่องของระบบและนำไปแก้ไขปรับปรุง ให้ได้ระบบที่มีความสมบูรณ์ ส่วนที่ 2 ศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อหาประสิทธิภาพแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่ ส่วนที่ 3 ศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อหาความพึงพอใจของผู้ที่ใช้งานแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่ สถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย (Average) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Division) นำเสนอในรูปแบบตาราง

ผลการวิจัย

1) สถานะภาพผู้ประเมินประสิทธิภาพเพื่อหาประสิทธิภาพแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่ ผู้ประเมินทั้ง 10 คนเป็นบุคลากรปฏิบัติงานอยู่ใน มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นเพศชายจำนวน 8 คน เพศหญิง 2 คน ส่วนของระดับการศึกษา เป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 3 คน และ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 7 คน ผู้ตอบแบบสอบถามทั้ง 10 คน มีประสบการณ์ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศส่วนมากมากกว่า 10 ปี สถานะภาพผู้ประเมินเพื่อหาความพึงพอใจของผู้ที่ใช้งานแอปพลิเคชันแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่ ผู้ประเมินทั้งหมด 400 คน ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง เป็นเพศชาย จำนวน 194 คน เพศหญิง 266 คน อายุส่วนอยู่ระหว่าง 35-44 ปี 127 คน สถานภาพส่วนใหญ่สมรส ระดับการศึกษาเป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า อาชีพส่วนใหญ่ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ และรายได้หลักอยู่ระหว่าง 15,001-25,000 บาท

2) การประเมินประสิทธิภาพเพื่อหาประสิทธิภาพแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามเพื่อหาประสิทธิภาพของแอปพลิเคชัน โดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน คือ 1) ด้านความสามารถในการทำงานของระบบ 2) ด้านความถูกต้องในการทำงานของระบบ 3) ด้านความสะดวกและง่ายต่อการใช้งานของระบบ 4) ด้านความรวดเร็วในการทำงานของระบบ 5) ด้านความปลอดภัยของระบบ 6) ด้านการยอมรับการใช้เทคโนโลยี ซึ่งใช้เกณฑ์ต่อไปนี้สำหรับการแปลความหมายข้อมูล (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ซึ่งผลการวิจัยได้แสดงดังตารางที่ 1

ค่าเฉลี่ยเลขคณิต	ระดับประสิทธิภาพ
4.21 - 5.00	มากที่สุด
3.41 - 4.20	มาก
2.61 - 3.40	ปานกลาง
1.81 - 2.60	น้อย
1.00 - 1.80	น้อยที่สุด

ตารางที่ 1 ภาพรวมประสิทธิภาพการทำงานของแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่

รายการ	X	S.D.	ระดับประสิทธิภาพ
1. ด้านความสามารถในการทำงานของระบบ	3.50	.408	มาก
2. ด้านความถูกต้องในการทำงานของระบบ	3.80	.489	มาก
3. ด้านความสะดวกและง่ายต่อการใช้งานระบบ	3.79	.531	มาก
4. ด้านความรวดเร็วในการทำงานของระบบ	3.90	.274	มาก
5. ด้านความปลอดภัยของระบบ	4.57	.498	มากที่สุด
6. ด้านการยอมรับการใช้เทคโนโลยี	3.51	.466	มาก
รวม	3.84	0.225	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า แอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่ มีประสิทธิภาพในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 โดยมีประสิทธิภาพด้านความปลอดภัยของระบบสูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 ด้านความรวดเร็วในการทำงานของระบบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 ด้านความถูกต้องในการทำงานของระบบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 ด้านความสะดวกและง่ายต่อการใช้งานระบบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 ด้านการยอมรับการใช้เทคโนโลยี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.51 ด้านความสามารถในการทำงานของระบบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 ตามลำดับ

3) การประเมินประสิทธิภาพเพื่อหาความพึงพอใจของผู้ที่ใช้งานแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามเพื่อหาความพึงพอใจของผู้ที่ใช้งานแอปพลิเคชัน โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านการยอมรับการใช้เทคโนโลยี 2) ด้านคุณภาพการบริการ 3) ด้านทัศนคติ 4) ด้านความพึงพอใจ ซึ่งใช้เกณฑ์ต่อไปนี้เป็นสำหรับการแปลความหมายข้อมูล (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ซึ่งผลการวิจัยได้แสดงดังตารางที่ 2

ค่าเฉลี่ยเลขคณิต	ระดับความพึงพอใจ
4.21 - 5.00	มากที่สุด
3.41 - 4.20	มาก
2.61 - 3.40	ปานกลาง
1.81 - 2.60	น้อย
1.00 - 1.80	น้อยที่สุด

ตารางที่ 2 ภาพรวมความพึงพอใจของผู้ที่ใช้งานแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่

รายการ	X	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านการยอมรับการใช้เทคโนโลยี	3.81	.472	มาก
2. ด้านคุณภาพการบริการ	3.73	.661	มาก
3. ด้านทัศนคติ	3.60	.611	มาก
4. ด้านความพึงพอใจ	3.60	.562	มาก
รวม	3.69	.438	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า แอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่ มีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 โดยมีด้านความพึงพอใจด้านการยอมรับการใช้เทคโนโลยี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 ด้านคุณภาพการบริการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 และด้านทัศนคติกับด้านความพึงพอใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 ตามลำดับ

สรุปและอภิปรายผล

แอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่ มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อคือ วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อพัฒนาแอปพลิเคชันแนะนำสถานที่ทำบุญ โดยนำระบบที่พัฒนาขึ้นทำการทดสอบ 3 ระดับ เพื่อหาจุดบกพร่องของระบบและนำไปแก้ไขปรับปรุง ให้ได้ระบบที่มีความสมบูรณ์ วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อหาประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่ วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อหาความพึงพอใจของผู้ที่ใช้งานแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่ ซึ่งพบว่า ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อ

ใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่ โดยในการพัฒนาแอปพลิเคชันใช้ Application Studio และโปรแกรมในการจัดการฐานข้อมูลใช้ SQLite. ซึ่งสามารถทำงานได้ตามขอบเขตของแอปพลิเคชันที่ได้กำหนดไว้ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ได้ทำการประเมินประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่ จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คน โดยแบบประเมินประสิทธิภาพแบ่งออกเป็น 6 ด้าน คือ 1) ด้านความสามารถในการทำงานของระบบ 2) ด้านความถูกต้องในการทำงานของระบบ 3) ด้านความสะดวกและง่ายต่อการใช้งานของระบบ 4) ด้านความรวดเร็วในการทำงานของระบบ 5) ด้านความปลอดภัยของระบบ 6) ด้านการยอมรับการใช้เทคโนโลยี จากการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพด้านความสามารถในการทำงานของระบบและด้านความถูกต้องในการทำงานของระบบ ประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ ชาญยุทธ อุบายโกศลและกาญจน์ชุกร พานิชเจริญ (2557) ได้ทำการศึกษาและพัฒนาแอปพลิเคชันช่วยนำทางสำหรับผู้พิการทางสายตาดบนโทรศัพท์เคลื่อนที่ พบว่า ประสิทธิภาพการทำงานของระบบต้องมีความรวดเร็วและมีความแม่นยำ แต่ต้องขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของอุปกรณ์ประมวลผล ประสิทธิภาพด้านความสะดวกและง่ายต่อการใช้งานของระบบ ประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ อภินพร ภูจิระและณัฐพงศ์ พลสยาม(2560) ได้ศึกษาการพัฒนาแอปพลิเคชันแอปพลิเคชันคำศัพท์ภาษาไทยพื้นฐานสำหรับเด็กชั้นอนุบาล 1 บนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ พบว่าแอปพลิเคชันจะต้องมีคุณภาพเนื้อหา ภาพประกอบ ตัวอักษร สี คิว่มือและการจัดการนำเสนอเพื่อความสะดวก สวยงามและง่ายต่อการใช้งาน และสอดคล้องกับ พิชัย ระวังวัน(2562) ได้ศึกษาการพัฒนาแอปพลิเคชันเสริมทักษะการเรียนรู้พยัญชนะภาษาไทยและภาษาอังกฤษของเด็กปฐมวัยบนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ พบว่า คุณภาพของแอปพลิเคชันโดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งแอปพลิเคชันจะต้องง่ายต่อการใช้งานความชัดเจนถูกต้องและความรวดเร็วในการเข้าถึงข้อมูลและการประมวลผล ด้านความรวดเร็วในการทำงานของระบบ ประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ เฉลิมพันธ์ ธโนปัจจัย(2558) ได้ศึกษาการออกแบบแอปพลิเคชันเพื่อแนะนำการบริโภคผลไม้ไทย พบว่า แอปพลิเคชันควรมีความรวดเร็วในการโหลดข้อมูลควรรใช้เวลาไม่นาน และมีการเชื่อมโยงเนื้อหาในแต่ละหน้าที่มีเนื้อหาที่กระชับ ตำแหน่งแสดงผลต้องสอดคล้องกับระดับสายตา ด้านความปลอดภัยของระบบและด้านความถูกต้องในการทำงานของระบบประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ พิชญาวีร์ สิ้นสวัสดิ์และคณะ(2562) ได้ศึกษาแอปพลิเคชันคำนวณยากกลุ่มเสี่ยง พบว่า ประสิทธิภาพการทำงานของระบบต้องใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ป้องกันความคลาดเคลื่อนและมีความคุ้มค่า วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ได้ทำการหาความพึงพอใจของผู้ที่ใช้งานแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในธุรกิจสั่งอาหารเดลิเวอรี่ จากผู้ใช้แอปพลิเคชันจำนวน 400 คน โดยแบบประเมินความพึงพอใจได้แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านการยอมรับการใช้เทคโนโลยี 2) ด้านคุณภาพการบริการ 3) ด้านทัศนคติ 4) ด้านความพึงพอใจ จากการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจด้านคุณภาพการบริการมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ สุขัญญา สายชนะและชลิตา ศรีนวล(2561) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชัน QueQ ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยคุณภาพบริการด้านความรวดเร็วในการตอบสนองต่อลูกค้ามีอิทธิพลต่อการใช้

แอปพลิเคชัน ด้านการยอมรับการใช้เทคโนโลยีมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ กรณษา แสนละเอียดและคณะ(2560) ได้ศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลต่อแนวโน้มความตั้งใจในการใช้บริการซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ของกลุ่มเบบี้บูมเมอร์ในกรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านการรับรู้ความง่ายที่เข้าใจง่ายชัดเจน สามารถใช้งานโดยเรียนรู้ด้วยตัวเอง และสามารถเรียนรู้การใช้งานได้อย่างรวดเร็วทำให้เกิดการยอมรับการใช้เทคโนโลยี ด้านทัศนคติ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ จิญาดา แก้วแทน (2557) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการใช้บริการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ผ่านอุปกรณ์สมาร์ตโฟน กรณีศึกษาในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปทุมธานี พบว่าทัศนคติความเชื่อถือในการออนไลน์ การรับรู้ความเสี่ยงมีค่าคงที่ ผู้บริโภคจะยอมรับการใช้บริการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ผ่านอุปกรณ์สมาร์ตโฟนเพิ่มขึ้นและรับรู้ถึงความสะดวกสบายในการใช้งาน และด้านความพึงพอใจมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ ธนกฤต โพธิ์ซี (2560) ได้ศึกษาการพัฒนาแอปพลิเคชันบนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ “Taladnut Night Market” พบว่า แอปพลิเคชันผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงข้อมูลภายในแอปพลิเคชันได้อย่างรวดเร็ว สามารถเพิ่มข้อมูลได้อย่างสะดวกและสามารถลงทะเบียนได้อย่างง่ายและสะดวก

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีการพัฒนาแอปพลิเคชันที่สามารถใช้ได้ในระบบปฏิบัติการ Android เท่านั้น เพื่อให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น ควรพัฒนาให้สามารถใช้ได้ในระบบปฏิบัติการ IOS ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรณษา แสนละเอียด และคณะ. (2560). การยอมรับเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลต่อแนวโน้มความตั้งใจในการใช้บริการซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ของกลุ่มเบบี้บูมเมอร์ในกรุงเทพมหานคร. *วารสารปัญญาภิวัตน์*. 9(3), 3-15.
- จิญาดา แก้วแทน. (2557). *ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการใช้บริการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ผ่านอุปกรณ์สมาร์ตโฟน กรณีศึกษาในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปทุมธานี*. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- เฉลิมพันธ์ ธโนปจัย. (2558). *การออกแบบแอปพลิเคชันเพื่อแนะนำการบริโภคผลไม้ไทย*. ปริญญาศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบนิเทศศิลป์. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชาญยุทธ อุปายโกศล และกาญจน์บุษกร พานิชเจริญ. (2557). *การศึกษาและพัฒนาแอปพลิเคชันช่วยนำทางเพื่อผู้พิการทางสายตาด้านโทรศัพท์เคลื่อนที่*. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.

- ธนภุต โพธิ์สี. (2560). การพัฒนาแอปพลิเคชันบนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ “Taladnut Night Market”.
คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พชรพรรณ สมบัติ และวัฒนา มานนท์. (2559). แนวทางการพัฒนาโมบายแอปพลิเคชัน THAI Mobile
สำหรับผู้ใช้บริการสายการบิน. วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษากิจการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
9(1), 100-115.
- พิชญ์วีร์ สิ้นสวัสดิ์และคณะ. (2562). แอปพลิเคชันคำนวณยากลุ่มเสี่ยง. วารสารโครงการวิทยการ
คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ. 5(1), 42-51.
- พิชัย ระเวงวัน. (2562). การพัฒนาแอปพลิเคชันเสริมทักษะการเรียนรู้พยัญชนะภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
ของเด็กปฐมวัยบนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์. การประชุมวิชาการระดับชาติ นวัตกรรมการเรียนรู้
สู่การพัฒนาชุมชน. ครั้งที่ 7 วันที่ 30 พฤษภาคม 2563. มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- สุชัยญา สายชนะและชลิตา ศรีนวล. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชัน QueQ ในเขต
กรุงเทพมหานคร. วารสารเศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรม. 17(3), 156-165.
- อภิณพร ภูจิระและณัฐพงศ์ พลสยาม. (2560). การพัฒนาแอปพลิเคชันแอปพลิเคชันคำศัพท์ภาษาไทยพื้นฐาน
สำหรับเด็กชั้นอนุบาล 1 บนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์. วารสารโครงการวิทยการคอมพิวเตอร์
และเทคโนโลยีสารสนเทศ. 3(2), 7-14.

ความสัมพันธ์ระหว่างการตลาดเชิงเนื้อหากับความผูกพันของลูกค้า
ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของเจนเนอเรชั่น Z ในจังหวัดขอนแก่น
THE RELATIONSHIP BETWEEN CONTENT MARKETING AND
CUSTOMER ENGAGEMENT THROUGH SOCIAL MEDIA OF
GENERATION Z IN KHON KAEN PROVINCE*

อุมาวรรณ วาทกิจ, รุ่งนภา กิตติลาภ
มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
Umarwan Watakit, Rungnapa Kittitlap
Northeastern University, Thailand
E-mail: umarwan.wat@neu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของเจนเนอเรชั่น Z ในจังหวัดขอนแก่น 2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการตลาดเชิงเนื้อหากับความผูกพันของลูกค้าผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของเจนเนอเรชั่น Z ในจังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชากรจังหวัดขอนแก่นที่มีอายุไม่เกิน 23 ปี จำนวน 307 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือการวิจัย สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า

สื่อสังคมออนไลน์ที่เจนเนอเรชั่น Z ใช้งานมากที่สุด คือ Twitter เหตุผลของการใช้สื่อสังคมออนไลน์ คือ เพื่อความบันเทิง, ติดต่อสื่อสาร, ติดตามข่าวสาร และซื้อสินค้า ประเภทเนื้อหาที่มีปฏิสัมพันธ์มากที่สุด คือ รูปภาพที่มีข้อความ และลักษณะของเนื้อหาที่มีปฏิสัมพันธ์มากที่สุด คือ เนื้อหาตามกระแสและสถานการณ์ ความสัมพันธ์ระหว่างการตลาดเชิงเนื้อหาและความผูกพันของลูกค้าของผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของเจนเนอเรชั่น Z ในจังหวัดขอนแก่น มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง โดยการเจาะจงกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย และการนำเสนอเนื้อหาที่น่าเชื่อถือและคุณค่ามีผลต่อการสร้างความผูกพันของลูกค้ามากที่สุด

คำสำคัญ : การตลาดเชิงเนื้อหา; ความผูกพันของลูกค้า; สื่อสังคมออนไลน์; เจนเนอเรชั่น Z

Abstract

The purposes of this research were 1) To study the social media behavior of Generation Z in Khon Kaen Province. 2) To analyze the relationship between content marketing and customer engagement through social media of Generation Z in Khon Kaen. The sample group was 307 people under the age of 23 in Khon Kaen Province. The research instrument was a

*ได้รับบทความ: 14 มี.ค. 2564; แก้ไขบทความ: 16 เม.ย. 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 เม.ย. 2564

questionnaire. The statistics used for analyzing data were frequency distributions, percentage, mean, and standardize deviation and Pearson product moment correlation coefficient (PPMCC).

The Research outcomes are revealed as follows:

The most used social media platform for Generation Z is Twitter. The reasons for using social media are for entertainment, communication, following the news and shopping. The most interactive content are images with content about current situation. The result shows that content marketing on social media has medium relationship with customer engagement. Targeting customers and delivering credible and valuable content has the greatest impact on customer engagement.

Keywords: Content Marketing; Customer Engagement; Social Media; Generation Z

บทนำ

ปัจจุบัน สื่อสังคมออนไลน์ หรือที่เรียกกันว่า โซเชียลมีเดีย (Social Media) ไม่เป็นเพียงช่องทางในการพูดคุย ค้นหาข้อมูล หรือแบ่งปันรูปภาพสวยงามอีกต่อไป แต่สื่อสังคมออนไลน์ได้เข้ามาเปลี่ยนแปลงรูปแบบกิจกรรมการดำเนินชีวิตของผู้คน ไม่ว่าจะเป็นการเรียน การทำงาน การติดต่อสื่อสาร บันทึกลงไปจนถึง การซื้อ-ขายสินค้าด้วยแพลตฟอร์มออนไลน์ จากการสำรวจสถิติผู้ใช้ดิจิทัลของประเทศไทย ปี 2563 โดย Hootsuite (Simon Kemp, 2020) พบว่า ในเดือนมกราคม 2563 ประเทศไทยมีบัญชี Social Media จำนวน 52 ล้านบัญชี เพิ่มขึ้นจากปีที่แล้ว 2.3 ล้านบัญชี (เพิ่มขึ้น 4.7%) คนไทยเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและมีบัญชีโซเชียล คิดเป็น 75% และคนไทยเล่นสื่อสังคมออนไลน์วันละเกือบ 3 ชั่วโมง โดยโซเชียลมีเดียที่ใช้งานอันดับหนึ่งคือ Facebook และ YouTube รองลงมา คือ Line, Facebook Messenger, Instagram และ Twitter เนื้อหาที่ได้รับความนิยมส่วนร่วมมากที่สุด คือ เนื้อหาในรูปแบบวิดีโอ กิจกรรมทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ผ่านแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ คือ เพื่อค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ เยี่ยมชมร้านค้าออนไลน์ และซื้อสินค้า จากสถิติข้างต้นจะเห็นได้ว่า สื่อสังคมออนไลน์ได้เข้ามาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การดำเนินชีวิตของผู้บริโภคในการเป็นแหล่งข้อมูล ศูนย์กลางการกระจายข่าว และช่องทางการสื่อสารกับคนในสังคม ด้วยเนื้อหา ภาพถ่าย และ วิดีโอ ดังนั้น สำหรับผู้ประกอบการแล้วอาจกล่าวได้ว่า สื่อสังคมออนไลน์ได้กลายเป็นช่องทางที่สำคัญในการทำ ธุรกิจด้วยการเปลี่ยนแนวทางการตลาดจากวิธีการตลาดแบบดั้งเดิมไปสู่การตลาดดิจิทัล (Digital Marketing) ด้วยการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผ่านสื่อสังคมออนไลน์เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ (กัญญาวิริ์ อินทร์สันต์ และ บุษกรณ์ ธีเกียรติ์, 2563)

การตลาดเชิงเนื้อหา (Content Marketing) หมายถึง การให้สารสนเทศที่มีคุณค่าแก่ลูกค้าในรูปแบบของเนื้อหาที่ใช้การสื่อสารแบบสองทาง (DenHam-Smith and Harvidsson, 2017) การตลาดเชิงเนื้อหาเป็นกระบวนการทำการตลาดด้วยการสร้างและเผยแพร่เนื้อหาสาระไปสู่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อดึงดูดความสนใจและสร้างการมีปฏิสัมพันธ์ (ณัฐพัชญ์ วงศ์เหรียญทอง, 2557) เป้าหมายของการตลาดเชิงเนื้อหา คือ เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับเนื้อหาที่พวกเขาเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม (Moran, 2016) วิธีการมีส่วนร่วมในเนื้อหาของผู้บริโภคแสดงออกโดยการกดถูกใจ (Like) การแบ่งปัน (Share) การแสดงความคิดเห็น (Comment) รวมไปถึงการปรับแต่งข้อความและเผยแพร่ออกไป (Post) การตลาดดิจิทัลใช้การนำเสนอเนื้อหาโดยมีจุดประสงค์เบื้องต้นคือ ดึงดูดความสนใจของผู้เข้าชมที่นำไปสู่การแบ่งปัน เนื้อหาจะถูกสร้างและนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ ที่น่าสนใจ เช่น ข้อความ (Text), วิดีโอ (Video), บทความ (Article), บล็อก (Blog), รูปภาพ (Image), อินโฟกราฟฟิก (Infographic), ชุดภาพนิ่ง (slide show), หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) เป็นต้น ดังนั้น การตลาดเชิงเนื้อหาจึงเป็นส่วนสำคัญของการตลาดดิจิทัล โดยเครื่องมือการตลาดเชิงเนื้อหาจะเกี่ยวข้องกับการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น บล็อก และโซเชียลเน็ตเวิร์กที่มีการนำเสนอเนื้อหาคุณภาพสูง (DenHam-Smith and Harvidsson, 2017) ในการดำเนินการด้านการตลาดเชิงเนื้อหาควรพยายามนำเสนอสารสนเทศที่ให้ความรู้ ให้ความบันเทิง และเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค ข้อพิสูจน์ความสำเร็จของการตลาดเชิงเนื้อหา คือ การที่เนื้อหานั้นสามารถช่วยให้ผู้ชมแก้ปัญหาได้ แม้ว่าพวกเขาจะไม่ซื้อผลิตภัณฑ์หรือบริการก็ตาม (Moran, 2016) ดังนั้น สิ่งสำคัญสำหรับกลยุทธ์การตลาดเชิงเนื้อหา คือ การจัดเตรียมเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอที่น่าสนใจ กระตุ้นให้ผู้บริโภคมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งหากประสบความสำเร็จจะนำไปสู่ความตั้งใจในการซื้อ การบอกต่อ และเกิดความผูกพันของลูกค้าในที่สุด ความผูกพันของลูกค้า (Customer Engagement) หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างลูกค้าและแบรนด์ เป็นการมีส่วนร่วมอย่างเต็มใจจากลูกค้าและการสร้างประสบการณ์จากแบรนด์เพื่อให้ลูกค้าซื้อผลิตภัณฑ์ของแบรนด์ (Cuillierier, 2016) กลยุทธ์การตลาดโดยเน้นความผูกพันของลูกค้า เป็นกระบวนการที่ใหม่ทางการตลาดโดยมุ่งเน้นไปที่ความสัมพันธ์กับลูกค้าเพื่อสร้างความรู้สึกรักผูกพันและความภักดีต่อองค์กร ด้วยเหตุนี้ ความผูกพันของลูกค้าจึงเป็นประเด็นที่ได้รับการสนใจจากนักการตลาดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Solem and Pedersen, 2016) แพลตฟอร์มโซเชียลจึงเป็นช่องทางใหม่ในการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้าด้วยการใช้การตลาดเนื้อหา ที่นำเสนอเนื้อหาที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์แก่ลูกค้า (DenHam-Smith and Harvidsson, 2017)

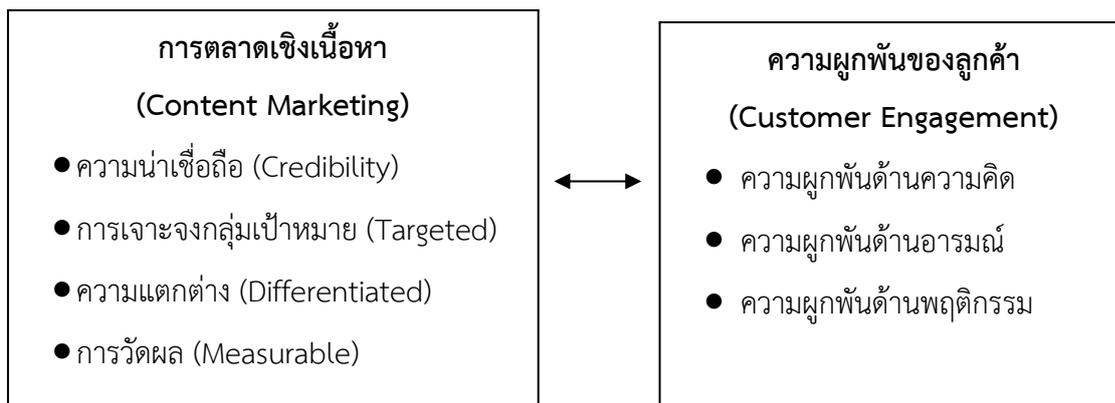
ผู้วิจัยจึงมีความสนใจการศึกษาความสัมพันธ์ของการตลาดเชิงเนื้อหา (Content Marketing) กับการสร้างความผูกพันอย่างลึกซึ้งของลูกค้าผ่านสื่อสังคมออนไลน์ โดยให้ความสนใจยิ่งลูกค้าในกลุ่มเจนเนอเรชัน Z หรือ ผู้ที่เกิดตั้งแต่ พ.ศ. 2540 ขึ้นไป (มนัสวี ศรีนนท์, 2561) เป็นรุ่นที่เกิดมาก็แวดล้อมไปด้วยเทคโนโลยีเติบโตมาพร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกมากมาย มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีต่างๆ เรียนรู้ได้เร็วและมีพฤติกรรมติดสื่อใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีพฤติกรรมในการรับข่าวสารทางสื่อสังคมออนไลน์บ่อยที่สุดและมากกว่าเจ

เนอร์ชั่นอื่นๆ (เสมอ นิมเงิน, ม.ป.ป.) การวิจัยในครั้งนี้จึงต้องการศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของเจนเนอร์ชั่น Z ความคิดเห็นต่อเนื้อหาและการมีปฏิสัมพันธ์ต่อเนื้อหาที่สนใจ เพื่อให้สามารถใช้ช่องทางการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ด้วยกลยุทธ์การตลาดเชิงเนื้อหาที่มีประสิทธิผลสามารถสร้างความผูกพันอย่างลึกซึ้งจากลูกค้ากลุ่มเจนเนอร์ชั่น Z ที่จะเติบโตและเป็นกลุ่มเป้าหมายทางการตลาดดิจิทัลของธุรกิจในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของเจนเนอร์ชั่น Z ในจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการตลาดเชิงเนื้อหาและความผูกพันของลูกค้าผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของเจนเนอร์ชั่น Z ในจังหวัดขอนแก่น

กรอบแนวคิดการวิจัย

การตลาดเชิงเนื้อหา (Moran, 2016) ประกอบด้วย คุณสมบัติ 4 ประการ คือ 1) ความน่าเชื่อถือ (credibility) หมายถึง การนำเสนอเนื้อหาที่มีลักษณะคล้ายกับบทความหรือสารคดี โดยสร้างความน่าเชื่อถือด้วยการไม่กล่าวถึงผลิตภัณฑ์เฉพาะที่วางตลาดจริง เนื่องจากผู้บริโภคในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะสูญเสียความไว้วางใจต่อเนื้อหาที่ทำเช่นนี้อย่างชัดเจน 2) กำหนดเป้าหมาย (targeted) เช่นเดียวกับการตลาดอื่น ๆ การตลาดเชิงเนื้อหาจำเป็นต้องกำหนดลูกค้าเป้าหมายซึ่งมีความแม่นยำมากกว่าการตลาดอื่น ๆ ด้วยเครื่องมือทางการตลาดดิจิทัล เนื่องจากนักการตลาดในปัจจุบันสามารถเข้าถึงข้อมูลลูกค้าจำนวนมากได้ ช่วยให้สามารถเจาะจงกลุ่มเป้าหมายที่มีความสัมพันธ์กับผลิตภัณฑ์หรือเว็บไซต์ได้ 3) ความแตกต่าง (differentiated) หมายความว่าองค์กรต้องเสนอเนื้อหาที่ให้ข้อมูลความรู้ ความบันเทิง รวมถึงช่วยแก้ปัญหาของลูกค้าได้ดีกว่าคู่แข่ง นอกเหนือไปจากการนำเสนอความแตกต่างในผลิตภัณฑ์/บริการ 4) การวัดผล (measurable) เป็นการวัดการมีปฏิสัมพันธ์ของลูกค้าที่มีต่อเนื้อหาที่นำเสนอ เช่น การกดถูกใจ (Like) การแบ่งปัน (Share) หรือ การ

แสดงความคิดเห็น (Comment) ข้อมูลทางการตลาดที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ของลูกค้ากับเนื้อหาผ่านช่องทางดิจิทัลจะสามารถถูกแปลงให้อยู่ในรูปแบบข้อมูลดิจิทัลช่วยให้สามารถนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปข้อมูลประเภทต่างๆ ได้ง่าย

ความผูกพันของลูกค้า (Solem and Pedersen 2016) ประกอบด้วย คุณสมบัติ 3 ด้าน คือ 1) ความผูกพันด้านปัญญา (Cognitive) หมายถึง ระดับความรู้ความเข้าใจของผู้บริโภคและความสนใจที่มีต่อเนื้อหาที่แบรนด์ผลิตภัณฑหรือองค์กรนำเสนอ 2) ความผูกพันด้านอารมณ์ (Emotional) คือ ผลของการตลาดเชิงเนื้อหาต่อการตอบสนองทางอารมณ์ของผู้บริโภคที่มีต่อเนื้อหา ด้วยความรู้สึกลึกซึ้งและมีแรงบันดาลใจที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมในเนื้อหา และ 3) ความผูกพันด้านพฤติกรรม (Behavior) คือ ความสามารถในการตลาดเชิงเนื้อหาในการสร้างปฏิสัมพันธ์ของผู้บริโภคต่อเนื้อหาที่ เช่น การติดตาม การแสดงความคิดเห็น การถูกใจ หรือการแบ่งปัน เป็นต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ประชากรจังหวัดขอนแก่นที่มีอายุไม่เกิน 23 ปี จำนวน 491,487 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563)
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาถึงขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การคำนวณตามสูตรทาร์ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 399 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามออนไลน์ ระหว่างเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม 2563 ได้แบบสอบถามตอบกลับจำนวน 307 ตัวอย่าง คิดเป็น 76.94% โดยอัตราการตอบกลับของแบบสอบถามทางเว็บไซต์หรืออินเทอร์เน็ต (Web Based Questionnaire) ที่ค่าเฉลี่ยขั้นต่ำ ร้อยละ 50 เป็นค่าที่ยอมรับได้ (นิศาชล รัตนมณี และ ประสพชัย พสุนนท์, 2019) และเมื่อพิจารณาความเหมาะสมของกลุ่มตัวอย่างกับการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปในการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficients) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปร กลุ่มตัวอย่างขึ้นอยู่กับค่า Reliability สำหรับตัวแปรที่มีค่า Reliability ไม่น้อยกว่า 0.8 ใช้กลุ่มตัวอย่าง 10 ตัวอย่างต่อ 1 ตัวแปร (Sidiqui, 2013) ซึ่งผู้วิจัยมีตัวแปรสังเกตได้ในการวิจัยนี้จำนวน 9 ตัวแปร โดยพิจารณาจากค่าที่มากที่สุดของการวิเคราะห์ คือ 10 เท่า เป็น $10 \times 9 = 90$ ผลการคำนวณดังกล่าวได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวน 90 กลุ่มตัวอย่าง ดังนั้น แบบสอบถามตอบกลับจำนวน 307 ตัวอย่าง จึงมีความเหมาะสมสามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องมือทางสถิติเพื่อวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficients)
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ และ พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ สื่อสังคมออนไลน์ที่ใช้บริการ ระยะเวลาและช่วงเวลาการใช้งานต่อวัน เหตุผลการใช้สื่อสังคมออนไลน์ จำนวนเพื่อนในสื่อสังคมออนไลน์ ความถี่ในการแสดงความคิดเห็น-กดถูกใจ-แบ่งปัน และ รูปแบบ-ลักษณะเนื้อหาที่มีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตัวเลือก (Checklist)

ส่วนที่ 2 เป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของเนื้อหา (Content) บนสื่อสังคมออนไลน์ ตามแนวคิดของ Moran (2016) ประกอบด้วย ด้านความน่าเชื่อถือ (Credibility) ด้านเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย (Targeted) ด้านความแตกต่าง (Differentiated) ด้านการวัดผล (Measurement) ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ส่วนที่ 3 เป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับความผูกพัน (Customer Engagement) ต่อสื่อสังคมออนไลน์ ตามแนวคิดของ Solem and Pedersen (2016) ประกอบด้วย ความผูกพันด้านปัญญา (Cognitive) ความผูกพันด้านอารมณ์ (Emotional) และ ความผูกพันด้านพฤติกรรม (Behavior) ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

โดยนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของเนื้อหาภาษา ความหมาย โครงสร้าง รวมถึงความสอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการศึกษา และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (a-Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) จากการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงทั้งหมดเป็น 0.911

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficients)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 307 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 249 คน คิดเป็นร้อยละ 81.1 ช่วงอายุผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุด คือ 18-20 ปี จำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 55.4 รองลงมา อายุ 21 ปีขึ้นไป จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 21.5 อายุ 15-17 ปี จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 19.2 และอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 14 ปี จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.9

2. ศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของเจนเนอเรชั่น Z ในจังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า สื่อสังคมออนไลน์ที่ผู้ตอบแบบสอบถามใช้บริการมากที่สุด คือ Twitter ร้อยละ 29.6 รองลงมาคือ Facebook ร้อยละ 25.4 YouTube ร้อยละ 18.6 Instagram ร้อยละ 18.2 Tiktok ร้อยละ 4.9 และ Line ร้อยละ 2.9 ตามลำดับ ระยะเวลาในการใช้งานโดยเฉลี่ย คือ 4-6 ชั่วโมงต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 36.2 ช่วงเวลาที่ใช้ใช้งานมากที่สุด คือ 20.01-00.00 น. คิดเป็นร้อยละ 61.2 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีเพื่อนในสื่อสังคม

ออนไลน์ 501 คนขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 32.2 เหตุผลของการใช้สื่อสังคมออนไลน์ คือ เพื่อความบันเทิง, ติดต่อกับบุคคลที่รู้จัก, ติดตามข่าวสารศิลปิน/บุคคลที่มีชื่อเสียง, ติดตามข่าวสารเศรษฐกิจ/การเมือง และ เพื่อซื้อสินค้า โดยส่วนใหญ่มีความถี่ในการแสดงความคิดเห็นเป็นบางครั้ง คิดเป็นร้อยละ 37.1 มีการกดถูกใจ (Link) เป็นประจำ คิดเป็นร้อยละ 33.6 และ ความถี่แบ่งปัน (Share) ข้อความบนสื่อสังคมออนไลน์ เป็นบางครั้ง คิดเป็นร้อยละ 30.9 ในส่วนของรูปแบบเนื้อหาที่มีปฏิสัมพันธ์มากที่สุด คือ รูปภาพ (Image) วิดีโอ (Video) และ ข้อความ (Text) ตามลำดับ และลักษณะของเนื้อหาที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีปฏิสัมพันธ์มากที่สุด คือ เนื้อหาตามกระแสและสถานการณ์ (Real Time Content) รองลงมาคือ อัลบั้มรูปภาพแสดงเรื่องราวหรือความรู้ที่เป็นประโยชน์ (Album Content) และรูปที่มีข้อความ (Text Quote Content) ตามลำดับ

ลักษณะสำคัญของการตลาดเชิงเนื้อหา (Content Marketing) บนสื่อสังคมออนไลน์ ทั้ง 4 ด้าน มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.95$) โดยพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเจาะจงกลุ่มเป้าหมาย มีความสำคัญมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.16$) รองลงมา คือ ด้านความน่าเชื่อถือ ($\bar{x} = 4.05$) ด้านความแตกต่าง ($\bar{x} = 3.97$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการวัดผล ($\bar{x} = 3.62$)

ความสำคัญของการตลาดเชิงเนื้อหา ด้านความน่าเชื่อถือ (Credibility) มีความสำคัญในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.05$) โดยพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ เนื้อหาที่มีความถูกต้องเชื่อถือได้ ($\bar{x} = 4.37$) รองลงมา คือ แหล่งที่มาเชื่อถือได้ ($\bar{x} = 4.27$) เนื้อหามีคุณค่า เป็นประโยชน์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ($\bar{x} = 3.98$) เนื้อหามีรายละเอียดชัดเจน การใช้ภาษาและรูปภาพมีคุณภาพ ($\bar{x} = 3.87$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ เนื้อหาเน้นการให้ความรู้โดยไม่มุ่งเน้นการขายสินค้า ($\bar{x} = 3.74$)

ความสำคัญของการตลาดเชิงเนื้อหา ด้านการเจาะจงกลุ่มเป้าหมาย (Targeted) มีความสำคัญในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.16$) โดยพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ เนื้อหาตรงกับความสนใจหรือความต้องการส่วนตัว ($\bar{x} = 4.30$) รองลงมาคือ เนื้อหาทันสมัย ทันเหตุการณ์ ($\bar{x} = 4.28$) รูปแบบการนำเสนอและใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายตรงกับวัย ($\bar{x} = 4.13$) ได้ความรู้ ความบันเทิง ช่วยแก้ปัญหา หรือก่อให้เกิดความรู้ใหม่ ($\bar{x} = 4.12$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ เนื้อหาสร้างการมีส่วนร่วมหรือเชื่อมโยงได้ง่าย ($\bar{x} = 4.00$)

ความสำคัญของการตลาดเชิงเนื้อหา ด้านความแตกต่าง มีความสำคัญในระดับมาก ($\bar{x} = 3.97$) โดยพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การเข้าถึงเนื้อหาได้ง่ายไม่ซับซ้อน ($\bar{x} = 4.25$) รองลงมา คือ รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาแปลกใหม่ ดึงดูดความสนใจ ($\bar{x} = 3.97$) มีการโพสต์เนื้อหาใหม่ ๆ อย่างสม่ำเสมอ ($\bar{x} = 3.96$) เนื้อหาสร้างความรู้ที่ติดต่อเจ้าของเนื้อหา ($\bar{x} = 3.92$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ นำเสนอเนื้อหาแตกต่างจากสื่ออื่น ($\bar{x} = 3.74$)

ความสำคัญของการตลาดเชิงเนื้อหา ด้านการวัดผล มีความสำคัญในระดับมาก ($\bar{x} = 3.62$) โดยพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ กดถูกใจ (Like) เนื้อหาที่ชอบ ($\bar{x} = 4.11$) รองลงมา

คือ แบ่งปัน (Share) เนื้อหาที่ชอบ ($\bar{x} = 3.76$) ตัดสินใจซื้อสินค้าจากเนื้อหาที่น่าสนใจ ($\bar{x} = 3.57$) แนะนำสินค้าที่ซื้อกับเพื่อน ($\bar{x} = 3.56$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การแสดงความคิดเห็น (Comment) เนื้อหาที่ชอบ ($\bar{x} = 3.16$)

ในส่วนความผูกพันของลูกค้า (Customer Engagement) ต่อสื่อสังคมออนไลน์ ทั้ง 3 ด้าน มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.56$) โดยพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความผูกพันด้านปัญญา มีความสำคัญมากที่สุด ($\bar{x} = 3.76$) รองลงมา คือ ความผูกพันด้านอารมณ์ ($\bar{x} = 3.59$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ความผูกพันด้านพฤติกรรม ($\bar{x} = 3.34$)

ความผูกพันของลูกค้าต่อสื่อสังคมออนไลน์ ด้านปัญญา (Cognitive) มีความสำคัญในระดับมาก ($\bar{x} = 3.76$) โดยพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ความสนใจข้อมูลบนสื่อสังคมออนไลน์ ($\bar{x} = 3.97$) รองลงมาคือ ได้รับประสบการณ์เชิงบวกจากสื่อสังคมออนไลน์ ($\bar{x} = 3.89$) รับรู้คุณค่าของสื่อสังคมออนไลน์ ($\bar{x} = 3.84$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ไว้วางใจและเชื่อถือสื่อสังคมออนไลน์ ($\bar{x} = 3.33$)

ความผูกพันของลูกค้าต่อสื่อสังคมออนไลน์ ด้านอารมณ์ (Emotional) มีความสำคัญในระดับมาก ($\bar{x} = 3.59$) โดยพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ได้รับความพึงพอใจจากสื่อสังคมออนไลน์ ($\bar{x} = 3.89$) รองลงมา คือ เนื้อหาบนสื่อสังคมออนไลน์ดึงดูดได้ง่าย ($\bar{x} = 3.73$) กระตือรือร้นในการมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อสังคมออนไลน์ ($\bar{x} = 3.38$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ หลงรักและผูกพันกับแบรนด์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ($\bar{x} = 3.33$)

ความผูกพันของลูกค้าต่อสื่อสังคมออนไลน์ ด้านพฤติกรรม (Behavior) มีความสำคัญในระดับมาก ($\bar{x} = 3.34$) โดยพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ กดถูกใจ (Like) เนื้อหาบนสื่อสังคมออนไลน์ ($\bar{x} = 3.75$) รองลงมาคือ ตัดสินใจซื้อสินค้าบนสื่อสังคมออนไลน์ ($\bar{x} = 3.39$) กดแบ่งปัน (Share) เนื้อหาบนสื่อสังคมออนไลน์ ($\bar{x} = 3.22$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ แสดงความคิดเห็นบนสื่อสังคมออนไลน์ ($\bar{x} = 2.99$)

3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการตลาดเชิงเนื้อหาและความผูกพันของลูกค้าผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของเจนเนอเรชั่น Z ในจังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการตลาดเชิงเนื้อหาและความผูกพันของลูกค้าของผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของเจนเนอเรชั่น Z ในจังหวัดขอนแก่น

	ความผูกพันของลูกค้า			
	Pearson Correlation	Sig. (2-tailed)	ทิศทาง	ระดับความสัมพันธ์
การตลาดเชิงเนื้อหา	0.467**	0.000	เดียวกัน	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า การตลาดเชิงเนื้อหา มีความสัมพันธ์กับความผูกพันของลูกค้าของผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของเจนเนอเรชั่น Z ในจังหวัดขอนแก่น อย่างมีนัยสัมพันธ์ทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวก มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.467** หมายถึง มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการตลาดเชิงเนื้อหา (รายด้าน) และความผูกพันของลูกค้าของผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของเจนเนอเรชั่น Z ในจังหวัดขอนแก่น

การตลาดเชิงเนื้อหา	ความผูกพันของลูกค้า			
	Pearson Correlation	Sig. (2-tailed)	ทิศทาง	ระดับความสัมพันธ์
1. ด้านความน่าเชื่อถือ	0.304**	0.000	เดียวกัน	ต่ำ
2. ด้านการเจาะจงกลุ่มเป้าหมาย	0.260**	0.000	เดียวกัน	ต่ำ
3. ด้านความแตกต่าง	0.412**	0.000	เดียวกัน	ปานกลาง
4. ด้านการวัดผล	0.557**	0.000	เดียวกัน	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 พบว่า ความสำคัญของการตลาดเชิงเนื้อหาทั้ง 4 ด้าน มีความสัมพันธ์กับความผูกพันของลูกค้าผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของเจนเนอเรชั่น Z ในจังหวัดขอนแก่น อย่างมีนัยสัมพันธ์ทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความน่าเชื่อถือ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.304** มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ด้านการเจาะจงกลุ่มเป้าหมาย มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.250** มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ด้านความแตกต่าง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.412** มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และ ด้านการวัดผล มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.557** มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการตลาดเชิงเนื้อหา (รายด้าน) และความผูกพันด้านปัญญา ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของเจนเนอเรชั่น Z ในจังหวัดขอนแก่น

การตลาดเชิงเนื้อหา	ความผูกพันด้านปัญญา			
	Pearson Correlation	Sig. (2-tailed)	ทิศทาง	ระดับความสัมพันธ์
1. ด้านความน่าเชื่อถือ	0.241**	0.000	เดียวกัน	ต่ำ
2. ด้านการเจาะจงกลุ่มเป้าหมาย	0.226**	0.000	เดียวกัน	ต่ำ
3. ด้านความแตกต่าง	0.332**	0.000	เดียวกัน	ต่ำ
4. ด้านการวัดผล	0.252**	0.000	เดียวกัน	ต่ำ

จากตารางที่ 3 พบว่า ความสำคัญของการตลาดเชิงเนื้อหาทั้ง 4 ด้าน มีความสัมพันธ์กับความผูกพันด้านปัญญา อย่างมีนัยสัมพันธ์ทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความน่าเชื่อถือ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.241** มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ด้านการเจาะจงกลุ่มเป้าหมาย มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.226** มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ด้านความแตกต่าง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.332** มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และ ด้านการวัดผล มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.252** มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการตลาดเชิงเนื้อหา (รายด้าน) และความผูกพันด้านอารมณ์ ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของเจนเนอเรชั่น Z ในจังหวัดขอนแก่น

การตลาดเชิงเนื้อหา	ความผูกพันด้านอารมณ์			
	Pearson Correlation	Sig. (2-tailed)	ทิศทาง	ระดับความสัมพันธ์
1. ด้านความน่าเชื่อถือ	0.223**	0.000	เดียวกัน	ต่ำ
2. ด้านการเจาะจงกลุ่มเป้าหมาย	0.249**	0.000	เดียวกัน	ต่ำ
3. ด้านความแตกต่าง	0.412**	0.000	เดียวกัน	ปานกลาง
4. ด้านการวัดผล	0.428**	0.000	เดียวกัน	ปานกลาง

จากตารางที่ 4 พบว่า ความสำคัญของการตลาดเชิงเนื้อหาทั้ง 4 ด้าน มีความสัมพันธ์กับความผูกพันด้านอารมณ์ อย่างมีนัยสัมพันธ์ทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความน่าเชื่อถือ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.223** มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ด้านการเจาะจงกลุ่มเป้าหมาย มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.249** มีความสัมพันธ์

ในระดับต่ำและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่วนด้านความแตกต่าง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.412** มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และ ด้านการวัดผล มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.428** มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ตารางที่ 5 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการตลาดเชิงเนื้อหา (รายด้าน) และความผูกพันด้านพฤติกรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของเจนเนอเรชัน Z ในจังหวัดขอนแก่น

การตลาดเชิงเนื้อหา	ความผูกพันด้านพฤติกรรม			
	Pearson Correlation	Sig. (2-tailed)	ทิศทาง	ระดับความสัมพันธ์
1. ด้านความน่าเชื่อถือ	0.306**	0.000	เดียวกัน	ต่ำ
2. ด้านการเจาะจงกลุ่มเป้าหมาย	0.197**	0.000	เดียวกัน	ต่ำ
3. ด้านความแตกต่าง	0.324**	0.000	เดียวกัน	ปานกลาง
4. ด้านการวัดผล	0.676**	0.000	เดียวกัน	สูง

จากตารางที่ 5 พบว่า ความสำคัญของการตลาดเชิงเนื้อหาทั้ง 4 ด้าน มีความสัมพันธ์กับความผูกพันด้านพฤติกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านความน่าเชื่อถือ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.306** มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ด้านการเจาะจงกลุ่มเป้าหมาย มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.197** มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ด้านความแตกต่าง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.324** มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และ ด้านการวัดผล มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.676** มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

สรุป การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการตลาดเชิงเนื้อหากับความผูกพันของลูกค้ พบว่าการตลาดเชิงเนื้อหากับความผูกพันของลูกค้ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของเจนเนอเรชัน Z ในจังหวัดขอนแก่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ทั้ง 4 ด้าน

อภิปรายผล

การศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของเจนเนอเรชัน Z ในจังหวัดขอนแก่น พบว่า สื่อสังคมออนไลน์ที่ผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นกลุ่ม Generation Z ที่มีอายุไม่เกิน 23 ปี ใช้บริการมากที่สุด คือ Twitter สอดคล้องกับผลสำรวจผู้ใช้ Twitter ในประเทศไทย ปี 2563 ของ Aware พบว่า ช่วงวัยที่ใช้งานมากที่สุด ได้แก่ อายุ 16-24 ปี คิดเป็นร้อยละ 40 ของผู้ใช้ทั้งหมด (มธนา วิบูลย์ศักดิ์, 2563) ช่วงเวลาที่ใช้งานมากที่สุด คือ 20.01-00.00 น. สอดคล้องกับ ธนภฤต วงศ์มหาเศรษฐี (2561) ที่ศึกษาการเปิดรับการตลาดเชิง

เนื้อหาของผู้บริโภคสินค้าออนไลน์ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า กลุ่มวัยรุ่นมีการใช้งานสื่อออนไลน์ในช่วงเวลา 20.01 – 00.00 น. ถึงร้อยละ 60.20 ซึ่งเป็นช่วงอายุและช่วงเวลาที่สอดคล้องกับการวิจัยครั้งนี้ เหตุผลของการใช้สื่อสังคมออนไลน์ คือ เพื่อความบันเทิง, ติดต่อกับบุคคลที่รู้จัก, ติดตามข่าวสารศิลปิน/บุคคลที่มีชื่อเสียง, ติดตามข่าวสารเศรษฐกิจ/การเมือง และ เพื่อซื้อสินค้า ซึ่งสอดคล้องกับ ทศนีย์ สีนาแขง (2563) ศึกษา ความคิดเห็นของวัยรุ่นต่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์ กรณีศึกษานิสิตคณะสังคมศาสตร์ พบว่า พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์มากที่สุดในด้านด้านความบันเทิง การศึกษา และ ด้านการสื่อสาร สำหรับการมีปฏิสัมพันธ์กับเนื้อหา โดยส่วนใหญ่จะกดถูกใจ (Like) เนื้อหาที่ชื่นชอบเป็นประจำ แต่จะมีการแสดงความคิดเห็น (Comment) และ แบ่งปัน (Share) เป็นบางครั้ง ในส่วนของประเภทเนื้อหาที่มีปฏิสัมพันธ์มากที่สุด คือ รูปภาพ (Image) วิดีโอ (Video) และ ข้อความ (Text) ตามลำดับ และลักษณะของเนื้อหาที่มีปฏิสัมพันธ์มากที่สุด คือ เนื้อหาตามกระแสและสถานการณ์ (Real Time Content) รองลงมาคือ อัลบั้มรูปภาพแสดงเรื่องราวหรือที่เป็นประโยชน์ (Album Content) และรูปที่มีข้อความ (Text Quote Content) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับ John Denham-Smith and Pontus Harvidsson (2017) ที่ศึกษาเรื่อง Content Marketing's Effect on Customer Engagement เป็นการศึกษาวิธีที่ผู้บริโภคตอบสนองและรับรู้การตลาดเชิงเนื้อหาออนไลน์ประเภทต่างๆ พบว่า ผู้บริโภคไม่เต็มใจที่จะเป็นผู้มีส่วนร่วม หรือเป็นผู้เผยแพร่เนื้อหา เนื่องจากพวกเขาไม่เต็มใจที่เปิดเผยสถานะทางสังคมของตน เนื้อหาที่ยินดีแบ่งปันบนแพลตฟอร์มออนไลน์ คือ เนื้อหาที่สร้างการมีส่วนร่วม โดยที่เนื้อหาในรูปแบบวิดีโอจะได้รับโอกาสในการแบ่งปันมากที่สุด

การศึกษาลักษณะสำคัญของการตลาดเชิงเนื้อหา (Content Marketing) บนสื่อสังคมออนไลน์ พบว่า ด้านการเจาะจงกลุ่มเป้าหมาย มีความสำคัญมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ เสกสรร รอดศิริธรรม (2558) ที่ศึกษา การสร้างความยั่งยืนด้วยการใช้เนื้อหาเชิงการตลาด (Content Marketing) เพื่อสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขันทางธุรกิจผ่านสื่อสังคมออนไลน์ พบว่า ลักษณะของเนื้อหาเชิงการตลาด (Content Marketing) ต้องมีความหลากหลายและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่นเดียวกับกลยุทธ์การตลาดในรูปแบบอื่น ๆ ที่มีความจำเป็นจะต้องกำหนดลูกค้ากลุ่มเป้าหมายเพื่อให้สามารถสื่อสารทางการตลาดด้วยเนื้อหาที่ดึงดูดความสนใจของลูกค้าเป้าหมายได้ รองลงมาคือ ด้านความน่าเชื่อถือ คือ เนื้อหาที่มีความถูกต้องเชื่อถือได้ แหล่งที่มาที่มีความน่าเชื่อถือ เนื้อหาที่มีคุณค่า เป็นประโยชน์ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับ พรสวรรค์ ชัยมีแรง และ อุมารวรรณ วาทกิจ (2563) ที่ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การจัดการด้านการตลาดโดยใช้การพาณิชย์ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ในธุรกิจโรงแรมขนาดกลางและขนาดเล็ก พบว่า การสร้างความน่าเชื่อถือต่อข้อมูลข่าวสารของโรงแรมที่ทำการเผยแพร่ ทำการโฆษณา และประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ โดยข้อมูลนั้นจะต้องมีความถูกต้อง ครบถ้วนสมบูรณ์ ทันสมัย สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ส่งผลให้เกิดการตัดสินใจใช้บริการผ่านช่องทางออนไลน์ ซึ่งความน่าเชื่อถืออาจเกิดจากการเลือกใช้เครื่องมือในการซื้อขายผ่านสื่อสังคมออนไลน์

การศึกษาความคิดเห็นด้านความผูกพันของลูกค้า (Customer Engagement) ต่อสื่อสังคมออนไลน์ ทั้ง 3 ด้าน พบว่า ความผูกพันด้านปัญญา มีความสำคัญมากที่สุด รองลงมาคือ ความผูกพันด้านอารมณ์ และความผูกพันด้านพฤติกรรม ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าการนำเสนอเนื้อหาที่น่าเชื่อถือ ให้ผู้ใช้รับรู้ถึงคุณค่าและได้รับความพึงพอใจจากสื่อสังคมออนไลน์จนเกิดความผูกพัน ทำให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ด้วยการติดตาม การแสดงความคิดเห็น และการแบ่งปันเนื้อหา ซึ่งสอดคล้องกับ Reitz (2012) ที่ศึกษาเรื่อง Online Consumer Engagement: Understanding the Antecedents and Outcomes ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการรับรู้คุณภาพของข้อมูล ความเพลิดเพลิน และการมีปฏิสัมพันธ์ มีอิทธิพลต่อความผูกพันของผู้บริโภคออนไลน์ซึ่งมีผลต่อความภักดีและกลับมาซื้อซ้ำในที่สุดนอกจากนั้น ผลการวิจัยยังเผยให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคออนไลน์เป็นโครงสร้างหลายมิติที่ครอบคลุมทั้งมิติทางความคิด อารมณ์ และการมีส่วนร่วม เช่นเดียวกับ Abubakar LUJJA (2016) ที่ศึกษาเรื่อง The Consequences of Consumer Engagement in Social Networking Sites พบว่า ความผูกพันของผู้บริโภคด้านอารมณ์และพฤติกรรมจะสามารถทำนายความภักดีต่อตราสินค้า การศึกษาแสดงให้เห็นถึงความภักดีต่อตราสินค้า ความพึงพอใจ และความไว้วางใจที่อาจเกิดขึ้นจากความผูกพันของผู้บริโภคในแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการตลาดเชิงเนื้อหาและความผูกพันของลูกค้าของผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของเจนเนอเรชั่น Z ในจังหวัดขอนแก่น พบว่า มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับ John Denham-Smith and Pontus Harvidsson (2017) ที่ศึกษาเรื่อง Content Marketing's Effect on Customer Engagement ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ความผูกพันของลูกค้า เป็นสภาวะทางจิตวิทยาที่ยากที่จะเข้าถึงสำหรับองค์กร หรือแบรนด์ใด ๆ ดังนั้น การที่จะประสบความสำเร็จในการสร้างให้ลูกค้ามีความผูกพันต่อองค์กร หรือแบรนด์จะต้องได้รับการตอบสนองทางความคิด อารมณ์ และพฤติกรรม ซึ่งเป็นผลจากการตลาดเชิงเนื้อหาที่มีความน่าเชื่อถือ ตรงกลุ่มเป้าหมาย และมีความแตกต่าง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ผู้ประกอบการควรมีการศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของลูกค้า เพื่อให้สามารถเลือกใช้แพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ที่ลูกค้าของกิจการนิยมใช้มากที่สุดเป็นช่องทางสำหรับการสื่อสารทางการตลาด
2. ผู้ประกอบการควรมีการกำหนดลูกค้ากลุ่มเป้าหมายสำหรับการใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงเนื้อหา เพื่อให้สามารถกำหนดเนื้อหาที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ดึงดูดความสนใจและกระตุ้นการมีปฏิสัมพันธ์ของลูกค้า ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและความผูกพันในที่สุด

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาโดยเน้นการทำความเข้าใจลักษณะของเนื้อหาที่เหมาะสมกับการตลาดเชิงเนื้อหาผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ในภาครวม การศึกษาในครั้งต่อไป สามารถเจาะจงแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, Twitter, Instagram, Line หรือ Tiktok เพื่อให้สามารถเลือกใช้เนื้อหาที่เหมาะสมกับสื่อละชนิด
2. ควรศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของผู้ใช้ช่วงวัยอื่นๆ เพื่อให้สามารถใช้ในการตลาดเชิงเนื้อหาได้ครอบคลุมลูกค้าทุกกลุ่ม
3. ควรศึกษาลักษณะเนื้อหาทางการตลาดของสินค้า/บริการ หรือธุรกิจแต่ละประเภท ว่าควรมีลักษณะอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับการใช้การตลาดเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์
4. ควรศึกษาปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการสร้างความผูกพันของลูกค้าผ่านสื่อสังคมออนไลน์

เอกสารอ้างอิง

- กัญญาวิริ์ อินทร์สันต์ และ บุษกรณ์ ลีเจียรระ. (2563). การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ และการสื่อสารการตลาดแบบปากต่อปาก ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของลูกค้าร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. (10)3, 79-91.
- ณัฐพัชญ์ วงศ์เหรียญทอง. (2557). *Content Marketing เล่าให้คลิก พลิกแบรนด์ให้ดัง*. กรุงเทพฯ: เนชั่นอินเตอร์เนชั่นแนล เอ็ดดูเทนเมนท์.
- ทัศนีย์ สีนาง. (2563). ความคิดเห็นของวัยรุ่นต่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์ กรณีศึกษานิสิตคณะสังคมศาสตร์. *วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. 7(1), 19-34.
- นิชาชล รัตนมณี และ ประสพชัย พสุนนท์. (2019). อัตราการตอบกลับของแบบสอบถามในงานวิจัยเชิงปริมาณ. *Journal of Humanities and Social Sciences Thonburi University*. 13(3), 181-188.
- ธนกฤต วงศ์มหาเศรษฐ์. (2561) การเปิดรับการตลาดเชิงเนื้อหาของผู้บริโภคสินค้าออนไลน์ในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี*. 7(ฉบับพิเศษ), 85-94.
- พรสวรรค์ ชัยมีแรง และอุมาวรรณ วาทกิจ. (2563). กลยุทธ์การจัดการด้านการตลาดโดยใช้การพาณิชย์ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ในธุรกิจโรงแรมขนาดกลางและขนาดเล็ก. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*. 5(9), 410-424.
- มนัสวี ศรีนนท์. (2561). ทฤษฎีเจเนอเรชันกับกรอบวิธีคิด. *วารสารศึกษาศาสตร์ มมร*. 6(1), 364-373.

- มัทนา วิบูลย์ศักดิ์. (2563). *เรingers ในทวีตภาพกับ Twitter แสนสนุก – คนทำงานอย่างเราได้อะไรจาก Twitter*. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2564. จาก <https://www.aware.co.th/it-jobs/th/what-makes-thailands-twitter-sphere-so-unique/>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2563). *จำนวนประชากร จำแนกตามอายุ เพศ และจังหวัด พ.ศ.2563*. สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2563. จาก <http://statbbi.nso.go.th/staticreport>.
- เสกสรร รอดกสิกรรม. (2558). การสร้างความยั่งยืนด้วยการใช้เนื้อหาเชิงการตลาดเพื่อสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขันทางธุรกิจผ่านสื่อสังคมออนไลน์. *วารสารระบบสารสนเทศด้านธุรกิจ (JISB)*. 2(4), 21-38.
- เสมอ นิมเงิน. (2563). *Generation กับพฤติกรรมกรรับข่าวสารผ่านสื่อต่างๆ*. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2564 จาก http://edoc.mrta.co.th/HRD/Attach/1566372710_1.pdf.
- Cuillierier Audrey. (2016). *Customer Engagement through Social Media. Thesis. European Business and Administration*. Thesis. Helsinki Metropolia University of Applied Sciences. European Business and Administration. Retrieved 2021, 16 October from <https://core.ac.uk/download/pdf/80987602.pdf>.
- Denham-Smith, J., and Harvidsson, P. (2017). *Content Marketing's effect on customer engagement*. Dissertation. Retrieved 2021, 16 October, from <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hb:diva-12685>.
- Lujja Abubakar and Özata F. Zeynep. (2017). The Consequences of Consumer Engagement in Social Networking Sites. *Business and Economics Research Journal*. 8(2), 275-29.
- Moran, J.M.M. (2016). *Outside-In Marketing: Using Big Data to Guide your Content Marketing*. IBM Press.
- Reitz, A.R. (2012). *Online Consumer Engagement: Understanding the Antecedents and Outcomes*. Ph.D. Dissertation. Colorado State University, Fort Collins.
- Siddiqui Kamran. (2013). Heuristics for Sample Size Determination in Multivariate Statistical Techniques. *World Applied Sciences Journal*. 27(2), 285-287.
- Simon Kemp. (2020). *Digital 2020 Thailand*. Retrieved 2021, 16 October from <https://datareportal.com/reports/digital-2020-Thailand>.
- Solem Birgit.A. and Pedersen Per.E. (2016). The Role of Customer Brand Engagement in Social Media: Conceptualisation, Measurement, Antecedents and Outcomes. *Int. J. Internet Marketing and Advertising*, 10(4).

การพัฒนาาระบบสารสนเทศเพื่อผู้บริหารระดับสูงในการบริหารงานวิจัย
ในมหาวิทยาลัยโดยใช้เทคนิคการรวมข้อมูลแบบออนโทโลยีบนระบบธุรกิจอัจฉริยะ
THE DEVELOPMENT OF EXECUTIVE INFORMATION SYSTEM FOR MANAGING
RESEARCH IN UNIVERSITY BY DATA INTEGRATION TECHNIQUES ON ONTOLOGY
ON BUSINESS INTELLIGENCE*

กณิกนันต์ สิงห์सानิตย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์
Kaniknan Singsanit
Uttaradit Rajabhat University, Thailand
E-mail: koekoenan@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและรวบรวมโครงสร้างข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นต่อการบริหารงานวิจัยในมหาวิทยาลัย 2) พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อผู้บริหารระดับสูงในการบริหารงานวิจัยในมหาวิทยาลัยโดยใช้เทคนิคการรวมข้อมูลแบบออนโทโลยีบนระบบธุรกิจอัจฉริยะ และ 3) ประเมินประสิทธิภาพระบบ ทั้งนี้ได้รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย จำนวน 12 คน ได้แก่ รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย ผู้อำนวยการงานบุคคล งานวิชาการ งานวิจัย งานการเงิน และนักวิชาการคอมพิวเตอร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์ และมหาวิทยาลัยพิษณุโลก ทำการพัฒนาแบบด้วยซอฟต์แวร์โปรแกรมที่เจ กูเกิลดาตาสตูดิโอ และอัลกอริทึมการจำแนกข้อมูลเคเอ็นเอ็น โดยใช้ภาษาไพธอน และภาษาพีเอชพี แล้วประเมินประสิทธิภาพระบบโดยใช้เทคนิคคอนฟิวชันแมทริกซ์ และประเมินความพึงพอใจผู้ใช้ต่อประสิทธิภาพการทำงานของระบบ

ผลการวิจัยพบว่า

1. โครงสร้างข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นต่อการบริหารงานวิจัยโดยจัดทำเป็นฐานความรู้ออนโทโลยีที่ผสมผสานระบบฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์มี 3 ระดับ จำนวน 18 โหนด
2. การออกแบบฟังก์ชันการทำงานอยู่บนหลักการอีทีแอล และพบว่าประสิทธิภาพในการทำนายผลลัพธ์ของระบบด้วยอัลกอริทึมเคเอ็นเอ็นที่ $K=3$ ให้ค่าความถูกต้องสูงที่สุดเท่ากับ 80%
3. ผลการประเมินความพึงพอใจผู้ใช้ต่อประสิทธิภาพการทำงานของระบบอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.06$, $S.D.=0.68$)

คำสำคัญ: ระบบสารสนเทศเพื่อผู้บริหารระดับสูง; การบริหารงานวิจัย; ออนโทโลยี; ระบบธุรกิจอัจฉริยะ

Abstract

This research aims to 1) to study and collect the information structures which are necessary to manage the research in universities, 2) to develop the executive information system for managing the research in universities by using data integration on ontology on business Intelligence techniques, and 3) to evaluating the system's performances. The data collection used the in-depth interview with 12 people who are vice presidents in research department, personal directors, academic directors, research directors, financial directors, and computer technician officers of Uttaradit Rajabhat University and Phitsanulok University. The system development used Protégé, Google Data Studio and classification algorithm K-NN by Python and PHP and evaluating the system's performance by using confusion matrix technique and evaluating the user's satisfaction to the system's performance.

The research results were found that:

1. The necessary information structure for research management are to integrate the ontology with the relational database which consist of 3 levels and 18 nodes.
2. Designing the system's functions was based on ETL principle. The prediction's performance by K-NN algorithm at K=3 was at highest accuracy (F-score = 80%).
3. The user's satisfaction to the system's performance was at high level ($\bar{X}=4.06$, S.D.=0.68).

Keywords: executive information system; managing research in university; ontology; business intelligence

บทนำ

การวางแผนการตัดสินใจของผู้บริหารงานวิจัยในมหาวิทยาลัยให้เกิดประสิทธิภาพที่ดี ควรต้องมีระบบสนับสนุนในการเชื่อมประสานกับข้อมูลสารสนเทศจากฐานข้อมูลและแฟ้มเอกสารจากทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกันตั้งแต่การกำหนดโจทย์การวิจัยที่เหมาะสมกับยุทธศาสตร์ชาติ การพิจารณาเพื่อจัดสรรทุนวิจัย การติดตามการรับทุนวิจัยเข้าช้อน การประเมินผลสำเร็จของงานวิจัยภายในและภายนอก รวมทั้งการวิเคราะห์ความคุ้มค่าของงานวิจัยที่ได้รับการจัดสรรทุนจากงบประมาณภายในมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ ข้อมูลสารสนเทศที่สำคัญในการนำมาใช้บริหารงานวิจัย ได้แก่ ประวัตินักวิชาการ ภาระการบริหารและการสอน การเบิกจ่ายงบประมาณ การรวบรวมตัวชี้วัดและงบประมาณในงานประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งข้อมูลสารสนเทศเหล่านี้ล้วนมีประโยชน์ต่อผู้บริหารที่ต้องรวบรวม วิเคราะห์ตัดสินใจ และสรุปรายงานเพื่อให้เห็นถึง

ความก้าวหน้าและรับทราบปัญหาอุปสรรค และความเสี่ยงต่างๆ เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาให้ระบบการบริหารงานวิจัยในมหาวิทยาลัยเกิดประสิทธิภาพที่ดี และเนื่องจากมหาวิทยาลัยเป็นผู้ที่ต้องแบกรับความคาดหวังจากสังคม มหาวิทยาลัยจะเป็นมหาวิทยาลัยที่ดีได้ย่อมดูจากผลงานวิชาการของมหาวิทยาลัยนั้นๆ (ญาณภา สมนึก, 2558)

การรวบรวมและเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศที่เชื่อถือได้ เพื่อนำมาวิเคราะห์และตัดสินใจด้วยกระบวนการทางคอมพิวเตอร์นับเป็นความท้าทายอย่างมาก เนื่องจากข้อมูลสารสนเทศแต่ละแหล่งมักมีรูปแบบโครงสร้างของระบบฐานข้อมูลที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ยากต่อการรวมข้อมูลอยู่ในรูปแบบมาตรฐานที่พร้อมนำเข้าสู่การวิเคราะห์และทำนายผลลัพธ์ โดยเฉพาะในด้านการประเมินงานวิจัย เนื่องจากต้องใช้ข้อมูลที่มีความซับซ้อนในการประเมินผลอย่างละเอียด และต้องใช้ข้อมูลด้านนโยบายมาตัดสินใจร่วมด้วย โดยปัญหานี้ มีแนวทางในการแก้ไขด้วยวิธีการใหม่ ในการรับข้อมูล การรวมข้อมูล และการจัดการข้อมูล (Cronin and Sugimoto, 2014) ซึ่งการแก้ปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพในการรวมข้อมูล และแปลงข้อมูลจากหลายแหล่งให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกันและนำไปใช้ประโยชน์ต่อได้นั้น สามารถใช้หลักการ Extract-Transform-Load (ETL) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) Extract คือ การดึงข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน 2) Transform คือ การนำข้อมูลที่ได้ออกมาจากการ Extract มาจัดรูปแบบให้ถูกต้องสอดคล้องกัน และ 3) Load คือ การนำข้อมูลที่ผ่านการ Transform แล้ว เข้าสู่ Data Warehouse (Oliveira and Belo, 2016) การพัฒนา ETL บนพื้นฐานของออนโทโลยี จะช่วยสนับสนุนการอธิบายการกำหนดค่ารูปแบบ และทำให้เข้ากันได้ (Mapping) กับตัวแบบข้อมูลต่างๆ ทางกายภาพที่สามารถดำเนินการได้ในเชิงปฏิบัติ (Oliveira and Belo, 2016) รวมทั้งออนโทโลยีจะสามารถแบ่งปันข้อมูลไปยังฐานความรู้อื่นๆ และนำกลับมาใช้ใหม่ได้ ทั้งนี้พดล ชะลอธรรม (Chalortham *et al.*, 2008) ได้อธิบายว่าการใช้รูปแบบภาษาไอบีเอสแอล (Web Ontology Language: OWL) ที่ช่วยให้ออนโทโลยีสามารถเชื่อมโยงข้อมูล และใช้ข้อมูลร่วมกันได้ดีกว่าระบบฐานข้อมูล สอดคล้องกับบรอดตัน (Broughton, 2006) ที่กล่าวว่าออนโทโลยีเป็นการทำโครงสร้างและการนำเสนอความรู้ในระบบการจัดการความรู้ ระบบการจัดการความรู้เป็นเสมือนเครื่องมือที่มีคุณลักษณะเป็นดัชนีที่ช่วยในการจัดการและเข้าถึงเนื้อหา และสาระสำคัญของความรู้ที่มีอยู่และความรู้อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้

ซึ่งในงานวิจัยนี้ต้องการที่จะพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อผู้บริหารระดับสูงในการบริหารงานวิจัยในมหาวิทยาลัย โดยใช้เทคนิคการรวมข้อมูลแบบออนโทโลยีบนระบบธุรกิจอัจฉริยะ เพื่อเป็นเครื่องมือที่จะสามารถช่วยให้กับผู้บริหารระดับสูงวางแผนการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารงานวิจัยในมหาวิทยาลัยให้เกิดประสิทธิภาพที่ดี โดยการประยุกต์ใช้ความสามารถของแนวคิด ETL บนพื้นฐานของออนโทโลยีในการรวบรวมและให้ความหมายข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการบริหารงานวิจัยในมหาวิทยาลัยจากทั้งภายในและภายนอกองค์กร ส่งเข้าไปวิเคราะห์ และทำนายผลลัพธ์ในโมเดลธุรกิจอัจฉริยะ แสดงผลออกมาในรูปแบบรายงานที่เหมาะสมกับผู้บริหารระดับสูงให้เข้าถึงได้ผ่านเว็บแอปพลิเคชัน ทั้งนี้เพื่อใช้ประโยชน์ในการวางแผน

กลยุทธ์ด้านต่างๆ ในการบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัยของรัฐบาลและเอกชนให้เกิดประสิทธิภาพที่ดี และรู้เท่าทันต่อความเสี่ยงต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นแบบทันทีทันใด เพื่อการแก้ไขปัญหาได้อย่างทันท่วงที

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

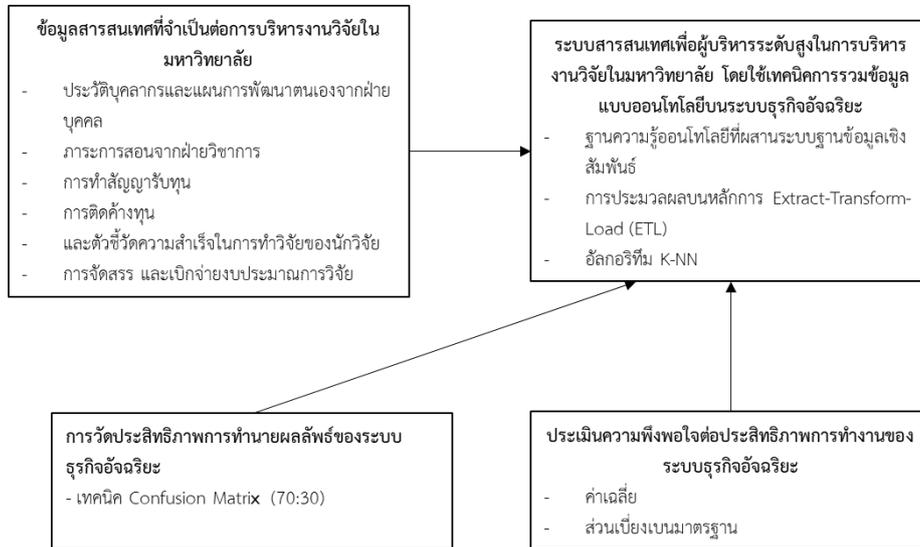
1. ศึกษาและรวบรวมโครงสร้างข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นต่อการบริหารงานวิจัยในมหาวิทยาลัย
2. พัฒนาระบบสารสนเทศสำหรับผู้บริหารระดับสูงในการบริหารงานวิจัยในมหาวิทยาลัย โดยใช้เทคนิคการรวมข้อมูลแบบออนโทโลยีบนระบบธุรกิจอัจฉริยะ
3. ประเมินประสิทธิภาพระบบสารสนเทศสำหรับผู้บริหารระดับสูงในการบริหารงานวิจัยในมหาวิทยาลัย โดยใช้เทคนิคการรวมข้อมูลแบบออนโทโลยีบนระบบธุรกิจอัจฉริยะ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ออกแบบระเบียบวิธีวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ซึ่งมีกรอบแนวคิดของงานวิจัยดังภาพที่ 1 และมีขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. การศึกษาและรวบรวมโครงสร้างข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นต่อการบริหารงานวิจัยในมหาวิทยาลัย

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโครงสร้างและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องในการบริหารงานวิจัยในมหาวิทยาลัย ได้แก่ ประวัติบุคลากรและแผนการพัฒนารองจากฝ่ายบุคคล ภาระการสอนจากฝ่ายวิชาการ การทำสัญญาเงินทุน การติดค้างทุน และตัวชี้วัดความสำเร็จในการทำวิจัยของนักวิจัยจากฝ่ายวิจัย และการจัดสรร และเบิกจ่ายงบประมาณการวิจัยจากฝ่ายการเงิน โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้บริหารที่มีบทบาทวางแผนพัฒนาด้านการวิจัยในมหาวิทยาลัย และบุคลากรที่มีประสบการณ์ในการจัดการฐานข้อมูล ได้แก่ รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย ผู้อำนวยการงานบุคคล งานวิชาการ งานวิจัย งานการเงิน และนักวิชาการคอมพิวเตอร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ จำนวน 6 คน และมหาวิทยาลัยพิษณุโลก จำนวน 6 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 12 คน โดยได้กำหนดกรอบในการรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น 2 ส่วนหลัก คือ สภาพแวดล้อมของซอฟต์แวร์และระบบจัดการฐานข้อมูล และตารางข้อมูล และฟิลด์ข้อมูลต่างๆ ในระบบฐานข้อมูล โดยขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยส่วนนี้ จะทำให้ได้โครงสร้างและเนื้อหาข้อมูลที่น่ามาออกแบบการรวมข้อมูลและการจัดการมาตรฐานกลางของข้อมูลหลายแหล่งด้วยระบบ ETL บนพื้นฐานของออนโทโลยีในขั้นต่อไป

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อผู้บริหารระดับสูงในการบริหารงานวิจัยในมหาวิทยาลัย โดยใช้เทคนิคการรวมข้อมูลแบบออนโทโลยีบนระบบธุรกิจอัจฉริยะ

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยทำการออกแบบและพัฒนาระบบการรวมข้อมูลโดย โดยใช้เทคนิคการรวมข้อมูลแบบออนโทโลยี ทำการสร้างออนโทโลยีด้วยซอฟต์แวร์ Protégé และทำการคิวรีข้อมูลเชิงความหมายเข้าสู่การวิเคราะห์ธุรกิจอัจฉริยะด้วยซอฟต์แวร์ Google Data Studio รวมทั้งการใช้การเรียนรู้ของเครื่องด้วยอัลกอริทึม K-NN ดังสมการที่ 1 ซึ่งมาตรวัด Euclidean Distance เป็นมาตรวัดระยะพื้นฐานที่ใช้สำหรับวัดระยะห่างระหว่างสองจุด นิยมใช้ในงานต่างๆ เป็นอย่างมาก เพราะง่ายต่อความเข้าใจและลักษณะการคำนวณคล้าย ๆ กับทฤษฎีบทพีทาโกรัส (Deza and Deza, 2009) ทั้งนี้ใช้เพื่อทำนายผลลัพธ์และสร้างกราฟที่สอดคล้องกับเป้าหมายของการบริหารงานวิจัย และความต้องการของผู้บริหารระดับสูง หลังจากนั้นผู้วิจัยได้พัฒนาเว็บแอปพลิเคชันเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ในการเรียกใช้ฟังก์ชันต่างๆ

$$D_{Euclidean}(p, q) = D_{Euclidean}(q, p) = \sqrt{(p_1 - q_1)^2 + (p_2 - q_2)^2 + \dots + (p_n - q_n)^2}$$

$$= \sqrt{\sum_{i=1}^n (p_i - q_i)^2}$$

(1)

3. การประเมินประสิทธิภาพระบบสารสนเทศเพื่อผู้บริหารระดับสูงในการบริหารงานวิจัยในมหาวิทยาลัย โดยใช้เทคนิคการรวมข้อมูลแบบออนโทโลยีบนระบบธุรกิจอัจฉริยะ

การประเมินแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

3.1 การวัดประสิทธิภาพการทำนายผลลัพธ์ของระบบธุรกิจอัจฉริยะโดยใช้เทคนิค Confusion Matrix ในการเก็บข้อมูลจำนวนแถวที่จำแนกจากกลุ่มข้อมูลจริงและกลุ่มข้อมูลจากการทำนาย (สายชล สินสมบูรณ์ทอง, 2558) โดยนำข้อมูลการอุดหนุนทุนวิจัยภายในและผลการติดตามความสำเร็จรายโครงการของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ปี 2562 – 2563 มาใช้ทดสอบประสิทธิภาพระบบคัดเลือกข้อมูลแบบเจาะจงจำนวนทั้งหมด 100 รายการ ในการจัดหมวดหมู่แบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรก คือ ข้อมูลสำหรับการเรียนรู้ (Training Data) เพื่อให้ข้อมูลเรียนรู้และสร้างตัวแบบ (Model Construction) และส่วนที่สองคือ ข้อมูลสำหรับการทดสอบ (Testing Data) เพื่อประเมินความถูกต้องของตัวแบบ (Model Evaluation) ในอัตราส่วน 70 และ 30 (สุวัชร ศรีเปารยะ และสายชล สินสมบูรณ์ทอง, 2560) หลังจากนั้นหาค่าความถูกต้องในการทำนายของอัลกอริทึม K-NN ในแต่ละ k ด้วยค่าต่างๆ ดังนี้

1) Precision = $TP/(TP+FP) \times 100$ คือ ค่าความแม่นยำ ที่หาได้จากค่าร้อยละของสิ่งที่เป็นโปรแกรมทำนายว่าโครงการวิจัยที่ให้ทุนรายการนี้จะสำเร็จตามเวลาที่แท้จริง โครงการวิจัยที่ให้ทุนรายการนี้สำเร็จตามเวลา (TP) กับผลรวมของ TP กับสิ่งที่โปรแกรมทำนายว่า โครงการวิจัยที่ให้ทุนรายการนี้ จะสำเร็จตามเวลา ที่แท้จริง โครงการวิจัยที่ให้ทุนรายการนี้ ไม่สำเร็จตามเวลา (FP)

2) Recall = $TP/(TP+FN) \times 100$ คือ ค่าการรู้จัก ที่หาได้จากค่าร้อยละของสิ่งที่เป็นโปรแกรมทำนายว่า โครงการวิจัยที่ให้ทุนรายการนี้จะสำเร็จตามเวลาที่แท้จริง โครงการวิจัยที่ให้ทุนรายการนี้สำเร็จตามเวลา (TP) กับผลรวมของ TP กับสิ่งที่โปรแกรมทำนายว่า โครงการวิจัยที่ให้ทุนรายการนี้จะไม่สำเร็จตามเวลา ที่แท้จริง โครงการวิจัยที่ให้ทุนรายการนี้สำเร็จตามเวลา (FN)

3) Accuracy = $(TP+TN)/(TP+TN+FP+FN) \times 100$ คือ ค่าความถูกต้องในการทำนายของโมเดล

4) F1 = $2 \times (Precision \times Recall) / (Precision + Recall)$ คือ ความสามารถในการทำนายของโมเดล จากการเฉลี่ยค่า Precision และ Recall

3.2 การประเมินความพึงพอใจต่อประสิทธิภาพการทำงานของระบบธุรกิจอัจฉริยะ กับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย ผู้อำนวยการ และเจ้าหน้าที่ในงานบุคคล งานวิชาการ งานวิจัย งานการเงิน และนักวิชาการคอมพิวเตอร์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ และมหาวิทยาลัยพิษณุโลก จำนวนทั้งหมด 64 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรของทาโรยามาเน่ ค่าความคลาดเคลื่อนที่ .05 และทำการสุ่มแบบสะดวก การแปรผลระดับความพึงพอใจใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

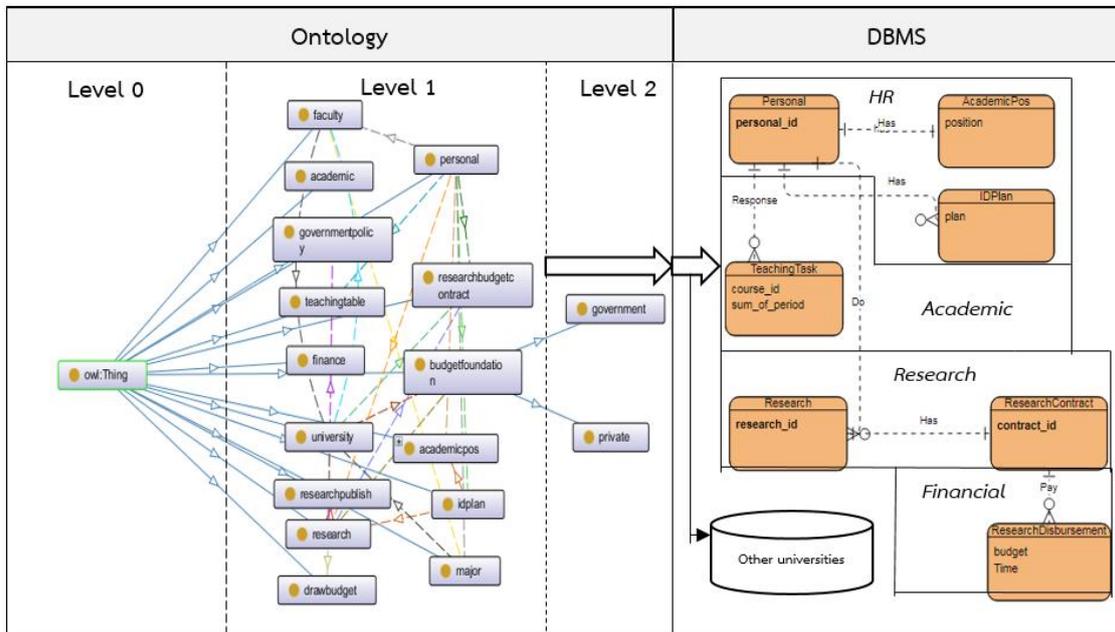
1. ผลการศึกษาและรวบรวมโครงสร้างข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นต่อการบริหารงานวิจัยในมหาวิทยาลัย

ผู้วิจัยได้สรุปสาระสำคัญในการวิเคราะห์และเปรียบเทียบโครงสร้างข้อมูล และสภาพแวดล้อมของระบบที่เกี่ยวข้องในการบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ และมหาวิทยาลัยพิษณุโลก โดยมีความเหมือนกันที่ระบบสารสนเทศฝ่ายบุคคล วิชาการและวิจัย ให้บริการแบบสาธารณะแก่บุคคลทั้งภายในและภายนอกเครือข่าย ส่วนระบบการเงินให้บริการเฉพาะผู้ใช้เครือข่ายภายในมหาวิทยาลัย และในส่วนการพัฒนาสารสนเทศของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ใช้ทั้งภาษา ASP เชื่อมต่อกับระบบจัดการฐานข้อมูล Microsoft SQL Server และ PHP เชื่อมต่อกับระบบจัดการฐานข้อมูล MySQL ส่วนมหาวิทยาลัยพิษณุโลกพัฒนาระบบโดยใช้ PHP เชื่อมต่อกับระบบจัดการฐานข้อมูล MySQL เพียงอย่างเดียว

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยตรงที่ใช้ประกอบการวางแผนบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัย ตามความคิดเห็นของผู้บริหารระดับสูงด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่ง พบว่า ทั้งสองมหาวิทยาลัยมีการใช้ข้อมูลที่เหมือนกัน ดังนี้ 1) แหล่งข้อมูลจากฝ่ายบุคคล ได้แก่ ข้อมูลตำแหน่งทางวิชาการ สาขาวิชาที่สอน และระดับที่สอน 2) แหล่งข้อมูลจากฝ่ายวิจัย ได้แก่ สถานะโครงการวิจัย ปิดโครงการ/ติดค้างทุน งบประมาณ และแหล่งทุนวิจัยที่ได้รับ ความสำเร็จในการตีพิมพ์เผยแพร่ และความสำเร็จในการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์/บริการวิชาการ 3) แหล่งข้อมูลจากฝ่ายการเงิน ได้แก่ งบประมาณที่จัดสรรแต่ละคณะ และข้อมูลการเบิกจ่ายทุนวิจัย ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับแผนพัฒนาตนเอง และภาระการสอน มหาวิทยาลัยพิษณุโลก ไม่ได้นำมาใช้โดยตรงในการบริหารงานวิจัย/ตัดสินใจให้ทุนวิจัยภายใน ดังที่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ใช้เป็นแหล่งข้อมูลการสนับสนุน/ผลักดันการตีพิมพ์เผยแพร่วิจัยที่ค่อนข้างมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาตนเอง (ID Plan) และการพิจารณาการวิจัยที่ควรสอดคล้องกับภาระการสอนอีกด้วย สรุปได้ว่า การบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัยควรมีการส่งเสริมและติดตามในทุกๆระยะ เพื่อให้ผลงานวิจัยใช้ประโยชน์ได้ในท้องถิ่น และสอดคล้องกับความต้องการพัฒนาของประเทศอย่างน้อย 70% ของผลงานทั้งหมดต่อปี รวมทั้งเป็นที่ยอมรับในระดับชาติ และระดับนานาชาติ 100 % ต่อปี (สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, 2563) ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรต้องมีระบบสารสนเทศที่เชื่อมโยงข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่จะเข้ามาช่วยสนับสนุนการทำงานของผู้บริหารระดับสูงด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัย

2. ผลการพัฒนาสารสนเทศเพื่อผู้บริหารระดับสูงในการบริหารงานวิจัยในมหาวิทยาลัย โดยใช้เทคนิคการรวมข้อมูลแบบออนโทโลยีบนระบบธุรกิจอัจฉริยะ

จากโครงสร้างข้อมูลที่รวบรวมและวิเคราะห์ได้ผู้วิจัยนำมาสร้างออนโทโลยี แล้วออกแบบการรวมข้อมูลและการจัดการมาตรฐานกลางของข้อมูลหลายแหล่งด้วยระบบ ETL ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การรวมฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์หลากหลายแหล่งด้วยออนโทโลยีเพื่อสนับสนุนการบริหารงานวิจัย

จากภาพที่ 2 การใช้ความสามารถของออนโทโลยีในการเชื่อมประสานเพื่อรวมฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ที่มีความเกี่ยวข้องในการบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัยที่เก็บอยู่ในฝ่ายบุคคล ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายวิจัย และฝ่ายการเงิน รวมทั้งบางฐานข้อมูลอาจกระจายเก็บไว้ในต่างมหาวิทยาลัย เช่น ในกรณีที่บางโครงการวิจัยทำร่วมกันหลายมหาวิทยาลัยและมีการแบ่งปันนักวิจัยและทรัพยากรห้องปฏิบัติการทางการวิจัยร่วมกัน เป็นต้น ซึ่งออนโทโลยีจะสามารถเชื่อมประสานโหนดความรู้กับตารางข้อมูลต่างๆ ที่อยู่กระจัดกระจายให้เป็นระบบและสื่อความหมายได้ ทั้งนี้ออนโทโลยีที่ศึกษาได้แบ่งออกเป็น 3 ระดับชั้นความรู้ จำนวนทั้งสิ้น 18 โหนดความรู้ และในแต่ละระดับชั้นความรู้เก็บโครงสร้างความรู้เชิงความหมายที่เป็นประโยชน์ในการบริหารงานวิจัยสรุปได้ดังนี้

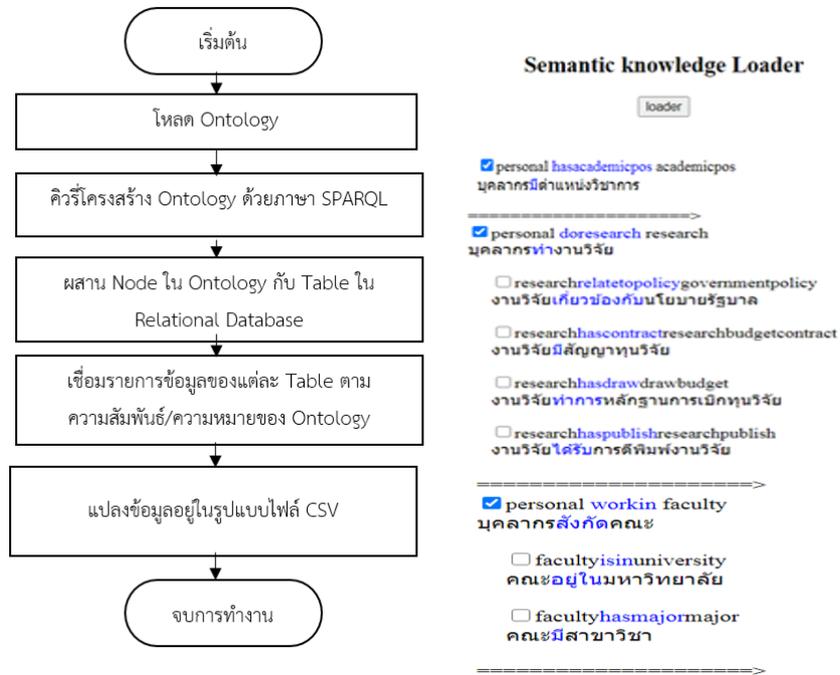
ชั้นที่ 1 คือ โหนดความรู้หลัก (Thing)

ชั้นที่ 2 คือ โหนดความรู้ที่จำเป็นในการวางแผนการบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัย ดังนี้ university grant budget research คือ มหาวิทยาลัย ให้ ทุนงานวิจัย || research relateto policygovernmentpolicy คือ งานวิจัย เกี่ยวข้องกับ นโยบายรัฐบาล || research has contractresearchbudgetcontract คือ งานวิจัย มี สัญญาทุนวิจัย || research has drawdrawbudget คือ งานวิจัย มี การเบิกทุนวิจัย || personal has academicpos academicpos คือ บุคลากร มี ตำแหน่งวิชาการ || personal hasplan idplan คือ บุคลากร มี แผนพัฒนาตนเอง || dplan planto academicpos แผนพัฒนาตนเอง มี แผนทำตำแหน่งวิชาการ || idplan planto research แผนพัฒนาตนเอง มี แผนทำงานวิจัย || personal do research คือ บุคลากร ทำ งานวิจัย || research has_publish researchpublish คือ งานวิจัย มี การตีพิมพ์งานวิจัย

ขั้นที่ 3 โหนดความรู้ย่อยที่อธิบายว่าแหล่งทุนวิจัย จำแนกเป็น แหล่งทุนจากรัฐบาล (Government) และแหล่งทุนจากเอกชน (Private)

ผู้วิจัยได้มีการใช้ความสามารถของออนโทโลยีในการเชื่อมประสานเพื่อรวมฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ที่มีความเกี่ยวข้องในการบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัยที่เก็บอยู่ในฝ่ายบุคคล ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายวิจัย และฝ่ายการเงิน รวมทั้งบางฐานข้อมูลอาจกระจายเก็บไว้ในต่างมหาวิทยาลัย ร่วมกับการประมวลผลบนหลักการ Extract-Transform-Load (ETL) จะช่วยให้ระบบธุรกิจอัจฉริยะในการบริหารงานวิจัยในมหาวิทยาลัยของผู้บริหารระดับสูงมีประสิทธิภาพ ซึ่งเทคนิคการรวมข้อมูลเชิงความหมายเข้ากับการวิเคราะห์แบบกระจาย และช่วยสร้างการสอบถามเพื่อการเลือกกลุ่มตัวอย่างข้อมูลในการวิเคราะห์และฝึกสอนแบบเฉพาะเจาะจงเพิ่มมากยิ่งขึ้น (Tresp *et al.*, 2008) รวมทั้งออนโทโลยีจะช่วยตีความหมายและระบุตัวอย่างข้อมูลที่มีความสัมพันธ์ในคุณลักษณะเข้ามาใช้ในการเรียนรู้ของเครื่อง ทั้งนี้ Lai *et al.* (2020) ได้ใช้ออนโทโลยีในการสร้างคำอธิบายเชิงความหมาย และใช้เทคนิคการดึงข้อมูลทางความหมายระหว่างคุณลักษณะ หรือคำศัพท์ในการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยทำให้บรรลุประสิทธิภาพที่ดีในการเรียนรู้ของเครื่องโดยใช้ความรู้บนขอบเขตโดเมนของออนโทโลยีรวมทั้งการส่งชุดข้อมูลที่มีคุณภาพที่ดีเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์และทำนายผลลัพธ์ให้เกิดประโยชน์ทางธุรกิจจะต้องใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ และสามารถเชื่อมต่อกับโปรแกรมภายนอกที่นักพัฒนาได้สร้างขึ้นเฉพาะเพื่อทำหน้าที่รวบรวม สกัดและส่งเข้าสู่การวิเคราะห์โมเดลทางคณิตศาสตร์และสถิติ ดังนี้

1. การ Extract คือ การดึงข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน และการ Transform เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาจากการ Extract มาจัดรูปแบบให้ถูกต้องสอดคล้องกัน สามารถนำเสนอขั้นตอนวิธีและผลลัพธ์การทำงานของซอฟต์แวร์ ดังภาพที่ 3 ที่เป็นขั้นตอนวิธีการ Extract และ Transform ถูกนำมาพัฒนาโปรแกรมด้วยภาษา Python ผ่านไลบรารีในการจัดการ Ontology ชื่อว่า RdfLib เพื่อทำการคิวรีโครงสร้างความรู้เชิงความหมายส่งมาเป็นไฟล์ JSON ให้ฝั่งแอปพลิเคชันที่พัฒนาด้วยภาษา PHP7 ทำการอ่านชื่อ Node ไปผสมกับ Table แล้วจึงทำการเชื่อมรายการข้อมูลของแต่ละ Table ตามความสัมพันธ์/ความหมายของ Ontology ซึ่งจะสามารถรวมรายการข้อมูลที่แยกอยู่คนละ Table หลอมรวมเป็นรายการข้อมูลเดี่ยวที่สัมพันธ์กันในเชิงความหมาย เช่น บุคลากรมีตำแหน่งทางวิชาการ บุคลากรสังกัดคณะ และบุคลากรทำงานวิจัย เป็นต้น ทั้งนี้ รายการข้อมูลดังกล่าวจะถูกนำไปแปลงเป็นชุดข้อมูลไฟล์ CSV พร้อมนำเข้าสู่การวิเคราะห์ในระบบธุรกิจอัจฉริยะต่อไป ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 3 ขั้นตอนวิธี และผลลัพธ์การทำงานของซอฟต์แวร์ในฟังก์ชัน Extract และ Transform

```

personal academicpos
p_id:1 |p_title:ดร. |p_name:สมศักดิ์ |p_lastname:มากสกุล |p_education_level:ป.เอก |p_studyleave:0 |academicpos_id:1 |academicpos_id:1
|academicpos_name:อาจารย์ |fac_id:1 |

p_id:2 |p_title:ผศ. |p_name:ชลธิชา |p_lastname:ศิลาอาสน์ |p_education_level:ป.โท |p_studyleave:1 |academicpos_id:2 |academicpos_id:2 |academicpos_name:ผู้ช่วย
ศาสตราจารย์ |fac_id:2 |

personal faculty
p_id:1 |p_title:ดร. |p_name:สมศักดิ์ |p_lastname:มากสกุล |p_education_level:ป.เอก |p_studyleave:0 |academicpos_id:1 |fac_id:1 |fac_id:1 |fac_name:วิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยี |

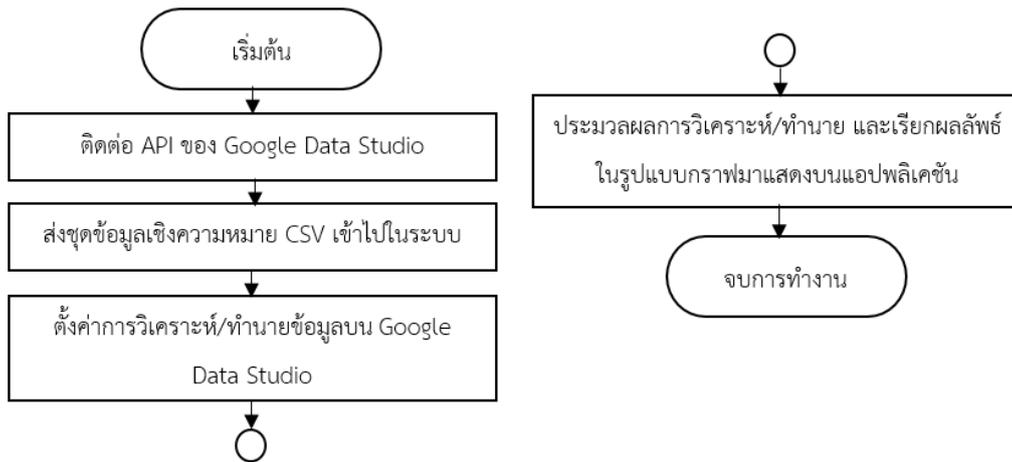
p_id:2 |p_title:ผศ. |p_name:ชลธิชา |p_lastname:ศิลาอาสน์ |p_education_level:ป.โท |p_studyleave:1 |academicpos_id:2 |fac_id:2 |fac_id:2 |fac_name:บริหารธุรกิจ |

personal research
p_id:1 |r_id:1 |r_name:ระบบแนะนำแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประเพณีอำเภอเขาค้อด้วยหลักการออนโทโลยี |r_status:0 |p_id:1 |p_id2:0 |p_id3:0 |p_id4:0
|p_id5:0 |p_title:ดร. |p_name:สมศักดิ์ |p_lastname:มากสกุล |p_education_level:ป.เอก |p_studyleave:0 |academicpos_id:1 |fac_id:1 |

p_id:2 |r_id:2 |r_name:การพัฒนาชมรมสารสนเทศเพื่อการจัดการองค์ความรู้ และอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางวัฒนธรรมและ ประเพณี ชาวเขาเผ่าม้ง บ้านเข็กน้อย
อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ |r_status:0 |p_id:2 |p_id2:0 |p_id3:0 |p_id4:0 |p_id5:0 |p_title:ผศ. |p_name:ชลธิชา |p_lastname:ศิลาอาสน์ |p_education_level:ป.โท
|p_studyleave:1 |academicpos_id:2 |fac_id:2 |
    
```

ภาพที่ 4 การรวมรายการข้อมูลเชิงความหมายเพื่อนำเข้าสู่ระบบธุรกิจอัจฉริยะ

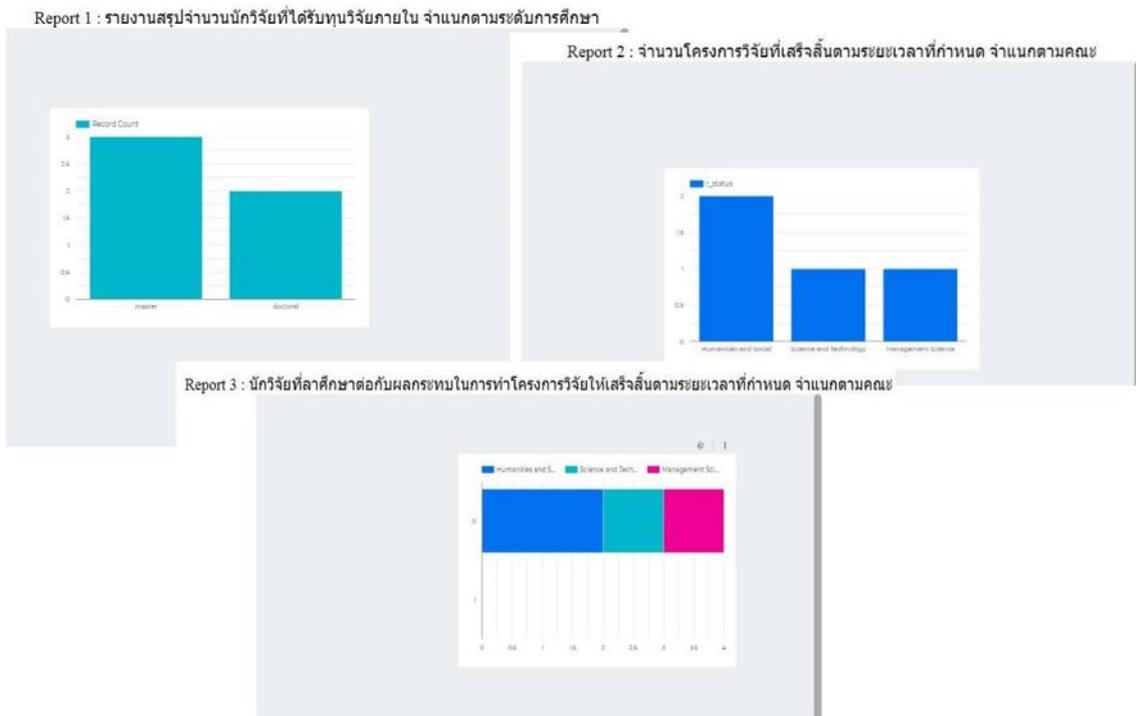
2. การ Load คือ การนำข้อมูลที่ผ่านการ Transform แล้ว เข้าสู่ระบบธุรกิจอัจฉริยะเพื่อการวิเคราะห์ ทำนาย และสร้างกราฟที่ช่วยสนับสนุนการบริหารงานวิจัยในมหาวิทยาลัยของผู้บริหารระดับสูง สามารถนำเสนอขั้นตอนวิธี และผลลัพธ์การทำงานของซอฟต์แวร์ ดังภาพที่ 5 และภาพที่ 6

ภาพที่ 5 ขั้นตอนวิธี ในการ Load ข้อมูลเชิงความหมายเพื่อวิเคราะห์ในระบบธุรกิจอัจฉริยะ

Visualization Report & Graph

Report [1] [2] [3] [4] [5]

ภาพที่ 6 ผลลัพธ์การทำงานของซอฟต์แวร์ในการ Load ข้อมูลเชิงความหมายเพื่อวิเคราะห์ในระบบธุรกิจอัจฉริยะ

จากภาพที่ 5 และภาพที่ 6 เมื่อทำการ Load ข้อมูลเชิงความหมายตามโครงสร้างภาพที่ 4 เข้าสู่ระบบธุรกิจอัจฉริยะที่สร้างด้วยโปรแกรม Google Data Studio ทั้งนี้โปรแกรม Google Data Studio เป็นโปรแกรมออนไลน์ของค่าย Google ที่มีบริการ API ให้ใช้งานง่ายและเปิดให้โปรแกรมภายนอกส่งชุดข้อมูลเข้าไปวิเคราะห์ ทำนาย รวมทั้งเรียกใช้รายงานในรูปแบบกราฟสรุปมาแสดงผลบนหน้าจอของโปรแกรมของนักพัฒนาได้ นอกจากนี้ Google Data Studio ช่วยให้เห็นภาพข้อมูลอย่างชัดเจน สามารถแบ่งปันข้อมูลเชิงลึกได้อย่างง่ายดายและสวยงาม ผู้ใช้งานสามารถทำการแก้ไขการรายงานผลได้แบบ Real time ได้อีกด้วย (คลังบ้าน ดิจิตอล มาร์เก็ตติ้ง, 2562) ระบบจะทำการแสดงผลรายงานการวิเคราะห์ในรูปแบบกราฟที่สามารถเจาะลึก (Drill down) ดูข้อมูลในแต่ละมิติได้ เช่น กราฟ Report 3 สามารถแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อให้การปิดโครงการวิจัยล่าช้า อาจมาจากการที่มีการสนับสนุนทุนวิจัยแก่บุคลากรที่กำลังศึกษาต่อที่อาจไม่ได้ตรวจสอบเกณฑ์การให้ทุนโดยละเอียด หรืออาจกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการโครงการสั้นเกินไป รวมทั้งการเจาะลึกเพื่อวิเคราะห์ว่า ปัจจัยที่นักวิจัยจบการศึกษาระดับปริญญาเอก หรือมีตำแหน่งทางวิชาการจะสามารถทำวิจัยเกิดผลสำเร็จกว่านักวิจัยที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า และขาดตำแหน่งวิชาการหรือไม่ รวมทั้งการให้ทุนการวิจัยแก่นักวิจัยที่มีภาระการสอน และภาระการบริหารมาก จะเป็นอุปสรรคในการดำเนินโครงการหรือไม่ ซึ่งกระบวนการทางธุรกิจอัจฉริยะจะช่วยนำเสนอข้อมูลสารสนเทศแก่ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยในการวางแผนกลยุทธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยยังได้ทำการควิรี่ออนโทโลยีเพื่อดึงโครงสร้างความรู้เข้าสู่กระบวนการทำนายในระบบธุรกิจอัจฉริยะ เพื่อตอบปัญหาที่ตั้งขึ้นว่า “งานวิจัยที่ได้รับทุนวิจัยภายใน จะสำเร็จตามระยะเวลาหรือไม่” โดยคำสั่ง SPARQL จะควิรี่เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงความหมายว่า “บุคลากรมีภาระการสอน และมีภาระการบริหาร บุคลากรทำงานวิจัย และงานวิจัยมีการรายงานสถานะโครงการ” โดยเขียนคำสั่งได้ดังนี้

```
Select ?personal ?teaching_task ?administration_task ?research_project
?research_status
WHERE {
    ?personal action:has ?teaching_task.
    ?personal action:has ?administration_task.
    ?personal action:do ?research_project.
    ?research_project action:has ?research_status
}
```

โดยชุดข้อมูลเชิงความหมายที่ดึงออกมาตามโครงสร้างออนโทโลยีผสานกับระบบฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ของฝ่ายต่างๆ ได้ตั้งรายการข้อมูลตัวอย่างในตารางที่ 2 และสามารถนำชุดข้อมูลมาใช้ฝึกสอนโมเดลการเรียนรู้ของเครื่องด้วยอัลกอริทึม K-NN ดังผลต่อไปนี้

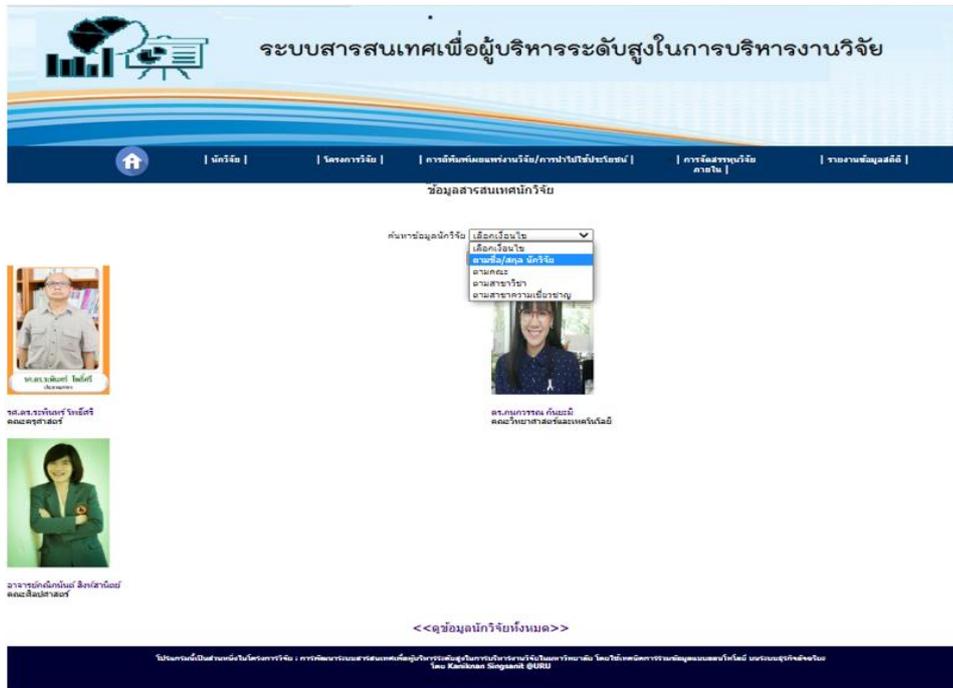
ตารางที่ 1 โครงสร้างชุดข้อมูลเชิงความหมายและการให้คลาสคำตอบเพื่อการทำนายด้วยระบบธุรกิจอัจฉริยะ

Personal_id	Education Level	Academic Position	Teaching Task	Administration Task	Research Project_ID	Research - team	Research Status (Class)
0001	Doctoral	-	8	0	0	1	1
0002	Master	Asst.Prof.	12	1	2	2	0
0003	Doctoral	Asst.Prof.	12	1	3	2	0
0004	Doctoral	-	8	0	4	2	1
0005	Master	-	12	0	5	1	1

จากตารางที่ 1 โครงสร้างชุดข้อมูลเชิงความหมาย ประกอบด้วย 8 คุณลักษณะ (Features) ได้แก่ รหัสบุคลากร/นักวิจัย ระดับการศึกษา ตำแหน่งทางวิชาการ จำนวนคาบสอนต่อสัปดาห์ สถานะการมีภาระการบริหารงาน (1 คือ มีภาระการบริหาร และ 0 คือ ไม่มีภาระการบริหาร) รหัสโครงการวิจัยที่ได้รับทุนภายใน จำนวนนักวิจัยร่วมในทีม และคลาสคำตอบ คือ สถานะความสำเร็จของโครงการวิจัย (1 คือ ปิดโครงการตามระยะเวลาที่กำหนดไว้/บรรลุตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ และ 0 คือ ยังไม่ปิดโครงการ/ไม่บรรลุตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ) ทั้งนี้ชุดข้อมูลดังกล่าวจะถูกส่งเข้าสู่อัลกอริทึม K-NN ต่อไป

เมื่อชุดข้อมูลผ่านการประมวลผลด้วยอัลกอริทึม K-NN จะสามารถทำนายคำตอบว่า โครงการวิจัยที่รับผิดชอบโดยนักวิจัยที่มีคุณลักษณะที่ต่างกัน จะสามารถดำเนินการได้สำเร็จตามระยะเวลา/ตัวชี้วัดที่กำหนดหรือไม่ จากนั้นจะทำการ Load ชุดข้อมูลพร้อมคลาสคำตอบที่ทำนายได้ ผ่าน API ของโปรแกรม Google Data Studio เพื่อแสดงรายงานในรูปแบบกราฟที่ช่วยในการวางแผนการตัดสินใจของผู้บริหารระดับสูง ซึ่งการใช้เทคนิคการเรียนรู้ของเครื่องจะช่วยเสริมความสามารถให้ระบบธุรกิจอัจฉริยะมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

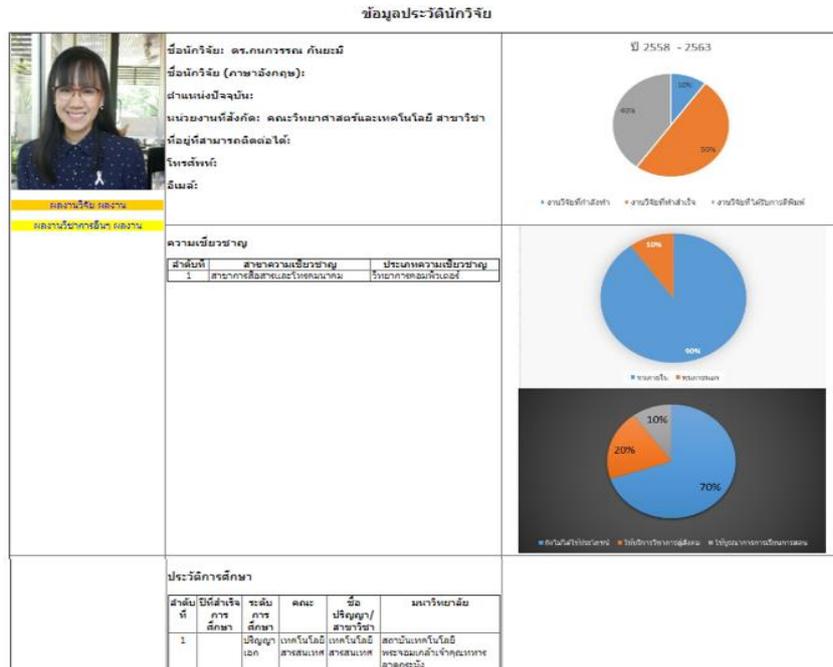
ในส่วนการทำงานของระบบสารสนเทศสำหรับผู้บริหารระดับสูง จะมีฟังก์ชันให้บริการการเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับนักวิจัย โครงการวิจัยที่ได้รับทุน การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานและการนำไปงานวิจัยประโยชน์ และการจัดสรรทุนวิจัยภายในในแต่ละคณะ จำแนกตามปีงบประมาณ และส่วนสารสนเทศนักวิจัยสามารถเชื่อมโยงกับรายงานสรุปในรูปแบบกราฟที่สามารถเชื่อมโยงไปยังข้อมูลผลสำเร็จในการดำเนินงานวิจัยของนักวิจัยแต่ละท่าน เพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้บริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังภาพที่ 7 และภาพที่ 8

ภาพที่ 7 หน้าจอหลักของระบบสารสนเทศสำหรับผู้บริหารระดับสูง

จากภาพที่ 7 ของระบบสารสนเทศสำหรับผู้บริหารระดับสูง หน้าจอหลักจะแสดงรายชื่อนักวิจัยทั้งหมดของมหาวิทยาลัยที่ต้องการนำไปใช้งาน และมีระบบการค้นหา นักวิจัย ข้อมูลผลงานวิจัย และสารสนเทศที่เกี่ยวข้องได้จากเงื่อนไขต่างๆ ได้แก่ ค้นหาตามชื่อ นามสกุล คณะ สาขาวิชา และสาขาความเชี่ยวชาญ ทั้งนี้เมื่อผู้บริหารต้องการดูข้อมูลสารสนเทศในรายละเอียดให้คลิกที่ ชื่อ นามสกุล นักวิจัย ที่จะเป็นลิงค์เชื่อมโยงเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องเชิงลึกต่างๆ ได้

ภาพที่ 8 ระบบสารสนเทศฯ จะแสดงข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับนักวิจัย ซึ่งผู้บริหารสามารถนำข้อมูลไปใช้ประกอบการวางแผนตัดสินใจในการส่งเสริมและพัฒนาได้ ในรูปแบบรายงานกราฟ ได้แก่ สรุปความสำเร็จในการทำงานวิจัย การตีพิมพ์เผยแพร่งานวิจัย การได้รับทุนอุดหนุนวิจัยภายในและภายนอก และการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในลักษณะการบริการวิชาการสู่สังคม และการจัดการเรียนการสอน

ไฟล์นี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย : การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อวินิจฉัยโรคในทางจิตวิทยาด้วยปัญญาประดิษฐ์ โดยใช้เทคนิคการรวมข้อมูลแบบออนโทโลยีบนระบบธุรกิจอัจฉริยะ (Sun, Kanyasri, Singapore, 2021)

ภาพที่ 8 หน้าจอสรุปข้อมูลสารสนเทศเจาะลึกสำหรับผู้บริหารระดับสูง

3. ผลการประเมินประสิทธิภาพระบบสารสนเทศเพื่อผู้บริหารระดับสูงในการบริหารงานวิจัยในมหาวิทยาลัย โดยใช้เทคนิคการรวมข้อมูลแบบออนโทโลยีบนระบบธุรกิจอัจฉริยะ

สามารถสรุปผลจำแนกได้ 2 ส่วน ดังนี้

3.1 ผลการวัดประสิทธิภาพการทำนายผลลัพธ์ของระบบธุรกิจอัจฉริยะโดยใช้เทคนิค Confusion Matrix พบว่า ประสิทธิภาพในการทำนายผลลัพธ์ของระบบธุรกิจอัจฉริยะ ด้วยอัลกอริทึม K-NN (Sun *et al.*, 2009) โดยแบ่งข้อมูล 2 ส่วน ในอัตราส่วน 70 และ 30 เช่นเดียวกับงานวิจัยของ สุรวีชร ศรีเปารยะ และสายชล สิ้นสมบูรณ์ทอง (2560) ที่ K=3 ให้ค่าความถูกต้องสูงที่สุด โดยมีค่า F-score เท่ากับ 80% แสดงรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวัดประสิทธิภาพการทำนายผลลัพธ์ด้วยอัลกอริทึม K-NN ของระบบธุรกิจอัจฉริยะ

	Positive : ที่แท้จริง โครงการวิจัยที่ให้ ทุนรายการนี้ สำเร็จตามเวลา				Negative : ที่แท้จริง โครงการวิจัย ที่ให้ทุนรายการนี้ไม่สำเร็จตามเวลา			
	K-NN							
	K=3	K=5	K=7	K=9	K=3	K=5	K=7	K=9
Positive : ทำนายว่า โครงการวิจัยที่ให้ทุนรายการนี้จะสำเร็จตามเวลา	12	18	18	18	0	12	12	12
Negative : ทำนายว่า โครงการวิจัยที่ให้ทุนรายการนี้จะไม่สำเร็จตามเวลา	6	0	0	0	12	0	0	0
Precision = $TP/(TP+FP) \times 100$	100%	60%	60%	60%				
Recall = $TP/(TP+FN) \times 100$	66.7%	100%	100%	100%				
Accuracy = $TP+TN/(TP+TN+FP+FN) \times 100$	80%	60%	60%	60%				
Fscore = $2x(PrecisionxRecall)/(Precision+ Recall)$	80%	75%	75%	75%				

3.2 การประเมินความพึงพอใจต่อประสิทธิภาพการทำงานของระบบธุรกิจอัจฉริยะ พบว่า ผู้ใช้มีความพึงพอใจต่อประสิทธิภาพการทำงานของระบบธุรกิจอัจฉริยะอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$, S.D.=0.68) และสามารถเรียงประเด็นที่ผู้ใช้พึงพอใจสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) การออกแบบฟังก์ชันการทำงานต่างๆ ใช้งานง่าย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D.=0.76) 2) รายงาน/กราฟสามารถนำไปใช้วางแผนและตัดสินใจของผู้บริหารได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$, S.D.=0.55) และ 3) ความปลอดภัยในการเข้าไปจัดการข้อมูลสำหรับผู้บริหาร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D.=0.67) และประเด็นที่ผู้ใช้พึงพอใจต่ำสุด คือ ความเร็วในการทำงานของโปรแกรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$, S.D.=0.72) ตามลำดับ

บทสรุป

การใช้ความสามารถของออนโทโลยีในการเชื่อมประสานเพื่อรวมฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ที่มีความเกี่ยวข้องในการบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัยที่เก็บอยู่กระจัดกระจายให้เป็นระบบและสื่อความหมายได้ ทั้งนี้ออนโทโลยีที่ศึกษาได้แบ่งออกเป็น 3 ระดับชั้นความรู้ และแต่ละระดับชั้นความรู้เก็บโครงสร้างความรู้เชิงความหมายที่เป็นประโยชน์ในการบริหารงานวิจัย ประกอบด้วย ชั้นที่ 1 โหนดความรู้หลัก (Thing) ชั้นที่ 2 โหนดความรู้ที่จำเป็นในการวางแผนการบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัย และชั้นที่ 3 โหนดความรู้ย่อยที่อธิบายว่าแหล่งทุนวิจัย ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 18 โหนดความรู้ แล้วนำฐานความรู้ที่ได้มาประมวลผลร่วมกับหลักการ Extract-Transform-Load (ETL) และในส่วนของการทำงานของระบบสารสนเทศสำหรับผู้บริหารระดับสูงจะมีฟังก์ชันให้บริการการเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัยในด้านต่างๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้บริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลังจากนั้นทำการวัดประสิทธิภาพ

การทำนายผลลัพธ์ของระบบธุรกิจอัจฉริยะโดยใช้เทคนิค Confusion Matrix พบว่า ประสิทธิภาพในการทำนายผลลัพธ์ของระบบธุรกิจอัจฉริยะ ด้วยอัลกอริทึม K-NN แบ่งข้อมูล 2 ส่วน ในอัตราส่วน 70:30 ที่ K=3 ให้ค่าความถูกต้องสูงที่สุด โดยมีค่า F-score เท่ากับ 80% และผู้ใช้งานมีความพึงพอใจต่อประสิทธิภาพการทำงานของระบบธุรกิจอัจฉริยะอยู่ในระดับมาก แต่ทั้งนี้ระบบที่จะพัฒนาต่อยอดนั้นควรมีการพัฒนาฐานความรู้ออนโทโลยีและระบบการผสานกับข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวางแผนบริหารงานวิจัยจากแหล่งข้อมูลจาก Web Server ภายนอกที่เปิดให้ดึงข้อมูลมาวิเคราะห์และสร้างโมเดลธุรกิจอัจฉริยะที่เกิดประสิทธิภาพและตอบโจทย์ผู้บริหารเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรพัฒนาบริการ API ของโปรแกรม เพื่อให้ นักพัฒนาสามารถส่งฐานข้อมูลที่พัฒนาด้วยระบบจัดการฐานข้อมูลหลากหลายชนิดจากระบบงานตนเอง เข้ามาสู่กระบวนการสกัดความรู้เชิงความหมาย และส่งเข้าสู่ระบบการประมวลผลด้วยระบบธุรกิจอัจฉริยะ และแสดงผลรายงานกราฟนำไปใช้ในระบบตนเองได้แบบเบ็ดเสร็จในระบบเดียว
2. ควรพัฒนาฟังก์ชันเชื่อมต่อกับอัลกอริทึมการเรียนรู้ของเครื่องต่างๆ เพื่อรองรับผู้ใช้ได้เรียกใช้งานเพื่อการวิเคราะห์และทำนายข้อมูลให้มีหลากหลายและเหมาะสมกับปัญหาทางธุรกิจเพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการมีโมเดลการเรียนรู้เชิงลึก (Deep Learning) ไว้บริการบนระบบธุรกิจอัจฉริยะ
3. ควรพัฒนาระบบในรูปแบบโมบายแอปพลิเคชันที่รองรับระบบปฏิบัติการ Android และ IOS เพื่อให้เกิดความทันสมัย และผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงการวิเคราะห์และทำนายด้วยระบบธุรกิจอัจฉริยะเบื้องต้นในสถานะที่อุปกรณ์ออฟไลน์อยู่

เอกสารอ้างอิง

- คลังบ้าน ดิจิตอล มาร์เก็ตติ้ง. (2562). *Google Data Studio คืออะไร*. สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2563. จาก <https://agency.klungbaan.com/google-data-studio-คืออะไร/>
- ญาณภา สมนึก. (2558). *การบริหารงานวิจัยในสถาบันอุดมศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 21 สิงหาคม 2563. จาก <http://203.131.219.167/km2559/2015/12/11/การบริหารงานวิจัยในสภา/>
- สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์. (2563). *คู่มือการจัดการวิจัย*. อุตรดิตถ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- สายชล สิ้นสมบุญทอง. (2558). *การทำเหมืองข้อมูล*. กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักส์.

- สุรวัชร ศรีเปารยะ และสายชล สนิสมบูรณ์ทอง. (2560). การเปรียบเทียบประสิทธิภาพวิธีการจำแนกกลุ่มการเป็นโรคไตเรื้อรัง : กรณีศึกษาโรงพยาบาลแห่งหนึ่งในประเทศไทยอินเดีย. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ววท.* 25(5), 839-853.
- Broughton, V. (2006). The need for a faceted classification as the basis of all methods of information retrieval. *Aslib Proceedings.* 58(1): 49-72.
- Chalortham, N., Leesawat, P., Buranarach, M. and Supnithi, T. (2008). Ontology Development for Pharmaceutical Tablet Production Expert System. *IEICE Transactions on information and Systems.* 94(3), 448-455.
- Cronin, B. and Sugimoto, C.R. (2014). *Beyond bibliometrics: Harnessing multidimensional indicators of scholarly impact.* Cambridge, MA: MIT Press.
- Deza, E., Deza, M. M. (2009). *Encyclopedia of Distances.* Springer. Berlin.
- Lai, P., Phan, N., Hu, H., Badeti, A., Newman, D. and Dou, D. (2020). Ontology-based Interpretable Machine Learning for Textual Data, pp. 1-10. *In Proceedings of International Joint Conference on Neural Networks (IJCNN).* Glasgow, UK.
- Oliveira, B. and Belo, O. (2016). An Ontology for Describing ETL Patterns Behavior, pp.102-109. *In Proceedings of the 5th International Conference on Data Management Technologies and Applications (DATA 2016).* Lisbon, Portugal.
- Sun, B., Du, J. and Gao, T. (2009). Study on the Improvement of K-Nearest-Neighbor Algorithm, pp. 390-393. *In Proceedings of International Conference on Artificial Intelligence and Computational Intelligence.* Shanghai, China.
- Tresp, V., Bundschuh, M. and Rettinger, A. (2008). Towards Machine Learning on the Semantic Web, pp. 282-314. *In Proceedings of International Workshop on Uncertainty Reasoning for the Semantic Web.* Karlsruhe, Germany.

Abstract

The aims of this research were 1. to study the attitude of airline service users towards LGBT service providers in the airline business and 2. to compare those attitudes by personal factor classification at Chiang Mai International Airport. The sample consisted of 400 aviation business service users in Chiang Mai International Airport. Data were collected by using questionnaires from accidental samples, and the statistics used were frequency, percentage, average, standard deviation that tested for differences with Independent Sample T-Test, One-Way ANOVA statistics.

The results of the study showed that:

1. The attitude towards the gender diverse carrier in the airline business at Chiang Mai International Airport as a whole, the overall level is very high. Most of the average are the aspects of ensuring that patients are confident.

2. By comparing the differences in attitudes towards gender diverse carriers in the airline business with personal factors, different levels of education, status and average monthly income there are different attitudes in terms of reliability, reliability, customer response, and compassion for service providers.

Keywords: Attitude; LGBT; Service Providers; Airline Business

บทนำ

ธุรกิจการบินเป็นธุรกิจบริการขนส่งทางอากาศ ซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ เนื่องจากการขนส่งทางอากาศเป็นการขนส่งที่สะดวก รวดเร็ว และมีความสำคัญในการเดินทางเชิงท่องเที่ยว ธุรกิจและการค้า โดยธุรกิจการบินในประเทศไทยเริ่มมีบทบาทสำคัญตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 ที่ได้ทรงริเริ่มวางรากฐานการบินของประเทศไทย และต่อมารัฐบาลได้ก่อตั้งบริษัทการบินเป็นสายการบินแห่งชาติของประเทศไทย ในปัจจุบันคือ บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) (สมัยศ วัฒนากมลชัย, 2559) และยังมีสายการบินเอกชนอีกหลายแห่งได้เปิดทำการขึ้นเพื่อให้บริการแก่ผู้โดยสาร

ปัจจุบันธุรกิจการบินในประเทศไทยเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ซึ่งการเกิดของธุรกิจสายการบินที่เพิ่มมากขึ้นเช่นนี้ ทำให้ต้องมีการแข่งขันกันมากขึ้น โดยเฉพาะในด้านการบริการ เพื่อให้เกิดความพึงพอใจของผู้รับบริการที่จะกลับมาใช้บริการ จากการแข่งขันกันด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดของสายการบินต้นทุนต่ำ ส่งผลให้ผู้คนเริ่มหันมาเลือกเดินทางด้วยเครื่องบินเป็นอันดับแรกกันมากขึ้น จากสถิติผู้เดินทางเข้า-ออก

ราชอาณาจักร 5 ท่าอากาศยาน ประกอบด้วย ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ ท่าอากาศยานนานาชาติดอนเมือง ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ ท่าอากาศยานนานาชาติภูเก็ต และท่าอากาศยานนานาชาติหาดใหญ่ ในเดือนธันวาคม 2561 ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าและออกราชอาณาจักร มีทั้งสิ้น 7,074,749 คน คิดเป็นจำนวนเฉลี่ย 228,218 คนต่อวัน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562) การเติบโตอย่างก้าวกระโดดสวนทางเศรษฐกิจเช่นนี้ ส่งผลให้ความต้องการบุคลากรในสายงานที่เกี่ยวข้องเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งงานในอุตสาหกรรมการบินไม่ได้มีเพียงแต่อาชีพนักบินหรือพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินเท่านั้น ยังรวมไปถึงเจ้าหน้าที่อื่น ๆ อาทิ ช่างเทคนิค และผู้ปฏิบัติงานเฉพาะด้านอีกหลายตำแหน่ง ทำให้ต้องมีการปรับตัว ไม่ว่าจะเป็นทัศนคติและพฤติกรรมต่าง ๆ โดยบุคคลที่มีความสำคัญที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อธุรกิจการบินมากที่สุดก็คือ พนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน และปัจจุบันตำแหน่งงานนี้ได้รับความนิยมสูงเนื่องจากได้รับค่าตอบแทนสูง ซึ่งในการคัดเลือกพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินนั้นต้องผ่านกระบวนการคัดเลือกหลายขั้นตอน โดยจะพิจารณาจากทั้งรูปร่าง หน้าตา บุคลิกภาพ เจตคติ ความสามารถทางภาษาและบริการ เป็นต้น ทั้งนี้ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินจะต้องแสดงถึงภาพลักษณ์ด้านบริการ (ชูเกียรติ วงศ์เทพเตียน, 2542) ซึ่งจะมีผลต่อความประทับใจของผู้โดยสารต่อสายการบินอย่างมากอีกด้วย

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินเป็นตำแหน่งงานที่ได้รับความนิยมสูงไม่ว่าจะเป็นเพศหญิง เพศชาย หรือแม้กระทั่งผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ บุคคลกลุ่มหลังนี้เป็นกลุ่มที่มีรสนิยม มีความพึงพอใจทางเพศกับผู้ที่มีเพศเดียวกัน ซึ่งในปัจจุบันมีการเปิดรับบุคคลกลุ่มดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น ดังกรณีสายการบินเอกชนแห่งหนึ่งที่ได้รับผู้มีความหลากหลายทางเพศมาเป็นพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน เกิดความไม่เห็นด้วยของบุคคลบางกลุ่ม เนื่องจากพนักงานต้อนรับเหล่านี้แต่งเครื่องแบบพนักงานไม่ตรงกับเพศของตนเอง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์และความประทับใจในการบริการได้

สำหรับประเทศไทย ความหลากหลายทางเพศอยู่คู่กับสังคมไทยมานาน เป็นที่ทราบกันดีว่ากลุ่มนี้มีอยู่ในทุกอาชีพและทุกระดับชั้นของสังคม การเปิดเผยตัวตนและความชัดเจนในรูปแบบต่าง ๆ ที่เพิ่มมากขึ้นนี้ ในต่างประเทศมีการพัฒนากฎหมายเพื่อรองรับกลุ่มดังกล่าวแล้ว และยังให้การรับรองการแต่งงานในเพศเดียวกัน แสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการนิยามเพศ และการพัฒนาเรื่องสิทธิมนุษยชน แต่ยังมีอีกหลายประเทศที่ยังไม่เป็นที่ยอมรับ รวมทั้งในประเทศไทยเองบุคคลกลุ่มดังกล่าวก็ยังไม่ได้รับการยอมรับอย่างแท้จริง เนื่องจากความอคติที่มีมาช้านานและอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งการขาดความเข้าใจในสังคมไทยต่อวิถีทางเพศ และอัตลักษณ์ทางเพศที่แตกต่าง การถูกเลือกปฏิบัติในวงกว้างหลากหลายแง่มุม ไม่ว่าจะเป็นการทำงานหรือประกอบอาชีพ ส่งผลให้กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศของไทย ไม่ได้รับสิทธิพื้นฐานและขาดโอกาสในการทำงาน และขาดการปฏิบัติต่อกันอย่างเท่าเทียม ทำให้ไม่สามารถพัฒนาทักษะ ความสามารถของตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น และเนื่องจากในประเทศไทยยังไม่มีกรยอมรับอย่างเป็นทางการมากนัก ในการที่จะรับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเข้าสู่ธุรกิจบริการด้านสายการบิน ด้วยเกรงว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีโอกาสสูงที่จะมีพื้นฐานทางอารมณ์ไม่มั่นคง หวั่นไหวได้ง่าย ซึ่งลักษณะเช่นนี้ไม่เหมาะสมกับ อาชีพบริการและการดูแลผู้โดยสาร เพราะต้องใช้ในการตัดสินใจบนสภาวะทางอารมณ์ที่หนักแน่น ใช้เหตุและผล ไม่ใช่อารมณ์และความรู้สึกเพียงอย่างเดียว จึงทำให้คนที่เป็นเพศที่มีความหลากหลายทางเพศ ถูกคัดออกไปใน ขั้นตอนการสัมภาษณ์เป็นส่วนใหญ่ (ชินโชติ เทียมเมธี, 2555) และเพื่อตอบโจทย์ของการขาดแคลนแรงงานใน อุตสาหกรรมการบิน การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงศักยภาพในการให้บริการของ พนักงานต้อนรับที่มีความหลากหลายทางเพศ และส่งผลให้พนักงานต้อนรับกลุ่มดังกล่าวได้รับการยอมรับมาก ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษทัศนคติของผู้ใช้บริการสายการบินต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทาง เพศ ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้ใช้บริการสายการบินต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศ ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติของผู้ใช้บริการสายการบินต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศ ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือผู้ให้บริการสายการบินที่เป็นชาวไทย ไม่ว่าจะเป็นผู้โดยสารที่ เดินทางขาเข้าหรือขาออก หรือผู้โดยสารที่เดินทางภายในประเทศหรือระหว่างประเทศ ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ ตั้งแต่ 1 มีนาคม 2562 ถึง 30 มิถุนายน 2562

จากสถิติผู้เดินทางเข้า-ออกราชอาณาจักร 5 ท่าอากาศยาน ในเดือนธันวาคม 2560 ของกระทรวง การท่องเที่ยวและกีฬา (2560) พบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวไทยที่เดินทางเข้าและออกราชอาณาจักร 5 ท่า อากาศยานในเดือนธันวาคม 2560 มีทั้งสิ้น 1,141,215 คน ในจำนวนนี้เป็นผู้ที่เดินทางเข้า-ออกท่าอากาศยาน นานาชาติเชียงใหม่ทั้งสิ้น 18,829 คน เฉลี่ย 7,396 คนต่อวัน และขอบเขตเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัย คือ ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2562 ถึง 30 มิถุนายน 2562 เป็นเวลา 122 วัน จะมีผู้เดินทางเข้า-ออก ณ สนามบิน นานาชาติเชียงใหม่ทั้งสิ้น ประมาณ 902,312 คน เมื่อแทนค่าในสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) ตามเครื่องมือในหัวข้อถัดไป จะได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 400 คน

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) จากผู้ใช้บริการสายการบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ โดยการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental sampling) จำนวน 400 ชุด ซึ่งเป็นตัวเลขจากการคำนวณตามแนวคิดของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เป็นแบบสอบถามซึ่งเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีลักษณะคำถาม ซึ่งกำหนดคำตอบไว้ล่วงหน้าให้เลือกตอบและคำตอบแบบให้เติมคำตอบ โดยนักวิจัยจะเป็นผู้ทำแจกแบบสอบถาม เพื่อบันทึกข้อมูลที่ได้จากนักศึกษา โดยแบ่งเนื้อหาการสอบถามดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน เป็นลักษณะคำถามปลายปิด

ส่วนที่ 2 พฤติกรรมในการใช้บริการของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ ในการใช้บริการ ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ เป็นลักษณะคำถามปลายปิด

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามปลายปิดที่ให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับทัศนคติและความคิดเห็นของผู้ใช้บริการสายการบินต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศในธุรกิจสายการบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ ในด้านความน่าเชื่อถือ วัจใจในการบริการ ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า ด้านการให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ และด้านความเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ โดยกำหนดระดับสเกล แบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการของ Likert scale คือมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด (วิชราภรณ์ สุริยาภิวัฒน์, 2556)

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษานำผลคะแนนจากการกำหนดดังกล่าวมาประเมินค่าเพื่อหา ความหมายค่าคะแนนเฉลี่ย โดยใช้สูตร (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2544)

$$\text{อันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

ซึ่งแปลความหมายของค่าเฉลี่ยแต่ละระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.21 - 5.00 หมายถึง มีระดับความสำคัญมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.41 - 4.20 หมายถึง มีระดับความสำคัญมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.61 - 3.40 หมายถึง มีระดับความสำคัญปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.81 - 2.60 หมายถึง มีระดับความสำคัญน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 - 1.80 หมายถึง มีระดับความสำคัญน้อยที่สุด

หากไม่ระบุคำตอบ กำหนดค่าคะแนนให้เป็น 0 และจะไม่นำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ในการวิเคราะห์ เนื่องจากถือว่าเป็นค่าสูญหาย (Missing Values)

ส่วนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นอื่น ๆ และข้อเสนอแนะที่มีต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ทำการประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูล ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

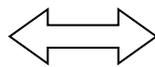
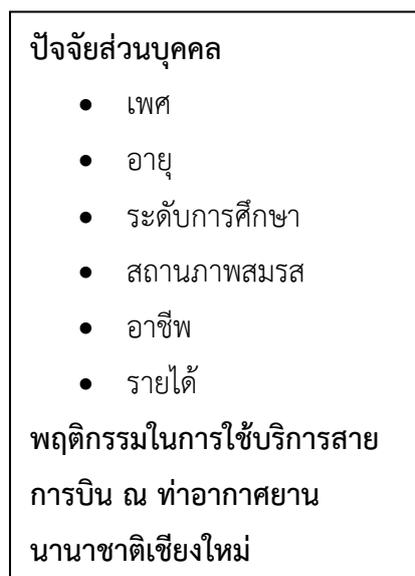
ส่วนที่ 2 พฤติกรรมในการใช้บริการของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูล ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

ส่วนที่ 3 ทศนคติของผู้ใช้บริการสายการบินต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศในธุรกิจสายการบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) พร้อมทั้งแปลผล

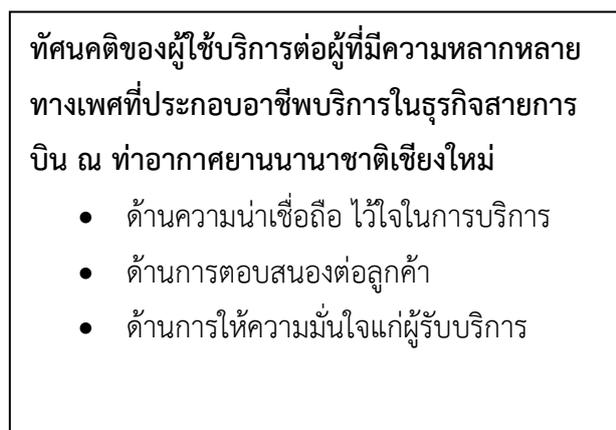
ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบทัศนคติของผู้ใช้บริการสายการบินต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศในธุรกิจสายการบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) การทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square Test) และสถิติทดสอบที (T – Test Statistic) ตามความเหมาะสมของข้อมูล

กรอบแนวคิดงานวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ทักษะคติของผู้ใช้บริการสายการบินต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศ ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่

ทักษะคติของผู้ใช้บริการสายการบินต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศในธุรกิจสายการบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ในงานวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ด้านความน่าเชื่อถือ ใฝ่ใจในการบริการ ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า ด้านการให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ และด้านความเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นอันตรภาคชั้น 5 ระดับ โดยการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังแสดงในตารางดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการวิเคราะห์ทัศนคติของผู้ใช้บริการสายการบินต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศในธุรกิจสายการบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ ด้านความน่าเชื่อถือ ใฝ่ใจในการบริการ (N = 400)

ด้านความน่าเชื่อถือ ใฝ่ใจในการบริการ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลความหมาย
1. มีความรอบรู้ในหน้าที่ บริการด้วยความรวดเร็ว มีความกระตือรือร้น	4.03	0.67	มาก
2. สามารถตอบคำถามและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี	4.03	0.72	มาก
3. รักษาข้อมูลของลูกค้าเป็นอย่างดี	4.26	0.71	มาก
4. มีความสามารถในการสื่อสารและสัมพันธ์กับลูกค้า	4.24	0.74	มาก
รวมด้านความน่าเชื่อถือ ใฝ่ใจในการบริการ	4.14	0.71	มาก

จากตารางที่ 1 ผู้ตอบแบบสอบถามมีทัศนคติต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศในธุรกิจสายการบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ ด้านความน่าเชื่อถือ ใฝ่ใจในการบริการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ารักษาข้อมูลของลูกค้าเป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 4.26 รองลงมาคือ มีความสามารถในการสื่อสารและสัมพันธ์กับลูกค้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 และมีความรอบรู้ในหน้าที่ บริการด้วยความรวดเร็วมีความกระตือรือร้น สามารถตอบคำถามและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 เท่ากัน

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการวิเคราะห์ทัศนคติของผู้ใช้บริการสายการบินต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศในธุรกิจสายการบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า (N = 400)

ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน	แปล
		มาตรฐาน	ความหมาย
1. ให้บริการอย่างรวดเร็ว ทันต่อความต้องการ	3.97	0.58	มาก
2. ให้บริการด้วยความจริงใจ ต่อลูกค้า	4.12	0.64	มาก
3. การตอบสนองต่อความต้องการหรือความรู้สึกของลูกค้า	3.94	0.74	มาก
4. สามารถให้บริการและแก้ไขปัญหาให้แก่ลูกค้าอย่างรวดเร็วตามความต้องการ	3.94	0.69	มาก
รวมด้านการตอบสนองต่อลูกค้า	3.99	0.66	มาก

จากตารางที่ 2 ผู้ตอบแบบสอบถามมีทัศนคติต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศในธุรกิจสายการบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ ด้านการตอบสนองต่อลูกค้าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ การให้บริการด้วยความจริงใจต่อลูกค้า มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.12 รองลงมาคือ ให้บริการอย่างรวดเร็ว ทันต่อความต้องการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 และการตอบสนองต่อความต้องการหรือความรู้สึกของลูกค้า สามารถให้บริการและแก้ไขปัญหาให้แก่ลูกค้าอย่างรวดเร็วตามความต้องการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 เท่ากัน

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการวิเคราะห์ทัศนคติของผู้ใช้บริการสายการบินต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศในธุรกิจสายการบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ ด้านการให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ (N = 400)

การให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน	แปล
		มาตรฐาน	ความหมาย
1. มีความสุภาพ เรียบร้อย และอัธยาศัยไมตรีที่ดีในการให้บริการ	4.56	0.50	มากที่สุด
2. แต่งกายสะอาด เรียบร้อย	4.62	0.49	มากที่สุด
3. มีสมรรถนะในการให้บริการอย่างรอบรู้ เหมาะสมและเชี่ยวชาญ	4.32	0.47	มาก

ด้านการให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปล ความหมาย
4. ความมั่นคงปลอดภัยอบอุ่นสบายใจของลูกค้าในขณะที่ ใช้บริการ	4.53	0.61	มากที่สุด
รวมด้านการให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ	4.51	0.53	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 ผู้ตอบแบบสอบถามมีทัศนคติต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศในธุรกิจสายการบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ ด้านการให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การแต่งกายสะอาด เรียบร้อย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 4.62 รองลงมาคือ มีความสุภาพ เรียบร้อย และอัธยาศัยไมตรีที่ดีในการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 ความมั่นคงปลอดภัย อบอุ่น สบายใจของลูกค้าในขณะที่ใช้บริการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 และมีสมรรถนะในการให้บริการอย่างรอบรู้ เหมาะสมและเชี่ยวชาญ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการวิเคราะห์ทัศนคติของผู้ใช้บริการสายการบินต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศในธุรกิจสายการบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ ด้านความเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ (N = 400)

ด้านความเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปล ความหมาย
1. ให้เกียรติ และให้ความสำคัญต่อลูกค้า	4.15	0.70	มาก
2. ให้ความสนใจ และเอาใจใส่ในการให้บริการ	4.15	0.74	มาก
3. ต้อนรับลูกค้าทุกคนอย่างเสมอภาค เท่าเทียมกัน	3.97	0.97	มาก
4. มีความเข้าใจในลูกค้า เอาใจลูกค้ามาใส่ใจตน	4.06	0.81	มาก
ด้านความเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ	4.08	0.81	มาก

จากตารางที่ 4 ผู้ตอบแบบสอบถามมีทัศนคติต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศในธุรกิจสายการบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ ด้านความเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การให้เกียรติ และให้ความสำคัญต่อลูกค้า และการให้ความสนใจและเอาใจใส่ในการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 4.15 เท่ากัน รองลงมาคือ มีความเข้าใจในลูกค้า เอาใจลูกค้ามาใส่ใจตน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 และต้อนรับลูกค้าทุกคนอย่างเสมอภาค เท่าเทียมกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการวิเคราะห์ทัศนคติของผู้ใช้บริการสายการบินต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศในธุรกิจสายการบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ (N = 400)

ทัศนคติ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน	แปล
		มาตรฐาน	ความหมาย
1. ด้านความน่าเชื่อถือ ไว้วางใจในการบริการ	4.14	0.71	มาก
2. ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า	3.99	0.66	มาก
3. ด้านการให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ	4.51	0.53	มากที่สุด
4. ด้านความเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ	4.08	0.81	มาก
รวมทั้งหมด	4.18	0.71	มาก

จากตารางที่ 5 ผู้ตอบแบบสอบถามมีทัศนคติต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศในธุรกิจสายการบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 รองลงมาคือ ด้านความน่าเชื่อถือ ไว้วางใจในการบริการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 ด้านความเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 และด้านการตอบสนองต่อลูกค้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบทัศนคติของผู้ใช้บริการสายการบินต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศ ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 6 แสดงสรุปการเปรียบเทียบความแตกต่างของทัศนคติของผู้ใช้บริการสายการบินต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศในธุรกิจสายการบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่

ทัศนคติ	ปัจจัยส่วนบุคคล					
	เพศ	อายุ	ระดับการศึกษา	สถานภาพสมรส	อาชีพ	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน
1. ด้านความน่าเชื่อถือ ไว้วางใจในการบริการ	✗	✗	✓	✓	✗	✓
2. ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า	✗	✗	✓	✓	✗	✗
3. ด้านการให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ	✗	✗	✗	✗	✗	✗
4. ด้านความเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ	✗	✗	✗	✓	✗	✓

หมายเหตุ ✓ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ✗ ไม่แตกต่าง

จากตารางที่ 6 การวิเคราะห์เปรียบเทียบทัศนคติของผู้ใช้บริการสายการบินต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศในธุรกิจสายการบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่พบว่า ด้านที่มีความแตกต่างได้แก่ ด้านความน่าเชื่อถือ ใฝ่ใจในการบริการ ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า และด้านความเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันจะมีทัศนคติต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศในธุรกิจสายการบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ที่แตกต่างกันในด้านความน่าเชื่อถือ ใฝ่ใจในการบริการ

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาและสถานภาพสมรสที่ต่างกันจะมีทัศนคติต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศในธุรกิจสายการบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ที่แตกต่างกันในด้านการตอบสนองต่อลูกค้า

สำหรับผู้ตอบแบบสอบถามที่มีสถานภาพสมรสและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน จะมีทัศนคติต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศในธุรกิจสายการบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ที่แตกต่างกันในด้านความเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ

เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้ว เพศ อายุ และอาชีพที่ต่างกันจะไม่ส่งผลต่อการมีทัศนคติต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศในธุรกิจสายการบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ที่แตกต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาทัศนคติของผู้ใช้บริการสายการบินต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศในธุรกิจสายการบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 แสดงให้เห็นว่าหากมีผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศ ปฏิบัติงานในท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ จะไม่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ในการให้บริการของท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นหลายด้านพบว่าในแต่ละด้านมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดในทุกด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ ด้านการให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 รองลงมาคือ ด้านความน่าเชื่อถือ ใฝ่ใจในการบริการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 ด้านความเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 และด้านการตอบสนองต่อลูกค้ามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 เท่ากัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัณฑ์เทศ เทศแก้ว (2543) ซึ่งพบว่า ทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการให้สังคมยอมรับพฤติกรรมรักเพศเดียวกันให้มากขึ้น โดยสามารถแสดงพฤติกรรมได้อย่างเปิดเผยและให้ลดการกีดกันในการศึกษาและการทำงาน

การทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ผู้ให้บริการที่มีเพศแตกต่างกันมีทัศนคติต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศในธุรกิจสายการบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ ไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่า เพศไม่ส่งผลต่อมุมมอง

ในการรับบริการจากผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศ ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของ จารุรินทร์ ปิตานพวงศ์ และนิศานต์ สำอางศรี (2554) ที่ได้ทำการศึกษาศักดิ์ศรีของผู้ป่วยต่อแพทย์เพศที่สาม พบว่า ผู้ป่วยเพศชาย คิดว่าการเป็นเพศที่สามมีผลต่อความน่าเชื่อถือในอาชีพการงานของบุคคลนั้นในอัตราที่สูงกว่าผู้ป่วยเพศหญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผู้ป่วยเพศชายมักปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงที่จะติดต่อสื่อสารกับเพศที่สามในอัตราที่สูงกว่าเพศหญิง

สมมติฐานที่ 2 ผู้ใช้บริการที่มีอายุแตกต่างกันมีทัศนคติต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศในธุรกิจสายการบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ ไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่า อายุไม่ส่งผลต่อมุมมองในการรับบริการจากผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศ ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของ ฐิตินันท์ ฝืนนิล (2559) ที่ได้ทำการศึกษัจจัยด้านครอบครัวกับการยอมรับความหลากหลายทางเพศของประชากรเขตภาคกลาง จากการศึกษาพบว่า การยอมรับความหลากหลายทางเพศนั้น แปรผันไปตามกลุ่มอายุของประชากรซึ่งคนรุ่นใหม่มักจะเข้าใจและยอมรับได้มากกว่ากลุ่มวัยที่อายุมากกว่า และยังขัดแย้งกับงานวิจัยของ จารุรินทร์ ปิตานพวงศ์ และนิศานต์ สำอางศรี (2554) ที่ได้ทำการศึกษาศักดิ์ศรีของผู้ป่วยต่อแพทย์เพศที่สาม พบว่า ทัศนคติของผู้ป่วยต่อบุคคลทั่วไปและแพทย์เพศที่สามในแต่ละกลุ่มอายุนั้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้ป่วยกลุ่มอายุ 12-19 ปี และกลุ่มอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป คิดว่าบุคคลทั่วไปและแพทย์เพศที่สามยังไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมไทย ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือในอาชีพการงาน รวมทั้งมีความรู้สึกไม่สบายใจกลัวระแวงหากต้องติดต่อสื่อสาร ในอัตราที่สูงกว่ากลุ่มอายุอื่น ๆ

สมมติฐานที่ 3 ผู้ใช้บริการที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีทัศนคติของผู้ใช้บริการสายการบินต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศในธุรกิจสายการบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ ในด้านความน่าเชื่อถือ ใ่วใจในการบริการ และด้านการตอบสนองต่อลูกค้า แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าผู้รับบริการที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีมุมมองในการรับบริการจากผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศด้านความน่าเชื่อถือ ความใ่วใจในการให้บริการแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จารุรินทร์ ปิตานพวงศ์ และนิศานต์ สำอางศรี (2554) ที่ได้ทำการศึกษาศักดิ์ศรีของผู้ป่วยต่อแพทย์เพศที่สาม พบว่า ผู้ป่วยที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีทัศนคติต่อบุคคลทั่วไปเพศที่สาม และแพทย์เพศที่สามแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้ป่วยที่มีระดับการศึกษาน้อยจะมีสัดส่วนของทัศนคติเชิงลบสูงกว่าผู้ป่วยที่มีระดับการศึกษาสูง

สมมติฐานที่ 4 ผู้ใช้บริการที่มีสถานภาพแตกต่างกันมีทัศนคติต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศในธุรกิจสายการบิน ในด้านความน่าเชื่อถือ ใ่วใจในการบริการ ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า และด้านความเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการแตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าผู้รับบริการที่มีสถานภาพที่ต่างกัน มีมุมมองในการรับบริการจากผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศด้านความน่าเชื่อถือ ความใ่วใจในการให้บริการแตกต่างกัน ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าผู้ที่มีสถานภาพโสดอาจจะต้องการความน่าเชื่อถือ ความใ่วใจได้ในผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศ มากกว่าผู้ที่มีสถานภาพสมรส เนื่องจากต้องการความปลอดภัยในการรับบริการมากกว่า

และต้องการการตอบสนอง การดูแลเอาใจใส่ ความเห็นอกเห็นใจ ความเข้าใจจากผู้ให้บริการมากกว่าผู้ที่มีสถานภาพสมรสเนื่องจากต้องเดินทางมาด้วยตนเอง ในบางครั้งอาจต้องการคำปรึกษาหรือคำแนะนำจากผู้ให้บริการ

สมมติฐานที่ 5 ผู้ใช้บริการที่มีอาชีพแตกต่างกันมีทัศนคติต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศ ในธุรกิจสายการบิน ไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่า อาชีพไม่ส่งผลต่อมุมมองในการรับบริการจากผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศ

สมมติฐานที่ 6 ผู้ใช้บริการที่มีรายได้แตกต่างกันมีทัศนคติต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศ ในธุรกิจสายการบิน ในด้านความน่าเชื่อถือ ใฝ่ใจในการบริการ และด้านความเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการแตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าผู้รับบริการที่มีรายได้ต่างกัน มีมุมมองในการรับบริการจากผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศด้านความน่าเชื่อถือ ความใฝ่ใจในการให้บริการแตกต่างกัน ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าผู้ที่มีรายได้สูงอาจต้องการความน่าเชื่อถือ ความใฝ่ใจได้ในผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศมาก เนื่องจากต้องการความปลอดภัยในการรับบริการมากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อยกว่า และต้องการการดูแลเอาใจใส่ ความเห็นอกเห็นใจ ความเข้าใจจากผู้ให้บริการมาก เนื่องจากอาจซื้อบริการมาในราคาที่สูงและต้องการความสะดวกสบายคุ้มทุน ต่างจากผู้ซื้อบริการมาในราคาที่ต่ำกว่าก็เป็นได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในภาพรวมของทัศนคติของผู้ใช้บริการสายการบินที่มีต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศ อยู่ในระดับมาก แสดงว่าหากมีผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศปฏิบัติงานหรือให้บริการอยู่ในท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ จะไม่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ในการให้บริการของท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

การศึกษาครั้งต่อไปควรจะมีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติของผู้ใช้บริการสายการบินต่อผู้ให้บริการที่มีความหลากหลายทางเพศ เพื่อที่จะสามารถนำผลการวิเคราะห์มาจัดทำเป็นข้อเสนอแนะทางนโยบายเสนอต่อท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ ในการพิจารณาปรับปรุงงานสายการบินที่มีความหลากหลายทางเพศ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2562). (Dec) สถิติผู้เดินทางเข้า-ออกราชอาณาจักร 5 ท่าอากาศยาน เดือน ธันวาคม 2561 (สุวรรณภูมิ, ดอนเมือง, เชียงใหม่, ภูเก็ต, หาดใหญ่). สืบค้นเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2562. จาก https://www.mots.go.th/more_news.php?cid=497&filename=index

- กัณฑ์เทศ เทศแก้ว. (2543). *พุทธธรรมกับพฤติกรรมรักเพศเดียวกัน : กรณีศึกษาทัศนคติของนักศึกษาชาย มหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2544). *การวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัวด้วยเอสพีเอสเอสสำหรับวินโดวส์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- จารุรินทร์ ปิจานูพงศ์ และนิศานต์ สำอางศรี. (2554). ทัศนคติของผู้ป่วยต่อแพทย์เพศที่สาม. *วารสารสมาคมจิตแพทย์ประเทศไทย*, 56(1), 25-34.
- ชูเกียรติ วงศ์เทพเทียน. (2542). *ภาพลักษณ์ของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินของบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน): ศึกษาเฉพาะกรณีผู้โดยสารชาวไทยที่ใช้บริการบนเที่ยวบิน*. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารมวลชน. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ชินโชติ เทียมเมธี. (2555). *ภาพลักษณ์พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินและเจตคติของผู้โดยสารต่อพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินที่เป็นบุคคลรักเพศเดียวกันที่พยากรณ์ความประทับใจในการบริการของสายการบิน*. *วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 5(1), 722-736.
- ฐิตินันท์ ฅวนิล. (2559). *ปัจจัยด้านครอบครัวกับการยอมรับความหลากหลายทางเพศของประชากรเขตภาคกลาง*. เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- วัชรภรณ์ สุริยาภิวัฒน์. (2556). *วิจัยธุรกิจยุคใหม่=Modern business research methodology*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สมยศ วัฒนากมลชัย. (2559). *ธุรกิจสายการบิน*. (พิมพ์ครั้งที่ 21). ปทุมธานี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. London: John Weather Hill, Inc.

กิจกรรมทางกายสำหรับเด็กปฐมวัยกับการส่งเสริมความเข้าใจเรื่องจังหวะพื้นฐาน

PHYSICAL ACTIVITY FOR EARLY CHILDHOOD AND DEVELOPMENT OF UNDERSTANDING ON RHYTHM BASED-SKILLS*

อินทรตรง นิตยโรจน์

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น ฝายอนุบาล

Introng Nittayarote

Kindergarten Demonstration School, Khon Kaen University, Thailand

E-mail: introng@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการ เรื่องกิจกรรมทางกายสำหรับเด็กปฐมวัย กับการส่งเสริมความเข้าใจเรื่องจังหวะพื้นฐาน เป็นแนวทางในการสร้างบูรณาการระหว่างศาสตร์การจัดกิจกรรมทางกายสำหรับเด็กปฐมวัย และศาสตร์ของดนตรีศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย มีวัตถุประสงค์เพื่อชี้ประเด็นทางวิชาการเรื่องจังหวะ สิ่งที่เป็นพื้นฐานสำคัญของกิจกรรมทางกาย ความเข้าใจเรื่องจังหวะเป็นกระบวนการส่งเสริมพัฒนาการทางกายของเด็กในส่วนของเคลื่อนไหว (Motion) และการเคลื่อนที่ (Movement) จังหวะที่ดีและเหมาะสมจะส่งเสริมพัฒนาการทางด้านการทรงตัวและการถ่ายเทน้ำหนัก บทความนี้ใช้แนวคิดยูริธึมมิกส์ ในการนำเสนอสรุกระสัมพันธ์ระหว่างการใช้ดนตรีที่วางอยู่บนพื้นฐานจังหวะที่เหมาะสมเพื่อออกแบบกิจกรรมทางกายของเด็กปฐมวัยอย่างเป็นกระบวนการขั้นตอน และใช้ระเบียบวิธีในการวิเคราะห์จังหวะในการสร้างแนวทางกายออกแบบกิจกรรมทางกาย

คำสำคัญ: กิจกรรมทางกาย; เด็กปฐมวัย; จังหวะพื้นฐาน; ยูริธึมมิกส์

Abstract

This academic article entitled ‘Physical Activity for Early Childhood and Development of Understanding on Rhythm Based-Skills’ tended to examine the integrity of the physical activity science for early childhood and knowledge of music education for the early childhood. The aim of this paper is to point out academic content as the rhythm — the necessarily fundamental based-practice for the physical activities. The understanding of the rhythmic patterns thus enhances the well physical practices of motions and movements which influentially bring about stability of weighing and balancing. The paper also suggests using the concept of *Eurhythmic* on designing the physical activity for early childhood. Additionally, rhythm analysis is a based matter as processed-learning management.

*ได้รับบทความ: 28 ม.ค. 2564; แก้ไขบทความ: 12 ก.พ. 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 เม.ย. 2564

Keywords: Physical Activity; Early Childhood; Basic Rhythm; Eurhythmic

บทนำ

จังหวะเป็นองค์ประกอบหลักของดนตรีไม่ว่าจะชนชาติใด กล่าวคือดนตรีประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญหลัก คือ จังหวะและทำนอง ซึ่งเป็นวิวัฒนาการความบันเทิงของมนุษยชาติมาแต่ครั้งโบราณกาล ทว่าความสำคัญของดนตรียังส่งผลต่อกิจกรรมอื่นๆของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทางศาสนาของพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน หรือกิจกรรมทางคริสตศาสนา จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับดนตรีมีมาอย่างยาวนาน และผูกพันกับความเชื่อความศรัทธา ตลอดจนการที่มนุษย์รับรู้ปรับใช้ดนตรีกับกิจกรรมอื่นๆที่มีความสำคัญกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ความรู้พื้นฐานของดนตรีคือการจัดสัดส่วนของทำนองตามลักษณะของการเคลื่อนไหวของเวลาอย่างเป็นสัดส่วน ซึ่งเป็นการแบ่งช่วงเวลาย่อยๆ ตามลักษณะทางโครงสร้างดนตรีอย่างเป็นระเบียบสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานของนักดนตรีหรือผู้ที่มีความรู้ทางดนตรีอยู่แล้ว อนึ่งหากกล่าวถึงคุณสมบัติของจังหวะตามแนวทางของดนตรีย่อมมีความสลับซับซ้อนหลากหลายด้วยชนิดของจังหวะที่ผ่านวิวัฒนาการของเวลาปรุงแต่งและผ่านผู้ร่วมสนับสนุนทางความคิดไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ใช้สอย และยุคทางดนตรี หากเมื่อกลับไปพิจารณาว่าพื้นฐานของดนตรีเป็นเรื่องหนึ่งที่ยืนอยู่บนประวัติศาสตร์ของดนตรี ผู้เรียนดนตรีย่อมจำแนกแจกแจงสุนทรียรสของจังหวะ ทำนอง ได้อย่างถูกต้องตามตำรา หรือทฤษฎีที่เรียนมา แต่สำหรับบุคคลทั่วไปหรือแม้แต่เด็กเล็กย่อมเกิดคำถามว่าอะไรคือสิ่งเบื้องต้นขององค์ประกอบดนตรีที่เขาเหล่านั้นพึงต้องเข้าใจ จังหวะจึงเป็นเรื่องของการจัดสัดส่วนเวลาที่พืงนำมาขยายประเด็นในบริบทของดนตรีที่มีส่วนร่วมกับกิจกรรมอื่นๆของมนุษย์

การศึกษาทางดนตรีที่ผนวกความรู้ทางการศึกษาศาสตร์ในแขนงของดนตรีศึกษา ให้ความสำคัญกับการเรียนและการสอนดนตรีของเด็กตามแนวทาง Music Pedagogy ว่าด้วยศาสตร์การสอนเด็ก โดยในส่วนของดนตรีตะวันตกดนตรี ได้ถูกดึงมาเป็นเครื่องมือในการสอน และเป็นอุปกรณ์หลักในการส่งเสริมพัฒนาการของมนุษย์โดยเฉพาะเด็ก การตั้งคำถามว่าเด็กเล็กโดยเฉพาะเด็กปฐมวัย มีสิ่งใดที่สำคัญของการส่งเสริมและพัฒนาทักษะทางความคิดและทักษะการปฏิบัติหากจะกล่าวโดยง่ายคือ อะไรที่เด็กเล็กต้องทำเพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาทักษะ โดยมีข้อเสนอแนะว่าการเล่น เป็นสิ่งสำคัญโดยการส่งเสริมให้เด็กได้เล่นหรือขยับเขยื้อนร่างกายหรือกิจกรรมต่างๆที่เป็นการเล่นของเด็กเป็นแนวโน้มที่ใช้ในการดูแลเด็กเล็กอย่างหนึ่ง การเล่นจึงเป็นการส่งเสริมพัฒนาการรอบด้าน เด็กจะได้เรียนรู้สัญลักษณ์ การคิดยืดหยุ่น การคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการเชื่อมโยงผ่านการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ส่งผลต่อการสัมผัส การชิม การดมกลิ่น และการได้ยิน (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2561: 6-7) ดังนั้นการนำความรู้ทางดนตรีศึกษาของโลกตะวันตกมาเป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรมทางกายของเด็กปฐมวัยจึงเป็นการศึกษาในรูปแบบสหสาขาวิชาที่ให้ความสำคัญในความสัมพันธ์ของศาสตร์ทั้งสอง โดยการจัดกิจกรรมทางกายของเด็กปฐมวัยเป็นกิจกรรมขั้นต้นที่วางบน

พื้นฐานการใช้เพลง ร้องเพลง และเคลื่อนไหวร่างกายโดยการใช้ความเข้าใจพื้นฐานเรื่องจังหวะ จังหวะเป็นสิ่งเริ่มต้นของกิจกรรมที่ไม่ว่าจะเป็นการใช้เพลงหรือการนับการเคลื่อนไหวย่อมต้องคำนึงถึงเรื่องจังหวะ ในที่นี้จึงมีความหมายครอบคลุมไปถึงการจัดระเบียบทางการรับรู้เรื่องเวลาและการแบ่งสัดส่วนเบื้องต้น แม้การปรบมือก็ย่อมที่จะใช้พื้นฐานของจังหวะเป็นสำคัญกล่าวคือการปรบมือเข้าจังหวะเป็นพื้นฐานในการแบ่งสัดส่วนของเวลากับกิจกรรมที่ต้องกระทำ โดยเด็กในช่วงอายุ 2-7 ขวบ เรียกว่าเป็นช่วง Preoperational stage เด็กจะมีความสามารถในการจดจำสิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัว แต่ยังไม่สามารถทำความเข้าใจกับความหมายต่างๆที่มีอยู่เชิงนามธรรมได้ หรือรู้จักการใช้เหตุผล ดังนั้นการพัฒนาทางกาย (Physical development) จึงเป็นการเริ่มต้นตั้งแต่การสร้างภูมิคุ้มกันตลอดจนการใช้อวัยวะส่วนต่างๆของร่างกาย (บุษกรณ์ บดินทสันต์, 2553: 62-54)

การจัดกิจกรรมทางกายของเด็กปฐมวัย จึงเป็นการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กซึ่งสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการเรียนรู้อื่นๆได้ เช่น การเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ กล่าวคือการจัดกิจกรรมทางกายที่ใช้การนับ การเปรียบเทียบ การจำแนกสัดส่วน โดยแสดงให้เห็นว่าเด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมทางสติปัญญาด้านทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์โดยการใช้กิจกรรมกลางแจ้งอยู่ในระดับดี และดีมาก (อมรรัตน์ สารหงษ์, 2553) การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยเริ่มต้นด้วยการที่นักเรียนจำเป็นต้องเรียนรู้จากลักษณะรูปธรรมเป็นสำคัญ โดยกล่าวได้ว่าการเรียนแบบเรียนรู้จริงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเด็กในช่วงปฐมวัย John Carroll ได้ให้ทัศนะไว้ว่าผู้เรียนจะสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการเรียนได้ย่อมที่จะต้องได้อาศัยความสัมพันธ์ในเงื่อนไขเวลาเวลาจะทำให้เห็นว่าผู้เรียนแต่ละคนมีความถนัดในกิจกรรมนั้นมากหรือน้อย ผู้เรียนจำเป็นต้องใช้เวลาในการค้นหาพื้นฐานความรู้ จากการแสวงหาวิธีการที่ผู้สอนได้กำหนดไว้โดยละเอียด (ทีศนา แหมมณี, 2553: 126) กิจกรรมที่ให้ผู้เรียนโดยเฉพาะเด็กปฐมวัยได้เรียนรู้ผ่านผัสสะ การเล่น โดยการจัดกิจกรรมทางการเป็นเครื่องมือที่อยู่ระหว่างการเล่นและการเรียน เป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างบรรยากาศทางการเรียนรู้ได้อย่างมาก อีกทั้งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้ลงมือทำจริงเกิดกระบวนการเรียนแบบเรียนรู้จริง

กิจกรรมทางกายสำหรับเด็กปฐมวัยมีส่วนประกอบของกิจกรรมสำคัญคือเพลง การร้องเพลง และการออกแบบลีลาที่ถือเป็นหัวใจหลักของกิจกรรม สิ่งที่เป็นพื้นฐานการเรียนรู้ที่ส่งผลโดยตรงต่อกิจกรรมคือเรื่องของจังหวะ ดังนั้นความใส่ใจในเรื่องพื้นฐานที่ผู้สอนจำเป็นต้องสังเกตเห็นคือเรื่องของความเข้าใจของเด็กปฐมวัยที่มีต่อรูปแบบของจังหวะ (Rhythmic Patterns) และจัดรูปแบบการคิดสรรเพลงที่มีจังหวะเหมาะสมต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย เนื้อหาสาระของบทความนี้จึงมุ่งประเด็นในการชี้ให้เห็นรูปแบบของจังหวะที่ผู้สอนจำเป็นต้องใส่ใจและเป็นข้อคำนึงในการเลือกสรรสำหรับช่วงวัยการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย และเป็นการทำความเข้าใจข้ามศาสตร์ระหว่างศาสตร์การสอนและการใช้เครื่องมือทางดุริยางคศาสตร์

รูปแบบของจังหวะ

จังหวะ เป็นหนึ่งในสองสิ่งสำคัญของดนตรีเป็นพื้นฐานของดนตรีไม่ว่าจะชนชาติใด จังหวะจึงเป็นเรื่องของคณิตศาสตร์ว่าด้วยเรื่องของเวลา แตกต่างจากทำนองที่เป็นเรื่องของเสียง เมื่อเสียงเคลื่อนที่ไปเรื่อยๆ อยุ่ผ่านช่วงของเวลา และการแบ่งสัดส่วนของเวลาอย่างสม่ำเสมอตามเกณฑ์ทางดนตรีจึงนับว่าเป็นจังหวะ คุณสมบัติเบื้องต้นของเวลาที่ดำเนินไปสามารถแยกย่อยไปถึงส่วนองค์ประกอบพื้นฐานคือ ความเร็วของจังหวะ (Tempo) อัตราของจังหวะ (Meter) และจังหวะ (Rhythm) โดยการศึกษาเรื่องจังหวะเป็นเรื่องราวของนักดนตรีวิทยา ที่สืบค้นและจัดหมวดหมู่ดนตรีตามรูปแบบของจังหวะ โดยนักดนตรีชาวตะวันตกให้ความสำคัญกับเรื่องเนื้อหาของจังหวะไว้มาก กล่าวคือ

1. ความเร็วของจังหวะ (Tempo) แบ่งออกเป็นความเร็วตามเวลา เช่น ช้า ปานกลาง และเร็ว อาศัยการสังเกตวิธีการเพิ่มหรือลดของจังหวะจากการตบมือ หรือการเคาะ เรียกลักษณะนี้ว่าจังหวะตบ (Beat)

2. อัตราจังหวะ (Meter) เป็นการจัดหมวดหมู่หรือจัดกลุ่มจังหวะตบ ออกเป็นช่วงๆ ตามการวนรอบของรูปแบบจังหวะหนึ่งๆ โดยจัดการให้จังหวะที่ 1 คือจังหวะหนัก เช่น 1-2-3 หรือ 1-2-3-4 เป็นการวนรอบชุดของจังหวะ แบ่งเป็นอัตราจังหวะธรรมดา และอัตราจังหวะผสม¹

3. จังหวะ (Rhythm) นักดนตรีวิทยาระบุว่าแนวคิดเรื่องจังหวะเป็นการหาค่าจำกัดความได้ยากมาก จังหวะที่จะสรุปคร่าวๆได้ว่าด้วยการเน้น และความยาว อาทิ การเน้น (Accent) เป็นการสร้างจังหวะหนักโดยเน้นที่พยางค์ใดพยางค์หนึ่งของกลุ่มอัตราจังหวะ และความยาว (Duration) ได้แก่ความยาว-สั้นของจังหวะในพยางค์นั้นๆ (ณรุทธ์ สุทธิจิตต์, 2555: 26-27)

คุณสมบัติทั้ง 3 ประการจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ใช้ในการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและเป็นการปูพื้นฐานของผู้สอนที่ต้องการใช้เพลงเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ จังหวะมีความสำคัญที่ต้องอาศัยความรู้ที่ถูกต้อง ยิ่งไปกว่านั้นพื้นฐานทางดนตรีที่ดี ผ่านกระบวนการจัดกิจกรรมทางกายจะยิ่งเสริมให้เด็กปฐมวัยสามารถต่อยอดการเรียนรู้ทางดนตรี และการสร้างความเข้าใจกิจกรรมทางกายอย่างมีพื้นฐานทางจังหวะที่ดี

กิจกรรมทางกาย และพื้นฐานดนตรีสำหรับเด็กปฐมวัย

เด็กปฐมวัย เป็นเด็กที่อยู่ในวัยก่อนอนุบาลและเด็กวัยอนุบาล ในช่วงวัยนี้จำเป็นต้องส่งเสริมให้เล่นตามใจชอบ การวิ่งการกระโดด และมีกิจกรรมที่ได้ใช้การปีนป่ายตามธรรมชาติ เมื่อเข้าสู่วัยอนุบาลควรกระตุ้นให้ใช้ส่วนต่างๆของร่างกาย เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อและระบบหายใจ โดยส่งเสริมให้มีการเล่นและกิจกรรมทางกายเพื่อให้เด็กมีความกระฉับกระเฉงทั้งก่อนเวลาเรียนและในช่วงพัก โดยการออกแรงหรือการเคลื่อนไหวสามารถช่วยให้เด็กมีสมาธิในการเรียน ช่วยในการจดจำ และกิจกรรมทางกายที่อาศัยทักษะการเคลื่อนไหว

¹ อัตราจังหวะผสมคือ อัตราจังหวะที่วนรอบด้วยอัตราจังหวะธรรมดาแบบต่างๆ ผสมกันซึ่งมีอัตราที่แตกต่างกัน มีการนับรอบและความซับซ้อนสูง

พื้นฐานมีความสำคัญสามารถส่งเสริมและพัฒนาสมรรถภาพทางกาย และความสามารถเชิงการพัฒนาสมอง (Brain-Based Learning-BBL) จากการปฏิบัติกิจกรรมทางกาย นอกจากนั้นความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการเรียนรู้และกิจกรรมทางกายระบุว่า การจัดกิจกรรมทางกายต้องควบคู่กับความรู้เรื่อง การรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยง และพฤติกรรมเสี่ยง การป้องกันโรค การพักผ่อน และการจัดการอารมณ์ ในด้านประโยชน์ของกิจกรรมทางกายโดยตรงแบ่งเป็น 4 ด้าน คือด้านความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ด้านระบบหายใจและระบบไหลเวียนเลือด ด้านความอ่อนตัว และด้านองค์ประกอบของร่างกาย (วาสนา คุณา อภิลิทธิ, 2557: 53, 64, 100) การจัดกิจกรรมทางกายที่ต้องอาศัยการใช้เพลงเป็นสื่อกลาง ต้องคำนึงถึงเสียงและจังหวะที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย เพลงจึงเป็นภาษาทางดนตรีที่สามารถถ่ายทอดความรู้สึกที่แตกต่างจากภาษาพูด และเป็นสิ่งควรที่จะให้เด็กปฐมวัยเรียนรู้ สามารถเชื่อมโยงได้โดยพิจารณาถึงการใช้เพลงเวลาเด็กนอน บิดามารดามักร้องเพลงกล่อม จึงเห็นได้ว่าดนตรีเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเด็กซึ่งบทบาทของดนตรีกับเด็กปฐมวัยส่งเสริมพัฒนาการพื้นฐานของเด็ก

ดนตรีส่งเสริมพัฒนาการของเด็กโดยตรง เมื่อเด็กก้าวสู่วัยที่เริ่มพูดและเลียนเสียงได้การที่เด็กพยายามร้องเพลงซึ่งยังไม่เป็นทำนองนักมีปัจจัยบ่งชี้ว่าเด็กมีพัฒนาการทางการรับรู้ดนตรีและมีการตอบสนอง ซึ่งถือว่าจังหวะเป็นสิ่งพื้นฐานที่เด็กเล็กสามารถรับรู้ได้ถึงกระนั้นความเข้าใจจังหวะยังไม่สามารถเข้าถึงอย่างถูกต้องได้มากนัก แต่จะสังเกตว่าเด็กจะพยายามขยับเขยื้อนร่างกายตามจังหวะเสมอ โดยเมื่อเด็กเข้าสู่วัยปฐมวัยช่วงวัยก่อนอนุบาล พัฒนาการที่มีต่อจังหวะและดนตรีจะมีความก้าวหน้า ข้อสังเกตประการหนึ่งคือ เด็กพยายามสร้างการเคาะจังหวะไปตามทำนองเพลงหรือเคลื่อนไหวร่างกายให้เป็นจังหวะ นอกจากนั้นเด็กปฐมวัยในวัยอนุบาลจะมีพัฒนาการความสามารถดีขึ้น เด็กมีทักษะในการพูดเรื่องราวได้มากขึ้นการจัดกิจกรรมต่างๆต้องสอดคล้องกับการพัฒนากล้ามเนื้อทั้งมัดใหญ่และมัดเล็ก โดยช่วงวัยนี้จะมีการเคลื่อนไหวประกอบจังหวะของดนตรีได้สมบูรณ์มากขึ้น สังเกตได้จากการตบมือเข้ากับจังหวะที่ได้ยิน และมีพัฒนาการเกี่ยวกับจังหวะและทำนอง แยกแยะความดัง-ความเบา ความช้า-ความเร็ว มีความเข้าใจองค์ประกอบทางดนตรีได้มากขึ้นตามลำดับอายุ (ณรุทธ์ สุทธิจิตต์, 2541: 20-21) จะเห็นว่าครูผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยมีการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมการทำกิจกรรมแบบกลุ่ม ดนตรีประกอบการเคลื่อนไหวเด็กจะเกิดความสุขสนานซึ่งกิจกรรมทางการเคลื่อนไหวที่มีดนตรีประกอบจะเป็นสิ่งกระตุ้นพัฒนาการของเด็ก โดยรูปแบบการเคลื่อนไหวสามารถจำแนกได้ดังนี้ 1. การเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องกับร่างกาย (Body Manipulative) และ 2. การเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ (Object Manipulative) โดยการเคลื่อนไหวแบบแรกนั้นยังสามารถจำแนกเป็นการเคลื่อนไหวพื้นฐาน (Fundamental Movement) ที่มุ่งพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่ เช่น ลำตัว แขน ขา โดยกิจกรรมที่เหมาะสมคือการเดิน การวิ่ง การกระโดด เป็นต้น และในส่วนที่สองคือการเคลื่อนไหวเสริม (Accessory Movement) เป็นการเคลื่อนไหวที่พัฒนาทักษะละเอียด (วารุณี สุกุลภารักษ์, 2562: 205) การออกแบบกิจกรรมจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงจังหวะที่เหมาะสมกับการเคลื่อนไหวของเด็กปฐมวัย

การพัฒนากิจกรรมเคลื่อนไหวเข้าจังหวะ หรือกิจกรรมทางกายที่ใช้พื้นฐานของจังหวะเป็นพื้นฐานมีรูปแบบของกิจกรรม กล่าวคือ การเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐานตามจังหวะ การปฏิบัติตามสัญญาณหรือข้อตกลงและอื่นๆ โดยการปูพื้นฐานที่ดีจะส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีความสามารถในการเข้าใจจังหวะ และต่อยอดทางความคิดสร้างสรรค์ได้ โดยสามารถจำแนกรูปแบบกิจกรรมดังนี้ 1. การเรียนรู้การตบมือตามจังหวะ 2. การเดินย่ำเท้าตามจังหวะเพลง 3. การย่ำเท้าตามจังหวะสัญญาณ 4. การกระโดดตามจังหวะสัญญาณ และ 5. การเลียนแบบการเคลื่อนไหวตามจังหวะ โดยการสอนทักษะการเคลื่อนไหวของเด็กปฐมวัยจะเว้นการสอนเชิงวิชาการ แต่จะเป็นกิจกรรมทางกายที่กระตุ้นให้เด็กเกิดความสุขสนาน (เยาวยา เดชะคุปต์, 2542: 84) การเรียนรู้ทางดนตรีของเด็กปฐมวัยจึงเป็นการมุ่งพัฒนาความพร้อมด้านต่างๆ โดยมีได้มุ่งหมายที่จะเน้นเนื้อหาทางวิชาการ เนื้อหาของการสร้างหลักสูตรหรือแม้แต่กิจกรรมจึงเป็นการสร้างความพร้อมและเป็นเพียงการปูพื้นฐานทางดนตรีเท่านั้น โดยแบ่งเป็นการปูพื้นฐานองค์ประกอบของดนตรี และการปูพื้นฐานทักษะทางดนตรี โดยองค์ประกอบที่สำคัญคือการเน้นเรื่องการรับรู้จังหวะ และทำนอง โดยทักษะที่ควรเน้นต้องสร้างผ่านกิจกรรมที่ใช้การฟัง การร้อง การเล่น และการเคลื่อนไหว โดยทักษะที่ควรเน้นเป็นพิเศษคือการเคลื่อนไหวโดยเน้นให้เด็กมีการเคลื่อนไหวอย่างเสรี (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2560: 19)

จังหวะเป็นพื้นฐานหลักที่เป็นปัจจัยประการแรกของเด็กปฐมวัยที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะอย่างถูกต้องโดยการพัฒนาทักษะเรื่องจังหวะเป็นไปตามรูปแบบการสร้างกิจกรรมที่让孩子ปฐมวัยมีส่วนร่วมในการเล่น และการซึมซับจากกิจกรรมมากกว่าการสร้างรูปแบบและเกณฑ์ทางการเรียนที่เน้นการบรรยายเพื่อสร้างความเข้าใจ การที่เด็กปฐมวัยเกิดความสุขสนานเป็นประเด็นสำคัญที่จะนำพาเข้าสู่การที่ผู้สอนจะค่อยๆ นำพาความรู้เรื่องจังหวะที่ถูกต้องใส่เข้าไปตามกระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นการเล่นแบบโดยผู้สอนจะต้องสร้างกิจกรรมเพื่อปูพื้นฐานความเข้าใจเรื่องจังหวะอย่างเป็นพื้นฐานที่สุด โดยการสร้างเสียงไม่ว่าจะเป็นการเคาะ หรือการตบมือด้วยอัตราสม่ำเสมอความสม่ำเสมอจะเป็นพื้นฐานด่านแรกให้ผู้สอนจะสามารถสังเกตพฤติกรรมของเด็กปฐมวัยและความสม่ำเสมอในการให้เด็กปฐมวัยเลียนแบบการเคาะ หรือการปรบมือยังเป็นการง่ายต่อการจำ และการคาดคะเนระยะเวลาในการตบมือหรือเคาะจากครั้งที่หนึ่งไปสู่ครั้งถัดไปของเด็กปฐมวัยด้วย ซึ่งการเคลื่อนไหวตามจังหวะที่ดีจะเป็นพื้นฐานส่งเสริมพัฒนาการทั้งการพัฒนากล้ามเนื้อ และทักษะความคิดของเด็กปฐมวัย

แนวคิด ยูริธึมิกส์ (Eurhythmics)

แนวคิดเรื่องการเคลื่อนไหวทางจังหวะ โดยนักดนตรีศึกษาที่มีชื่อเสียงคือ Emile Jaques-Dalcroze ชาวสวิส ผู้มีความสามารถทั้งเป็นนักร้อง นักแสดง ผู้อำนวยการเพลง และคีตกวี รวมถึงความสามารถทางด้านมานุษยวิทยาดนตรี โดยแนวคิดที่ ดัลโครส ใช้สอนดนตรีนั้นมีหลักการว่าด้วยการเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องกับ

จังหวะ โดยเชื่อว่าการพัฒนาการฟังต้องควบคู่กับการเคลื่อนไหวร่างกาย โดยการเคลื่อนไหวที่สนองตอบต่อดนตรีจะสามารถบังคับกล้ามเนื้อ ได้ 3 ลักษณะ กล่าวคือ

1. การเคลื่อนไหวสอดคล้องกับเวลา (Tempo)
2. การเคลื่อนไหวสอดคล้องกับที่ว่างของจังหวะ (Duration)
3. การเคลื่อนไหวด้วยแรงที่เหมาะสม (Dynamics)

การเรียนรู้ตามแนวทาง ยูริธึมมิคส์ ผู้เรียนต้องรับรู้เสียงที่ได้ยินจากนั้นแปลเสียงที่ได้ยินออกมาผ่านกระบวนการคิดและเปลี่ยนเป็นการเคลื่อนไหวซึ่งเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับสรีรวิทยา จิตวิทยา และกายภาพวิทยา (ณรุทธ์ สุทธิจิตต์, 2560: 120) การสร้างกิจกรรมจะสามารถควบคู่กับการฝึกทักษะ ประกอบด้วย 1. ทักษะการฟังดนตรี แยกเสียงและจังหวะ 2. ไหวพริบทางจังหวะ เคลื่อนไหวตามจังหวะที่หลากหลาย 3. การทำงานของส่วนต่างๆของร่างกาย 4. จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ 5. การทำกิจกรรมร่วมกัน แนวคิด ยูริธึมมิคส์ จึงเป็นการเน้นการเคลื่อนไหวร่างกาย และเรียนรู้จังหวะด้วยการให้นักเรียนเริ่มต้นจากการก้าวเท้า กระตุ้นทักษะร่างกาย โดยแบ่งขั้นตอนเป็น 1. การก้าวเท้าตามจังหวะของเพลงเบื้องต้น 2. การก้าวเท้าตามจังหวะตัวโน้ตจากท่า-ถ้ 3. การเปลี่ยนจังหวะแบบผสมผสาน การจัดกิจกรรมตามรูปแบบนี้จะช่วยให้กิจกรรมทางกายของเด็กปฐมวัยสามารถคิดคำนวณเรื่องสัดส่วนสัมพันธ์ของจังหวะ (นิลวรรณ อึ้งอัมพร, 2557: 11) วิธีการในการเคลื่อนไหวตามแนวคิด ยูริธึมมิคส์ จำเป็นต้องอาศัยการสร้างสรรค์และดัดแปลงของผู้สอน ซึ่งการเคลื่อนไหวที่เป็นพื้นฐานสำหรับนำมาเป็นส่วนหนึ่งของการใช้เพื่อสร้างกิจกรรมทางกาย สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

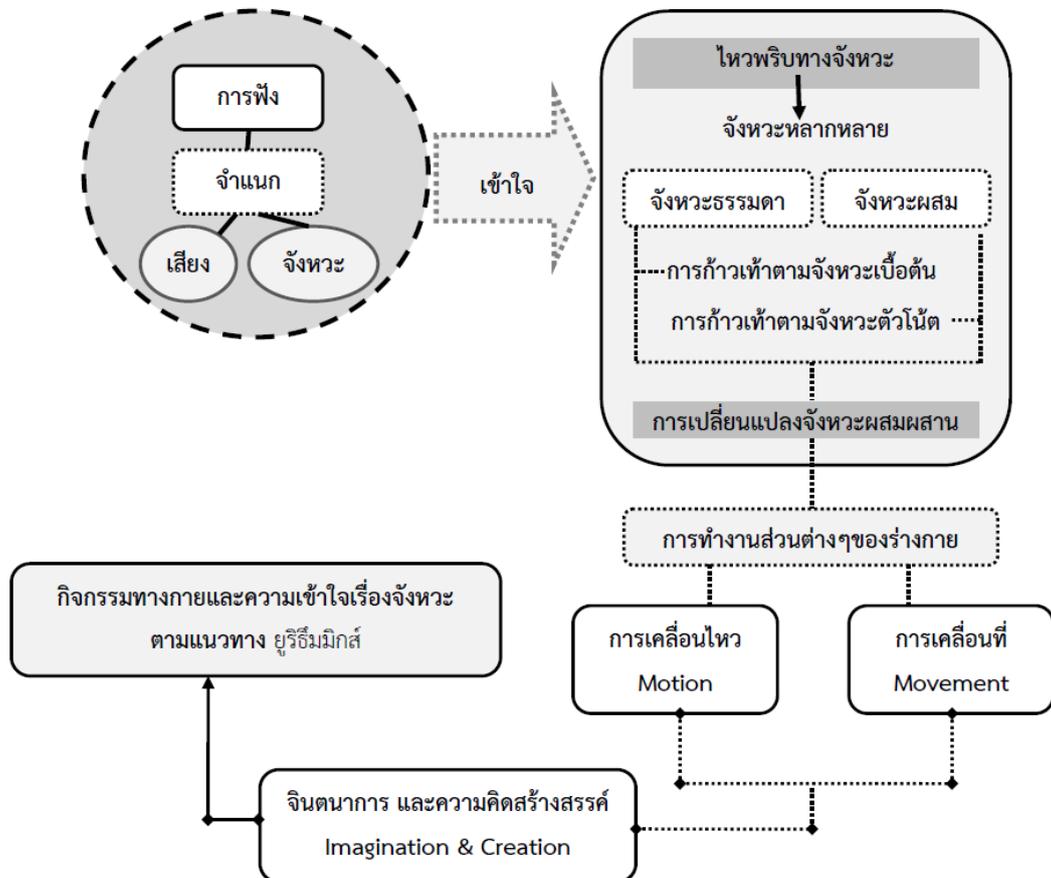
1. การเคลื่อนไหวอยู่กับที่ ประกอบด้วย การตบมือ การเหวี่ยง การหมุนตัว การให้จังหวะ การโน้มตัว การเอียงตัว การเปียงตัว การพูด และการร้อง
2. การเคลื่อนไหวแบบเคลื่อนที่ ประกอบด้วย การเดิน การวิ่ง การคลาน การกระโดด การเคลื่อนไหวแนวขวาง การควบ การกระโดดขาคู่

การเคลื่อนไหวตามแนวทางของ ดัลโครส จึงเป็นการเริ่มที่การเข้าใจจังหวะด้วยการกระทำจากง่าย ไปยาก จากพื้นฐานสู่ความซับซ้อน ดัลโครสให้ข้อเสนอว่าการสร้างกิจกรรมตามแนวทาง ยูริธึมมิคส์ เป็นการฝึกการได้ยินและการเคลื่อนไหวโดยเป็นการทำงานของทักษะความคิดที่ได้รับรู้ในกฎสำคัญ คือเรื่องของ สัดส่วน เวลา พื้นที่ และพลังงาน เป็นการใช้การเคลื่อนไหว (Motion) การเคลื่อนที่ (Movement) ตามจังหวะ (Rhythm) เพื่อส่งเสริมเรื่องแรงโน้มถ่วงของน้ำหนัก (Weight) และการทรงตัว (Balance) (อภิญญพร ชัยวานิชศิริ, 2559: 29) จะพบว่าแนวคิดของ ดัลโครส เน้นเรื่องการเคลื่อนไหวที่ใช้ในกิจกรรมที่มีจังหวะเป็นองค์ประกอบหลัก ซึ่งความเข้าใจเรื่องจังหวะเป็นพื้นฐานที่ส่งผลต่อการเคลื่อนไหวร่างกายของเด็กปฐมวัย นอกจากนี้รูปแบบของการเคลื่อนไหวยังเป็นสิ่งที่ถูกจำแนกเป็น 2 ลักษณะที่เด็กปฐมวัยจำเป็นต้องใช้ใน ชีวิตประจำวัน การสร้างกิจกรรมทางกายที่ส่งเสริมทักษะเรื่องจังหวะและพื้นฐานความเข้าใจเรื่องจังหวะจึง

เป็นกิจกรรมที่ส่งผลโดยตรงต่อวิถีปฏิบัติของเด็กปฐมวัยในการเคลื่อนไหวไม่ว่าจะเป็นการ นอน นั่ง ยืน เดิน หากเด็กปฐมวัยรู้จักการถ่ายโอนน้ำหนักอย่างเหมาะสม และการปรับสมดุลร่างกายจากกิจกรรมที่ส่งเสริมการทรงตัวจะสามารถเป็นปัจจัยหลักอันส่งผลต่อพัฒนาการด้านอื่นๆต่อไป

การกำหนดแผนภาพแสดงรูปแบบกิจกรรมทางกายเพื่อส่งเสริมความเข้าใจเรื่องจังหวะ

การจัดระเบียบความคิดด้วยการกำหนดรูปแบบกิจกรรมทางกายตามขั้นตอนจากการสร้างกิจกรรมควบคู่กับการพัฒนาทักษะมีกระบวนการขั้นตอน และเกณฑ์การจัดลำดับที่วางอยู่บนขั้นตอนต่างๆ โดยมีรายละเอียดและวิธีการโดยรวมดังแผนภาพด้านล่าง ทว่าในส่วนของรายละเอียดที่เป็นเรื่องเฉพาะทางดนตรีว่าด้วยลักษณะของเพลง และจังหวะที่นำมาประกอบเข้ากระบวนการจัดรูปแบบกิจกรรมทางกายของเด็กปฐมวัยเป็นส่วนหัวข้อย่อยที่มีความสำคัญ ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมจากสาระัตถะของแผนภาพได้อย่างลงตัว แนวโน้มในการจัดกิจกรรมจะช่วยส่งเสริมความเข้าใจเรื่องจังหวะและการใช้วัยวะต่างๆในร่างกายตามรูปแบบของจังหวะได้อย่างเหมาะสม

แผนภาพ 1 แผนการจัดกระบวนการสร้างกิจกรรมทางกายสำหรับเด็กปฐมวัยโดยใช้แนวทาง ยูริธึมมิกส์ ที่มา: ผู้เขียน

วิเคราะห์รูปแบบของจังหวะ จากรูปแบบจังหวะของเพลงร้องไทย

เพลงไทยเป็นเพลงที่มีรูปแบบเรียบง่าย การนำเพลงไทยมาประยุกต์ใช้โดยต้นกำเนิดมาจากเพลงไทยเดิม หรือเพลงไทยอัตรารั้วสองชั้นมีพบเห็นได้ในสังคมวัฒนธรรมไทย ทั้งการขับกล่อมเด็กแต่โบราณ การทำขวัญ การร้องเล่นในฤดูเก็บเกี่ยว หรือการใช้ในการปลุกใจ แม้กระทั่งกิจกรรมที่ส่งผลต่อความสามัคคีและการเสียสละ อาทิ กิจกรรมลูกเสือ ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นความสำคัญของเพลงไทยที่มีบทบาทและสถานภาพเป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์กิจกรรมของคนไทยมาอย่างยาวนาน เป็นภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเรื่องเสียงและการใช้ภาษา โดยเป็นอารยธรรมที่ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นนับเนื่องหลายศตวรรษ การพินิจเรื่องการนำเพลงไทยที่ขับร้องในโรงเรียนเป็นเรื่องปกติของบุคลากรทางการศึกษาโดยทั่วไปที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทว่าการนำเครื่องมือทางการเรียนการสอนในส่วนของเพลงไทย หรือเป็นเครื่องมือในการจัดความบันเทิงในสถานศึกษามาสร้างความกระจำด้วยการวิเคราะห์ด้วยหลักการจำแนกคำร้อง และจังหวะของเพลง โดยวิเคราะห์ที่ลักษณะของเนื้อหาจังหวะเพื่อประยุกต์ในการทำความเข้าใจสาระหน้าที่ของจังหวะที่เป็นองค์ประกอบหลักสำคัญของเพลง

จังหวะมีความหลากหลายแตกต่างกัน ทั้งโครงสร้างจังหวะ และอัตรารั้ว การสร้างบรรทัดฐานผ่านบทวิเคราะห์รูปแบบของจังหวะที่เหมาะสมนำมาให้เป็นเครื่องมือพื้นฐานในการสร้างความเข้าใจและส่งผลต่อการออกแบบกิจกรรมทางกายของเด็กปฐมวัยจึงเป็นประเด็นศึกษาสำคัญจากการแยกองค์ประกอบเพื่อประกอบสร้างชุดกิจกรรมสำหรับเด็ก

รูปแบบสัดส่วนจังหวะหลัก และจังหวะย่อยในเพลงไทย

1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

บรรทัดของเพลงไทยแบ่งออกเป็นห้องๆ เพื่อจัดสัดส่วนของทำนองเพลง ตัวอย่างที่ยกให้เห็นนี้ จะพบว่าในห้องเพลงหนึ่งๆนั้น สามารถมีจังหวะหลัก 1 จังหวะ เกิดจากจังหวะย่อย 4 จังหวะรวมกัน โดยจังหวะหลักจะอยู่ในตำแหน่ง เลข 4 คือตำแหน่งย่อยสุดท้ายของทุกห้องเพลง หรือหากลองตบมือเป็นจังหวะย่อย ให้เน้นจังหวะการตบมือหนัก (แรง) ในจังหวะย่อยที่ 4 และจังหวะย่อยที่ 1 2 และ 3 ให้ตบมือเบา ดังนี้
 เบา เบา เบา **หนัก** แทน 1 2 3 4 วนแบบนี้เรื่อยไป เป็นการเน้นจังหวะหนักและทำความเข้าใจรายละเอียดของจังหวะย่อยด้วย

รูปแบบสัดส่วนจังหวะยก และจังหวะตกในเพลงไทย

- 2 - 4	- 2 - 4	- 2 - 4	- 2 - 4	- 2 - 4	- 2 - 4	- 2 - 4	- 2 - 4
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

เมื่อเทียบกับตารางโน้ตแรก จะเห็นว่าจังหวะถูกแบ่งห่างลงให้มีแค่ 2 จังหวะคือจังหวะยก และจังหวะตก โดยสมมติให้ตำแหน่งย่อยที่ 2 เป็นจังหวะยก และจังหวะย่อยที่ 4 ซึ่งก็คือจังหวะหลัก เป็นจังหวะตก จึงเป็น - ยก - ตก วนแบบนี้เรื่อยไปอย่างสม่ำเสมอ ดังนี้

- ยก - ตก							
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------

จากตารางจะพบว่ามีตัวแปรที่แตกต่างกันเพียง 2 ตัวในแต่ละห้องเพลงโดยจังหวะย่อยที่ 4 เป็นจังหวะตก มีความสำคัญกับรูปแบบจังหวะแบบนี้อยู่ หากสร้างภาพลูกศร แทน 2 ตัวแปรนี้ได้ตาราง ดังนี้

- ↑ - ↓	- ↑ - ↓	- ↑ - ↓	- ↑ - ↓	- ↑ - ↓	- ↑ - ↓	- ↑ - ↓	- ↑ - ↓
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

การเริ่มต้นที่การสร้างความเข้าใจด้วยการให้เด็กปฐมวัยรู้จักการ ยกมือ - ตบมือ ในจังหวะที่มีตัวแปร 2 ตัว จะทำให้เด็กมีความรู้สึกถึงความแตกต่างเบื้องต้น หรือการ ยกเท้า - วางเท้า หรือ การเอี้ยวตัว ซ้าย - ขวา หรือการก้าวเดินด้วยเท้า ซ้าย - ขวา หรือ ขวา - ซ้าย การกำหนดความเร็วของจังหวะ (Tempo) โดยให้การดำเนินของความเร็วนั้นในระดับช้า เพื่อให้เด็กได้มีเวลาในการเตรียมพร้อมความคิดล่วงหน้า จากนั้นกระชับจังหวะให้ดำเนินความเร็วในระดับปานกลาง สำหรับเด็กปฐมวัยไม่ควรเร่งการดำเนินของความเร็วจนอยู่ในระดับเร็ว และควรควบคุมสัดส่วนความสม่ำเสมอให้คงที่

การประยุกต์เพลงร้องไทยสำหรับกิจกรรมทางกาย

เพลงร้องไทยที่ปรากฏการใช้สำหรับเด็กประถมศึกษา และมัธยมศึกษาชั้นร้องในสมัยก่อนคือเพลงประเภทเพลงวิทยุโรงเรียน ที่มีเนื้อหาง่ายต่อความเข้าใจ และมีทำนองที่สั้นวนไป-วนมา และมีสำนวนลีลาของบทเพลงสนุกสนาน จูงใจให้ร้องและด้วยความง่ายของบทเพลงจึงเป็นสาระหลักที่ส่งผลต่อการจดจำได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ โดยมีการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเด่นของเพลงวิทยุโรงเรียน ดังนี้

“การร้องเพลงวิทยุโรงเรียนเรื่องจังหวะเป็นสิ่งสำคัญมากต้องร้องให้ถูกสม่ำเสมอ กระชับเหมาะสม ไม่หวั่นไหวจังหวะให้เหนื่อยจนเกินไป หรือไม่ลงจังหวะ จังหวะจึงเป็นหัวใจของบทเพลงที่จะต้องถือว่าสำคัญมาก”

(กาญจนา อินทรสุวรรณ์, ม.ป.ป.: 23-24)

ตัวอย่างเพลงข้ามถนน

คำร้อง คุณหญิงจีน ศิลปบรรเลง

อย่าเหม่อมอง	ต้องดูข้างหน้า
อีกซ้ายและขวา	เมื่อจะข้ามถนน
ถ้ายวดยานหลาย	ก็ต้องอดใจทน
อย่าตัดหน้ารถยนต์	ทุกคนจงระวังเอ๋ย
มงแซะ มงแซะ แซะมง	ตะลุ่มตุ้มมง
มงแซะ มงแซะ แซะมง	ตะลุ่มตุ้มมง

การกระจายคำร้องตามตำแหน่ง เพื่อเปรียบเทียบจังหวะ

----	--- X	----	- X - X	----	- X - X	----	- X - X
----	--- ↓	----	- ↑ - ↓	----	- ↑ - ↓	----	- ↑ - ↓
----	--- อย่า	----	- หมื่อ - มอง	----	- ต้อง - ดู	----	- ช้าง - หน้า

----	- X - X	----	- X - X	--- X	- X - X	----	- X - X
----	- ↑ - ↓	----	- ↑ - ↓	--- ↓	- ↑ - ↓	----	- ↑ - ↓
----	- อีก - ซ้าย	----	- และ - ขวา	--- เมื่อ	- จะ - ข้าม	----	- ถ - นน

----	- X - X	----	- X - X	--- X	- X - X	--- X	--- X
----	- ↑ - ↓	----	- ↑ - ↓	--- ↓	- ↑ - ↓	--- ↓	--- ↓
----	- ถ้า - ยวด	----	- ยาน - หลาย	--- ก็	- ต้อง - อด	--- ใจ	--- ทน

--- X	- X - X	----	- X - X	--- X	--- X	- X - X	- X - X
--- ↓	- ↑ - ↓	----	- ↑ - ↓	--- ↓	--- ↓	- ↑ - ↓	- ↑ - ↓
--- อย่า	- ตัด - หน้า	----	- รถ - ยนต์	--- ทุก	--- คน	- จง - ระ	- วัง - เอย

เมื่อกระจายคำตามตำแหน่งที่ถูกต้องแล้ว บรรทัดแรกใช้ X แทนการตบมือตามตำแหน่งของคำ เป็นการย้ำจังหวะของการวางคำโดยการตบมือพร้อมกับการร้องเพลง จากนั้นใช้ลูกศร ↑ แทนจังหวะยก และใช้ลูกศร ↓ แทนจังหวะตกในบรรทัดที่ 2 โดยแทนการตบมือโดยตระหนักรู้ว่าจังหวะยกอยู่ตรงไหน และคำๆใดอยู่ที่ตำแหน่งของจังหวะยก เช่นเดียวกันนั้นก็ทราบจังหวะตกอยู่ตรงไหน และคำๆใดอยู่ที่ตำแหน่งของจังหวะตกจากนั้นให้ตบมือเฉพาะตามสัดส่วนที่มีคำร้องที่มีตำแหน่งอยู่ในจังหวะตกเท่านั้นการฝึกทักษะเบื้องต้นเช่นนี้จะทำให้เด็กปฐมวัยเรียนรู้ในความแม่นยำของจังหวะในขณะที่ร้องเพลงไปด้วย

จากนั้นครูผู้สอนแสดงท่าทางประกอบโดยออกแบบท่าทางตามวิธีการจำแนกการเคลื่อนไหว (Motion) และการเคลื่อนที่ (Movement) ด้วยการใส่ท่าทางการเคลื่อนไหวทางกาย เพียงเล็กน้อยด้วยท่าทางที่มีตัวแปร 2 ตัว เช่น การยก - วาง หรือ ซ้าย - ขวา เป็นการเริ่มต้นตามตำแหน่งคำ โดยคำนึงถึงตำแหน่งตบมือ ของ X จากนั้นเพิ่มเติมท่าทางตามตำแหน่งลูกศร ↑ แทนจังหวะยก และใช้ลูกศร ↓ แทนจังหวะตกโดยใช้ท่าทางเพียงไม่กี่ท่า ซ้ำๆไปมา จากนั้นเมื่อเด็กปฐมวัยจำตำแหน่งของสัดส่วนจังหวะจากการทำท่าทางคล่องแคล่วถูกต้องแล้ว จึงแปรท่าทางให้มีความหลากหลายเข้ากับลีลาความหมายของคำร้องเพิ่มเติมขึ้นไป

การเปลี่ยนลีลาของจังหวะตามตำแหน่งคำร้อง ในส่วนของสร้อยเพลง (กระชับจังหวะ)

----	--- X	--- X	- X - X	- X --	- X - X	--- X	- X - X
----	--- ↓	--- ↓	--- ↓	- ↑ --	- ↑ ↓	--- ↓	- ↑ ↓
----	--- มง	--- แชะ	--- มง	- แชะ --	- แชะ -	-- ตะลุ่ม	- ตุ่ม - มง
					มง		

การใช้ทำนองสร้อยของเพลง ที่เลียนแบบเสียงของเครื่องดนตรี กล่าวคือ มง คือเสียงที่เลียนแบบเสียงของโหม่ง แชะ คือเสียงที่เลียนแบบเสียงของฉาบ และ ตะลุ่มตุ้ม คือเสียงที่เลียนแบบเสียงของกลอง ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีหลักที่ควบคุมจังหวะทั้งสิ้น ในขั้นตอนนี้สามารถใช้การเลียนแบบเสียงของเครื่องดนตรีในวรรคสร้อยเพลงนี้เพื่อทำการเร่งกระชับจังหวะเพิ่มขึ้นเล็กน้อย จะสังเกตได้ว่าทำนองที่เลียนเสียงเครื่องดนตรีนี้ มีสัดส่วนและลีลาของทำนองคล้ายกัน แต่อัตราจากเสียงหนึ่งไปอีกเสียงหนึ่งต่างกัน สามารถแสดงอรรถาธิบายดังนี้ เมื่อวิเคราะห์เสียง มง - แชะ โดยเสียง มง ที่ 1 อยู่ในจังหวะตกของห้องเพลงที่ 2 และเสียง แชะ ที่ 1 ก็อยู่ในจังหวะตกของห้องเพลงที่ 3 จากนั้น เสียง มง ที่ 2 ยังคงดำเนินอยู่ในจังหวะตกของห้องเพลงที่ 4 โดยที่เสียง มง - แชะ โดยเฉพาะเสียง แชะ ที่ 2 กระชั้นจังหวะเข้ามาอยู่ในจังหวะยกของห้องเพลงที่ 5 รูปแบบที่เสียงดำเนินอยู่บนตำแหน่งของจังหวะอย่างสม่ำเสมอ คือ มง - แชะ - มง เป็นการวางเสียงอยู่ในจังหวะปกติซึ่งง่ายต่อการเข้าใจ เพราะเป็นจังหวะตก หรือตำแหน่งเน้นจังหวะ แต่การที่ เสียง แชะ ที่ 2 กระชั้นเสียงเข้ามาใกล้เสียง มง ที่ 2 ทำให้สัดส่วนของจังหวะมีความเปลี่ยนแปลงไปซึ่งถือว่าเป็นจังหวะผสมผสาน

การประยุกต์เพลงร้องไทยสำหรับกิจกรรมทางกายของเด็กปฐมวัย ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเรื่องจังหวะของผู้สอนจะส่งผลโดยตรงต่อการจัดรูปแบบการทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก ดังนั้นความเข้าใจพื้นฐานเรื่องจังหวะจะสามารถใช้ในการสร้างกระบวนการรับรู้และเข้าใจของเด็กปฐมวัยได้อย่างดี

สรุป

ประเด็นความเข้าใจเรื่องจังหวะกับกิจกรรมต่างๆ แม้กระทั่งวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ล้วนมีพื้นฐานจากการรู้รับปรับใช้วิธีการของพื้นฐานจังหวะทั้งในส่วนนามธรรมอันได้แก่ความคิดและรูปธรรมอันได้แก่กิริยาท่าทาง จังหวะแฝงอยู่ในมโนสำนึกของมนุษย์ทั้งท่วงท่าในการเดิน ท่วงท่าในการเคลื่อนไหว หรือแม้กระทั่งการหายใจล้วนต้องมีความสม่ำเสมอ ความสม่ำเสมอนี้เองเป็นหน่วยองค์ประกอบหลักซึ่งเป็นคุณสมบัติประการหลักของจังหวะ บทความวิชาการนี้ชี้ประเด็นให้เห็นถึงสิ่ง 2 สิ่ง กล่าวคือการจัดกิจกรรมทางกายสำหรับเด็กปฐมวัยและจังหวะ จังหวะเป็นหน่วยย่อยทางสำคัญโดยเฉพาะทางดนตรี ร้องรำทำเพลงหรือกิจกรรมที่มีดนตรีเป็นส่วนประกอบ ความมุ่งหมายในการที่ผู้สอนเข้าใจกระบวนการวิเคราะห์จังหวะสามารถช่วยพัฒนาการเลือกใช้รูปแบบกิจกรรมที่มีการร้องรำทำเพลง หรือกิจกรรมทางกายที่เน้นให้เกิดความ

สนุกสนานสำหรับเด็กปฐมวัย โดยเป็นที่ทราบกันว่าช่วงวัยของเด็กปฐมวัยเป็นช่วงวัยที่ต้องการพัฒนา กล้ามเนื้อ และการได้เล่นได้ออกแรงอย่างเหมาะสมเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาสุขภาพและพัฒนาความคิดใน ระยะเวลาต่อไป เด็กปฐมวัยจึงจำเป็นต้องได้รับการเอาใจใส่ในการหากิจกรรมทางกายที่เหมาะสม

กิจกรรมที่เหมาะสมตามแนวคิด ยูริธึมมิคส์ จึงเป็นกิจกรรมที่เน้นความสัมพันธ์ของการเคลื่อนไหว (Motion) และการเคลื่อนที่ (Movement) ซึ่งใช้พื้นฐานของจังหวะโดยผลจากใช้แนวคิดส่วนมากอยู่ในกลุ่ม ผู้เรียนและผู้สอนทางด้านดนตรีศึกษา บทความนี้จึงต้องการขยายประเด็นให้แนวคิด ยูริธึมมิคส์ ซึ่งเป็นองค์ ความรู้สำคัญนำเข้ามาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมทางกายของเด็กปฐมวัย โดยผนวกกับแนวคิดเรื่องจังหวะพื้นฐาน ของเพลงไทย ที่เป็นเครื่องมือในการใช้เสริมทักษะความรู้มาแต่อดีต การประสานทั้งทำนองของเพลงไทยผ่าน การร้องด้วยภาษาเรียบง่าย จะเกิดความเข้าใจที่ง่ายเมื่อใช้สื่อสารกับเด็กปฐมวัย การใช้ทำนองที่มีลักษณะห่าง และไม่ซับซ้อนจะเป็นสิ่งกระตุ้นให้เด็กปฐมวัยเรียนรู้และสนุกไปกับบทเพลง นอกจากนั้นการที่ผู้สอน สามารถวิเคราะห์จังหวะได้อย่างง่ายจะนำมาซึ่งการปรับใช้ท่าทางจากกิจกรรมสันทนนาการของเด็กปฐมวัย ให้ เข้ากับรูปแบบของจังหวะเพลง โดยการใช้หน่วยย่อยของจังหวะเป็นพื้นฐานในการบรรจุกทำทาง ความเข้าใจ เรื่องจังหวะจึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่สุดในการจัดกิจกรรมทางกายทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอน ผลสำเร็จของกิจกรรม ทางการในรูปแบบนี้จึงเป็นประตูสำคัญที่วางพื้นฐานการแสดงออกอย่างเป็นจังหวะ และรู้จักการวางและ บริหารสรีระของเด็กปฐมวัยกระตุ้นการใช้กล้ามเนื้อและประสาทด้านการทรงตัว

เอกสารอ้างอิง

- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2561). *คู่มือข้อเสนอแนะกิจกรรมทางกายและการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อ ต่อการมีกิจกรรมทางกายของเด็กสำหรับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ: บริษัท เอ็นซี คอนเซ็ปต์ จำกัด.
- กาญจนา อินทรสุนานนท์. (ม.ป.ป.). *คุณหญิงขึ้น ศิลปบรรเลง กับบทเพลงร้องในโรงเรียน*. *วารสารศิลปกรรม ศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 12(2), 23-28.
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2555). *สังคีตนิยม ความซาบซึ้งในดนตรีตะวันตก*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2541). *จิตวิทยาการสอนดนตรี*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2560). *วิธีวิทยาการสอนดนตรี*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัท พรณิพรีนติ้งเซ็นเตอร์ จำกัด.
- ทิตนา แคมมณี. (2553). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นิลวรรณ อึ้งอัมพร. (2557). *สรีระสัมพันธ์: กระบวนการพัฒนาทักษะความเป็นนักดนตรีโดยใช้บทฝึกดนตรีเพื่อการเคลื่อนไหว*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุษกร บิณฑสันต์. (2553). *ดนตรีบำบัด*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2542). *การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ: แม็ค.
- วารุณี สกฤฎารักษ์. (2562). *ดนตรีและกิจกรรมเคลื่อนไหวสำหรับเด็กปฐมวัย*. *วารสารวารสารเวชศาสตร์เขตเมือง*, 63(3), 203-208.
- วาสนา คุณาอภิสิทธิ์. (2557). *การพัฒนาหลักสูตรกิจกรรมทางกาย (รายงานการวิจัย)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ.
- อภิญาณ์พร ชัยวานิชศิริ. (2559). *ผลการจัดกิจกรรมละครเพื่อพัฒนาความเข้าใจทางดนตรี ทักษะการเคลื่อนไหวแบบยูริธึมมิคส์ และความสามารถทางสังคม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรรัตน์ สารหงษ์. (2553). *ผลการจัดกิจกรรมกลางแจ้งโดยใช้การเล่นของเด็กไทยที่มีต่อทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

วิเคราะห์นวัตกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธ

THE ANALYSIS OF BUDDHIST LEARNING INNOVATION*

พระอุดมปัญญาภรณ์ (สัณห์วัตร สุนหาวตฺถโน), นิรัช เรืองแสน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Phraudompunyaporn (Sunhawat Sunhawattano), Niraj Ruangsarn

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

E-mail: chaingam16@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิด และหลักการที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรม การเรียนรู้เชิงพุทธ ซึ่งเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้แนวใหม่ที่เป็นเลิศโดยใช้หลักการของพระพุทธเจ้าที่สอนหลัก ความจริงของชีวิตเพื่อให้รู้จักวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยกระบวนการเรียนรู้เริ่มจากทุกข์ (Suffering) สาเหตุให้เกิดทุกข์ (Causes of suffering) วิธีการดับทุกข์ (Cessation of suffering) และแนวทางปฏิบัติให้ พ้นทุกข์ (Path leading to the cessation of suffering) ลักษณะเด่นของนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธ คือ การสอนให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าของการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ การสนทนา สื่อธรรมชาติ เข้าใจง่าย และชวนให้ผู้เรียนใคร่อยากเรียนรู้และปฏิบัติด้วยตนเอง เกิดศรัทธาและความพึงพอใจในการเรียนรู้

คำสำคัญ: นวัตกรรม; การเรียนรู้เชิงพุทธ

Abstract

This academic paper has its aim to analytically study the concepts and principles in relations to the Buddhist learning innovation which is an excellent learning management method of the Buddha conducted by teaching the truth of life to raise the awareness of self-learning. This learning process begins with recognition of suffering, cause of suffering, cessation of suffering and path leading to the cessation of suffering. The distinctive feature of Buddhist learning innovation is to teach learners to realize the value of learning through practice, conversations and natural media together with simplicity to understand and encouragement to learn and practice by oneself, resulting in faith and satisfaction in learning.

Keywords: innovation; Buddhist learning

*ได้รับบทความ: 19 ม.ค. 2564; แก้ไขบทความ: 11 มี.ค. 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 เม.ย. 2564

บทนำ

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาทั้งทางด้านสติปัญญา อารมณ์และสังคม เพื่อให้บุคคลนั้นสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และได้ช่วยให้บุคคลได้รู้จักการแก้ไขปัญหาโดยใช้เหตุผลคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ พร้อมทั้งได้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในการใช้ทักษะที่ได้จากการศึกษานั้นไปปรับประยุกต์ใช้ในการอยู่ร่วมกันในสังคมไทย ซึ่งต่อมา ระบบการศึกษาไทยได้มีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้อารมณ์ การสอน กระบวนการคิดใหม่ ซึ่ง สจิวรรณ ทรรพวสุ (2548) ได้กล่าวว่า การทำให้หลักสูตรดีขึ้นโดยการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการ หรือ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจของแต่ละแห่ง โดยมีจุดมุ่งหมาย แนวทาง วิธีการ และเนื้อหาสาระ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะและพฤติกรรมตามที่กำหนดในจุดมุ่งหมายของการศึกษา อย่างไรก็ตาม ผลจากการปรับปรุงหลักสูตรยังเป็นปัญหาอยู่ เช่น ความไม่ชัดเจนของหลักสูตรหลายประการทั้งในส่วนของเอกสาร หลักสูตร กระบวนการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ และผลผลิตที่เกิดจากการใช้หลักสูตร ได้แก่ ปัญหาความสับสนของผู้ปฏิบัติ ในระดับสถานศึกษา ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาส่วนใหญ่กำหนดสาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้มาก การวัดผลและประเมินผลไม่สะท้อนมาตรฐานส่งผลต่อปัญหาการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการศึกษาและการเทียบโอนผลการเรียน รวมทั้งปัญหาคุณภาพของผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ

การจัดการศึกษาที่ดีจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งนี้เพราะว่าเด็กแต่ละคนจะมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านความคิด ความรู้สึก บุคลิกภาพ ความสนใจ และความถนัด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ดังนั้น การศึกษามีได้ขึ้นอยู่กับความสามารถทางด้านสติปัญญาเพียงอย่างเดียว แต่ยังเกี่ยวข้องกับความถนัดทางการเรียนของแต่ละบุคคล รวมทั้งองค์ประกอบที่ไม่เกี่ยวข้องกับสติปัญญาด้วย เช่น สถานภาพทางสังคม บุคลิกภาพ ความสนใจ และพฤติกรรมต่างๆ ที่แสดงออก อันเนื่องมาจากความนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งจะส่งผลต่อเจตคติ ความคิด ความรู้สึก ความเข้าใจในสิ่งต่างๆตลอดจนการปรับตัวและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความรู้ในด้านสามัญนั้นมีมากมายหลายแขนงซึ่งวิชาต่างๆเหล่านี้จะทำให้เท่าทันต่อเหตุการณ์บ้านเมืองและเท่าทันกับสิ่งที่โลกได้มีการพัฒนาไป และคนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญมากต่อวิชาการทางด้านสามัญ ความรู้และสิ่งต่างๆเหล่านี้มันจะทำให้เรานี้มีเกียรติยศ มีคนนับหน้าถือตา เป็นที่รู้จักกันในสังคมนั้น ๆ และเมื่อเรามีอำนาจมีพวกพ้องมากมาย ความโลภก็จะเข้ามาครอบงำ ทำให้อยากได้สิ่งนั้น วิชาสังคมสามารถแก้ไขสภาพครอบครัว ศาสนา วัฒนธรรมที่แตกต่างซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ เช่น การขัดแย้งทางเพศ สิ่งเสพติด การทะเลาะวิวาทของนักเรียนได้ และการเอาเปรียบผู้อื่นที่มีความรู้ต่ำกว่า ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทำให้สภาพสังคมเสื่อมถอยลงไป

พระพุทธเจ้าทรงเป็นบรมครูที่ประเสริฐของมนุษย์และเทวดา ดังข้อความว่า “สตถา เทวมนุสฺสานิ แปลว่า พระศาสดาเป็นครูผู้สอนของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2546)

หมายความว่า พระพุทธเจ้าเป็นสารถี ฝึกคนได้ไม่มีใครยิ่งกว่า พระนามนี้พุทธศาสนิกชนทั้งหลายเคารพบูชา และยกย่องเทิดทูนพระองค์ในฐานะทรงเป็นครูสอนที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ทรงสอนหลักการเรียนรู้ตามแนวทางที่พระพุทธองค์ได้ศึกษาเรียนรู้ด้วยพระองค์เอง จนได้ตรัสรู้คือรู้ความจริงที่ประเสริฐซึ่งเรียกว่า รู้ริยสัจ 4 ได้แก่การรู้ความจริงเรื่องทุกข์ รู้สาเหตุทำให้เกิดทุกข์ หรือ ปัญหา รู้วิธีการแก้ปัญหา หรือดับทุกข์ และรู้แนวทางปฏิบัติให้พ้นทุกข์เพื่อพัฒนาตนให้เข้าใจ เข้าถึงความจริงของชีวิต ซึ่งถือเป็นนวัตกรรมความรู้ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก

ในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนมุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จึงได้นำการสอนแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Active Learning) คือ กระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องได้มีโอกาสลงมือกระทำมากกว่า การฟังเพียงอย่างเดียว ต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้โดยการอ่าน การเขียน การโต้ตอบและการวิเคราะห์ปัญหา อีกทั้งให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดขั้นสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า รวมถึงการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อการจัดการเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาผู้เรียนเป็นอย่างมากในยุคสมัยนี้

ความหมายของการจัดการเรียนการสอน

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2545) กล่าวว่า การเรียนการสอนเป็นความหมายหนึ่งของการศึกษา คือการที่จะฝึกตัวเองพัฒนาชีวิตของตัวเองให้มีความสามารถที่จะเป็นอยู่ได้อย่างดีการศึกษา ก็คือการทำให้ชีวิตเป็นอยู่ได้ดี ซึ่งเราต้องพยายามอยู่ตลอดเวลา

ทิตินา แคมมณี (2548) ให้ความหมายการจัดการเรียนการสอนว่า หมายถึง กระบวนการจัดการดำเนินการเรียนการสอน โดยให้ทั้งผู้สอนและผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การจัดการเรียนการสอนจะเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน โดยพิจารณาจากหลักสูตร ผู้สอน ผู้เรียน วิธีการสอน และการประเมินผล ตลอดจนถึงการเรียนการสอนเป็นต้น

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2543) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการดำเนินการดำเนินการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาเพื่อให้เกิดผลที่เป้าหมาย คือผู้เรียนซึ่งมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องได้แก่ หลักสูตร วิธีการเรียนการสอนการประเมินผล เป็นต้น

สันต์ ธรรมบำรุง (2526) ได้ให้ความหมายของการเรียนการสอนไว้ว่าหมายถึง การจัดองค์ประกอบของการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์กัน เพื่อสะดวกต่อการนำไปสู่จุดหมายปลายทางของการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ได้ ทั้งนี้ได้กล่าวถึงความสำคัญของระบบการเรียนการสอนว่า (1) การทำงานอย่างเป็นระบบนั้นสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของระบบจะอยู่ด้วยกันอย่างมีระเบียบ ไม่มีความสับสน และไม่มีความขัดแย้งในองค์ประกอบเหล่านั้น (2) การทำงานอย่างเป็นระบบจะเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว ประหยัดทั้งแรงงาน

เวลา และค่าใช้จ่าย (3) งานทุกอย่างจะสำเร็จตามเป้าหมายและได้ผลอย่างเต็มที่ (4) การสอนมีระบบนั้นเป็นแนวทางทางวิทยาศาสตร์ซึ่งสามารถพิสูจน์ทดลองได้

บุญชม ศรีสะอาด และนิภา ศรีไพโรจน์และนุชนา ทองทวี (2528) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามที่หลักสูตรต้องการโดยให้ถูกต้องตามจุดเน้นของเนื้อหาวิชาและธรรมชาติของวิชานั้นๆ การวัดผลและการประเมินผลก็ต้องวัดให้ถูกต้องเหมาะสม และควบคู่กับการจัดกิจกรรมการเรียนดังกล่าวทุกระดับตลอดเวลา การวัดผลและการประเมินผลจึงนับว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญกระบวนการหนึ่ง ของการศึกษาซึ่งสามารถนำเอาผลมาใช้วางแผนปรับปรุง พัฒนา ติดตามและตัดสินทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนนั้น เป็นไปเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เข้าใจในการเรียนการสอน การที่ผู้เรียนจะรู้มากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับ การที่ผู้สอนมุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม ซึ่งการศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้สอนได้เข้าใจผู้เรียนและสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ความสามารถความสนใจของผู้เรียนและเนื้อหาวิชาได้

จุดมุ่งหมายการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

จุดมุ่งหมายการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ กิจกรรมที่ผู้สอนดำเนินการ เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน เพื่อมุ่งความเจริญทุกด้านให้แก่ผู้เรียน เพื่อเร้าให้ผู้เรียนได้แสดงออก เพื่อให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อเป็นวิธีการแสวงหาความรู้วิธีการ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้สอน มีจุดมุ่งหมายที่สภาพความสำเร็จของผู้เรียนทุกคน แต่ผู้สอนมักพบว่า มีผู้เรียนบางคน บางกลุ่มในชั้นเรียน มีข้อบกพร่องในการเรียน เรียนได้ช้ากว่าเพื่อนหรือมีผลการเรียนต่ำกว่าระดับที่ควรจะเป็นหน้าที่ผู้สอนคือการช่วยเหลือชี้แนะด้วยวิธีการต่างๆ และให้ความสนใจให้การดูแลมากขึ้น คิดหาเทคนิควิธีการที่จะช่วยเหลือผู้เรียน ตามข้อบกพร่องของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาศักยภาพแสดงออกเต็มความสามารถ และนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในสังคมได้ นอกจากนี้ กรมวิชาการ (2539) ได้ยกตัวอย่างนำเสนอลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ เช่น มุ่งให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและชี้แจงลักษณะที่นำสมัยในหลักพระพุทธศาสนา มุ่งสนองความต้องการและช่วยแก้ปัญหาของบุคคลและสังคมจัดให้มีระบบ การฝึกอบรมตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ให้มีความสอดคล้องกับเอกลักษณ์และวัฒนธรรมไทยในสังคมที่แวดล้อมตัวเด็ก และพิธีกรรมต่าง ๆ

การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรมและสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับลักษณะพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียนในแต่ละขั้นตอน เนื่องจากการเรียนรู้จะเป็นสิ่งที่ต้องเกี่ยวข้องกับสังคมและสภาพแวดล้อม เป็นกระบวนการที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนตลอดเวลา รวมทั้งการจัดการ

เรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำทฤษฎี หรือหลักการทางวิชาการที่เรียนมาแล้ว นำมาปรับใช้ในสถานการณ์ใหม่ได้ เชื่อว่าความสามารถในด้านสติปัญญาของผู้เรียนจะเพิ่มมากขึ้น เมื่อผู้เรียนได้รับการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชา ด้วยการศึกษาค้นคว้าตามความสนใจของตนเอง การพัฒนาความรู้ความสามารถ ความคิดของผู้เรียนในลักษณะนี้เรียกว่า (Discovery learning) ซึ่งการมีประสบการณ์ การสร้างจินตนาการ หรือมโนภาพของตนเอง รวมทั้งการเข้าใจสิ่งแวดล้อมและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยการสื่อความหมาย เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ สิ่งเหล่านี้ จะก่อให้เกิดเป็นความรู้และความคิดขึ้นได้ ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะต้องจัดเตรียมสถานการณ์ต่าง ๆ ปัญหา รวมทั้งจัดสภาพแวดล้อม เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองและจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ การจัดการเรียนการสอนจะอยู่ในลักษณะของการสอนแบบอุปนัย (Inductive) โดยที่ผู้สอนจะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากตัวอย่างในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ประสบการณ์ และสรุปเป็นแนวคิดใหม่ของตนเอง

สรุปได้ว่า การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน คือ การลงมือปฏิบัติจริงในด้านการจัดการเรียนการสอน และจัดสภาพการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จริงและเกิดทักษะในกระบวนการต่าง ๆ ตลอดจนผู้เรียนได้นำองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยเน้นการปฏิบัติจริง

นวัตกรรมการศึกษา

การสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ได้มีนักคิดให้แนวคิดดังนี้ โทมัส ฮิวซ์ (อ้างใน บุญเกื้อ ควรหาเวช, 2543 :13) ได้ให้ความหมายว่า นวัตกรรมเป็นการนำวิธีการใหม่ ๆ มาปฏิบัติหลังจากได้ผ่านการทดลองหรือได้รับการพัฒนามาเป็นขั้น ๆ แล้วโดยมีขั้นตอนตามลำดับ คือ การคิดค้น การพัฒนา และนำไปปฏิบัติจริง ซึ่งมีความแตกต่างจากการปฏิบัติเดิมที่เคยปฏิบัติมา และ กิรติ ยศยิ่งยง (2552) ได้ให้ความหมายว่า นวัตกรรมเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ คิดค้น พัฒนา สามารถนำไปปฏิบัติจริง และมีการเผยแพร่ออกสู่ชุมชน ในลักษณะเป็นของใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน หรือของเก่าที่มีอยู่แต่เดิมแต่ได้รับการปรับปรุงเสริมแต่งพัฒนาขึ้นใหม่ให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ ในขณะที่ สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ แบ่งประเภทของนวัตกรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ 1. นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Product Innovation) ที่ประกอบไปด้วยนวัตกรรมของผลิตภัณฑ์ที่จับต้องได้ กับผลิตภัณฑ์ที่จับต้องไม่ได้ 2. นวัตกรรมกระบวนการ (Process Innovation) ที่ประกอบไปด้วยนวัตกรรมกระบวนการทางเทคโนโลยี และนวัตกรรมกระบวนการทางองค์กรนวัตกรรมจึงเป็นวิธีการหรือกระบวนการนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์ต่อตนเอง สังคมและประเทศชาติโดยการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง

คุณลักษณะของนวัตกรรมทางการเรียนการสอน

ลักษณะนวัตกรรมทางการเรียนการสอน ควรมีซึ่งพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. เป็นสิ่งใหม่เกี่ยวกับการสอนทั้งหมด เช่น วิธีสอนใหม่ๆ สื่อการสอนใหม่ ซึ่งไม่เคยมีใครทำ มาก่อน
2. เป็นสิ่งใหม่เพียงบางส่วน เช่น มีการผลิตชุดการเรียนการสอนรูปแบบใหม่แต่ยังคงมีรูปแบบเดิมเป็นหลักอยู่ ตัวอย่างเช่น มีบัตรเนื้อหา บัตรความรู้ บัตรทดสอบ แต่มีการเพิ่มบัตรฝึกทักษะความคิด บัตรงานสำหรับผู้เรียน เป็นต้น
3. เป็นสิ่งใหม่ที่ยังอยู่ในกระบวนการทดลองว่ามีประสิทธิภาพในการนำไปใช้มากน้อยเพียงไร เช่นการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบูรณาการเข้าไปในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกรายวิชา
4. เป็นสิ่งใหม่ที่ได้รับการยอมรับและนำไปใช้บ้างแล้วแต่ยังแพร่หลายเช่น แหล่งการเรียนรู้ท้องถิ่น มีวนอุทยานแห่งชาติอยู่ในท้องถิ่นนั้นแต่เนื่องจากมีอุปสรรคเกี่ยวกับการเดินทางจึงยังไม่เป็นที่นิยมของสถานศึกษาต่างๆ
5. เป็นสิ่งที่เคยปฏิบัติมาแล้วครั้งหนึ่งแต่ไม่ค่อยได้ผลเนื่องจากขาดปัจจัยสนับสนุนต่อมาได้นำ มาปรับปรุงใหม่ทดลองใช้และเผยแพร่จัดว่าเป็นนวัตกรรมได้ในกรณีสิ่งนั้นที่นำมาใช้จนกลายเป็นสิ่งปกติของระบบงานนั้นไม่จัดว่าเป็นนวัตกรรม เช่น การจัดทำบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนของโรงเรียนเมฆวิทยา เป็นนวัตกรรมของโรงเรียนที่ผู้บริหารสนใจและสนับสนุนให้ทุกกลุ่มและสาระการเรียนรู้ ผลิตบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนทุกระดับชั้น จนกลายเป็นสื่อการเรียนการสอนชนิดหนึ่งของโรงเรียน จึงไม่เรียกคอมพิวเตอร์ช่วยสอนว่าเป็นนวัตกรรมอีกต่อไป

ประเภทของนวัตกรรมทางการเรียนการสอน

ปัจจุบันนี้ มีบุคลากรทางการศึกษาต่างก็ผลิตนวัตกรรมทางการเรียนการสอนออกมาจำนวนมาก ขึ้นอยู่กับสภาพปัญหาของการจัดการเรียนการสอนของแต่ละท้องถิ่นหรือเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ทั้งนี้มักใช้เกณฑ์มาตรฐานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เป็นบรรทัดฐานที่กำหนดเป้าหมายว่าต้องจัดทำนวัตกรรมเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการศึกษา ถ้าผู้เรียนโรงเรียนใดมีลักษณะหรือคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์ก็จะหาแนวทาง วิธีการที่จะสร้างนวัตกรรมมาใช้เพื่อเป็นเครื่องหรือปัจจัยที่จะทำให้คุณภาพของผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย ได้กล่าวถึงนวัตกรรมทางการเรียนการสอนว่านวัตกรรมที่ผลิตออกมาทางการเรียนการสอนมีจำนวนมากแต่สามารถจำแนกประเภทได้ ดังนี้

1. นวัตกรรมประเภทผลิตภัณฑ์หรือสิ่งประดิษฐ์

นวัตกรรมประเภทนี้มีลักษณะเป็นสื่อที่ช่วยในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความเข้าใจกระจ่างชัดเจนในเรื่องที่เรียน หรือทำให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาการเรียนรู้ในทักษะด้านต่างๆได้เร็วยิ่งขึ้น นวัตกรรม

ประเภทนี้ ได้แก่ ชุดการเรียน ชุดการสอน ชุดการเรียนการสอน แบบฝึกทักษะ ชุดการฝึก ชุดฝึกทักษะการเรียนรู้ บทเรียนสำเร็จรูปแบบสื่อผสม บทเรียนโปรแกรม เกม การ์ตูน นิทาน เอกสารประกอบการเรียนรู้ เอกสารประกอบการเรียนการสอน เอกสารประกอบการสอน ฯลฯ

2. นวัตกรรมประเภทรูปแบบ เทคนิค และ วิธีการสอน

นวัตกรรมประเภทนี้เป็นการใช้วิธีการสอนหรือเทคนิคการสอนในรูปแบบต่างๆ ที่นักการศึกษาได้คิดค้นเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อให้แก่ผู้เรียนทั้งในด้านการความรู้ ทักษะกระบวนการ และเจตคติ ซึ่งมีวิธีการสอนและเทคนิคการสอนจำนวนมาก ได้แก่ วิธีการสอนคิดวิธีการสอนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ CIPPA MODEL วัฏจักรการเรียนรู้ 4 MAT วิธีสอนตามแนวพุทธวิธี วิธีสอนแบบบูรณาการ วิธีสอนโครงการ วิธีสอนโดยการตั้งคำถาม Constructivism ฯลฯ

นอกจากนี้ยังมีนวัตกรรมประเภทเสริมสร้างคุณลักษณะของผู้เรียน ด้านจิตพิสัยซึ่งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สรุปว่าการพัฒนาจิตพิสัยในการเรียนการสอนที่จำเป็น ได้แก่ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความมีน้ำใจ การบริโภคด้วยปัญญาในวิถีไทย

กล่าวสรุปได้ว่า นวัตกรรมทางการเรียนการสอนนั้นสามารถจัดเป็น 2 ประเภทคือ นวัตกรรมประเภทผลิตภัณฑ์หรือสิ่งประดิษฐ์และนวัตกรรมประเภทรูปแบบเทคนิค และวิธีการสอน ซึ่งรวมทั้งการพัฒนาจิตพิสัยในการเรียนการสอนด้วยการพัฒนานวัตกรรมทางการเรียนการสอน ได้ให้หลักการในการพัฒนานวัตกรรมทางการเรียนการสอนไว้พอสรุปดังนี้

1. การระบุปัญหา (Problem) ความคิดในการพัฒนานวัตกรรมนั้น ส่วนใหญ่จะเริ่มจากการมองเห็นปัญหา และต้องการแก้ไขปัญหานั้นให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีคุณภาพ
2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย (Objective) เมื่อกำหนดปัญหาแล้วก็กำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อจัดทำหรือพัฒนานวัตกรรมให้มีคุณสมบัติ หรือลักษณะตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้
3. การศึกษาข้อจำกัดต่าง ๆ (Constraints) ผู้พัฒนาทางการเรียนการสอนต้องศึกษาข้อมูลของปัญหาและข้อจำกัดที่จะใช้นวัตกรรมนั้น เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ได้จริง
4. การประดิษฐ์คิดค้นนวัตกรรม (Innovation) ผู้จัดทำหรือพัฒนานวัตกรรมจะต้องมีความรู้ ประสบการณ์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งอาจนำของเก่ามาปรับปรุงดัดแปลง เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและทำให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น หรืออาจคิดค้นขึ้นมาใหม่ทั้งหมด นวัตกรรมทางการเรียนการสอนมีรูปแบบแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหาหรือวัตถุประสงค์ของนวัตกรรมนั้น เช่น อาจมีลักษณะเป็นแนวความคิด หลักการ แนวทางระบบ รูปแบบ วิธีการ กระบวนการ เทคนิค หรือสิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยี เป็นต้น
5. การทดลองใช้ (Experimentation) เมื่อคิดค้นหรือผลิตนวัตกรรมทางการเรียนการสอนแล้วต้องทดลองใช้นวัตกรรม ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อเป็นการประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขผลการทดลองจะทำให้ได้ข้อมูล

มาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาวัตกรรมการต่อไปถ้าหากมีการทดลองใช้วัตกรรมการหลายครั้งก็ย่อมมีการมั่นใจในประสิทธิภาพของวัตกรรมการนั้น

6. การเผยแพร่ (Dissemination) เมื่อมั่นใจว่าวัตกรรมการที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพแล้วก็สามารถนำไปเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักทักษะการจัดการกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา การสร้างกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนมีความจำเป็นต่อการจัดการเรียนรู้ ซึ่ง การสอนสังคมศึกษา ประกอบด้วย 5 สารการเรียนรู้ ได้แก่ สารวิชา ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม สารวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม สารวิชา เศรษฐศาสตร์ สารวิชาประวัติศาสตร์ และสารวิชาภูมิศาสตร์ ดังนั้นทักษะในการจัด กระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนของครูผู้สอน ได้แก่ 1) มีอิสระที่จะเลือกสิ่งที่พอใจ แสดง ความคิดเห็นและลักษณะเฉพาะของตนเอง 2) มีความต้องการดัดแปลงสิ่งต่าง ๆ ให้ตรงตาม ความพอใจของตนเอง 3) ตรวจสอบหาความจริงเบื้องหลัง 4) เป็นตัวของตัวเองและสร้าง ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อรวมตัวกันเป็นองค์กร 5) ชอบความสนุกสนานและการละเล่นถือเป็น ส่วนหนึ่งของงาน การเรียนรู้และชีวิตทางสังคม 6) การร่วมมือและความสัมพันธ์เป็นส่วนหนึ่งของทุกกิจกรรม 7) ต้องการความเร็วในการสื่อสาร การหาข้อมูลและตอบคำถาม 8) สร้างนวัตกรรมต่อทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต

การนำวัตกรรมการศึกษาไปใช้

การนำวัตกรรมการศึกษาไปใช้ในแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอนจะต้องพิจารณาลักษณะต่างๆ ต่อไปนี้

1. เป็นนวัตกรรมที่ไม่ซับซ้อนและยุ่งยากจนเกินไป ใช้ง่าย ใช้สะดวก
2. เป็นนวัตกรรมที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายเยอะเกินไป
3. เป็นนวัตกรรมที่สำเร็จรูป อำนวยความสะดวกในการใช้งาน
4. เป็นนวัตกรรมที่ไม่กระทบกระเทือนบริบทเดิมมากนัก
5. เป็นนวัตกรรมที่ไม่มีคนเกี่ยวข้องมากนัก
6. เป็นนวัตกรรมที่ให้ผลชัดเจน

กิดานันท์ มลิทอง (2553) ได้เสนอแนะว่าการนำนวัตกรรมไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. นวัตกรรมที่นำมาใช้นั้นต้องมีจุดเด่นที่เห็นได้ชัดเจนกว่าวัสดุ อุปกรณ์ หรือวิธีการที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มากน้อยเพียงใด
2. นวัตกรรมนั้นมีความเหมาะสมหรือไม่กับระบบหรือสภาพที่เป็นอยู่
3. มีกรณีวิจัยหรือการศึกษายืนยันแน่นอนแล้วว่า สามารถนำมาใช้ได้ดีในสภาพสภาวะการณ์ที่คล้ายคลึงกัน

4. นวัตกรรมนั้นมีความเกี่ยวข้องกับความต้องการของผู้ใช้อย่างจริงจัง

นวัตกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธ

เมื่อได้ศึกษาแนวคิดของนวัตกรรมจะพบว่า การคิดและการกระทำ เรื่องใหม่หรือเรื่องเก่ามาพัฒนาใหม่ ให้ทุกคนยอมรับไปปฏิบัติตามได้ผลดี ผู้เขียนคิดว่านี่คือนวัตกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กิรติ ยศยิ่งยง (2552) ได้ให้ความหมายว่า นวัตกรรม เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ คิดค้น พัฒนา สามารถนำไปปฏิบัติจริง และมีการเผยแพร่ออกสู่ชุมชน ในลักษณะเป็นของใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน หรือของเก่าที่มีอยู่แต่เดิมแต่ได้รับการปรับปรุงเสริมแต่งพัฒนาขึ้นใหม่ให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ จากคำนิยามคำว่า นวัตกรรม จะพบว่า เป็นแนวคิดในการปฏิบัติแบบใหม่ที่จะก่อให้เกิดผลที่ดียิ่งขึ้นกว่าเดิมในการเรียนรู้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนา หรือในการเรียนรู้เชิงพุทธ จึงขอย้อนกลับมาศึกษาพุทธวิธีแห่งการเรียนรู้ถือว่าพระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ค้นพบนวัตกรรมแห่งความรู้ใหม่ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดจะเห็นได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนพุทธบริษัททั้ง 4 ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกและอุบาสิกา เป็นเวลา 45 ปี นับตั้งแต่ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า มีคำสอน 84,000 พระธรรมขันธ์ เมื่อนำมาจัดหมวดคำสอนเป็นหนังสือพระไตรปิฎกได้จำนวน 45 เล่มในประเทศไทย ส่วนการจัดแต่งหนังสือพระไตรปิฎกประเทศอื่น ๆ จำนวนเล่มจะเท่ากัน อยากจะกล่าวว่านี้ คือ นวัตกรรมคำสอนที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก ซึ่งสามารถสรุปหลักการสอนเพื่อการเรียนรู้ได้ดังนี้

1. เนื้อหาที่ทรงสอนให้เรียนรู้ พระพุทธองค์ ทรงสอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่ายหรือรู้เห็นเข้าใจอยู่แล้ว ไปหาสิ่งที่เห็นเข้าใจได้ยาก หรือยังไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจ ตัวอย่างที่เห็นชัดคือ อริยสัจ ซึ่งทรงเริ่ม สอนให้เรียนรู้เรื่องความทุกข์ความเดือดร้อน เพื่อเรียนรู้ปัญหาชีวิตที่คนมองเห็นและประสบอยู่โดยธรรมดา รู้เห็นประจักษ์กันอยู่ทุกคนแล้ว เมื่อเวลาเกิดปัญหาให้เรียนรู้ปัญหานั้นด้วยตนเอง โดยให้เอาปัญหา หรือความทุกข์นั้นมาเป็นบทเรียน จากแนวคิดข้างต้นชี้ให้เห็นว่า พระพุทธเจ้าทรงสอนวิธีการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหา ไม่ใช่สร้างปัญหาเพิ่มขึ้นจนกลายเป็นทุกข์มากขึ้น วิธีการเรียนรู้จากเรื่องง่ายในชีวิตประจำวันไปหาสิ่งยากตามลำดับเป็นการสอนแบบใหม่เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจง่ายขึ้น

2. สอนเนื้อเรื่องที่ลุ่มลึกยากลงไปตามลำดับขั้น และความต่อเนื่องกันเป็นสายลงไป

3. ถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงได้ก็สอนด้วยความจริงให้ผู้เรียนได้ดูได้เห็นได้ฟังเองอย่างที่เรียกว่า ประสบการณ์

4. สอนตรงสอนตรงเนื้อหา ตรงเรื่อง คมอยู่ในเรื่อง มีจุดไม่วกวนไม่ไขว้เขวไม่ออกนอกเรื่องโดยไม่มีอะไรเกี่ยวข้องในเนื้อหา

5. สอนมีเหตุผล พิจารณาเกินจริงได้

6. สอนเท่าที่จำเป็นพอดีสำหรับให้เกิดความเข้าใจให้การเรียนรู้ได้ผล ไม่ใช่สอนเท่าที่ตนรู้ หรือสอนแสดงภูมิว่าผู้สอนมีความรู้มาก ฯลฯ

7. สอนสิ่งที่มีความหมายควรที่เขาคจะเรียนรู้และเข้าใจเป็นประโยชน์แก่ตัวเขาเอง ฯลฯ

จากแนวคิดในการสอนดังกล่าวพบว่าเป็นนวัตกรรมการสอนที่ผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนผู้เรียนและเผยแพร่คำสอนพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดีโดยเฉพาะหลักการสอนที่ว่าสอนเท่าที่จำเป็นพอดีกับผู้เรียน ไม่ใช่สอนเท่าที่ตนรู้ หรือสอนแสดงภูมิว่าผู้สอนมีความรู้มาก คำนี้เป็นการแนะนำครูสอนที่ดีมาก เพราะครู อาจารย์บางคนชอบสอนอวดอ้างว่าตนเองเก่ง ศิษย์ตามไม่ทันในที่สุดไม่เกิดการเรียนรู้ คำสอนท่านก็ดูเหมือนไร้ประโยชน์ เพราะไม่บรรลุผลการสอน แต่พระพุทธเจ้าสอนให้เห็นด้วยตนเองเหมือนจูงมือไปดูด้วยตา พระพุทธองค์ทรงใช้ศิลปะการสอนที่ดีและทันสมัยใหม่เสมอและพระพุทธองค์ทรงมีวิธีการสอนรูปแบบต่างๆที่จัดว่าเป็นนวัตกรรมแบบใหม่ๆ เสมอเพื่อให้เหมาะสมบุคคลแต่ละคน เช่น รูปแบบสากัจฉา หรือสนทนา แบบบรรยาย จะเห็นได้ในการประชุมใหญ่ในการแสดงธรรมประจำวัน และแบบตอบปัญหา อย่างตรงไปตรงมา แบบย้อนถาม บ้างก็แยกความตอบบ้างไม่ตรงตอบ และทรงสอนแบบเปรียบเทียบ เป็นต้น หลักการที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น พระพุทธองค์ทรงสอนให้ผู้เรียนหรือผู้ฟังธรรมมีส่วนร่วมในการซักถามข้อสงสัยในหลักคำสอนเมื่อเข้าใจแล้ว พระพุทธองค์ก็ทรงให้ผู้เรียนลงมือทำด้วยตนเอง (Learning by Doing) จะได้เกิดการเรียนรู้เข้าใจจากการปฏิบัติด้วยตนเองหรือจากประสบการณ์ จนผู้ปฏิบัติเข้าถึงหลักความจริงด้วยปัญญาของตน จิตเป็นกุศลหลุดพ้นจากกิเลส ซึ่งจะขอนำกรณีตัวอย่างจากพระสูตรมาเป็นแบบอย่างในการสอนแสดงเพื่อชี้ให้เห็นความสามารถในชั้นนวัตกรรมแห่งสอนที่เป็นเลิศเหนือคนอื่น

สรุป

สิ่งที่ทำขึ้นมาใหม่หรือแปลกจากเดิมซึ่งอาจจะเป็นความคิด แนวคิด แนวทาง ระบบ รูปแบบ วิธีการ กระบวนการ สื่อและเทคนิคต่างๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา ซึ่งได้รับการคิดค้น และจัดทำขึ้นใหม่เพื่อช่วยแก้ปัญหาต่างๆทางการศึกษา สื่อการสอนที่ได้รับการพัฒนา อย่างเป็นระบบ โดยผ่านการผลิต การทดลองใช้ ปรับปรุง จนมีประสิทธิภาพแล้วจึงนำไปใช้จริงอย่างได้ผล คุณลักษณะนวัตกรรมทางการเรียนการสอนจะต้องเป็นสิ่งที่ใหม่เกี่ยวกับการสอนทั้งหมด เป็นสิ่งที่ใหม่เพียงบางส่วน เป็นสิ่งที่ใหม่ที่ยังอยู่ในกระบวนการทดลอง ได้รับการยอมรับและนำไปใช้บ้างแล้วแต่ยังแพร่หลาย สิ่งใหม่ที่นำมาปรับปรุงใหม่ทดลองใช้และ เผยแพร่ โดยนวัตกรรมทางการเรียนการสอนแยกออกเป็น 2 ประเภท คือ นวัตกรรม ประเภทผลิตภัณฑ์หรือสิ่งประดิษฐ์ และนวัตกรรมประเภทรูปแบบ เทคนิค และวิธีการสอน นวัตกรรมเชิงพุทธจากพระสูตรพบว่า พระพุทธองค์ทรงสอนที่เป็นเลิศ ทำให้ผู้ฟังได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ตอบข้อสงสัยได้หมด จนทำให้ผู้เรียนเกิดศรัทธาเลื่อมใส นำไปปฏิบัติตามด้วยความพอใจใคร่อยากเรียนรู้ด้วยตนเอง นี่คือนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธ ซึ่งคำสอนของพระองค์ กล่าวได้ว่า อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้งเหมือนจูงมือไปดูเห็นกับตา จูงใจให้เห็นจริงด้วย ชวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ เร้าใจให้แกลัวกล้าบังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ไม่หวั่นระย่อต่อความเหนื่อยยาก ขโลมใจให้เข้มแข็ง ร่าเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อและเปี่ยม

ด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่จะได้รับจากการปฏิบัติ พระพุทธเจ้าทรงใช้วินัยวัตกรรมการสอน การเรียนรู้ให้พุทธบริษัทได้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์เพื่อเรียนรู้พระธรรมวินัย ได้ ถูกต้องและต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต ตราบใดที่ยังเป็นปุถุชนแบบพวกเราต้องเรียนรู้และปฏิบัติต่อไปเพื่อขัดเกลา จิตใจให้เกิดจิตมีสมาธิและพัฒนาโลกียะปัญญาให้เป็นปัญญาแห่งสัมมาทิฐิที่ต้องเรียนรู้พัฒนาครูและพัฒนา ผู้เรียนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2539). *ครูผู้เปลี่ยนโฉมการเรียนรู้ : เอกสารลำดับที่ 2 ชุดวินัยวัตกรรมการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์แห่งประเทศไทยจำกัด.
- กิดานันท์ มลิทอง. (2553). *เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
- กิริติ ยศยิ่งยง. (2552). *องค์กรแห่งนวัตกรรม แนวคิด และกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตินา แคมมณี. (2548). *รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญแก้ว ควรหาเวช. (2543). *นวัตกรรมการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). นนทบุรี: SR Printing.
- บุญชม ศรีสะอาด นิภา ศรีไพโรจน์ และนุชชญา ทองทวี. (2528). *การวัดผลและประเมินผลทางการศึกษา*. มหาสารคาม: โรงพิมพ์ปริดาการพิมพ์
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2545). *การศึกษาฉบับง่าย*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วัลลภา เทพหัสติน ฌ อยุธยา. (2543). *การพัฒนาการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาอุดมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สจิวรรณ ทรรพวสุ. (2548). *หลักสูตรและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สันต์ ธรรมบำรุง. (2526). *หลักการนิเทศการสอน*. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.

นวัตกรรมการสอนสังคมศึกษาแห่งศตวรรษที่ 21

TEACHING SOCIAL STUDIES INNOVATION IN THE 21ST CENTURY*

พระครูวินัยธรวรรณ ญาณวโร(สุวรรณเพ็ง), ปาณจิตร สุขุมาลัย
Phrakru Winaithorn Wanthana Nanavaro (Suwannapeng), Panjit Sukuman
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkean Campus, Thailand
E-mail: wantanana60@gmail.com

บทคัดย่อ

นวัตกรรมการสอนสังคมศึกษาแห่งศตวรรษที่ 21 เป็นการจัดการเรียนรู้โดยยึดปรัชญาการสร้างความรู้ด้วยตนเองและวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ active learning ซึ่งนวัตกรรมที่ใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียนในวิชาสังคมศึกษาตามหลัก 3R และ 7C เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 5 วิธี คือ 1) การจัดการเรียนรู้แบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based learning) 2) การจัดการเรียนรู้แบบการใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based learning) 3) การจัดการเรียนรู้แบบการใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity-based learning model) 4) การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา (STEM education) และ 5) การศึกษาบทเรียนและวิธีการแบบเปิด (lesson study & open approach) โดยครูและผู้เรียนเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเอง เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร เพื่อสนองตอบต่อยุทธศาสตร์ชาติต่อไป

บทคัดย่อ : นวัตกรรม; การสอนสังคมศึกษา; ศตวรรษที่ 21

Abstract

The social studies teaching innovation of the 21st century is a learning management based on the self-knowledge creation philosophy in the form of ‘active learning’ approach, which is the innovation used to develop learners in the social studies subject according to 3R and 7C principles to have 21st century skills for living, consisting of 5 methods of learning management: 1) Problem-based learning; 2) Project-based learning; 3) Creativity-based learning model; 4) STEM education; 5) lesson study & open approach by getting teachers and learners understand how to change their roles to develop the learning process to achieve the goals of the curriculum in response to the national strategy.

Keywords: teaching social studies, innovation, 21st Century

* ได้รับความเห็นชอบ: 8 ก.พ. 2564; แก้ไขบทความ: 10 มี.ค. 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 เม.ย. 2564

บทนำ

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560-2564) กำหนดยุทธศาสตร์ชาติซึ่งเป็นกรอบในการ พัฒนาประเทศให้บรรลุวิสัยทัศน์ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยใช้ยุทธศาสตร์หลัก 6 ประการ คือ 1) ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง 2) ยุทธศาสตร์ ด้านการสร้าง ความสามารถในการแข่งขัน 3) ยุทธศาสตร์การ พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน 4) ยุทธศาสตร์ด้านการ สร้าง โอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม 5) ยุทธศาสตร์ ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพ ชีวิตที่เป็นมิตรต่อ สิ่งแวดล้อม 6) ยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบ การบริหารจัดการภาครัฐ

ครูสังคมศึกษาต้องเข้าใจภาวะเศรษฐกิจและแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นอย่างดี เพื่อนำมาบูรณา การกับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาให้ไปในทิศทางเดียวกัน ธานีทร์ ณะอม (2563) สรุปว่า การพัฒนาเศรษฐกิจไทยใน ช่วง 5 ทศวรรษที่ผ่านมาประสบความสำเร็จในระดับที่น่าพอใจ โครงสร้างการผลิต เปลี่ยนผ่านจากภาคเกษตรไปสู่ภาค อุตสาหกรรมและบริการมากขึ้น มีศักยภาพที่จะพัฒนาเพื่อ สร้างฐานการผลิตสำหรับขับเคลื่อนเศรษฐกิจเข้าสู่ประเทศที่มี รายได้สูงในอนาคต

หน้าที่ของครูที่สำคัญยิ่งคือการพัฒนาผู้เรียนของ ประเทศไทยให้เป็นทรัพยากรที่มีความมากที่สุดให้ บรรลุจุดหมาย 5 ประการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) คือ 1. มีคุณธรรม จริยธรรมและ ค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตน ตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2. มีความรู้ ความสามารถ ในการสื่อสาร การคิดการแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและมี ทักษะชีวิต 3. มีสุขภาพกายและ สุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัยและ รักการออกกำลังกาย 4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็น พลเมืองไทยและ พลเมืองโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครอง ตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่ มุ่งทำ ประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคมและอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างมีความสุข จุดหมายนี้ยังมีความ ทັນสมัยในปัจจุบัน

ในศตวรรษที่ 21 ที่โลกเปลี่ยนแปลงไปเร็วมาก ครูต้อง เตรียมการเพื่อพัฒนาผู้เรียนตั้งแต่ระดับ อนุบาลจนถึงระดับ มัธยมศึกษาตอนปลายที่มีความรู้สีกว่าตัวเองพิเศษมีความเชื่อมั่นสูง ทำอะไรก็ทำได้ ทันทันที มีเทคโนโลยีเป็นส่วนสำคัญในชีวิตและ ค่อนข้างติดสบายแต่ข้อดีของผู้เรียนยุคนี้ คือ มีจิตสาธารณะ รักสิ่งแวดล้อม มีชีวิตที่มีแบบแผนเป็นระเบียบและมีความ เคารพกฎหมายมากกว่าคนยุคก่อนๆ เพราะ ได้รับการปลูกฝังมาดี (กุลวดี ทองไพบูลย์, 2557)

ดังนั้นการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงต้องส่งเสริมการพัฒนาประเทศไทยไปสู่โมเดล ประเทศไทย 4.0 (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2559) ที่มีเป้าหมายจะพัฒนาประเทศให้ เป็นประเทศในโลกที่หนึ่งภายใน ปี 2579 (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2558) เป็นประเทศให้มีรายได้สูงและขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม ด้วยการ

พัฒนาที่สมดุล 4 มิติ ได้แก่ มีความสมดุลในความมั่งคั่ง ทางเศรษฐกิจ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การมีสังคมที่อยู่ดีมีสุข และการเสริมสร้างภูมิปัญญามนุษย์ และต้องปรับระบบการศึกษาให้เป็น “การศึกษาไทย 4.0” ที่จะต้องปรับปรุงตำราเรียนและเปลี่ยนระบบการประเมินให้สอดคล้องกับหลักสูตรเน้นการ คิดวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ในการสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 นั้น ครู ต้องทำงานหนักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้บรรลุจุดหมาย ของหลักสูตร ผู้เขียนตั้งใจนำเสนอเรื่องการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้ เรียนเป็นสำคัญ (student-centered learning) ที่ครูมีบทบาท ในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ เพื่อการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ต่อไป

สังคมศึกษากับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็ว ต้องคำนึงถึงทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเริ่มต้นในประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีแนวคิดเรื่อง “ทักษะแห่ง อนาคตใหม่: การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2557) พัฒนาโดยเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st Century Skills: P21) ที่ต้องการเห็นเยาวชนมีทักษะ 3R ประกอบด้วย Reading (การอ่าน) wRiting (การเขียน) และ aRithmetic (คณิตศาสตร์) และ 7C ประกอบด้วย Critical Thinking & Problem Solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการ แก้ปัญหา) Creativity & Innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม) Cross-Culture Understanding (ทักษะด้าน ความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์) Collaboration, Teamwork & Leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การ ทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ) Communications, Information & Media Literacy (ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และ รู้เท่าทันสื่อ) Computing & ICT literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร) Career & Learning Skills (ทักษะอาชีพ และทักษะ การเรียนรู้)

สาระวิชาหลักและทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ภาษาอังกฤษ การอ่าน ภาษาของโลก ศิลปะ คณิตศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์การ ปกครองและความเป็นพลเมืองที่ดี โรงเรียนต้องส่งเสริมความ เข้าใจเนื้อหาวิชาการให้อยู่ในระดับสูงด้วยการสอดแทรกทักษะ เพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 เข้าในวิชาหลักทุกวิชา ได้แก่ ความรู้เรื่องโลก ความรู้ด้านการเงิน เศรษฐกิจและการ เป็นผู้ประกอบการ ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองที่ดี ความรู้ด้าน สุขภาพ และความรู้ด้าน สิ่งแวดล้อมซึ่งสัมพันธ์กับสาระของ สังคมศึกษาทั้ง 5 สาระ ที่อิงมาตรฐานการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ครูสังคัมศึกษาในศตวรรษที่ 21

รัชนิกร ทองสุขดี (2544:75-80) ได้นำเสนอ หลักการสอนและการเรียนรู้วิชาสังคัมศึกษาไว้สรุปได้ ดังนี้

1. ครูควรเอาใจใส่ในการเลือกสรรเนื้อหาเพื่อ นำไปใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเฉพาะเนื้อหาที่มีความเชื่อมโยงกัน เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีคุณค่า เพื่อการเป็นเมืองดีมีศักยภาพ สามารถประยุกต์ใช้ได้กับชีวิตจริง

2. ครูผู้สอน สอนด้วยวิธีบูรณาการ เนื้อหาวิชา สังคัมศึกษาที่หลากหลาย กว้างขวาง ครอบคลุม องค์ความรู้ที่ใหญ่ นำมาบูรณาการในกลุ่มวิชาเดียวกัน และต่างสาขาวิชาโดยใช้สื่อเทคโนโลยี และแหล่งข้อมูล ในการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อการเรียนรู้ ที่หลากหลาย เนื้อหาจากศาสตร์ต่าง ๆ รวมถึงตัวอย่างจาก ชุมชนและประสบการณ์ของผู้เรียนที่นำมาบูรณาการเข้า ด้วยกันนั้นควรเป็นเนื้อหาที่ส่งเสริมความเข้าใจทางสังคัม และความเป็นพลเมือง นำไปสู่การปฏิบัติตามสภาพจริง

3. ครูสอนสังคัมควรให้ความสำคัญการสอนสังคัม ที่อยู่บนฐานค่านิยม หัวข้อเนื้อหาการเรียนการสอน ควรเป็นประเด็นที่ได้รับการเลือกสรรโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเด็นที่เป็นที่กังวลหรือข้อขัดแย้งอยู่ในสังคัม โดยครูกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดอย่างมีวิจารณญาณและตัดสินใจเกี่ยวกับ ประเด็นทางสังคัมโดยใช้ฐานของค่านิยม เป็นเกณฑ์ครูสังคัมที่ดีที่สุดจะพัฒนาความตระหนักของค่านิยมของตนเอง และพัฒนาวิธีการที่จะใช้ค่านิยมนี้ มาใช้ในการเลือกสรรเนื้อหา สื่อ คำถาม กิจกรรม วิธีการวัดและประเมินผลในขณะเดียวกันครูผู้สอนควรทำให้ผู้เรียนมั่นใจและตระหนักในเรื่องค่านิยม ความซับซ้อนและปัญหาในประเด็นที่ศึกษา

4. ครูสอนสังคัมควรมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน ในขณะสอนครูไม่ควรบรรยายเนื้อหา หรือบอกจุด แต่ครูควรเตรียมกิจกรรมที่ผู้เรียนได้มีส่วนลงมือทำกิจกรรมนั้น ๆ ไม่ว่าจะทำงานเดี่ยว คู่หรือกลุ่ม โดยมีครูคอยชี้แนะอยู่ตลอดเวลา การเรียนการสอนลักษณะนี้ครูและนักเรียนจะ ผลัดกันมีบทบาทที่โดดเด่น

ครูสังคัมศึกษา เจเนอเรชัน ซี (Generation C) กับผู้เรียน เจเนอเรชัน แซด (Generation Z) ผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบันเป็นวัย ที่เรียกกันว่า เจเนอเรชัน แซด (MTHAI, 2016) ซึ่งเกิดตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมาที่มีลักษณะที่ครูควรทำความเข้าใจ และนำไปเป็นปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ ได้แก่ การมีสมาร์ตโฟน เป็นอวัยวะที่ 33 เป็นมนุษย์ข้อมูลที่ห่วงอนาคต เชื่อมโลก เชื่อมวัฒนธรรม มีความอดทนต่ำ มีแนวโน้มเป็นมนุษย์ หลายงาน (มนัสนันท์ หัตถศักดิ์, 2557) ต้องการความรักและความ ห่วงใย มีต้นแบบในวัยใกล้เคียงกัน ต้องการเหตุผลและหาความรู้ ได้ทุกที่ผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ครูสังคัมศึกษายุคนี้จึงต้องให้ความสำคัญในการจัด ห้องเรียนที่นำเอาเทคโนโลยีมาเสริมกับกิจกรรมการเรียนรู้ ให้แรงจูงใจ มีการแข่งขัน มีรางวัล จะทำให้ผู้เรียนกระตือรือร้น ในการเรียนรู้และครูต้องปรับตัวให้เข้ากับ เจเนอเรชัน แซด โดยการพัฒนาตนเองให้เป็น เจเนอเรชัน ซี (มนัสนันท์ หัตถศักดิ์, 2557; กระจุก, 2556; สวทช., 2560) ที่สามารถใช้สมาร์ตโฟน อินเทอร์เน็ต และโซเชียลมีเดีย เป็นผู้แบ่งปันความรู้และข้อมูล ข่าวสาร

ดังนั้นครูเจเนอเรชัน ซี ของผู้เรียนเจเนอเรชัน แซด ต้องยืดหลักลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ (teach less, learn more) เพื่อมีเวลาให้ผู้เรียนปฏิบัติมากขึ้น มีคุณลักษณะเป็น “ครู 9 E” (มนัสนันท์ หัตถศักดิ์, 2557) คือ มี Experience (ประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านอินเทอร์เน็ต) Extended (มีทักษะ การค้นหาความรู้ด้วยเทคโนโลยี) Expanded (ขยายความรู้ ด้วยเทคโนโลยีสู่ผู้เรียน) Exploration (สามารถเลือกเนื้อหา ที่ทันสมัย ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์) Evaluation (เป็นนัก ประเมินที่ดี) End-User (เป็นผู้ใช้ปลายทางที่ดี) Engagement (แลกเปลี่ยนความเห็น หาแนวร่วมบนอินเทอร์เน็ต) และมี Efficient and Effective (ประสิทธิภาพและประสิทธิผลจะต้อง เป็นผู้ใช้เทคโนโลยีได้อย่างคล่องแคล่ว)

สังคมศึกษากับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ปรัชญาการสร้างความรู้ด้วยตนเองมีอิทธิพลต่อผู้เรียน สำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ดังนี้ (วิจารณ์ พานิช, 2555) 1) มีอิสระที่จะเลือกสิ่งที่พอใจ แสดงความเห็นและลักษณะ เฉพาะของตนเอง 2) ต้องการดัดแปลงสิ่งต่าง ๆ ให้ตรงตามความพอใจและความต้องการของตนเอง 3) ตรวจสอบหาความจริง เบื้องหลัง 4) เป็นตัวของตัวเองและสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อ รวมตัวกันเป็นองค์กร 5) ชอบความสนุกสนาน และการเล่นถือเป็น ส่วนหนึ่งของงาน การเรียนรู้และชีวิตทางสังคม 6) การร่วมมือ และความสัมพันธ์เป็นส่วน หนึ่งของทุกกิจกรรม 7) ต้องการ ความเร็วในการสื่อสาร การหาข้อมูลและตอบคำถาม 8) สร้าง นวัตกรรมต่อ ทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต

ครูสังคมศึกษาต้องตระหนักอยู่เสมอว่าผู้เรียนยุคนี้เป็น เจเนอเรชัน แซด ครูจึงต้องออกแบบการ เรียนรู้และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการ ดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 (3R และ 7C) นอกจากนี้ต้องเสริมด้วยการพัฒนาสมอง (วิจารณ์ พานิช, 2555) ตามแนวคิดของ โฮวาร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner) 5 ด้าน ได้แก่ สมองด้านวิชาและวินัย ด้าน สังเคราะห์ ด้าน สร้างสรรค์ ด้านเคารพให้เกียรติ และด้านจริยธรรม เพื่อให้เกิด มิติทางปัญญา

1. การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ (Active Learning)

การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ (ปานวาด อวยพร, 2557) เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนลงมือ กระทำและ ใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ได้กระทำลงไป เป็นการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ภายใต้สมมติฐาน พื้นฐาน 2 ประการ คือ การเรียนรู้เป็นความพยายามโดยธรรมชาติของมนุษย์และแต่ละ บุคคลมีแนวทางใน การเรียนรู้ที่แตกต่างกัน โดยผู้เรียนจะเปลี่ยน บทบาทจากผู้รับความรู้ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ สามารถเก็บความจำในระบบความจำระยะยาวทำให้ผลการ เรียนรู้ยังคงอยู่ได้ในปริมาณที่มากกว่าและคงทน กว่า

2. กระบวนการเรียนรู้แบบบรรยาย (passive learning)

เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเพิ่มขึ้น เพียงร้อยละ 50 เท่านั้น ในขณะที่กระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ (active learning) ที่ผู้เรียนนำเสนอผลงานทางวิชาการ การเรียนรู้ในสถานการณ์จำลองทั้งมีการฝึกปฏิบัติ ในสภาพจริง มีการเชื่อมโยงกับสถานการณ์ต่าง ๆ จะทำให้ผลการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ถึงร้อยละ 90 ซึ่ง ฌซันน แก้วชัยเจริญกิจ, อ่างถึงใน สิริพร ปาณาวงษ์ (2557) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้ ครูจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอนเน้นการนำไป ใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง สร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วม และการเจรจาโต้ตอบ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้สอนและเพื่อนใน ชั้นเรียนทุกกิจกรรมจัดสภาพการเรียนรู้แบบร่วมมือที่ทำหาย และหลากหลาย บทบาทของผู้เรียนในกระบวนการเรียนรู้ (ไชยยศ เรืองสุวรรณ, อ่างถึงใน สถาพร พงษ์พิบูล, 2559) ที่มีส่วนร่วม ในการเรียนรู้สามารถสร้างองค์ความรู้และจัดระบบการเรียนรู้ ด้วยตนเอง การสร้างองค์ความรู้และร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขันได้เรียนรู้ความรับผิดชอบร่วมกัน มีวินัยในการทำงาน เป็นกระบวนการสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนอ่าน พูด ฟัง คิด เน้นทักษะการคิดขั้นสูง ครูสังคมนาวิชาจึงต้องวางแผนในการจัดการเรียนรู้ที่เน้น กระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติในทุกสาระ ทั้งสาระศาสนา หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ โดยการออกแบบกิจกรรมอย่างชัดเจน ที่สำคัญยิ่ง คือ ครูต้องใจกว้าง ยอมรับความสามารถในการแสดงออก และความคิดเห็นของผู้เรียน

นวัตกรรมจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21

ในบทความนี้ ผู้เขียนมีความตั้งใจที่จะยึดปรัชญาการเรียนรู้ การสร้างความรู้ด้วยตนเอง (constructivism) และวิธีสอนแบบ การลงมือปฏิบัติ (active learning) มาประยุกต์ใช้ในการจัดการ เรียนรู้สังคมศึกษา 5 รูปแบบ ได้แก่

1. การจัดการเรียนรู้แบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based learning)
2. การจัดการเรียนรู้แบบการใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based learning)
3. การจัดการเรียนรู้แบบการใช้ความคิดสร้างสรรค์ เป็นฐาน (Creativity-based learning)
4. การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา (STEM education)
5. การศึกษาบทเรียนและวิธีการแบบเปิด (Lesson study & open approach)

1. การเรียนรู้แบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) (ไพศาล สุวรรณน้อย, 2558) จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) เป็นผู้คิดวิธีสอนแบบ แก้ปัญหาได้เสนอแนวคิดว่าการเรียนรู้เกิดจากการปฏิบัติ หรือ ได้ลงมือกระทำด้วยตนเองนำไปสู่แนวคิดของการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน พัฒนาโดยคณะวิทยาศาสตร์สุขภาพ McMaster University ประเทศแคนาดา การเรียนรู้โดยใช้ ปัญหาเป็นฐานใช้ปัญหาที่

เกิดขึ้นจริงเป็นบริบทของการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะในการคิดที่หลากหลาย เช่น การคิด วิเคราะห์ คัดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ ฯลฯ แม้จะนิยมใช้ในการเรียนวิทยาศาสตร์แต่ก็มีความเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ได้เป็นอย่างดี การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีลักษณะสำคัญ ได้แก่ 1) ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้อย่างแท้จริง 2) จัดกลุ่มนักเรียนกลุ่มละประมาณ 5-8 คน 3) ครูทำหน้าที่ เป็นผู้อำนวยการความสะอาดหรือผู้ให้คำแนะนำ 4) ใช้ปัญหาเป็น ตัวกระตุ้น (สิ่งเร้า) ให้เกิดการเรียนรู้ 5) ปัญหาที่นำมาใช้ต้อง มีลักษณะคลุมเครือไม่ชัดเจนมีวิธีแก้ไข ปัญหาได้อย่างหลากหลาย อาจมีคำตอบได้หลายคำตอบ 6) นักเรียนเป็นผู้แก้ปัญหา โดยการแสวงหาข้อมูล ใหม่ ๆ ด้วยตนเอง และ 7) ประเมินผล จากสถานการณ์จริงในขณะทำกิจกรรมการเรียนรู้ (learning process) และผลงานจากการเรียนรู้ (learning product)

บทบาทของครู ครูมีบทบาทในการใช้คำถาม “อย่างไร” ทุกครั้งที่ผู้เรียน เสนอแนวคำตอบแนะนำให้ เสนอความรู้แบบต่างๆ เช่น การ เชื่อมโยงโมเดลอุปมาอุปมัยแผนผังความคิดเรื่องที่ค้นพบได้จากไหน ได้ ข้อสรุปอะไรบ้าง ใครได้รับประโยชน์จากเรื่องนี้ และได้อะไรการประเมินปฏิบัติการโดยประเมินการใช้ข้อมูล ร่วมกัน การค้นหาและนิยามปัญหา การได้มาซึ่งความรู้ การนำ ตนเองทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือและการ แก้ปัญหาใช้การ ประเมินตามสภาพจริง สร้างเกณฑ์การประเมิน เพื่อประเมิน การอภิปรายการเขียนอนุทิน บันทึกการทดลองการให้คะแนน ตนเองและการสัมภาษณ์

ผลที่เกิดกับผู้เรียน ผู้เรียนมีโอกาสพัฒนาทั้งความรู้ในเนื้อหาวิชาและ ทักษะต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับ บริบทจริงและสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตจริง พัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การคิดวิเคราะห์ การคิด อย่างเป็น เหตุเป็นผล การคิดสังเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ และนำไปสู่การคิดแก้ปัญหาการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีแรงจูงใจในการเรียนรู้และ มีความคงทนของความรู้ วิชาสังคม ศึกษามีปัญหามากมายที่เชื่อมโยงกับชีวิต จริงเหมาะกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เนื่องจาก ปัญหาสังคม ปัญหาจริยธรรม ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการเมือง ปัญหาสิ่งแวดล้อม และปัญหาภัยพิบัติ ที่ เกิดขึ้นเป็นเรื่องที่ กระทบกับทุกคน ดังนั้นการฝึกทักษะในการแก้ปัญหาจึง เป็นการเตรียมความพร้อมให้ ผู้เรียนก่อนออกไปสู่การดำเนินชีวิตจริง เพื่อให้มีความสุขและสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

2. การจัดการเรียนรู้แบบการใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based learning) การเรียนรู้แบบการใช้ โครงงานเป็นฐาน (Project based learning) เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สอดคล้องกับปรัชญาการ สร้างความรู้ด้วยตนเอง (constructivism) และทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (cooperative learning) ซึ่งครู เป็นผู้จัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนเหมือนกับ ชีวิตจริงอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วย ตนเองพัฒนาการคิดสร้างสรรค์ การคิดแก้ปัญหา และการคิด ขั้นสูง (higher order thinking) การทำงาน ร่วมกัน ฝึกภาวะ ผู้นำและผู้ตาม การจัดการเรียนรู้แบบการใช้โครงงานเป็นฐาน แบ่งตามกิจกรรม 4 ประเภท ได้แก่ โครงงานเชิงสำรวจ (survey project) โครงงานเชิงค้นคว้าทดลอง (experimental project) โครงงาน

เชิงพัฒนาหรือสร้างสิ่งประดิษฐ์ (development project) และโครงการเชิงแนวคิดทฤษฎี (theoretical project)

บทบาทของครู ครูต้องเป็นผู้ให้ความรู้ด้านทฤษฎี หลักการ กระบวนการ วิธีการคิดและยุทธศาสตร์ การคิดกระตุ้นให้ ผู้เรียนคิดหัวข้อโครงการและวิธีการเขียนโครงการให้คำแนะนำ ชี้แนะแหล่งข้อมูล แหล่งความรู้ และวิธีการดำเนินงานให้ความรู้ ทักษะและเทคนิคในการทำโครงการจัดงบประมาณ อุปกรณ์ สนับสนุนแต่ละโครงการและเป็นที่ปรึกษาโครงการประสานงาน กับอาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้องติดตาม ความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน เป็นกรรมการตรวจสอบโครงการ ประเมินโครงการของ นักเรียนและการจัด นิทรรศการ

ผู้เรียนจะได้รับประโยชน์หลายประการ ได้แก่ การเรียนรู้เกี่ยวกับการทำงาน การประสานงาน การวางแผน การทำงาน กล้าแสดงออก รู้จักหน้าที่ และมีความรับผิดชอบ การทำงานเป็นหมู่คณะ การเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี การพัฒนา ความคิด รู้จักแบ่งเวลา และการตรงต่อเวลา สามารถแก้ปัญหา เฉพาะหน้าที่สำคัญ ที่สุด คือ เข้าใจชุมชน เข้าใจมนุษย์และ สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ในตารางที่ 2 ผู้เขียนวิเคราะห์ จาก สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และนำเสนอข้อโครงการจากผู้เรียนที่ลงมือปฏิบัติจริงมา เป็นตัวอย่าง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาให้ผู้เรียน เกิดทักษะ 3R และ 7C

3. การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity-based learning) วิริยะ ฤชชัยพาณิชย์ (2557) การจัดการเรียนรู้ แบบสร้างสรรค์เป็นฐานเป็นการวิจัยต่อยอดมาจากการจัดการ เรียนรู้โดยใช้ปัญหา เป็นฐานที่ผู้เรียนได้ฝึกทักษะต่าง ๆ แต่ยั้งขาดทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ จากการวิจัยผู้เรียนที่ เรียนรู้แบบ โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีความคิดสร้างสรรค์ก่อนเรียน และหลังเรียนแตกต่างกันน้อยมาก จึงนำเอาทฤษฎี ความคิด สร้างสรรค์มาใช้ร่วมกับการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการคิด สร้างสรรค์สูงขึ้นสนุกกับ การเรียน ได้รับความรู้ สามารถนำความรู้ไปอธิบายปรากฏการณ์ หรือแก้ปัญหาได้ และยังส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อีกด้วย

บทบาทของครู ครูเป็นผู้สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยการ จัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็น ฐานประกอบด้วย กระบวนการ 8 ประการ และบรรยากาศ 9 ประการ ดังนี้ (วิริยะ ฤชชัยพาณิชย์, 2557) กระบวนการ 8 ประการ ประกอบด้วย 1) สร้างแรง บันดาลใจ กระตุ้นความอยากรู้ 2) เปิดโอกาสให้ผู้เรียน ค้นหา รวบรวมข้อมูล แยกแยะ และนำมาสร้างเป็นความรู้ 3) การสอน จะสอนเมื่อมีคำถาม 4) ผู้เรียนมีโอกาส หาทางแก้ปัญหา ด้วยตนเอง 5) ใช้เกมเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ 6) แบ่งกลุ่ม ทำโครงการ 7) ให้ผู้เรียน นำเสนอผลงานแบบสร้างสรรค์ และ 8) ใช้การวัดผลด้านต่าง ๆ ตามเป้าหมายที่ได้ออกแบบไว้

บรรยากาศ 9 ประการ ประกอบด้วย 1) ให้ผู้เรียนมี เวลาศึกษาค้นคว้า อภิปราย และนำเสนอมาก ที่สุด 2) หลีกเลี้ยง การอธิบายอย่างละเอียด แต่จะตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เรียน สนใจต่อ 3) ครูต้องหลีกเลี้ยงการ ตัดสินแบบเด็ดขาด เช่น ถูก-ผิด 4) ครูสนับสนุนให้ผู้เรียนคิด 5) ใช้เรื่อง que ผู้เรียนสนใจเป็น เนื้อหาสำหรับ

การศึกษาค้นคว้าและตามด้วยเนื้อหาตามตำรา 6) ควรใช้เวลาเรียนมากกว่า 90 นาทีบูรณาการรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาโดยมีกลุ่มครู 2-3 คน จัดการเรียนรู้อารมณ์ร่วมกัน 7) เน้นให้ผู้เรียนสนใจพัฒนาการตนเอง และครูวัดผลเพื่อ รายงานให้ผู้เรียนทราบการพัฒนาในแต่ละด้าน 8) ผู้เรียนต้อง เรียนรู้ด้วยความสมัครใจความสนใจและให้ความร่วมมือ ครูควร หลีกเลี่ยงการลงโทษ และ 9) ครูเป็นผู้รับฟังเรื่องราวที่นักเรียน คิดนำเสนอ และเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน ครูควรให้กำลังใจและ แสดงความคิดเห็นในโอกาสที่เหมาะสม

4. การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา (STEM education) (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2558) สะเต็มศึกษา เป็นการจัดการเรียนรู้ในวิชาวิทยาศาสตร์ ที่บูรณาการความรู้ 4 วิชาเข้าด้วยกัน คือ วิทยาศาสตร์- เทคโนโลยี-วิศวกรรมศาสตร์-และคณิตศาสตร์ (Science- Technology- Engineering-Mathematics: STEM) เน้น การนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริงรวมถึงการพัฒนา “กระบวนการ” หรือ “นวัตกรรม” ที่สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ต้องการกำลังคนที่มีความคิดสร้างสรรค์

5. การศึกษาบทเรียน (Lesson study) และวิธีการ แบบเปิด (Open approach) (นภาพร วรเนตร สุดาทิพย์ และคณะ, 2552) การศึกษาบทเรียน การศึกษาบทเรียน เป็นแนวคิดที่ครูในประเทศ ญี่ปุ่นใช้เพื่อพัฒนาวิชาชีพามากกว่า 100 ปี ช่วยให้ครู พัฒนาตนเองไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาการเรียนรู้อุบัติการณ์ ผลสำเร็จในการพัฒนาการศึกษาบทเรียนของครูญี่ปุ่นที่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน ให้เป็นตาม เป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาของญี่ปุ่นได้เป็นอย่างมาก เป็นรูปแบบการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รักษาเป้าหมายเพื่อการ เรียนรู้ของผู้เรียน เน้นการจัดการเรียนรู้ในบริบทที่มีครูอยู่ใน เข้าร่วมโครงการพัฒนา การศึกษาบทเรียนได้เห็นบทบาทตัวเองที่มีส่วนสนับสนุนการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการสอนและ พัฒนา วิชาชีพของตนเองด้วยการศึกษาบทเรียน มีขั้นตอนดังนี้ (วิจารณ์ พานิช, 2557) 1. การกำหนดเป้าหมายและการวางแผนการจัดการ เรียนรู้ โดยกลุ่มครูร่วมกันกำหนดเป้าหมายและสร้างแผน การจัดการเรียนรู้ในเรื่องที่ต้องการพัฒนาผู้เรียน 2. การนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้และการสังเกต การสอน โดยมอบให้ครูคนหนึ่งเป็นผู้สอน ในขณะที่ครูคนอื่น ๆ และผู้บริหารโรงเรียนทำหน้าที่สังเกตการสอน บันทึกการสังเกต 3. การสะท้อนผล เป็นการอภิปรายเกี่ยวกับการสอน การแลกเปลี่ยนและวิเคราะห์เกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียน ร่วมกัน และบันทึกการเรียนรู้ของครูเพื่อสะท้อนผลว่าครูได้ เรียนรู้อะไร เพื่อนำไปปรับแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับการสอน ในปีการศึกษาถัดไป

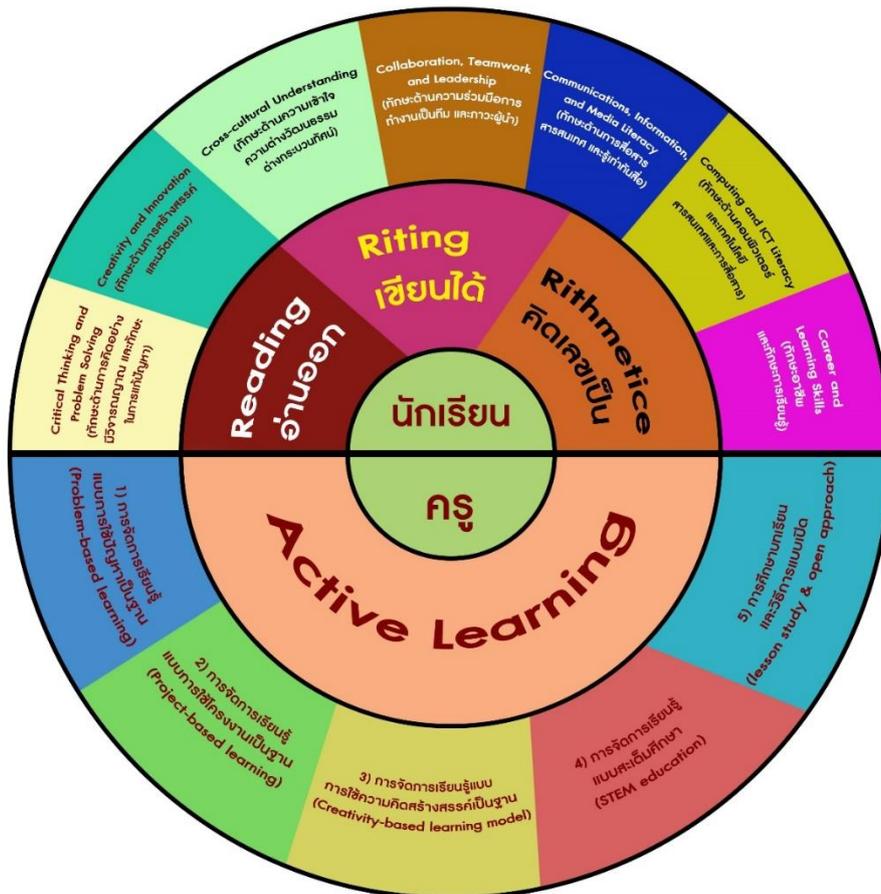
บทสรุป

การสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (student-centered learning) และสามารถเลือกวิธีการ จัดการเรียนรู้อย่างยืดหยุ่นการสร้างความรู้ด้วยตนเองและ วิธีการจัดการ เรียนรู้แบบ active learning ซึ่งในบทความนี้ได้ นำเสนอวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อเป็นตัวอย่างแนวคิดและ แนวทางสำหรับครู เพื่อพัฒนาผู้เรียนในวิชาสังคมศึกษาตาม หลัก 3R และ 7C เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการ

ดำรงชีวิตใน ศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 5 วิธี คือ 1) การจัดการเรียนรู้แบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based learning) 2) การจัดการเรียนรู้แบบการใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based learning) 3) การจัดการเรียนรู้แบบการใช้ ความคิดสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity-based learning model) 4) การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา (STEM education) และ 5) การศึกษาบทเรียนและวิธีการแบบเปิด (lesson study & open approach) ผู้เขียนหวังว่าบทความนี้จะเป็น ประโยชน์ในการพัฒนา การศึกษาของประเทศไทยให้ดียิ่งขึ้น โดยครูและนักเรียนเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเอง เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร เพื่อสนองต่อยุคศาสตร์ชาติต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

นวัตกรรมการสอนสังคมศึกษาแห่งศตวรรษที่ 21 เป็นการจัดการเรียนรู้โดยนวัตกรรมที่ใช้เพื่อพัฒนา ผู้เรียนในวิชาสังคมศึกษาตามหลัก 3R และ 7C เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 5 วิธี ดังนี้

ภาพ : นวัตกรรมการสอนสังคมศึกษาแห่งศตวรรษที่ 21 St

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. สืบค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2563. จาก <http://www.mengrai.ac.th/ebooktrain/sara.doc>.
- _____. (2563). *การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. สืบค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2563. จาก http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=38880&Key=news_research
- กุลวดี ทองไพบูลย์. (2557). *เข้าใจเด็กยุคใหม่เพื่อการเลี้ยงลูกให้ดีขึ้น*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2563. จาก <https://th.theasianparent.com/เข้าใจเด็ก ยุคใหม่-generation-z-เพื่อการเลี้ยงลูกดีขึ้น> แคมมา โค.
- ธานีรินทร์ ณะอม. (2563). *ทิศทางการพัฒนาประเทศ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2563. จาก http://www.singburi.go.th/etc_files/แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ12.pdf.
- นภาพร วรเนตรสุตาทิพย์ และคณะ. (2552). การศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) และวิธีแบบเปิด(Open Approach): กรณีศึกษา โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับประถม. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. 32(4), 76-80.
- ปานวาด อวยพร. (2557). *Active Learning หมายถึง อะไร*. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2563. จาก <https://parnward8info.wordpress.com/2014/01/29/active-learning>.
- รัชณีกร ทองสุคติ. (2544). *สารสนเทศเพื่อการสอนสังคมศึกษา*. เอกสารประกอบการสอน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มนัสนันท์ หัตถศักดิ์. (2563). *การสร้างความรู้ความเข้าใจ กระบวนการเรียนการสอน*. สืบค้นเมื่อ 21 กันยายน 2563. จาก regis.rmutp.ac.th/km_regis/stock/2557/2-57.ppt
- ไพศาล สุวรรณน้อย. (2563). *การเรียนรู้โดยใช้ปัญหา เป็นฐาน (Problem-based Learning :PBL)*. สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2563. จาก <http://ph.kku.ac.th/thai/images/file/km/pbl-he-58-1.pdf>
- วิจารณ์ พานิช. (2563). *วิธีการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ในศตวรรษที่ 21*. สืบค้นเมื่อ 27 พฤษภาคม 2563. จาก <http://www.teenpath.net/data/r-article/00004/tpfile/00001.pdf>.
- วิริยะ ฤชชัยพาณิชย์. (2563). *การสอนแบบสร้างสรรค์ เป็นฐาน CBL ตอนที่ 1*. สืบค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563. จาก <https://blog.eduzones.com/redirect.php?url=http://blog.eduzones.com/training/123198>.
- สิริพร ปาณางษ์. (2563). *Active Learning เทคนิค การเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21*. สืบค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2563. จาก http://edu.nsruc.ac.th/2011/files/knowledge/17-14-19_22-07-2014_2-1.pdf.

Journal of Buddhist Education and Research : JBER

ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน 2564

[225]

Vol.7 No.1 January - April 2021

สถาพร พงษ์พิบูล. (2563). *คุณภาพผู้เรียนเกิดจาก กระบวนการเรียนรู้*. สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2563. จาก

http://library.surat.psu.ac.th/research/1422866191_6,2%20april-sep55.pdf.

สติเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของธิดานายช่างหูกในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท

SATHI TO IMPROVE THE QUALITY OF LIFE OF THIDA CHANGHUK

IN DHAMMAPAK COMMENTARY*

พระครูใบฎีกาศักดิ์ดีตา กิตติสมปนโน (เหลาลาปะ),

พระมหามิตร ฐิตปณฺโญ, พระครูปริยัติธรรมวงศ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Phrakru Baithika Sakda Kittisampanno (Lhoalapa),

Phramaha Mit Thitapanyo, Phrakhrupariyatidhammawong

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen campus, Thailand

E-mail: sakda0831495663@gmail.com

บทคัดย่อ

การเขียนบทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสติเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของธิดานายช่างหูกในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท กุมาริกาธิดาแห่งนายช่างหูกชาวเมืองอาราวี เป็นผู้ใคร่ในการเจริญสตินั้นก็แสดงให้เห็นว่านางเป็นผู้ไม่ประมาทในวัยจึงได้เจริญมรณสติในทุกขณะ นางได้ฟังธรรมจากพระผู้มีพระภาคเจ้าในขณะที่นำเส้นด้ายไปให้บิดาที่โรงทอหูกนางจึงเจริญมรณสติอย่างต่อเนื่องจนทำให้จิตใจสงบ สติรู้เท่าทันอารมณ์จึงไม่กลัวตาย จนนางบรรลุโสดาปัตติผลในเวลาต่อมา ประโยชน์และคุณค่าของการเจริญสติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของธิดานายช่างหูก คือ 1. ด้านการฟังธรรม 2. ด้านการรักษาศีล 3. ด้านการเจริญมรณสติ 4. ด้านการเจริญกายภาวนา และ 5. ด้านการอภัยทาน การเจริญสตินั้นมีอานิสงส์มากมายเป็นอเนกอนันต์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทั้งต่อตนเองและคนอื่น ทั้งในปัจจุบันท่ามกลาง และที่สุด ทั้งในภพนี้และภพหน้า

คำสำคัญ : สติ; พัฒนา; คุณภาพชีวิต

Abstract

The purpose of writing this article to study mindfulness for the improvement of quality of life of Thida Chang Hook in the Dhammakat Commentary Kumarika, the daughter of a master craftsman from Arawi Being a desperate for mindfulness, it shows that she is a careless person in her age and has developed consciousness in every moment. She had listened to the Dhamma from The Lord Buddha, while bringing the yarn to her father at the looming factory. The consciousness is conscious and therefore not afraid of dying. Until she attained Sodapattipon in a later time the benefits and values of mindfulness in improving the quality of life of Thida Chang Hook are: 1. listening to dharma, 2. maintaining precepts, 3. mindfulness

*ได้รับบทความ: 28 ก.พ. 2564; แก้ไขบทความ: 15 มี.ค. 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 เม.ย. 2564

development, 4. physical development, meditation, and 5. Forgiveness Mindfulness has many benefits, both physically and mentally. Both to oneself and others both initially, among, and at the end, both in this world and in the next world

Keywords: sathi; develop; Quality of life

บทนำ

การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในโลกปัจจุบันนี้ จะพบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ย่อมเป็นสิ่งที่คิดขวางไว้เพื่อมิให้บรรลุถึงจุดหมายได้ ดังนั้น การดำเนินชีวิต ถ้าหากว่าขาดหลักธรรมคือสติ แล้วก็จะทำให้ประสบกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ทำให้ชีวิตนี้มีแต่ความทุกข์ ความเดือดร้อน ชีวิตจึงดู เหมือนกับว่ามีแต่ความสับสนวุ่นวาย หรือบางครั้งปัญหาและอุปสรรคเหล่านั้น อาจทำให้ชีวิตไม่สามารถบรรลุ ถึงจุดหมายปลายทางได้ สติมีความสำคัญ สติคำเดียวก็เพียงพอสำหรับการดับทุกข์ ทุกกิจกรรมในการดำเนิน ชีวิตมนุษย์ทั่วไปก็ใช้สติอยู่แล้ว (พุทธทาสภิกขุ, 2528:9-10) สติเป็นเครื่องกำหนดรู้ว่าเรากำลังทำอะไร สติเป็น ตัวตรวจความเป็นไปของเรา (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), 2539: 39) ผู้ที่ขาดสติจึงเปรียบเหมือน เรือที่ขาดหางเสือคือผู้คุมท้ายเรือ เมื่อไม่มีผู้คุมท้ายเรือแล้ว เรือก็จะลอยไปไม่ถูกทิศถูกทาง เมื่อเรือลอยไปตาม กระแสน้ำ ย่อมถูกกระแสน้ำพัดพาไปชนกับต้นไม้บ้าง โขดหินบ้าง อาจทำให้เรือจมลงในระหว่างแม่น้ำ หรือ ทำให้เรือนั้นซาร์ตไม่อาจไปถึงจุดหมายปลายทางได้ การเจริญมหาสติปัฏฐานจัดเป็นมรรคอย่างหนึ่งที่จะ นำไปสู่การแก้ปัญหา ความทุกข์จนสามารถบรรลุธรรมในที่สุด พระองค์ทรงเน้นเรื่องสติ คือความระลึกได้ ความรู้เท่าทันต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เมื่อมีอารมณ์ต่าง ๆ เข้ามากระทบ และสัมผัสปัญญาก็คือความรู้เท่าทัน สามารถแก้ไขปัญหาก็เกิดขึ้น สติจึงเป็นเครื่องกำหนดให้รู้ว่าเรากำลังทำ อะไร คิดอะไรอยู่ นอกจากนี้การมีสติยังมีประโยชน์แก่ผู้อื่นในการรักษาและเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ซึ่งจะทำให้เกิดความสุขในสังคม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2542: 45) ถ้าหากคนเราขาดสติแล้ว ก็ จะทำให้คนประมาทเปลอเลอ ขาดความยับยั้งชั่งใจได้ในบางกรณี ปัญหาที่จะเกิดตามมา

สติจึงมีความสำคัญอย่างที่สุด ต่อการดำเนินชีวิตโดยที่พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่มหาสติ ปุฏฐาน 4 ทรงถือปฏิบัติด้วยพระองค์เอง และทรงสอนวิธีปฏิบัติมหาสติปัฏฐาน ความสำคัญของสติปัฏฐานเห็น ได้จากพระพุทธดำรัสในตอนเริ่มต้นมหาสติปัฏฐานสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางเดียว เพื่อความ บริสุทธิ์แห่งเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงโสกะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุอายุธรรม เพื่อทำให้แจ้ง นิพพาน ทางนี้คือสติปัฏฐาน” (ที.ม. (ไทย) 10/373/301-302) พระพุทธองค์จึงสอนให้เราทั้งหลายเจริญสติ ก็เพื่อที่จะให้มีสติอยู่ในอารมณ์ปัจจุบันไม่เปลอสติ และสตินี้เป็นปทัฏฐานเบื้องต้นให้เกิดสมาธิ และสมาธิก็เป็น ปทัฏฐานให้เกิดปัญญาสืบต่อกันตามลำดับ และปัญญานี้ก็เป็นปัญญาที่รู้แจ้งตามความเป็นจริง สามารถรู้แจ้ง

ในสภาวะคือรู้ในกฎของไตรลักษณ์นั่นเอง การเจริญสติด้วยอาศัยการหายใจเข้าออกในการดำเนินชีวิต จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา มาศึกษา ผู้ที่อยู่ในสังคมอย่างขาดสติหรือปล่อยไปตามกระแสตามเวรตามกรรมโดยไม่มีการแก้ไขสิ่งไม่ดีให้ดีขึ้น หรือพัฒนาสิ่งที่ดีแล้วให้ดียิ่งขึ้น สังคมก็จะอยู่ด้วยความลำบาก การพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้แก่ มีความรู้ดี คือ มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม มีสุขภาพอนามัยดี คือ สุขภาพทางกายและจิตใจดี มีความสามารถดี คือ สามารถนำความรู้ที่เรียนรู้แล้วไปพัฒนาตนเองได้ มีความคิดดี คือ คิดเห็นถูกต้องเป็นสัมมาทิฐิ มีการกระทำดี คือ เว้นจากทุจริตทางกาย 3 ประกอบ สุจริต และมีจิตใจดี คือ มีจิตใจที่สะอาด สว่าง สงบ ยึดมั่นในคุณธรรม (สมพร เทพสิทธา, 2542: 9 – 10) ดังนั้น หมุ่คนที่หวังความสุขความเจริญจึงต้องหาทางแก้ไขส่วนไม่ดีและพัฒนาในส่วนที่ดีแล้ว

ฉะนั้น ผู้เขียนจึงสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์สติเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของธิดานายช่างทุกในคัมภีร์ อรรถกถาธรรมบท มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาศึกษาประวัติปฏิบัติและจริยาวัตรของธิดานายช่างทุกในคัมภีร์ อรรถกถาธรรมบท และเพื่อศึกษาวิเคราะห์สติการพัฒนาคุณภาพชีวิตของธิดานายช่างทุกในคัมภีร์ อรรถกถาธรรมบท นำองค์ความรู้ที่เกิดจากการศึกษาครั้งนี้มาเป็นแนวทางในการพัฒนาตน พัฒนาคน และพัฒนางาน อันจะเป็นการนำมาสู่การพัฒนาสังคมไทยและสังคมโลกให้อยู่อย่างมีความสุขต่อไป

สติเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของธิดานายช่างทุก

ครั้งหนึ่งเมื่อพระตถาคตเจ้าเสด็จถึงเมืองอาราวิ ชาวเมืองอาราวิดีใจชวนกันอาราธนาพระองค์และถวายทานอย่างมโหฬารยิ่ง เมื่อเสวยเสร็จแล้วพระองค์ทรงอนุโมทนาปฏิสังขตด้วยมรณสติ ประชาชนชาวอาราวิในส่วนมากเมื่อฟังพระธรรมเทศนา อนุโมทนาจบแล้วก็รีบกลับไป เพราะเป็นผู้ที่ชวนขายในกิจธุระของตน แต่ว่ามีเด็กสาวคนหนึ่งเป็นธิดานายช่างทุก มีอายุประมาณ 15-16 ปี คิดว่า "โอ้ พระดำรัสของพระพุทธเจ้าช่างอัศจรรย์จริงหนอ เราควรเจริญมรณสติอย่างที่พระองค์ตรัสสอน" คิดดังนี้แล้วจึงเจริญมรณสติทั้งกลางวันและกลางคืนบุคคลผู้มีอุปนิสัยในทางธรรมเมื่อได้ฟังธรรมแม้เพียงครั้งเดียวก็มีใจเต็มด้าอยากทำตาม นางจึงบำเพ็ญติดต่อกันเป็นเวลา 3 ปี และได้เห็นผลดีขึ้นตามลำดับๆ

ธิดาช่างทุกมาสู่สำนักของพระองค์แล้ว เมื่อได้ตรัสถามปัญหา 4 ข้อ นางจักได้บรรลุโสดาปัตติผล และมีคติที่แน่นอนไม่ตกต่ำอีกเลย และนางจะต้องตายในวันนั้นไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ดุเถิด พระมหากษัตริย์ของพระตถาคตเจ้า นางเข้าไปเฝ้าพระศาสดาด้วยสัญญาณที่พระองค์ทรงมองดูนั้น ถวายบังคมแล้วยืนอยู่ พระศาสดาตรัสถามนางว่า "ดูก่อนกุมารีกา เธอมาจากไหน" "ไม่ทราบพระเจ้าข้า" นางทูลตอบ"เธอจะไปไหน" "ไม่ทราบพระเจ้าข้า" "เธอไม่ทราบหรือ" "ทราบพระเจ้าข้า""เธอทราบหรือ" "ไม่ทราบพระเจ้าข้า" พระศาสดาได้ทรงประทานสาธุการทุกครั้งที่นางตอบปัญหาของพระองค์ รวม 4 ครั้ง และแล้วพระองค์ก็ได้ตรัสกับประชาชนว่า "ท่านทั้งหลาย ท่านมิได้รู้ความหมายอันลึกซึ้งที่ธิดาช่างทุกกล่าวแล้วจึงดิถีเย็น บัดนี้เธอได้อธิบายจนแจ่มแจ้ง

แล้ว เราสารุการต่อคำตอบของเธอ คำตอบนั้นถูกต้อง บุคคลผู้มีจักขุพิจารณาแล้วย่อมเห็นตาม" เมื่อจบพระธรรมเทศนาของพระศาสดา ธิตาช่างหูกได้บรรลุโสดาปัตติผล (สุ.ข. (ไทย) 1/2/2002)

สรุป กรณีตัวอย่างธิดานายช่างหูกผู้เจริญสติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อชี้ให้เห็นว่าการเจริญสติพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างแท้จริง นางเจริญมรณสติทุกวันทุกครึ่งวัน เด็กสาวธิดานายช่างหูก มีอายุประมาณ 15-16 ปี เจริญมรณสติทั้งกลางวันและกลางคืนเป็นเวลา 3 ปี จนทำให้ จิตใจสงบไม่กลัวตาย มีสติ สังเวช และญาณ ธิตาช่างหูกได้บรรลุโสดาปัตติผล ในเวลาต่อมาก่อนนางถึงกาลกิริยา

สติเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ความหมายของสติ

สติ หมายถึง ความระลึกได้, นึกได้, ไม่เผลอ, การคุมใจไว้กับกิจหรือกมฺจิตไว้กับสิ่งเกี่ยวข้อง (พระธรรมปฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2546: 249) สติ แปลว่า แล่น คือ อาการแล่นแห่งความรู้, ความจำ และหมายถึง การระลึกได้ (พุทธทาสภิกขุ), 2549: 12 - 24) สติ คือ ความระลึกได้ ทำให้รู้ตัวเมื่อทำกิจใดๆ (พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท), 2532: 8)

สรุป ได้ว่า สติ คือ ความระลึกได้ ความไม่เผลอ ฉกคิดขึ้นได้ เป็นการมีสติระลึกอยู่กับความเป็นจริง ในปัจจุบันขณะในการกระทำหรือพฤติกรรมทั้งทางกาย วาจาและใจ มีความรู้สึกตัวในการทำกิจต่างๆ

ความสำคัญของสติ

สติ เป็นเครื่องกั้นอกุศลธรรม และเป็นบาทฐานแก่กุศลธรรมทั้งหลาย เปรียบเหมือนเกลือที่จำเป็นสำหรับอาหารทุกอย่าง หรืออำมาตย์ผู้ชำนาญการ จำต้องปรารภณาในราชการทุกอย่าง (วิ.อ. (ไทย) 3 /243/164) ดังนั้น เมื่อการกระทำทั้งกาย วาจา และใจที่โน้มไปในทางที่ถูกต้อง (ดำเนินไปในมรรค) สติจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและอื่น (ส.ม. (ไทย) 19/385/242) สติจึงเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ตลอดจนเมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งทั้งระหว่างบุคคลหรือกลุ่มชน การมีสติจะเป็นแนวทางเพื่อการสมานฉันท์ (อง.ทสก. (ไทย) 24 /50/109)

สรุปความสำคัญของสติ เป็นเครื่องกั้นอกุศลธรรม และเป็นบาทฐานแก่กุศลธรรมทั้งหลาย การเจริญสติให้มีความต่อเนื่องมั่นคงยิ่งขึ้น จึงเป็นแนวทางเพื่อนำไปสู่การรู้แจ้งได้

ประเภทของสติ

สตินั้น จัดเป็นประเภท ได้ 2 ประการ คือ สัมมาสติ แปลว่า ระลึกชอบและ มีจณาสติ แปลว่า ระลึกผิด ในที่นี้หมายถึงเฉพาะ สัมมาสติ คือ ความระลึกชอบเท่านั้น ความระลึกชอบนั้นแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นต้น ชั้นกลาง และชั้นสูง ดังนี้

1. ความระลึกชอบชั้นต้น ได้แก่ ระลึกได้ในกิจประจำวันของตัวเอง เช่น จะไปทำงาน เรียนหนังสือ ไม่ลืมนมุด ไม่ลืมน้ำรา ไม่ลืมนำงานส่งครู เป็นต้น

2. ความระลึกชอบชั้นกลาง ได้แก่ สติที่ระลึกได้ในการสร้างกุศล เช่น ให้ทาน รักษาศีล ฟังธรรม เรียนธรรม เจริญวิปัสสนากรรมฐาน

3. ความระลึกชอบชั้นสูง ได้แก่ สติที่ระลึกอยู่กับสติปัญญา 4 โดยย่อ ก็ได้แก่ สติของท่านผู้เจริญวิปัสสนากรรมฐานนั่นเอง (อง.ฉก.อ.(ไทย) 3/55/136.)

สรุปได้ว่า สติขั้นต้นคือระลึกได้ในกิจประจำวันคือการทำงานต่างๆ สติชั้นกลางคือระลึกที่จะสร้างบุญกุศลและสติขั้นสูงคือระลึกรู้ในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

ประโยชน์และคุณค่าการเจริญสติ

การเจริญสติตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา นั้นมีอานิสงส์มากมายเป็นอเนกอนันต์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทั้งต่อตนเองและคนอื่น ทั้งในเบื้องต้นท่ามกลาง และที่สุด ทั้งในภพนี้และภพหน้า ในที่นี้ผู้เขียนได้วิเคราะห์ถึงประโยชน์และคุณค่าของการเจริญสติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของธิดานายช่างหูกดังต่อไปนี้

1. ด้านรู้ทันกาย

ธิดานายช่างหูกได้พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง เมื่อได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าแล้วก็ได้ดวงตาเห็นเป็นพระโสดาบันและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุขทั้งทางกายและจิตใจ และมีความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคมที่ดี สามารถดำรงอยู่อย่างสมดุลกับสิ่งแวดล้อมก็มีความสุข ความสัมพันธ์อันดี ก็มีมีความสุขใจได้ดี เพราะมี “สัพปาเย” คือ สภาพเอื้อ เรียกว่า ง่าย ๆ ว่า ภาวะสบาย

สรุปได้ว่า ธิดานายช่างหูกผู้เจริญสติอยู่เสมอ ถึงสภาวะสังขารร่างกายชีวิตคนเราว่าไม่เป็นสิ่งไม่เที่ยงแท้แน่นอน มีการเกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไปเป็นธรรมดา ผู้ได้เจริญมรณสติภาวนาอยู่เสมอ ย่อมไม่กลัว ไม่สะดุ้งเมื่อความตายใกล้เข้ามา อายุของมนุษย์นี้น้อยนักจำต้องไปสู่สัมปรายภพ จึงควรรีบทำกุศล รีบประพฤติพรหมจรรย์ ผู้ที่เกิดมาแล้วจะไม่ตายนั้นเป็นอันไม่มี

2. ด้านรู้ทันจิต

ผู้รักษาศีลจะหมดความเห็นแก่ตัวจะเหลือแต่ความเมตตากรุณา คือเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่นและอุทิศตนบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมมากขึ้น เมื่อธิดานายช่างหูกรักษาศีลอยู่เนื่อง ๆ ทำให้ชีวิตเต็มเปี่ยมไปด้วยคุณภาพไม่ว่าจะเป็นการเดิน นั่ง นอน ตื่น ทำ พูด คิด ล้วนแต่ดำรงสติอยู่ในทุกอิริยาบถเป็นผู้สามารถเข้ากับทุกคนระดับชั้น และไม่มีพิชภัยกับผู้ใด การมีศีลหรือการสร้างวัฒนธรรมแห่งการตื่นรู้ให้แก่สังคมเป็นเรื่องของการมีสติตระหนักรู้ในชีวิตประจำวัน (แมคคอนเนล, เจ, 2549: 9-11) จิตใจเมตตา เอื้อเฟื้อ เพื่อแผ่ แก่ผู้รอบข้างเป็นที่ชอบพอของผู้คนที่เข้ามาคบหา นับเป็นผู้มีชีวิตที่มีคุณค่าต่อสังคม

สรุปได้ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านจิตเป็นการฝึกฝนจิตให้มีคุณภาพ มีจิตใจเข้มแข็ง มั่นคงแน่วแน่ ควบคุมตนได้ดี มีสมาธิ มีกำลังใจสูง และรับรู้โลกตามความเป็นจริง ธิดานายช่างหูก หลังจากที่ได้ฟัง

พระธรรมเทศนาอันสัมปยุตด้วยมรณสติภาวนาแล้วก็ลองทำดู ก็เห็นผลว่าทำให้จิตใจสงบไม่กลัวตาย มีสติสังเวช และญาณ นางจึงบำเพ็ญติดต่อกันเป็นเวลา 3 ปี และได้เห็นผลดีขึ้นตามลำดับๆ

3. ด้านจัดการกับอารมณ์

เจริญมรณสติเป็นการควบคุมอารมณ์ให้ชาญฉลาดเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะมันเป็นตัวกำหนดความสำเร็จในการดำเนินชีวิตของเรา เพราะธิดานายช่างทุกเจริญมรณสติเป็นผู้ที่เข้าใจอารมณ์และพฤติกรรมของตนเอง จึงรู้จักเลือกสิ่งที่เป็นประโยชน์และงดเว้นสิ่งที่จะทำให้เกิดโทษต่อชีวิต ทำให้อยู่ร่วมกับอารมณ์ได้อย่างสงบ สำหรับผู้ฝึกเจริญสติ สมาธิมาดีแล้ว ย่อมไม่สามารถเกิดเป็นเวทนาทางจิตได้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2546: 835) ส่วนบุคคลผู้ได้เจริญมรณสติภาวนาอยู่เสมอ ย่อมไม่กลัว ไม่สะดุ้ง เพราะสภาวะทางอารมณ์สงบระงับกับสภาวะต่าง ๆ ได้ดี

สรุปได้ว่า สติกับการควบคุมอารมณ์ให้ชาญฉลาดเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะมันเป็นตัวกำหนดความสำเร็จในการดำเนินชีวิตของเรา เพราะธิดานายช่างทุกเป็นผู้ที่เข้าใจอารมณ์และพฤติกรรมของตนเอง จึงรู้จักเลือกสิ่งที่เป็นประโยชน์และงดเว้นสิ่งที่จะทำให้เกิดโทษต่อชีวิต ทำให้อยู่ร่วมกับอารมณ์ได้อย่างสงบ ส่วนบุคคลผู้ได้เจริญมรณสติภาวนาอยู่เสมอ ย่อมไม่กลัว ไม่สะดุ้ง เพราะสภาวะทางอารมณ์สงบระงับกับสภาวะต่าง ๆ ได้ดี

4. ด้านสังคม

ผู้เจริญสติจนบรรลุธรรมขั้นสูงสุดแล้ว จะหมดความเห็นแก่ตัวจะเหลือแต่ความเมตตากรุณา คือเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่นและอุทิศตนบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมมากขึ้น เมื่อธิดานายช่างหรือบุคคลได้เจริญสติอยู่เนือง ๆ ทำให้ชีวิตเต็มเปี่ยมไปด้วยคุณภาพ ไม่ว่าจะเป็นการเดิน นั่ง นอน ตื่น ทำ พูด คิด ล้วนแต่ดำรงสติอยู่ในทุกอิริยาบถเป็นผู้สามารถเข้ากับทุกคนระดับชั้น และไม่มีพิชภัยกับผู้ใด จิตใจเมตตา เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แก่ผู้คนรอบข้าง เป็นที่ขอบพอกของผู้คนที่เข้ามาคบหา นับเป็นผู้มีชีวิตที่มีคุณค่าต่อสังคม หากทุกคนในสังคมดำรงตนตามแบบอย่างนี้แล้วก็จะพาสังคมส่วนรวมและนำพาให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้า

สรุปได้ว่า ผู้ที่ฝึกเจริญสติ ผู้ที่มีสติมั่นคงในระดับหนึ่งแล้ว เขาจะไม่เสียเวลาในชีวิตไปกับเรื่องไร้สาระในสังคม จะไม่แย่งอาหารใครกิน จะไม่แย่งถิ่นใครอยู่ จะไม่แย่งคูใครเป็นเด็ดขาดจะไม่แย่งอำนาจใครเป็นใหญ่ จะไม่แสวงหาความสุขหรือกระทำการใด ๆ บนความทุกข์ของผู้อื่น เพราะความสุขที่แท้และอำนาจที่ยิ่งใหญ่มีอยู่แล้วภายในจิตใจของบุคคลผู้เข้าถึงซึ่งพุทธะภาวะภายในตน

สรุป

กรณีตัวอย่างธิดานายช่างทุกผู้เจริญสติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อชี้ให้เห็นว่าการเจริญสติพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างแท้จริง นางเจริญมรณสติทุกวันทุกครึ่งวัน ทุกชั่วโมงก็น้อยไป ความจริงมรณสตินั้นบุคคลควรทำทุกกลมหายใจเข้าและออก จึงจะได้ชื่อว่า เป็นผู้ที่มีชีวิตอยู่อย่างไม่ประมาท เด็กสาวธิดานายช่างทุก มี

อายุประมาณ 15-16 ปี เจริญมรณสติทั้งกลางวันและกลางคืนเป็นเวลา 3 ปี จนทำให้ จิตใจสงบไม่กลัวตาย มีสติ สังเวช และญาณ ธิตาช่างหูกได้บรรลุโสดาปัตติผล ในเวลาต่อมาก่อนนางถึงกาลกิริยา สติ คือ ความระลึกได้ ความนึกขึ้นได้ ความไม่เผลอ อุกคิตขึ้นได้ โดยเมื่อผู้ปฏิบัติก็มีมรรฐานเป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักการทางพระพุทธศาสนาแล้วย่อมได้รับประโยชน์หรืออานิสงส์ในการปฏิบัติวิปัสสนาก็มีมรรฐาน เช่น สามารถกำจัดกิเลสต่าง ๆ อันเป็นต้นเหตุของความทุกข์ ความเดือดร้อนลงได้ คลายความยึดมั่นถือมั่น จิตใจมั่นคง รู้เท่าทันความเป็นจริง เป็นต้น

คุณภาพชีวิตตามที่ชนะของพุทธศาสนานั้นสอดคล้องกันกับความสามารถในการดำรงอยู่อย่างสมดุลกับสิ่งแวดล้อมก็ดี ความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่น ๆ ก็ดี นี่เป็นคุณภาพชีวิตด้านเหตุ ส่วนความสุขทางกายและจิตใจนั้นเป็นคุณภาพชีวิตด้านผล การเจริญสติตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา นั้นมีอานิสงส์มากมายเป็นอเนกอนันต์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทั้งต่อตนเองและคนอื่น ทั้งในเบื้องต้นท่ามกลาง และที่สุดทั้งในภพนี้และภพหน้า ประโยชน์และคุณค่าของการเจริญสติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของธิดานายช่างหูกดังต่อไปนี้

1. ด้านการพึงธรรม เมื่อได้พึงธรรมจากพระพุทธเจ้าแล้วก็ได้ดวงตาเห็นเป็นพระโสดาบันและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุขทั้งทางกายและจิตใจ เพราะมี “สัพปาเย” คือ สภาพเอื้อ เรียกว่า ภาวะสบาย

2. ด้านการรักษาศีล ผู้รักษาศีลจะหมดความเห็นแก่ตัวจะเหลือแต่ความเมตตากรุณา คือเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่นและอุทิศตนบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมมากขึ้น เมื่อธิดานายช่างหูกรักษาศีลอยู่เนื่อง ๆ ทำให้ชีวิตเต็มเปี่ยมไปด้วยคุณภาพ ไม่ว่าจะเป็นการเดิน นั่ง นอน ตื่น ทำ พูด คิด ล้วนแต่ดำรงสติอยู่ในทุกอิริยาบถ เป็นผู้สามารถเข้ากับทุกคนระดับชั้น และไม่มีพิชภัยกับผู้ใด จิตใจเมตตา เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แก่ผู้คนรอบข้าง เป็นที่ขอบพอบของผู้อื่นที่เข้ามาคบหา นับเป็นผู้มีชีวิตที่มีคุณค่าต่อสังคม

3. ด้านการเจริญมรณสติ ธิดานายช่างหูกเจริญมรณสติเป็นผู้ที่เข้าใจอารมณ์และพฤติกรรมของตนเอง จึงรู้จักเลือกสิ่งที่เป็นประโยชน์และงดเว้นสิ่งที่จะทำให้เกิดโทษต่อชีวิต ทำให้อยู่ร่วมกับอารมณ์ได้อย่างสงบ ส่วนบุคคลผู้ได้เจริญมรณสติภาวนาอยู่เสมอ ไม่สะดุ้งกลัว เพราะสภาวะทางอารมณ์สงบระงับกับสภาวะต่าง ๆ ได้ดี

4. ด้านการเจริญกายภาวนา ธิดานายช่างหูกผู้เจริญสติอยู่เสมอ ถึงสภาวะสังขารร่างกายชีวิตคนเราว่าไม่เป็นสิ่งไม่เที่ยงแท้แน่นอน มีการเกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไปเป็นธรรมดา ผู้ได้เจริญมรณสติภาวนาอยู่เสมอ ย่อมไม่กลัว ไม่สะดุ้ง เมื่อความตายใกล้เข้ามา อายุของมนุษย์นี้น้อยนักจำต้องไปสู่สัมปรายภพ จึงควรรีบทำกุศล รีบประพาศิพรหมจรรย์ ผู้ที่เกิดมาแล้วจะไม่ตายนั้นเป็นอันไม่มี

5. ด้านการอภัยทาน แม้ธิดานายช่างหูกจะตายเพราะด้ายหลอดนั้น ที่นายช่างหูกผู้เป็นบิดากระชากปลายหูกกลับมากระทบกับหน้าอกของนางอย่างแรง นางได้เสียชีวิตทันที แต่ว่าธิดานายช่างหูกก็ไม่ได้ผูกโกรธ

แค้นให้กับผู้เป็นบิดาเสียเลย เพราะนางธิดานายช่างหูกได้ให้อภัยทานให้กับบิดา และบิดาได้สดับฟังพระธรรมอันมีเหตุผล บรรเทาความโศกได้แล้ว จึงได้ขอบรรพชาอุปสมบท ไม่นานนัก ได้สำเร็จอรหัตตผล เป็นพระอรหัตตในที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

กุมาริกาธิดาแห่งนายช่างหูกชาวเมืองอาราวี นางมีอายุประมาณ 15-16 ปี เป็นผู้ใคร่ในการเจริญสติ นั่นก็แสดงให้เห็นว่านางเป็นผู้ไม่ประมาทในวัยจึงได้เจริญมรณสติในทุกขณะ นางได้ฟังธรรมจากพระผู้มีพระภาคเจ้าในขณะที่นำเส้นด้ายไปให้บิดาที่โรงทอหูกนางจึงเจริญมรณสติอย่างต่อเนื่องจนทำให้จิตใจสงบ สติรู้เท่าทันอารมณ์จึงไม่กลัวตาย จนนางบรรลุโสดาปัตติผลในเวลาต่อมา ประโยชน์และคุณค่าของการเจริญสติตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา นั้นมีอานิสงส์มากมายเป็นอเนกอนันต์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ แต่ต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมที่ดี และหมั่นปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อมของเราให้ดีอยู่เสมอ ทั้งต่อตนเองและคนอื่น ทั้งในเบื้องต้นท่ามกลาง และที่สุด ทั้งในภพนี้และภพหน้า ในการพัฒนาทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านอารมณ์ ทางด้านสังคม และสิ่งแวดล้อม เมื่อบุคคลได้เจริญสติอยู่เนือง ๆ ทำให้ชีวิตเต็มเปี่ยมไปด้วยคุณภาพ ไม่ว่าจะเป็นการเดิน นั่ง นอน ตื่น ทำ พูด คิด ล้วนแต่ดำรงสติอยู่ในทุกอิริยาบถเป็นผู้สามารถเข้ากับทุกคนระดับชั้น และไม่มีพิชภัยกับผู้ใด จิตใจเมตตา เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แก่ผู้คนรอบข้าง เป็นที่ขอบพอกของผู้คนที่เข้ามาคบหา นับเป็นผู้มีชีวิตที่มีคุณค่าต่อสังคม หากทุกคนในสังคมดำรงตนตามแบบอย่างนี้แล้วก็จะพาสังคมส่วนรวมและนำพาให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้าสืบไป

เอกสารอ้างอิง

- พระเทียน จิตตสุภโ. (2546). *แต่เธอผู้รู้สึกตัว*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). สงขลา: มูลนิธิผู้ธรรมชาต.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2542). *สัมมาสมาธิ สมาธิแบบพุทธ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- _____. (2546). *พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงและขยายความ)*. (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท). (2532). *สมาธิภาวนา*. กรุงเทพฯ: กลุ่มศึกษาและปฏิบัติธรรม.
- พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2539). *สติในชีวิตประจำวัน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.
- พุทธทาสภิกขุ. (2528). *สติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จักรานุกูลการพิมพ์.
- _____. (2549). *การงานคือการปฏิบัติธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ. .
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Journal of Buddhist Education and Research : JBER

ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน 2564

[234]

Vol.7 No.1 January - April 2021

- แมคคอนแนล, เจ. (2549). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการระงับความขัดแย้ง (Mindful meditation: A handbook peacemakers)*. แปลโดย พระไพศาล วิสาโล, วิไลรัตน์โสฬสจินดา, สุภาพร พงศ์พฤกษ์ และอวยพร เชื้อนแก้ว. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มูลนิธิเด็ก.
- สมพร เทพสิทธา. (2542). *ศาสนากับการพัฒนาคนและสังคม*. กรุงเทพฯ: สมชายการพิมพ์.

การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาตามแนวทางพระพุทธศาสนา

THE LEARNING MANAGEMENT OF SOCIAL STUDIES

IN ACCORDANCE WITH BUDDHISM*

พระพันธ์วัฒน์ ธมฺมาภตฺตโน (ภูมिरัง), ประยูร แสงใส

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Phra Phanthawat Dhammavaddhano (Phumirang), Prayoon Seang sai

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkean Campus, Thailand

E-mail: phanthawat60@gmail.com

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาซึ่งเป็นรายวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ให้สามารถเรียนรู้การดำรงชีวิตอยู่ในสังคม รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม และการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข และมีวิธีการสอนแบบการถ่ายทอด อบรม การแลกเปลี่ยน กระบวนการปรับการเรียนการสอนหรือการถ่ายทอด ความรู้ของครูสู่ผู้เรียน ซึ่งเป็นแนวคิดที่ปรับวิธีคิด เปลี่ยนวิธีการสอน โดยครูออกแบบการเรียนรู้ จากการตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เรียนคิดและสืบค้น ข้อมูล เรียนรู้จากกิจกรรมที่หลากหลาย ผูกให้ ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาจึงมีความสำคัญในด้านการพัฒนาคุณลักษณะต่างๆของผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี มีเหตุผลด้วยกุศลจิตคิดสรรคัมน์ในคุณธรรมจริยธรรม โดยบูรณาการตามหลักของพระพุทธศาสนา 3 ประการคือ 1) การเรียนรู้ต้องเริ่มต้นที่ตนเอง (Self Learning) คือ สอนให้เกิด ฉันทะ คือ ความรู้สึก รักในสิ่งที่เรียน เกิดวิริยะ คือ ความเพียรพยายามที่จะเสาะแสวงหาความรู้ เกิดจิตตะ คือ ความเอาใจใส่ ไม่ทอดทิ้งการเรียน และเกิดวิมังสา คือ การตรวจสอบตนเองเพื่อปรับปรุงการเรียนให้ดีขึ้นอยู่ 2) การเรียนรู้ ต้องควบคู่กับการปฏิบัติ (Learning by Doing) คือ ต้องการให้ผู้เรียนเกิดปัญญา ความรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งทั้งปวง และ 3) การเรียนรู้ต้องควบคู่กับความสนุกสนาน (Enjoy Learning) ผู้เรียนมีความสุขที่ได้ หลุดพ้นจากความไม่รู้ เช่น การใช้วิธีเล่นเป็นเรียน (Play Way : Playing is Learning) การเล่านิทานหรือ กรณีตัวอย่าง (Case Study) หรือการให้ลงมือปฏิบัติจริง

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้; การสอนสังคมศึกษา; แนวทางพระพุทธศาสนา

Abstract

Social studies learning management is one of the most important courses in developing the competency of learners to be able to learn the ways to live in society to realize the change of society and being happy with other people. There is a method of teaching in transferring, training and exchange. The process of adjusting instruction or

*ได้รับบทความ: 12 ม.ค. 2564; แก้ไขบทความ: 14 มี.ค. 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 เม.ย. 2564

broadcasting teacher's knowledge to learners is a concept that adjusts the way of thinking and changing teaching methods by learning design teachers from asking questions for students to think and search for information, learn from a variety of activities, train learners to acquire lifelong learning skills. Social studies learning management is therefore important in developing learner characteristics to be good citizens with charity, creativity, belief in morality and ethics by integrating the principles of Buddhism in 3 ways: 1) learning must begin with oneself (Self Learning), i.e. teaching to have *Chanda* (aspiration), meaning the feeling of love in the things learned; learning to have *Viriya* (energy) and *Citta* (thoughtfulness), not abandoning education; and *Vīmaṃsā* (Investigation) which is self-examination to improve learning to be better; 2) learning must be coupled with practice (learning by doing) in getting the students to have wisdom; 3) learning must be coupled with fun (enjoy Learning)' learners are happy to escape from ignorance, such as using 'Play Way: Playing is Learning', 'storytelling' or 'case study', or 'giving real action'.

Keywords: learning management; social studies teaching; Buddhist approach

บทนำ

การปฏิรูประบบการจัดการเรียนรู้เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการปฏิรูปการศึกษา ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูผู้สอนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากการเป็น ผู้บอกความรู้ให้จบไปในแต่ละครั้งที่เข้าสอน มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน กล่าวคือ เป็นผู้กระตุ้น ส่งเสริม สนับสนุน และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาให้เต็มศักยภาพ ความสามารถ ความถนัด และความสนใจของแต่ละบุคคล และต้องจัดกิจกรรมที่ฝึกให้ผู้เรียนได้ศึกษา ค้นคว้า และลงมือปฏิบัติจริง ฝึกการคิด วิเคราะห์ วิจัย สร้างสรรค์ และค้นพบด้วยตนเอง ซึ่งเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาค้นคว้า มิใช่ความรู้ที่ได้รับจากครูผู้สอน แต่เพียงแหล่งเดียว โดย ครูผู้สอนต้องสอนวิธีแสวงหาความรู้มากกว่าสอนตัวความรู้ สอนการคิดมากกว่าสอนให้ท่องจำสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมากกว่าเน้นที่เนื้อหาวิชา วิธีการเหล่านี้ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีนิสัยสนใจ ใฝ่หาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ แลเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ อันนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต (วิชัย ต้นศิริ, 2547)

การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาซึ่งเป็นรายวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ให้สามารถเรียนรู้การดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ได้อย่างมีความสุข ตลอดจนสามารถนำเอาความรู้ ความเข้าใจนั้นไปปรับใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมที่ แปรเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสม สมดุล และยั่งยืน จุดมุ่งหมายสำคัญของ รายวิชาสังคมศึกษาโดยส่วน ใหญ่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีทักษะต่าง ๆ

เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการตัดสินใจ และ ทักษะการแก้ปัญหาที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในการ สร้างพลเมืองดีของประเทศ อันเป็นรากฐานของพลโลกต่อไป ดังนั้นการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา หรือสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงต้องใช้วิธีการเรียนรู้ที่จะช่วยสร้าง เสริมเติมเต็มประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ใช้สติปัญญา ความรู้ ความคิด ความสามารถ ทักษะ ค่านิยม และเจตคติที่ดีตลอดจนต้องจัดให้เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมจัดการ เรียนรู้ของตนเอง พัฒนาและขยายความคิดของตนเองจากความรู้ที่ได้เรียน (วิภาพรรณ พินลา, 2561)

หลักการและความสำคัญในการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา

ในยุคที่ความรู้ คือ อำนาจ แต่ขาดจรรยา มารยาท ทางพระพุทธศาสนาจะมีบทบาทอย่างไร ในการจัดการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนด องค์ความรู้ ทักษะและคุณลักษณะสำคัญที่เป็น จุดเน้นในการพัฒนาผู้เรียน คือ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และ สังคมโลกอย่างสันติสุข การเป็นพลเมืองที่ดี ศรัทธา ในหลักธรรมของศาสนา การเห็นคุณค่าของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมความรักชาติและความ ภูมิใจในความเป็นคนไทย (Phra Witespromkhun and Wongsuwan, 2017 : 267)

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาจึงมีความสำคัญในด้านการพัฒนาคุณลักษณะต่างๆของผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี มีเหตุผลด้วยกุศลจิตคิดสร้างสรรค์มั่นในคุณธรรม และสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กันและมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลายได้กำหนดสาระต่างๆไว้ ดังนี้

1) ศาสนา ศิลธรรมและจริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีค่านิยมที่ดีงาม รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

2) หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิต ระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปณิธานค่านิยมที่ดีมีสิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

3) เศรษฐศาสตร์ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ และการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน

4) ประวัติศาสตร์ เวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ความเป็นมาของชาติไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลกและ

5) ภูมิศาสตร์ ลักษณะของโลกทางกายภาพแหล่งทรัพยากร ภูมิอากาศของประเทศไทยและภูมิภาคต่างๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่างๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 : 132-133)

สรุปได้ว่ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจัดเป็น 5 สาระ คือ สาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระเศรษฐศาสตร์ สาระประวัติศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์ มีจุดมุ่งจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดทักษะเข้าใจการดำรงชีวิตของมนุษย์ และการอยู่ร่วมกันกับคนในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เรียนรู้และเข้าใจถึงการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยและกาลเวลา ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง มีคุณธรรมจริยธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก

การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา

การสอนสังคมศึกษา (Teaching Social Studies) คือ การถ่ายทอด อบรม การแลกเปลี่ยน กระบวนการปรับการสอน หรือการถ่ายทอด ความรู้ของครูสู่ผู้เรียน ซึ่งเป็นแนวคิดที่ปรับวิธีคิด เปลี่ยนวิธีการสอน โดยครูออกแบบการเรียนรู้ จากการตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เรียนคิดและสืบค้น ข้อมูล เรียนรู้จากกิจกรรมที่หลากหลาย ฝึกให้ ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต แล้วให้ผู้เรียน สะท้อนความคิด ซึ่งสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตจริงได้ โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน เป็น สำคัญ ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยการ ลงมือปฏิบัติที่น่าสนใจ 6 วิธีคือ 1) จัดการเรียนรู้ แบบใช้ ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) 2) การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project based Learning) 3) การจัดการเรียนรู้แบบมี ส่วนร่วม (Participatory Learning : PL) 4) การเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Action-based Learning) 5) การเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Learning) และ 6) การจัดการเรียนรู้ แบบ Brian based Learning : การใช้สมองเป็นฐานในการ เรียนรู้ (BBL) รวมทั้งรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ที่ แจ็ก หม่า เสนอว่า ครูต้องเปลี่ยนวิธีการสอนจาก เดิมที่เน้นความรู้เป็นหลัก (Knowledge-based) มาเป็น สอนแนวทางใหม่ เพื่อให้มีการเรียนรู้ สิ่งต่อไปนี้ ความชำนาญ (Skills) ค่านิยม (Values) ความศรัทธา (Believing) คิดอิสระ (Independent Thinking) ทำงานเป็นทีม (Team Work) แคร่คนอื่น (Care for other)

กีฬา (Sports) ดนตรี (Music) ศิลปะ (Art) สอนสิ่งที่ทำให้เป็นคน (Human) สอนสิ่งที่โดดเด่นเฉพาะ (Unique)

การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการจัดกิจกรรมที่ สอดคล้องกับการ ดำรงชีวิต ความสามารถและ ความสนใจของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม และลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน จนเกิดการเรียนรู้ ด้วยตนเอง ซึ่งมีหลักการที่สำคัญ คือ 1) ให้ผู้เรียน เป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยการ แสวงหา ข้อมูล ศึกษาทำความเข้าใจคิดวิเคราะห์ ตีความ แปลความ สร้างความหมายแก่ตนเอง สรุป ข้อความรู้อได้ 2) ให้ผู้เรียนมีบทบาทและมีส่วนร่วม ในกระบวนการเรียนรู้ให้มากที่สุด 3) ให้ผู้เรียนมี ปฏิสัมพันธ์ ซึ่งกันและกัน และได้เรียนรู้จากกันและ กัน ได้แลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ ความคิดและ ประสบการณ์แก่กัน และกันให้มากที่สุดเท่าที่จะ ทำได้ 4) ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ "กระบวนการ" ควบคู่ ไปด้วยกับ "ผลงาน/ข้อความรู้อที่สรุป ได้" และ 5) ให้ผู้ เรียนนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตรจริง ซึ่งแนว ความคิดในการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญในการเรียนรู้ โดยผสมผสานแนวคิดทางการ ของนักการศึกษาชาวตะวันตกเข้ากับแนวคิดใน ทาง พระพุทธศาสนา โดยสรุปเป็นหลักการได้ 3 ประการ (Sirimahasakorn, 2002 : 3) คือ

1. การเรียนรู้ต้องเริ่มต้นที่ตนเอง (Self Learning) จุดมุ่งหมายของการศึกษาตามแนวคิด ของ Ben เอ็ม แฮริส (Ben M. Haris) มีอยู่ 4 ประการคือ “KUSA” (คุษา) ได้แก่ 1) การถ่ายทอด ความรู้ (Knowledge Transmission) 2) พัฒนาความเข้าใจ (Improve Understanding) 3) ให้ทักษะ (Skill Development) 4) เปลี่ยนแปลง เจตคติ (Changing Value Attitude) มีคำถามที่ น่าคิดอยู่ว่า จุดมุ่งหมายในข้อใดมีความสำคัญ ต่อผู้เรียนมากที่สุด คำตอบคือ การเปลี่ยนแปลง เจตคติของผู้เรียน ด้วยความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาใช้คำ ว่า สอนให้เกิดฉันทะคือ ความรู้สึกรัก ในสิ่งที่เรียน เพราะถ้ามีฉันทะจะเกิดวิริยะ ความเพียรพยายามที่จะแสวงหาความรู้ เพิ่มเติมเกิดจิตตะความเอาใจใส่ไม่ทอดทิ้ง การเรียน และเกิดวิมังสา คือการตรวจสอบตนเอง เพื่อปรับปรุงการเรียนให้ดีขึ้น ดังนั้น ถ้าครูสามารถ สอนให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดีในการเรียนได้ นักเรียนก็จะ แสวงหาความรู้ (Knowledge) เพื่อพัฒนาความเข้าใจ (Understanding) และฝึกฝน ให้มีทักษะ (Skill) ตาม จุดมุ่งหมายของการศึกษา อย่างครบถ้วน

2. การเรียนรู้ต้องควบคู่กับการปฏิบัติ (Learning by Doing) การเรียนรู้ต้องควบคู่กับการ ปฏิบัติ ถ้า จะเปรียบเทียบจุดมุ่งหมายทางการศึกษา กับจุดมุ่งหมายของการศึกษาในพระพุทธศาสนา จะพบข้อความรู้อที่ น่าสนใจ อันจะนำไปสู่ กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ กระบวนการสอน ของครูที่สามารถดึงเอาศักยภาพของ ผู้เรียนออกมา เพื่อพัฒนาความเจริญงอกงาม จุดมุ่งหมายของการ ศึกษาในพระพุทธศาสนา คือ ต้องการให้ ผู้เรียนเกิด ปัญญาคือความรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งทั้งปวง ได้แก่ รู้จักทุกข์ (ปัญหา) รู้สาเหตุของปัญหา (สมุทัย) รู้วิธี แก่ปัญหา (นิโรธ) และรู้ถึงผลที่จะเกิดขึ้น เมื่อใช้วิธี แก่ปัญหาด้วยวิธีนั้นๆ (มรรค) ปัญญาที่ว่านี้มีอยู่ 3 ประการ ได้แก่ สุตมยปัญญา คือ ปัญญาที่ได้จาก การฟังหรือการอ่าน จินตมยปัญญา คือ ปัญญาที่ ได้จากการนำเรื่องที่

ฟังหรือเรื่องที่ทำมาคิด พิจารณาจนมีความรู้สึกซึ่งแตกต่างกันในเรื่องนั้น มากขึ้น และภาวนามยปัญญา คือ ปัญญาที่เกิด จากการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นปัญญาสูงสุด ในพระพุทธศาสนา

3. การเรียนรู้ต้องควบคู่กับความ สนุกสนาน (Enjoy Learning) หมายถึง การเรียนรู้ ที่เน้นความสนุกสนาน มีความสุขไม่เครียด ในการเรียน เป็นลักษณะการเรียนรู้แบบเล่นปน เรียน (Play and Learn) เป็นการเรียนรู้ที่ช่วยให้ เกิดความเข้าใจมากที่สุด แบบยึดผู้เรียนเป็น ศูนย์กลางของการเรียนรู้ และเข้ากับการจัดการเรียนรู้ที่ใช้กิจกรรมเป็นฐาน จึงทำให้ไม่เบื่อหน่าย และเกิดเจตคติที่ดีหรือมีฉันทะ ความพอใจต่อ การเรียน ความสนุกสนานมิได้หมายถึง การสร้าง ความตลกขบขันหรือทำให้ผู้เรียนหัวเราะอย่างมี ความสุขเท่านั้นแต่หมายรวมถึงบทเรียนนั้น มีความน่าสนใจ ผู้เรียนมีความสุขที่ได้หลุดพ้นจาก ความไม่รู้ เช่นกับพระพุทธเจ้าที่ได้เสวยวิมุตติสุข การทำให้เด็กชอบในวิชาที่เรียนนั้น มีหลายวิธี เช่น การใช้วิธีเล่นเป็นเรียน (Play Way : Playing is Learning)

การสอนสังคัมศึกษาตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ปรัชญาพื้นฐานการสอนของพระพุทธ ศาสนา มีลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งที่ต่างจากศาสนา ทั่วไป โดยมีปัญญาเป็นสำคัญ ไม่บังคับศรัทธา ให้เสรีภาพทางความคิด ไม่เรียกร้องและบังคับ ความเชื่อ ไม่กำหนดข้อปฏิบัติที่บังคับแก่ศาสนิกชนแต่ให้พิจารณาเลือกตัดสินใจด้วยตนเอง เรียกว่า ศาสนาแห่งปัญญา และสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงสอน คือ การศึกษาหรือสิกขา เป็นสาระสำคัญของการสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน โดยสอดคล้องกับองค์ประกอบและการดำเนินชีวิต ของมนุษย์ที่มี 3 ด้าน คือ พฤติกรรม จิตใจ และ ปัญญา มีสาระสำคัญ (Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), 1997 : 9-10) คือ 1) ศีล คือ การฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรม ทางกาย วาจา อย่างถูกต้องมีผลดี 2) สมาธิ คือ การฝึกฝนพัฒนา ด้านจิตใจ มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจิตใจ เป็นฐานของพฤติกรรม เนื่องจากพฤติกรรม ทุกอย่างเกิดขึ้นจากความตั้งใจหรือเจตนา และเป็น ไปตามเจตจำนงหรือแรงจูงใจที่มีอยู่เบื้องหลัง ถ้าจิตใจได้รับการพัฒนาดีงามแล้ว ก็จะสามารถควบคุมและ นำพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามได้ และ 3) ปัญญา คือ พัฒนาปัญญาช่วยให้การดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ ประสบความสำเร็จในชีวิตและช่วย ให้บรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิตที่ดีงาม

หลักการสอนของพระพุทธเจ้า คำว่า การสอน (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552) ตรงกับคำบาลีว่า อนุสาสนี คือ การพรัสอน การสอนบ่อย ๆ จัดเป็นเรื่องสำคัญ ของพระพุทธศาสนา เรียกว่า อนุสาสนีปาฏิหาริยะ การสอนคือกรรมวิธีสำหรับเราให้ผู้เรียนเกิดความ รู้ในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับต่ำสุดถึงสูงสุด การสอน ที่จะมีผลดีนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆ อย่าง เช่น สติปัญญาและความเอาใจใส่ของนักเรียน ความรู้ ความสามารถและความเอาใจใส่ของครู ตลอดถึง วิธีการสอนที่ดีด้วย พระพุทธเจ้าทรงเป็นครูชั้นยอดพระองค์หนึ่ง ทรงสามารถสอนให้คนเกิดความรู้ ถึงขั้นวิชชชญาณ และสัมโพธิญาณได้ด้วยการพูด ธรรมคา และ สามารถให้ผู้ฟังรู้ถึงขั้นอริยะสัจจะเกิด การเปลี่ยนแปลงถึงขั้นจากปุถุชนเป็นอริยบุคคลได้ การศึกษาถึง

คุณสมบัติและวิธีการสอนของ พระพุทธเจ้าเท่ากับเป็นการศึกษาถึงวิธีสอนตาม หลักพุทธศาสตร์ และสามารถนำหลักการบางอย่าง มาประยุกต์ใช้ในปัจจุบันได้ หลักการสอนของ พระพุทธเจ้านั้น (Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto) and Wannapok, 2003 : 28-30) ได้สรุปแบ่งเนื้อหาเป็น 3 หมวด ดังนี้

1. เกี่ยวกับเนื้อหาหรือเรื่องที่สอน เรื่องที่จะทำให้การสอนมีความสำคัญอย่างยิ่ง คนที่จะสอนคนอื่น ต้องรู้ว่าเขาจะเอาเรื่องอะไร มาสอน ต้องรู้เนื้อหาที่จะสอนให้เข้าใจอย่าง กระจ่างแจ้งเสียก่อน และต้องคิดก่อนว่า จะเอา อะไรไปสอน ดังนั้นผู้สอนควรได้คำนึงถึงหลักการ สอนของพระพุทธเจ้า และนำมาเป็นแนวทางใน การสอนได้ ดังนี้ 1) สอนจากสิ่งที่รู้ที่เห็นเข้าใจง่าย หรือรู้เห็นเข้าใจแล้วไปหาสิ่งที่เห็นเข้าใจได้ยาก เนื้อหาต้องเป็น เนื้อหาที่คนฟังเข้าใจง่าย ค่อยสอน โยงไปหาเนื้อหาที่เข้าใจยากหรือยังไม่เข้าใจตาม ลำดับ เช่น การสอนตาม หลักอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความดับทุกข์ หนทางปฏิบัติให้เกิด ความดับทุกข์ 2) สอนเนื้อหาที่ลุ่ม ลึกลงไปตาม ลำดับ หรือสอนเนื้อเรื่องทีละกลุ่มลึกลงไป ตามลำดับชั้น 3) ถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงได้ ก็ สอนด้วยของจริง ให้ผู้เรียนได้ดู ได้เห็น ได้ฟัง หรือได้ทดลองปฏิบัติจริงอย่างที่เรียกว่า สอนด้วย ประสบการณ์ ตรง 4) สอนตรงเนื้อหา ตรงเรื่อง ตรงประเด็น หรือที่เรียกว่าสอนตรงเนื้อหานั้นเอง สอนมีเหตุผล ตรงตามเห็น ได้จริง 5) สอนเท่าที่ จำเป็นพอดีสำหรับให้เกิดความเข้าใจ ให้การเรียนรู้ ได้ผล ไม่ใช่สอนเท่าที่ตนรู้ หรือสอน แสดงภูมิว่า ผู้สอนมีความรู้มาก 6) สอนสิ่งที่มีความหมาย ควรที่เขาคจะเรียนรู้และเข้าใจ เป็นประโยชน์แก่ตัว เขาเอง และการสอนสิ่งที่มีความหมายนั้น เห็นควร เทียบเคียงกับพระพุทธานุชาของพระพุทธเจ้า ในข้อหนึ่ง ที่ว่า “ วาจาใดจริงถูกต้อง เป็นประโยชน์ เป็นที่ขอบใจของผู้อื่น พระองค์เลือกตรัสวาจา นั้น ” (Wannapok, 1999 : 62-63)

2. เกี่ยวกับตัวผู้เรียน สิ่งที่ผู้สอนต้อง คำนึงถึงตัวผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนย่อมมี ความแตกต่างกัน ทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม เพศ สติปัญญา ที่เรียกว่า “ความแตกต่างระหว่าง บุคคล” จึงจะทำให้ การสอนเกิดประโยชน์ต่อ ผู้เรียนมากที่สุด สิ่งที่ผู้สอนควรยึดเป็นแนวทาง ในการสอน ดังนี้ 1) พระพุทธเจ้าจะ ทรงสอนใคร พระองค์จะทรงพิจารณาบุคคลผู้รับการสอนก่อน ว่าบุคคลนั้น ๆ เป็นคนประเภทใด มีพื้นความรู้ เข้าใจ มากน้อยเพียงใด 2) ปรับวิธีสอนพ้องให้เหมาะกับ บุคคล ไม่สอนเรื่องเดียวกันแต่ต่างบุคคล อาจใช้วิธี การต่างกัน และคำนึงถึงความพร้อมของบุคคล พิจารณาผู้เรียนเป็นรายๆ ไป 3) สอนโดยให้ผู้เรียน ลงมือทำ ด้วยตนเอง และ 4) การสอนดำเนินไป ในรูปแบบที่ให้ผู้เรียนกับผู้สอนมีบทบาท ร่วมกันในการแสวงหา ความจริง

3. เกี่ยวกับวิธีการสอน คือ กรรมวิธี สำหรับเร้าให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในระดับต่าง ๆ และการสอนที่ จะเกิดผลดีและมีประสิทธิภาพนั้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น สติปัญญาความสามารถ ของนักเรียน ความเอาใจใส่ ของครู และสภาพแวดล้อม สิ่งที่ผู้สอนสามารถนำมาเป็นแนวทาง ในการสอนได้ 1) การเริ่มต้นที่ดีในการสอน นั้น เป็นจุดสำคัญมากอย่างหนึ่ง เพราะการเริ่มต้นที่ดี มีส่วนช่วยให้การสอนสำเร็จผลเป็นอย่างมาก อย่างน้อย ก็เป็นเครื่องดึงดูดความสนใจ และนำเข้าสู่เนื้อหาได้ 2) สร้างบรรยากาศในการสอนให้เป็น กันเอง ไม่ให้เกิด

ความอึดอัดใจและให้เกียรติแก่ ผู้เรียน 3) สอนมุ่งเนื้อหา มุ่งให้เกิดความรู้ความ เข้าใจในสิ่งที่สอนเป็นสำคัญ 4) สอนโดยเคารพ คือ ตั้งใจสอน ทำจริง ด้วยความรู้สึกรู้ว่าเป็นสิ่งที่มี ค่า และ 5) ใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม

หลักการจัดการเรียนรู้ของพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าได้บรรยายองค์ทรงเป็น “พระบรมครู” หรือ “ศาสดาเอก” ใน โลกเพราะพระองค์ทรง มีวิธีสอนที่ดีเยี่ยม ทำให้ผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง มีคำกล่าวที่ว่าถ้าพระพุทธองค์ทรง ตัดสินพระทัยจะแสดงธรรมโปรด ใครเขาผู้นั้นย่อมได้บรรลุผลไม่ระดับใดก็ระดับหนึ่ง (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559) วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า เมื่อจะทรงสอนใครแต่ละครั้งพระองค์ก็ทรงอาศัยองค์ประกอบหลาย ๆ อย่างใน การสอนบุคคลระดับต่าง ๆ ที่มีพื้นฐานความรู้สติปัญญา ที่แตกต่างกันพระองค์ได้ประยุกต์คำสอนแต่ละ ลักษณะให้มีความเหมาะสมเป็นการสอนที่แสดงถึงพุทธลีลาของพระองค์ ที่สำคัญการสอนในลักษณะนี้ของ พระองค์เป็นการนำเนื้อหาที่มีอยู่มาทำการตีความ โดยอาศัยข้อมูลที่มี อยู่ตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น แล้ว นำเข้าสู่หลักการที่ถูกต้องตามคำสอน ทางพระพุทธศาสนาจากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพุทธ วิธีการสอนมีผู้ให้ความคิดเห็นเกี่ยววิธีการสอนของ พระพุทธเจ้าไว้ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2559 : 134-135) ได้กล่าวถึงลีลาการสอนของพระพุทธเจ้าว่า เมื่อมอง กว้างๆ การสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้ง จะดำเนินไปจนถึงผลสำเร็จ โดยมีคุณลักษณะซึ่งเรียกได้ว่าเป็นลีลา ในการสอน 4 อย่าง ดังนี้ 1) สันทัสนา คือ อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้งเหมือนจูงมือไปดูเห็นกับตา 2) สมาทปนา คือ จูงใจให้เห็นจริงด้วย ชวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ 3.) สมุตเตชนา คือ คว้าใจให้แก่วก้าบังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ไม่หวั่นย่อต่อความเหนื่อย ยาก 4) สัมปหังสนา คือ ขโลมใจให้เข้มขึ้น คว้าเรึง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อและเปี่ยมด้วยความหวังเพราะมองเห็น คุณประโยชน์ที่จะได้รับจากการปฏิบัติ

อรรถกถาชี้แจงเพิ่มเติมว่า ข้อ 1 ปลดเปลื้องความเขลาหรือความมืดมัว ข้อ 2 ปลดเปลื้องความ ประมาท ข้อ 3 ปลดเปลื้องความอืดคร้าน ข้อ 4 สัมฤทธิ์ การปฏิบัติ จำ 4 ข้อนี้สั้นๆ ว่า ชี้ให้ชัด ชวนให้ปฏิบัติ คว้าให้กล้า ปลุกให้คว้าเรึง หรือ แจ่มแจ้ง จูงใจ แก้วกล้า คว้าเรึง สรุปได้ว่า ลีลาในการสอนของพระพุทธเจ้า 4 อย่าง ที่ทรงใช้สอนและประสบสำเร็จเป็นอย่างดี มีองค์ประกอบเป็นคุณลักษณะพิเศษ คือ แจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้า คว้าเรึง

วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนพุทธสาวก พุทธะสาวิกา โดยใช้วิธีการต่างๆ ที่ หลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของบุคคลที่จะรับการเทศนา สั่งสอน เนื่องจากแต่ละบุคคลมีความแตกต่าง กัน ซึ่งวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าองค์มีลักษณะ ดังนี้ 1) อิทธิปาฏิหาริย์ เป็นการสอนที่อาศัยความ สามารถ พิเศษเฉพาะตัวของผู้สอนจะใช้กับผู้ที่ดีคือ หัวแข็งอย่างมีมีฉันทิภูริ เพื่อปราบให้สยบยอมรับฟัง 2) อาเทศนา

ปาฏิหาริย์ คือ การตั้งใจ หายใจจาก สภาพจิตของบุคคล โดยพูดเป็นคำสั้นๆ ที่กินใจ และประทับใจช่วยกัน ขยายปริศนาธรรม และ 3) อนุศาสน์ปาฏิหาริย์ เป็นการกระทำที่พระพุทธรูปเจ้า ทรงใช้มากที่สุดและได้ผลมากที่สุดแม้จะใช้วิธีที่ 1 ถึง 2 แต่ต้องใช้วิธีที่ 3 ด้วยทุกครั้ง พุทธวิธีสอนนี้ มีผู้รวบรวมไว้หลายวิธี เช่น พุทธทาสภิกขุ กล่าวว่าพระพุทธรูปองค์ทรงพูดด้วยปากทำให้ดู อยู่ให้เห็น (Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto) เขียนไว้ ในพุทธวิธีในการสอน ดังนี้ 1. การสอนแบบบรรยาย มีวิธีการสอน ดังนี้ 1) ขึ้นเสนอหลักการหรือข้อเท็จจริง เช่น เรื่องการสอนเบญจศีลเบญจธรรม ผู้สอนจะอธิบาย ข้อถกเถียง 5 ข้อ และข้อปฏิบัติ 5 ข้อ พร้อมเสนอ สื่อประกอบในแต่ละข้อ 2) ขึ้นซักไซ้ไล่เรียงผู้สอน จะสนทนากับผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ หาเหตุผลว่า เหตุผลใดจึงต้องงดเว้น (ศีล 5) และ เหตุใดจึงต้องปฏิบัติตาม (ธรรม 5) และ 3) ท่าน สรุปใจความสำคัญเป็นขั้นที่ผู้สอน 2. การสอนแบบไตรสิกขา คือ การสอน ที่ผ่านกระบวนการ 3 ขั้นตอนของศีล สมาธิ ปัญญา 1) อธิศีลสิกขา คือ การควบคุมกาย วาจา ใจให้คิด ดีทำดี พูดดี 2) อธิจิตสิกขา คือ การฝึกอบรมจิตให้ มั่นคงแน่วแน่จดจ่อปลอดโปร่งตั้งใจที่จะรับรู้สิ่งดี ๆ 3) อธิปัญญาสิกขา คือการฝึกอบรมให้เกิดความรู้ ที่สูงขึ้น เริ่มจากความเห็นถูก ความคิดถูกวิธีการ สอนนี้ ผู้สอนนำกระบวนการไตรสิกขาไปฝึกให้ เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยใช้ร่วมกันกับวิธีสอนอื่นๆ ด้วยผู้สอนก็ควบคุมให้ผู้เรียนสำรวมกาย วาจา ใจ ให้ตั้งใจและบันทึกซักถามให้เกิดปัญญา 3. วิธีสอนแบบธรรมสภาจฉา คือ วิธีสอน ที่ใช้หลักการสนทนาเป็นสำคัญ เป็นการสนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และอภิปรายร่วมกัน วิธีการสอนแบบธรรมสภาจฉา เป็นวิธีการสอน ที่พระพุทธรูปเจ้าทรงใช้บ่อยวิธีหนึ่ง ทรงใช้ถามนำคู่ สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรม ส่งเสริมให้มีการ สนทนาธรรมกันในหมู่สาวก วิธีการสอนแบบธรรมสภาจฉานี้ โดยกำหนดขั้นตอนให้เหมาะสม กับการเรียนรู้ของนักเรียน 4. วิธีสอนแบบอริยสัจ 4 มีกระบวนการ สอน ได้แก่ การกำหนดปัญหา (ทุกข์) การตั้งสมมุติ ฐานของปัญหา (สมุทัย) การทดลองเก็บข้อมูลทำให้ แจ่มด้วยตนเอง (นิโรธ) และขั้นวิเคราะห์ข้อมูลสรุป ผล (มรรค) 1) กำหนดปัญหา ทุกข์เพราะมีอายตน จริงหรือ 2) สาเหตุปัญหา ตากระทบรูป ทำให้เกิด ทุกข์ 3) ทดลองเก็บข้อมูล นำเสนอภาพให้นักเรียน ดูหลายภาพ ทั้งน่าดูและไม่น่าดู 4) วิเคราะห์ข้อมูล การกระทบทำให้เกิดการปรุงแต่ง ตากระทบรูป บางครั้งเป็นทุกข์ บางครั้งเป็นสุข 5. วิธีสอนแบบปุจฉา-วิสัชนา วิธีการ สอนแบบนี้จะมีปรากฏในพระไตรปิฎกจำนวนมาก คือเป็นลักษณะถามตอบระหว่างผู้สอน ผู้เรียน ผู้สอนไม่ต้องตอบคำถามเอง แต่ผู้สอนจะกระตุ้น เร้าด้วยคำถามให้ผู้เรียนช่วยกันหาคำตอบ ผู้เรียน จะเกิดปัญญาด้วยตัวเอง 6. วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน เป็นวิธีสอนที่เน้นกระบวนการหาความจริงด้วยการ ตั้งคำถามเพื่อนำไปสู่แนวทางในการหาคำตอบ ดังนี้ 1) การเห็นปัญหา และการวิเคราะห์ปัญหา 2) การ เสนอเหตุแห่งปัญหาในรูปของการตั้งสมมุติฐาน 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล 4) การทดลอง/ทดสอบ สมมุติฐานด้วยข้อมูล และ 5) การสรุปผล

จากพุทธวิธีการสอนของพระพุทธรูปเจ้าดังกล่าวสรุปได้ว่า วิธีการสอนของพระพุทธรูปเจ้า คือ สันตัสสนา คือ อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้งเหมือนจูงมือไปดูเห็นกับตา สมาทปนา คือ จูงใจให้เห็นจริงด้วย ชวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ สมุตเตชนา คือ เร้าใจให้แก่วก้าบังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มี

อุตสาหกรรมแข่งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ไม่หวั่นย่อต่อความเหนื่อยยาก สัมผัสหงสนา คือ ซโลมใจให้เข้ม
ขึ้น ร่าเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อและเปี่ยมด้วยความหวังเพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่จะได้รับการปฏิบัติ
ปลดเปลื้องความเขลาหรือความมืดมัว ปลดเปลื้องความประมาท ปลดเปลื้องความอึดคร้าน สัมฤทธิ์การ
ปฏิบัติ โดยสรุป 4 ข้อ สั้นๆ ว่าชี้ให้ชัด ชวนให้ปฏิบัติ ใ้ร่าให้กล้า ปลุกให้ร่าเริง หรือ แจ่มแจ้ง จูงใจ แก่กล้า
ร่าเริง สรุปได้ว่า ลีลาในการสอนของพระพุทธเจ้า 4 อย่าง ที่ทรงใช้สอนและประสบสำเร็จเป็นอย่างดี มี
องค์ประกอบเป็นคุณลักษณะพิเศษ คือ แจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้า ร่าเริง

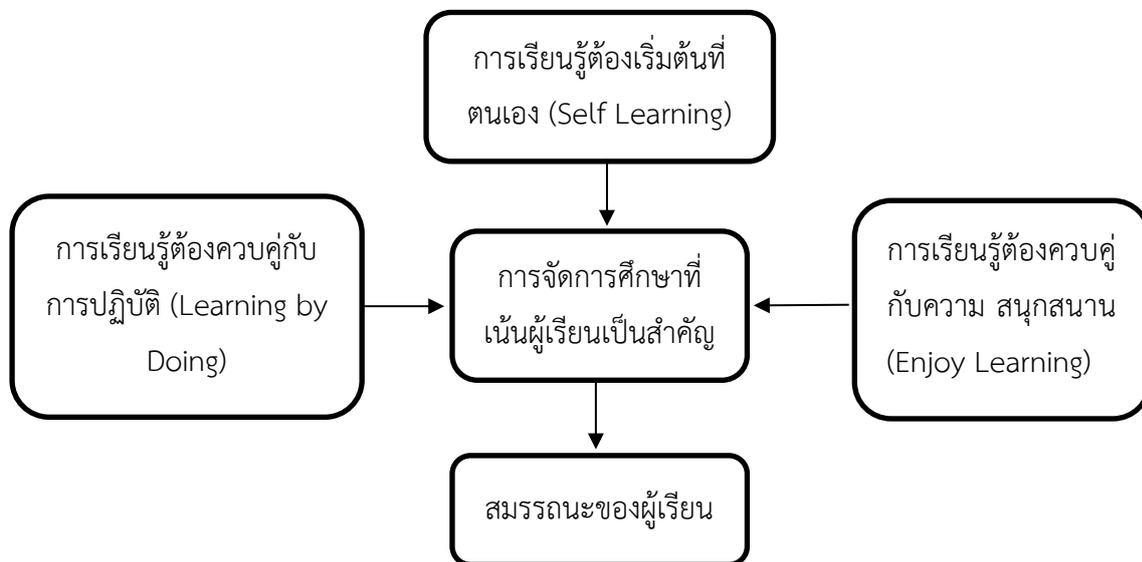
พระพุทธเจ้านอกจากจะทรงยึดหลักการสอนให้ผู้ฟังเข้าใจเหตุผลซาบซึ้งในคุณค่าและปลุกใ้ร่าให้
หาญกล้าแล้ว พระองค์ยังทรงสอนให้เข้าเกิดความเข้มแข็งเบิกบานไม่เหนื่อยหน่ายหรือท้อแท้ให้มีความหวังใน
ผลของการที่ได้ปฏิบัติตาม (Vitthaya Thongdee and Suphawit Rompaen,2018 :291-292)

หลักการสอนของ พระพุทธเจ้าดังกล่าวมานี้แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถในการสอนของ
พระองค์ได้อย่างชัดเจน “พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีสอนอันชาญฉลาด เมื่อพระองค์ แสดงพระธรรมเทศนาจบลง
ผู้ฟังจะสรรเสริญเสมอว่า แจ่มแจ้งจริง พระองค์ผู้เจริญ แจ่มแจ้งจริง พระธรรมเทศนาของพระองค์เสมือนหงาย
ของที่คว่ำบอกหนทางแก่คนหลงทาง ส่องประทีปในที่มืดให้คนมีจักษุได้เห็นรูป” จึงสมควรอย่างยิ่งที่ผู้ทำ
หน้าที่ในการสอนจะได้ศึกษาและทำความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักการสอนของพระพุทธเจ้า พร้อมกับยึดถือเป็น
หลักปฏิบัติ (วศิน อินทสระ, 2545) ต่อไป

สรุป

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะต่างๆของ
ผู้เรียนให้มีคุณภาพ เกิดสมรรถนะทักษะสูง ในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของ
สังคมโลก สามารถเรียนรู้การดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ได้อย่างมีความสุข และมี
วิธีการสอนแบบการถ่ายทอด อบรม การแลกเปลี่ยน กระบวนการปรับการเรียนการสอน หรือการถ่ายทอด
ความรู้ของครูสู่ผู้เรียน ซึ่งเป็นแนวคิดที่ปรับวิธีคิด เปลี่ยนวิธีการสอน โดยครูออกแบบการเรียนรู้ จากการตั้ง
คำถามเพื่อให้ผู้เรียนคิดและสืบค้น ข้อมูล เรียนรู้จากกิจกรรมที่หลากหลาย ฝึกให้ ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้
ตลอดชีวิตสอดคล้องกับแนวทางของพระพุทธศาสนา คือการเรียนรู้ต้องเริ่มต้นจากตนเอง การเรียนรู้ต้อง
ควบคู่กับการปฏิบัติ เพื่อให้เป็นองค์ประกอบการดำเนินชีวิตของมนุษย์ 3 ด้าน คือ พฤติกรรมจิตใจและปัญญา
ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาในพระพุทธศาสนา นั่นคือ การเรียนรู้เพื่อให้เกิดปัญญา จึงสมควรอย่างยิ่งที่ผู้ทำ
หน้าที่ในการสอนจะได้ศึกษาและทำความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักการสอนของพระพุทธเจ้า พร้อมกับยึดถือเป็น
หลักปฏิบัติต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาซึ่งเป็นรายวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ให้สามารถเรียนรู้การดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการเรียนรู้ โดยผสมผสานแนวคิดทางการ ของนักการศึกษาชาวตะวันตกเข้ากับแนวคิดในทางพระพุทธศาสนา โดยสรุปเป็นหลักการได้ 3 ประการ 1. การเรียนรู้ต้องเริ่มต้นที่ตนเอง (Self Learning) 2. การเรียนรู้ต้องควบคู่กับการปฏิบัติ (Learning by Doing) 3. การเรียนรู้ต้องควบคู่กับความ สนุกสนาน (Enjoy Learning)

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. *หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2558 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 34). มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2563. จาก https://www.watnyanaves.net/uploads/File/books/pdf/dictionary_of_buddhism_pramuan-dhaama.pdf.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2559). *พุทธวิธีการสอน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- วิชัย ตันศิริ. (2547). *โฉมหน้าการศึกษาไทยในอนาคต : แนวคิดสู่การปฏิรูปในพระราชบัญญัติการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิภาพรรณ พินลา และวิภาดา พินลา. (2561). *การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (1997). *Buddhism for Human and Society Development*. Bangkok : Local Press.
- Phra Witespromkhun and Wongsuwan, N. (2017). *Buddhist Social Studies Material*. Social Studies Teaching. Faculty of Education. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Sirimahasakorn, B. (2002). *Human Emphasis Education as the Center of Development*. Bangkok : Book Point.
- Vitthaya Thongdee and Suphawit Rompaen. (2018). *The Approach to Develop Social Studies Teaching According to Buddhist Method at Thailand 4.0*. Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Khonkean Campus. Thailand
- Wannapok, S. (1999). *Buddhist Teaching Methods in the Tipitaka*. Bangkok : Amarin Book Centre Company.

จิตพอเพียงเพื่อการต่อต้านทุจริต

SUFFICIENCY MIND FOR ANTI-CORRUPTION*

สุกาญดา เทนอิสสระ, นิรัช เรืองแสน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Sukanda Tenissara, Niraj Ruangsarn

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkean Campus, Thailand

E-mail: Sukan2983@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักการและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับจิตพอเพียงเพื่อการต่อต้านทุจริตในสังคมไทย ซึ่งพบว่า การพอเพียงในความคิดเป็นแนวทางมาสู่การป้องกันและปราบปรามการทุจริตจากการนำไปปฏิบัติจริงของเจ้าหน้าที่ของรัฐ การทุจริตเป็นพฤติกรรมที่ฉ้อฉลต่อความไว้วางใจของสังคม การนำหลักจิตพอเพียงเพื่อการต่อต้านทุจริตเป็นการสร้างความละเอียดต่อการทุจริตและการประพฤติมิชอบ และเป็นการป้องกันมิให้ผู้อื่นกระทำการทุจริตอันส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อสังคมส่วนรวม เพื่อให้ภาพอนาคตดังกล่าวสามารถบรรลุผลได้จริง การประยุกต์ใช้แนวคิดจิตพอเพียงมาใช้ประกอบกับหลักการต่อต้านการทุจริตอื่นๆ เพื่อสร้างฐานคิดต่อต้านการทุจริตให้เกิดขึ้นเป็นพื้นฐานความคิดของปัจเจกบุคคล

Abstract

This academic article aims to analyze principles and concepts related to the Sufficiency Mind for Anti-Corruption in Thai Society. The results of the study showed that the sufficiency mind is a guide to preventing and suppressing corruption of government officials. Corruption is a fraudulent behavior against social trust. Adopting the sufficiency principles against corruption creates shame for corruption and misconduct and prevents others from committing corrupt acts that cause damage to society as a whole. To attain the future goal, the application of the concept of sufficiency in conjunction with other anti-corruption principles in order is used to build anti-corruption thinking as the basis of individual thought.

บทนำ

ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศที่ไม่สมดุล ไม่ยั่งยืน และอ่อนไหวต่อผลกระทบจากความผันผวนของปัจจัยภายนอกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเป็นผลมาจากกระแสของโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงเป็นปัญหาอย่างมากในสังคมไทยการเปลี่ยนแปลงทางด้านการดำเนินตามวัตถุประสงค์

* ได้รับความเห็นชอบ: 25 ม.ค. 2564; แก้ไขบทความ: 28 มี.ค. 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 เม.ย. 2564

ด้านความเชื่อ และค่านิยม เช่น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ฟุ่มเฟือย การทำลายสภาพแวดล้อม การบริโภคเกินความจำเป็น การโฆษณาชวนเชื่อเพื่อโน้มน้าวใจผู้บริโภค ตลอดจนค่านิยมเสพการบริโภคโดยไม่คำนึงถึงความจำเป็น จากภาวะดังกล่าวเมื่อผนวกกับลักษณะนิสัยของคนไทยปัจจุบันที่ชอบความมีหน้ามีตา ขอบแห่งฐานะและนิยมใช้ของหรูหราแพงเพื่อให้ ได้รับการยอมรับจากบุคคลในสังคมเป็นต้น

ด้วยยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560 – 2564) ได้มีการวิเคราะห์ภาพอนาคตของประชาชนและสังคมไทยในระยะ 5 ปีข้างหน้าไว้ว่า หากยุทธศาสตร์ชาติฯ ได้รับความร่วมมือร่วมใจจากทุกภาคส่วนของสังคมไทยในการนำไปปฏิบัติจริง ประชาชนไทยจะมีความตื่นตัวต่อการทุจริตมากขึ้น (คณะกรรมการ ป.ป.ช., 2560) มีการให้ความสนใจต่อข่าวสารและตระหนักถึงผลกระทบของการทุจริตที่มีต่อประเทศมากขึ้น มีการแสดงออกซึ่งการต่อต้านการทุจริตทั้งในชีวิตประจำวันและการแสดงออกผ่านสื่อสาธารณะและสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ ประชาชนในแต่ละช่วงวัยได้รับกระบวนการกล่อมเกลாதาสังคมว่า การทุจริตถือเป็นพฤติกรรมที่นอกจากจะผิดกฎหมายและทำให้เกิดความเสียหายต่อประเทศแล้ว ยังเป็นพฤติกรรมที่ผิดจริยธรรม ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม ประชาชนจะเริ่มเรียนรู้การปรับเปลี่ยนฐานความคิดที่ทำให้สามารถแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนกับผลประโยชน์ส่วนรวมได้ วัฒนธรรมทางสังคมที่มีฐานอยู่บนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะหล่อหลอมให้ประชาชนไม่กระทำการทุจริตเนื่องจากมีพื้นฐานจิตที่พอเพียง มีความละเอียดต่อการทุจริตประพฤตินิยม และไม่ยอมให้ผู้อื่นกระทำการทุจริตอันส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อสังคมส่วนรวม

เพื่อให้ภาพอนาคตดังกล่าวสามารถบรรลุผลได้จริง ภาคประชาชนต้องให้ความสำคัญอย่างแท้จริงกับการปรับประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ประกอบกับหลักการต่อต้านการทุจริต ดังนั้นบทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักการและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับจิตพอเพียงเพื่อการต่อต้านทุจริตเพื่อสร้างฐานคิดจิตพอเพียงต่อต้านการทุจริตให้เกิดขึ้นเป็นพื้นฐานความคิดของปัจเจกบุคคลต่อไป

การศึกษาจิตพอเพียง

คำว่า พอเพียง ในหลวงรัชกาลที่ 9 ได้มีพระราชดำรัสพระราชทานแก่บุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2541

“...คำว่าพอเพียง มีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึงการมีพอ สำหรับใช้ของตัวเอง มีความหมายว่าพอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ถ้าใครได้มาอยู่ที่นี้ ในศาลานี้เมื่อ 24 ปี 2517 ถึง 2541 ก็ 24 ปีใช้ไหม วันนั้นได้พูดถึงว่าเราควรจะต้องปฏิบัติ ให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนพอมี พอกินก็ใช้ได้ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดีและประเทศไทยก็เวลานั้น ก็เริ่มจะเป็น ไม่พอมีพอกิน

บางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย สมัยก่อนนี้พอมีพอกิน มาสมัยนี้ ชักจะไม่พอมีพอกิน จึงต้องมีนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อที่จะให้ทุกคน มีพอเพียงได้...”

“...คำว่าพอกก็เพียง พอเพียงนี้ก็พอดังนั้นเองคนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศใด มีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้แต่ต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณ พุดจา ก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง...”

“...อย่างเคยพูดเหมือนกันว่า ท่านทั้งหลายที่นั่งอยู่ตรงนี้ถ้าไม่พอเพียง คืออยากจะไปนั่งบนเก้าอี้ของผู้ที่อยู่ข้างๆ อันนั้นไม่พอเพียงและทำไม่ได้ ถ้าอยากนั่งอย่างนั้นก็เดือดร้อนกันแน่ เพราะว่าอึดอัดจะทำให้ทะเลาะกัน และเมื่อมีการทะเลาะกัน ก็ไม่มีประโยชน์เลย ฉะนั้นควรที่จะคิดว่าทำอะไรพอเพียง...”

“...ถ้าใครมีความคิดอย่างหนึ่งและต้องการให้คนอื่นมีความคิดอย่างเดียวกับตัวซึ่งอาจจะไม่ถูก อันนี้ก็ไม่พอเพียง การพอเพียงในความคิดก็คือแสดงความคิด ความเห็นของตัวเองและปล่อยให้คนอื่นพูดบ้างและมาพิจารณาว่าเขาพูดกับที่เราพูด อันไหนพอเพียง อันไหนเข้าเรื่อง ถ้าไม่เข้าเรื่องก็แก้ไข ถ้าพูดกัน โดยที่ไม่รู้เรื่องกัน ก็จะกลายเป็นการทะเลาะ จากการทะเลาะด้วยวาจา ก็กลายเป็นการทะเลาะด้วยกาย ซึ่งในที่สุดก็นำมาสู่ความเสียหาย เสียหายแก่คนสองคนที่เป็นตัวการ เป็นตัวละคร ทั้งสองคน ถ้าเป็นหมูกี่เลยเป็นการตีกันอย่างรุนแรงซึ่งจะทำให้คนอื่นอีกมากเดือดร้อน ฉะนั้น ความพอเพียงนี้ก็แปลว่า ความพอประมาณและความมีเหตุผล...”(พระราชดำรัสพระราชทานแก่บุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลเนื่องในโอกาส วันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต, 2541)

สรุปได้ว่า พอเพียง คือการรู้จักพอประมาณอย่างมีเหตุผล ไม่ต้องอยู่ภายใต้ความโลภในการขับเคลื่อนการสัมมาชีพของตน แต่ตั้งอยู่ในฉันทจิตในการปฏิบัติตนในหน้าที่การงาน ซึ่งเป็นเหตุเป็นผลในการดำรงอยู่ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ถูกต้อง

จิตพอเพียงเพื่อการต่อต้านทุจริต

การป้องกันและปราบปรามการทุจริตภาพอนาคตของประชาชนไทยและสังคมไทยในระยะปัจจุบันได้รับความร่วมมือร่วมใจจากทุกภาคส่วนของสังคมไทยในการนำไปปฏิบัติจริง ประชาชนไทยจะมีความตื่นตัวต่อการทุจริตมากขึ้น การให้ความสนใจต่อข่าวสารและตระหนักถึงผลกระทบของการทุจริตมากขึ้น มีการแสดงออกซึ่งการต่อต้านการทุจริตทั้งในชีวิตประจำวันและการแสดงออกผ่านสื่อสาธารณะและสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ กระบวนการกล่อมเกลางานสังคมว่าการทุจริตถือเป็นพฤติกรรมที่นอกจากจะผิดกฎหมายและทำให้เกิดความเสียหายต่อประเทศแล้ว ยังเป็นพฤติกรรมที่ผิดจริยธรรมไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม ประชาชนจะเริ่มเรียนรู้การปรับเปลี่ยนฐานความคิดที่ทำให้สามารถแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนกับ

ผลประโยชน์ส่วนรวมได้ วัฒนธรรมทางสังคมที่มีฐานอยู่บนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะหล่อหลอมให้ประชาชนไม่กระทำการทุจริตเนื่องจากมีพื้นฐานจิตที่พอเพียงมีความละเอียดต่อการทุจริตประพฤติมิชอบและไม่ยอมให้ผู้อื่นกระทำการทุจริตอันส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อสังคมส่วนรวม

ความหมายของ “จิต” และ “พอเพียง”

จิต : คือ ธรรมชาติที่รับรู้อารมณ์ ทำหน้าที่ เห็น (ตา) ได้ยิน (หู) รู้รส (ลิ้น) และสัมผัสทางกาย และรู้สึกนึกคิดทางใจ จิตนี้ไม่ว่าจะเกิดแก่สัตว์เดรัจฉาน มนุษย์ เทวดา หรือพรหมก็ตามย่อมมีการรู้อารมณ์ เป็นลักษณะเหมือนกันทั้งนั้น

พอเพียง : หมายถึง มีพอสำหรับการดำรงชีวิต “พอเพียง” ว่า “ความพอเพียงนี้ก็ แปลว่า ความพอประมาณ และความมีเหตุผล คนเราถ้าพอในความต้องการก็มีความโลภน้อย ถ้าประเทศใดมีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรก็ต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่กันอย่างมีความสุข พอเพียงนี้อาจจะมี มีมากอาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณ ตามอัตภาพ พุดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง...”

องค์ประกอบของจิตพอเพียง : ประกอบด้วย 1) ความมีเหตุผล 2) การมีภูมิคุ้มกันตน และ 3) การรับรู้คุณความดี

แนวพระราชดำริ ในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 1) ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละการฟุ่มเฟือยในการใช้ชีวิต 2) ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริต 3) ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันในทางการค้าแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง 4) ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากด้วยการขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้มีรายได้เพิ่มพูนขึ้น จนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ 5) ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่ว ประพฤติตนตามหลักศาสนา

“พอเพียง” ตามแนวพุทธ : ก) ไม่ปล่อยตนให้เป็นทาสของวัตถุ และ ข) ไม่ทำตัวให้ลำบาก เช่น ตระหนี่ไม่ยอมกิน ไม่ยอมจ่าย ไม่ยอมใช้ ไม่ยอมแบ่งปัน ปฏิบัติตัวก่อให้เกิดความลำบากโดยไม่มีเหตุผล ซึ่งเป็นวิธีหรือแนวทางที่ต้งไป (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2550)

กล่าวโดยสรุปแล้ว จิตพอเพียงจึงหมายถึง ความพอเพียงที่อาศัยจิตเป็นเครื่องมือกำหนดการรับรู้ทางอารมณ์ จิตเมื่อรับรู้อารมณ์โดยผ่านทางสัมผัส (ผัสสะ) ทางประสาททั้งหก คือ หู-ตา-จมูก-ลิ้น-กาย และสุดท้ายผ่านเข้าทางใจ ก็เกิดเป็นความรู้ เกิดปัญญาตัดสินใจว่าอะไรพอเพียง สิ่งใดเกินพอเพียง

ประเภทของจิตพอเพียง

การปรับประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ประกอบกับหลักการต่อต้านการทุจริตอื่น ๆ เพื่อสร้างฐานจิตพอเพียงต่อต้านการทุจริตให้เกิดขึ้นเป็นพื้นฐานความคิดของปัจเจก แนวทางในการพัฒนา

วัฒนธรรมหน่วยงานพอเพียง ผู้นำ ผู้บริหาร บุคคลทุกระดับ องค์กรและชุมชนน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับประยุกต์เป็นหลักความพอเพียงในการทำงาน การดำรงชีวิต การพัฒนาตนเอง และส่วนรวม รวมถึงการป้องกันการทุจริตอย่างยั่งยืน โดยประยุกต์หลัก “STRONG : จิตพอเพียงต้านทุจริต” ซึ่งคิดค้นโดย รองศาสตราจารย์ดร.มาณี ไชยธีรานุวัณศิริ ในปี พ.ศ. 2560 มาเป็นแนวทางในการพัฒนาวัฒนธรรมหน่วยงาน ประกอบด้วย (ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริต, 2562)

1) S (sufficient) : พอเพียง ผู้นำ ผู้บริหาร บุคคลทุกระดับ องค์กร และชุมชนน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับประยุกต์เป็นหลักความพอเพียงในการทำงาน การดำรงชีวิต การพัฒนาตนเอง และส่วนรวม รวมถึงการป้องกันการทุจริตอย่างยั่งยืน

ความพอเพียงต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของมนุษย์แม้ว่าจะแตกต่างกันตามพื้นฐาน แต่การตัดสินใจว่าความพอเพียงของตนเองต้องตั้งอยู่บนความมีเหตุมีผลรวมทั้งต้องไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และส่วนรวม ความพอเพียงดังกล่าวจึงเป็นภูมิคุ้มกันให้บุคคลนั้นไม่กระทำการทุจริต ซึ่งต้องให้ความรู้ความเข้าใจ (knowledge) และปลุกให้ตื่นรู้ (realize)

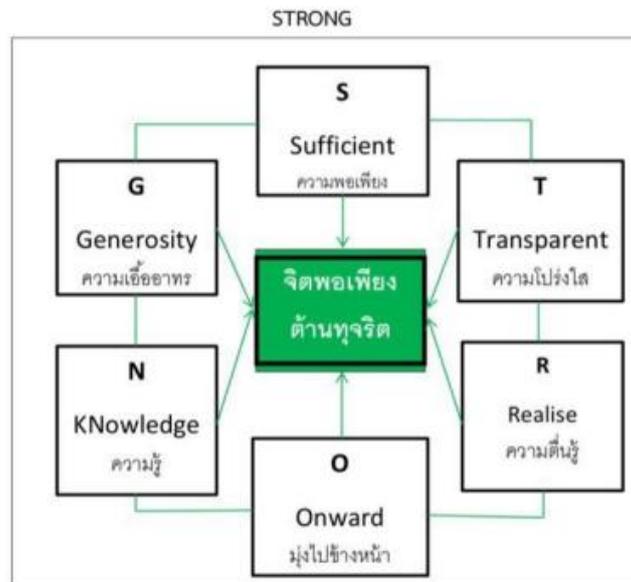
2) T (transparent) : โปร่งใส ผู้นำ ผู้บริหาร บุคคลทุกระดับ องค์กร และชุมชนต้องปฏิบัติงานบนฐานของความโปร่งใส ตรวจสอบได้ดังนั้นจึงต้องมี และปฏิบัติตามหลักปฏิบัติระเบียบ ข้อปฏิบัติกฎหมายด้านความโปร่งใสซึ่งต้องให้ ความรู้ความเข้าใจ (knowledge) และปลุกให้ตื่นรู้ (realize)

3) R (realize) : ตื่นรู้ ผู้นำ ผู้บริหาร บุคคลทุกระดับ องค์กรและชุมชน มีความรู้ความเข้าใจและตระหนักรู้ถึงรากเหง้าของปัญหาและภัยร้ายแรงของการทุจริต ประพฤติชอบภายในชุมชนและประเทศความตื่นรู้จะบังเกิดเมื่อได้พบเห็นสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการทุจริต ย่อมจะมีปฏิกิริยาเฝ้าระวังและไม่ยินยอมต่อการทุจริตในที่สุด ซึ่งต้องให้ความรู้ความเข้าใจ (knowledge) เกี่ยวกับสถานการณ์การทุจริตที่เกิดขึ้น ที่สร้างความร้ายแรงและผลกระทบต่อระดับบุคคลและส่วนรวม

4) O (onward) : มุ่งไปข้างหน้าผู้นำ ผู้บริหาร บุคคลทุกระดับ องค์กร และชุมชน มุ่งพัฒนาและปรับเปลี่ยนตนเองและส่วนรวมให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน บนฐานความโปร่งใส ความพอเพียงและร่วมสร้างวัฒนธรรมสุจริต ให้เกิดขึ้นอย่างไม่ย่อท้อซึ่งต้องมีความรู้ความเข้าใจ(knowledge) ในประเด็นดังกล่าว

5) N (knowledge) : ความรู้ ผู้นำ ผู้บริหาร บุคคลทุกระดับ องค์กร และชุมชน ต้องมีความรู้ความเข้าใจสามารถนำความรู้ไปใช้สามารถวิเคราะห์สังเคราะห์ ประเมินได้อย่างถ่องแท้ในเรื่องสถานการณ์การทุจริต ผลกระทบที่มีต่อตนเอง และส่วนรวม ความพอเพียงต้านทุจริตการแยกแยะผลประโยชน์ส่วนตัวและผลประโยชน์ ส่วนรวมที่มีความสำคัญยิ่งต่อการลดการทุจริตในระยะยาวรวมทั้งความอายไม่กล้าทำ ทุจริตและความไม่ทนเมื่อพบเห็นว่าการทุจริตเกิดขึ้น เพื่อสร้างสังคมไม่ทนต่อการทุจริต

6) G (generosity) : ความเอื้ออาทรคนไทยมีความเอื้ออาทร มีเมตตา น้ำใจต่อกันบนฐานของจิตพอเพียงด้านทุจริตไม่เอื้อต่อการรับหรือการให้ผลประโยชน์ หรือต่อพวกพ้อง (ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริต, 2562)

การทุจริต (Corruption)

การทุจริต (Corruption) หมายถึง การใช้อำนาจที่ได้มาหรือการใช้ทรัพย์สินที่มีอยู่ในทางมิชอบ เพื่อประโยชน์ส่วนตนหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อประโยชน์ของผู้อื่น การทุจริตอาจเกิดได้หลายลักษณะ อาทิ การติดสินบนเจ้าพนักงานด้วยการชักชวนการเสนอการให้หรือการรับสินบน ทั้งที่เป็นเงินและสิ่งของ การมีผลประโยชน์ทับซ้อน การฉ้อฉล การฟอกเงิน การยกยอกการปกปิดข้อเท็จจริง การขัดขวางกระบวนการยุติธรรม การค้าภายใต้แรงอิทธิพล ทั้งนี้การทุจริตดังกล่าวมิได้หมายความถึงเพียงความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับหน่วยงานของรัฐเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงธุรกรรมระหว่างบุคคลหรือกิจการในระหว่างภาคเอกชนด้วยกันเองด้วย

สำหรับนิยามการคอร์รัปชันในมิติด้านสังคมวิทยา เห็นว่า “เป็นพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเบี่ยงเบนไปจากวิถีปฏิบัติที่ยอมรับกันเพื่อให้ได้ประโยชน์สำหรับตนเอง เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่ฉ้อฉลต่อความไว้วางใจของสังคม ซึ่งแสดงออกดังนี้

- มักเป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับบุคคลมากกว่าหนึ่งคน
- โดยภาพรวมเกี่ยวข้องกับความลับ
- มักเกี่ยวข้องกับพันธกรณีหรือประโยชน์ได้เสียร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง
- ผู้ที่กระทำโดยปกติกมักจะพยายามอำพรางสิ่งที่ตนทำ
- การกระทำทั้งหลายมักเกี่ยวข้องกับการฉ้อฉล

- การกระทำไม่ว่ารูปแบบใดๆ เป็นการทรยศต่อความไว้วางใจ
- การกระทำนั้นมักจะเกี่ยวข้องกับหน้าที่ในสองด้านที่ขัดแย้งกันของผู้กระทำนั้น
- เป็นการกระทำที่ละเมิดแบบแผนพฤติกรรมการทำงานที่

รูปแบบการทุจริต

รูปแบบการทุจริตที่เกิดขึ้นสามารถแบ่งได้ 3 ลักษณะ คือ แบ่งตามผู้ที่เกี่ยวข้อง แบ่งตามกระบวนการที่ใช้ และแบ่งตามลักษณะรูปธรรม ดังนี้คือ

1) แบ่งตามผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นรูปแบบการทุจริตในเรื่องของอำนาจและความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ระหว่างผู้ที่ทำให้การอุปถัมภ์ (ผู้ให้การช่วยเหลือ) กับผู้ถูกอุปถัมภ์ (ผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือ) โดยในกระบวนการทุจริตจะมี 2 ประเภทคือ

(1) การทุจริตโดยข้าราชการ หมายถึง การกระทำที่มีการใช้หน่วยงานราชการเพื่อมุ่งแสวงหาผลประโยชน์จากการปฏิบัติงานของหน่วยงานนั้นๆ มากกว่าประโยชน์ส่วนรวมของสังคมหรือประเทศ โดยลักษณะของการทุจริตโดยข้าราชการสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทย่อย ดังนี้ ก) การคอร์รัปชันตามน้ำ (corruption without theft) จะปรากฏขึ้นเมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องการสินบนโดยให้มีการจ่ายตามช่องทางปกติของทางราชการ แต่ให้เพิ่มสินบนรวมเข้าไว้กับการจ่ายค่าบริการของหน่วยงานนั้น ๆ โดยที่เงินค่าบริการปกติที่หน่วยงานนั้นจะต้องได้รับก็ยังคงได้รับต่อไป ข) การคอร์รัปชันทวนน้ำ (corruption with theft) เป็นการคอร์รัปชันในลักษณะที่เจ้าหน้าที่ของรัฐจะเรียกร้องเงินจากผู้ขอรับบริการโดยตรง โดยที่หน่วยงานนั้นไม่ได้มีการเรียกเก็บเงินค่าบริการแต่อย่างใด

(2) การทุจริตโดยนักการเมือง (political corruption) เป็นการให้หน่วยงานของทางราชการโดยบรรดานักการเมืองเพื่อมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ในทางการเงินมากกว่าประโยชน์ส่วนรวมของสังคมหรือประเทศเช่นเดียวกัน โดยรูปแบบหรือวิธีการทั่วไปจะมีลักษณะเช่นเดียวกับการทุจริตโดยข้าราชการ แต่จะเป็นในระดับที่สูงกว่า เช่น การทุจริตในการประมูลโครงการก่อสร้างขนาดใหญ่ และมีการเรียกรับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์ต่างๆ จากภาคเอกชน เป็นต้น

2) แบ่งตามกระบวนการที่ใช้ มี 2 ประเภทคือ (1) เกิดจากการใช้อำนาจในการกำหนดกฎ กติกา พื้นฐาน เช่น การออกกฎหมาย และกฎระเบียบต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกต่อกลุ่มธุรกิจของตนหรือพวกพ้อง และ (2) เกิดจากการใช้อำนาจหน้าที่เพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากกฎ และระเบียบที่ดำรงอยู่ ซึ่งมักเกิดจากความไม่ชัดเจนของกฎและระเบียบเหล่านั้นที่ทำให้เจ้าหน้าที่สามารถใช้ความคิดเห็นของตนได้ และการใช้ความคิดเห็นนั้นอาจไม่ถูกต้องหากมีการใช้ไปในทางที่ผิดหรือไม่ยุติธรรมได้

3) แบ่งตามลักษณะรูปธรรม มีทั้งหมด 4 รูปแบบคือ

(1) คอร์รัปชันจากการจัดซื้อจัดหา (Procurement Corruption) เช่น การจัดซื้อสิ่งของในหน่วยงาน โดยมีการคิดราคาเพิ่มหรือลดคุณสมบัติแต่กำหนดราคาซื้อไว้เท่าเดิม

(2) คอร์รัปชันจากการให้สัมปทานและสิทธิพิเศษ (Concessionaire Corruption) เช่น การให้เอกชนรายใดรายหนึ่งเข้ามามีสิทธิในการจัดทำสัมปทานเป็นกรณีพิเศษต่างกับเอกชนรายอื่น

(3) คอร์รัปชันจากการขายสาธารณสมบัติ (Privatization Corruption) เช่น การขายกิจการของรัฐวิสาหกิจ หรือการยกเอาที่ดิน ทรัพย์สินไปเป็นสิทธิการครอบครองของต่างชาติ เป็นต้น

(4) คอร์รัปชันจากการกำกับดูแล (Regulatory Corruption) เช่น การกำกับดูแลในหน่วยงานแล้วทำการทุจริตต่างๆ เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2561)

โดยสรุป การทุจริตคอร์รัปชันในความหมายในบริบทสังคมไทย มีความหมายเช่นเดียวกันกับความหมายในบริบทสากลทั่วไป อันรวมถึงการฉ้อราษฎร์บังหลวง การทุจริตในหน้าที่ราชการ การรีดนาทาเร้นประชาชน การกินสินบน ตลอดจนความไม่ยุติธรรมอื่นๆ ที่ข้าราชการหรือบุคคลอื่นใดใช้เป็นเครื่องมือในการลิดรอนความเป็นธรรมและความถูกต้องตามกฎหมายของสังคม หรือกล่าวอย่างสั้นที่สุด คือ การทุจริตและการประพฤติมิชอบของข้าราชการเมื่อประมวลความหมายของคำว่า คอร์รัปชันจากนักวิชาการและนักคิดทั้งหลายแล้ว พอประมวลได้ว่า การคอร์รัปชันเป็นเรื่องของการที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ได้ใช้อิทธิพลทางใดทางหนึ่งของตนเพื่อได้มาซึ่งผลประโยชน์จากสาธารณชนหรือหน่วยงานที่สังกัดให้ตนเองหรือพวกพ้องของตน อย่างไรก็ตามเมื่อเทียบกับคำของภาษาไทยพบว่า การทุจริตคอร์รัปชันยังตรงกับคำไทยอีกหลายคำ เช่น การฉ้อราษฎร์บังหลวง การฉ้อฉล การคดโกง ส่วย การติดสินบน การกินตามน้ำ การกินทวนน้ำ คำวิ่งเต้น คำน้ำร้อนน้ำชา และเงินใต้โต๊ะ ดังนั้น การทุจริต คือ การคดโกง ไม่ซื่อสัตย์สุจริต การกระทำที่ผิดกฎหมาย เพื่อให้เกิดความได้เปรียบ ในการแข่งขัน การใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ผิดเพื่อแสวงหาประโยชน์หรือให้ได้รับสิ่งตอบแทน การให้หรือการรับ สินบน การกำหนดนโยบายที่เอื้อประโยชน์แก่ตนหรือพวกพ้องรวมถึงการทุจริตเชิงนโยบาย

การประยุกต์หลักความพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับและทุกสาขา โดยมีหลักการที่คล้ายคลึงกัน คือ เน้นการเลือกปฏิบัติอย่างพอประมาณ มีเหตุผล และสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ตนเองและสังคม โดยดำเนินการด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง สร้างเครือข่ายเพื่อร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ โดยที่รายละเอียดของวิธีการ ขั้นตอนการปฏิบัติจะมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละสาขาภารกิจสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ให้เกิดขึ้นพร้อมๆ กับการรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่างๆ โดยมุ่งให้ประชาชน/ชุมชนสามารถพึ่งตนเอง และสามารถเป็นที่พึ่งของสังคม/ประเทศชาติได้ในที่สุด ทั้งนี้การสร้างฐานให้เข้มแข็งและสมดุล นักบริหารต้องมีความตระหนักเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้และสามารถนำมาขับเคลื่อนในหน่วยงาน และประยุกต์ใช้ในระบบของการทำงานทุกระดับจากระดับบนและระดับล่างควบคู่กันไป (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่อง มาจากพระราชดำริ, 2554)

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตามของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกโลกาภิวัตน์ “...เศรษฐกิจพอเพียงที่ได้ย้าแล้วย้าอีก แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Sufficiency Economy หมายความว่าประหยัด แต่ไม่ใช่ซีเหนียว ทำอะไรด้วยความอะลุ่มอล่วยกัน ทำอะไรด้วยเหตุและผล จะเป็นเศรษฐกิจพอเพียง แล้วทุกคนจะมีความสุขแต่พอเพียง” (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2544)

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากภาพหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย 3 ห่วง, 2 เงื่อนไข และ 4 มิติ อธิบายได้ว่า

- 1) 3 ห่วง ได้แก่ พอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัว
- 2) 2 เงื่อนไข ได้แก่ ก) เงื่อนไขความรู้ประกอบด้วย ความรู้ทางวิชาการด้านต่างๆ และความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาเชื่อมโยงกัน เพื่อนำไปวางแผนปฏิบัติอย่างระมัดระวังทุกขั้นตอน และ ข) เงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วย การตระหนักในคุณธรรม สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

ทั้ง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข และ 4 มิติ จะต้องนำไปสู่ความก้าวหน้า สมดุล มั่นคง ยั่งยืน และพร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

คุณลักษณะที่สำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 3 ห่วง 2 เงื่อนไข คือ แนวทางการดำเนินชีวิตให้อยู่บนทางสายกลางตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพ้นจากภัยและวิกฤติการณ์ ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดคุณภาพ ชีวิตที่ดีอย่างมั่นคงและยั่งยืน ประกอบด้วย

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้องไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลัก ศีลธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม คิดถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถี่ถ้วน โดยคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น จากการ กระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3. มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับ ผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้าน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้น เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่ทันทั้งที่ เงื่อนไขในการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่

1. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้านความรอบคอบที่จะนำความรู้ เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ

2. เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนัก ในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความ อดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญา ในการดำเนินชีวิต

โดยสรุป หลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยพื้นฐานนั้นเป็นการพึ่งตนเองเป็นหลัก ทำงานเป็นขั้นตอน รอบคอบ ระมัดระวัง ทั้งนี้ ต้องพิจารณาถึงความพอดี พอเหมาะ พอควร ด้วยความสมเหตุสมผล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ที่สำคัญจะกระทำสิ่งใดต้องคำนึงถึงคุณธรรม ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตด้วยพฤติกรรม ด้านจริยธรรมของบุคคลที่แสดงออกมีความสัมพันธ์กับ 4 มิติ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังตารางต่อไปนี้

4 มิติ	พฤติกรรมทางคุณธรรม/จริยธรรม
1) ด้านจิตใจ	มีจิตใจเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประนีประนอม สำนึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก
2) ด้านสังคม	ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัว และชุมชน
3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และจัดการอย่างฉลาด เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความยั่งยืน
4) ด้านเทคโนโลยี	รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสอดคล้องต่อความต้องการของสังคม และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

STRONG : จิตพอเพียงต่อต้านการทุจริต

การป้องกันและปราบปรามการทุจริต วิเคราะห์ภาพอนาคตประชาชนและสังคมไทย ข้างหน้าไว้ว่า หากยุทธศาสตร์ชาติได้รับความร่วมมือร่วมใจจากทุกภาคส่วน ของสังคมไทยในการไปปฏิบัติจริง ประชาชนไทยจะมีการตื่นตัวต่อการทุจริตมากขึ้น มีการให้ความสนใจต่อข่าวสารและตระหนักถึงผลกระทบของการทุจริตที่มีต่อมากขึ้น เพื่อให้ภาพอนาคตบรรลุผลได้จริง ต้องให้ความสำคัญอย่างแท้จริง กับการประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ประกอบหลักการต่อต้านการทุจริต เพื่อสร้างฐานคิดจิตพอเพียงด้านทุจริตให้เกิดขึ้น

ก. การใช้หลัก STRONG มาประยุกต์ต่อต้านการทุจริต

S= Sufficient การน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เป็นหลักในการทำงานและดำเนินชีวิต
 T= Transparent การปฏิบัติงานบนฐานความโปร่งใส ตรวจสอบได้
 R= Realize การตระหนักถึงปัญหาการทุจริต คอร์รัปชัน และการแยกแยะผลประโยชน์ส่วนตัว และผลประโยชน์ส่วนรวม

O= Onward การสร้างวัฒนธรรมไม่ทนต่อการทุจริต

N= Knowledge การพัฒนาองค์ความรู้อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เท่าทันสถานการณ์การทุจริต

G= Generosity การสร้างความเอื้ออาทรบนพื้นฐานของจิตธรรมและพอเพียง

ข. เป้าหมายชมรม STRONG

1. เจ้าหน้าที่/ประชาชน มีจิตสำนึกและพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวม และประเทศชาติเพิ่มขึ้น ปฏิบัติคุณธรรมทั้ง ๔ เรื่อง วินัย/พอเพียง/สุจริต/จิตอาสา
2. องค์กรได้รับการยอมรับให้เป็นต้นแบบการส่งเสริมจริยธรรม

ค. คุณธรรมที่พึงประสงค์ 4 เรื่อง

1. พอเพียง เป็นศาสตร์พระราชาและเป็นคุณธรรมฐานรากที่จะนำไปสู่คุณธรรมอื่น ๆ มีความหมายถึง ความพอเพียงในการดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง มีเหตุมีผล ใช้ความรู้ในการตัดสินใจอย่างรอบคอบมีความพอประมาณ พอดี ไม่เบียดเบียนตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม ไม่ประมาท สร้างภูมิคุ้มกันที่ดี รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง คุณลักษณะของ “คนหัวใจพอเพียง” ได้แก่ ไม่เป็นผู้บริโภคนิยมหรือวัตถุนิยม มีความใฝ่รู้รักษาคำพูดและชื่อเสียง ฝึกฝน แก้ไข ปรับปรุงตน ขยัน อดทน และมีความเพียร เสียสละและเอื้ออาทรต่อผู้อื่นเสมอ

2. วินัย เพื่อเสริมสร้างการประพฤติปฏิบัติตนของคนไทยให้มีความเข้มแข็ง เคารพกติกาการอยู่ร่วมกัน มีความหมายถึงการยึดมั่นและรับผิดชอบในหน้าที่ของตน ทั้งวินัยต่อตนเองในการผลักดันชีวิตให้ก้าวหน้า วินัยต่อองค์กร สังคม ปฏิบัติตามจริยธรรม จรรยาบรรณ และเคารพต่อกฎหมาย ซึ่งควรมีทั้งวินัยในตนเอง และวินัยเพื่อส่วนรวมด้วย “คนมีวินัยในตนเอง” อาทิ รู้จักวางแผนและแบ่งเวลาเป็น เปิดใจรับทุกคำแนะนำ หรือคำติชม และนำความผิดพลาดมาปรับปรุงแก้ไข

3. สุจริต เพื่อแก้วิกฤติการทุจริตที่ต้นทาง มีความหมายถึงความซื่อตรง ความซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นยืนหยัดในการรักษาความจริง ความถูกต้อง ความเป็นธรรมทั้งปวง กล้าปฏิเสธการกระทำ ที่ไม่ซื่อตรง ไม่ซื่อสัตย์ของบุคคลอื่นที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวม การแก้ปัญหาการทุจริตให้ได้ผลจะต้องปลูกฝังให้คนในสังคมเห็นคุณค่าของความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ มีระบบและกระบวนการหล่อหลอมขัดเกลาทางสังคม ตั้งแต่เด็ก ครอบครัว ชุมชน องค์กร และสังคม

4. จิตอาสา เพื่อให้คนไทยใส่ใจสังคมและอยู่ร่วมกันอย่างปรองดอง มีความหมายถึง การเป็นผู้ที่ใส่ใจต่อสังคมสาธารณะและอาสาลงมือทำอย่างใดอย่างหนึ่งอันมิใช่หน้าที่ของตน ด้วยความรัก ความสามัคคี เพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ของสังคม และของประเทศชาติ โดยมีได้หวังผลตอบแทน ทำดีเพื่อความดี เอื้ออาทรต่อคนร่วมสังคม ทำอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย

สรุป

หากคนไทยทุกคนร่วมมือร่วมใจในการนำหลักจิตพอเพียง : เพื่อการต่อต้านทุจริตไปปฏิบัติจริง ประชาชนไทยจะมีความตื่นตัวต่อการทุจริตมากขึ้น มีการให้ความสนใจต่อข่าวสารและตระหนัก ถึงผลกระทบของการทุจริตที่มีต่อประเทศมากขึ้น มีการแสดงออกซึ่งการต่อต้านการทุจริตทั้งใน ชีวิตประจำวันและการ

แสดงออกผ่านสื่อสาธารณะและสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ประชาชนในแต่ละช่วงวัยได้รับกระบวนการกล่อมเกลாதองศาว่าการทุจริตถือเป็นพฤติกรรมที่นอกจากจะผิด กฎหมายและทำให้เกิดความเสียหายต่อประเทศแล้ว ยังเป็นพฤติกรรมที่ผิดจริยธรรม ไม่ได้ได้รับการยอมรับจากสังคม ประชาชนจะเริ่มเรียนรู้การปรับเปลี่ยนฐานความคิดที่ทำให้สามารถแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนกับผลประโยชน์ส่วนรวมได้ วัฒนธรรมทางสังคมที่มีฐานอยู่บนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะหล่อหลอมให้ประชาชนไม่กระทำการทุจริตเนื่องจากมีพื้นฐานจิตที่พอเพียง มีความละเอียดต่อการทุจริตประพฤตินิยม และไม่ยอมให้ผู้อื่นกระทำการทุจริตอันส่งผลให้เกิดความเสียหาย ต่อสังคมส่วนรวม เพื่อให้ภาพอนาคตดังกล่าวสามารถบรรลุผลได้จริง ภาคประชาชนต้องให้ความสำคัญอย่างแท้จริง กับการปรับประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ประกอบกับหลักการต่อต้านการทุจริตอื่น ๆ เพื่อสร้างฐานคิดจิตพอเพียงต่อต้านการทุจริตให้เกิดขึ้นเป็นพื้นฐานความคิดของ ปัจเจกบุคคล โดยประยุกต์หลักบูรณาการ “STRONG” นั้นเอง

เอกสารอ้างอิง

- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2550). *การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- พระราชดำรัสพระราชทานแก่บุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลเนื่องในโอกาส วันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต. (2541). สืบค้นเมื่อ 17 กรกฎาคม 2563. จาก <http://www.amarin.com/royalspeech/speech41.htm>
- คณะกรรมการ ป.ป.ช.. (2560). *ยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560 – 2564)*. (2560). สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2563. จาก http://www.anticorruption.m-society.go.th/?page_id=1315.
- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9. (2544). *พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง*. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2563. จาก <http://km.rdpb.go.th/Knowledge/View/74>.
- ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริต. (2562). *หนังสือชุดวิชาป้องกันการทุจริต กระทรวงคมนาคม STRONG : จิตพอเพียงต้านทุจริต*. สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2562. จาก https://www.md.go.th/central/md_ethic/admin/images/upload/news/744-004.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2561). *หลักสูตรต้านทุจริตศึกษา (Anti-Corruption Education)*. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2564. จาก <http://www.bhes.mua.go.th/pdf/Anti-Corruption%20Education/Anti-Corruption%20Education.pdf>.

Journal of Buddhist Education and Research : JBER

ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน 2564

[259]

Vol.7 No.1 January - April 2021

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2554). *การประกวดผลงานตามปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง ครั้งที่ 2*. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2564. จาก <http://www.rdpb.go.th/th/Download/>.

กลไกของนักบริหารต่อการจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ภายในองค์กร
ในยุคของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

MANAGEMENT MECHANISMS FOR MANAGING ELECTRONIC SYSTEMS
WITHIN THE ORGANIZATION IN THE AGE OF SOCIAL CHANGE*

ธีร์ดนัย กัปโก, ทรงพล โชติกเวชกุล

พระมหากิติ กิตติเมธี (สอนเสนา), อัสฎานิชฐ์ โคตรชัย, ชัยรัตน์ มาสอน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Teedanai Kapko, Songphon Choutikavatchagul

Phramaha Kitti Kittimatee (Sonsana), Ausadanit Kotchai, Chairat Mason

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus, Thailand

E-mail : teedanai.kap@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการสนับสนุนการสร้างกลไกของนักบริหารในการจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ให้กับองค์กรเพื่อการสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งเป็นการประเมินทักษะของนักบริหาร ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การนำ การควบคุม โดยมีหลักการในการดำเนินการในระดับนโยบาย ระดับการจัดการ และระดับปฏิบัติการ ซึ่งวัด ความโปร่งใส ประโยชน์สาธารณะ และความเป็นผู้นำในระบบระบบอิเล็กทรอนิกส์ภายในองค์กรนั้น

คำสำคัญ: กลไกนักบริหาร; ระบบอิเล็กทรอนิกส์; ภายใต้การเปลี่ยนทางสังคม

Abstracts

This article aims to support the creation of a mechanism for executives to manage electronic systems for organizations to create social change. This is an assessment of management skills, consisting of planning, organizing, leading, controlling with principles of implementation at the policy level management level and operational levels, which measure transparency, public interest And leadership in the electronic system within the organization

Keywords: Executive mechanism; electronic system; Under social change

บทนำ

หลักการหนึ่งที่เป็นประเด็นสำคัญที่ให้ความสนใจเกี่ยวกับระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ (MIS) คือ การเติบโตอย่างรวดเร็วของการวิจัยทฤษฎีและการกำหนดเงื่อนไขของระบบสารสนเทศ แต่ความรู้ที่เป็นประโยชน์ของ MIS ไม่ได้ให้บริการกับบุคคลอย่างเท่าเทียม บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในภาครัฐจำเป็นต้องใช้ความรู้ระดับสูงเป็นพิเศษ ทั้งนี้เกิดจากบทเรียนในอดีตในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับ MIS โดยที่ข้อมูลจาก MIS ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ส่วนมากได้รับการพัฒนาจากเว็บไซต์ของภาคเอกชน โดยเป็นการใช้งานในบริบทของภาคเอกชน และเงื่อนไขที่พัฒนาขึ้นจากภาคเอกชนเท่านั้น แต่ข้อมูลทั่วไปอาจใช้ได้กับบริบทของภาครัฐ ปัญหาอยู่ที่การพิจารณาของระบบ ว่าข้อมูลที่ค้นพบและเงื่อนไขใดบ้าง ที่ภาครัฐสามารถนำมาใช้ในการบริหารจัดการภาครัฐได้ ในขณะที่ทฤษฎีและการวิจัย MIS ได้มีการเติบโตขึ้นอย่างก้าวกระโดด แต่ทั้งนี้การวิจัยนั้นแทบไม่มีทฤษฎีใดที่เผยแพร่ในระบบข้อมูลการจัดการสาธารณะ (PMIS) ทั้งนี้เนื้อหาที่กำหนดขึ้น คือ กรอบบูรณาการเชิงทฤษฎีสำหรับ PMIS ซึ่งให้ความสำคัญถึงความแตกต่างระหว่างสภาพแวดล้อมของภาครัฐและเอกชน ทั้งนี้ กรอบแนวคิดของการทำงานสำหรับทฤษฎี MIS จะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเพื่อนำเสนอกรอบ (PMIS) Public Management Information System ต่อไป

ช่วงทศวรรษที่ผ่านมาได้มีการวิจัยหลายชิ้นที่ได้มีการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับ MIS และมีการนำเสนอกรอบวิจัย โดยนำเสนอโดย Lves, Hamilton, และ Davis โดยกำหนดแนวทางแบบบูรณาการในการจัดการแบบ MIS และได้จัดหมวดหมู่การวิจัย ซึ่งได้กำหนดตัวแปรอยู่ สามระดับ คือ 1. ตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อมที่กำหนดทรัพยากรและข้อจำกัดของทรัพยากร 2. ตัวแปรระบบที่แสดงลักษณะของ MIS 3. ตัวแปรกระบวนการที่วัดประสิทธิภาพของ MIS ภายในองค์กร จากรูปแบบที่นำเสนอ MIS จะมองข้ามตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและมุ่งเน้นไปที่พฤติกรรมของบุคลากรภายในองค์กร สิ่งที่นำเสนอส่วนหนึ่งเกี่ยวกับ MIS คือ ลักษณะขององค์กรที่มีต่อประสิทธิภาพของ MIS เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญในการจัดการองค์กร

กรอบทฤษฎีดังกล่าวสำหรับการวิจัยใน ข้อมูล Management Information Systems (MIS) ถูกวิพากษ์วิจารณ์เนื่องจากขาดความสนใจจากสภาพภายนอกขององค์กร ทั้งในกรอบนั้นไม่ได้พัฒนาขึ้นเพื่อเป็นการรองรับ MIS ในองค์กรสาธารณะ หรือ ระบบข้อมูลการจัดการแบบสาธารณะ (PMIS)

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาการจัดการระบบข้อมูลของภาครัฐ ได้มีวิธีการจัดการจากข้อมูลของรัฐภายในสำนักงานเป็นข้อมูลที่ไม่มีความสำคัญ เปลี่ยนแปลงไปเป็นข้อมูลของภาครัฐที่สร้างความรับผิดชอบให้กับองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น ทั้งนี้ก่อนที่จะมีการประกาศใช้ระบบคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล รัฐบาลมักให้ความสนใจในระบบข้อมูล โดยการจ้างพนักงานและผู้บริหารระดับสูงให้มีการจัดการข้อมูล โดยที่ระบบสารสนเทศส่วนใหญ่จะใช้ในการทำธุรกรรม เช่น การเรียกเก็บเงินเดือนพนักงาน งาน

สาธารณูปโภค ในขณะที่เดียวกันยุคของการเปลี่ยนแปลง ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศกลับถูกมองว่าเป็นส่วนสำคัญ ที่จำเป็นต้องมีการจัดการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

โดยที่ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้กลายเป็นส่วนสำคัญของพนักงานในองค์กรและประชาชนส่วนใหญ่ได้ใช้งานผ่านระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้นสิ่งสำคัญขององค์กรที่จะต้องดำเนินการ คือ วิธีการสร้างระบบและกลไกในการตอบสนองความต้องการทั้งภายในและภายนอกองค์กร บุคลากรภายในองค์กรและหน่วยงานภายนอกต้องมีบทบาทในการวางแผนการใช้ระบบเหล่านั้น เพื่อให้ระบบเหล่านั้นมีการตอบสนองความต้องการได้อย่างเป็นระบบ โดยการสร้างกรอบที่ชัดเจน และไม่ให้ข้อมูลระบบรู้ได้เฉพาะฝ่ายช่างเทคนิคเท่านั้น

มีข้อมูลส่วนมากเกี่ยวกับการจัดการข้อมูลของระบบสารสนเทศที่มุ่งเน้นเป้าหมายการดำเนินงานของผู้จัดการภาคเอกชน แต่มีเอกสารเพียงไม่กี่เล่มที่จะให้ความสำคัญกับระบบของภาครัฐ มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่าทำไมไม่ให้บุคลากรที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับระบบใช้หลักการเดียวกันกับภาคเอกชน ทำไมต้องมีการศึกษาวิจัยและศึกษาเอกสารสำหรับบุคลากรที่ทำหน้าที่ของรัฐโดยตรง ทั้งนี้แม้ว่าองค์กรของรัฐและเอกชนจะใช้ “ระบบฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์เดียวกัน” แต่กลับมีความแตกต่างกันที่เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของงาน โดยที่ระบบเหล่านั้นมีอิทธิพลอย่างมากต่อการคำนวณทุกด้านตั้งแต่ระบบการวางแผน จนถึงระบบการประเมินผล เป็นต้น

ดังนั้น องค์กรหรือหน่วยงานจำเป็นต้องมีเอกสารเกี่ยวกับการจัดการระบบสารสนเทศของรัฐ ทั้งนี้จะช่วยให้ผู้ดูแลระบบหรือฝ่าย IT มีทักษะพื้นฐานเทคนิคที่มีความชำนาญมากยิ่งขึ้น และต้องมีความเข้าใจในระบบของรัฐให้ดียิ่งขึ้น (Bruce Rocheleau, 2006 : vii)

ในอนาคตการพัฒนาบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อสร้างความเข้มแข็งและปรับปรุงระบบให้ดียิ่งขึ้นโดยไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลผ่านสถาบันวิจัย โดยการวิจัยเชิงทฤษฎีและเชิงประจักษ์ซึ่งเป็นการพัฒนา ระบบ และเป็นหนทางที่จะสามารถข้ามพ้นวัฒนธรรมองค์กรแบบเดิม สิ่งที่สำคัญในการปฏิรูประบบราชการที่จะก้าวข้ามระบบแบบดั้งเดิม จำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้มีส่วนได้เสียที่สำคัญ การออกแบบกฎหมายเพื่อสนับสนุนระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เป็นส่วนที่สำคัญในการพัฒนาระบบ

สิ่งสำคัญอย่างยิ่ง คือ การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์แบบดั้งเดิมให้พัฒนาระดับความสัมพันธ์แบบใหม่ การเปลี่ยนแปลงสิ่งเหล่านี้เกิดจากระบบการวางรากฐานของผู้มีอำนาจในหน่วยงานของรัฐ ซึ่งในบรรดาคำถามที่สำคัญของการจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่ยังต้องค้นหาคำตอบ คือ 1.อะไร คือ ผลกระทบของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อคุณภาพของการกำหนดนโยบายและนโยบายการดำเนินการ 2.อะไร คือ ผลของความโปร่งใสและอำนาจที่เพิ่มขึ้นในการจัดการและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถของระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ในการรับใช้สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งที่เป็นผลกระทบจากโครงสร้างพื้นฐานของระบบ

ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้กำหนด นโยบายอาจใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการปฏิรูป ภาครัฐโดยการปรับโครงสร้างหน่วยงานภาครัฐ การดำเนินงานและความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานและองค์กร อื่น ๆ และระดับอิเล็กทรอนิกส์มีแนวโน้มเป็นพื้นที่ในการ “เปลี่ยนแปลง” สำหรับการปกครองในศตวรรษที่ 21 (Jane E. Fountain, 2007 1-29)

หลักการจัดการของนักบริหาร

หน้าที่ของการบริหารจัดการหรือหลักกระบวนการของการบริหารจัดการ เป็นหน้าที่พื้นฐานของผู้จัดการ ในองค์กรหรือผู้จัดการในระบบใดระบบหนึ่ง ประกอบด้วยหน้าที่ พื้นฐาน 4 ประเภท (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2545)

1. การวางแผน เป็นกระบวนการในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการและเป็นวิธีการ ในการพิจารณาสู่การปฏิบัติ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของงานที่กำหนดไว้ เป็นส่วนที่สำคัญที่ผู้บริหาร ต้องใช้อำนาจในการตัดสินใจ ว่าองค์กรใดองค์กรหนึ่งมีวัตถุประสงค์อย่างไรในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จได้ และมีวิธีการในการดำเนินการอย่างไรเพื่อให้วัตถุประสงค์ของงานที่วางไว้ประสบความสำเร็จได้ ซึ่งการวางแผนประกอบด้วย ประเด็นดังต่อไปนี้ 1.1 การดำเนินการตรวจสอบตัวขององค์กรเอง เพื่อให้ ทราบสถานภาพปัจจุบันขององค์กรนั้น ๆ 1.2 การสำรวจสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก 1.3 การกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์กร 1.4 การพยากรณ์ในสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต 1.5 การ กำหนดขั้นตอนของแนวทางปฏิบัติงานและการกำหนดความจำเป็นในการใช้ทรัพยากรขององค์กร 1.6 การ ประเมินผลการปฏิบัติงานขององค์กรตามแนวทางที่ได้วางไว้ 1.7 การทบทวนและการปรับแผนขององค์กร หลากกรณีเมื่อเกิดสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และผลลัพธ์ในการควบคุมขององค์กรไม่เป็นไปตามที่องค์กร กำหนดไว้ 1.8 การติดต่อสื่อสารขององค์กรในกระบวนการวางแผนเป็นไปอย่างทั่วถึงภายในองค์กรและ ภายนอกองค์กร

2. การจัดองค์กร เป็นขั้นตอนในการดำเนินงานขององค์กรในการจัดบุคคลและทรัพยากรใช้ สนับสนุนในการปฏิบัติงาน เพื่อให้้องค์กรบรรลุตามจุดหมายในงานที่วางไว้ ทั้งนี้ยังเป็นการจัดแบ่งงาน และการจัดสรรทรัพยากรสำหรับการปฏิบัติงาน โดยมีเป้าประสงค์ เพื่อให้งานนั้น ๆ สำเร็จ ซึ่งการจัดองค์กร ประกอบด้วย 2.1 การระบุข้อมูลที่ชัดเจนและการอธิบายวิธีการปฏิบัติงานที่จะใช้ในการดำเนินการในองค์กร 2.2 การกระจายงานขององค์กรออกเป็นหน้าที่ของงาน 2.3 การดำเนินการรวมหน้าที่ต่างๆของงานเข้าเป็น ตำแหน่งงาน 2.4 หลักการในการอธิบายสิ่งที่จำเป็นหรือความต้องการของตำแหน่งงานในองค์กร 2.5 การวาง ระบบงานโดยการรวมตำแหน่งต่าง ๆ ของงาน ทำให้เป็นหน่วยงานที่มีความสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสม และสามารถบริหารจัดการในงานนั้นได้อย่างเป็นระบบ 2.6 การวางระบบในการมอบหมายงาน มอบหมายความ รับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ และอำนาจหน้าที่ 2.7 การวางระบบในการทบทวนโครงสร้างขององค์กร หาก

มีสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงไป และผลลัพธ์ของการควบคุมภายในองค์กรไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ 2.8 การติดต่อสื่อสารในขั้นตอนของการจัดการองค์กรให้เป็นไปอย่างทั่วถึง 2.9 การกำหนดความจำเป็นในการใช้ทรัพยากรมนุษย์ 2.10 การสรรหาผู้ที่มีความสามารถและมีศักยภาพในการปฏิบัติงาน 2.11 การคัดเลือกบุคคลด้วยวิธีการสรรหา 2.12 การฝึกอบรมและการพัฒนาบุคลากรให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพในการปฏิบัติงาน 2.13 การทบทวนในการปรับปรุงคุณภาพการปฏิบัติงานของทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่ภายในองค์กร เมื่อเกิดสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และผลการดำเนินการหรือผลลัพธ์ไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ 2.14 การติดต่อสื่อสารในขั้นตอนของการจัดคนเข้าทำงานให้เป็นไปได้อย่างทั่วถึงภายในองค์กร

3. การนำ เป็นกระบวนการในการกระตุ้นบุคลากรให้เกิดความกระตือรือร้น และมีแนวคิดในการวางระบบให้พนักงานภายในองค์กรเกิดความพยายามทำงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การนำนั้นจึงเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องในการวางระบบและเป็นความพยายามของผู้จัดการที่จะเป็นตัวกระตุ้นให้พนักงานภายในองค์กรมีศักยภาพในการทำงานที่สูงขึ้น กล่าวได้ว่า การนำเป็นตัวช่วยให้การปฏิบัติงานบรรลุผลสำเร็จอย่างเป็นระบบ ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างขวัญและแรงจูงใจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งการนำ ประกอบด้วย 3.1 วิธีการในการติดต่อสื่อสารการทำงาน เพื่อเป็นการอธิบายการปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้รับทราบ 3.2 วิธีการในการมอบหมายงาน และกำหนดมาตรฐานต่าง ๆ ของงานตามที่วางแผนงานไว้ 3.3 การให้คำแนะนำและคำปรึกษาแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาของส่วนงานเพื่อให้งานสอดคล้องกับมาตรฐานของการปฏิบัติงานที่ตั้งไว้ 3.4 หลักการของการให้รางวัลแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งอยู่ภายใต้ผลของการปฏิบัติงาน 3.5 การให้คำชมเชยและการติเตียนด้วยความยุติธรรมและถูกต้องเหมาะสมตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน 3.6 การจัดสรรให้มีสภาพแวดล้อมที่มากกระตุ้นในการจูงใจ โดยใช้หลักการของการสื่อสาร เพื่อสำรวจความต้องการตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป 3.7 หลักของการทบทวนและการปรับวิธีการของภาวะความเป็นผู้นำ เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป และผลลัพธ์ของการควบคุมไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ 3.8 การติดต่อสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กรในสถานะของความเป็นผู้นำ

4. การควบคุม เป็นวิธีการในการติดตามผลการดำเนินงาน และใช้ในการแก้ไขปรับปรุงปัญหาที่เกิดขึ้นหรือเป็นขั้นตอนในการวัดผลของการปฏิบัติงาน และเป็นวิธีการในการดำเนินการแก้ไขเพื่อให้องค์กรบรรลุผลสัมฤทธิ์ที่ตั้งไว้ ซึ่งการควบคุม ประกอบด้วย 4.1 การกำหนดมาตรฐานต่าง ๆ ภายในองค์กร 4.2 วิธีการในการเปรียบเทียบและการติดตามผลของการปฏิบัติและมาตรฐานที่ตั้งไว้ 4.3 การแก้ไขปัญหาความบกพร่องที่เกิดขึ้นตามสถานการณ์ของการปฏิบัติงาน 4.4 หลักการของการทบทวนและปรับวิธีการของการควบคุม หากเกิดสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และผลลัพธ์ของการควบคุมไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ 4.5 การติดต่อสื่อสารให้เป็นไปตามกระบวนการของการควบคุม ได้อย่างทั่วถึง

ปัจจัยด้านการสนับสนุนส่งเสริมขององค์กร

ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นสิ่งที่จะต้องใช้ในการบริหารระบบขององค์กร โดยแนวคิดของ Kraemer และคณะ มองว่า “สิ่งที่สำคัญในการพัฒนาระบบองค์กรจำเป็นต้องมีบุคลากรในการพัฒนา ทั้งนี้รูปแบบระบบการดำเนินการจะมีประสิทธิภาพได้ จึงต้องมีผู้ควบคุมและการตัดสินใจในระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT)” (Kraemer et al., 1989) แม้ว่ารูปแบบของระบบสมัยดั้งเดิมจะเป็นระบบการสื่อสารแบบเอกสาร แต่เมื่อมีการพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไปยังคงใช้กลุ่มในการควบคุมและตัดสินใจระบบ ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับสูง การจัดการด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการจัดการภายในแผนกที่รับผิดชอบ ตามลำดับดังนี้

ประเภทที่ 1 รูปแบบของ Kraemer มองว่าผู้บริหารระดับสูงถูกมองว่าเป็นกลุ่มเดียวที่มองเห็นลักษณะองค์กรเป็นรูปแบบองค์กรโดยภาพรวม โดยที่หลักการของการบริหารของผู้บริหารระดับสูงเป็นการมองภาพรวม “ในสถานะเชิงกลยุทธ์” และเป็นที่แน่นอนว่าการบริหารจัดการของผู้บริหารระดับสูงต้องมีผลประโยชน์ในการบริหารงานโดยหลักการในสถานะเชิงกลยุทธ์ สิ่งที่สำคัญคือบุคลากรภายในองค์กรเข้าใจได้ดีว่า นวัตกรรมทางด้านไอทีเป็นนวัตกรรมอีกหนึ่งสิ่งที่ดีที่สุด เป็นวิธีการในการบริหารจัดการให้บรรลุถึงจุดเป้าหมายได้และสามารถสร้างความก้าวหน้าให้กับองค์กรได้เป็นอย่างดี

ประเภทที่ 2 ลักษณะผู้จัดการด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นมีความแตกต่างจากผู้บริหารระดับสูง ทั้งนี้เกิดจากระบบการจัดการของผู้จัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ มีแผนกหรือแผนกย่อย เช่น ระบบการจัดการบัญชี ระบบการจัดการการให้บริการ ทั้งนี้การจัดการในระบบนี้ของผู้จัดการมักเน้นความสนใจในเรื่องของเทคนิคโดยการเน้นและรักษาระบบเทคโนโลยีให้ทันสมัยอยู่เสมอ แต่ในลักษณะข้อมูลที่ผ่านมาหน่วยงานของรัฐขนาดเล็กบางแห่งไม่มีผู้จัดการระบบด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่เป็นมืออาชีพ หรือพนักงานทางด้านไอที โดยใช้ผู้จัดการทั่วไปในการจัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้วยการช่วยเหลือจากเจ้าของผลิตภัณฑ์และผู้ชำนาญเฉพาะทางเท่านั้น

ประเภทที่ 3 ผู้จัดการแผนกที่รับผิดชอบ กลุ่มนี้ถูกมองว่ามุ่งเน้นไปยังกลุ่มที่เป็นสาระสำคัญของแผนกและมีการบริหารจัดการแคบกว่าผู้บริหารระดับสูง โดยที่ความแตกต่างทางมุมมองของผู้นำทั้ง 3 ประเภทนี้ยังมีความสำคัญในระบบการจัดการข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศ อย่างไรก็ตามหากมีการเปลี่ยนแปลงในระบบทางด้านไอทีภายในภาครัฐ บุคลากรที่รับผิดชอบไม่มีความกังวลกับการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการบำรุงรักษาเทคโนโลยีที่ทันสมัยขึ้น ทั้งนี้เกิดจากการกำหนดมาตรฐานกลางขององค์กรเป็นการรวมศูนย์ในการตัดสินใจใช้ข้อมูล ซึ่งบุคลากรเหล่านั้นมีความต้องการที่จะลดความซับซ้อนในการบำรุงรักษาระบบเครือข่ายและระบบสนับสนุนมากขึ้น ดังนั้น ผู้จัดการที่ดูแลระบบเทคโนโลยีสารสนเทศจึงจำเป็นต้องการส่วนที่สนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูงเพื่อใช้ในการกำหนดวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์และใช้มาตรฐานเดียวกันทั่วทั้งระบบองค์กร (Bruce Rocheleau, 2006 : xvi)

ประเด็นเกี่ยวข้องที่สนับสนุน ในรูปแบบของ Huxhold ซึ่งระบบสารสนเทศนั้นถูกมองว่าพีระมิดโดยมีการจัดลำดับชั้นดังนี้ (Huxhold,W.E.,1991)

1. ระดับนโยบาย : ระดับนี้เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบบการกำหนดนโยบายของผู้บริหารระดับสูง และเกี่ยวข้องกับข้อสมมติฐานที่อาจเกิดขึ้นหรือพัฒนาขึ้นทั่วทั้งองค์กร เช่น การสนับสนุนสำหรับกำหนดกรอบของข้อกฎหมายที่เปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ขององค์กร (Bruce Rocheleau, 2006 : xvi - xvii) หลักของการกำหนดนโยบายเป็นสิ่งที่สำคัญของผู้บริหารที่ต้องให้ความสำคัญในการดำเนินการตามนโยบายให้ประสบความสำเร็จ ประเด็นในการกำหนดนโยบายควรให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกของการบริหาร ไม่ว่าจะเป็นนโยบายที่ใช้ในระดับสูงหรือระดับประเทศ ระดับหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ในชุมชนต่าง ๆ หรือในครอบครัว ในการกำหนดนโยบาย จะให้ความสำคัญเพื่อกำหนดทิศทางเป้าหมายและเพื่อให้เกิดความปลอดภัยป้องกันอุบัติเหตุ โดยที่นโยบายนั้นควรมีลักษณะ ดังนี้ 1.1 มีความชัดเจนและเข้าใจง่าย 1.2 มีเกณฑ์ของความปลอดภัยมาก่อนความสะดวกสบาย 1.3 นโยบายนั้นง่ายต่อการออกกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ 1.4 นโยบายง่ายต่อการควบคุมดูแล เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการดำเนินการ 1.5 การทำนโยบายผู้ปฏิบัติมีความเข้าใจและไม่ลังเลกังวลที่จะปฏิบัติตามข้อกำหนดนั้น ๆ (มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี, 2563) 1.6 นโยบายต้องมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยที่นโยบายต้องช่วยให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ 1.7 นโยบายต้องกำหนดขึ้นจากข้อมูลที่เป็นจริง 1.8 นโยบายต้องมีแผนกำหนดขึ้นก่อนที่จะมีการดำเนินงาน ด้วยวิธีการการจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสมและกำหนดกลวิธีในการดำเนินงาน ทั้งนี้ต้องแจ้งรายละเอียดของกลวิธีนั้น ๆ ในการปฏิบัติงานต้องเปิดกว้างให้ผู้ปฏิบัติงานได้ตีความ นำไปสู่การปฏิบัติตามความสามารถของผู้ปฏิบัติการและให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในขณะนั้น 1.9 นโยบายควรกำหนดขึ้นเพื่อเป็นผลประโยชน์โดยส่วนรวม 1.10 นโยบายต้องมีขอบเขตและระยะเวลาที่ใช้ นโยบาย 1.11 นโยบายต้องกำหนดขึ้นโดยให้คลุมกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต 1.12 การกำหนดนโยบายนั้นเป็นองค์ประกอบสำคัญต้องกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับปัจจัยภายนอกองค์กร (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2563)

2. ระดับการจัดการ : ระดับนี้มีความเกี่ยวข้องกับผู้บริหารระดับกลางและระดับสูงในการจัดการปัญหาในระดับแผนก เช่น การบริหารจัดการบุคลากรและการดำเนินการตรวจสอบประสิทธิภาพของระบบการดำเนินงาน (Bruce Rocheleau, 2006 : xvi - xvii) สิ่งที่สำคัญของหลักการของการจัดการ จำเป็นต้องมีการวางแผนให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรที่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้กับองค์กรโดยใช้หลักกระบวนการซึ่งประกอบด้วย 2.1 การวางแผน คือ การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์องค์กร การดำเนินการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ หรือกลยุทธ์การใช้งบประมาณต่าง ๆ ภายในองค์กร การกำหนดนโยบายและขั้นตอนของการทำงาน 2.2 การจัดองค์การ คือ การจัดระเบียบต่าง ๆ ของงาน โดยที่มีการกำหนดโครงสร้าง รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรับผิดชอบเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ และภารกิจตำแหน่งต่าง ๆ ที่ต้องดำเนินการให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของแผนที่วางไว้ การมอบหมายงานให้กับหน่วยงานย่อยพร้อมทั้งการจัดสรร

งบประมาณและทรัพยากรเพื่อใช้ในการปฏิบัติงาน 2.3 การจัดกำลังคน คือ การจัดสรรเพื่อคัดเลือกบุคคลบรรจุในตำแหน่งต่าง ๆ รวมถึงการฝึกอบรมบุคลากร เพื่อพัฒนาความรู้ให้เหมาะสมกับงานที่ปฏิบัติ การ 2.4 การอำนวยความสะดวก คือ การใช้อำนาจที่มีอยู่ในการสั่งการให้กำลังใจให้รางวัล กระตุ้นพฤติกรรมการทำงาน ของพนักงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ รวมถึงการกระจายงาน การประสานงานและการบริหารความขัดแย้งที่เกิดขึ้น 2.5 การควบคุม คือ การจัดการมาตรฐานของการปฏิบัติงาน สร้างกลไกในการรายงาน การกำกับ การทำงานของผู้ปฏิบัติงานให้เป็นไปตามขั้นตอนของการทำงานเพื่อพัฒนาสู่เป้าหมายของงาน รวมถึงการควบคุมให้คุณและโทษตามความเหมาะสมของสถานการณ์ (วัลลภา วิศวสุขมงคล, 2563)

3. ระดับปฏิบัติการ : ระดับนี้เกี่ยวกับฝ่ายที่ปฏิบัติหน้าที่ในการดำเนินการเป็นประจำภายในหน่วยงานองค์กร หรือ เรียกว่า ระดับต้น (Bruce Rocheleau, 2006 : xvi - xvii) ส่วนที่สำคัญที่ระดับปฏิบัติการต้องมีความเข้าใจในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ คือ ความสำคัญของการดำเนินงานซึ่งประกอบด้วย 3.1 ระดับปฏิบัติการต้องมีจุดมุ่งหมาย เป้าหมายที่ชัดเจนในการปฏิบัติงานแต่ละวัน 3.2 ต้องมีการเตรียมงานของตนเองให้พร้อมที่ได้รับมอบหมาย ก่อนร่วมปฏิบัติงานกับผู้อื่น 3.3 มีระเบียบวินัยและรู้จักการรักษาเวลาในการปฏิบัติงาน 3.4 ระดับปฏิบัติการต้องใส่ใจในรายละเอียดของงานที่ได้รับมอบหมาย 3.5 ต้องรู้จักใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมในการเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนางานที่ได้รับมอบหมาย 3.6 ต้องยอมรับและเปิดใจในการรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างจากเพื่อนร่วมงาน 3.7 หาประสบการณ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับกลุ่มวิชาชีพในตอนเองปฏิบัติงานซึ่งอยู่นอกองค์กร 3.8 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เปิดโลกทัศน์ มีวิสัยทัศน์ใหม่ ๆ ในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 3.9 เตรียมตัวให้มีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงภายในองค์กรอยู่เสมอ 3.10 พัฒนาศักยภาพของตัวเองอยู่เสมอเพื่อสร้างสรรค์และพัฒนาองค์กรให้มีพัฒนาการที่ดีขึ้น (ชัชวาล อรวงศ์ศุภทัต, 2563)

ทั้งนี้ระบบการจัดการ 3 ระดับนี้ โดยที่ระดับปฏิบัติการ เป็นผู้ที่รวบรวมงานต่าง ๆ ของการปฏิบัติหน้าที่ เช่น การระบุข้อมูลในงานที่จะดำเนินการในหน่วยที่เป็นเฉพาะเจาะจง ข้อมูลของการปฏิบัติงาน ระดับนี้จะถูกรวบรวมให้เข้ากับระดับการบริหารจัดการเพื่อให้ฝ่ายวิเคราะห์ ระดับแผนงานสามารถวิเคราะห์ได้ และผู้จัดการระดับกลางเป็นผู้ที่ตัดสินใจ เช่น วิธีการในการปรับปรุงระบบงาน การจัดสรรหาบุคลากร การประเมินบุคลากร การประเมินและการแก้ไขปัญหาการบริหารในประเด็นอื่น ๆ เมื่อฝ่ายปฏิบัติการและผู้บริหารระดับกลางวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางในการดำเนินการเสร็จสิ้น ข้อมูลเหล่านั้นอาจถูกส่งไปยังระดับนโยบายที่มีความชำนาญและวางระบบในการบริหารจัดการต่อไป โดยที่ผู้บริหารระดับนโยบายจะเป็นผู้ที่วางแผน เพื่อใช้เปลี่ยนแปลงนโยบาย และกำหนดกรอบของกฎหมายให้เหมาะสมและพัฒนาตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป (Bruce Rocheleau, 2006 : xvi - xvii)

ระบบข้อมูลการจัดการดังกล่าวจะต้องมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทั้ง 3 ระดับ โดยที่ Caudle, S.L., & Marchand, D.A. (1996) มองว่าองค์ประกอบที่สำคัญของแนวทางการปฏิบัติที่ดีที่สุด คือ การมีส่วนร่วม

ของผู้บริหารระดับสูง ส่วน Kraemer และ Huxhold มองว่า ต้องมีการสนับสนุนความสำคัญในการสร้างมุมมองที่กว้างขึ้น มีวิสัยทัศน์ที่แตกต่างในการพัฒนาระบบ ทัวทั้งองค์กร

อย่างไรก็ตามในการจัดการระบบข้อมูลนั้น ขั้นตอนสุดท้ายในการใช้ระบบ คือ กลุ่มผู้ใช้ระบบ โดยปกติผู้ปฏิบัติงานหรือผู้ที่อยู่ต่ำสุดของลำดับชั้นดังกล่าว เป็นผู้ที่มีข้อมูลมากที่สุดที่เกี่ยวกับการทำงานของระบบ ฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ และเป็นผู้เก็บระบบข้อมูลที่ดีที่สุดเกี่ยวกับประสิทธิภาพในระบบนั้น ๆ ทั้งนี้ฝ่ายดังกล่าวเป็นแหล่งที่มาของข้อมูลที่ป้อนเข้าสู่ระบบ บุคลากรเหล่านั้นจึงมีความเข้าใจระบบและมีความแม่นยำในการดำเนินการของระบบ การปฏิบัติงานของกลุ่มนี้จึงมีความสำคัญต่อระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในระบบใหม่ ๆ โดยที่ทําให้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศทำงานอย่างไม่มีประสิทธิภาพได้ หรือทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเช่นเดียวกัน

ในบางกรณีระบบการจัดการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เน้นการจัดการในระดับแผนกและระดับสูง วิธีการนี้อาจใช้ได้ดี หากผู้บริหารระดับกลางอธิบายถึงมุมมองของผู้ใช้งานได้ดี แต่สำหรับการวางแผนและการดำเนินกิจกรรมในระบบอาจเกิดความล้มเหลวหากผู้บริหารระดับกลางสื่อสารผิดพลาด ดังนั้น ผู้ดูแลระบบปฏิบัติการต้องมั่นใจว่า ระบบนั้นๆ ได้รับความสนใจกับความต้องการของผู้ใช้ระบบ และให้เข้าใจว่าผู้ใช้ระบบเป็นพื้นฐานของการดำเนินงานระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (Bruce Rocheleau, 2006 : xvii)

ความรับผิดชอบในการจัดเก็บข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศ

ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมามีความต้องการบริหารจัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศจากองค์กรสาธารณะ คำว่า “ความรับผิดชอบ” อาจใช้ได้ในความหมายที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ในลักษณะความหมายตามวัตถุประสงค์ของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ภายในองค์กรสาธารณะนั้น อาจกล่าวได้ว่า เป็นการตอบสนองต่อความต้องการหรือคุณค่าทางสาธารณะหรือหน่วยงานภายนอกที่มีในองค์กรสาธารณะ (Bruce Rocheleau, 2006 : 335) โดยการชี้ให้เห็นความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่สำคัญ กล่าวคือ เป็นการปฏิบัติมากกว่าผลลัพธ์ที่อาจจะเกิดขึ้น โดยที่สาระสำคัญของคำว่า “ความรับผิดชอบ คือ ความคิดที่ว่าบุคคลหรือองค์กรถือเป็นคำตอบในการปฏิบัติงาน” ดังนั้น องค์กรสาธารณะควรตอบสนองต่อคุณค่าของผู้ใช้บริการในองค์กรนั้นๆ (Meijer,A, 2001 : 259-270) ตัวอย่างเช่น องค์กรมหาวิทยาลัยไม่ต้องการให้อาจารย์เน้นในเรื่องของการทำวิจัย แต่ให้เน้นในเรื่องของการจัดการเรียนการสอน ขณะที่หลายองค์กรต้องการให้พิสูจน์ให้เห็นว่านักเรียนบรรลุเป้าหมายได้หรือไม่ เช่น การได้งานทำ การสอบผ่าน กล่าวคือ “วัตถุประสงค์หลักของความรับผิดชอบ คือ เพื่อให้เกิดการตอบสนองต่อคุณค่าภายนอกที่จัดขึ้นโดยสาธารณะและหน่วยงานของรัฐ” แม้ว่าผลการรายงานส่วนใหญ่มีแนวโน้มมักจะเน้นเกี่ยวกับการบริหารจัดการในการวัดผลประสิทธิภาพเชิงปริมาณ แต่การประเมินเชิงคุณภาพนั้นก็สามารถนำมาใช้เพื่อตอบสนองคุณค่าในการดำเนินการที่เพียงพอได้เช่นเดียวกัน (Bruce Rocheleau, 2006 : 335)

ดังนั้นองค์กรสาธารณะทุกองค์กร กำลังถูกมองว่า การจัดการที่เน้นเฉพาะปัจจัยการผลิตและกระบวนการ ไม่เพียงพอต่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้ สิ่งที่ยังต้องพิจารณาต้องพิสูจน์ว่าองค์กรบรรลุเป้าหมายได้หรือไม่ และเพื่อให้ผู้ใช้บริการแน่ใจได้ว่า องค์กรสาธารณะตอบสนองต่อค่านิยมของสาธารณะได้หรือไม่ ข้อสมมติฐานพื้นฐานดังกล่าวนี้ คือ พนักงานจะมีทิศทางแนวโน้มในการปฏิบัติตนและไม่ตอบสนองต่อคุณค่าทางสาธารณะ เว้นแต่ว่า “มีการติดตามผลการปฏิบัติงาน” จะเห็นว่าการมุ่งเน้นไปที่ “การวัดผลลัพธ์” สามารถช่วยองค์กรสาธารณะได้รับข้อมูลที่ต้องการในการปรับปรุงบริการสาธารณะ ทั้งนี้ยังส่งผลต่อการให้ข้อมูลเชิงบวกแก่สาธารณะเกี่ยวกับความสำเร็จขององค์กรนั้นๆ

ระบบสารสนเทศแต่ละองค์กรมีบทบาทที่สำคัญในการขับเคลื่อน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนั้น องค์กรสาธารณะจึงมีการเพิ่มองค์ประกอบของข้อมูลที่เพิ่มขึ้น โดยการมุ่งวัด “ผลลัพธ์” ไปยังระบบข้อมูลขององค์กร เพื่อให้ประชาชนและองค์กรที่กำกับสามารถตรวจสอบได้ว่าหน่วยงานของรัฐกำลังทำงานได้ดีหรือไม่ ความซับซ้อนที่เพิ่มขึ้นในระบบช่วยให้สามารถติดตามตัวบ่งชี้ที่มีจำนวนมาก อาจเป็นเรื่องยากในการติดตามประเมินในยุคก่อนหน้า แต่ในยุคปัจจุบันระบบสารสนเทศเปิดให้บริการในที่สาธารณะโดยทั่วไป ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ผ่านเว็บไซต์ ดังนั้น ตัวบ่งชี้ทางด้านประสิทธิภาพประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ง่าย ในลักษณะเดียวกันระบบเทคโนโลยีสารสนเทศก็ถูกนำมาใช้ในลักษณะเพื่อตรวจการฉ้อโกงและข้อผิดพลาดในข้อมูลที่ได้รับจากหน่วยงานที่อาจเป็นข้อมูลที่บ่งชี้ได้ว่าพยายามขัดขวางการให้บริการที่เกิดคุณค่าต่อสาธารณะ (Bruce Rocheleau, 2006 : 336)

ระบบการรายงาน

องค์ประกอบใหม่ภายใต้ขอบเขตของความรับผิดชอบในระบบสารสนเทศ คือ “ความสามารถในการเพิ่มการเข้าถึง” ผ่านกระบวนการการประมวลผลด้วยการโพสต์ข้อมูลขององค์กรสาธารณะในเว็บไซต์ การขับเคลื่อนแนวทางนี้ถูกเรียกว่า “การรายงานทางอิเล็กทรอนิกส์”

มีหลายหน่วยงานพยายามผลักดันให้องค์กรสาธารณะรวบรวมและรายงานข้อมูลให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การขับเคลื่อนระบบดังกล่าวได้พัฒนาไปสู่องค์กรอื่น ๆ ภายใต้อค์กรสาธารณะนั้น โดยการสนับสนุนให้องค์กรทุกระดับรวบรวมและรายงานข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ ใช้วิธีการวางระบบแบบแผนให้ประสบความสำเร็จ แรงผลักดันอีกส่วนหนึ่งคือ ความสำคัญในการจัดการเพื่อกระตุ้นให้เกิดผลลัพธ์ ขบวนการดำเนินการของระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้สร้างความคาดหวังให้กับประชาชนในการปฏิบัติหน้าที่ที่สำคัญทั้งหมดให้เผยแพร่ทางออนไลน์ที่เข้าถึงได้ง่าย และสร้างความน่าสนใจในระบบการจัดการให้มากขึ้นโดยมีเงื่อนไขของระบบสารสนเทศ ดังนี้

1. การเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศบนเว็บขององค์กรสาธารณะ เพื่อเพิ่มความเปิดกว้างขององค์กร ที่องค์กรสามารถให้ข้อมูลที่ครอบคลุมเกี่ยวกับคุณลักษณะขององค์กร และการรักษามาตรฐานการสื่อสารที่ตรงต่อเวลาตรงไปยังกลุ่มเป้าหมายหลักขององค์กร

2. การเปิดกว้างในการจัดการระบบสาธารณะทำให้เกิดการขยายตัวของการทำงาน กล่าวคือ ทำให้เกิดการจัดการความรู้ใหม่ บนเว็บไซต์ เป็นผลทำให้เกิดการรวมอำนาจในการบริหารจัดการองค์กรนั้นได้ (Bruce Rocheleau, 2006 : 337)

การรายงานทางระบบอิเล็กทรอนิกส์

หลักเกณฑ์การรายงานดังกล่าวเป็นประเด็นที่สนับสนุนในการสร้าง “ผลลัพธ์” ให้กับองค์กรสาธารณะซึ่งเป็นลักษณะการรายงานระบบของ Mercatus ประกอบด้วย (Bruce Rocheleau, 2006 : 338)

1. ความโปร่งใส

คำว่าความโปร่งใสเป็นวิธีที่นิยมใช้ในการอธิบายของหน่วยงานรัฐบาล ที่ให้ข้อมูลความรับผิดชอบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทางระบบออนไลน์ ซึ่งเป็นรายงานของ Mercatus ประเมินว่าหน่วยงานรัฐบาล ได้แจ้งต่อสาธารณะโดยใช้เกณฑ์ต่อไปนี้

1.1 สามารถเข้าถึงรายงานได้ง่ายผ่านอินเทอร์เน็ตและระบุได้ง่ายว่าเป็นรายงานที่มีประสิทธิภาพและความรับผิดชอบเป็นประจำปีของหน่วยงาน รายงานต้องเข้าถึงผู้อ่านและผู้ใช้ข้อมูลระบบรวมถึงผู้ที่มีส่วนได้เสีย หากรายงานประสบกับความล้มเหลวในการสร้างความสำเร็จของงานสำหรับการแก้ไขปัญหาที่ชัดเจนขององค์กรหรือหน่วยงานจะยังคงเป็นข้อมูลความรับผิดชอบ และทุกคนไม่สามารถเข้าถึงระบบได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ระบบหากมีการพัฒนาให้เข้าถึงข้อมูลได้ จะทำให้เพิ่มประสิทธิภาพในองค์กรที่ดียิ่งขึ้น ดังนั้น การตอบสนองขององค์กรต่อคุณค่าทางสาธารณะจะมีผู้ใช้บริการที่เพิ่มมากยิ่งขึ้น และระบบการจัดการอิเล็กทรอนิกส์จะมีความเป็นกลางในระบบมากขึ้นตามลำดับ (Bruce Rocheleau, 2006 : 337)

1.2 รายงานเป็นเรื่องง่ายหรือไม่ที่คนธรรมดาอ่านและสามารถเข้าใจได้ ซึ่งการป้อนข้อมูลเข้าไปในระบบเป็นเรื่องง่าย เช่น การแบ่งรายงานออกเป็นส่วนที่สามารถดาวน์โหลดได้ ในหลายรูปแบบ สามารถดาวน์โหลดได้ในลักษณะของเอกสาร PDF หลายฉบับ รวมถึงการเขียนรายงานได้อย่างชัดเจน ทุกกลุ่มสามารถอ่านเข้าใจได้

1.3 ประสิทธิภาพของข้อมูลมีความถูกต้องตรวจสอบได้และทันเวลา ซึ่งระบบการจัดการข้อมูลจำเป็นต้องมีระบบลิงค์ที่ชัดเจนเพื่อเข้าถึงข้อมูลบนเว็บไซต์ขององค์กร ต้องคลิกในระบบกี่ครั้งในการได้รับข้อมูลที่ต้องการจากการประมวลผลการได้มาซึ่งข้อมูลขององค์กร เน้นความรวดเร็วในการเข้าถึงระบบ และความต้องการของผู้ใช้ระบบ สนับสนุนให้ทราบผลลัพธ์ที่เป็นความต้องการของผู้ใช้ ซึ่งจะช่วยสนับสนุนความเป็นเอกภาพในการใช้ระบบมากยิ่งขึ้น (Bruce Rocheleau, 2006 : 339)

1.4 หน่วยงานให้ข้อมูลพื้นฐานและแนวโน้มในการกำหนดมาตรการการวัดผลงานในบริบทขององค์กร เป็นการสนับสนุนให้องค์กรประเมินคุณสมบัติแบบโต้ตอบระหว่างผู้ดูแลระบบและผู้ใช้ระบบ เนื้อหาภายในเว็บไซต์สามารถสืบค้นได้ต่อเนื่อง การแบ่งปันข้อมูลเป็นเรื่องที่ง่ายสำหรับผู้ใช้หรือไม่ และมีตัวเลือกในการใช้งานสำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลที่จะได้รับรายงานในอนาคตมากนักน้อยเพียงใด (Bruce Rocheleau, 2006 : 340)

2. ประโยชน์สาธารณะ

2.1 เป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้เป็นผลลัพธ์มากนักน้อยเพียงใด ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ทำให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ยั่งยืนเกี่ยวกับการกระจายการให้บริการด้านระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่มีคุณภาพครอบคลุมและเข้าถึงได้อย่างทั่วถึงและยุติธรรม โดยการวางเป้าหมาย คือ การเพิ่มคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งบุคลากรและผู้ใช้ระบบสามารถเข้าถึงได้ง่าย ทั้งนี้ยังช่วยในเรื่องของการพัฒนาการของระบบ ส่งผลให้เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและเป็นประโยชน์ในเรื่องความรวดเร็ว รวมถึงการจัดเอกสารเป็นหมวดหมู่สามารถเรียกใช้เอกสารได้ง่ายขึ้น ด้วยวิธีการใช้เอกสารเพื่อลดกระดาษ ทำให้ลดค่าใช้จ่ายได้อีกด้วย

2.2 การวัดผลการปฏิบัติงานเป็นตัวชี้วัดที่ถูกต้อง และผลกระทบของหน่วยงานที่มีต่อเป้าหมายผลลัพธ์หรือไม่ โดยเป็นประเด็นที่เป็นการทบทวนหน้าที่ ความรับผิดชอบ ความรู้ความสามารถ ทักษะ เป้าหมาย และดัชนีชี้วัดของพนักงานในการปฏิบัติงาน รวบรวมการประเมินผลการปฏิบัติงานของพนักงาน สรุปภาพรวมผลการปฏิบัติงาน และเตรียมการสำหรับการทบทวนผลการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับการพัฒนาระบบ

2.3 องค์กรแสดงให้เห็นเกี่ยวกับการกระทำนั้น ๆ ที่มีสำคัญต่อเป้าหมายที่ระบุไว้หรือไม่ ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญขององค์กรที่ต้องแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นและพยายามในการพัฒนาความสามารถในการรับประกันคุณภาพของข้อมูล และประเมินคุณภาพของข้อมูล พิจารณาให้ตอบสนองต่อปัญหาความถูกต้องของข้อมูล ทั้งนี้องค์กรต้องสร้างคุณภาพในการรวบรวมข้อมูลใหม่ ๆ สรุปในการใช้งานของข้อมูลอย่างชัดเจน (Bruce Rocheleau, 2006 : 344)

2.4 องค์กรได้ทำการเชื่อมโยงเป้าหมายและผลลัพธ์กับข้อมูลพื้นฐานหรือไม่ เป็นประเด็นที่สำคัญคือ องค์กรแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการรวบรวมข้อมูลที่มีคุณภาพ ซึ่งต้องมีความเข้าใจ และเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดแผนการดำเนินงาน แผนกลยุทธ์ขององค์กร วิสัยทัศน์ ภารกิจ แผนงานโครงการต่าง ๆ กำหนดตัวชี้วัดผลงาน กำหนดผลการทำรายงานเพื่อเสนอแนวทางและความเชื่อมโยงระหว่างเป้าหมายและผลลัพธ์ ผลลัพธ์ที่สะท้อนถึงความต้องการของผู้ใช้ระบบ พนักงานต้องพัฒนาผลลัพธ์นั้นให้บรรลุถึงจุดเป้าหมายที่วางไว้

3. ความเป็นผู้นำในระบบ

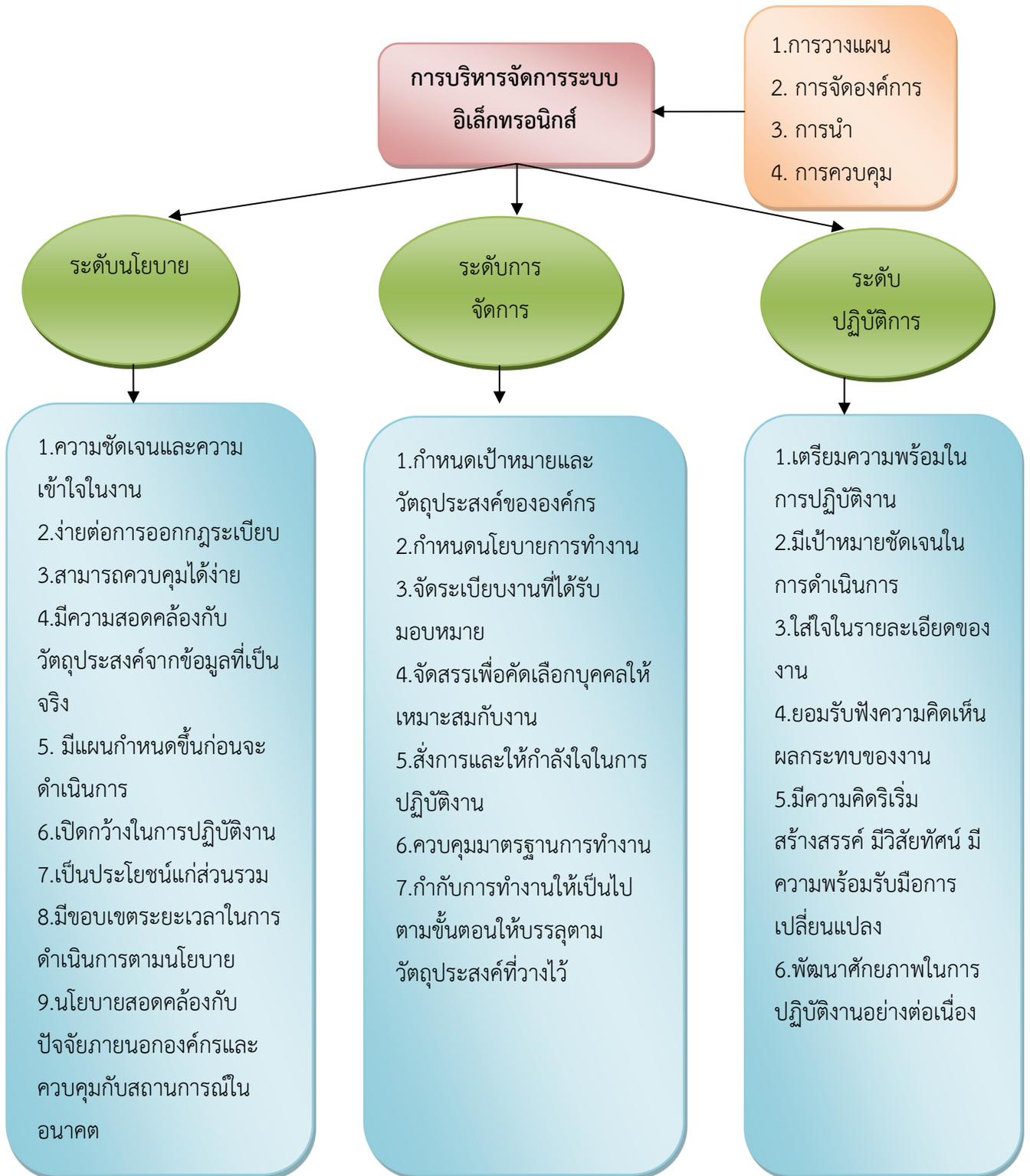
3.1 รายงานแสดงให้เห็นว่าผลลัพธ์ขององค์กรจะทำให้องค์กรนั้นเป็นสถานที่ที่น่าอยู่มากขึ้นหรือไม่ เป็นประเด็นที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความมุ่งมั่นขององค์กรและความสามารถด้านคุณภาพของข้อมูล เช่น การสื่อสารการสนับสนุนข้อมูลที่มีคุณภาพ ทบทวนความสามารถขององค์กรและกระบวนการในการรวบรวมข้อมูลและใช้ข้อมูล อำนาจความสะดวกในการประสานงานและความร่วมมือของหน่วยงานขององค์กร กำหนดความรับผิดชอบที่ชัดเจนสำหรับแง่มุมต่าง ๆ ของข้อมูล ทั้งนี้การใช้กลไกที่ส่งเสริมความเป็นกลางและความเป็นอิสระในการรวบรวมและจัดการข้อมูล รวมถึงการฝึกอบรมและคำแนะนำแก่เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ สำหรับทักษะและความรู้ที่จำเป็นในระบบขององค์กร

3.2 องค์กรอธิบายความล้มเหลวในการบรรลุเป้าหมายหรือไม่ เป็นประเด็นที่องค์กรต้องสร้างการประเมินคุณภาพข้อมูลในกระบวนการทำงานปกติ รวมถึงการตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง ใช้ความคิดเห็นจากผู้ใช้ข้อมูลและผู้ที่มีส่วนได้เสียอื่น ๆ ดำเนินการเปรียบเทียบกับแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกันหรือการประเมินผลด้วยโปรแกรม ยอมรับการตรวจสอบจากบุคคลที่เป็นอิสระในระบบและสำนักงานที่ตรวจสอบ

3.3 รายงานรับมือกับความท้าทายด้านการจัดการที่สำคัญเพียงพอหรือไม่ เป็นประเด็นที่สนับสนุนให้ รายงานข้อจำกัดของข้อมูลและความหมายของข้อมูลเพื่อประเมินประสิทธิภาพของระบบ ทั้งนี้การปรับหรือเพิ่มเติมข้อมูลที่มีปัญหา ใช้แหล่งข้อมูลหลายแหล่งข้อมูล พร้อมทั้งจุดแข็งและข้อจำกัดในการเพิ่มเติมในระบบ ปรับปรุงการวัดผลโดยแหล่งข้อมูลอื่น ๆ หรือวิธีการวัดแบบวิธีการใหม่ ๆ (Bruce Rocheleau, 2006 : 344)

3.4 สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงในนโยบายหรือขั้นตอนที่จะทำให้ดีขึ้นในปีถัดไปได้หรือไม่ เป็นประเด็นที่เป็นการสร้างคุณภาพสู่การพัฒนาข้อมูลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ประกอบด้วย 1. ใช้การวิจัยหรือการวิเคราะห์ก่อนหน้าเพื่อระบุองค์ประกอบข้อมูลที่แสดงถึงประสิทธิภาพที่เพียงพอที่จะดำเนินการวัด 2. ได้รับอนุญาตระหว่างผู้มีส่วนได้เสียทั้งภายในและภายนอกเกี่ยวกับมาตรการที่ใช้งานตามวัตถุประสงค์ 3. วางแผนจัดทำเอกสารและนำรายละเอียดของการรวบรวมข้อมูลและระบบรายงาน 4. จัดให้มีการอบรมและควบคุมคุณภาพสำหรับพนักงานทุกคนที่รวบรวมและป้อนข้อมูลโดยเฉพาะในระดับหน่วยงานเล็ก ๆ ภายในองค์กร 5. ให้เสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหากับผู้ดูแลระบบข้อมูลเกี่ยวกับข้อผิดพลาดที่ตรวจพบโดยระบบข้อมูล 6. ใช้วิธีการวิเคราะห์ที่ใช้ระบบข้อมูลที่เหมาะสมในการวัดผลและรายงานผลประเมินของข้อมูล (Bruce Rocheleau, 2006 : 334)

กลไกของนักบริหารต่อการจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์

สรุป

กลไกของนักบริหารเป็นแนวทางการวางระบบการทำงานให้ชัดเจนเข้าใจในระบบงาน ซึ่งต้องมีวิธีทำให้เกิดความเหมาะสมกับการทำงานของระบบอิเล็กทรอนิกส์ ทำให้ง่ายต่อการออกกฎระเบียบข้อบังคับ เมื่อมีความง่ายต่อการออกกฎระเบียบข้อบังคับจะสามารถวางแผนงานระบบได้ดีขึ้น ทำให้สามารถควบคุมได้ง่าย ทั้งนี้ต้องให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์จากข้อมูลที่เป็นจริง มีประเด็นที่สนับสนุนในการดำเนินการของระบบสู่การปฏิบัติที่ง่าย เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม มีขอบเขตระยะเวลาในการดำเนินการตามนโยบาย และนโยบายต้องสอดคล้องกับปัจจัยภายนอกองค์กร จัดการระบบให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กร มีระเบียบงานที่ได้รับมอบหมายในการบริหารระบบอิเล็กทรอนิกส์ จัดสรรเพื่อคัดเลือกบุคคลให้เหมาะสมกับงานในการบริหารระบบอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงการสั่งการและให้กำลังใจการปฏิบัติงานในระบบอิเล็กทรอนิกส์ องค์กรต้องมีการควบคุมมาตรฐานการทำงานจากระบบอิเล็กทรอนิกส์ กำกับการทำงานให้เป็นไปตามขั้นตอนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยการเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงานอยู่เสมอ มีเป้าหมายชัดเจนในการดำเนินการ ใส่ใจในรายละเอียดของงานยอมรับฟังความคิดเห็นผลกระทบของงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนางานระบบอิเล็กทรอนิกส์ มีความพร้อมรับมือการเปลี่ยนแปลงของระบบงาน พัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การพัฒนากระบวนการสำหรับรวบรวมข้อมูลของระบบที่เป็นกลุ่มที่สร้างองค์ประกอบในการรวบรวมข้อมูล ประมวลผลข้อมูล บันทึกและแจกจ่ายข้อมูลต่อสาธารณะ เป็นส่วนที่สนับสนุนในการตัดสินใจของผู้ปฏิบัติงาน วิเคราะห์ปัญหาอย่างเป็นระบบ แก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนของระบบ ซึ่งมีระบบขั้นตอน ได้แก่ การนำเข้าของข้อมูล การรวบรวมข้อมูลดิบซึ่งมีรูปแบบที่หลากหลาย การประมวลผลข้อมูล การคำนวณ การเปรียบเทียบ การบันทึกข้อมูลเพื่อการใช้งานในอนาคต การส่งออกของข้อมูล ลักษณะของการแสดงผลในรูปแบบของเอกสารรายงานสามารถนำเสนอได้ผ่านระบบ ข้อมูลย้อนกลับ การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล แก้ไขข้อผิดพลาดของข้อมูล

เอกสารอ้างอิง

ัชชวาล อรวงศ์ศุภพัทธ์. (2563). *คุณลักษณะการเป็นพนักงานมืออาชีพที่ใครก็ต้องการคุณ*. สืบค้นเมื่อ 27

ธันวาคม 2563 จาก

http://www.tpa.or.th/writer/read_this_book_topic.php?bookID=1309&read=true&count=true.

มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี. (2563). *หลักการกำหนดนโยบาย*. สืบค้นเมื่อ 27

ธันวาคม 2563. จาก <http://www.ipesp.ac.th/learning/supitcha/html/L10-2.html>.

- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2563). *แนวคิดหลักการเกี่ยวกับนโยบาย*. สืบค้นเมื่อ 27 ธันวาคม 2563 จาก <https://mystou.wordpress.com/2011/12/24/policiesedu>.
- วัลลภา วิศวสุขมงคล. (2563). *ลักษณะของการบริหารจัดการ*. สืบค้นเมื่อ 27 ธันวาคม 2563. จาก <http://wwallapa.com/main/%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%81%E0%B8%A9%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9A%E0%B8%A3%E0%B8%B4%E0%B8%AB%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%94%E0%B8%81/>.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2545). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพฯ: บริษัท ธรรมสาร จำกัด.
- Bruce Rocheleau. (2006). *Public Management Information Systems*. Northern Illinois University. USA: Integrated Book Technology.
- Caudle, S.L., & Marchand, D.A. (1996). *Managing information resources: New directions in State government*. Syracuse, NY: Syracuse University, School of Information Studies.
- Huxhold, W.E. (1991). *An introduction to geographic information systems*. London: Oxford University.
- Jane E. Fountain. (2007). *Bureaucratic Reform and E-Government in the United States : An Institutional Perspective*. New York: Routledge.
- Kraemer, K.L. (1989). *Managing information systems*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Meijer, A. (2001). Electronic records management and public accountability : Beyond an Instrumental Approach. *The information Society*, 17, 259-270.

สันโดษ คือ องค์กรธรรมแห่งการรู้จักพอ

RECLUSE IS THE DHAMMA OF SUFFICIENCY*

พระมหาวีรยุทธ กุศลจิตโต, พระมหามิตร ฐิตปณฺโญ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Phramaha Weerayuth Kusalacitto, Phramaha Mit Thitapanyo
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campas, Thailand
E-mail: weerayut_mui@hotmail.com

บทคัดย่อ

ความหมายของสันโดษที่นิยมใช้ทางศาสนา คือ ยินดี และพอใจ ในสิ่งของที่ตนมีอยู่และที่ได้มาโดยชอบธรรม แต่อีกความหมายหนึ่งที่ทั่วไปคุ้นเคยคือการรู้จักพอ สันโดษมีสามประเภทคือสันโดษตามที่ได้ (ยถาลาภสันโดษ) สันโดษตามกำลัง (ยถาพลสันโดษ) และสันโดษตามฐานะ (ยถาสารูปสันโดษ) เป้าหมายของสันโดษระดับต้นคือเพื่อการพึ่งตนเอง เพื่อการละอกุศลธรรม เพื่อพัฒนาตนเองและเพื่อความสุข ส่วนเป้าหมายระดับสูงคือการพ้นทุกข์

ความสันโดษ คือ ความสุข ความยินดี ความพอใจของคนเรา ความสันโดษ มีความโลภเป็นหลักธรรมที่ตรงกันข้าม มีความเพียรและความไม่ประมาท เป็นธรรมที่สนับสนุน ประโยชน์ของสันโดษนั้นส่งเสริมให้มนุษย์ มีจิตใจที่ดี สามารถป้องกันความโลภได้ โดยหลักคำสอนเรื่อง สันโดษที่มีในคัมภีร์พระพุทธศาสนานั้น คำว่าสันโดษ มาจาก ภาษาบาลี ว่า สันตุฎฐิ แปลว่า ความยินดี หรือพอใจ ซึ่งความสันโดษนี้แบ่งออกเป็นความสันโดษของบรรพชิต เป็นธรรมที่เป็นพื้นฐานให้บรรลุธรรม ส่วนสันโดษสำหรับฆราวาส เป็นธรรมที่ใช้ดำเนินชีวิตการครองเรือนและครองตน

คำสำคัญ: ความสันโดษ; ความยินดี; พระพุทธศาสนา

Abstract

The religious meaning of Santosa is contentment, satisfaction with whatever is one's own and we deserve to get. Another well-known meaning is to stop desire. Santosa has three types: Yathalapha-santosa, Yathabala- santosa, and Yathasaruppa-santosa. Basic goals are to abandon bad deeds, develop oneself, depend on oneself and to seek happiness and the ultimate goal is cessation of suffering.

Santosa is happiness and satisfaction in people's minds. It is the opposite way to the greediness, and its supporting moral principles are effort and carefulness. The Santosa results in the great heart and prevents one's mind from greediness. From the study Tipitaka

*ได้รับบทความ: 29 ม.ค. 2564; แก้ไขบทความ: 15 มี.ค. 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 เม.ย. 2564

and the other Theravada Books found that Santosa roots from a Pali word “Suntutthi” which means “the satisfaction in what one possesses”.

Keywords: Santosa; happiness; Buddhism

บทนำ

สถานการณ์ปัจจุบันของประเทศไทย มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในทางที่ดีและไม่ดี ส่งผลกระทบต่อสภาพทางจิตใจของบุคคลในแต่ละชุมชน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี สถาบันครอบครัว พฤติกรรมทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจเป็นไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ สถานการณ์ทางสังคม เช่นนี้ส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของ ประชาชนทั้งในสังคมเมืองและสังคมชนบท (ธนภณ สมหวัง, 2547: 19)

หลังจากการเร่งรีบพัฒนาประเทศตามแนวคิดการพัฒนาแบบตะวันตก จึงทำให้สังคมไทยในปัจจุบันถูกระบบทุนนิยมและกระแสโลกาภิวัตน์เข้าครอบงำอย่างง่ายดาย ส่งผลให้ชาวบ้านในชุมชนมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตที่เรียบง่าย สันโดษและสุขสงบ เป็นสังคมแห่งความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นอยู่ทุกวันนี้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาอาชญากรรม การทุจริตต่างๆ เป็นต้น ล้วนมาจากการขาดความสันโดษ ไม่รู้จักอ้ม ไม่รู้จักพอนั่นเอง (พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต), 2532: 59)

ดังนั้น แนวทางในการแก้ไข คือ การสร้างความเข้าใจที่แท้จริงและถูกต้องแก่ประชาชน ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้วิเคราะห์เปรียบเทียบให้เห็นว่า ผู้สันโดษ คือ ผู้ที่รู้จักทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยความเพียรและปัญญาเท่าที่เหมาะสมกับภาวะของตน และเป็นการชอบธรรม ไม่อยากได้ของผู้อื่นหรือของที่ไม่ชอบธรรม ไม่ทำการทุจริตเพราะปากท้องของตนและผลประโยชน์ส่วนตัว เมื่อทำมาหาเลี้ยงชีพได้สิ่งของมาไม่ยึดติด ไม่หมกมุ่นมัวเมา ไม่กลายเป็นทาสของสิ่งเหล่านั้น เมื่อไม่ได้ เมื่อพยายามจนสุดวิสัยแล้วไม่สำเร็จ ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนกระวนกระวาย ไม่ถูกความผิดหวังครอบงำ ส่วนบุคคลผู้ขาดสันโดษ คือ บุคคลที่ประพฤติดเบียดเบียนผู้อื่นเพราะอยากได้ของผู้อื่น ประกอบอาชีพทุจริตเพราะอยากได้ หรือเล่นการพนันเสี่ยงโชค เพราะอยากได้ทางลัด ความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย แต่ไม่ชอบทำการทำงาน ความทอดทิ้งละเลย ไม่เอาใจใส่หน้าที่การงาน ทุจริตต่อหน้าที่ ไม่รู้จักพอ มีความไม่พอใจอยู่ตลอดเวลา

อีกประการหนึ่ง คือ การนำหลักสันโดษที่เข้าใจอย่างถูกต้องนั้นไปใช้ในดำเนิน ชีวิตประจำวันอย่างถูกต้องตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของ (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9, 2542: ออนไลน์) ดังที่ได้ทรงมีพระราชดำรัสพระราชทานแก่คนไทยเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540 ว่า “การเป็นเสือนั้นมันไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เราพออยู่พอกิน และมีเศรษฐกิจการเป็นอยู่ แบบพอมีพอกิน หมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง” เพราะความรู้จักพอใจกับสิ่งที่ตนได้มาและพอใจกับสิ่งที่สมควรแก่ตน ไม่เบียดเบียน แก่งแย่งชิงดี อิจฉาริษยา ให้ร้ายป้ายสี ฉ้อโกงกัน ก็จะทำให้ปัญหาต่างๆ ในสังคมลดน้อยถอยลง ไม่เช่นนั้น

สังคมก็จะเสื่อมสูญ ดังพระพุทธดำรัสตรัสถึงเหตุแห่งความเสื่อมของพระสังฆธรรมคือพระพุทธศาสนาว่า เพราะภิกษุขาดหลักสันโดษ และเน้นย้ำว่า ความเป็นผู้สันโดษ ย่อมเป็นไปพร้อมเพื่อความตั้งมั่น เพื่อความไม่เลือนหาย เพื่อความไม่อันตรธานแห่งพระสังฆธรรมหรือพระพุทธศาสนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546: 223) จะเห็นได้ว่า หลักสันโดษนั้น เป็นธรรมที่ทำให้สังคมไม่ว่าจะคณะสงฆ์หรือสังคมมนุษย์ดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาผู้ศึกษามีความสนใจเรื่อง ความสันโดษ เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสันโดษตามหลักพุทธศาสนา เพื่อเป็นประโยชน์แก่วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมไทย จะได้มีความเข้าใจเรื่องสันโดษคือองค์ธรรมแห่งการรู้จักพอได้ถูกต้อง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตที่ดำรงในสังคมต่อไป

สันโดษ คือ องค์ธรรมแห่งการรู้จักพอ

พระอรรถถาจารย์ได้นิยามความหมายของ “สันโดษ” ว่า “ความพอใจยินดีด้วยปัจจัยตามมีตามได้ ชื่อว่า สนฺตุฏฺฐิ” คำนิยามนี้หมายความว่า ตนมีและได้ปัจจัยอย่างไร ก็ให้ยินดีพอใจในปัจจัยตามที่มีตามที่ได้นั้น ไม่ให้ปรารถนาเกิน (อตรฺริจฺโฉ) หรืออยากได้มากเกินไป (อติโลภ) ไปกว่านั้น นอกจากนั้น ท่านยังได้วิเคราะห์ศัพท์ว่า “สนฺตุฏฺฐิ” มาจากคำว่า “สฺ + ตฺตุฏฺฐิ” เฉพาะคำว่า “สฺ” ใช้ในความหมาย 3 อย่าง คือ “สกฺ” (อันเป็นส่วนของตน) “สนฺตฺ” (ที่มีอยู่, เท่าที่มีอยู่) และ “สมํ” (สม่าเสมอ, ราบเรียบ) ดังนั้น ลักษณะของภิกษุผู้สันโดษ คือ ผู้ยินดีพอใจในปัจจัย 4 คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และยารักษาโรค อันเป็นส่วนของตน (สกฺ) เท่าที่ตนมีอยู่ (สนฺตฺ) และด้วยการวางท่าทีทางจิตสม่าเสมอราบเรียบ (สมํ) ไม่หวั่นไหวเพราะได้ปัจจัยที่ชอบใจหรือไม่ชอบใจ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: 311) ดังคำนิยามของท่านที่ว่า

1) ผู้ยินดีพอใจด้วยปัจจัยของตน (สเกน ตฺสุสฺสโก) : ดังข้อความที่ว่า “ภิกษุไม่แสดงวิการ (อาการผิดปกติ เช่น ลิงโลดหรือห่อเหี่ยว) ทั้งในเวลารับ ทั้งในเวลาบริโภค ยังอรรถภาพให้เป็นไปด้วยปัจจัย 4 นั้น ที่ดีหรือไม่ดี ซึ่งทายกถวายแล้ว โดยเคารพหรือไม่เคารพก็ตาม พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ผู้สันโดษด้วยปัจจัยของตน”

2) ผู้ยินดีด้วยปัจจัยที่มีอยู่ (สนฺเตน ตฺสุสฺสโก) : ดังข้อความที่ว่า “ภิกษุยินดีอยู่ด้วยปัจจัย 4 นั้น ซึ่งมีอยู่เท่านั้น ไม่ปรารถนาปัจจัยอื่นไปจากปัจจัยนั้น ละความเป็นคนมักมากเสีย พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า ผู้สันโดษด้วยปัจจัยที่มีอยู่”

3) ผู้ยินดีโดยสม่าเสมอ (สเมน ตฺสุสฺสโก) : ดังข้อความที่ว่า “การละความยินดีและความยินร้ายในอิฏฐารมณฺ์และอนิฏฐารมณฺ์ ชื่อว่า สม (สม่าเสมอ) ภิกษุยินดีอยู่ในอารมณฺ์ทั้งปวง โดยความสม่าเสมอนั้น พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า ผู้สันโดษโดยสม่าเสมอ”

จากคำนิยามที่ยกมา จะเห็นว่า หัวใจสำคัญของสันโดษ คือ การตีกรอบแห่งความรู้สึกพอใจยินดีให้อยู่ภายในขอบเขตแห่งปัจจัยของตนหรือที่ตนมีอยู่ ถ้ายินดีเกินเลยขอบเขตนี้ไป ท่านเรียกว่า “ปรารถนาเกิน” (อตริจฺฉ) หรือ “โลภเกิน” (อติโลภ) ถามว่า อะไรจะเกิดขึ้นถ้าภิกษุปรารถนาเกินหรือโลภเกินกว่าปัจจัยของตน ? แน่นนอนว่าความปรารถนาเกินก็บ่งชัดอยู่ในตัวอยู่แล้วว่า ความปรารถนานั้นได้ล้ำแดนเข้าไปอยู่ในขอบเขตปัจจัย 4 ที่ไม่ใช่ของตนหรือที่ตนไม่ควรมีความได้ ซึ่งอาจจะเป็นปัจจัยของเพื่อนพระภิกษุด้วยกันหรือปัจจัยของฆราวาสที่เขาไม่ได้ถวายก็ได้ผลกระทบที่จะตามมา คือ ความปรารถนาเกินจะเป็นเหตุให้เกิดการแย่งชิงกันในเรื่องปัจจัย 4 ภายในชุมชนสงฆ์เอง และจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนสงฆ์กับชุมชนฆราวาสด้วย เพราะจะเป็นเหตุให้ภิกษุเข้าไปสร้างภาระการพึ่งพาหรือเบียดเบียนปัจจัย 4 จากชุมชนฆราวาสหนักยิ่งขึ้น

จากการศึกษาและความเข้าใจคลาดเคลื่อนของความหมายคำว่า “สันโดษ” นั้น ได้มีชาวพุทธหลายท่านพยายามออกมาอธิบายชี้แจงให้เห็นว่าความหมายของสันโดษที่แท้จริงนั้น คือ อะไร โดยเฉพาะความหมาย 2 ลักษณะแรก คือ ในแง่แรงจูงใจ และในแง่บุคลิกภาพ โดยคำอธิบายที่น่าจะให้ความกระจ่างได้มากที่สุด คือคำอธิบายของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2546: 122) จำแนกประเภทของสันโดษออกเป็น 3 อย่าง เรียกว่าการแบ่งตามประเภทแห่งตักะ คือ หมวดสาม ได้แก่ 1) ยถาลภสันโดษ 2) ยถาลสสันโดษ และ 3) ยถาสารูปสันโดษ ได้แก่

1. ยถาลภสันโดษ (ยินดีตามที่ได้, ยินดีตามที่ได้ฟังได้ คือ ตนได้สิ่งใดมา หรือ เพียรหาสิ่งใดมาได้ เมื่อเป็นสิ่งที่ดีพึงได้ ไม่ว่าจะหยาบหรือประณีตแค่ไหน ก็ยินดีพอใจด้วยสิ่งนั้น ไม่ติดใจอยากได้สิ่งอื่น ไม่เดือดร้อนกระวนกระวายเพราะสิ่งที่ไม่ได้ ไม่ปรารถนาสิ่งที่ไม่พึงได้หรือเกินไปกว่าที่ตนพึงได้โดยถูกต้อง ขอบธรรมไม่เพ่งเล็งปรารถนาของที่คนอื่นได้ ไม่ริษยาเขา

2. ยถาลสสันโดษ ยินดีตามกำลัง คือ ยินดีแต่พอแก่กำลังร่างกายสุขภาพและวิสัยแห่งการใช้สอยของตน ไม่ยินดีอยากได้เกินกำลัง ตนมีหรือได้สิ่งใดมาอันไม่ถูกกับกำลังร่างกายหรือสุขภาพ เช่น ภิกษุได้อาหารบิณฑบาตที่แสดงต่อโรคของตน หรือเกินกำลังการบริโภคใช้สอย ก็ไม่หวังแทนเสียตายเก็บไว้ให้เสียเปล่า หรือฝืนใช้ให้เป็นโทษแก่ตน ย่อมสละให้แก่ผู้อื่นที่จะใช้ได้ และรับหรือแลกเอาสิ่งที่ถูกโรคกับตน แต่เพียงที่พอแก่กำลังการบริโภคใช้สอยของตน

3. ยถาสารูปสันโดษ ยินดีตามสมควร คือ ยินดีตามที่เหมาะสมกับตน อันสมควรแก่ภาวะ ฐานะ แนวทางชีวิต และจุดหมายแห่งการบำเพ็ญกิจของตน เช่น ภิกษุไม่ปรารถนาสิ่งของอันไม่สมควรแก่สมณภาวะหรือภิกษุบางรูปได้ปัจจัยสี่ที่มีค่ามาก เห็นว่าเป็นสิ่งสมควรแก่ท่านผู้ทรงคุณสมบัตินานับถือ ก็นำไปมอบให้แก่ท่านผู้นั้น ตนเองใช้แต่สิ่งอันพอประมาณ หรือภิกษุบางรูปกำลังประพฤติวัตรขัดเกลาดน ได้ของประณีตมาก็สละให้แก่เพื่อนภิกษุรูปอื่นๆ ตนเองเลือกหาของปอนๆ มาใช้หรือตนเองมีโอกาสจะได้ลาภอย่างหนึ่ง แต่รู้ว่าสิ่ง

นั้นเหมาะสมหรือเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อื่นที่เชี่ยวชาญด้านนั้น ก็สามารถให้ลาภถึงแก่ท่านผู้นั้น ตนรับเอาแต่สิ่งที่เหมาะสมกับตน

สันโดษ 3 นี้ เป็นไปในปัจจัย 4 แต่ละอย่าง จึงรวมเรียกว่า สันโดษ 12

อนึ่ง สันโดษ 3 นี้ เป็นคำอธิบายของพระอรรถกถาจารย์ ซึ่งมุ่งแสดงข้อปฏิบัติของพระภิกษุโดยเฉพาะปรากฏในอรรถกถาและฎีกามากมายไม่น้อยกว่า 10 แห่ง คฤหัสถ์พึงพิจารณาประพฤติปฏิบัติตามสมควร

นอกจากนั้นแล้ว ยังมีการจัดประเภทของหลักสันโดษสำหรับพระภิกษุสงฆ์เกี่ยวกับการใช้สอยปัจจัย 3 คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ ในที่นี้จะนำเสนอการสันโดษในเสนาสนะ 15 อย่าง ตามลำดับ ดังนี้

พระธรรมโสภณ (พิน ปาสาทิโก) (2519: 20) ได้อธิบาย ลักษณะของคำว่าความสันโดษไว้ว่า หลักธรรมที่ว่าด้วยสันโดษนั้น ไม่ได้ทำให้ประเทศล้าหลัง เพราะสันโดษ คือ ความพอใจในสิ่งต่างๆ เท่าที่ตนได้ไม่ล่วงสิทธิของผู้อื่น สันโดษนั้นมีอยู่ 4 ประเภท คือ 1) สันโดษในสิ่งของ 2) สันโดษในหน้าที่การงาน 3) สันโดษในบุคคล 4) สันโดษในคน นอกจากการจำแนกดังกล่าวข้างต้นแล้ว พระพุทธศาสนาได้แยกย่อยเกี่ยวกับประเภทของสันโดษได้ ดังต่อไปนี้

สันโดษในเสนาสนะ 15 อย่าง

สันโดษในเสนาสนะนี้ พระพุทธเจ้าทรงตรัสให้ภิกษุสันโดษในเสนาสนะ 15 อย่าง คือ

1. สันโดษในการตรึก หมายความว่า ภิกษุไม่ควรคิดว่าที่อยู่ของตนทรุดโทรมอยากได้ เสนาสนะที่ตนชอบใจ พึงอยู่ พึงใช้ในเสนาสนะนั้น เพื่อเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติธรรมเท่านั้น

2. สันโดษในการไป หมายความว่า ภิกษุเข้าไปหาเสนาสนะ โดยไม่ต้องคิดว่าจะได้ที่ ไหน พึงไปโดยใส่ใจในพระกัมมัฏฐานเป็นใหญ่

3. สันโดษในการแสวงหา หมายความว่า ภิกษุผู้แสวงหาไม่ต้องกำหนดว่าที่อยู่เป็น อะไร พึงไปกับภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รักเท่านั้น

4. สันโดษในการได้ หมายความว่า ภิกษุไม่คิดว่าที่อยู่นี้น่าชอบใจ ที่อยู่นั้นไม่น่าชอบใจ ไม่ควรให้ความคิดเช่นนั้นเกิดขึ้น

5. สันโดษในการรับ หมายความว่า ภิกษุไม่พึงคิดว่าของนี้น่าชอบใจ เราจักรับแต่ที่อยู่ นี้ที่อยู่นั้นไม่น่าชอบใจ จักไม่รับ ควรรับเอาเสนาสนะอย่างใดอย่างหนึ่งที่พออยู่ได้เท่านั้น

6. สันโดษในการเว้นจากความอยากได้ หมายความว่า ภิกษุไม่ควรแสวงหาที่อยู่เฉพาะ แต่ในตระกูลที่มั่งคั่งร่ำรวยเท่านั้น ควรแสวงหาเที่ยวไปตามลำดับ

7. สันโดษตามแต่ได้ หมายความว่า เมื่อภิกษุสามารถยังอัตภาพให้เป็นไปด้วย เสนาสนะนั้น ไม่ว่าเสนาสนะนั้นจะเศร้าหมองหรือประณีตอย่างไรก็ตามพึงอยู่ในเสนาสนะนั้น

8. สันโดษตามกำลัง หมายความว่า การที่ภิกษุรู้ถึงกำลังของตนแล้ว พึงยังอัตภาพของตนให้ดำรงอยู่ด้วยเสนาสนะที่ตนได้มาด้วยกำลังของตนเอง

9. สันโดษตามความเหมาะสม หมายความว่า การที่ภิกษุให้เสนาสนะที่น่าพอใจแก่ ภิกษุรูปอื่น ส่วนตนอยู่ในเสนาสนะที่มีความเหมาะสมในการยังชีพแทน
 10. สันโดษในอุปการะ หมายความว่า ภิกษุพึงรู้ว่าจะอาศัยอยู่ และใช้เสนาสนะเพียง เพื่อบำเพ็ญสมณธรรม
 11. สันโดษในการกำหนด หมายความว่า ภิกษุไม่ควรรับเสนาสนะที่ทายกถวายแต่ ควรรับเท่าที่เหมาะสมสำหรับตนเท่านั้น
 12. สันโดษในการบริโภค หมายความว่า ภิกษุใช้เสนาสนะด้วยการพิจารณาว่าที่อยู่ อาศัยนี้เป็นสถานที่ที่ป้องกันความหนาวร้อนเท่านั้น
 13. สันโดษในการเว้นจากการสะสม หมายความว่า ภิกษุไม่พึงสร้างที่อยู่เพื่อการสะสม
 14. สันโดษในการสละ หมายความว่า ภิกษุพึงสละด้วยการไม่เห็นแก่หน้ากันพึงตั้งอยู่ใน สาราณียธรรมก่อนจึงสละ
 15. สันโดษในการรับ หมายความว่า ภิกษุไม่พึงคิดว่าของนี้น่าชอบใจ เราจ้กรับแต่ ของนี้ของนั้นไม่น่าชอบใจ จักไม่รับ ควรรับอาหารอย่างใดอย่างหนึ่งทีเพียงพอแก่การฉนเท่านั้น (ที.อ. (ไทย) 3/309/213)
- หลักสันโดษในการบริโภคเสนาสนะของพระสงฆ์สามารถนำมาประยุกต์ในการใช้ สอยเสนาสนะของคฤหัสถ์ได้ เช่น การรู้จักประมาณในการซื้อหาหรือสร้างที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้ไม้สอยภายในบ้าน รวมไปถึงอุปกรณ์เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ พอสมกับฐานะความเป็นอยู่ของตนและเป็นไปตามความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ไม่ประพฤติดัวเหอเหิมบริโภคจนเกินตัว ใช้สอย อย่างรู้คุณค่าและประหยัดอดออม เป็นต้น

ความหมายและความสำคัญของสันโดษ

คำว่า “สันโดษ” มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลี สนฺโตส และบางแห่งใช้คำว่า สนฺตฺถุณฺณิ ซึ่ง มีศัพท์มาจากธาตุเดียวกัน คือ สฺ+ตุสฺ เขียนแบบสันสกฤตเป็น สันโตษะ แปลงเป็นภาษาไทยว่า สันโดษ แปลว่า ความเป็นบุคคลผู้มีความยินดีโดยสม่ำเสมอ หรือผู้สันโดษชื่อว่า สนฺตฺถุณฺณิ (พระพุทธปัยเถระ, 2527: 222)

ในคัมภีร์มัจจกัตถทีปนี ให้ความหมายว่า ความสันโดษ กล่าวคือ ความไม่โลภ ชื่อว่า สนฺตฺถุณฺณิตา สันโดษ คือ ความไม่โลภ มีอย่างเดียวเท่านั้น ก็จริงอยู่ ถึงอย่างนั้น โดยประเภทแห่ง อารมณฺย่อมเป็น 4 อย่าง ด้วยอำนาจปัจจัย 4 และ เป็น 12 อย่างโดยประเภทแห่ง 4 ดิเก (3 หมวดๆ ละ 4) เพราะทำวิภาคว่า สันโดษ ในปัจจัย 4 ปัจจัยละ 3 อย่าง ด้วยสามารถ ยถาสถา สันโดษ ยถาพลสันโดษ และยถาสารูปสันโดษ เพราะเหตุนั้น ในอรรถกถาทั้งปวง พระอรรถกถาจารย์ทั้งหลาย จึงกล่าวว่า “สันโดษนั้นมี 12 อย่าง” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2524: 47)

ความยินดีด้วยของตน ซึ่งได้มาด้วยเรี่ยวแรงความเพียรโดยชอบธรรม ความยินดีด้วยปัจจัย 4 ตามที่มีตามที่ได้ ความรู้จักอิมรู้จักพอ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2538: 192)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายคำว่า “สันโดษ” ไว้ว่า “ความยินดี หรือพอใจเท่าที่ตนมีอยู่ หรือเป็นอยู่” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525: 1166)

นอกจากนั้น ยังมีนักปราชญ์และนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา ได้อธิบายขยาย ความหมายของคำว่า “สันโดษ” ดังต่อไปนี้

สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน, 2533: 19) ได้แสดงทรรศนะไว้ในหนังสือเรื่อง “สันโดษ” ความว่า สันโดษเป็นธรรมข้อหนึ่งที่มีผู้ปรารถนากันมาก ทั้งในด้านสนับสนุน ทั้งใน ด้านคัดค้าน สนับสนุนคือส่งเสริมให้ปฏิบัติกัน ค้านคือแสดงว่าไม่ควรส่งเสริมให้มีการปฏิบัติ เพราะเห็นว่าเป็นเครื่องขัดขวางความเจริญก้าวหน้า คำว่าสันโดษมาจากภาษาบาลีว่า “สนฺโตส, สนฺตุภฺตฺติ” แปลว่า ความยินดีพอใจด้วยของของตน ความยินดีด้วยของที่มีอยู่ ความยินดีโดยสม่ำเสมอ สันโดษแบ่งออกเป็นหัวข้อได้ดังนี้ 1) ยถาลาภสันโดษ ยินดีตามที่ได้ 2) ยถาพลสันโดษ ยินดีตาม คำกัณฑ์ และ 3) ยถาสารูปสันโดษ ยินดีตามสมควร และอีกอย่างหนึ่งคือ สันโดษในความคิด คือ ระวังความคิดที่อยากได้มากเกินไป สันโดษในการแสวงหา คือ ยินดีแสวงหาแต่สิ่งที่เหมาะสมได้ สันโดษในการรับ คือ รับแต่สิ่งที่เหมาะสม และรับพอประมาณ สันโดษ ในการบริโภค คือ ยินดี บริโภคสิ่งที่ได้มาด้วยการพิจารณา

พระธรรมธีรราชกุมาร (โชดก ญาณสิทธิ) (2532 : 38) ได้แสดงทัศนะเรื่องสันโดษไว้ใน หนังสือ มงคล 38 ความว่า สันโดษ แปลว่า ยินดีด้วยปัจจัยของตน ไม่แสดงอาการรังเกียจในเวลา รับ เวลาบริโภค ยัง อดทนให้เป็นไปด้วยปัจจัย 4 ซึ่งทายกทายิกาถวาย นอกจากนี้สันโดษ ยัง แปลว่า ยินดีด้วยปัจจัยที่มีอยู่ ยินดี โดยสม่ำเสมอ สันโดษโดยองค์ธรรมคือ อโลภะ ความไม่โลภ สันโดษแบ่งออกเป็น 4 อย่าง คือ สันโดษใน เครื่องนุ่งห่ม สันโดษในอาหาร สันโดษ ในที่อยู่อาศัย และสันโดษในยาแก้ไข้ สันโดษนี้มีประโยชน์ มีคุณ มากมายสุดที่จะพรรณนา พระพุทธองค์ทรง สรรเสริญความสันโดษว่าเป็นมงคลสูงสุด

จากการศึกษาความหมายของสันโดษตามทรรศนะของนักปราชญ์ และคำรากศัพท์ที่ ปรากฏใน พจนานุกรมเห็นได้ว่า คำว่าสันโดษนั้นโดยความหมายแล้ว หมายถึง ความยินดีความ พอดีด้วยปัจจัย 4 คือ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และอาหาร ตลอดจนการมีความสุข ความพอใจด้วยเครื่องยังชีพที่หามา ได้ด้วยความเพียรพยายามของตนไม่โลภ ไม่ริษยาใคร

ธรรมที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความสันโดษ

สันโดษคือความพอใจยินดีในสิ่งที่ตนมีอยู่ มีจุดมุ่งหมายเพื่อละความโลภ พระพุทธเจ้า ทรงแสดง หลักธรรมนี้กับทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ โดยมีความเพียรเป็นหลักธรรมที่สนับสนุนและ ส่งเสริม ส่วนธรรมที่เป็นปฏิปักษ์ (ข้าศึก) ของความสันโดษก็มีปรากฏในพระพุทธศาสนา (วคิน อินทสระ, 2546 : 12) เช่นเดียวกัน ธรรมที่เป็นข้าศึกโดยตรงของสันโดษ และเป็นองค์ธรรมที่ทำให้บุคคลไม่สันโดษ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2537 : 83) คือ

1. โลภะ คือ ความโลภอยากได้ในสิ่งต่างๆ ที่เกินความพอดีเกินกว่าฐานะของตน ผู้มี ความโลภ จะทำให้เกิดทุกข์ได้ เพราะเมื่อเกิดความโลภในใจแล้ว ผู้นั้นมักจะหาทางทำการทุจริต ลัก ขโมย ฉกชิง วังราว หรือ ทำความผิดอื่นๆ ก่อให้เกิดความเดือดร้อนให้กับสังคม ส่วนผู้ที่ไม่โลภ คือ ผู้ที่แสวงหาทรัพย์สินหรือเกียรติยศ ชื่อเสียงในทางที่ถูกที่ควร จะเป็นผู้ที่รู้จักความพอดี รู้จักการ ประมาตน มีความละเอียดหรือเกรงกลัวต่อการ ทำชั่วตลอดจนเป็นผู้ที่มีสติ รู้จักผิดชอบชั่วดี ถ้าเรา สามารถละความโลภ และมีความพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ รู้จัก บังคับจิตใจไม่ให้แสวงหาเอาสิ่งของมา โดยวิธีไม่ชอบธรรม ผู้นั้นจะมีความภูมิใจและมีความสุข โทษของความ โลภ แม้มองเพียงผิวเผิน ย่อมเห็นได้ยาก แต่ในความเป็นจริงแล้ว ความโลภ มีโทษเป็นอันมาก มูลเหตุของการ กระทำ ความผิดต่างๆ ในสังคมปัจจุบัน มีรากฐานมาจากความโลภเป็นเหตุอยู่เป็นอันมาก ทั้งการลักขโมย ปล้น'จี้การล่วงประเวณี การทำลายชีวิตและทรัพย์สินทั้งหมดนี้ล้วนเกิดได้จากความโลภทั้งสิ้น และ เมื่อความ โลภครอบงำจิตใจแล้ว จะทำให้ไม่มีสันโดษเนื่องจากความอยากมี อยากได้อยากเป็น

2. มหิจฉตา คือ ความมักมาก เป็นกิเลสตัวหนึ่งที่ทำให้มนุษย์เกิดความเร่าร้อนคนที่ เป็นคนมักมากถูก เรียกว่า มหิจฉโน มหาสมุทรแม้จะลึกและกว้างเพียงใด ยังมีขอบเขต แต่ความมัก มากที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์ไม่ มีขอบเขตในการหยั่งลึกได้ ดังนั้น คนมักมากจึงมีนิสัยมักใหญ่ใฝ่สูง ถือการกอบโกยผลประโยชน์เพื่อตน และ พวกพ้องเป็นสำคัญ ไม่รู้สึกพอใจในสิ่งต่างๆ แม้นว่าจะมี มากมายเพียงใด ย่อมไม่สามารถทำให้คนมักมากเกิด ความพอใจได้ คนเหล่านี้ไม่มีความพอ เข้าทำนองที่ว่า ทะเลไม่มีวันเพื่อน้ำ ไฟไม่อาจให้เต็มได้ด้วยเชื้อ คนมัก มากย่อมไม่รู้จักพอด้วยปัจจัยทั้งหลาย

3. ปาปิฉฉตา คือ ความใฝ่ต่ำในทางเลวทราม ไปในทางบาป และอกุศลคอยปลุกรุกเร้า จิตใจให้คิดแต่ ความไม่ดี เช่น กลัวความทุกข์แต่สร้างเหตุแห่งทุกข์อยากมีความสุข แต่ไม่สร้างเหตุ แห่งความสุข อยากเป็นคน ดี แต่ประพฤติชั่ว ไม่ทำดีแต่อยากให้สังคมชมว่าดี นอกจากนี้ยังเป็น สาเหตุหนึ่งที่ทำให้มนุษย์กระทำผิด และ หลงใหลอยู่ในอบายมุข 6 เช่น อยากดีแต่ประพฤติชั่ว ไม่ทำดีแต่อยากให้คนชมว่าดี คนที่อยากดีแต่ทำความชั่ว นั้นเป็นคนไม่สันโดษ ตรงกันข้ามกับคนที่สันโดษจะเป็นคนดีและตั้งใจทำความดีให้ตรงกับความอยาก เว้นการ กระทำความชั่วทุกชนิด

4. ตัณหา คือ ความอยาก ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกล่าวว่า ตัณหาเป็นศัตรูโดยตรงของสันโดษ เมื่อ ตัวตัณหาเพิ่มมากขึ้น ความสันโดษย่อมน้อยลง บุคคลจึงปรารถนาในทางเลวทรามมากขึ้น

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2535) ให้ความหมายคำว่า “ตัณหาหรือความทะยานอยาก” นั้น เป็น ศัตรูโดยตรงของสันโดษ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความอยากเกินขอบเขต ทำให้ไม่สามารถควบคุม อินทรีย์ของตนได้ ตัณหา 3 ประการดังกล่าว คือ

1. กามตัณหา คือความทะยานอยากในกาม ความอยากได้ในกามคุณ คือสิ่งสนองความ ต้องการทาง ประสาทสัมผัสทั้ง 5 อันได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส เป็นต้น

2. ภวตัณหา คือความทะยานอยากในภพ ความอยากในภาวะของตัวตน ที่จะได้มีได้ เป็นในสิ่งหนึ่งสิ่งใด นั่นคือ อยากมีอยากเป็น อยากคงอยู่ตลอดไป

3. วิภวตัณหา คือความทะยานอยากในวิภพ ความอยากในความพรากพ้นไปจากตัวตน อย่างใดอย่างหนึ่ง อันเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา อยากทำลายอยากให้ดับสูญ

สรุปได้ว่า กามตัณหา คือ ความอยากได้ในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสที่น่าปรารถนา นำพอใจเสาะแสวงหาครอบครอง เรียกสั้นๆ ว่าอยากได้ ภวตัณหา คือ ความอยากมีสิ่งนั้น สิ่งนี้อยาก ให้สิ่งที่ได้มาแล้วคงอยู่ตลอดไป วิภวตัณหา คือ ความอยากไม่มี อยากไม่เป็นอย่างนั้นอีกต่อไป

สันโดษ คือ องค์กรธรรมแห่งการรู้จักความพอใจ

คำว่าสันโดษ มาจากคำภาษาบาลีว่า สันตุฏฐิ หมายถึง ความยินดี ความพอใจ ด้วยวัตถุปัจจัยซึ่งเกิดจากภายนอก รวมถึง การมีความสุข ความพอใจ ซึ่งเกิดจากภายใน ลักษณะของความสันโดษคือ มีความยินดีตามมี ยินดีตามได้ ยินดีตามกำลัง สันโดษมีประโยชน์ต่อบรรพชิตในฐานะที่ดำรงพระวินัย ในฐานะที่เป็นอริยวงศ์ 4 และในฐานะที่เป็นนาถกรณธรรม ซึ่งเป็นธรรมที่ช่วยให้บรรลุธรรม และเพื่อความเรียบร้อยอันดีในชุมชนเพศบรรพชิตช่วยให้บรรพชิตพอใจในการใช้ปัจจัย 4 ตามความจำเป็นต่อการครองเพศบรรพชิต เป็นหลักธรรมพื้นฐานสนับสนุนความมีวินัยให้จิตใจมีความเด็ดเดี่ยว แน่วแน่ มีความเพียรปฏิบัติธรรม อันเป็นคุณสมบัติที่ช่วยให้บรรลุธรรมในที่สุด ส่วนความสันโดษมีความสำคัญต่อฆราวาส คือ ทำให้มีความสุขความพอใจในการดำเนินชีวิตทั้งการครองตนและครองเรือน ช่วยป้องกันปัญหาต่างๆเกี่ยวกับการครองเรือนของฆราวาส ประโยชน์ที่มีในฆราวาส จะทำให้บุคคลมีจริยธรรมอันดีในการครองชีวิตก่อเกิดความผาสุกในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตโต) (2546) ได้เรียบเรียงไว้ในเรื่อง สหสารสันโดษ ดังนี้

สหสารสันโดษ คือ พอใจในภริยาของตนหรือพอใจในคู่ครองของตน ในคำสอนทางพระพุทธศาสนา สหสารสันโดษ จัดเป็นการประพฤติพรหมจรรย์อย่างหนึ่ง หมายถึง ความพอใจด้วยภรรยาของตน เป็นข้อปฏิบัติตรงข้ามกับกามเมสุมิจฉาจาร หมายถึง ความพอใจด้วยภรรยาของตน ว่าด้วยสาระก็คือความยินดีเฉพาะคู่ของตน หลักการจะเปิดให้เกี่ยวกับจำนวนของคู่ครอง มิได้กำหนดไว้ตายตัวว่าคนเดียวหรือกี่คน สุดแต่ตกลงยินยอมกัน โดยสอดคล้องกับประเพณีและบัญญัติของสังคม โดยถือสาระว่าไม่ละเมิดต่อคู่ครองหรือของหวงห้ามที่เป็นสิทธิ์ของผู้อื่น ไม่ละเมิดฝ่าฝืนความสมัครใจของคู่กรณี และไม่นอกใจคู่ครองของตน เมื่อพร้อมใจ และเป็นไปโดยเปิดเผย ไม่ละเมิดและไม่เสียความซื่อสัตย์ต่อกันแล้ว แต่กระนั้นก็ตาม เมื่อว่าโดยนิยาม ท่านยกย่องการมีคู่ครองแบบผัวเดียวเมียเดียว ซึ่งมีความรักใคร่ภักดีต่อกันอย่างมั่นคง ยั่งยืน เพื่อความความมั่นคงภายในครอบครัว สหสารสันโดษนี้ ท่านจัดเป็นพรหมจรรย์อย่างหนึ่ง แสดงว่าเป็นความประพฤติและการดำเนินชีวิตที่ด้รับยกย่องอย่างสูงในพระพุทธศาสนา ผู้ประพฤติสหสารสันโดษ ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา จะต้องมียุทธธรรมที่คอยควบคุมพฤติกรรมทางกาย ทางวาจาและทางใจ ดังนี้

1) เบญจศีล คือ ข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม แบ่งเป็นประเภทของเบญจศีลได้ 5 ประเภท คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ เว้นจากการประพฤติผิดในกาม เว้นจากการพูดเท็จ และเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท และอานิสงส์ของบุคคลผู้มีศีลสมบูรณ์ด้วยศีลในโลกนี้ ย่อมมีโภคทรัพย์ ย่อมแก่กล้า ไม่เก้อเจิน ย่อมไม่หลงลืมสติตายหลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

2) เบญจธรรม หมายถึง “กัลยาณธรรม” แปลว่า ธรรมที่มีความงามเป็นข้อปฏิบัติพิเศษที่ยิ่งขึ้นไปกว่าศีล ซึ่งจะทำให้มนุษย์เป็นคนดี มีคุณธรรม มีกาย วาจา ใจ ที่สะอาดงดงามแบ่งออกเป็นประเภทของเบญจธรรม 5 ประเภท คือ ความเมตตา กรุณา การเลี้ยงชีพโดยชอบความสำรวมในกาม พุทฺธความจริง ความระลึกความรู้สึกตัวอยู่เสมอ อานิสงส์มีคล้ายกันกับเบญจศีลหรือศีล 5 คู่กับเบญจธรรม หรือกัลยาณธรรม 5 เป็นธรรมของคนดี ถ้าเรียกชื่อเต็มๆก็ต้องเรียกว่า เบญจกัลยาณธรรม หมายถึง ธรรมของคนดี 5 ประการ ทั้งศีล 5 และกัลยาณธรรม 5 ประการนี้ เป็นของคู่กัน จึงเรียกว่า ศีลธรรม กล่าวคือ ศีล เป็นข้อห้าม คือ ห้ามทำ ห้ามล่วงละเมิด ส่วนกัลยาณธรรม เป็นข้ออนุญาตให้ทำ ให้นำไปประพฤติปฏิบัติแล้วจะเกิดผลดีแก่ผู้ปฏิบัติทุกคน

ประโยชน์ของความสันโดษ

การศึกษาทำความเข้าใจและปฏิบัติตามแนวทางสันโดษที่ถูกต้อง ย่อมก่อให้เกิด ประโยชน์ทั้งผู้ที่นำมาปฏิบัติ และสังคมส่วนรวม ดังนี้

1. ประโยชน์ทางด้านจริยธรรม ความสันโดษเป็นหลักธรรมข้อหนึ่ง ที่กล่าวได้ว่า มีคุณประโยชน์ต่อผู้ที่นำมาปฏิบัติ นอกจากนี่ยังทำให้บุคคลเจริญทั้งในด้านการ ดำรงชีวิต และหน้าที่การงาน เนื่องจากว่าคนที่จะมีความสุขได้ต้องมีความพอ คนทั่วไปเป็นอันมาก คิดว่าต้องมีวัตถุเพื่อใช้ในการอุปโภค บริโภคเท่านั้นเท่านี้จึงจะพอ จึงมีความสุข ครั้นได้ตามที่คิดครั้งแรก ความพอใจหาได้หยุดอยู่แค่นั้นไม่ ความต้องการกับเพิ่มทวีมากยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาในสังคมมากมาย อาทิเช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการฆาตกรรม การปล้นจี้ชิงทรัพย์ เป็นต้น ทั้งนี้เป็นผลพวงอันเนื่องมาจากบุคคลในสังคมขาดความสันโดษในการดำเนินชีวิต สันโดษเป็นองค์ธรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านจริยธรรมได้ เพราะทำให้คนในสังคมสามารถ อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ปราศจากความริษยา เอรัดเอาเปรียบกัน สังคมที่เต็มไปด้วยคุณธรรมและศีลธรรมอันดีงาม สังคมนั้นย่อมสงบสุข

2. ประโยชน์ต่อสังคม หลักสันโดษในพระพุทธศาสนา เมื่อศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้แล้ว จะพบว่าพระพุทธเจ้าทรงตรัสหลักสันโดษไว้ เพื่อแก้ปัญหาตามธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความโลภ ความโกรธ ความหลง รักสุข เกลียดทุกข์เป็นธรรมดา โดยหลักสันโดษจะบรรเทาความโลภของมนุษย์ให้ลดลง ทำให้มนุษย์มีความสุขน้อยลง มีความสุขมากขึ้น มนุษย์จำเป็นต้องอยู่ ร่วมกันเป็นสังคม ชุมชน เพื่อประโยชน์ในการพึ่งพาอาศัย ดังนั้น การนำหลักสันโดษมาใช้ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม โดยเริ่มต้นที่ธรรมชาติในตัวของผู้คนเองเป็น

อันดับแรก จากนั้นจะเกิดการขยายวงกว้างออกไปสู่สังคมและประเทศชาติต่อไปตามลำดับ เช่น ประพฤติตนไม่ให้โลภ ออยากได้ของผู้อื่น มีความเพียรพยายามในหน้าที่การงานของตน การเริ่มต้นนำหลักสันโดษมาประพฤติในระดับการดำเนินชีวิต พระพุทธศาสนาถือว่าสังคมประกอบด้วยมนุษย์ที่มีพัฒนาการทางจิต และปัญญาในระดับต่างๆ กัน นอกจากนั้นยังมีสังคมย่อยหรือชุมชนต่างๆ ซ่อนอยู่ภายใน เช่น มีสังคมคฤหัสถ์กับสังคมสงฆ์ เป็นต้น ชีวิตในสังคมคฤหัสถ์เน้นความสัมพันธ์ทางสังคมและ การหาเลี้ยงชีพ ส่วนชีวิตในสังคมสงฆ์เน้นด้านการพัฒนาจิต ประโยชน์ของหลักสันโดษกับสังคมนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในสังคมของบรรพชิตและคฤหัสถ์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการนำมาประยุกต์ใช้ให้ เหมาะสมกับสถานะและบทบาทของตน

ปัญหาทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองนั้น เริ่มแรกทีเดียวเกิดจากบุคคลในครอบครัว ไม่สันโดษคือไม่ยินดีพอใจในหน้าที่ของตน ไม่ปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ครบถ้วน ทำให้เกิดผลกระทบต่างๆ ตามมา เช่น ปัญหาเด็กหนีเรียน ปัญหาเด็กติดยาเสพติด ปัญหาการทำแท้ง กระแสวัฒนธรรมในสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไป ถูกครอบงำจากวัฒนธรรมต่างชาติ ปัญหาเหล่านี้ล้วนมีสาเหตุมาจากบุคคลในสังคม บุคคลจึงควรเป็นผู้สันโดษในหน้าที่ของตน ทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดเพื่อช่วยลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับสังคมและประเทศชาติ สันโดษจึงเป็นหลักธรรมที่เปรียบเสมือนกับเบรกของรถยนต์ ที่ใช้ในการห้ามล้อรถให้หยุดฉับไฉน สันโดษก็เป็นการห้ามล้อตัณหาของมนุษย์ปุถุชนฉับนั้น และในธรรมเรื่องสันโดษนี้เองช่วยประคับประคองชีวิตมนุษย์ให้ ดำรงอยู่ได้ด้วย ความพอดี

ธรรมที่เกื้อหนุนความสันโดษ

หากศึกษาจะพบว่าพระพุทธเจ้าตรัสเรื่องความสันโดษไว้ที่ไหน จะตรัสความเพียรไว้ที่นั่น คล้ายกับการตรัสเรื่องศรัทธาไว้ที่ไหน จะมีการกล่าวถึงปัญญาควบคู่ไว้เสมอ เป็นการเน้นย้ำในด้านจุดมุ่งหมายว่าศรัทธาต้องประกอบด้วย ปัญญาเสมอ มิฉะนั้นจะกลายเป็นศรัทธาบอด หรือในบางที่อาจกลายเป็นความหลงใหลมกมายไปเลยก็ได้ หลักธรรมเรื่องความสันโดษก็เช่นเดียวกัน มีความเพียรเป็นหลักธรรมที่เกื้อหนุน หากอธิบายโดยขาดซึ่งหลักความเพียร ทำให้ความหมายเกิดการเปลี่ยนแปลงไปถึงขั้นว่า ความสันโดษนั้นเป็นการปลีกตัวออกไปอยู่โดดเดี่ยวไม่เกี่ยวข้องกับใครๆ ความหมายที่ยกขึ้นอ้างนั้นคลาดเคลื่อน เกิดจากการมองอย่างเพียงผิวเผินเท่านั้น จะเห็นได้ว่า จากที่กล่าวมานี้ คือ คุณลักษณะของหลักธรรมที่เกื้อหนุนส่งเสริมกันและกัน มีความเกี่ยวเนื่องกันและที่สำคัญจะต้องนำมาอธิบายประกอบกัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจในทางที่ถูกต้อง

บทสรุป

สันโดษมีความหมายว่า ความยินดีพอใจด้วยปัจจัย 4 คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ตลอดถึงเครื่องยังชีพอื่นๆ โดยพระพุทธเจ้าทรงตรัสสอน หลักสันโดษกับคนสองกลุ่ม คือ สันโดษสำหรับพระภิกษุ โดยทรงสอนให้เป็นผู้หนักน้อย เลี้ยงง่าย รู้จักประมาณ รู้จักพอใจปัจจัย 4 ได้แก่ จีวร

บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัช ตามมีตามได้และตามสมควร สันโดษเช่นนี้มีข้อปฏิบัติเคร่งครัดและมุ่งเฉพาะพระภิกษุสงฆ์ ส่วนสันโดษสำหรับคนทั่วไป ทรงเน้นไปที่หลักสันโดษ 3 ได้แก่ 1) ยถาลาภสันโดษ คือ ยินดีพอใจตามที่ตนหาได้มา 2) ยถาพละสันโดษ คือ ยินดีพอใจตามกำลังความสามารถของตน และ 3) ยถาสารูปสันโดษ คือ ยินดีพอใจตามสมควรแก่ฐานะความเป็นอยู่ของตน แท้ที่จริง หลักสันโดษนั้นปรากฏอยู่ในหลักธรรม หลายแห่ง เช่น สันโดษในพระวินัยของพระภิกษุสงฆ์ สันโดษในอริยวงศ์ สันโดษในนาถกรรมธรรม สันโดษในกถาวัตถุ ซึ่งเหมาะสำหรับพระภิกษุสงฆ์ ส่วนสันโดษ 3 นั้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับคฤหัสถ์ได้นอกจากนั้น สำหรับคฤหัสถ์ที่ครองเรือนแล้ว ก็ยังมีอีกข้อหนึ่ง คือ สหการสันโดษ หมายถึง ความพึงพอใจในสามีและภรรยาของตนเท่านั้น และสิ่งที่ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ไม่ควรสันโดษ คือ การกระทำความดีทางกาย วาจา ใจ เรียกว่า กุศลกรรมบถ 10 ส่วนความหมายที่มักเข้าใจผิดอีกประการหนึ่ง คือ อับปิจฉตา คือ ความมักน้อย หลักธรรมนี้เป็นหลักธรรมหนึ่งใน กถาวัตถุ 10 มักใช้คู่กับสันโดษเสมอ เรียกว่า “มักน้อยสันโดษ” แต่แท้ที่จริงมีความหมายและการนำมาใช้ต่างกัน ความมักน้อยนั้นใช้กับบรรพชิตมากกว่าคฤหัสถ์ ส่วนสันโดษสามารถใช้ได้ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ซึ่งหากสรุปโดยภาพรวมแล้ว พุทธศาสนิกชนควรสันโดษในปัจจุบัน 4 ตามความจำเป็นในการดำรงชีพ

ส่วนธรรมที่เป็นอุปสรรคต่อความสันโดษ คือ โลภะ คือ ความโลภ มหิจฉตา คือ ความมักมาก ปาปิฉตา คือ ความไฝต่ำในทางเลวทราม และตัณหา คือ ความอยาก ส่วนธรรมที่สนับสนุนหลักสันโดษ คือ ความเพียร เป็นผู้ไม่เกียจคร้านในการงานของตน ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านจริยธรรม คือ สันโดษที่ใช้ควบคู่กับความเพียร ย่อมส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ถูกต้อง เพราะความสันโดษเป็นแรงผลักดันให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความรู้ความสามารถ และยังทำหน้าที่อดุรังมิให้ทะเยอทะยานมากเกินไปจนไปกระทบต่อบุคคลอื่น สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะประโยชน์ของหลักสันโดษที่มีต่อสังคม เนื่องจากการพัฒนาสังคมจำเป็นต้องมีทั้งความเพียรคู่กับสันโดษ เพราะความเพียรพยายามที่ไม่มีสันโดษ ย่อมนำไปสู่ทางที่ผิดได้ง่ายเหมือนรถไม่มีเบรก ส่วนโทษที่เกิดขึ้นจากการขาดความสันโดษนั้น เป็นโทษที่เกิดขึ้นกับทั้งปัจเจกบุคคล และโทษทางสังคม ดังจะเห็นได้จากปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและปัญหาทางด้านการเมือง ซึ่งมีทั้งปัญหาคอร์ปชั่น ปัญหาการแย่งชิงอำนาจ ปัญหาการชิงดีชิงเด่นกัน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ธณณ สมหวัง. (2547). *สันโดษ สันทรัพย์ที่ต้องแปลงเป็นทุน*. กรุงเทพฯ: หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ.

พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต). (2532). *พุทธศาสนากับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2537). *เรื่องที่คนไทยควรเข้าใจให้ถูก*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

_____. (2538). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหา

จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

- _____ . (2539). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9. (2542). *พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย*. สืบค้นเมื่อ 23 ธันวาคม 2542. แหล่งที่มา: <http://www.women-family.go.th/family/document/%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%94%E0%B8%B3%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%AA.pdf>.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____ . (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสีหิ). (2532). *มงคล 38*. กรุงเทพฯ: หจก.การพิมพ์พระนคร.
- พระธรรมโสภณ (พิน ปาสาทิโก). (2519). *สันโดษทำให้ไทยล้ำหลังหรือ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยเกษม.
- พระพุทธิปิยเถระ. (2527). *รูปลัทธิปริวรรตนิรุกติศาสตร์ภาษาบาลี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____ . (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2524). *มังคลัตถทีปนี แปล เล่ม 4*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- วสิน อินทสระ. (2546). *ความสุขที่หาได้ง่าย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เรือนธรรม.
- สมเด็จพระญาณสังวร. (2533). *สันโดษ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์ปรินต์ติ้งกรุ๊ป.

ปัญหาความผิดต่อแผ่นดินที่ควรยอมความได้

THE PROBLEM OF OFFENSE TO THE LAND THAT SHOULD BE COMPROMISED*

วิศิษฐ์ อัครสันตติกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Vit Akkarasantatikul

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

E-mail: Sukan2893@gmail.com

บทคัดย่อ

เพื่อความสะดวกรวดเร็วและเป็นธรรมในการระงับข้อพิพาททางอาญา อีกทั้งเพื่อเป็นการลดภาระคดีความผิดเล็กน้อย ๆ น้อย ๆ ให้ระงับลงได้โดยไม่ต้องนำข้อพิพาทเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมตามกฎหมาย จึงได้มีความคิดและรูปแบบวิธีการระงับข้อพิพาทนอกกระบวนการยุติธรรมทางอาญาขึ้นหลายรูปแบบ การประนอมข้อพิพาททางอาญา เป็นมาตรการที่เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายหรือผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม โดยกระบวนการนี้มุ่งจะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมได้พบและแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของตนต่อหน้าผู้กระทำความผิด ซึ่งจะช่วยให้ผู้กระทำความผิดเข้าใจถึงผลกระทบของการกระทำความผิดที่มีต่อผู้เสียหาย และยอมรับในการกระทำความผิดของตน และยินดีที่จะชดใช้ความผิดต่อผู้เสียหาย การใช้ระบบการประนอมข้อพิพาททางอาญาเป็นมาตรการเสริมในกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายเพื่อช่วยให้การระงับข้อพิพาททางอาญาเป็นไปอย่างรวดเร็วเหมาะสมและมีความเป็นธรรม มีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) เพื่อสร้างความสงบสุขในสังคม 2) เพื่อลดจำนวนปริมาณคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม 3) เพื่อให้ความเป็นธรรมกับผู้เสียหาย และ 4) เพื่อให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้กลับตัวก่อนกลับเข้าสู่สังคม ทั้งนี้ โครงสร้างของกระบวนการประนอมข้อพิพาท ประกอบด้วย 1) ผู้ทำหน้าที่ประนอมข้อพิพาททางอาญา 2) การบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริง 3) ขั้นตอนและระยะในการประนอมข้อพิพาท 4) ผลของการประนอมข้อพิพาท

คำสำคัญ: ความผิดต่อแผ่นดินที่ควรยอมความได้

Abstract

For convenience, speed and fairness in resolving criminal disputes Moreover, in order to scrutinize the case of minor offenses, it can be resolved without the need to bring the dispute into legal justice. Therefore, there are many ideas and ways to resolve disputes outside the criminal justice process. Conciliation It is a measure that allows the victims or victims of crime to participate in maintaining public order in society. This process aims to

* ได้รับความเห็นชอบ: 2 ธ.ค. 2563; แก้ไขบทความ: 19 มี.ค. 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 เม.ย. 2564

help and support the victims or victims of crime to find and express their opinions and feelings in front of the offenders, which will make the offenders understand the impact of the offenses on the victims. And accepting their own wrongdoings And willing to compensate for the wrongdoing to the injured person. The use of the criminal dispute resolution system is a supplementary measure in the legal process to help the criminal dispute resolution be fast, appropriate and fair. There are 4 important objectives or goals which are: 1) to create peace in the society 2) to reduce the amount of cases to enter the judicial process 3) to provide justice to the victims and 4) to give the opportunity to the offender to return before returning to society. In this regard, the structure of the dispute resolution consists of 1) the person who performs the duty Criminal dispute resolution 2) investigation process 3) procedure and period for dispute resolution 4) dispute resolution process.

Keyword: offense to the land that should be compromised

บทนำ

ในปัจจุบันแม้ว่ารัฐจะใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการควบคุมความประพฤติของคนในสังคม โดยมีกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อันประกอบด้วยองค์กรของรัฐ คือตำรวจ อัยการ และศาลยุติธรรมเป็นกลไกในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งแต่ละองค์กรมีภาระหน้าที่ที่ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามแบบพิธีการ เริ่มตั้งแต่การสืบสวน สอบสวน ฟ้องร้องคดีและเรื่องไปจนกระทั่งได้มีการพิจารณาและชี้ขาดข้อพิพาททางอาญา โดยศาลยุติธรรมก็ตาม แต่การดำเนินกระบวนการยุติธรรมโดยองค์กรต่าง ๆ มีกฎเกณฑ์ขั้นตอนที่จะต้องปฏิบัติตามด้วยบทกฎหมาย ซึ่งมีรายละเอียดขั้นตอนวิธีการที่ซับซ้อนมาก ดังนั้น จึงต้องใช้เวลาการดำเนินการที่ยาวนานและสิ้นเปลืองสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก โดยที่ท้ายที่สุด การป้องกันและแก้ไขปัญหาอาญากรรมก็ไม่ได้ลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญา อีกทั้งบางครั้งการดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่ไม่โปร่งใสชัดเจน และไม่สามารถเยียวยาให้แก่สังคมและผู้เสียหายได้อย่างเพียงพอกลับสร้างความขัดแย้งให้เกิดมีมากขึ้น และนำไปสู่การกระทำความผิดขึ้นอีกในภายภาคหน้าซึ่งจะเห็นได้ว่าหลาย ๆ ครั้ง การดำเนินการกระบวนการยุติธรรมตามแบบพิธีไม่ได้มีความเหมาะสม อีกทั้งไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และไม่สอดคล้องกับหลักความยุติธรรม ไม่สอดคล้องกับปรัชญาสำคัญของกฎหมายอาญาที่มุ่งรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม คุณลสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดจนกว่าจะได้มีการสืบพิสูจน์ที่ปราศจากข้อสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิด และใน

ขณะเดียวกันก็ต้องดูแลและคุ้มครองผู้เสียหาย หรือเหยื่ออันบริสุทธิ์ของอาชญากรรม ได้รับการเยียวยาให้เพียงพอจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมซึ่งความไม่เหมาะสมไม่สอดคล้องดังกล่าว มีสาเหตุสำคัญมาจากข้อจำกัดในเรื่องของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางการ และต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดตามกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่โดยขาดการประสานและการร่วมมือระหว่างองค์กรในกระบวนการยุติธรรม ดังนั้น จึงจำเป็นที่รัฐจะต้องพยายามแสวงหาเครื่องมือและกลไกขึ้นมาขึ้นมาเพื่อใช้ระงับข้อพิพาทอาญาให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในปัจจุบันที่ต้องการความสะดวกรวดเร็ว และเป็นธรรมบรรลุถึงวัตถุประสงค์ในอันที่จะป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม เพื่อคุ้มครองสังคมให้มีความสงบ ป้องกันสังคมไม่ให้เกิดปัญหาอาชญากรรมหรือให้เกิดน้อยลงที่สุด อีกทั้งต้องปรับตัวเข้าหาชุมชน เพื่อหาแนวร่วมมาช่วยแก้ปัญหาอีกทางหนึ่งโดยกระจายอำนาจการบริหารงานยุติธรรมให้ส่วนชุมชน ทั้งเพื่อให้ประชาชนส่วนช่วยในกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น (คณะกรรมการบริหารการบริการและการยุติธรรม, 2538: 15-27)

ความคิดและรูปแบบวิธีการระงับข้อพิพาทนอกกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

เพื่อความสะดวกรวดเร็วและเป็นธรรมในการระงับข้อพิพาททางอาญา อีกทั้งเพื่อเป็นการลดภาระคดีความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้ระงับลงได้โดยไม่จำเป็นต้องนำข้อพิพาทเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมตามกฎหมาย อันจะเป็นผลให้องค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมมีเวลาในการพิจารณาดำเนินการกับคดีความผิดอุกฉกรรจ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกัน ผู้เสียหายในคดีความผิดเล็กน้อยก็ได้รับการดูแลคุ้มครองมิให้ถูกล่วงละเมิดสิทธิตามกฎหมายอาญา และมิได้ถูกทอดทิ้งจากกระบวนการยุติธรรม จึงได้มีความคิดและรูปแบบวิธีการระงับข้อพิพาทนอกกระบวนการยุติธรรมทางอาญาขึ้นหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับความต้องการและความจำเป็นของสังคมในประเทศนั้น ๆ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ คือ

1. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Conciliation)

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคือการระงับข้อพิพาทที่จะต้องมีคนกลางหรือบุคคลที่สามเข้ามามีบทบาทร่วมในการชักจูงคู่พิพาทให้หันหน้าเข้าหากัน ตลอดจนอาจจะต้องเป็นผู้เสนอแนะแนวทางแก้ไขข้อพิพาทซึ่งเป็นที่ยอมรับทั้งสองฝ่าย บุคคลที่เข้ามาทำหน้าที่นี้เรียกว่า “ผู้ไกล่เกลี่ย” (ศิริศักดิ์ ดิยะพรรณ, 2543: 13)

ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยอาจเป็นบุคคลหรือองค์กรก็ได้ ขึ้นอยู่กับความยินยอมของคู่กรณีและระบบกฎหมายที่ใช้อยู่ว่าจะเปิดโอกาสให้เพียงใด เช่นในประเทศอินเดีย หากมีกรณีพิพาทจากบุคคลในครอบครัวเดียวกันหรือเครือญาติอาจให้สมาชิกผู้อาวุโสเป็นผู้ไกล่เกลี่ย

ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยจะไม่เข้าไปตัดสินชี้ขาดพิพาท แต่อาจจะเข้าร่วมเจรจาประนีประนอมด้วย หรือเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมให้คู่พิพาทตัดสินใจกันเองข้อเสนอของผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีผลผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตาม

2. การประนอมข้อพิพาท (Mediation)

การประนอมข้อพิพาทเป็นการระงับข้อพิพาทอีกวิธีหนึ่งที่มีลักษณะคล้ายลงกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยผู้ไกล่เกลี่ย (Conciliator) ต่างกันตรงที่เป็นวิธีทางการมากกว่ากล่าวคือ จะมีการตั้งเป็นกรรมการหรือ อาจจะมีระเบียบมีกฎเกณฑ์หรือมีกฎหมายรับรองให้ทำหน้าที่ (สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และคณะ, 2528: 26) เช่น ประเทศโปแลนด์ ผู้ทำหน้าที่ประนอมข้อพิพาทคือกลไกของสังคมในรูปแบบของคณะกรรมการเรียกว่า ศาลสังคม (Social Court) ซึ่งเป็นคนละองค์กรกับศาลยุติธรรม ขณะที่ประเทศฟิลิปปินส์ได้จัดตั้งหน่วยประนอมข้อพิพาท เรียกว่า Lupong Tagapayaps โดยมีคณะบุคคลเรียกว่า Lupong ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาท ส่วนประเทศไทยนั้นสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน (สคช.) สำนักงานอัยการสูงสุดมีโครงการประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน ซึ่งวัตถุประสงค์ของโครงการมุ่งหมายให้คณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทในรูปแบบของคณะกรรมการประนอมข้อพิพาท

3. การประนีประนอมยอมความ (Comproise)

การประนีประนอมยอมความคือ การระงับข้อพิพาทโดยแต่ละฝ่ายต่างสละข้อเรียกร้องหรือขัดแย้งที่มีอยู่หรือที่มีจะมีขึ้นให้เสร็จสิ้นไปด้วยต่างฝ่ายยอมผ่อนผันให้แก่กัน ดังนั้นการประนีประนอมยอมความจึงอาจกล่าวได้ว่า ไม่มีความจำเป็นที่ต้องมีคนกลางไกล่เกลี่ย แต่อาจจะมีก็ได้เพราะคู่กรณีสามารถจัดข้อขัดแย้งระหว่างกันเองได้ ซึ่งผลของการประนีประนอมยอมความเมื่อตกลงกัน โดยขอยอมทำให้ข้อเรียกร้องหรือข้อพิพาทนั้นระงับสิ้นไป (ไชยวัฒน์ บุณนาค, 2534: 35-37)

ในประเทศไทยนั้น การประนีประนอมยอมความในทางอาญาได้มีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติในเรื่องนี้ไว้ แต่เรียกว่ายอมความ โดยมาตรา39 (2) บัญญัติว่า “ในคดีความผิดต่อส่วนตัว เมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย สิทธินาคคืออาญาไม่ฟ้องยอมระงับไป”

4. การอนุญาโตตุลาการ (Arbilration)

การอนุญาโตตุลาการ คือ การระงับข้อพิพาทโดยคู่กรณีตกลงกันให้เสนอข้อพิพาทของตนต่อบุคคลที่สาม เรียกว่า อนุญาโตตุลาการ เป็นผู้ตัดสินชี้ขาดตัดสิน (Martin Dome, 1968: 1)

การระงับข้อพิพาทของอนุญาโตตุลาการเกิดจากสัญญาไม่ใช่มาจากกฎหมายกระบวนการอนุญาโตตุลาการ มิใช่เป็นส่วนหนึ่งขององค์การยุติธรรมของรัฐอนุญาโตตุลาการเป็นเพียงบุคคลธรรมดาที่มีความรู้และคำวินิจฉัยของอนุญาโตตุลาการอยู่บนพื้นฐานของข้อตกลงระหว่างคู่สัญญา อำนาจของอนุญาโตตุลาการมิได้มาจากการมอบหมายของรัฐ

สำหรับอนุญาโตตุลาการทางอาญา (Criminal Arbitrator) เป็นวิธีการระงับข้อพิพาททางอาญาซึ่งมีผลทำให้งดใช้ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางศาล โดยให้อำนาจคนกลางซึ่งเรียกว่า (Arbitration) ชี้ขาด

ข้อโต้แย้งระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำผิดซึ่งมีผลให้กรณีต้องปฏิบัติตามในสหรัฐอเมริกาเมืองคอร์ที่ทำหน้าที่นี้ เช่น สถาบันไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท (Institute for Mediation and Conflict Resolution) มีอำนาจชี้ขาด ข้อขัดแย้งทางอาญาของเอกชนด้วย อย่างไรก็ตาม คำชี้ขาดอนุญาโตตุลาการทางอาญาเป็นการก้าวล่วงเข้าไป ทำหน้าที่แทนศาลยุติธรรม ระบบนี้จะใช้ได้เพียงใด จึงอยู่ที่กฎหมายของของแต่ละประเทศยินยอมให้ทำเพียงไร (ศิริศักดิ์ ตียะพรรณ, 2543)

5. การชะลอการฟ้อง

การชะลอการฟ้องเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทอีกประการหนึ่งซึ่งหลายประเทศใช้กันอยู่ เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น นำการชะลอการฟ้องผู้กระทำผิดทางอาญาในคดีบางประเภทที่เห็นว่าการลงโทษแก่ผู้กระทำผิดนั้นจะไม่ใช่ประโยชน์ต่อสาธารณะ ทั้งนี้อาจมีเงื่อนไขในเรื่องการชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือผู้ต้องหาไม่เคยกระทำผิดมาก่อน หรือกระทำการใด ๆ ตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ก็จะส่งผลในการชะลอการฟ้อง ซึ่งหมายถึงว่าความผิดที่กระทำลงไปจะระงับไปในที่สุด

การประนอมข้อพิพาททางอาญา

การประนอมข้อพิพาททางอาญาเป็นมาตรการที่เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายหรือผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม โดยกระบวนการนี้มุ่งจะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม (Victim) ได้พบและแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของตนต่อหน้าผู้กระทำผิด ซึ่งจะทำให้ผู้กระทำผิดเข้าใจถึงผลกระทบของการกระทำผิดที่มีต่อผู้เสียหาย และยอมรับในการกระทำผิดของตน และยินดีที่จะชดใช้ความผิดต่อผู้เสียหาย การชดใช้ค่าเสียหายในคดีอาญาในกรณีดังกล่าว เป็นเสมือนการแทรกแซงโดยเจ้าหน้าที่กระบวนการยุติธรรมที่ต้องการให้ผู้กระทำผิดทำการจ่ายเงินบริการแก่ผู้เสียหายจากผลของอาชญากรรม ซึ่งการชดใช้ค่าเสียหายเป็นตัวแปรอันสำคัญที่ทำให้การประนอมข้อพิพาททางอาญาระงับลงไปด้วยความสงบเรียบร้อยและรวดเร็ว ก่อให้เกิดความยุติธรรมทั้งฝ่ายผู้เสียหายและสังคมส่วนรวม ซึ่งหากผู้เสียหายยอมรับการชดใช้จากผู้กระทำผิดแล้วให้อภัยในการกระทำผิดนั้นความปรองดองก็บังเกิดขึ้น ความขัดแย้งแค้นเคืองซึ่งจะนำไปสู่การแตกแยกในสังคมก็ยุติลงได้อย่างสิ้นเชิงมาตรการดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของไทยที่ปรารถนาความสมัคสมานสามัคคีในสังคมและมุ่งใช้วิธีการประนีประนอมใช้ทำที่ที่เป็นมิตรมากกว่าใช้ความรุนแรง

ในปัจจุบันการประนอมข้อพิพาททางอาญาใช้เป็นมาตรการระงับข้อพิพาทในระดับหมู่บ้าน โดยอาศัยพระราชบัญญัติลักษณะทางปกครองท้องที่ โดยให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจในการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทคดีอาญาที่เป็นคดีอันยอมความได้ เพื่อให้คดีอาญาระงับลงได้โดยไม่ต้องอาศัยขั้นตอนกระบวนการพิจารณาขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นตำรวจ อัยการ ศาล ซึ่งต่อมาสำนักงาน

อนุญาตตุลาการ กระทรวงยุติธรรมก็นำเอามาตรการดังกล่าวมาปฏิบัติการ โดยถือเป็นแผนปฏิบัติการของ กระทรวงยุติธรรมที่จะเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคมโดยไม่ผ่านองค์กรของศาลโดยตรง นอกจากนี้การ ประenomข้อพิพาทโดยองค์กรในกระบวนการยุติธรรม เช่น องค์กรตำรวจ อัยการและศาลก็มีเช่นกัน แต่ อย่างไรก็ตาม ความหมายในการนำเอามาตรการประenomข้อพิพาททางอาญามาใช้ ยังคงจำกัดอยู่เพียงวงแคบ และโดยลักษณะแล้วเป็นเพียงการแก้ไขโดยมาตรการทางสังคมที่ไม่มีความชัดเจนทั้งในแง่ของกระบวนการ กฎ ระเบียบ สถาบัน องค์กร และบุคลากรที่จะทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบให้เป็นรูปธรรมที่สามารถเห็นผลได้อย่าง ชัดเจนในลักษณะที่เป็นการทั่วไป

กรณีการกระทำอันเป็นความผิดอาญาที่สามารถยอมความได้ นอกจากการประenomข้อพิพาทอาญา แล้ว ความผิดอาญาอื่น ๆ ที่ยอมความได้ มีปรากฏในประมวลกฎหมายอาญาที่ได้บัญญัติไว้ว่ายอมความได้ เมื่อมีบทบัญญัติของกฎหมายให้คู่กรณีสามารถยอมความกันได้ ย่อมเป็นลู่ทางที่คู่ความไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล เช่น ความผิดเกี่ยวกับการค้ามาตรา 272 ความผิดเกี่ยวกับเพศ ตามมาตรา 283 ทวิ วรรคแรก และวรรคสาม มาตรา 284 ความผิดต่อเสรีภาพ ตามมาตรา 309 วรรคแรก มาตรา 310 วรรคแรก และมาตรา 311 วรรค แรก ความผิดฐานเปิดเผยความลับ ความผิดฐานหมิ่นประมาท ความผิดฐานฉ้อโกง (ยกเว้นความผิดตาม มาตรา 343) ความผิดฐานโกงเจ้าหน้าที่ความผิดฐานยักยอกทรัพย์ ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ตามมาตรา 358 มาตรา 359 และความผิดฐานบุกรุก (ยกเว้นมาตรา 365) เป็นต้น ซึ่งการกระทำความผิดตามที่กฎหมาย บัญญัติไว้ว่าสามารถยอมความได้ดังกล่าว ในทางปฏิบัติได้ช่วยให้การดำเนินคดีอาญาไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการ ยุติธรรม นอกจากจะเป็นผลดีต่อคู่กรณีแล้ว ทำให้คดีความในศาลลดจำนวนคดีลงในส่วนของสังคม คู่กรณี แทนที่จะบาดหมางน้ำใจต่อกันตลอดไป การยอมความกันโดยไม่มีผู้แพ้นะทำให้เกิดความรักสามัคคีของคน สังคมส่งผลให้สังคมสงบสุขร่มเย็น สังคมน่าอยู่ เป็นผลดีต่อการลดจำนวนอาชญากรรม

นอกจากความผิดฐานต่าง ๆ ที่กฎหมายมีบทบัญญัติว่าสามารถยอมความได้แล้ว ในบทบัญญัติอื่น นอกจากดังที่กล่าวมา คู่กรณีน่าจะยอมความได้ ทั้งนี้ยกเว้นคดีอุกฉกรรจ์ ด้วยว่าทางเลือกที่ผู้กระทำผิดที่มีได้ กระทำโดยสันดานแล้วสังคมควรให้ออกสแก่ผู้กระทำผิด เพื่อให้ผู้กระทำผิดเหล่านั้นไม่ต้องถูกดำเนินคดี แต่ เพื่อมิให้เกิดความเลื่อมใสในหลักกฎหมายอาญา เพื่ออยู่กับดุลพินิจของเจ้าพนักงานสอบสวนและพนักงาน อัยการเป็นสำคัญ

จากบทการศึกษาด้านทฤษฎีตลอดจนการปฏิบัติงานประenomข้อพิพาทกรณีความผิดต่อแผ่นดินที่ควร ยอมความได้ขององค์กรต่าง ๆ พบว่าประเทศไทยยังมีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดในทางกฎหมายหลาย ประการที่ไม่สามารถประสบผลสำเร็จตามที่ภาครัฐประสงค์จะให้เป็น การใช้ระบบการประenomข้อพิพาททาง อาญามาเป็นมาตรการเสริมในกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายเพื่อช่วยให้การระงับพิพาททางอาญาเป็นไปอย่าง รวดเร็วเหมาะสมและมีความเป็นธรรม มีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. เพื่อสร้างความสงบสุขในสังคม

2. เพื่อลดจำนวนปริมาณคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม
3. เพื่อให้ความเป็นธรรมกับผู้เสียหาย
4. เพื่อให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้กลับตัวก่อนกลับเข้าสู่สังคม

เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ของการใช้มาตรการประណอมข้อพิพาททางอาญามาเป็นมาตรการเสริมเพื่อช่วยให้การระงับข้อพิพาททางอาญาสามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพแล้วจะเห็นว่ามาตราดังกล่าวมีวัตถุประสงค์โดยรวมที่เป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นองค์กรของรัฐ ผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด และโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือสังคม แต่อย่างไรก็ตาม มาตรการดังกล่าวจะไม่สามารถสำเร็จเป็นผลได้หากไม่ได้มีการวางกรอบขอบเขตของการดำเนินการประណอมข้อพิพาทให้เหมาะสมและมีความชัดเจน เป็นที่เชื่อถือและยอมรับของคนในสังคม

ความเหมาะสมของกระบวนการประណอมข้อพิพาททางอาญาเป็นเงื่อนไขประการแรกที่ต้องมีการพิจารณากำหนดแนวทางให้มีความชัดเจน ทั้งนี้เนื่องจากหากกระบวนการประណอมข้อพิพาทไม่มีความเหมาะสมชัดเจนและนำไปใช้ไม่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของการจัดให้มีมาตรการดังกล่าวแล้วจะนำมาซึ่งความไม่เป็นธรรมและเกิดการเอารัดเอาเปรียบต่อผู้ที่อยู่ในฐานะที่ด้อยกว่าในสังคมอันจะนำสู่ความไม่สงบเรียบร้อยในสังคม สิ่งที่จะต้องพิจารณาเรื่องความเหมาะสมในการใช้มาตรการประណอมข้อพิพาทมี ดังนี้

1. รูปแบบองค์กรประណอมข้อพิพาททางอาญา รูปแบบและโครงสร้างขององค์กรประណอมข้อพิพาทจะมีอยู่ 3 รูปแบบ กล่าวคือ รูปแบบขององค์กรที่ดำเนินงานของรัฐ รูปแบบขององค์กรที่ดำเนินงานโดยเอกชน ภาคใต้การสนับสนุนของรัฐ และรูปแบบขององค์กรที่เป็นของเอกชนโดยแท้จริง

2. ประเภทของความผิดอาญาที่สามารถเข้าสู่กระบวนการประណอมข้อพิพาททางอาญาหรือความผิดอาญาที่จะเข้าสู่ระบบการประណอมข้อพิพาท สามารถแบ่งแยกออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

- 2.1 ความผิดอันยอมได้ความได้ ความผิดอันยอมความได้ตามประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายอื่นที่มีโทษในทางอาญามีอยู่หลายประการ ความผิดเหล่านี้เหตุผลที่กฎหมายอาญาบัญญัติให้เป็นความผิดอาญาอันยอมความได้ คือเหตุผลของลักษณะของความผิดที่กฎหมายมุ่งคุ้มครองประโยชน์ของผู้เสียหายมากกว่าสังคม

- 2.2 ความผิดอาญาแผ่นดิน ความผิดอาญาแผ่นดิน หมายถึง ความผิดอาญาประเภทที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติให้เป็นความผิดชนิดที่ยอมความกันได้ แต่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าความผิดอาญาแผ่นดินนั้นมิได้มีลักษณะเป็นอาชญากรรมทุกกรณีความผิด บางกรณีความผิดแม้จะมีผลกระทบต่อสังคมบ้างก็มีถึงกับร้ายแรงจนถึงขนาดที่จะต้องใช้มาตรการที่เคร่งเข้มงวดตามกฎหมายในการดำเนินการโดยไม่มีข้อยกเว้น จะเห็นได้ว่าบางกรณีความผิดเมื่อพิจารณาถึงลักษณะของการกระทำ และพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดแล้ว บางครั้งเป็นเพียงเรื่องเล็กน้อยที่สาเหตุของการกระทำมาจากสภาพกดดันทางด้านปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ มากมายอันควรแก่การปราณีไม่สมควรที่จะใช้มาตรการที่เข้มงวดเคร่งครัดดังเช่น กรณีความผิดทั่วไป ความผิดเหล่านี้แม้ไม่

สามารถที่จะระงับลงได้โดยผลของการยอมความดังเช่นกรณีของความผิดต่อส่วนตัว แต่กฎหมายก็ได้มีการเปิดช่องว่างให้เป็นดุลยพินิจของพนักงานอัยการที่จะใช้มาตรการอื่นแทนการฟ้องคดีเช่น ได้มีการเสนอให้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้พนักงานอัยการมีอำนาจอย่างเต็มที่ในการที่จะใช้ดุลยพินิจในการใช้มาตรการชะลอการฟ้อง คือควบคุมความประพฤติของผู้กระทำความผิดไว้ในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งหากกรณีความประพฤติไม่ได้เสื่อมเสีย อัยการก็จะสั่งไม่ฟ้อง ซึ่งมาตรการในเรื่องนี้แม้จะเป็นอำนาจของพนักงานอัยการที่จะกระทำได้ แต่ทั้งนี้ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายในการดังกล่าวด้วย จะเห็นได้ว่ากรณีความผิดในลักษณะเช่นนี้แม้ผลของการประนอมข้อพิพาทจะไม่สามารถทำให้คดีระงับไปตามกฎหมาย แต่ก็มีผลให้ข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำผิดระงับลงได้ชั่วคราวภายใต้เงื่อนไขของการไม่ฟ้องคดีที่อัยการกำหนดขึ้นตามความเหมาะสมโดยไม่จำเป็นต้องเสนอฟ้องเพื่อให้คดีรอกศาลในทันที ซึ่งการกรณีได้การประนอมข้อพิพาทข้อพิพาทกันก่อนและผลของการประนอมปรากฏว่าผู้เสียหายยินยอมให้พนักงานอัยการใช้มาตรการชะลอการฟ้องต่อผู้กระทำผิดได้ กรณีก็จะเกิดประโยชน์และส่งเสริมให้การใช้มาตราชะลอการฟ้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตรงกับเจตนารมณ์ของการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในประเด็นดังกล่าว ซึ่งโดยหลักการของการเสนอข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทก็อาจเสนอได้โดยตัวผู้เสียหายเอง หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานอัยการก็ได้แต่ถึงแม้จะไม่มี การประนอมข้อพิพาทกันก่อนที่พนักงานอัยการจะได้ใช้ดุลยพินิจ ผลของการเสนอข้อพิพาททางอาญาเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทพบว่าคดีได้ทั้งคดีความผิดอันยอมได้และความผิดอาญาแผ่นดิน

โครงสร้างของกระประนอมข้อพิพาท

โครงสร้างของกระประนอมข้อพิพาท ประกอบด้วย

1. ผู้ทำหน้าที่ประนอมข้อพิพาททางอาญา
2. กระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริง
3. ขั้นตอนและระยะในการประนอมข้อพิพาท
4. ผลของการประนอมข้อพิพาท

จากอดีตที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าประเทศไทยได้นำระบบการประนอมข้อพิพาทมาใช้ในการระงับข้อพิพาทในคดีความผิดที่เป็นประเภทยอมความได้ตามที่ได้บัญญัติไว้ตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นที่มีลักษณะเช่นเดียวกับกฎหมายอาญา โดยรูปแบบของการประนอมข้อพิพาทจะเป็นระบบที่เป็นกึ่งทางการ กล่าวคือมีทั้งส่วนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการรวมอยู่ด้วยกัน และไม่มีศูนย์รวมในการดำเนินงานประนอมข้อพิพาทในลักษณะที่จะเป็นกลไกระดับประเทศแล้ว จำเป็นที่จะต้องมีองค์กรในการดำเนินงานดังกล่าวนี้โดยตรง ซึ่งอาจจะต้องกำหนดโดยวิธีการจัดตั้งองค์กรใหม่และถือว่าการปฏิบัติงานประนอมข้อพิพาทนี้เป็นส่วนหนึ่งของระบบงานยุติธรรมด้วย ให้การดำเนินการเป็นไปอย่างเป็นธรรม และมีประสิทธิภาพ

เห็นได้ว่าคดีอาญาที่จะนำเข้าสู่ระบบการประนอมข้อพิพาทนั้น ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงคดีอาญาประเภท ยอมความได้เท่าความผิดอาญาแผ่นดินก็สามารถนำเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทได้เช่นกัน แม้ว่าผล การประนอมข้อพิพาทจะแตกต่างกันแต่ก็มีใช้เป็นกรณีจำกัดให้เป็นเฉพาะความผิดอันยอมความได้เท่านั้น ด้วยเหตุผลสำคัญคือ ไม่ว่าผลของการประนอมข้อพิพาททำให้คดีอาญาระงับลงกรณีความผิดต่อส่วนตัวหรือ ความผิดอาญาแผ่นดิน ก็ล้วนเป็นประโยชน์และตรงกับวัตถุประสงค์ในการสร้างกระบวนการประนอมข้อ พิพาททั้งสิ้น

สรุป

ความคิดและรูปแบบวิธีการระงับข้อพิพาทนอกกระบวนการยุติธรรมทางอาญาขึ้นหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับ ความต้องการและความจำเป็นของสังคมในประเทศนั้น ๆ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ คือ 1. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท 2. การประนอมข้อพิพาท 3. การประนีประนอมยอมความ 4. การอนุญาโตตุลาการ 5. การชะลอการฟ้อง เพื่อ ความสะดวกรวดเร็วและเป็นธรรมในการระงับข้อพิพาททางอาญา อีกทั้งเพื่อเป็นการถ่วงดุลคดีความผิด เล็กๆ น้อยๆ ให้ระงับลงได้โดยไม่จำเป็นต้องนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามกฎหมาย อันจะเป็น ผลให้องค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมมีเวลาในการพิจารณาดำเนินการกับคดีความผิดอุกฉกรรจ์ได้อย่างมี ประสิทธิภาพ ในขณะที่เดียวกัน ผู้เสียหายในคดีความผิดเล็กน้อยก็ได้รับการดูแล ค้ำครองมิให้ถูกล่วงละเมิด สิทธิตามกฎหมายอาญา และมีได้ถูกทอดทิ้งจากกระบวนการยุติธรรม ซึ่งการประนอมข้อพิพาททางอาญา เป็น มาตรการที่เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายหรือผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาความ สงบเรียบร้อยในสังคม โดยกระบวนการนี้มุ่งจะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม (Victim) ได้พบและแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของตนต่อหน้าผู้กระทำความผิดซึ่งจะทำให้ผู้กระทำ ความผิดเข้าใจถึงผลกระทบของการกระทำความผิดที่มีต่อผู้เสียหาย และยอมรับในการกระทำความผิดของตน และยินดีที่จะชดเชยความผิดต่อผู้เสียหาย ในปัจจุบันการประนอมข้อพิพาททางอาญาใช้เป็นมาตรการระงับข้อ พิพาทในระดับหมู่บ้าน โดยอาศัยพระราชบัญญัติลักษณะทางปกครองท้องที่ โดยให้คณะกรรมการหมู่บ้านมี อำนาจในการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทคดีอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้ จากบทการศึกษาด้านทฤษฎี ตลอดจนการปฏิบัติงานประนอมข้อพิพาทกรณีความผิดต่อแผ่นดินที่ควรยอมความได้ขององค์กรต่าง ๆ พบว่า ประเทศไทยยังมีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดในทางกฎหมายหลายประการที่ไม่สามารถประสบผลสำเร็จตามที่ ภาครัฐประสงค์จะให้ เป็น การใช้ระบบการประนอมข้อพิพาททางอาญามาเป็นมาตรการเสริมในกระบวนการ ยุติธรรมตามกฎหมายเพื่อช่วยให้การระงับพิพาททางอาญาเป็นไปอย่างรวดเร็วเหมาะสมและมีความเป็นธรรม มีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) เพื่อสร้างความสงบสุขในสังคม 2) เพื่อลดจำนวน ปริมาณคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม 3) เพื่อให้ความเป็นธรรมกับผู้เสียหาย และ 4) เพื่อให้โอกาส ผู้กระทำความผิดได้กลับตัวก่อนกลับเข้าสู่สังคม

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการบริหารและการยุติธรรม. (2538). *กระบวนการยุติธรรมและเรื่องพัฒนาการขององค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและทางแพ่ง*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ไชยวัฒน์ บุนนาค. (2534). ศาลควรมีอำนาจตรวจคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการในข้อกฎหมายแค่ไหน. *บทสันติคดี*. 46 (มกราคม 2534), 35-37.
- ศิริศักดิ์ ตียะพรรณ. (2543). มาตรการแทนการดำเนินคดีอาญา. *ข่าวเนติบัณฑิตสภา*. (20 พฤษภาคม 2543), 13.
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และคณะ. (2528). *ตุลาการหมู่บ้าน*. รายงานวิจัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Martin Dome. (1968). *The Law and Practice of Commercial Arbitration*. Mundelein. Illinois: Callaghan Company.

วิจารณ์หนังสือ : Book Review
“การสร้างสรรค์ปัญญา เพื่ออนาคตของมนุษยชาติ”*

ผู้เขียน : พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต)

ปีที่พิมพ์ : 2539

จำนวนหน้า : 76

สำนักพิมพ์ : อักษรสยามการพิมพ์

ISBN 974-8027-41-4

พระครูสุตวรธรรมพิณิจ (ประวิทย์ ปิยธมฺโม), พระมหามิตร ฐิตปญฺโญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Phrakhru Sutaworradhamphinit (Prawit Piyadhammo), Phramaha Mit Thitapanyo

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkaen Campus, Thailand

E-mail: phrakhrusutaworradhamphinit@gmail.com

บทคัดย่อ

หนังสือเรื่องการสร้างสรรค์ปัญญา เพื่อการพัฒนาอนาคตของมนุษยชาติ แต่งโดย พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ในรูปแบบปาฐกถาซึ่งท่านได้แสดงในการเปิดมูลนิธิสวดศรี-สฤชดีวงศ์ ณ โรงแรมรีเจ็นต์ กรุงเทพฯ เมื่อ 19 มีนาคม 2538 เนื้อหาโดยย่อกล่าวถึงการพัฒนาปัญญาของมนุษย์เพื่อให้รู้ความจริงและอยู่อย่างเท่าทัน ทำชีวิตมีประสิทธิภาพและสมบูรณ์ พร้อมทั้งนำเสนอหลักในการสร้างสรรค์ปัญญา วิธีการที่จะทำให้รู้จักคิด มีสติ เพื่อให้รู้เท่าทันปัจจัย เหตุการณ์ต่างๆ ที่มากระทบ เพื่อให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ทำชีวิตให้มีประสิทธิภาพและเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยแท้จริง เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ เรียบเรียงเป็นประเภทร้อยแก้ว มีถ้อยคำที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกันทั้งเล่ม ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงนำหนังสือเล่มนี้มาวิเคราะห์วิจารณ์ เพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติผลงานของผู้เขียน และเพื่อเป็นการจรรโลงรักษาสืบทอดอายุของพระพุทธศาสนาไว้ให้ยืนยาวสืบต่อไป

โครงสร้างหนังสือ

หนังสือเรื่องการสร้างสรรค์ปัญญา เพื่อการพัฒนาอนาคตของมนุษยชาติ โครงสร้างของหนังสือมีเนื้อหาทั้งหมด 76 หน้า แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน คือ **ส่วนที่หนึ่ง** เป็นการเกริ่นนำและกล่าวถึงภาพรวมของการสร้างสรรค์ปัญญา เพื่ออนาคตของมนุษยชาติ มีเนื้อหาไม่ยาวนัก **ส่วนที่สอง** เป็นการตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับฐานที่จะสร้างสรรค์ปัญญาในส่วนนี้ก็ยังมีเนื้อหาไม่ยาวเท่าไร **ส่วนที่สาม** กล่าวถึงหลักการสร้างสรรค์ปัญญา

* ได้รับความเห็นชอบ: 26 ม.ค. 2564; แก้ไขบทความ: 20 มี.ค. 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 เม.ย. 2564

ส่วนนี้จะเป็นการอธิบายถึงปัญญาในด้านต่างๆพร้อมเหตุปัจจัยแห่งการพัฒนาปัญญาแบบองค์รวม ส่วนนี้เป็นหัวใจสำคัญของหนังสือเล่มนี้เพราะมีเนื้อหาค่อนข้างจะยาวกว่าทุกส่วน

โครงสร้างเนื้อหา

โครงสร้างเนื้อหา การสร้างสรรค์ปัญญา เพื่อการพัฒนาอนาคตของมนุษยชาติ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ คือ

ในส่วนที่หนึ่ง ซึ่งเป็นส่วนนำผู้รจนาจะให้คำนิยามของคำว่า **อนาคตของมนุษยชาติ** หมายถึง อนาคตของมนุษย์ทั้งหมดไม่ใช่แค่อนาคตของสังคมใดสังคมหนึ่ง (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2539) ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับแนวคิดของ **ยูวาล โนอาห์ ฮารารี** ที่กล่าวว่าเดิมที่ความเป็นชาตินิยมค่อนข้างมีความสำคัญต่อมนุษยชาติ เพราะการเป็นชาตินิยมทำให้คนรักชาติ รักพื้นที่บ้านเกิดของตน ความเป็นชาตินิยมทำให้คนรู้จักกันในกลุ่มเดียวกันหรือสังคมเดียวกัน แต่ในอนาคตความเป็นชาตินิยมไม่เพียงพอแล้ว เราต้องคิดในระดับ Globalization หรือการที่เราต้องทำอะไรร่วมกันในระดับโลกทุกเรื่องจะต้องได้รับการพัฒนาไปร่วมกันในระดับโลก (สิทธิพงษ์ ศิริมาศเกษม, 2563) ประเด็นต่อมาคือข้อสังเกตที่ว่า ปัจจุบันโลกของเราอยู่ในแนวความคิดเก่าๆ ประเทศต่างๆ ยังมุ่งแข่งขันกันเพื่อความยิ่งใหญ่ของชาติตน เพื่อความได้เปรียบผู้อื่น จนกระทั่งบางทีก็คิดไปว่าจะครอบงำผู้อื่นด้วย ทั้งๆ ที่ความคิดนี้ได้ทำให้โลกมีปัญหาตลอดมา และเวลานี้เราก็คงไม่สามารถข้ามพ้นแนวความคิดนี้ได้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2539) ในประเด็นนี้โดยความหมายแล้วสอดคล้องกับแนวคิดของท่านพุทธทาสที่ว่า การเอา การเป็นนั้น เป็นเรื่องสมมติเป็นไปด้วยอำนาจของความไม่รู้ คือ อวิชชา เพราะความเป็นจริงแล้วคนเราจะเอาอะไร เป็นอะไรไม่ได้เลย เพราะเหตุว่าสรรพสิ่ง ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน แต่คนที่ไม่รู้เช่นนั้น ย่อมจะต้องมีความรู้สึกที่ว่า “เราเอา” “เรามี” “เราเป็น” ทำให้เกิดความทุกข์ขึ้นมา การเอา การเป็น ก็เป็นความอยากอย่างหนึ่ง คืออยากไม่ให้สิ่งที่ตนกำลังเอา กำลังเป็นอยู่นั้น สูญหายหลุดลอยไป ความทุกข์ในความอยากมี อยากเป็นนี้เกิดจาก ตัณหา ซึ่งมีอยู่ในจิตใจของมนุษยชาติทำให้เกิดความอยากครอบงำสิ่งอื่นด้วยอำนาจของมัน (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2552)

ในทัศนะของผู้ศึกษาเห็นว่าทัศนะของท่านทั้งสามไปในทิศทางเดียวกัน ที่เป็นเช่นคงเป็นเพราะนักปราชญ์ทั้งหลายเป็นผู้มีแนวคิดก้าวหน้า ขอบมองความจริงในอนาคตของมนุษยชาติ มองเห็นความสำคัญที่จะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันทั่วโลก เพราะเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือที่จะนำพาให้มนุษยชาติต้องสื่อสารกันในด้านต่างๆ คนเราจะไม่สามารถอยู่ได้คนเดียว หรือเพียงกลุ่มเดียวอีกต่อไป ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของคนทั้งโลกที่จะต้องรับรู้ร่วมกัน ส่วนในประเด็นการแข่งขันกันเพื่อความยิ่งใหญ่ก็น่าจะเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ผู้ที่ยังเป็นปุถุชน กล่าวคือยังคงอยู่ภายใต้อำนาจแห่งกิเลสตัณหาเป็นเรื่องยากที่จะทำให้หมดได้ แต่ก็สามารถที่จะทำให้เบาบางลงได้โดยการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธศาสนา คือ ต้องตระหนักในกฎสามัญญลักษณะที่ว่าไม่มีใครจะครอบงำสิ่งต่างๆ ได้ตลอดไปยกเว้นธรรมชาติเท่านั้น

ในส่วนที่สองนี้เป็นการตั้งข้อสังเกต เกี่ยวกับฐานที่จะสร้างสรรค์ปัญญาซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

สังคมไทย ฐานเดิม และทิศทางในการสร้างปัญญา: ผู้รจนาได้กล่าวว่าการสร้างปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนาจะต้องฝึกให้รู้จักคิด รู้จักพิจารณา เรียกว่า โยนิโสมนสิการ คือ การรู้จักคิด คิดเป็น คิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล คิดในทางที่จะเข้าถึงความจริงของสิ่งทั้งหลาย คิดในทางที่ทำให้รู้จักใช้สิ่งทั้งหลายให้เป็นประโยชน์ แต่สังคมไทยจะไม่ส่งเสริมให้เด็กได้ใช้ความคิดแบบโยนิโสมนสิการนี้มากนักส่วนใหญ่จะได้รับการชี้นำจากพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ซึ่งไม่เป็นการส่งเสริมให้เกิดการกระตุ้นทางปัญญามากนัก (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2539:5-8) ในประเด็นนี้มีนักการศึกษากล่าวว่ากระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) กำหนดขอบเขตปัญหาอย่างชัดเจน 2) เก็บรวบรวมข้อมูลหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น 3) ตั้งสมมุติฐานการแก้ปัญหา หรือคาดคะเนความน่าจะเป็น 4) ตรวจสอบสมมุติฐาน และ 5) ให้ข้อสรุป ถือว่าเป็นวิถีทางแห่งการสร้างสติปัญญาอีกวิธีหนึ่ง เพราะเป็นการคิดแก้ปัญหาอย่างมีระเบียบแบบแผน หากเด็กได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนทางวิทยาศาสตร์อย่างสม่ำเสมอทั้งอยู่ที่บ้านและโรงเรียน จะเป็นการปลูกฝังให้เป็นผู้รู้จักใช้ความคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล รู้จักแสวงหาความรู้เสมอ ซึ่งตรงกับคำว่า โยนิโสมนสิการในทางพระพุทธศาสนา (ดวงเดือน อ่อนน่วม, 2538)

ในทัศนะของผู้ศึกษาเห็นว่าทั้งสองท่านมีการนำเสนอแนวทางที่ต่างกันประเด็นนี้คงเป็นเพราะท่านพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) นำเสนอในรูปแบบหลักธรรมสำหรับสร้างปัญญาคือโยนิโสมนสิการ ด้านดวงเดือน อ่อนน่วม (2538) เสนอแนวทางการสร้างปัญญาในรูปแบบทางวิทยาศาสตร์ แต่โดยความหมายแล้วกลับสอดคล้องกันไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือการสร้างปัญญาให้แก่เด็กต้องอาศัยโยนิโสมนสิการ คือการเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ความคิดพิจารณาถึงเหตุผลให้ได้คำตอบอย่างชัดเจน ซึ่งในระบบการศึกษาปัจจุบันก็คือการกระตุ้นความคิดโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีกระบวนการห้าขั้นตอนตามลำดับ ทั้งนี้กระบวนการเหล่านี้จะประสบผลสำเร็จเกิดปัญญาได้ต้องอาศัยการฝึกบ่อยๆ ฝึกตลอดเวลา ฝึกทุกที่ไม่ว่าจะอยู่ที่บ้านหรืออยู่ที่โรงเรียน พ่อแม่ ครู หรือผู้ใหญ่ไม่ควรไปชี้นำความคิดของเด็ก ควรเป็นผู้ส่งเสริมให้เด็กได้ใช้กระบวนการสร้างปัญญาด้วยตัวเอง

ข่าวสาร ช่วยเสริมปัญญา หรือจะใช้ล่อเหยื่อ: ผู้รจนาได้ชี้ว่าการรับข้อมูลข่าวสารมากไม่ว่าจะทำให้คนมีสติปัญญา หากไม่รู้จักรับและใช้ข้อมูลนั้น ซึ่งในปัจจุบันมีคนจำนวนมากที่ตกเป็นเหยื่อของข่าวสารข้อมูล เพราะเพียงแค่อ่านตามทันแต่ไม่รู้เท่าทันข้อมูลที่แท้จริง ถ้าเราไม่สามารถทำให้คนพัฒนาสติปัญญาอย่างถูกต้องให้สามารถเข้าถึงข้อมูลอย่างแท้จริง และสามารถถือเอาประโยชน์จากข่าวสารข้อมูลได้ก็จะเป็นโทษอย่างมาก ข่าวสารข้อมูลจึงเป็นเครื่องมือสำหรับลวงหลอกให้คนตกเป็นเหยื่อ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2539) ซึ่งสอดคล้องกับพระพรหมบัณฑิตที่ได้แสดงความเห็นเรื่องการรับข้อมูลข่าวสารไว้อย่างน่าสนใจว่า “สัญญาวิปลาสเป็นจุดเริ่มต้น เมื่อรับรู้คลาดเคลื่อน ความคิดก็คลาดเคลื่อนและในที่สุดที่ชนะก็บิดเบือน เพราะฉะนั้นต้องเริ่มต้นที่สัญญา คือการรับรู้ว่าจะเป็คนนิส ต้องเช็คต้องตรวจสอบให้หมด การบิดเบือน

การปล่อยข่าวเหมือนฤๅษีแปลงสารต้องระมัดระวัง เพราะผู้แปลงสารมีเป้าหมายที่ซ่อนเร้นปล่อยข่าวลือเพื่อหวังผลทางการเมืองบ้างหวังผลทางเศรษฐกิจบ้าง ยิ่งในสมัยนี้เป็นยุคข้อมูลข่าวสาร ฉะนั้นเราจะต้องพึงหูไว้หูต้องระมัดระวังในการบริโภคข้อมูลข่าวสาร อย่าเชื่อข่าวโพรปากันด้า (propaganda) โฆษณาชวนเชื่อ ต้องตรวจสอบให้ดี (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2563)

ในทัศนะของผู้ศึกษาเห็นว่าแนวคิดของทั้งสองท่านมีความคล้ายกันและถูกต้องตามความเป็นจริง ท่านทั้งสองมองว่ายุคโลกาภิวัตน์ เป็นยุคเทคโนโลยี การสื่อสารมีความเร็ว ผู้คนทั่วโลกสามารถเข้าถึงข่าวสารข้อมูลได้อย่างง่ายดายเหมือนกันหมด ซึ่งข้อมูลเหล่านั้นมีทั้งข่าวจริงและข่าวเท็จ ฉะนั้นเพื่อไม่ให้ตกเป็นทาสของข้อมูลอันเป็นเท็จพึงตั้งสติใช้ปัญญาพิจารณาให้ดีกว่าอดีตสิ้นในเชื่อ บางที่เราอาจต้องใช้หลักกาลามสูตรมาประยุกต์ในการรับข้อมูลข่าวสารในยุคปัจจุบันก็ได้ เพราะเมื่อพิจารณาดีแล้วข่าวสารนั้นก็จะเป็นตัวเสริมปัญญา แต่ถ้าขาดพิจารณาข่าวสารนั้นอาจจะเป็นพิษกับผู้รับก็ได้

มนุษย์ เพื่อเป็นทรัพยากรที่ดี หรือเพื่อมีชีวิตที่สมบูรณ์: ผู้รจนาน่าได้ให้นิยามความหมายของคำว่า **มนุษย์** ไว้สองอย่างกล่าวคือ มนุษย์ในฐานะที่เป็นทรัพยากร ซึ่งเป็นเครื่องมือหรือเป็นทุนที่จะใช้สนองวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง และมนุษย์ในฐานะที่เป็นคนเพื่อตัวของเขาเองด้วย ซึ่งเป็นชีวิตที่มีคุณค่า มีความหมายในตัวเองและพร้อมที่จะพัฒนาทั้งกายภาพและจิตภาพ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2539) ในขณะที่มาสโลว์ (Maslow) ได้ให้นิยามว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีความต้องการ (Wanting animal) ซึ่งความต้องการจะเติบโตไปเรื่อยๆ เพราะว่ามีศักยภาพมากจนไม่สามารถประมาณหรืออธิบายได้และความต้องการนั้นยากที่จะสมบูรณ์หรือสิ้นสุดลงได้ (Abraham H. Maslow, 1970) ซึ่งเป็นมุมมองที่สอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า มนุษย์ที่สมบูรณ์ควรมีทั้งความรู้ในทางโลก คือความรู้ในการประกอบอาชีพ ซึ่งได้จากวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และความรู้ในทางธรรม คือวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ (พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2540)

ในทัศนะของผู้ศึกษาเห็นว่าทั้งสามท่านได้กล่าวถึงมนุษย์โดยมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่ามนุษย์เป็นสิ่งที่อัศจรรย์เพราะมีสมองที่สามารถรับการฝึกได้ แม้ว่าโดยธรรมชาติแล้วจะมีความต้องการที่ไม่สิ้นสุดก็ตาม แต่เมื่อมนุษย์ที่ได้รับการฝึกดีแล้วย่อมเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและแก่ผู้อื่น เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของโลก แต่ถ้าไม่ได้รับการฝึกหรือฝึกไม่ครบถ้วนทั้งฝ่ายโลกและฝ่ายธรรมะก็จะกลายเป็นบุคคลที่ไม่สมบูรณ์ กล่าวคือมีปัญหาไม่สมบูรณ์

ส่วนที่สามเป็นการกล่าวถึงหลักการสร้างสรรค์ปัญญา

ยอดคุณสมบัติของสัตว์ผู้ต้องศึกษา คือปัญญา: ผู้รจนากล่าวว่ามนุษย์มีลักษณะพิเศษ คือฝึกได้และฝึกตัวเองได้ด้วย จึงมีคำกล่าวว่า มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐด้วยการฝึก แต่ถ้าไม่ฝึกแล้วหาประเสริฐไม่ การฝึกคือการทำให้พัฒนาขึ้นด้วยสติปัญญา เมื่อฝึกดีแล้วจะทำให้การดำเนินชีวิตดียิ่งขึ้น เพราะฉะนั้นชีวิตของมนุษย์จะเป็นชีวิตที่ดีต้องมีการศึกษา ฝึกฝน พัฒนาตลอดเวลา ต้องเป็นชีวิตแห่งการศึกษา ชีวิตประเสริฐเกิดจากการศึกษา คือการฝึกฝน พัฒนาตามหลักไตรสิกขา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2539) ท่านพุทธทาส

ภิกขุได้อธิบายว่า การศึกษาในภาษาไทยหมายถึงการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งตรงกับคำว่า สิกขา ในพระพุทธศาสนา หมายถึง การปฏิบัติ การสิ้นกิเลส คือผลที่เกิดจากการฝึกปฏิบัติตามสิกขา การปฏิบัติอย่างนั้นก็เพื่อรอดจากสิ่งอันไม่พึงปรารถนา คือสิ่งที่นำมาซึ่งความทุกข์ สิ่งเหล่านี้แก้ไขได้ด้วยการศึกษา หรือ สิกขา (พุทธทาส ภิกขุ (เงื่อม อินทปณฺโญ), 2549)

ในทัศนะของผู้ศึกษาเห็นว่าท่านผู้รู้ทั้งสองได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการพัฒนาปัญญาของมนุษย์ได้สอดคล้องกัน ตรงที่ว่ามนุษย์จะมีปัญญาสมบูรณ์ได้ต้องได้รับการศึกษา หรือ สิกขา ท่านทั้งสองคนนั้นได้มองว่าการศึกษาเป็นเครื่องมือใช้ฝึกหัดพัฒนามนุษย์ได้ดีที่สุด เพราะว่ามันมนุษย์เมื่อได้รับการฝึกแล้วจะเป็นผู้ประเสริฐ ประเสริฐทั้งในระดับโลกียวิสัย คือ รัฐบาลพหุหน้าที่ รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง รู้จักแยกแยะสิ่งถูกผิด ชั่ว ดี ได้ และประเสริฐในระดับโลกุตระวิสัย คือเป็นผู้สิ้นกิเลสอาสวะทั้งปวงเป็นพระอรหันต์บุคคล ทั้งนี้ความประเสริฐดังกล่าวจะเกิดได้ก็เพราะ สิกขา หรือการศึกษาอย่างต่อเนื่องจนเกิดปัญญาให้เห็นเข้าใจในสภาวะตามความเป็นจริง

สัตว์ผู้ต้องศึกษาพ้นจากชีวิตที่เสี่ยงภัยมุ่งสู่อิสรภาพด้วยปัญญา: ผู้รจนานี้ได้กล่าวว่าความโปร่งโล่งสบาย หลุดพ้นเป็นอิสระ คืออิสรภาพ ซึ่งมี อิสรภาพทางร่างกายที่ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจครอบงำของสิ่งแวดล้อม อิสรภาพทางสังคม มีความสัมพันธ์ที่ดี ไม่กดขี่เบียดเบียนกัน อิสรภาพทางใจ สงบสุข มีความพึงพอใจ อิสรภาพทางปัญญาไม่ถูกครอบงำด้วยกิเลส ตัณหาและอคติ อิสรภาพเหล่านี้เกิดได้เพราะปัญญา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2539) ในขณะที่พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2553) ได้ให้ทัศนะว่า คำว่า ปัญญา หมายถึง “รอบรู้ รู้ทั่ว ฉลาด เกิดจากการเรียนและการคิด” ปัญญาที่แปลว่า “รู้รอบ” หมายถึงความรอบรู้ อย่างเป็นระบบชนิดที่มองเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงของสรรพสิ่ง หรือความรอบรู้ในปฏิจลสมุปบาท คือมองสรรพสิ่งเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวแบบองค์รวม เมื่อมีปัญญาแล้วจะไม่ตกอยู่ในอำนาจของโลกธรรมทั้งหลาย

ผู้ศึกษาเห็นว่าในทัศนะของทั้งสองท่านได้ให้ความสำคัญกับปัญญาที่เกิดจากการเรียนและการคิดจนเข้าใจ ที่เป็นเช่นนี้คงเป็นเพราะว่าท่านมองในความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันของสรรพสิ่ง ซึ่งจะสามารถแยกแยะเหตุและผลของปัญหาและกำหนดวิธีแก้ปัญหามาได้ตรงประเด็นจนสามารถก้าวข้ามจากปัญหาทั้งปวงได้เข้าสู่ความเป็นอิสรภาพคือไม่ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของกิเลสทั้งปวง

ปัญญาต้องพัฒนาพร้อมปัจจัยร่วมในระบบองค์รวม: ผู้รจนามองชีวิตของมนุษย์เป็นระบบแห่งองค์รวมของส่วนประกอบมากมาย ซึ่งแต่ละส่วนต่างมีความสัมพันธ์กัน ในชีวิตจริงจะแยกออกเป็นด้านๆ โดยความเป็นอยู่ คือ ด้านพฤติกรรม ที่ ด้านจิตใจ และด้านปัญญา ซึ่งอิงอาศัยกัน การพัฒนาปัญญานั้นจะต้องพัฒนาในระบบองค์รวมทั้งสามด้านให้เกื้อกูลกัน เรียกว่า ศีล สมาธิ ปัญญา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2539) ในขณะที่ ดิช นัท ฮันท์ (2545) ได้อธิบายถึงสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกนี้ล้วนมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ไม่มีสิ่งใดที่อยู่โดดเดี่ยวโดยไม่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสิ่งอื่นเป็น “อิทัปปัจจยตา” ซึ่งเป็นเสมือนแกนกลางของความเข้าใจที่ก่อให้เกิดปัญญาเห็นแจ้งในความไม่แบ่งแยก คือการมองอย่างลึกซึ้งเพื่อให้เห็นความเกี่ยวข้อง

สัมพันธ์ระหว่างกัน ดังนั้นเราจึงไม่ควรแบ่งแยกกันด้วยความต่างที่เห็นด้วยปัจจัยภายนอก และเราควรต้องรับผิดชอบต่อทุกสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวเราเพราะเราต่างมีความเกี่ยวข้องกันไม่มากก็น้อย

ในทัศนะของผู้ศึกษาเห็นว่าทั้งสองท่านกล่าวได้สอดคล้องกันด้วยว่าสรรพสัตว์มีความเกี่ยวเนื่องกันเป็นระบบปฏิบัติสมบูรณ์ภาพ แม้แต่ชีวิตหนึ่งยังต้องมืองค์ประกอบหลายอย่างที่ทำงานสัมพันธ์กัน ที่ท่านทั้งสองมองอย่างนี้คงเป็นเพราะว่าท่านสองมองว่าการที่จะพัฒนาปัญญาให้สมบูรณ์ได้นั้นจะต้องดำเนินการพัฒนาไปพร้อมกันทุกด้าน ทั้งทางกาย ทางจิตใจและทางสติปัญญา โดยใช้ระบบการศึกษา หรือ ศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา

ปัญญา ทั้งเข้าถึงธรรมชาติ ทั้งสามารถจัดสรรสังคมจึงจะสมบูรณ์ด้วยความหมาย: ผู้รจนานี้ได้กล่าวถึงปัญญาสองชั้น ชั้นที่หนึ่งคือ ปัญญารู้หลักความจริง ได้แก่รู้ความจริงของธรรมชาติ (ธรรมะ) ชั้นที่สองคือ ปัญญาที่นำความจริงนั้นมาจัดตั้งเป็นระบบสังคม (วินัย) ทั้งนี้ผู้เข้าถึงธรรมหรือความจริงนั้นย่อมรู้ถึงเหตุผลตามสมมติของวินัย จึงมีความรับผิดชอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมสูง ทั้งปัญหาธรรมชาติและปัญหาสิ่งแวดล้อม และปัญหาบุคคลด้วย ผู้รจนายังได้เสนอว่ามนุษย์จะพ้นจากปัญหาเหล่านั้นได้ด้วยการใช้ปัญญาเพื่อประสานประโยชน์และการอยู่ร่วมกันด้วยดีระหว่างสามองค์ประกอบ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2539) สอดคล้องกับทัศนะของพระธรรมโกศาจารย์ที่แสดงไว้ว่า พระปัญญาคุณของพระพุทธเจ้าเป็นปัญญาหยั่งรู้ปฏิบัติสมบูรณ์มองเห็นสรรพสิ่งเชื่อมโยงถึงกัน เห็นปัญหาและความทุกข์ของมนุษย์จนเกิดกรุณาคุณต่อสรรพสัตว์ จึงออกเทศน์สั่งสอนเป็นเวลา 45 ปี ทั้งนี้ผู้มีปัญญาเข้าถึงธรรมย่อมรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ความกรุณาที่มีต่อผู้อื่นย่อมทำให้ผู้มีปัญญาในทางโลกเป็นคนมีน้ำใจรู้จักการเสียสละเพื่อสังคมและประเทศชาติ ไม่เป็นคนเห็นแก่ตัวที่คิดแต่จะเอาตัวรอดฝ่ายเดียว (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2553) ในขณะที่ เกสัชกรสุรพล ไกรสรารุณี (2557) ได้แสดงทัศนะว่า สรรพสิ่งในธรรมชาติ ล้วนมีการดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงไปตามกฎของธรรมชาติ ดังนั้นการจะดำเนินการในเรื่องใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ จึงถูกบังคับให้ต้องแสวงหาความรู้ หรือปัญญาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ เสียก่อน แล้วจึงค่อยกระทำหรือดำเนินการไปตามกฎธรรมชาติที่ควบคุมอยู่ ก็จะทำให้ได้รับผลสำเร็จทั้งด้านบุคคล สังคม และธรรมชาติ

ทัศนะของผู้ศึกษาเห็นว่า แนวคิดของท่านผู้รู้ทั้งสามเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ทุกท่านจะแสดงให้เห็นว่าผู้มีปัญญาเข้าถึงสภาวะธรรมที่แท้จริงแล้ว จะมีความรับผิดชอบต่อกฎธรรมชาติและเกดิกาสังคมสูง รู้สึกเห็นใจสรรพสัตว์ที่ได้รับความทุกข์เดือดร้อน เป็นคนเคารพกฎกติกาของสังคมหรือวินัยอย่างเคร่งครัด ไม่สร้างปัญหาแต่จะช่วยแก้ปัญหาทุกครั้งโดยไม่หลบเอาตัวรอดหรืออยู่สบายเสวยวิมุตติสุขแต่เพียงผู้เดียว ดังเช่นปฏิปทาของพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ในครั้งพุทธกาลเป็นตัวอย่าง

พันธกิจแห่งความเจริญและความเสื่อมได้เพราะปัญญา: ผู้รจนานี้ได้กล่าวถึงธรรมชาติของมนุษย์ที่ยังมีกิเลส เมื่อทุกข์บีบคั้นหรือภัยคุกคาม ก็จะลุกขึ้นดิ้นรนชวนขวย แต่พอมีความสุขสบายก็จะปล่อยตัวเสวยความสุข เมื่อใดมีทุกข์เดือดร้อนขึ้นมาอีกก็ลุกขึ้นมาดิ้นรนใหม่ เป็นวิสัยของมนุษย์ปุถุชนที่ยังไม่ได้รับการ

ฝึกอบรม จะต้องตกอยู่ใต้อำนาจของความเสื่อมและความเจริญแบบนี้ แต่ถ้ามีสติตื่นตัวทันต่อเหตุการณ์ ใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบเหตุปัจจัยอยู่เสมอ ก็สามารถสร้างสรรค์เหตุปัจจัยแห่งความเจริญ และป้องกันเหตุปัจจัยแห่งความเสื่อมได้ ทำให้ไม่มีความเสื่อมมีแต่ความเจริญเสมอ มีชีวิตอยู่ด้วยสติปัญญา ซึ่งเป็นวิธีการพัฒนาความสุขและพัฒนาความสามารถที่จะมีความสุข โดยการพัฒนาคนให้มีปัญญาที่จะมีความสุข ทำให้มนุษย์มีชีวิตที่มีประสิทธิภาพพร้อมกับการมีความสุข (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2539: 45-63) ทั้งนี้มีความคล้ายกันกับทัศนะของสุรพล ไกรสรารุจ (2557) ที่ว่า มนุษย์ต้องมีปัญญารับรู้หรือเผชิญกับสิ่งต่างๆ อย่างถูกต้อง กล่าวคือ ให้เป็นท่าทีแห่งการ “เรียนรู” ซึ่งท่าทีที่ถูกต้องนี้จะทำให้บุคคลพ้นจากความเสื่อม และยังได้รับประสบการณ์หรือปัญญาจากสิ่งสัมผัสรับรู้เพิ่มพูนยิ่งขึ้นตลอดเวลา ปัญญา รู้ความเป็นมา-เป็นไปตลอดจนรู้ถึงเหตุปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขในความเสื่อมหรือความเจริญของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้บุคคลสามารถสร้างสรรค์ และแก้ปัญหาต่างๆ ที่เนื่องด้วยสิ่งนั้นๆ ได้

ในทัศนะของผู้ศึกษาเห็นว่าทั้งสองท่านได้แสดงความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าปัญญาสามารถทำให้คนรู้เท่าทันความจริงและเงื่อนไขแห่งการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ พร้อมกันนี้ผู้ใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิตยังสามารถกำหนดวิธีแก้ไขปัญหาได้ล่วงหน้าเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นจึงไม่เป็นทุกข์ การที่ทั้งสองท่านมองอย่างนี้น่าจะเป็นเพราะว่า ท่านทั้งสองให้นำหนักไปที่การแก้ปัญหาจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ๆ จะเป็นตัวพัฒนาปัญญา คือการคิดกระบวนการแก้ปัญหาให้ผ่านไปอย่างมีความสุข เรียกว่าเป็นผู้ดำรงอยู่ด้วยปัญญา ทั้งนี้การฝึกฝนหรือพัฒนาเพื่อให้เกิดปัญญาประเภทนี้ ต้องมีสติตามระลึกและพิจารณาไตร่ตรองในสิ่งหรือเรื่องที่เกิดขึ้นด้วยจิตที่เป็นสมาธิ จนรู้เรื่องราวความเป็นมาเป็นไปตลอดจนรู้ถึงเหตุปัจจัยที่เป็นเงื่อนไข ก็จะทำให้เกิด “ปัญญา” รู้เท่าทันความเป็นจริงของสิ่งนั้นหรือเรื่องนั้นๆ จึงเป็นผู้อยู่เหนือความเสื่อมและความเจริญเพราะปัญญา

การพัฒนาปัญญาให้สมบูรณ์: ผู้รจนากล่าวถึงกระบวนการพัฒนาปัญญาที่สมบูรณ์โดยกล่าวว่า **มิจฉาทิฎฐิ** มีบทบาทสำคัญในกระบวนการพัฒนาปัญญา ซึ่งมักเกิดขึ้นในระหว่างที่เรากำลังแสวงหาปัญญา แต่พอเกิดขึ้นแล้วกลับเป็นอันตราย ทั้งกันตัวเองและทำร้ายผู้อื่น ฉะนั้นจึงมีปัญหาว่าทำอย่างไรจะไม่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของ **มิจฉาทิฎฐิ** และเพิ่ม **สัมมาทิฎฐิ** กล่าวคือให้ถือหลักการที่จะช่วยให้วางใจ วางท่าทีปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง เพื่อเป็นฐานให้เกิดช่องทางที่จะพัฒนาชีวิตต่อไป ซึ่งปัจจัยแห่งสัมมาทิฎฐิมีสองอย่าง ได้แก่ ปัจจัยภายใน คือ โยนิโสมนสิการ การรู้จักคิดรู้จักพิจารณาด้วยตนเอง และปัจจัยภายนอก คือ บุรโตโฆสะ ฟังเสียงจากกัลยาณมิตร เราจะได้ก้าวหน้าในปัญญา และต้องเป็นปัญญาแท้ที่เข้าถึงสัจธรรมที่ทำให้มนุษย์รู้ความจริงของสรรพสิ่ง รวมทั้งรู้เข้าใจตัวเองและรู้เข้าใจเพื่อนมนุษย์ด้วย จนกระทั่งทำให้เกิดสภาพจิตขึ้นมาอย่างหนึ่ง เรียกว่า กรุณา ปรรณนาที่จะช่วยแก้ไขปัญหาบำบัดความทุกข์ จึงกล่าวได้ว่า ปัญญาที่แท้จะคู่กับกรุณา ในขณะเดียวกันการสร้างปัญญานั้นต้องอาศัย ฉันทะ ได้แก่ความต้องการที่ถูกต้องเป็นฝ่ายกุศล หมายถึง ความใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ หรือใฝ่ธรรม ต้องการความจริง ความถูกต้องดีงาม เรียกเต็มว่า ธรรมฉันทะ ซึ่งเมื่อถึงจุดหนึ่งก็จะเป็นธรรมาธิปไตย คือการถือธรรมเป็นใหญ่ ได้แก่ถือความดีงาม ความถูกต้อง ความจริงเป็นใหญ่ การถือ

อย่างนี้จะสยบอรรถาได้ เป็นการพัฒนาปัญญาให้เจริญขึ้นได้อย่างสมบูรณ์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2539) สอดคล้องกับพระภิกษุภิกษุ (2547) ได้กล่าวไว้ว่า ความเข้าใจผิดอันเป็นมิจฉาทิฏฐินั้นมีโทษร้ายแรงต่อตนเองและผู้อื่น ตลอดจนสังคมโลกสุดจะนับประมาณ ส่วนสัมมาทิฏฐิเมื่อเข้าไปอยู่ในใจของบุคคลจนหยั่งรากลึกกลงไปอย่างมั่นคงแล้ว ก็จะกลายเป็นอุดมการณ์ หลักการ ทศนคติ ทฤษฎีชีวิตประจำใจบุคคล เป็นเหตุให้บุคคลนั้นคิดถูก พูดถูก ทำถูก ประกอบอาชีพถูก ทำหน้าที่ด้วยความสุจริตโปร่งใส ไม่ผิดทำนองครองธรรม เป็นเหตุเกิดแห่งปัญญาที่สมบูรณ์ ในขณะที่พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2553) ก็ได้กล่าวว่า คนดีมีคุณภาพคือทั้งเก่งและดีต้องมีปัญญาและกรุณาคู่กัน ปัญญาทำให้เป็นคนเก่ง กรุณาทำให้เป็นคนดีมนุษย์ต้องเป็นทั้งคนเก่งและคนดี ฉะนั้นจึงต้องมีทั้งปัญญาและกรุณาคู่กัน เพราะคนมีคุณภาพไม่ได้ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถอย่างเดียว แต่จะต้องมีน้ำใจกับคนอื่นรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา หรือไม่ก็ตั้งใจทำงานเสียสละเพื่อผู้อื่นและสังคมโดยจิตอาสาใช้ปัญญาช่วยเหลือสังคมส่วนรวมอย่างไม่หวังผลตอบแทนอื่นนอกจากความสุขที่เกิดขึ้นกับทุกคน ทั้งนี้ พระราชวรมุนี(พระราชวรมุนี (2540) ยังได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการศึกษาที่ทำให้เกิดปัญญาไว้ว่า การศึกษาเพื่อชีวิตมีขั้นตอนคือ รับฟังและจดจำข้อมูลที่ได้มาจากผู้อื่น แล้วคิดพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วนในข้อมูลที่ได้รับมานั้น จนเกิดเจตคติต่อข้อมูลนั้นสามารถแยกแยะออกได้ว่าดีหรือเลว ถ้าเห็นว่าดีก็มีฉันทะคือความพอใจที่จะทำตามแล้วอุทิศสหายพยายามจนเกิดทักษะและปัญญาต่อไป

ในทัศนะของผู้ศึกษาเห็นว่าทั้งสามท่านได้กล่าวถึงกระบวนการสร้างปัญญาให้สมบูรณ์ไว้สอดคล้องกัน โดยเริ่มจากทิฏฐิที่แปลว่าความเห็น แต่หมายเอาสัมมาทิฏฐิเพราะเป็นความเห็นถูก และฉันทะ ความพอใจในการศึกษาค้นคว้าเป็นเหตุให้เกิดปัญญา ที่ท่านทั้งสามมองอย่างนี้คงเป็นเพราะว่า ท่านมีความเชื่อว่ากระบวนการสร้างปัญญานี้เองทำให้คนฉลาดและเก่ง ในขณะที่ท่านทั้งสามยังมองอีกว่า ปัญญาอย่างเดียวยังไม่ทำให้คนเป็นคนดีได้ ปัญญาต้องคู่กับ กรุณา ความเห็นอกเห็นใจคนอื่น มีความเอื้อเพื่อแบ่งปันในสิ่งที่ตนรู้ตนมีอยู่ เพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกันและแก่สังคมส่วนรวมด้วยความปรารถนาดีให้ทุกคนพบความสุขอย่างนี้ถึงจะเรียกว่าเป็นคนดีมีปัญญาที่สมบูรณ์

สรุปจุดเด่นและสิ่งที่ผู้ศึกษาอยากนำเสนอ

จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้: ผู้แต่งได้ตั้งชื่อเรื่องไว้อย่างทันสมัยและน่าสนใจ ในส่วนเนื้อหาเป็นการบรรยายด้วยภาษาที่สละสลวยเข้าใจง่าย เรียบเรียงไปตามลำดับเหตุการณ์ ผู้ศึกษาสามารถจินตนาการเรื่องราวให้เห็นเป็นภาพในใจและทำความเข้าใจได้โดยง่าย แสดงถึงความเป็นอัจฉริยภาพในด้านความคิดที่ละเอียดครอบคลุมทุกมิติของสังคม ทั้งยังมีความสามารถในการจัดกระบวนการความคิดอย่างเป็นระบบ มีเทคนิคที่ชวนให้ผู้ศึกษาเกิดความสนใจติดตามไปจนจบ ทั้งหมดนี้ถือได้ว่าเป็นจุดเด่นของหนังสือเล่มนี้

สิ่งที่ผู้ศึกษาอยากนำเสนอของหนังสือเล่มนี้: แทบไม่มีเลย ในภาพบนหน้าปกก็สื่อความหมายและสื่อความเข้าใจได้ชัดเจนเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับชื่อเรื่อง ส่วนทัศนะผู้ศึกษาแทบไม่มีความเห็นที่จะให้มี

การปรับปรุงเพิ่มเติมของหนังสือเล่มนี้อีกเลย เพราะหนังสือมีข้อดี เนื้อหาสาระดี มีประโยชน์ มีความสมบูรณ์ดี อยู่แล้ว จึงเป็นหนังสือที่มีคุณค่าและต้องศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการดำเนินชีวิตอันสูงสุด ของมวลมนุษยชาติต่อไป

องค์ความรู้ที่ได้รับ: ผลจากการศึกษาทำให้เข้าใจความหมายของปัญญาที่แท้จริง คือความรอบรู้ครบทุกด้าน กล่าวคือรู้ ธรรม ซึ่งเป็นตัวกฎธรรมชาติที่ไม่มีใครเปลี่ยนแปลงหรือฝืนได้ พร้อมทั้งสามารถนำสิ่งที่รู้นั้น มาเป็นเครื่องมือจัดระเบียบบุคคล หน่วยงาน องค์กร สังคมและประเทศได้ เครื่องมือนี้นี้เรียกว่า วินัย หรือกฎกติกาทางสังคม รวมถึงกฎหมายที่สร้างขึ้นด้วย ทั้งนี้ต้องมีกรุณา ความเห็นอกเห็นใจเป็นฐานเข้าประกอบด้วย ส่วนแนวทางการพัฒนาปัญญาที่สมบูรณ์ต้องพัฒนาพร้อมกันทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจและด้านปัญญา โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนา คือ การศึกษา ทั้งยังได้ทราบถึงคุณลักษณะของผู้ที่พัฒนาปัญญาสมบูรณ์แล้วจะเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมสูง

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2552). *คู่มือมนุษยของพุทธศาสนิกชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ดวงเดือน อ่อนน่วม. (2538). *การสอนคณิตศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดิช นัท ฮันท์. (2545). *สันติภาพทุกอย่างก้าว*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). แปลโดย ประชา หุตานวัตร และสุภาพร พงศ์พฤกษ์. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2539). *การสร้างสรรคปัญญาเพื่ออนาคตของมนุษยชาติ*. กรุงเทพฯ: อักษรสยามการพิมพ์.
- พระราชวรมุนี (ประยูร ธมมจิตโต). (2540). *ก้าวสู่ศตวรรษใหม่ด้วยพุทธธรรมและเทคโนโลยี*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- _____. (2540). *ขอบฟ้าแห่งความรู้*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พุทธทาส ภิกขุ (เงื่อม อินทปถโญ). (2549). *การศึกษาสมบูรณ์แบบ คือวงกลมที่คุ้มครองโลกถึงที่สุด*. กรุงเทพฯ. อูษาการพิมพ์.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2553). *ปัญญาต้องคู่กรุณาจึงจะพาชาติรอด*. กรุงเทพฯ: เชน ป ร ี่ น ตั้ ง.
- พระภวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว). (2547). *คัมภีร์ปฏิรูปมนุษย*. ปทุมธานี: ชมรมพุทธศาสน์สากล.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต). *ระวีงฤษีแปลงสารยุคดิจิทัล*. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2563. จาก www.banmuang.co.th > news > education.

Journal of Buddhist Education and Research : JBER

ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน 2564

[308]

Vol.7 No.1 January - April 2021

สิทธิพงษ์ ศิริมาศเกษม. *อนาคตของมวลมนุษยชาติ กับ ยูวาล โนอาห์ ฮารารี ผู้เขียน Sapien*. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2563. จาก. www.creativetalklive.com > the-future-of-humanity.

สุรพล ไกรสรารุฒิ. (2557). *ชีวิตติดปัญญา (Wisdom of Living)*. กรุงเทพฯ: ธรรมสถานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Abraham H. Maslow. (1970). *Motivation and Personality*. New York: Harper.

วิจารณ์หนังสือ : BOOK REVIEW

“ชีวิตคู่”*

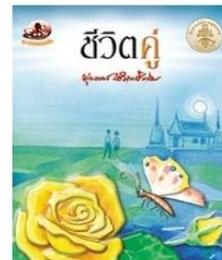
ผู้เขียน : พุทธทาสภิกขุ

ปีที่พิมพ์ : 2551

จำนวนหน้า : 60 หน้า

สำนักพิมพ์ : สุขภาพใจ

ISBN 978-974-409-923-5

พระครูใบฎีกาศักดิ์ดีดา กิตติสมปโน (เหลาลาปะ), พระมหามิตร ฐิตปญโญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Phrakru Baithika Sakda Kittisampanno (Lhoalapa), Phramaha Mit Thitapanyo

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: sakda0831495663@gmail.com

บทคัดย่อ

หนังสือเล่มนี้สรุปความได้ว่า หลักการดำเนินชีวิต หรือการมีชีวิตคู่ที่ถูกต้องและสมบูรณ์ตามหลักพุทธศาสนาในหลากหลายแง่มุม เริ่มตั้งแต่การมีชีวิตคู่ที่ดี มีหลักธรรมสำหรับฆราวาสผู้ครองเรือน (คิทธิปฏิบัติ) มีศีลธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับดำเนินชีวิต ไปจนถึงการมีชีวิตคู่ขั้นสูง (ชีวิตคู่อุดมคติ) ที่เข้าใจชีวิตและสังขารแล้วเป็นเพื่อนเดินทางไปสู่ธรรมะสูงสุด คือ นิพพานหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การใช้ปรโตโฆสะ และโยนิโสมนสิการจะเป็นทางเกิดแห่งแนวคิดที่ถูกต้อง และนำเราท่านทั้งหลายไปสู่ความดีงามทั้งปวงในการดำเนินชีวิตของผู้อยู่ครองเรือนครองคู่ชีวิตที่ถูกต้องดีงาม ตลอดจนเป็นพื้นฐานของความเจริญแห่งศีล สมาธิ และปัญญาต่อไป

โครงสร้างหนังสือ

หนังสือ ชีวิตคู่ เล่มนี้ เป็นหนังสือดี 1 ใน 100 เล่ม จัดอยู่ในชุด ธรรมะครองใจ ชุดนี้ประกอบด้วยหนังสือ ชีวิตคือการต่อสู้, ชีวิตนี้มีค่า, แนวครองชีวิต, การทำชีวิตให้มีธรรมะ, หนทางอันประเสริฐสำหรับดำเนินชีวิต, ธรรมะเป็นคู่ชีวิต, หลักคิดสินปัญหาชีวิต, ชีวิตคู่. เป็นหนังสือที่รวบรวมคำสอน-คำบรรยายของท่านพุทธทาสภิกขุในบริบทของคำว่า “ชีวิตคู่” เป็นธรรมบรรยายอยู่ในชุด “วิถีแห่งชีวิต” ซึ่งบรรยายแก่คณะนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ณ สวนหินโรงเรียนธรรมชาติ สวนโมกขพลาราม ระหว่างวันที่ 16 ถึง 21 มีนาคม 2523

*ได้รับบทความ: 26 ม.ค. 2564; แก้ไขบทความ: 28 ก.พ. 2564; ตอปรับตีพิมพ์: 30 เม.ย. 2564

เนื้อหาโดยรวมของหนังสือเล่มนี้ได้พูดถึงหลักการดำเนินชีวิต หรือการมีชีวิตคู่ที่ถูกต้องและสมบูรณ์ตามหลักพุทธศาสนาในหลากหลายแง่มุม เริ่มตั้งแต่การมีชีวิตคู่ที่ดี มีหลักธรรมสำหรับฆราวาสผู้ครองเรือน (คิหิปฏิบัติ), มีศีลธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับดำเนินชีวิต ไปจนถึงการมีชีวิตคู่ขั้นสูง (ชีวิตคู่อุดมคติ) ที่เข้าใจชีวิตและสังขารแล้วเป็นเพื่อนเดินทางไปสู่ธรรมะสูงสุด คือนิพพาน เป็นหนังสือที่จะทำให้เรารู้ว่า เราควรจะใช้ชีวิตคู่อย่างไรจึงจะถูกต้องและสมบูรณ์ตามหลักพุทธศาสนา

หนังสือเล่มนี้ไม่มีการเขียนแบ่งหมวดหรือแต่ละบท แต่จะเป็นเขียนมาจากการบรรยายเชิงพรรณนา เพราะหนังสือเล่มนี้เป็นการจัดพิมพ์การบรรยายธรรมแก่คณะนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เนื้อหาโดยรวมได้กล่าวถึงหลักการดำเนินชีวิต หรือการมีชีวิตคู่ที่ถูกต้องและสมบูรณ์ตามหลักพุทธศาสนาในหลากหลายแง่มุม เริ่มตั้งแต่การมีชีวิตคู่ที่ดี มีหลักธรรมสำหรับฆราวาสผู้ครองเรือน (คิหิปฏิบัติ), มีศีลธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับดำเนินชีวิต ไปจนถึงการมีชีวิตคู่ขั้นสูง (ชีวิตคู่อุดมคติ) ที่เข้าใจชีวิตและสังขารแล้วเป็นเพื่อนเดินทางไปสู่ธรรมะสูงสุด คือนิพพาน เป็นหนังสือที่จะทำให้เรารู้ว่า เราควรจะใช้ชีวิตคู่อย่างไรจึงจะถูกต้องและสมบูรณ์ตามหลักพุทธศาสนา

เนื้อหาโดยย่อ

เมื่อพิจารณาตามเนื้อเรื่องของหนังสือเรื่อง **ชีวิตคู่** จะมีคำหลักอยู่ 5 คำ คือ ธรรม ชีวิต สืบพันธุ์ ชีวิตคู่ และมนุษย์ ตามลำดับ ดังนี้

1. ธรรม

ธรรม ท่านพุทธทาสหมายถึง ทุกสิ่งไม่ยกเว้นอะไร แม้แต่สิ่งที่ไม่ใช่ธรรม หรือที่เรียกกันว่า “อธรรม” เพราะว่า ธรรม หมายถึงธรรมชาติ และชีวิตนี้ก็เป็นธรรมชาติทั้งร่างกายและจิตใจ ในร่างกายในชีวิตจิตใจนี้มันมีกฎของธรรมชาติอยู่ สิ่งอยู่ ควบคุมอยู่ มันจึงเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ

2. ชีวิต

ชีวิต คือการต่อสู้ เป็นการต่อสู้ในตัวเอง เพราะว่าวิวัฒนาการทุกอย่างมันมีอุปสรรค ฉะนั้น จึงมีการต่อสู้ในกระแสแห่งวิวัฒนาการ ถ้าพ่ายแพ้มันก็สูญหายไป ถ้าชนะมันก็เหลืออยู่ แม้ว่ากระแสอันยืดยาวของวิวัฒนาการตั้งแต่ที่แรกมา มันก็มีการต่อสู้ จนชนะเหลืออยู่เป็นคนอย่างเราๆ นี้ ที่จะอยู่ต่อไปนี้ก็ยังคงต่อสู้ต่อสู้พื้นฐาน ก็คือต่อสู้ให้มันรอดชีวิตอยู่

3. สืบพันธุ์

การสืบพันธุ์ คือการสืบทอด ถ่ายทอดสายพันธุ์ ไม่ให้สูญพันธุ์ การสืบพันธุ์มันต้องเป็นคู่ ไม่มีคู่มันก็สืบพันธุ์ไม่ได้ เพราะว่ามันต้องการจะแบ่งแยกออกไปจากที่มันมีอยู่เดิม ฉะนั้น ท่านพุทธทาสจึงหมายถึง การสืบพันธุ์โดยการสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่เป็นคู่ ถ้าไม่มีการสืบพันธุ์ เป็นอันว่าล้มเลิกกันหมดไม่มีอะไรเหลือ เพื่อยังมีอยู่ก็เพราะมีการสืบพันธุ์

4. ชีวิตคู่

คำว่า “ชีวิตคู่” หมายถึง ธรรมชาติที่แยกให้มีเป็นคู่ หรือเป็นเพศคู่ คือเพศผู้หรือเพศเมีย ถ้าใช้สำหรับมนุษย์ก็เพศหญิง และเพศชาย ในสิ่งที่มีชีวิตจะต้องมีส่วนที่เป็นจุดสำคัญของสิ่งที่เรียกว่า เพศ : เป็นเพศผู้-เป็นเพศเมีย

5. มนุษย์

มนุษย์ หมายถึง มีจิตใจสูง ถ้าไม่มีจิตใจสูงไม่ใช่มนุษย์ มน-ใจ, อย-สูง, มนุษยะ-จิตใจสูง คือว่า จิตใจที่ได้รับการศึกษาอบรมเรื่อยมาจนสว่างไสว-สูง นั้นเรียกว่า มนุษย์ ถ้าไม่อย่างนั้นก็เหมือนสัตว์เดรัจฉานทั่วไป คือมันต่ำ ไม่สูง

ท่านพุทธทาสยังได้เปรียบเทียบสอนให้เข้าใจอีกว่า ชีวิตมันก็คือธรรมชาติ ความเป็นไปตามธรรมชาติ มีร่างกาย มีจิตใจไปด้วยกัน เปรียบคนสองคน คือ คนหนึ่งงอเปลี้ยขาเดินไม่ได้ หรือมือก็ใช้การไม่ได้ อีกคนหนึ่งนั้นสมบูรณ์ทุกอย่าง เว้นแต่ตาบอดอย่างเดียว ที่นี่เขามารวมกัน คนตาดีให้คนเปลี้ยขึ้นขึ้นบคอของคนตาบอด แล้วก็บัญชาให้คนตาบอดทำทุกอย่างตามที่คนตาดีที่ชื่ออยู่บนคอ นี่คือร่างกายนี้เหมือนกันกับคนตาบอด แข็งแรง และส่วนจิตใจเหมือนกับคนตาดี แต่ว่าเป็นง่อยอยู่บนคอกคนตาบอด แล้วก็ไปด้วยกันได้ ฉะนั้นอุปมาชีวิตที่มันจะต้องเป็นไปด้วยกันโดยร่างกายและโดยจิต เรียกว่าธรรมชาติเป็นอย่างนั้น เขาก็มองเห็นความเป็นอย่างนั้น แล้วก็บอกให้สังเกต ก็คือเรานี้แหละ เราจะต้องใช้ร่างกายให้ถูกต้อง ซึ่งมันเหมือนกับคนแข็งแรง แต่ตาบอด แล้วก็ใช้จิตที่ถูกต้องซึ่งเหมือนกับคนงอแต่ตาดีเอามารวมกันเข้า ก็สำเร็จประโยชน์ ทีนี้มันก็มาเป็นชีวิตขึ้นมา จะต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์ นี่เป็นคน เป็นสัตว์ เป็นสิ่งที่มีชีวิตขึ้นมาได้ ไม่ว่าชีวิตสัตว์เดรัจฉาน หรือชีวิตต้นไม้

ข้อควรนำมาพิจารณาในภาพรวม

1. ด้านโครงสร้างของหนังสือ

เนื้อหาโดยรวมของหนังสือเล่มนี้ ได้พูดถึงหลักการดำเนินชีวิต หรือการมีชีวิตคู่ที่ถูกต้องและสมบูรณ์ตามหลักพุทธศาสนาในหลากหลายแง่มุม เริ่มตั้งแต่การมีชีวิตคู่ที่ดี มีหลักธรรมสำหรับภรรยาผู้ครองเรือน (คิหิปฏิบัติ), มีศีลธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับดำเนินชีวิต ไปจนถึงการมีชีวิตคู่ขั้นสูง (ชีวิตคู่อุดมคติ) ที่เข้าใจชีวิตและสังขารแล้วเป็นเพื่อนเดินทางไปสู่ธรรมะสูงสุด คือนิพพาน เป็นหนังสือที่จะทำให้เรารู้ว่า เราควรจะใช้ชีวิตคู่อย่างไรจึงจะถูกต้องและสมบูรณ์ตามหลักพุทธศาสนา

2. ด้านเนื้อหาและคุณค่าวรรณกรรม

ในหนังสือเล่มนี้เกือบทั้งเล่ม ท่านพุทธทาสได้ใช้ข้อความกระตุ้นให้ผู้อ่านได้เข้าใจถึงความเป็นหลักธรรมชาติของคู่ชีวิต ไม่หมกมุ่นหลงระเริงในกามารมณ์จนเกินเหตุ ก่อให้เกิดปัญหาให้กับชีวิตของตนเอง ครอบครัว และสังคม ท่านพุทธทาสท่านสอนให้รู้จักความพอประมาณในสิ่งเหล่านี้ เพื่อจะกระตุ้นให้คนใน

3. เบื้องหลังของผู้รจนา

จากประวัติของท่านพุทธทาส ท่านใฝ่ใจศึกษาทั้ง 3 ด้าน คือ ทั้งปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ จนเกิดความเข้าใจรู้ซึ้งถึงแก่นของพระพุทธศาสนา ต้องการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ท่านจึงอุทิศตนให้แก่พระพุทธเจ้าและพระพุทธศาสนา มีผลงานมากมาย ทั้งยังรู้รอบด้าน เก่งในทางปรัชญาและศาสนา มีความรู้แตกฉานด้านภาษาอังกฤษและภาษาบาลี แต่งกลอนธรรมะได้กินใจ และได้ทำคุณูปการต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก จนได้รับการยกย่องจากองค์การยูเนสโกว่าเป็นบุคคลดีเด่นของโลก

4. เจตนาของผู้รจนา

ท่านพุทธทาสได้ตั้งปณิธานอย่างแน่วแน่ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อช่วยให้ชาวโลกได้พบสุข ได้พ้นทุกข์ โดยการเผยแผ่หลักธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างไม่มีเงื่อนไขใดๆ และถือเป็นหลักมาตลอดว่าหนังสือที่ท่านได้รจนาทุกๆ เล่ม ท่านพุทธทาสเป็นผู้ที่ทำงานไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย รังสรรค์ผลงานไว้มากมาย ทั้งงานเขียนและการเทศนา ท่านดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย สมถะ และพร่ำสอนอยู่เสมอว่าให้ปฏิบัติจิตตภาวนา เพื่อ มรรค ผล นิพพาน ท่านสอนตั้งแต่ในเรื่องผิวเผิน เช่น **ชีวิตคู่** ซึ่งเป็นเรื่องของดำรงชีวิตของมนุษย์ที่ใช้ชีวิตในการครองคู่กัน ให้ทั้งสองฝ่ายใช้ชีวิตให้มีเหตุมีผล ดำรงตนให้มีธรรม หรือเป็นธรรมชาติที่ไม่ขาดคุณธรรมจริยธรรม ไม่ใช่เพื่อสนองความต้องการกามารมณ์เพียงอย่างเดียว แต่ให้เป็นไปเพื่อการสืบพันธุ์ ให้เป็นคู่ชีวิตที่อุดมมงคลไปจนถึงนิพพาน

5. จุดหมายของผู้รจนา

จากที่ผู้จัดทำได้พิจารณาในเรื่อง **ชีวิตคู่** ของท่านพุทธทาสอย่างรอบครอบ โดยการตีความ วิเคราะห์ และสังเคราะห์เนื้อหาในทุกๆ ตอน ท่านพุทธทาสมีจุดหมายในการเขียนเรื่องนี้ ผู้ตีความพอสรุปได้ว่า ท่านต้องการให้ชาวพุทธและมนุษย์ได้เข้าถึงแก่นของพระพุทธศาสนา รู้หลักธรรมะที่ถูกต้องในเรื่องของการครองคู่ ดำรงชีวิตเพื่อการสืบพันธุ์อย่างถูกต้อง และพากันปฏิบัติธรรมเพื่อลดความทุกข์ลงจนสามารถเข้าถึงพระนิพพานในระดับต่างๆ ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ให้มีศีล สมาธิ ปัญญา รู้จักพัฒนาตน พัฒนาชีวิตให้ดีขึ้นทีละเล็กทีละน้อย จนสังคมสงบร่มเย็น เพราะมีแต่ผู้ประพฤติธรรม ไม่ก่อความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่น ท่านสอนด้วยวิธีการที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นให้คนทำความดี เร่งทำความเพียร ให้รู้คุณและโทษของกามารมณ์อย่างถูกต้อง เพื่อไม่เกิดปัญหาภัยกับสังคมปัจจุบัน

สรุป

จุดเด่นของหนังสือ “ชีวิตคู่”

1) ด้านโครงสร้างของหนังสือ

หนังสือเรื่อง **ชีวิตคู่** นี้ เนื้อหาสาระสำคัญ พอสรุปเป็น 5 ประเด็นได้ดังนี้

1. ธรรม เป็นทุกสิ่งทุกอย่าง แม้แต่สิ่งที่ไม่ใช่ธรรม เพราะว่า ธรรม หมายถึง ธรรมชาติ และชีวิตนี้ก็เป็นธรรมชาติทั้งร่างกายและจิตใจ ในร่างกายในชีวิตจิตใจนี้มันมีกฎของธรรมชาติอยู่ ควบคุมอยู่ มันจึงเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ

2. ชีวิต คือการต่อสู้ เพราะว่ามี การต่อสู้ อยู่ในกระแสแห่งวิวัฒนาการ ถ้าพ่ายแพ้มันก็สูญหายไป ถ้าชนะมันก็เหลืออยู่ มันก็มีการต่อสู้ จนชนะเหลืออยู่เป็นคนอย่างเราๆ นี้ ที่จะอยู่ต่อไปนี้ก็ยังต่อสู้เพื่อชีวิต ต่อสู้พื้นฐาน ก็คือต่อสู้ให้มันรอดชีวิตอยู่

3. การสืบพันธุ์ เป็นการสืบทอด หรือถ่ายทอดสายพันธุ์ ไม่ใช่สูญพันธุ์ การสืบพันธุ์มันต้องเป็นคู่ เพราะว่ามันต้องการจะแบ่งแยกออกไปจากที่มันมีอยู่เดิม การสืบพันธุ์โดยการสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่เป็นคู่ ถ้าไม่มีการสืบพันธุ์ เป็นอันว่าล้มเลิกกันหมดไม่มีอะไรเหลือ

4. ชีวิตคู่ เป็นเรื่องธรรมชาติที่แยกให้มีเป็นคู่ คือเพศผู้หรือเพศเมีย ถ้าใช้สำหรับมนุษย์ก็เพศหญิงและเพศชาย ในสิ่งที่มีชีวิตจะต้องมีส่วนที่เป็นจุดสำคัญของสิ่งที่เรียกว่า เพศ : เป็นเพศผู้-เป็นเพศเมีย

5. มนุษย์ ต้องเป็นผู้มีจิตใจสูง ถ้าไม่มีจิตใจสูงไม่ใช่มนุษย์ จิตใจสูง คือว่า จิตใจที่ได้รับการศึกษาอบรมเรื่อยมาจนสว่างไสว-สูง นั้นเรียกว่า มนุษย์ ถ้าไม่อย่างนั้นก็เหมือนสัตว์เดรัจฉานทั่วไป คือมันต่ำ ไม่สูง

2) ด้านเนื้อหาและคุณค่าวรรณกรรม

1. แนวคิดในการครองคู่ชีวิต

2. หลักการดำรงชีวิตของการครองคู่ตามหลักศีลธรรม ไปจนถึงชีวิตอุดมคือถึงพระนิพพาน

3) ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาหนังสือ **ชีวิตคู่** ผู้วิจารณ์มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ผู้อ่านควรจะศึกษาจากพระไตรปิฎกไปด้วย และถ้าจะนำคำกล่าวของท่านพุทธทาสอ้างถึงพุทธวจนะไปอ้างอิงก็ควรค้นว่าอยู่ในพระไตรปิฎกฉบับไหน เล่มไหน ข้อไหน หน้าไหน เพื่อนำไปอ้างอิงต่อไป เช่น ชุดของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นต้น และควรอ่านพจนานุกรมพุทธศาสนา ฉบับต่างๆ เพิ่มเติมเพื่อความแตกฉานในทางธรรมเพิ่มขึ้น

2. ผู้อ่านควรนำเอาความรู้ที่ได้รับในครั้งนี้นำไปปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และควรศึกษาศาสตร์ต่างๆ เพื่อนำมาบูรณาการกับพระพุทธศาสนาด้วย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตนเอง ชีวิตคู่ในครอบครัว สังคม และประเทศชาติต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

ประเด็นเด่นที่สำคัญของท่านพุทธทาส คือ ท่านต้องการให้ชาวพุทธและมนุษย์ได้เข้าถึงแก่นของพระพุทธศาสนา รู้หลักธรรมะที่ถูกต้องในเรื่องของการครองคู่ ดำรงชีวิตเพื่อการสืบพันธุ์อย่างถูกต้อง และพากันปฏิบัติธรรมเพื่อลดความทุกข์ลงจนสามารถเข้าถึงพระนิพพานในระดับต่างๆ ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ได้ ให้มีศีล สมาธิ ปัญญา รู้จักพัฒนาตน พัฒนาชีวิตให้ดีขึ้นทีละเล็กทีละน้อย จนสังคมสงบร่มเย็น โดยใช้ข้อความกระตุ้นให้ผู้อ่านได้เข้าใจถึงความเป็นหลักธรรมชาติของคู่ชีวิต ไม่หมกมุ่นหลงระเริงในกามารมณ์จนเกินเหตุ ก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับชีวิตของตนเอง ครอบครัว และสังคม ท่านพุทธทาสท่านสอนให้รู้จักความพอประมาณในสิ่งเหล่านี้ เพื่อจะกระตุ้นให้คนในสังคม ให้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของศีลธรรม จริยธรรมอันดีงามของสังคม เพื่อเร่งบำเพ็ญทั้งทางด้านกายภาพ พฤติภาพ จิตภาพ และปัญญาภาพ ให้ทำความดีเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ฝึกปฏิบัติธรรมทั้งในส่วนศีล ส่วนสมาธิ และส่วนปัญญา ท่านพุทธทาสกล่าวสอนอีกว่า เป็นมนุษย์กันให้ถูกต้อง แม้เป็นชีวิตคู่ มันก็ทำให้โลกนี้มันน่าดู ให้มันมีค่า เพราะว่า เรื่องชีวิตคู่นี้มันเป็นหลักไม่ได้แล้ว มันเป็นเรื่องของธรรมชาติ ก็ผสมโรงกับมันให้มันเป็นชีวิตคู่ที่ดีที่ถูกต้อง ที่ไม่เป็นอันตรายแก่โลกนี้ ฉะนั้น จึงควรประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมของสังคมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

พุทธทาสภิกขุ. (2551). *ชีวิตคู่*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ สุขภาพใจ.

วิจารณ์หนังสือ : BOOK REVIEW

“ทาน” ทำอย่างไรจึงจะได้บุญมาก*

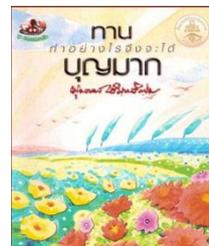
ผู้เขียน : พุทธทาสภิกขุ

ปีที่พิมพ์ : 2549

จำนวนหน้า : 22

สำนักพิมพ์ : สุขภาพใจ

Author : Buddhadasa Bhikkhu

พระมหาวิริยยุทธ กุศลจิตโต, พระมหามิตร ฐิตปญโญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Phramaha Weerayuth Kusalacitto, Phramaha Mit Thitapanyo

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkaen Campus, Thailand

E-mail: weerayut_mui@hotmail.com

บทนำ

“ธรรมะสบายใจ” ก็เป็นหนังสือดี 1 ใน 100 เล่ม ที่สำนักพิมพ์สุขภาพใจ ตั้งใจพิมพ์เพื่อถวายเป็น อารยบูชา แต่ท่านอาจารย์พุทธทาสในวาระ 100 ปี ชาตกาล

หนังสือเล่มบางเฉียบแต่อัดแน่นไปด้วยสาระดี ๆ เป็นหนึ่งในหนังสือชุด “พุทธทาส 100 ปี หนังสือดี 100 เล่ม” ซึ่งเป็นการคัดสรรบรรยายของท่านพุทธทาสภิกขุ 1 เรื่องมาจัดพิมพ์ขึ้น 1 เล่ม โดยสำนักพิมพ์สุขภาพใจ เล่มนี้เป็นธรรมบรรยายที่ท่านพุทธทาสแสดงไว้ เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2533 ณ วัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี

เนื้อหาในเล่ม กล่าวถึงความหมายของการให้ทานทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นทาน จาคะ และบริจาค อีกทั้งได้กล่าวถึงประเภทของการให้ และจุดมุ่งหมายของการให้บอกวิธีให้ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ให้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้อื่นเข้าใจ ความหมายและวัตถุประสงค์ของการให้ทานทุกระดับ ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้อย่างแจ่มชัด

โครงสร้างของหนังสือ

หนังสือเล่มนี้ ชื่อ “ทาน” ทำอย่างไรจึงจะได้บุญมาก โดยท่านพุทธทาสภิกขุ หน้าปกหนังสือ ออกแบบเป็นรูปภาพดอกไม้เขียนสี ตามแนวภูเขาเล็ก มีข้อความคำว่า “ทาน ทำอย่างไรจึงจะได้บุญมาก” และมีชื่อเป็นลายเซ็นว่า “พุทธทาส อินทปญโญ” อยู่ด้านบนของปกหนังสือ เป็นหนังสือที่มีขนาดจำนวน 22 หน้า

*ได้รับบทความ: 26 ม.ค. 2564; แก้ไขบทความ: 18 มี.ค. 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 เม.ย. 2564

กระดาษ A 4 พับครึ่ง จำนวนหน้ามีไม่น้อยและก็ไม่หนามาก เป็นหนังสือที่สามารถพกพาสำหรับอ่านพอดี การจัดโครงสร้างของหนังสือมีความเหมาะสม ด้วยการแบ่งเนื้อหา ที่ลงตัว ลำดับการนำเสนอเนื้อหาได้ชัดเจน เป็นหนังสือที่สามารถพกพาสำหรับอ่านพอดี มีเนื้อหาไม่ยาวจนเกินไปสามารถจบในเวลาอันเร็ว ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ความหมายของคำว่า ทาน จาคะ และบริจาค

ส่วนที่ 2 ประเภทของทาน และการให้แต่ละแบบ

ส่วนที่ 3 การให้สูงสุด

ผู้ศึกษาได้อ่าน วิเคราะห์และสรุป รวมเนื้อหาไปตามลำดับขั้นตอนโดยย่อได้ ดังนี้

สารัตถะของเนื้อหา

ส่วนที่ 1 ความหมายของคำว่า ทาน จาคะ และบริจาค

คำว่า “ทาน” แปลว่า ให้แล้ว คำว่า “จาคะ” นี้แปลว่า สละ คำว่า “บริจาค” นี้ให้ออกไปเสียให้หมด ให้ไปเสียให้หมด นี้ไม่เหมือนกัน ทาน แปลว่า ให้ จาคะ แปลว่า สละ บริจาคะ แปลว่า สลัดออกไปเสียให้หมด นี่ต่างกันอย่างไร ดูกันทีละอย่างอีกที ทานหรือทานะในภาษาบาลีนี้ก็แปลก ใช้เป็นชื่อของการให้ก็ได้ใช้เป็นชื่อของสิ่งของที่ให้ ให้ทานอย่างนี้ก็ได้ให้เป็นสถานที่ก็ได้คำว่าทานหมายถึงโรงทานก็ยังได้ภาษาบาลีมันเป็นอย่างนั้น แต่คงเอาไว้เพียงคำว่าทานคำเดียว ทานคำเดียว แปลว่า คำว่าให้ในที่นี้ให้อย่างมีผูกพัน ให้อย่างมีผูกพัน ที่จะได้รับผลอะไรคืนมา มันให้อย่างเอากำไรให้อย่างมีการผูกพัน ว่าจะต้องได้รับการตอบแทนคำว่าจาคะมันไม่ใช่อย่างนั้น มันให้มันสละไปเลย มันไม่มีการผูกพัน ถ้าทานะมันมีผูกพันว่าจะต้องได้อะไรกลับมาให้ ส่วนจาคะนั้นสละ ๆ ออกไป ไม่มีการผูกพัน บริจาคมันเติม “บริ” เข้ามา แปลว่า มันสิ้นเชิงหมด เลิกกันสิ้นเชิงจนไม่มีอะไรจะต้องให้อีกต่อไป 3 คำจำไว้ให้ดีทานะแปลว่าให้ จาคะ แปลว่า สละ บริจาคะ แปลว่า สละหมด (พุทธทาสภิกขุ, 2549: 2) ซึ่งมีความสอดคล้องกับสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้นิพนธ์หนังสือเรื่อง “วิธีสร้างบุญบารมี” ไว้ว่า ทาน แปลว่า เจตนาเป็นเหตุให้ก็ได้ การให้ก็ได้สิ่งของที่ให้ก็ได้ การให้ทานทางพระพุทธศาสนา ประสงค์ให้รู้จักเลือกให้ คือเลือกบุคคลผู้รับว่าเป็นผู้สมควร เลือกวัตถุสิ่งของให้เหมาะสม และตั้งเจตนาให้ดีว่าเพื่อบูชาหรือเพื่อสงเคราะห์อนุเคราะห์ และให้รู้จักประมาณ ให้เกิดความสุกซึ้งแก่ผู้ให้ทั้งผู้รับ (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2556: 13-14)

ในทัศนะของผู้ศึกษาเห็นว่า ความในตอนนี้ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่า ความหมายของคำว่า ทาน จาคะ และบริจาค รวมถึงให้ทานอย่างไร จึงจะได้ทำบุญอย่างสมบูรณ์ ทาน ศีล ภาวนา โดยสามารถทำไปพร้อมกันทั้ง 3 อย่าง อย่างนี้จึงจะเรียกว่า “ทำบุญ” ที่แท้จริง พุทธศาสนิกชนควรจะรู้และเข้าใจการให้ทานที่สมบูรณ์แบบว่า เป็นอย่างไร จะได้ปฏิบัติได้ถูกต้องเป็นบุญกุศลติดตัวไป เป็นการประสานน้ำใจของชาวพุทธไทยให้เป็นอันหนึ่ง

อันเดียวกัน อีกทั้งเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และเผยแผ่พระธรรมของพระพุทธเจ้าให้แพร่หลายอีกด้วย

ส่วนที่ 2 ประเภทของทาน และการให้แต่ละแบบ

ทาน ประเภทแรก คือ ผู้รับ การให้นั้นต้องมีผู้รับเป็นการผูกพัน ดังที่กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น ประเภทที่สองไม่ต้องมีผู้รับ ให้แบบไม่ต้องมีผู้รับ ให้สิ่งที่ไม่ตัวตน ไม่ต้องมีผู้รับ อย่างที่สามให้อย่างเล็กลง คือ ให้อย่างไม่มีอะไรยึดติดต่อกัน ให้อย่างหมดตัว ที่สำคัญนั้นไม่เป็นการผูกพัน และไม่เป็นการทำลายความผูกพัน ไม่มี การผูกพันโดยแงใด ประกอบด้วย 3 ประการ ให้อย่างมีผู้รับแล้วก็ผูกพันกันว่าจะได้รับผลจากการให้ ให้โดยไม่มีผู้รับและไม่ผูกพันว่าจะได้ถ้าจะได้ผลมาก็ได้มาเอง ไม่ต้องมีการผูกพันว่าจะต้องได้และไม่ต้องมีผู้รับ ประการสุดท้ายให้ชนิดที่เล็กลง ให้อย่างไม่มีอะไรยึดติดต่อกัน เพื่อละต้นเหตุต้นตอแห่งปัญหาออกไป คือ เสียสละแบบหมดเนื้อหมดตัว ละตัวกิเลสสลัดตัวกิเลสออกไป เพื่อไปให้ถึงนิพพาน คือ เกิดความว่าง ว่างจากตัวตน ว่างจากกิเลสไม่มีความทุกข์ทั้งปวง

การให้ตัวเอง 2 อย่าง : มีคำกล่าว ธรรมะกล่าวว่า “เป็นคนทั้งทีอย่าให้ตัวเอง” คือให้ตัวเองไปเสียแก่ กิเลสง่าย ๆ ซวย ๆ ให้ตัวเอง ตัวกูให้กิเลสไปเสียแล้วแต่กิเลสมันจะบังคับให้ทำอะไร ให้ตัวเองอย่างนี้ผิด ใช้ไม่ได้ ไม่มีประโยชน์ แล้วที่นี้มันมีให้ตัวเองอีกชนิดหนึ่ง ให้ตัวกูออกไปเสีย ไม่ต้องมีตัวกูเหลือ บริจาคตัวกูให้หมดไป ไม่มีตัวกูเหลือ นี่กลับได้นิพพาน ให้ตัวกูอย่างนี้กลับได้นิพพาน ไม่มีตัวตนอะไรเหลือ นี่กลับได้นิพพานให้โทษ

ให้แบบคำกำไร : ทำทาน บริจาคทาน ตักบาตรหรือทำบุญสักบาท เอาวิมานหลังหนึ่ง ไม่รู้ก็ร้อยล้าน บาท นี่ก็ต้องระวัง ว่า มันเป็นการให้ทาน ที่เป็นการคำกำไรเกินควร มันทำคอรัปชั่น คนทั้งโลก จะไม่ไหว

ให้โดยสัญชาตญาณ : ให้โดยสัญชาตญาณของความเป็นแม่ ให้หมดให้ชนิดที่ให้ได้หมดนี้มันก็ให้เหมือนกัน ให้โดยความรู้สึกของสัญชาตญาณ

ให้อย่างแลกเปลี่ยน : เวลาบ้านนี้มีงาน บ้านนู้นก็เอาเงินมาช่วย พอบ้านนู้นมีงานบ้านนี้ก็ต้องเอาเงินไปช่วยอีกนั่นแหละ เป็นการผูกพันกันอย่างนี้

ให้ตามธรรมเนียม : ให้ตามธรรมเนียมกับให้ตามหน้าที่ ให้ตามธรรมเนียมนี้ไม่รู้จะไรหรอก เห็นเขาให้ก็ให้ เขามีธรรมเนียมให้ก็ให้

ให้ตามหน้าที่ : เรามีหน้าที่ที่จะต้องให้มันตั้งแต่ว่าจะต้องสงเคราะห์เขาจนกระทั่งว่า เขาเป็นเพื่อนของเรา เป็นคนอยู่ในการดูแลคุ้มครองของเรา ก็ต้องให้ตามหน้าที่

ให้อย่างลงทุน : แต่เป็นการลงทุนไปก่อนถ้าไม่ลงทุนไปก่อนมันไม่เกิดการผูกพัน อดส่ำลงทุนไปก่อน ให้เป็นการผูกพัน แล้วต่อไปมันก็จะได้ให้กลับไป ให้กลับมา กลับไปกลับมาเรียกว่า ให้อย่างลงทุน

ให้อย่างสหกรณ์ : สหกรณ์เรากระทำร่วมกันเราอยู่บ้านเดียวกัน หลาย ๆ บ้าน หลาย ๆ คน มันมีอะไรที่ต้องทำร่วมกัน ถึงถ้าเฉยแล้วมันจะเกิดยุ่งยาก ลำบากที่สุดมันมีอะไรเกิดขึ้น ก็ต้องช่วยกัน หรือถ้ามีการเรียไร ก็ต้องช่วยกัน ในความหมายแห่งคำว่าสหกรณ์

ให้เพื่อสร้างบารมี : คนเราจะต้องมีการให้เพื่ออยู่ร่วมกันในโลกนี้ต้องมีการทำให้จิตใจรักผู้อื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เจือจานออกไป ไม่กินคนเดียว สร้างบารมีเพื่อดีกว่าคนธรรมดา ให้ทานมากขึ้นกว่าคนธรรมดาเรื่อยไป ๆ ก็เรียกว่าสร้างบารมี

ให้เพราะจำเป็นต้องให้ : เรายังมีความจำเป็นจะต้องให้ในบางกรณีนี้ก็เรียกว่า การให้ทานเพราะมีความจำเป็นที่จะต้องให้

ให้เพราะกิเลสต้องการ : กิเลสมันต้องการ มันต้องการสถานเริงรมย์หรืออะไรที่สำมะเลเทเมาทั้งหลาย กิเลสมันต้องการ แล้วคนก็ควักกระเป๋าจ่ายให้ไปเพราะว่ากิเลสมันต้องการให้เพราะกิเลสมันต้องการให้เพื่ออวดอยากจะทำให้เขาเห็น จะทำอะไรสักหน่อยต้องไปเข้าเครื่องขยายเสียงมา ไปจ้างหนัง จ้างมโนราห์มา เล่นเพื่อให้มันกระฉ่อน เพื่อให้มันดัง นี่เรื่องเพื่อจะอวดทั้งนั้นแหละ ความหลงกลวงจึงมีอยู่มาก มันจึงเหลืออยู่มาก ถ้าโดยบริสุทธิ์ใจมันไม่ต้อง

ให้อย่างตกเบ็ด : คือ การให้ทานเป็นในลักษณะเหยื่อล่อนั่นเอง ซึ่งว่าไม่มีความสัมพันธ์อันใดทั้งสิ้น เพียงแค่ก่อให้เกิดความผูกพันว่า พอเกิดอะไรขึ้น จะได้รับความช่วยเหลือตอบแทน ว่าโดยย่อคือ ให้ทานเพื่อหวังผลตอบแทนนั่นเอง อย่างนี้เรียกว่า “ให้อย่างตกเบ็ด”

ให้เพราะถูกหลอก : คนโง่ก็เป็นเหยื่อของคนมีปัญญา คนโง่ก็เป็นเหยื่อของคนมีปัญญาเพราะโง่กว่า ถูกเขาวางแผนการให้ต้องให้เขา ต้องให้เขา ต้องทำให้เขาได้รับประโยชน์เพราะเรามันโง่กว่า

ให้เพราะบ้าดี เมาดี หลงดี : ตักบาตรสักซ้อันได้วิมานหลังหนึ่ง มันก็อยากได้วิมานหลังหนึ่ง มันบ้าหรือมันเมา จะเอาวิมานหลังหนึ่งก็ทำบุญ นี่ว่าทำเพราะบ้าดีเพราะเมาดีเพราะหลงดีแล้วก็อวดดีด้วย

ให้เพราะกลับตัว กลับใจ : มันเคยทำผิดคิดร้าย คิดร้าย โทก หลอกกลวงอะไรมามากมายแล้ว เดี่ยวจะกลับตัว เป็นคนดีแล้ว จะกลับใจจะกลับเนื้อกลับตัว มันก็ให้ทาน แล้วมันก็ให้ทาน (พุทธทาสภิกขุ, 2549: 3-13)

ซึ่งการให้แต่ละแบบ มีความสอดคล้องกับ (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2556: 4) อธิบายว่า การให้ทานนั้น โดยจุดมุ่งหมายที่แท้จริงก็เพื่อเป็นการขจัดความโลภ ความตระหนี่ เหนียวแน่น ความหวงแหนหลงใหลในทรัพย์สมบัติของตน อันเป็นกิเลสหยาบ คือ “โลภะกิเลส” และขณะเดียวกันก็เพื่อเป็นการสงเคราะห์ผู้อื่นให้ได้รับความสุขด้วยเมตตาธรรมของตน อันเป็นบันไดก้าวแรกในการเจริญเมตตาพรหมวิหาร ในพรหมวิหาร ๔ ให้เกิดขึ้น ถ้าได้ให้ทานด้วยเจตนาดังกล่าวแล้ว เรียกว่า เจตนาในการทำทานบริสุทธิ์

ในทัศนะของผู้ศึกษาเห็นว่า ความตอนนี้ชี้ให้เห็นชัดว่า “ทาน” การให้ในแต่ละแบบนี้ ถ้าให้โดยบริสุทธิ์ ได้มาโดยสุจริตธรรม เป็นของที่เป็นประโยชน์ มีคุณค่าแก่ผู้ที่รับไป สมควรหรือเหมาะสมแก่ผู้รับนั้น ก็เป็นบุญมาก ส่วนตัวก่อนที่จะให้ทานนั้น ต้องมีจิตโสมนัส ร่าเริง เบิกบาน ยินดีที่จะให้ทาน เพื่อสงเคราะห์ผู้อื่นให้ได้รับความสุข ในขณะที่กำลังลงมือให้ทานนั้น ก็ต้องทำด้วยจิตโสมนัส ร่าเริงยินดี และเบิกบาน ในทานที่ตน

กำลังให้ผู้อื่น และหลังจากที่ได้ให้ทานไปแล้วนั้น พึ่งทำทานเสร็จก็ดี หลังจากนั้นก็ดี นานมาก็ดี เมื่อหวนคิดถึง ทานที่ตนได้กระทำไปแล้วครั้งใด ก็มีจิตโสมนัส ร่าเริง เบิกบาน ยินดีในทานนั้น ๆ ก็ยังได้บุญกุศลอย่างมากโข

ส่วนที่ 3 การให้สูงสุด

สละๆ สละที่ง่าย ๆ หยิบๆ ก่อนจนกระทั่งสละสูงสุด สละตัวตน สละตัวกุศลของกุฎีบ อุบาทว่าตัว กุว่าของกุ่มันยอดสุดของความเสียสละ ยอดสุดของการให้ทาน ยอดสุดของการให้ทานหมด บริจาคหมดตัว กุของกุ่มีก็ชนิดบริจาคหมดถึงความว่าง ความว่างจากสิ่งยึดมั่นถือมั่นโดยประการทั้งปวง นี่เป็นยอดสุดของการ ให้ทาน กลายเป็นนิพพานขึ้นมา คือจิตได้เปลี่ยนไปอยู่ในลักษณะที่สัมผัสพระนิพพาน (พุทธทาสภิกขุ, 2549: 14)

การให้ที่เป็นการสละสูงสุดมีความสอดคล้องกับ (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหา สังฆปริณายก, 2556: 15) อธิบายว่า การให้อภัยทาน เป็นการบำเพ็ญเพียรเพื่อละ “โทสกิเลส” และเป็นการ เจริญ “เมตตาทพรมวิหารธรรม” อันเป็นพรหมวิหารข้อหนึ่งในพรหมวิหาร ๔ ให้เกิดขึ้น อันพรหมวิหาร ๔ นั้น เป็นคุณธรรมที่เป็นองค์ธรรมของโยคีบุคคล ที่บำเพ็ญฌานและวิปัสสนา ผู้ที่ทรงพรหมวิหาร ๔ ได้ ย่อมเป็นผู้ ทรงญาณ ซึ่งเมื่อเมตตาทพรมวิหารธรรมได้เกิดขึ้นแล้วเมื่อใด ก็ย่อมละเสียได้ซึ่ง “พยาบาท” ผู้นั้นจึงจะ สามารถให้อภัยทานได้ การให้อภัยทาน จึงเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและยากเย็น จึงจัดเป็นทานที่สูงกว่าการให้ ทานอื่น ๆ

ในทัศนะของผู้ศึกษาเห็นว่า ความตอนนี้ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นชัดว่า เป็นการให้ทาน การบูชา การบริจาค การบูชาญ และการทำใจให้เลื่อมใสในการเสียสละละความตระหนี่ ความโลกความเห็นแก่ตัว เป็นการชำระ ใจจากความยึดติดถือมั่น ผู้ให้ทานย่อมเป็นที่รักของชนเป็นอันมาก ควรอย่างยิ่งที่เราจะสั่งสมบุญบารมี โดย การให้ทาน เป็นต้น และที่สำคัญการให้อภัยทานนั้น ถือว่าเป็นการให้ที่สูงส่งมาก โดยธรรมชาติของมนุษย์นั้น มีธาตุ 4 ชั้น 5 มีจิตใจอันเป็น ความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นองค์ประกอบด้วยประการทั้งปวง เพราะ เวลาที่มีความโกรธครอบงำแล้วนั้น สิ่งที่ยากที่สุดคือการให้อภัยในช่วงเวลานั้น และสิ่งที่ยากที่สุดคือการกระทำที่ ยังคิดในคราวนั้น ดังนั้น การให้อภัยทาน คือ การให้อภัยงมงายที่งมงายแล้วดั่งดอกบัวที่บ้านแล้วในจิตใจที่ สูงส่ง เมื่อไรที่จิตใจเต็มเปี่ยมไปด้วยการให้ เมื่อนั้นกิเลสจะไม่มีหลงเหลืออยู่ในจิตใจเลย

สรุปจุดเด่นและสิ่งที่ผู้ศึกษาอยากจะนำเสนอ

จุดเด่นของหนังสือเรื่อง “ทาน ทำอย่างไรจึงจะได้บุญมาก” เล่มนี้ มีดังต่อไปนี้

1) ภูมิฐานของหลวงพ่พุทธทาส : พบว่า การให้ทุกระดับ ตั้งแต่ทาน จาคะ และบริจาค ประเภทของ การให้ จุดมุ่งหมายของการให้และวิธีให้ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ให้ ซึ่งจะทำให้ผู้อื่นเข้าใจความหมาย และวัตถุประสงค์ของทานทุกระดับโดยง่าย ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้อย่างแจ่มชัด

2) รูปแบบการนำเสนอ : พบว่า ในส่วนเนื้อหาหนังสือมีการจัดลำดับการนำเสนอเนื้อเรื่องได้อย่างดี ทำให้เห็นถึงประเภทของทาน และการให้แต่ละแบบ เป็นการบรรยายด้วยภาษาที่สละสลวยเข้าใจง่าย เรียบเรียงไปตามลำดับเหตุการณ์ แต่บางภาษาที่ผู้เขียนสื่อสารออกมานั้นยังเป็นภาษาในสมัยพอขุนรามคำแหงเป็นภาษาที่ฟังดูแล้วยังไม่ไพเราะเสนาะหู ซึ่งในยุคปัจจุบันสังคมในวงกว้างค่อนข้างจะไม่ชอบใจ ต่อต้าน และคัดค้าน แต่โดยภาพรวมแล้วผู้ศึกษาสามารถจินตนาการเรื่องราวให้เห็นเป็นภาพในใจและทำความเข้าใจได้โดยง่าย แสดงถึงความเข้าใจถึงภาพในด้านความคิดที่ละเอียด ครบคลุมทุกมิติของสังคม ทั้งยังมีความสามารถในการจัดกระบวนการความคิดอย่างเป็นระบบ มีเทคนิคที่ชวนให้ผู้ศึกษาเกิดความสนใจติดตามไปจนจบ ทั้งหมดนี้ถือได้ว่าเป็นจุดเด่นของหนังสือเล่มนี้

จุดที่ผู้ศึกษาอยากนำเสนอ : ผู้วิจารณ์ ได้แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้มี 2 ประการ คือ 1) ภาวะสากลแห่งธรรมะ ผู้วิจารณ์ไม่เห็นด้วยกับผู้เขียนที่อ้างว่า ชาวพุทธโดยทั่วไปในสังคมไทย เข้าใจคำว่าทาน เพียงแค่สองความหมายใหญ่ๆ เพราะการอ้างความเป็นส่วนใหญ่นั้นขึ้นมอลอยๆ โดยปราศจากข้อเท็จจริงนี้ ทำให้เห็นถึงความเอนเอียงของผู้เขียนที่เขียนอ้างไปตามความรู้สึกมากกว่าจะยึดหลักฐานหรือข้อเท็จจริงที่ดูน่าเชื่อถือ และ 2) ภาวะธรรมทางภาษา ประเด็นนี้ผู้วิจารณ์เห็นด้วยกับผู้เขียนตรงที่กล่าวว่า “ในที่สุดแล้วการปรับเปลี่ยนระดับภาษาคนสู่ภาษาธรรม” อาจมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนระบบการ “รับรู้” ของผู้ฟังเป็นพื้นฐานก่อน จึงจะเข้าใจภาษาได้ ซึ่งว่าภาษาของหลวงพ่พุทธทาสนั้นเป็นภาษาที่เข้าใจได้โดยยาก และเป็นภาษาที่เชื่อมโยงกันมากที่สุด ไม่เห็นด้วยตรงที่ผู้เขียนเชิญชวนให้ปรับเปลี่ยนระบบความรู้โดยเน้นที่การปฏิบัติ ไม่ต้องเกี่ยวข้องกับหนังสือหรือถ้อยคำ ซึ่งเป็นการทิ้งความสำคัญในด้านปริยัติ จริงๆ แล้ว มนุษย์คิดผ่านภาษาทำความเข้าใจผ่านภาษา ไม่ว่าจะภาษาคนหรือภาษาธรรมก็ตาม ดังนั้น จึงควรส่งเสริมทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติเคียงคู่กันไปจะเป็นทางที่เหมาะสมและเป็นกลางมากกว่า ทานไม่ใช่การบริจาคอย่างเดียว คือ เป็นของภายในและภายนอก เป็นของทางวัตถุเป็นของทางจิตใจ บริจาค เป็นรากฐานของทานที่แท้จริง ให้ทานเป็นสิ่งที่บริสุทธิ์ บริจาคจะทำให้ทานทุก ๆ อย่างกลายเป็นความถูกต้อง ฉะนั้น จึงควรทำลายความเห็นแก่ตัว คัดรู้อันร้ายกาจทั้งมนุษย์และเทวดา มนุษย์ก็ทะเลาะกัน เพราะความเห็นแก่ตัว เทวดาก็ทะเลาะกันเพราะความเห็นแก่ตัว ซึ่งมีเรื่องราวที่ชัดเจนอยู่ในเรื่องราวนั้น ๆ ว่าเทวดาก็ทะเลาะกัน เพราะความเห็นแก่ตัว จึงเป็นอิสระจากความเห็นแก่ตัว เป็นอิสระจากกิเลส มีอิสระที่จะพัฒนาตัวเองไปในทางที่ถูกต้อง ทุกสิ่งทุกอย่าง โดยไม่มีวิกฤตการณ์เลวร้ายใด ๆ เกิดขึ้นมาได้ จึงสามารถทำสิ่งที่ถูกต้องได้ ละอายมูขุได้ ละความเกียจคร้านได้ ความเหลวไหลไม่มีงานทำได้ ละได้ทุกอย่าง ที่เกิดมาจากความเห็นแก่ตัว

อย่างไรก็ตามโดยภาพรวมแล้วหนังสือเรื่อง “ทาน” ทำอย่างไรจึงจะได้บุญมาก หน้าปกก็สื่อความหมาย และสื่อความเข้าใจได้ชัดเจนเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับชื่อเรื่อง เพราะหนังสือมีชื่อดี เนื้อหาสาระดี มีประโยชน์ มีความสมบูรณ์ดี จึงเป็นหนังสือที่มีคุณค่าและต้องศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการดำเนินชีวิตอันสูงสุดของมวลมนุษยชาติต่อไป

องค์ความรู้ที่ได้รับ

การให้ทานตามหลักของหลวงพ่พุทธทาสในหนังสือเรื่อง “ทาน” ทำอย่างไรจึงจะได้บุญมากมี มีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ 1) ให้อย่างมีผู้รับแล้วก็ผูกพันกันว่าจะได้รับผลจากการให้ 2) ให้โดยไม่ต้องมีผู้รับและไม่ผูกพันว่าจะได้ถ้าจะได้ผลมาก็ได้มาเอง 3) ไม่ต้องมีการผูกพันว่าจะต้องได้และไม่ต้องมีผู้รับ ประการสุดท้ายให้ชนิดที่เลิกกัน ให้อย่างไม่มีอะไรยึดติดต่อกัน เพื่อละต้นเหตุต้นตอแห่งปัญหาออกไป และอีกประการหนึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญสูงสุดในการให้ทาน คือ การทำใจให้เลื่อมใสในการเสียสละ ละความตระหนี่ ความโลภความเห็นแก่ตัว เป็นการชำระใจจากความยึดติดถือมั่น ผู้ให้ทานย่อมเป็นที่รักของชนเป็นอันมาก ควรอย่างยิ่งที่เราจะสั่งสมบุญบารมี โดยการให้ทาน ผู้ให้ทานต้องมีเจตนาที่บริสุทธิ์ทั้งก่อนให้ ในขณะที่ให้ และหลังให้ผู้รับนั้นต้องเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ เป็นคนมีศีลธรรมอันดีงาม และวัตถุที่ให้ต้องได้มาด้วยความสุจริต เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้รับ เมื่อองค์ประกอบทั้ง ๓ มีความสมบูรณ์แล้ว ทานที่ให้นั้นย่อมมีอานิสงส์มาก ส่งผลต่อบุคคลโดยตรง และได้รับอานิสงส์ ดังนี้ คือ ได้บำเพ็ญกุศลความดีให้เจริญขึ้นไป เป็นก้าวแรกในการบำเพ็ญบุญเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนาสืบต่อไป ส่งผลต่อพระพุทธศาสนาเป็นการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา และส่งผลต่อสังคม เกิดความช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในสังคม ทำให้เกิดสันติสุขในสังคม และเกิดความสามัคคีในสังคม

เอกสารอ้างอิง

พุทธทาสภิกขุ. (2549). “ทาน” ทำอย่างไรจึงจะได้บุญมาก. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2556). *วิธีสร้างบุญบารมี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศลในการพระศพ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก.